

ASES INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE CONFERENCE BOOK

EDITOR

ASSOC. PROF. ZUHAL AKMEŞE

ASES INTERNATIONAL
SOCIAL SCIENCES CONFERENCE

MAY 27-29, 2022

DIYARBAKIR

EDITOR

ASSOC. PROF. ZUHAL AKMEŞE

COPYRIGHT © 2022

BY ASES CONGRESS ORGANIZATION PUBLISHING COMPANY LIMITED

ALL RIGHTS RESERVED . NO PART OF THIS PUBLICATION MAY BE REPRODUCED, DISTRIBUTED OR TRANSMITTED IN ANY FORM OR BY ANY MEANS, INCLUDING PHOTOCOPYING, RECORDING OR OTHER ELECTRONIC OR MECHANICAL METHODS, WITHOUT THE PRIOR WRITTEN PERMISSION OF THE PUBLISHER, EXCEPT IN THE CASE OF BRIEF QUOTATIONS EMBODIED IN CRITICAL REVIEWS AND CERTAIN OTHER NONCOMMERCIAL USES PERMITTED BY COPYRIGHT LAW. ASES CONGRESS ORGANIZATION PUBLISHING® IT IS RESPONSIBILITY OF THE AUTHOR TO ABIDE BY THE PUBLISHING ETHICS RULES.

ASES PUBLICATIONS – 2022©

LICANCE KEY: 2022/ 63715

15.06.2022

ISBN: 978-605-71607-1-3

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE

ASES INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE

DATE AND PLACE

MAY 27-29, 2022

Diyarbakır, Türkiye

ORGANIZATION

ASES (ACADEMY OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL STUDIES)

LANGUAGES

Turkish, English, Arabic, Russian

ORGANIZING COMMITTEE MEMBERS

CHAIRMAN OF THE ORGANIZING BOARD

Prof. Dr. ALI MEYDAN

ORGANIZING BOARD

DR. ASSIA ALLAOU

UNIVERSITY OF CONSTANTINE (ALGERIA)

DR. MARIUS LOLEA

UNIVERSITY OF ORADEA (ROMANIA)

DR. MUHAMMAD FAISAL

SINDH MADRESSATUL ISLAM UNIVERSTY (PAKISTAN)

DR. KR PADMA

SRIPADMAVATIMAHILAVISVIDYALAYAM (WOMEN'S) UNIVERSITY (INDIA)

DR. ROZINA KHATTAK

SHAHEED BENAZIR BHUTTO WOMEN UNIVERSITY (PAKISTAN)

DR. VARVARA GETMANTSEVA

THE KOSYGIN STATE UNIVERSITY OF RUSSIA (RUSSIA)

GENERAL COORDINATOR

DR. OGUZHAN NACAROGLU

COORDINATOR

RUMAISA AHMED

SCIENCE BOARD

Prof. Dr. ALEXANDER MAKARENKO

NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY OF UKRAINE (UKRAINE)

Prof. Dr. ALI OSMAN ALAKUŞ

DICLE UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. ARZU KARACA

MUNZUR UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. BANU YAZGAN INANÇ

TOROS UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. BEJTULLA DEMIRI

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Prof. Dr. EMRULLAH FATIS

AHI EVRAN UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. HATICE FERİHA AKPINARLI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. IOSEFINA BLAZSANI BATTO

AZERBAIJAN UNIVERSITY OF LANGUAGES (AZERBAIJAN)

Prof. Dr. MEHMET SERKAN UMUZDAS

TOKAT GAZİOSMANPAŞA UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. MINE KAYA KEHA

ATATÜRK UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. MUKADDER BOYDAK ÖZAN

FIRAT UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. NURETTİN KONAR

BANDIRMA ONYEDI EYLÜL UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. SABRİ KARADOĞAN

DICLE UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. SADETTİN ÖZCELİK

DICLE UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. SİBEL KAHRAMAN

İNÖNÜ UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. SNEZANA BILIC

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Prof. Dr. SENGÜL KOCAMAN

DICLE UNIVERSITY (TURKEY)

Prof. Dr. QASIM HACIYEV

AZERBAIJAN NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES (AZERBAIJAN)

Prof. VIOLETA MADZOVA

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Assoc. Prof. ASLI SAYLAN KRIMIZIGUL

ERCIYES UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. AYSE SEZER

BİLECİK SEYH EDEBALI UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. AYSEGUL TURK

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. BURCU UZUM

KOCAELİ UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. DERYA UZUN AYDIN

BATMAN UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. GORKEMLI KAZAR

MUNZUR UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. HATİCE BURCIN SOLT

ZONGULDAK BULENT ECEVIT UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. HAYATİ ÇAVUŞ

VAN YUZUNCU YIL UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. IPEK FATMA CEVIK

ÜSKÜDAR UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. ISMAIL SAN

İNÖNÜ UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. MAHMUT CİTİL

GAZI UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. MUHAMMAD JEHANGİR

ABDUL WALI KHAN UNIVERSITY (PAKISTAN)

Assoc. Prof. MUSTAFA TUYSUZ

VAN YUZUNCU YIL UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. NASEEM AKHTER

SHAHEED BENAZIR BHUTTO WOMEN UNIVERSITY (PAKISTAN)

Assoc. Prof. OKTAY BEKTAŞ

ERCIYES UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. OZCAN DEMIR

GAZIANTEP UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. OZGUR ALTINDAG

DICLE UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. OZLEM ARDA

ISTANBUL UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. SELMAN ABLAK

CUMHURİYET UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. ŞÜKRAN KARACA

SIVAS CUMHURİYET UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. VICTORIA ROCACIUC

INSTITUTE OF CULTURAL HARITAGE (MOLDOVA)

Assoc. Prof. VOLODYMYR MESHCHERIAKOV

STATE BIOTECHNOLOGICAL UNIVERSITY (UKRAINE)

Assoc. Prof. YUSUF ARSLAN

BATMAN UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. ZELIHA TEKIN

MUŞ ALPARSLAN UNIVERSITY (TURKEY)

Assoc. Prof. ZUHAL AKMESE

DICLE UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. AHMET KURTOGLU

BANDIRMA ONYEDI EYLÜL UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. BARIS AYDIN

DICLE UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. CETIN TAN

FIRAT UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. DR. DINOOP K

MAHATMA GANDHI UNIVERSITY (INDIA)

Assist Prof. ESREF AKMESE

BATMAN UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. ELIF SELCAN ÖZTAY

VAN YUZUNCU YER UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. EMIN TAMER YENEN

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. FAHRUNNISA KAZAN

DICLE UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. GAMZE AKKAYA

İNÖNÜ UNIVERSITY (TURKEY)

Assist. Prof. GÜLŞAH GÜRKAN

TURGUT ÖZAL UNIVERSITY (TURKEY)

Assist. Prof. MELIHA UZUN

SIRNAK UNIVERSITY (TURKEY)

Assist. Prof. MELTEM YURTCU

İNÖNÜ UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. MUHAMMAD FAISAL

TOP-TECH AL INSTITUTE OF TECHNOLOGIES (PAKISTAN)

Assist Prof. OGUZ HAN OZTAY

VAN YUZUNCU YIL UNIVERSITY (TURKEY)

Assist. Prof. OKTAY KIZKAPAN

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. PELİN ERTEKİN

İNÖNÜ UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. SERHAT ERDEM

ATATÜRK UNIVERSITY (TURKEY)

Assist Prof. ŞÜKRÜ BİLİCİ

MUŞ ALPARSLAN UNIVERSITY (TURKEY)

Dr. ABDULLAH KILIÇARSLAN

KTO KARATAY UNIVERSITY (TURKEY)

Dr. AHMET DEMİREL

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY (TURKEY)

Dr. HANI AMİR AOUISSI

CRSTRA-BISKRA (ALGERIA)

Dr. MAJA VIZJAK

FACULTY OF ECONOMICS AND TOURISM MIJO MIRKOVIC (CROATIA)

Dr. MURAT TEMUR

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY (TURKEY)

ASES INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS

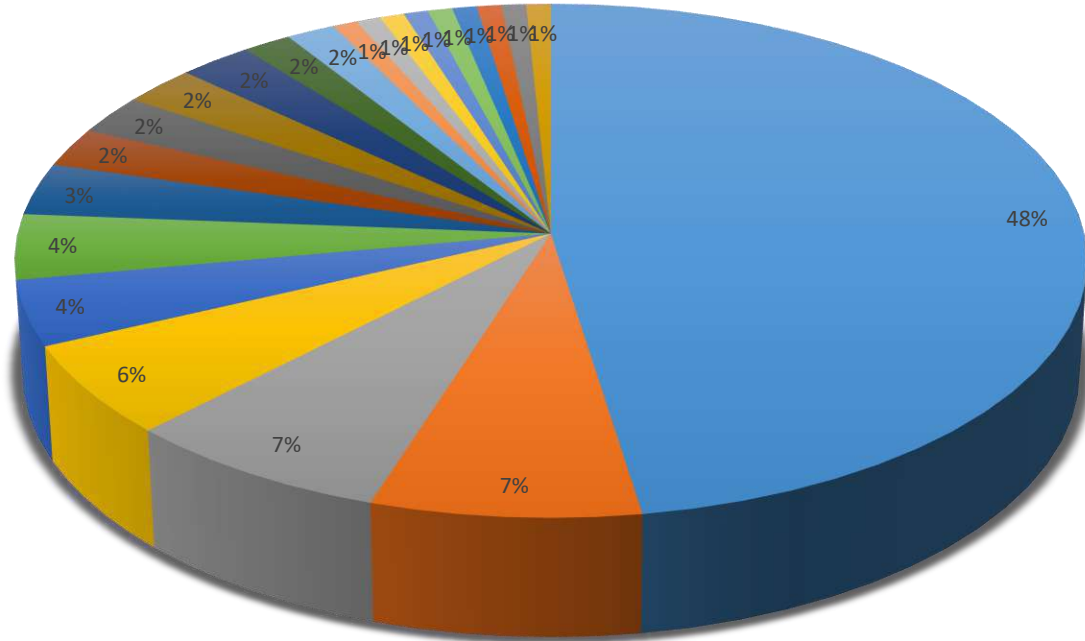
May 27-29, 2022
Diyarbakır, Türkiye

CONFERENCE PROGRAM

CONFERENCE STATISTICS

Distribution of the papers presented orally at the conference by countries

Country	Number of Papers	Percentage (%)
TÜRKİYE	58	47,54%
PAKISTAN	9	7,38%
INDIA	9	7,38%
NIGERIA	7	5,74%
SOUTH AFRICA	5	4,10%
RUSIA	5	4,10%
ALGERIA	4	3,28%
IRAN	3	2,46%
MALAYSIA	3	2,46%
ROMANIA	3	2,46%
AZERBAIJAN	3	2,46%
KAZAKHISTAN	2	1,64%
CANADA	2	1,64%
IRAQ	1	0,82%
CROATIA	1	0,82%
UKRAINE	1	0,82%
CHINA	1	0,82%
MOROCCO	1	0,82%
GEORGIA	1	0,82%
SPAIN	1	0,82%
KOSOVO	1	0,82%
JORDAN	1	0,82%

■ TÜRKİYE	■ PAKISTAN	■ INDIA	■ NIGERIA	■ SOUTH AFRICA	■ RUSIA
■ ALGERIA	■ IRAN	■ MALAYSIA	■ ROMANIA	■ AZERBAIJAN	■ CANADA
■ KAZAKHISTAN	■ IRAQ	■ CROATIA	■ UKRAINE	■ CHINA	■ MOROCCO
■ GEORGIA	■ SPAIN	■ KOSOVO	■ JORDAN		

27.05.2022

FRIDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 1 / MODERATOR

Assoc. Prof. İsmail ŞAN

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Seda KAYNAK Assoc. Prof. Meliha KÖSE	Gazi University	9. SINIF TARİH DERS KİTABINDA YER ALAN MÜZE GÖRSELLERİNİN İŞLEVSELLİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Binnur BAKA Assist. Prof. Didem Kayahan YÜKSEL	Sivas Cumhuriyet University	BAŞARININ YORDAYICISI OLARAK AZİM: ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMEN ADAYLARI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA
Kadriye DİMİCİ Gizem BOLCAL ER Güneş TUNÇ AKBAŞ	İzmir Kâtip Çelebi University	A NEEDS ANALYSIS STUDY FOR A PREPARATORY CLASS ENGLISH CURRICULUM: STUDENTS' OPINIONS
Assoc. Prof. İsmail ŞAN Assoc. Prof. Ali KIŞ Dr. Nuri ERDEMİR	İnönü University	I KNOW!: FIRST STEPS TO BE A TEACHER
Assoc. Prof. İsmail ŞAN Dr. Nuri ERDEMİR Assoc. Prof. Ali KIŞ	İnönü University	WHY I COME: TEACHERS' EXPECTATIONS FROM NON-DEGREE MASTERS
Ersan AĞCA Assoc. Prof. Oktay BEKTAŞ	Erciyes University	FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENLERİNİN BİLİM UYGULAMALARI DERSLERİNDE YAPTIKLARI STEM ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ
Dr. Murat TEMUR M. Talha ÖZALP	Nevşehir Hacı Bektaş Veli University	SINIF ÖĞRETMENLERİNİN PENCERESİNDEN MÜLTECİ/GÖÇMEN ÖĞRENCİLERİN SORUNLARINA BİR BAKIŞ
S.Sevil Uludağ UYANIKER Cahit KURT	Muğla Sıtkı Koçman University	ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER İÇİN REKREASYON UYGULAMALARININ AİLELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: MUĞLA ÖRNEĞİ
Assoc. Prof. Emine YILMAZ BOLAT	Mersin University	ÇİZGİ FİLMLEİN BEŞ YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN DAVRANIŞLARINA OLAN ETKİSİNE İLİŞKİN ANNELERİN GÖRÜŞLERİ

27.05.2022

FRIDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 2 / MODERATOR

Dr. Naseem AKHTER

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Dr. Naseem Akhter	Shaheed Benazir Bhutto Women University	THE SOCIO-MORAL CONSEQUENCES OF BETRAYAL UNDER ISLAMIC PERSPECTIVE
Dr. Naseem Akhter	Shaheed Benazir Bhutto Women University	THE IMPORTANCE OF HONESTY IN THE DEVELOPMENT OF A PEACEFUL SOCIETY (IN THE LIGHT OF ISLAMIC TRADITION)
Ahdieh Asadpour	Sociology of Social problems	EARLY MARRIAGE OF GIRLS IN IRAN: REASONS AND CONTEXTS
Nino Kitoshvili Tamar Chakvetadze	Alte University Kindergarten "Bunebare" - Founder	THE PROCESS OF EARLY AND PRESCHOOL EDUCATION; OBSTRUCTIVE AND CONTRIBUTING FACTORS
Promise Goodness Adeleye Favour Ifeoma Chibunna Oladeji Daniel Oladele Gideon Oluwaseun Olayioye Aderemi Timothy Adeleye	University of Ilorin University of Lagos Seneca College of Applied Arts and Technology Nigeria Immigration Services Chinese Academy of Sciences	APPLICATOONS & PARADIGM SHIFT OF SUSTAINABLE SUPPLY CHAIN MANAGEMENT TOWARDS ACHIEVING A CIRCULAR ECONOMY (CE)
Rehana Kanwal	National College of Business Administration and Economics	PROPHET MUHAMMAD (PEACE BE UPON HIM) AND SOCIAL WELFARE ACTIVITIES: A RESEARCH BASED STUDY
Rehana Kanwal	National College of Business Administration and Economics	A CRITICAL STUDY OF WESTERN AGENDA IN THE PERSPECTIVE OF CULTURAL WAR
Dr. Sanskriti Mishra Dr. Bhumika Sharma Priti Chaudhari	Sharda University	INDIAN JUDICIARY ON MARITAL RAPE: A STUDY OF EMERGING TRENDS
Mr. Kingdom M. Moshounyane	University of Zululand	ADVOCATING FOR CULTURAL RIGHTS FOR A RESILIENT CREATIVE AND CULTURAL INDUSTRIES IN SOUTH AFRICA: THE CASE OF IM4THEARTS ORGANISATION
Gift Tapiwa Marovatsanga Unathi Kolanisi Thembi Kheswa	University of Zululand	PARTICIPATORY CITIZENRY IN HIGHER LEARNING INSTITUTIONS: A SOCIAL TRANSFORMATION MECHANISM TO PROMOTE ACTIVE PARTICIPATION IN RESEARCH-BASED COMMUNITY ENGAGEMENT

27.05.2022

FRIDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 3 / MODERATOR

Assist. Prof. Oktay KIZKAPAN

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Assist. Prof. Mehmet BOZKOYUN	Harran University	ŞANLIURFA İLİNDE ÖRTÜALTI TARIM
Merve Selen KOCABAY Assoc. Prof. Özgür DEMİRTAŞ	Kayseri University	REMOTE WORKING MODEL IN THE PANDEMIC PERIOD
Assist. Prof. Ayman KOLE Emre Dağhan TOKGÖZ	Final International University	FROM OLD TRENCHES TO FRESH COGNIZANCE: REFLECTIONS OF MILITARIZED EDUCATION ON SOCIETY
Beste ÖZBAYBURTLU Assoc. Prof. Özgür DEMİRTAŞ	Kayseri University	THE EFFECT OF BRAND IMAGE ON BRAND COMMITMENT AND CONSUMER PURCHASE INTENTION: A RESEARCH ON CLOTHING INDUSTRY
Fuat ÖZCAN Prof. Dr. Ali MEYDAN	Nevşehir Hacı Bektaş Veli University	INVESTIGATION OF SOCIAL STUDIES COURSE CURRICULUM IN TERMS OF ZERO WASTE POLICY
Assist. Prof. Hasret ÖZTÜRK	Burdur Mehmet Akif Ersoy University	PUBLIC SERVICES ON THE IDEATIONAL AXIS OF PROGRESSIVE CAPITALISM: THE RETURN OF THE WELFARE STATE
Dr. Murat CANPOLAT	İnönü University	UNIVERSITY STUDENTS EXPOSED TO "PHUBBING": VERY FRUSTRATED
Dr. Murat CANPOLAT	İnönü University	"PHUBBING" AND DIGITAL AKRASIA: WHAT PICKLE WHICH DIET IS THIS?
Hülya ÇELİK Assoc. Prof. Menekşe Seden TAPAN BROUTIN Assoc. Prof. Hatice Kübra Güler SELEK	Uludağ University	INVESTIGATION OF THE PROCESS OF GRADE 5 STUDENTS TO DISCOVER THE SUM OF INTERIOR ANGLES OF POLYGONS USING THE DIAGONAL CONCEPT IN AN ADIDACTIC ENVIRONMENT
Miras ORYNBASSAROV Assist. Prof. Yılmaz Ulvi UZUN	Al-Farabi Kazakh National University Bitlis Eren University	DEVELOPMENT AND FINANCING OF HIGHER EDUCATION AS HUMAN CAPITAL IMPROVEMENT INDICATOR IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
Assist. Prof. Oktay KIZKAPAN	Nevşehir Hacı Bektaş Veli University	PARANORMAL BELIEFS AMONG STUDENT TEACHERS FROM SCIENCE AND OTHER DISCIPLINES

27.05.2022

FRIDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 4 / MODERATOR

Dr. Iosefina BLAZSANI-BATTO

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Nurul Ain Sarah Ariffin Caroline Marius Ernnalisa Yusop Nelyssa Elvy Honey Timothy	Keningau Vocational College,	CULTIVATING ENTREPRENEURIAL SKILLS AMONG STUDENTS THROUGH KIOSK BUSINESS
Dr. Iosefina Blazsani-Batto	Azerbaijan University of Languages	CULTURAL APPROACHES ABOUT TRADITIONS IN TEACHING LANGUAGE
Prof. Dr. Sabeeha Hamza Dehham Lecturer Rawaa Jewad Kadhim	University of Babylon	DIFFICULTIES FACED BY IRAQ EFL COLLEGE STUDENTS IN USING MODAL VERBS
Shahzadi Hina Sain Zohaib Hassan Sain	Beaconhouse Head Office Pakistan Safety Council	EFFECT OF PROJECT BASED LEARNING (PBL) ON THE READING SKILLS
Zohaib Hassan Sain Shahzadi Hina Sain	Pakistan Safety Council Beaconhouse Head Office	CHALLENGES IN QUALITY OF EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS (HEIs) OF PAKISTAN
Dr. RK Mahlobo Dr. RS Lebelo	Vaal University of Technology	IMPACT OF GROUP WORK ON LOW-PERFORMING GRADE 12 LEARNERS IN A SOUTH AFRICAN PROVINCE
Moses Adeolu Ago1 Oluwanifemi Opeyemi Ago1	Lagos State University of Education Obafemi Awolowo University	ASSESSING THE USE OF ICT AMONG HIGH SCHOOL TEACHERS IN THE 21ST CENTURY
Francisco J. Palacios-Hidalgo Cristina A. Huertas-Abril	University of Córdoba	EXPLORING THE POTENTIAL OF DIGITAL GAME-BASED LEARNING: A STUDY OF THE PERCEPTIONS OF SPANISH BILINGUAL AND EFL PRE-SERVICE TEACHER IN LIGHT OF THE TPACK MODEL

27.05.2022

FRIDAY / 13:30-15:30

SESSION: 2 HALL: 1 / MODERATOR

Assoc. Prof. Oktay BEKTAŞ

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Celal İNCE	Bitlis Eren University	SOCIAL PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF THE SOCIAL CONCENTRATION OF INTERNATIONAL IMMIGRANTS
Prof. Dr. Hülya ALTUNYA Furkan YILMAZ	Süleyman Demirel University	ANALOGICAL LOGIC IN ARISTOTLE-IN THE CONTEXT OF PLATO AND KUHN
Mehmet Gökhan AKDENİZ	Selçuk University	GEORGE BERKELEY'S UNDERSTANDING OF EPISTEMOLOGY AND ONTOLOGY
Damla YILDIZ	Selçuk University	SENECA'S UNDERSTANDING OF WISE-MAN
Prof. Dr. Hakan Vahit ERKUTLU İbrahim KÖSEOĞLU	Nevşehir Hacı Bektaş Veli University	ETİK LİDERLİK VE MAKYAVELİZM
Tansu ALAVCI Mehmet KOYUNCU Gülin KAÇA	Ege University	DUYGUNUN, SÜRÜCÜ DİKKATİ VE PERİFERAL GÖRÜŞÜ ÜZERİNE ETKİSİ
Assist. Prof. Burak PINAR	Dokuz Eylül University	USURY IN TERMS OF TAX CRIMINAL LAW
Emre BÜYÜKBAYRAKTAR	Kocaeli University	DISCUSSION OF SYRIAN IMMIGRANTS WHO WORK IN TURKEY WITHIN THE SCOPE OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY
Cansu GÜMÜŞ	Ankara Yıldırım Beyazıt University	POLITICAL PHILISOPHY OF SIMONE WEIL
Serdar VARİNLİOĞLU Assoc. Prof. Oktay BEKTAŞ	Erciyes Üniversitesi	FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENLERİNİN STEM EĞİTİMİNDE ALTERNATİF ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARAÇLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

27.05.2022

FRIDAY/ 13:30-15:30

SESSION: 2 HALL: 2 / MODERATOR

Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth LEBAKA

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Elkina Anastasia Pavlovna Kiseleva Marianna Vladimirovna	Russian State University	DEVELOPMENT OF A WOMEN'S BLOUSE OF A COMPLEX STRUCTURALLY VOLUMINOUS SHAPE
Yulia kobernik varvara getmantseva alexandra eremina	Russian State University	RANGE OF MATERIALS FOR WINTER SPORTSWEA
Kiseleva Marianna Vladimirovna Ryzhova Yulia Ilyinichna	Russian State University	DEVELOPMENT OF A MODELOF CLOTHES WITH A SLEEVE OF A COMPLEX CONSTRUCTIVE AND VOLUMETRIC SHAPE
Daria Bykova Marina Guseva	The Kosygin State University of Russia	ABOUT KOREAN NATIONAL COSTUME IN MODERN SOCIETY
Alena Kataeva Maria Kopylova	FGBOU VO RGU im. A.N. Kosygin	DEVELOPMENT OF A COLLECTION OF CHILDREN'S CLOTHING IN THE RUSSIAN STYLE
Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka	University of Zululand	KNOWLEDGE TRANSFER: TEACHING AND LEARNING PROCESS OF BAPEDI REED PIPES' MUSIC (KIBA), DANCE AND DRUMMING
Dr. Santa Stopniece	Intercultural Communication	WORKSHOPS OUTDOORS: MEANS OF RESTORATION AMIDST COVID-19 ONLINE MODE
Assoc. Prof. Svitlana Zapolskykh Lect. Vasyl Puzanov	The Department of English Translation Theory and Practice Zaporizhzhia	THE PROBLEM OF CHOICE BETWEEN HIGH-QUALITY TRANSLATION AND PROFESSIONAL TRANSLATION EDITING
Vorya Shabrandi	University Of Guilan Iran	REFLECTING THE OF UNDERSTANDING AND INTERPRETATION THE LINK BETWEEN THE PHILOSOPHICAL HERMENEUTICS OF DAZIN "BEING WEIGHT" MARTIN HEIDEGGER IS A DIFFERENT STEP THAN "METHODOLOGICAL HERMENEUTICS
Vorya Shabrandi	University Of Guilan Iran	ANALYSIS OF HISTORICAL ROOTS REASONS OF PUTIN'S ATTACK ON UKRAINE IN THE FRAMEWORK OF REALISM THEORY (NEW REALISM) INTERNATIONAL RELATIONS

27.05.2022

FRIDAY / 13:30-15:30

SESSION: 2 HALL: 3 / MODERATOR

Prof. Dr. Ahmet Niyazi ÖZKER

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Mustafa ÜLKER Assoc. Prof. Galip Afşın RAVANOĞLU	Karamanoğlu Mehmetbey University	TÜRKİYE VE RUSYA ARASINDA DOĞALGAZ KAYNAKLARI ALANINDA İŞ BİRLİKLERİ
Dr. Bahan YENİLMEZ	Ankara University	THE EFFECT OF GROWTH AND DOWNSIZING STRATEGIES APPLIED IN THE TECHNOLOGY INDUSTRY ON THE PERFORMANCE OF THE FIRM IN THE PERIODS OF THE MARKET CONTRACTION
Sabiha Gamze ESİRGİN Assoc. Prof. Günay Deniz DURSUN	İstanbul Aydın University	COVID-19 PANDEMİSİNİN TURİZM İŞLETMELERİNİN LİKİDİTE ORANLARI ÜZERİNE ETKİSİ
Assist. Prof. Süleyman UĞURLU	Karabük University	IS THE NEUTRALITY OF MONEY HYPOTHESIS APPLICABLE TO THE TURKISH ECONOMY?
Dr. Ayman KARA	Kırıkkale University	THE RELATIONSHIP OF POLITICS AND RELIGION IN THOMAS MORE'S UTOPIA
Prof. Dr. Ahmet Niyazi ÖZKER	Bandırma Onyediy Eylül University	STRUCTURAL FISCAL APPROACHES AND RECENT PERIOD FISCAL DEVIATIONS IN OECD COUNTRIES REFORMS
Assist. Prof. Ceylan BOZPOLAT	Nevşehir Hacı Bektaş Veli University	THE INTERMEDIATE ROLE OF EXPERIENTIAL MARKETING IN THE RELATIONSHIP BETWEEN SERVICE INNOVATION AND RE-PURCHASING INTENTION
Maryam Sucaad AHMEDNOOR	İstanbul Ticaret University	CONSTITUTIONALISM AND CHALLENGES TO DEMOCRACY IN KENYA
Abdifatah Faisal MOHAMED	İstanbul Ticaret University	EVOLUTION OF SOMALILAND PARLIAMENTARY AND LOCAL COUNCIL ELECTIONS 2021
Prof. Dr. Hakan Vahit ERKUTLU Enes ÖZER	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	THE EFFECT OF DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS ON INFORMATION SHARING IN THE ORGANIZATION

27.05.2022

FRIDAY/ 13:30-15:30

SESSION: 2 HALL: 4 / MODERATOR

Prof. Dr. Qasım Hacıyev

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Moses Adeolu Ago1 Ismail Olaniyi Murana	Lagos State University of Education	SYNCHRONISTIC EFFECTS OF DIGITAL TRANSFORMATION ON INDIGENOUS EDUCATION
Chandan Preet Kour	Central University of Kashmir	IMPACT OF COVID-19 ON GLOBAL TRAVEL AND TOURISM INDUSTRY
Aigerim Kosherbayeva Kosherbayev Rinad Kantarbayev Zuaz	Abai Kazakh national pedagogical University KazArchitectural Academy	EFFECTIVE WAYS OF MODERNIZATION AND INTERNATIONALIZATION OF EDUCATION IN KAZAKHSTAN
Prof.Dr. Qasım Hacıyev	Bakü Devlet Üniversitesi	CƏNUBİ QAFQAZIN TƏBİİ VARLIQLARINA VURULAN ZİYAN
Dewa Safi	Jawaharlal Nehru University	AFGHAN REFUGEE IN INDIA: THEIR LIFE AND MISERABLE CONDITIONS AND LEGAL AIDS
Konuri Ravi Kumar Prof. Dr. Swapan Kumar Kolay	School of Anthropology & Tribal Studies	STATUS OF THIRD MOLAR TOOTH ERUPTION BETWEEN TRIBAL AND NON- TRIBAL GROUPS: A STUDY OF BASTAR DISTRICT, CHHATTISGARH
BOUTALEB Mouhssine WAQIF Mohamed TABIT Kamal	Cadi Ayyad University	ELABORATION AND CHARACTERIZATION OF MEMBRANE SUPPORTS FROM LOCAL CLAYS OF THE OURIKA-MOROCCO REGION
Dr.C.Vijai Dr.Purushothaman.N. Dr.S.Jansirani	Dr. Sagunthala R&D Institute of Science and Technology Patrician College of Arts and Science	WORK ENVIRONMENT DURING PANDEMIC AND POST PANDEMIC
Dr. Ghanshyam Barman	Uka Tarsadia University	BLUE ECOSYSTEM IN LINE WITH SUSTAINABLE GOALS
Promise Goodness Adeleye Gideon Oluwaseun Olayioye Aderemi Timothy Adeleye Chuks K. Odoh	University of Ilorin Nigeria Immigration Services Chinese Academy of Sciences	SUSTAINABLE AND GREEN ENVIRONMENTAL REMEDIATION OF WASTEWATER USING AGRO-WASTES

27.05.2022
FRIDAY/ 16:00-18:30
SESSION: 3 HALL: 1 / MODERATOR
Dr. Murat TEMUR

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Muhammet Faruk EKİCİ	Fırat University	COMPARISON OF VARIANTS OF THE TALE OF THE "THREE SISTERS" IN TERMS OF MOTIF STRUCTURE
Assist. Prof. Mehmet TAŞDELEN	Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji University	ISLAMIC FAITH AND FUNDAMENTALISM
Assoc. Prof. Mustafa İsmail DÖNMEZ	Selçuk University	İHTİFALCİ MEHMED ZİYA 'S WORK TITLED REHBER-İ USÛL-İ TERCÜME
Assoc. Prof. Mustafa İsmail DÖNMEZ	Selçuk University	EVALUATION OF WEBSITES AND ONLINE DICTIONARIES FOR AUTOMATIC TRANSLATION IN TERMS OF TRANSLATING REDUPLICATIVE WORDS FROM TURKISH TO ARABIC LANGUAGE
Elif Hazal TAŞKINGÛL Assoc. Prof. Haldun ŞEKERCİ	Dumlupınar University	MODA İLLÜSTRASYONUNDA AKSESUAR KULLANIMI MARFY DERGİSİ ÖRNEĞİ
Assist. Prof. Kemal Gökhan NALBANT Assist. Prof. Sevgi AYDIN Beyza ERYILMAZ	Beykent University	INNOVATION STUDIES ON DIGITAL ENTREPRENEURSHIP AND INVENTIVENESS ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ARTIFICIAL NEURAL NETWORKS
Filiz KAVRAK Assoc. Prof. Gülçin ÖZBAY	Sakarya Uygulamalı Bilimler University	A STUDY ON GASTRONOMY MUSEUMS IN TURKEY WITHIN THE SCOPE OF CULTURAL HERITAGE AND GASTRONOMY TOURISM
Assoc. Prof. Özgür ALTINDAĞ	Dicle University	AGING AND SOCIAL LIFE IN TURKEY FROM THE PERSPECTIVE OF WOMEN
Dr. Murat TEMUR Mustafa EROL	Neşehir Hacı Bektaş Veli University Yıldız Teknik University	MÛLTECİLER, GÖÇMENLER VE SİĞİNMACILARLA İLGİLİ HAZIRLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ
Ayşe AK Prof. Dr. Tülin DURUKAN	Kırıkkale University	THE CONCEPT OF TEACHING LEADERS IN PUBLIC OR PRIVATE SCHOOLS WITH HIGH BRAND POWER AND THE REFLECTION OF TEACHER STYLE CHANGE ON EDUCATION
Hikmet GÜNBATTI Birol Bayram GÜNGÖR	Malatya Science and Art Center	OBTAINING THE ART OF PERSONIFICATION WITH TURKISH IDIOMS AND USING THESE AS IMAGES IN ARTISTIC EXPRESSION

27.05.2022
FRIDAY / 16:00-18:30
SESSION: 3 HALL: 2 / MODERATOR
Dr. Marius Savu LOLEA

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Prof As Dr Aziz Rrexhepi Besarta Rrexhepi Sahatqija	St. Kliment Oridski Bitol University	IMPACT OF HUMAN RESOURCES ON ENTERPRISES SUCH AS TRADE, SERVICE, GASTRONOMY, TOURISM IN FERIZAJ
Anjali	Bhagat Phool Singh Mahila Vishwavidhyalay	CYBER LAW
Mr.Anirudh Tyagi Assist. Prof. Snigdha Kuriyal	Sharda University	ELECTRIC MOBILITY IN INDIA: PROSPECTS AND CHALLENGES
Tahir Qureshi	Jawaharlal Nehru University	RAPE AND SEXUAL VIOLENCE USED AS A WEAPON OF WAR AND GENOCIDE: AN EXAMINATION OF THE ROLE OF THE INTERNATIONAL LAW IN PROSECUTION OF SEXUAL VIOLENCE DURING ARMED CONFLICTS
Dr. Rita Nneka Udoye	Federal College of Education (Technical), Asaba Delta State	THE IMPACT OF CASHLESS POLICY ON THE PERFORMANCE OF NIGERIA FINANCIAL INSTITUTIONS
Surhan Badar	University of Karachi	GENDER DISCRIMINATION AND WOMEN LAWYERS; A CASE STUDY OF KARACHI
Maliha Amin	University of Karachi	EMBRACING THE REALITIES AND FACTS ABOUT GENDER DYSPHORIA – SOCIAL AND BEHAVIORAL CHANGE IN SOCIETY
Dr. Marius Savu LOLEA Dr. Andrea Amalia MINDA Andrei SĂRĂCUTĂ- ARDELEAN	University of Oradea University “Babeş – Bolyai” of Cluj Napoca	SOCIAL COSTS OF ENERGY CRISIS DURING CORONAVIRUS PANDEMIC AND RUSSIA-UKRAINE CONFLICT
Dr. Marius Savu LOLEA Dr. Andrea Amalia MINDA Andrei SĂRĂCUTĂ- ARDELEAN	University of Oradea University “Babeş – Bolyai” of Cluj Napoca	LABOR MARKET EVOLUTION IN THE PERIOD OF COVID-19 PANDEMIC. CASE OF ENERGY DOMAIN IN ROMANIA

27.05.2022

FRIDAY/ 16:00-18:30

SESSION: 3 HALL: 3 / MODERATOR

Dr. Saliha BENHISEN

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
IBRAHIM SALIHU KOMBO FATIMA KATCHA ABUBAKAR AMINU AISHA HARUNA	Ibrahim Badamasi Babangida University	SYNCHRONISTIC EFFECTS OF NEW INTERNATIONAL ECONOMIC ORDER (NIEO) IN NIGERIA
Rasheed Olatunde AJETUNMOBI Imran A. Adeleke Ismail Olaniyi MURAINA	Lagos State University of Education, Lagos Nigeria	INTRUSION DETECTION FOR SUSTAINABLE DIGITAL ECONOMY
Feriel Kheira KEBAILI Amel BAZIZ-BERKANI Hani Amir AOUISSI	LREAU CRSTRA	URBAN PLANNING, A STRATEGIC ISSUE FOR AN EFFECTIVE URBAN MANAGEMENT: THE CASE OF ALGIERS (NORTHERN ALGERIA)
Suresh S Sandesh N Manasa Gowda	DMAC EY Bangalore	CREATING DRIP TO MARKET AGRO CORRIDOR (DMAC) FOR REDUCING WATER FOOTPRINTS IN AGRICULTURE: BEST PRACTICES OF WORLD'S LARGEST DRIP IRRIGATION PROJECT AT RAMTHAL MAROL, KARNATAKA, INDIA
Prof Dr Mohammed Waheeb Prof Dr Firas Alawneh	The Hashemite University Faculty of Engineering, and Dept of History Al al-Bayt University	DOCUMENTATION OF THE INTERNATIONAL INCENSE ROUTE THROUGH JORDAN – SOUTHERN LEVANT
Nur Aini Binti Warni Salieni Balakrishnan Adibah Maisarah Mohd Fahmi Fredo Foo Sau Yi Natasyah Ismail Zell Ashraf Kusnadi	Keningau Vocational College	ERADICATING HATE SPEECH THROUGH YOUTH-LED PODCAST
Nargiz Talışinski	Odlar Yurdu University	MODERNISM IN BRITISH LITERATURE
Ashraf Daniel Anuar Nur Rasya Aleeya Omarpudin Eric Ethan Deavis Angela Rusli	Keningau Vocational College,	CAST THE LIGHT: INTEGRATING SOCIOEMOTIONAL LEARNING (SEL) INTO ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM THROUGH CONTENT CREATION

27.05.2022
FRIDAY/ 16:00-18:30
SESSION: 3 HALL: 4 / MODERATOR
Dr. Maja Vizjak

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Amina ZERGOUG	Yahia-Fares University	NOSOCOMIAL INFECTIONS AND ANTIBIOTIC SENSITIVITY OF ENTEROBACTER SP ISOLATED FROM THE HOSPITAL OF MEDEA (ALGERIA)
Dr. Ahlem CHEBE Prof.Dr. Abdelouahabb ENRETEM Dr. Ivan DOBREV	Badji-Mokhtar-Annaba University Arts et Métiers-Paris Tech	FUZZY LOGIC CONTROL OF A DFIG INTEGRATED TO A WIND POWER SYSTEM
Fatiha BOUDJEMAA	National School of Statistics and Applied Economy	STATISTICAL STUDY ON RISK FACTORS FOR TYPE 2 DIABETES
Dr Makomane Lucas Taba	University of Limpopo	ADOPTING COST ACCOUNTING PRACTICE MODEL IN AFRICAN COMPLEMENTARY AND ALTERNATIVE MEDICINES (ACAM) PRACTICE IN SOUTH AFRICA
Dr. Maja Vizjak	Faculty of Economics in Zagreb	PROJECT MANAGEMENT IN THE REPUBLIC OF CROATIA ANALYSIS OF 3 COUNTIES: PRIMORJE - GORSKI KOTAR, LIKA - SENJ AND ISTRIA COUNTIES
Irina-Ana DROBOT	Technical University of Civil Engineering Bucharest	THE USE OF FOREIGN LANGUAGE KNOWLEDGE FOR FUTURE ENGINEERS

28.05.2022
SATURDAY/ 13:00-15:30
FACE TO FACE PARTICIPATION / MODERATOR
Assoc. Prof. Zuhal AKMEŞE

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Sadık SERÇEK Yıldız YILDIZ	Dicle University	POSITION OF TURKEY IN TERMS OF THE TRAVEL AND TOURISM (T&T) COMPETITIVENESS INDEX
Ebru POLAT Prof. Dr. Ahmet TEKİN	MEB Fırat University	KURUMSAL BİLGİ GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDA BİLGİ GÜVENLİĞİ POLİTİKALARININ ROLÜ
Saadet GÜNDÜZ Prof. Dr. Kubilay ÖZYER	Tokat Gaziosmanpaşa University	BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF MUSHROOM MANAGEMENT STYLE
Assist. Prof. Cemil GÜNDÜZ	Tokat Gaziosmanpaşa University	ANALYSIS OF ONLINE COMPLAINTS ABOUT HALAL HOTELS IN THE MEDITERRANEAN REGION: THE EXAMPLE OF TRIPADVISOR
Kübra Nur AKKALIN	Afyon Kocatepe University	TÜRKİYE VE NORVEÇ ÜLKELERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İTHALAT VE İHRACAT FAALİYETLERİNİN ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ
Assoc. Prof. Zuhal AKMEŞE	Dicle University	TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI VE SOSYAL YAŞAMA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Lect. Tahsin BOZDAĞ	İnönü University	TRADITIONAL TURKISH EBRU ART AND THE CONCEPT OF BEING SUBJECT
Lect. Tahsin BOZDAĞ	İnönü University	WOMEN'S BLOOM USED IN ANATOLIAN TURKISH PLAIN WEAVING

CONTENTS

AUTHOR(s)	TITLE	PAGE NO
IBRAHİM SALİHU KOMBO FATİMA KATÇA ABUBAKAR AMİNU AİŞA HARUNA	SYNCHRONISTIC EFFECTS OF NEW INTERNATIONAL ECONOMIC ORDER (NİEO) İN NİGERİA	1
Oktay KIZKAPAN	PARANORMAL BELİEFS AMONG STUDENT TEACHERS FROM SCİENCE AND OTHER DİSCİPLİNES	16
Murat CANPOLAT	UNİVERSİTY STUDENTS EXPOSED TO “PHUBBİNG”: VERY FRUSTRATED	36
Mustafa İsmail DÖNMEZ	İHTİFALCİ MEHMED ZİYA 'S WORK TİTLED REHBER-İ USÛL-İ TERCÛME	44
Mustafa İsmail DÖNMEZ	EVALUATION OF WEBSİTES AND ONLINE DİCTIONARİES FOR AUTOMATIC TRANSLATION İN TERMS OF TRANSLATING REDUPLICATIVE WORDS FROM TURKİSH TO ARABİC LANGUAGE	64
Muhammet Faruk EKİCİ	“ÜÇ BACI” MASALİNA AİT VARYANTLARIN MOTİF YAPISI BAKIMINDAN MUKAYESE EDİLMESİ	77
Murat CANPOLAT	PHUBBİNG and DİGİTAL AKRASİA: WHAT PİCKLE WHİCH DİET İS THİS?	95
Mehmet BOZKOYUN	GREENHOUSE AGRİCULTURE İN ŞANLIURFA PROVINCE	103
Binnur BAKA Dİdem Kayahan YÛKSEL	GRİT AS A PREDİCTOR OF SUCCESS: A COMPARATIVE STUDY ON TEACHERS AND CANDİDATE TEACHERS	116
Mustafa ÛLKER, Galip Afşın RAVANOĞLU	COOPERATION BETWEEN TURKEY AND RUSSİA İN THE FİELD OF NATURAL GAS RESOURCES	131
Ahmet Niyazi ÖZKER	STRUCTURAL FİSCAL APPROACHES AND RECENT PERİOD FİSCAL DEVIATIONS İN OECD COUNTRİES REFORMS	140
Moses Adeolu AGOİ Oluwanifemi Opeyemi AGOİ	ASSESSİNG THE USE OF İCT AMONG HİGH SCHOOL TEACHERS İN THE 21ST CENTURY	152
Rasheed Olatunde AJETUNMOBİ Imran A. Adeleke İsmail Olaniyi MURAINA	İNTRUSİON DİTECTİON FOR SUSTAINABLE DİGİTAL ECONOMY	157
Emine YILMAZ BOLAT	ÇİZGİ FİLMLEİN BEŞ YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN DAVRANIŞLARINA OLAN ETKİSİNE İLİŞKİN ANNELERİN GÖRÜŞLERİ	168
Fuat ÖZCAN Ali MEYDAN	İNVESTİGATION OF SOCIAL STUDİES COURSE CURRİCULUM İN TERMS OF ZERO WASTE POLİCY	181
Haldun ŞEKERCİ ELİF HAZAL TAŞKİNGÛL	USE OF ACCESSORİES İN FASHİON İLLUSTRATION MARFY MAGAZİNE EXAMPLE	193
Kemal Gökhan NALBANT Sevgi AYDİN Beyza ERYILMAZ	İNNOVATION STUDİES ON DİGİTAL ENTREPRENEURSHIP AND İNVENTİVENESS ON ARTİFİCİAL İNTELLİGENCE AND ARTİFİCİAL NEURAL NETWORKS	210

Bahan YENİLMEZ	THE EFFECT OF GROWTH AND DOWNSIZING STRATEGIES APPLIED IN THE TECHNOLOGY INDUSTRY ON THE PERFORMANCE OF THE FIRM IN THE PERIODS OF THE MARKET CONTRACTION	216
Ayşe AK	THE CONCEPT OF TEACHING LEADERS IN PUBLIC OR PRIVATE SCHOOLS WITH HIGH BRAND POWER AND THE REFLECTION OF TEACHER LEADERSHIP STYLE CHANGE ON EDUCATION	227
Sadık SERÇEK Yıldız YILDIZ	POSITION OF TURKEY IN TERMS OF THE TRAVEL AND TOURISM (T&T) COMPETITIVENESS INDEX	233
Sabeeha Hamza Dehham Rawaa Jewad Kadhim	DIFFICULTIES FACED BY IRAQ EFL COLLEGE STUDENTS IN USING MODAL VERBS	242
Alena Kataeva Maria Kopylova	DEVELOPMENT OF A COLLECTION OF CHILDREN'S CLOTHING IN THE RUSSIAN STYLE	256
C.Vijai Purushothaman.N S.Jansirani	WORK ENVIRONMENT DURING PANDEMIC AND POST PANDEMIC	262
Daria Bykova Marina Guseva	ABOUT KOREAN NATIONAL COSTUME IN MODERN SOCIETY	267
Nargiz Talşinski	MODERNISM IN BRITISH LITERATURE	272
Ashraf Daniel Anuar Nur Rasya Aleeya Omarpudin Eric Ethan Deavis Angela Rusli Clementina Cynthia Moduin Mohd Adi Taufiq Roslan	CAST THE LIGHT: INTEGRATING SOCIOEMOTIONAL LEARNING (SEL) INTO ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM THROUGH CONTENT CREATION	277
Filiz KAVRAK Gülçin ÖZBAY	A STUDY ON GASTRONOMY MUSEUMS IN TURKEY WITHIN THE SCOPE OF CULTURAL HERITAGE AND GASTRONOMY TOURISM	287
Hülya ÇELİK Menekşe Seden TAPAN BROUTİN Hatice Kübra Güler SELEK	INVESTIGATION OF THE PROCESS OF GRADE 5 STUDENTS TO DISCOVER THE SUM OF INTERIOR ANGLES OF POLYGONS USING THE DIAGONAL CONCEPT IN AN ADIDACTIC ENVIRONMENT	305
Kadriye DİMİCİ Gizem BOLCAL ER Güneş TUNÇ AKBAŞ	A NEEDS ANALYSIS STUDY FOR A PREPARATORY CLASS ENGLISH CURRICULUM: STUDENTS' OPINIONS	314
S.Sevil ULUDAĞ UYANIKER Cahit KURT	EVALUATION OF RECREATIONAL PRACTICES FOR INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS IN TERMS OF THEIR FAMILIES: THE CASE OF MUĞLA	327
Semra AKSOYLU Merve Selen KOCABAY Özgür DEMİRTAŞ	REMOTE WORKING MODEL IN THE PANDEMIC PERIOD	338
Beste ÖZBAYBURTLU Özgür DEMİRTAŞ	MARKA İMAJININ, MARKA BAĞLILIĞI VE TÜKETİCİ SATIN ALMA NİYETİNE ETKİSİ: GİYİM SEKTÖRÜ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA	344
Kübra Nur AKKALIN	EVALUATION OF THE COMPARATIVE IMPORT AND EXPORT ACTIVITIES OF TURKEY AND NORWAY COUNTRIES WITH ANALYSIS	351

Naseem Akhter	THE SOCIO-MORAL CONSEQUENCES OF BETRAYAL (AN ANALYSIS FROM ISLAMIC PERSPECTIVE)	357
Naseem Akhter	THE IMPORTANCE OF HONESTY IN THE DEVELOPMENT OF A PEACEFUL SOCIETY (IN THE LIGHT OF ISLAMIC TRADITION)	358
Ahdieh Asadpour	EARLY MARRIAGE OF GIRLS IN IRAN: REASONS AND CONTEXTS	359
Irina-Ana DROBOT	THE USE OF FOREIGN LANGUAGE KNOWLEDGE FOR FUTURE ENGINEERS	360
Yulia KOBERNIK Varvara GETMANTSEVA Alexsandra EREMINA	RANGE OF MATERIALS FOR WINTER SPORTSWEA	367
Nino Kitoshvili Tamar Chakvetadze	THE PROCESS OF EARLY AND PRESCHOOL EDUCATION; OBSTRUCTIVE AND CONTRIBUTING FACTORS	374
Promise Goodness Adeleye Favour Ifeoma Chibunna Oladeji Daniel Oladele , Gideon Oluwaseun Olayioye Aderemi Timothy Adeleye	APPLICATOONS & PARADIGM SHIFT OF SUSTAINABLE SUPPLY CHAIN MANAGEMENT TOWARDS ACHIEVING A CIRCULAR ECONOMY (CE)	375
Rehana Kanwal	PROPHET MUHAMMAD (PEACE BE UPON HIM) AND SOCIAL WELFARE ACTIVITIES: A RESEARCH BASED STUDY	376
Rehana Kanwal	A CRITICAL STUDY OF WESTERN AGENDA IN THE PERSPECTIVE OF CULTURAL WAR	377
Sanskriti Mishra Bhumika Sharma Priti Chaudhari	INDIAN JUDICIARY ON MARITAL RAPE: A STUDY OF EMERGING TRENDS	378
Kingdom M. Moshounyane	ADVOCATING FOR CULTURAL RIGHTS FOR A RESILIENT CREATIVE AND CULTURAL INDUSTRIES IN SOUTH AFRICA: THE CASE OF IM4THEARTS ORGANISATION	379
Gift Tapiwa Marovatsanga Unathi Kolanisi Thembi Kheswa	PARTICIPATORY CITIZENRY IN HIGHER LEARNING INSTITUTIONS: A SOCIAL TRANSFORMATION MECHANISM TO PROMOTE ACTIVE PARTICIPATION IN RESEARCH-BASED COMMUNITY ENGAGEMENT	380
Iosefina BLAZSANI-BATTO	CULTURAL APPROACHES ABOUT TRADITIONS IN TEACHING LANGUAGE	381
Shahzadi Hina Sain Zohaib Hassan Sain	EFFECT OF PROJECT BASED LEARNING (PBL) ON THE READING SKILLS	382
Zohaib Hassan Sain Shahzadi Hina Sain	CHALLENGES IN QUALITY OF EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS (HEIs) OF PAKISTAN	383
RK Mahlobo RS Lebelo	IMPACT OF GROUP WORK ON LOW-PERFORMING GRADE 12 LEARNERS IN A SOUTH AFRICAN PROVINCE	384
Francisco J. Palacios-Hidalgo Cristina A. Huertas-Abril	EXPLORING THE POTENTIAL OF DIGITAL GAME-BASED LEARNING: A STUDY OF THE PERCEPTIONS OF SPANISH BILINGUAL AND EFL PRE-SERVICE TEACHER IN LIGHT OF THE TPACK MODEL	385

Elkina Anastasia Pavlovna Kiseleva Marianna Vladimirovna	DEVELOPMENT OF A WOMEN'S BLOUSE OF A COMPLEX STRUCTURALLY VOLUMINOUS SHAPE	386
Kiseleva Marianna Vladimirovna Ryzhova Yulia Ilyinichna	DEVELOPMENT OF A MODEL OF CLOTHES WITH A SLEEVE OF A COMPLEX CONSTRUCTIVE AND VOLUMETRIC SHAPE	387
Morakeng Edward Kenneth Lebaka	KNOWLEDGE TRANSFER: TEACHING AND LEARNING PROCESS OF BAPEDI REED PIPES' MUSIC (KIBA), DANCE AND DRUMMING	388
Santa Stopniece	WORKSHOPS OUTDOORS: MEANS OF RESTORATION AMIDST COVID-19 ONLINE MODE	389
Svitlana Zapolskykh Vasyl PUZANOV	THE PROBLEM OF CHOICE BETWEEN HIGH- QUALITY TRANSLATION AND PROFESSIONAL TRANSLATION EDITING	390
Vorya Shabrandi	REFLECTING THE OF EXPLANATION AND UNDERSTANDING AND INTERPRETATION THE LINK BETWEEN THE PHILOSOPHICAL HERMENEUTICS OF DASEIN "BEING WEIGHT" MARTIN HEIDEGGER IS A DIFFERENT STEP THAN "METHODOLOGICAL HERMENEUTICS"	391
Vorya Shabrandi	ANALYSIS OF HISTORICAL ROOTS REASONS OF PUTIN'S ATTACK ON UKRAINE IN THE FRAMEWORK OF REALISM THEORY (NEW REALISM) INTERNATIONAL RELATIONS	393
Sabiha Gamze ESİRGEN Günay Deniz DURSUN	COVID-19 PANDEMİSİNİN TURİZM İŞLETMELERİNİN LİKİDİTE ORANLARI ÜZERİNE ETKİSİ	394
Süleyman UĞURLU	PARANIN YANSIZLIĞI HİPOTEZİ TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİN GEÇERLİ Mİ? IS THE NEUTRALITY OF MONEY HYPOTHESIS APPLICABLE TO THE TURKISH ECONOMY?	395
Ayman KARA	THOMAS MORE'UN ÜTOPYA ESERİNDE SİYASET VE DİN İLİŞKİSİ	397
Ceylan BOZPOLAT	HİZMET İNOVASYONU İLE TEKRAR SATIN ALMA NİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE DENEYİMSEL PAZARLAMININ ARACI ROLÜ	399
MARYAM SUCAAD AHMEDNOOR	CONSTITUTIONALISM AND CHALLENGES TO DEMOCRACY IN KENYA	401
ABDIFATAH FAISAL MOHAMED	EVOLUTION OF SOMALILAND PARLIAMETARY AND LOCAL COUNCIL ELECTIONS 2021	402
Hakan Vahit ERKUTLU Enes ÖZER	THE EFFECT OF DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS ON ORGANIZATIONAL KNOWLEDGE SHARING	403
Moses Adeolu AGOI Ismail Olaniyi MURAINA	SYNCHRONISTIC EFFECTS OF DIGITAL TRANSFORMATION ON INDIGENOUS EDUCATION	410
CHANDAN PREET KOUR	IMPACT OF COVID-19 ON GLOBAL TRAVEL AND TOURISM INDUSTRY	411

Aigerim Kosherbayeva Kosherbayev Rinad Kantarbayev Zuaz	EFFECTIVE WAYS OF MODERNIZATION AND INTERNATIONALIZATION OF EDUCATION IN KAZAKHSTAN	412
Qasım Hacıyev	CƏNUBİ QAFQAZIN TƏBİİ VARLIQLARINA VURULAN ZİYAN	413
Dewa Safi	AFGHAN REFUGEE IN INDIA: THEIR LIFE AND MISERABLE CONDITIONS AND LEGAL AIDS	415
Konuri Ravi Kumar Swapan Kumar Kolay	STATUS OF THIRD MOLAR TOOTH ERUPTION BETWEEN TRIBAL AND NON- TRIBAL GROUPS: A STUDY OF BASTAR DISTRICT, CHHATTISGARH	416
BOUTALEB Mouhssine WAQIF Mohamed TABIT Kamal	ELABORATION AND CHARACTERIZATION OF MEMBRANE SUPPORTS FROM LOCAL CLAYS OF THE OURIKA-MOROCCO REGION	417
Ghanshyam Barman	BLUE ECOSYSTEM IN LINE WITH SUSTAINABLE GOALS	418
Promise Goodness Adeleye Gideon Oluwaseun Olayioye Aderemi Timothy Adeleye Chuks K. Odoh	SUSTAINABLE AND GREEN ENVIRONMENTAL REMEDIATION OF WASTEWATER USING AGRO-WASTES	419
Mehmet TAŞDELEN	İSLÂM İNANCI VE FUNDAMENTALİZM (KÖKTENDİNCİLİK)	420
Hikmet GÜNBATTI Biol Bayram GÜNGÖR	TÜRKÇE DEYİMLERLE KİŞİLEŞTİRME SANATI ELDESİ VE SANATSAL ANLATIMDA YARATICI İMGE OLARAK KULLANILMASI	422
Aziz Rrexhepi Besarta Rrexhepi Sahatqija	IMPACT OF HUMAN RESOURCES ON ENTERPRISES SUCH AS TRADE, SERVICE, GASTRONOMY, TOURISM IN FERIZAJ	424
Anjali	CYBER LAW	425
Anirudh Tyagi Snigdha Kuriyal	ELECTRIC MOBILITY IN INDIA: PROSPECTS AND CHALLENGES	426
Tahir Qureshi	RAPE AND SEXUAL VIOLENCE USED AS A WEAPON OF WAR AND GENOCIDE: AN EXAMINATION OF THE ROLE OF THE INTERNATIONAL LAW IN PROSECUTION OF SEXUAL VIOLENCE DURING ARMED CONFLICTS	427
Rita Nneka Udoye	THE IMPACT OF CASHLESS POLICY ON THE PERFORMANCE OF NIGERIA FINANCIAL INSTITUTIONS	428
Surhan Badar	GENDER DISCRIMINATION AND WOMEN LAWYERS; A CASE STUDY OF KARACHI	429
Maliha Amin	EMBRACING THE REALITIES AND FACTS ABOUT GENDER DYSPHORIA – SOCIAL AND BEHAVIORAL CHANGE IN SOCIETY	430
Marius Savu LOLEA Andrea Amalia MINDa Andrei SĂRĂCUȚ-ARDELEAN	SOCIAL COSTS OF ENERGY CRISIS DURING CORONAVIRUS PANDEMIC AND RUSSIA- UKRAINE CONFLICT	431
Marius Savu LOLEA Andrea Amalia MINDa Andrei SĂRĂCUȚ-ARDELEAN	LABOR MARKET EVOLUTION IN THE PERIOD OF COVID-19 PANDEMIC. CASE OF ENERGY DOMAIN IN ROMANIA	432

Feriel Kheira KEBAILI Amel BAZIZ-BERKANI Hani Amir AOUISSI	URBAN PLANNING, A STRATEGIC ISSUE FOR AN EFFECTIVE URBAN MANAGEMENT: THE CASE OF ALGIERS (NORTHERN ALGERIA)	433
Suresh S Sandesh N Manasa Gowda	CREATING DRIP TO MARKET AGRO CORRIDOR (DMAC) FOR REDUCING WATER FOOTPRINTS IN AGRICULTURE: BEST PRACTICES OF WORLD'S LARGEST DRIP IRRIGATION PROJECT AT RAMTHAL MAROL, KARNATAKA, INDIA	434
Mohammed Waheeb Firas Alawneh Mohannad Tarrad Abd al Aziz Mahmoud	DOCUMENTATION OF THE INTERNATIONAL INCENSE ROUTE THROUGH JORDAN – SOUTHERN LEVANT	435
Nur Aini Binti Warni Salieni Balakrishnan Adibah Maisarah Mohd Fahmi Fredo Foo Sau Yi Amyra Natasyah Ismail Zell Ashraf Kusnadi	ERADICATING HATE SPEECH THROUGH YOUTH-LED PODCAST	436
Amina ZERGOUG	NOSOCOMIAL INFECTIONS AND ANTIBIOTIC SENSITIVITY OF <i>ENTEROBACTER SP</i> ISOLATED FROM THE HOSPITAL OF MEDEA (ALGERIA)	437
Ahlem CHEBEL Abdelouahabb ENRETEM Ivan DOBREV	FUZZY LOGIC CONTROL OF A DFIG INTEGRATED TO A WIND POWER SYSTEM	438
BOUDJEMAA Fatiha	STATISTICAL STUDY ON RISK FACTORS FOR TYPE 2 DIABETES	439
Makomane Lucas Taba	ADOPTING COST ACCOUNTING PRACTICE MODEL IN AFRICAN COMPLEMENTARY AND ALTERNATIVE MEDICINES (ACAM) PRACTICE IN SOUTH AFRICA	440
Maja Vizjak	PROJECT MANAGEMENT IN THE REPUBLIC OF CROATIA ANALYSIS OF 3 COUNTIES: PRIMORJE - GORSKI KOTAR, LIKA - SENJ AND ISTRIA COUNTIES	441
Ebru POLAT Ahmet TEKİN	KURUMSAL BİLGİ GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDA BİLGİ GÜVENLİĞİ POLİTİKALARININ ROLÜ	442
Saadet GÜNDÜZ Kubilay ÖZYER	MANTAR YÖNETİM TARZININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ	443
Cemil GÜNDÜZ	AKDENİZ BÖLGESİNDEKİ HELAL OTELLERE YÖNELİK ÇEVİRİMİÇİ ŞİKÂyetLERİN İNCELENMESİ: TRIPADVISOR ÖRNEĞİ	445
Seda KAYNAK Meliha KÖSE	9. SINIF TARİH DERS KİTABINDA YER ALAN MÜZE GÖRSELLERİNİN İŞLEVSELLİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	447
İsmail ŞAN Nuri ERDEMİR Ali KIŞ	NEDEN GELDİM: ÖĞRETMENLERİN TEZSİZ YÜKSEK LİSANSTAN BEKLENTİLERİ	449
İsmail ŞAN Ali KIŞ Nuri ERDEMİR	I KNOW!: FIRST STEPS TO BE A TEACHER	459
Ayman KOLE Emre Dağhan TOKGÖZ	FROM OLD TRENCHES TO FRESH COGNIZANCE: REFLECTIONS OF MILITARIZED EDUCATION ON SOCIETY	472

Hasret ÖZTÜRK	İLERİCİ KAPİTALİZM DÜŞÜNSELİ EKSENİNDE KAMU HİZMETLERİ: REFAH DEVLETİNİN GERİ DÖNÜŞÜ	473
Miras ORYNBASSAROV Yılmaz Ulvi UZUN	DEVELOPMENT AND FINANCING OF HIGHER EDUCATION AS HUMAN CAPITAL IMPROVEMENT INDICATOR IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN	475
Celal İNCE	ULUSLARARASI GÖÇMENLERİN SOSYAL YOĞUNLAŞMASININ SOSYAL PSİKOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ	476
Hülya ALTUNYA Furkan YILMAZ	ARİSTOTELES'TE ANALOJİK MANTIK- PLATON VE KUHN BAĞLAMINDA	478
Mehmet Gökhan AKDENİZ	GEORGE BERKELEY'İN BİLGİ FELSEFESİ VE VARLIK ANLAYIŞI	480
Damla YILDIZ	SENECA'NIN BİLGE İNSAN ANLAYIŞI	482
Hakan Vahit Erkutlu İbrahim Köseoğlu	ETİK LİDERLİK VE MAKYAVELİZM	484
Tansu ALAVCI, Mehmet KOYUNCU Gülin KAÇA	DUYGUNUN, SÜRÜCÜ DİKKATI VE PERİFERAL GÖRÜŞÜ ÜZERİNE ETKİSİ	485
Burak PINAR	VERGİ CEZA HUKUKU AÇISINDAN TEFEÇİLİK	486
Emre BÜYÜKBAYRAKTAR	TÜRKİYE'DE ÇALIŞAN SURİYELİ GÖÇMENLERİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA TARTIŞILMASI	488
Cansu GÜMÜŞ	POLITICAL PHILISOPHY OF SIMONE WEIL	490
Ersan AĞCA Oktay BEKTAŞ	FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENLERİNİN BİLİM UYGULAMALARI DERSLERİNDE YAPTIKLARI STEM ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ	491
Murat TEMUR Mustafa EROL	MÜLTECİLER, GÖÇMENLER VE SİĞİNMACILARLA İLGİLİ HAZIRLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ	509
Murat TEMUR M. Talha ÖZALP	SINIF ÖĞRETMENLERİNİN PENCERESİNDEN MÜLTECİ/GÖÇMEN ÖĞRENCİLERİN SORUNLARINA BİR BAKIŞ	510
Serdar VARİNLİOĞLU Oktay BEKTAŞ	DETERMINING THE PERCEPTIONS OF SCIENCE TEACHERS ON ALTERNATIVE ASSESSMENT AND ASSESSMENT TOOLS IN STEM EDUCATION	511
Özgür ALTINDAĞ	TÜRKİYE'DE KADIN GÖZÜYLE YAŞLILIK VE SOSYAL YAŞAM	539
Tahsin BOZDAĞ	GELENEKSEL TÜRK EBRU SANATI VE ÖZNEL OLUŞ KAVRAMI	548
Tahsin BOZDAĞ	ANADOLU TÜRK DÜZ DOKUMA YAYGILARINDA KULLANILAN KADIN YANIŞLARI	554
Zuhal AKMEŞE	TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI VE SOSYAL YAŞAMA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	565

M. K. ORYNBASSAROV Yilmaz Ulvi UZUN	DEVELOPMENT AND FINANCING OF HIGHER EDUCATION AS HUMAN CAPITAL IMPROVEMENT INDICATOR IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN	566
Mohammed Waheeb Firas Alawneh Mohannad Tarrad Abd al Aziz Mahmoud	DOCUMENTATION OF THE INTERNATIONAL INCENSE ROUTE THROUGH JORDAN – SOUTHERN LEVANT	577
Radley Kebarapetse Mahlobo Ramoshweu Solomon Lebelo	IMPACT OF GROUP WORK ON LOW- PERFORMING GRADE 12 LEARNERS IN A SOUTH AFRICAN PROVINCE	589

SYNCHRONISTIC EFFECTS OF NEW INTERNATIONAL ECONOMIC ORDER (NIEO) IN NIGERIA

IBRAHIM SALIHU KOMBO, FATIMA KATCHA ABUBAKAR, AMINU AISHA
HARUNA

Ibrahim Badamasi Babangida University Lapai Niger State, Nigeria

Abstract

This paper examines the problems militating against the realization of the world economy and the economic transition across the globe, being the two most important economic processes at work in recent years. The negotiations for NIEO, therefore, covers two broad spectrums of concern to Africa, Asia, Europe, North and South America, Australia, Antarctica, namely, on International monetary matters and trade. This paper argues that the multiple transition involved the globalization, liberalization and democratization, have been implicated in the increase of violence, economic marginalization and criminal behaviour in developing nations. The main results of this investigations underscore the fact that only industrialization in Africa and Nigeria in particular will effect a change and have a more resource-distributive relationship between the West and the continent. Cooperation with one another in economic affairs is indispensable for the realization of economic self-reliance in Africa. This study uses Pareto Optimal theory of underdevelopment (dependency). The study adopted documentary research, using secondary sources of data. It recommends the mutually beneficial adjustment of political and economic relationships between elites in the West and African countries that would maintain/reduce the structural pattern of dependency in the global economy.

Keywords: Economic, globalization, liberalization, trade, and negotiation

Introduction

In understanding the New International Economic Order (NIEO) in 1974, clarification on the implication evolving international landscape since the collapse of communism in the Union of the Soviet Socialist Republic (USSR) is crucial. This raises some questions; have regional conflicts become easier to settle or have the end of the super power conflict change the relative power of African states within its regions? Has its affected their internal political structures- in particular, has the victory of liberal Democracy enhance the level of its prospects outside the Europe? This and many more lay emphasis on emergence debates on the direction of contemporary globalization and altered structures of international governance and regulation, spatial dimension of economic coordination, tensions between globalization and social systems of production. It examines the issues and prospectus relating to internal order to complement a New International Economic Order (NIEO). This includes the interplay of the past continuities and the present day changes in an increase unified Europe by looking national and institutional context. It questions the difference globalization can make to a transition economy in a situation where there no clear-cut upward trend in levels of procession, production and re-distribution of resources. The most important of all is the globalization of the world economic transition in central and Eastern Europe and the Soviet Union. Flowing from this are related issues such as increased financial aids, reducing or cancelling the debt burdens of many African countries, improves access to developed countries markets, changes in the international marketing and pricing of primary commodities (unequal exchange) transfer of technology among others. In the presence philosophies, practices and orientation, the much clamoured New Order will be a mirage rather than a reality. This is because the importance of globalization was not utilized as

an entry point for critical discussion at a time when the global economy faces its most serious crisis, which lead inherent instability of the system. It is in light of this that the paper X-rays developing countries plights in search of a New Order, analyzes the roles of transnational corporations (TNCs) and financial institutions, examines the process of NIEO in the light of conflicting interest, inconsistencies, hypocrisies, contradictions and even out rights deceits highlighted in the operation of the present system and/or globalization, examine the global changes, the future of African states, international political economy, international law, and the United Nations (UN), in order to shed relationships between national policies, regional integration patterns and the wider global setting which explores and assesses the attainability of NIEO within the context of globalization, brings into sharper focus alternative methods of analysis and offers useful insights into inter-linkages of various factors influencing growth processes in developing countries and lays the basis for most influence theoretical ideas and their application to critical policy question concerning the post-cold war International Order. It is now over a decade since the idea of a New International Economic Order (NIEO) has been proposed and gained considerable recognition in the international community. It was an idea which in all its dimensions, embody prescriptions for the various ailments of the world economy as well as providing genuine basis for its future consolidation and development. However, despite the general recognition of the need for the restructuring of the world economy in view of its continuous deterioration and the aggravation of poverty in the developing countries little progress has been made in the implementation of the proposals of the NIEO. Consequently, the hopes about its role and positive contribution to the world economy are rapidly fading.

The NIEO which basically seek the restructuring of the pattern of international trade and the flow of capital and technology so that their benefits could be more equitably distributed to the developing countries has naturally raised 1m entire array of basic questions. Among them: (1) The question of cost and benefit. Who will have to bear the burden of instituting NIEO and will the results be worth the sacrifices? Will benefits really accrue to the poor people to help them fulfill their basic needs and will developing countries be made truly more self-reliant? Will the developed countries also benefit from NIEO (a positive-sum game) or will it mainly mean the redistribution of the current stock of wealth from them to the developing countries (a zero-sum game)? (2) The question of morality. Do the developed countries have a moral obligation to help the developing countries and does this responsibility extend to those countries who had no historical part in the underdevelopment of the developing countries? (3) The question of legitimacy. Is there free market, the basic mechanism of world trade and the best vehicle of economic development or is it merely a convenient fiction to cover up the current unjust manipulations of the developed countries? The NIEO without much emphasis covers a wide range of international economic issues. However, this paper in the light of the several questions mentioned above, will attempt at drawing attention to the central problems on the basic issues of the NIEO programme and to show how these could be resolved. For this purpose therefore, this paper will be divided into four Parts. Part I is the introduction. Part II a discussion of the origin and development of the NIEO. Part III deals with the progress and problems of the NIEO especially in the areas of money and finance, integrated programme and terms of trade, technology and Transnational Enterprises (TNEs), sovereignty and equal rights and cooperation among developing countries. Ann Part IV the conclusion on the basic issues.

Origin and Development

The uninterrupted series of economic imbalances accompanied by severe economic and political crisis in the countries that make up the contemporary market economies had led to a challenge to today's international economic order and the proposed restructuring of the current system.

The entire array of historical events that set the stage for the NIEO began at the end of World War II. While these events arose from their own historical antecedents they themselves produced the setting for the breakdown of the post-war economic system and the widening gap between developed and developing countries.

The mid-term review of the achievement of the Second Development Decade's goals showed mixed results. The greatest disappointment came in the area of agricultural production and official development aid. On the average, the United Nations (UN) official development and targets have not been half achieved. At the same time, service charges on past loans began to put enormous pressures on developing countries' balance of payments and world poverty showed no signs of abating. There was insufficient progress in commodity trade, inadequate access to the markets of developed countries particularly for agricultural products, tariffs have escalated, especially for semi-processed and processed products and new tariff and non-tariff restrictions were introduced by many developed countries on a number of items including textiles and leather goods. The plight of the least developed, island and landlocked developing countries, gave rise to additional concern. While some progress was achieved preferences by the developed countries and the proposal of the Tokyo Declaration concerning multilateral trade negotiations, the negative developments weighed more heavily in the balance and created widespread dissatisfaction in the developing countries.

Another set of factors came into play as well. This was the sudden and unexpected rise of developing countries' economic and political power. The Middle East oil embargo of 1972-1973 and subsequent four-fold increase in the price of oil created a world energy crisis. It affected all oil importing countries. It also exhibited the dependence of the developed countries on the developing countries for several major natural resources and proved the ability of the developing countries to wield economic and political *power* effectively. The consequences include rises in the price of food due to the increase in the cost of chemical fertilizers, and further tensions between producers and consumers of raw materials. But the Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC) exercise of developing countries economic and political power proved unable to improve the condition of the developing countries as a whole. Despite significantly higher gross resource flows from the oil-exporting to the oil-importing developing countries, the economic plight of the latter worsened due to the higher cost of energy. Developed countries found themselves beset by economic problems of their own including not only higher 'Oil prices but inflation, unemployment and unused industrial capacity. Compounding the economic difficulties of the developed countries were signs of breakdown in the international monetary system which affected all countries. Amidst growing tensions between the United States of America (USA), Japan and European Community over matters of trade, the Bretton Woods System of floating exchange rates. The value of the US dollar began to erode, creating serious difficulties for those countries which held their reserves in dollars. The creation of Special Drawing Rights (SDRs) provided some access to foreign exchange independently of dollar holdings, but such access favoured the countries already developed and the rest remained seriously dissatisfied with the workings of the international monetary system. Hence, it became evident that some of the basic tenets of the post-war world economy were being called into question. It was in this context that Algeria's President Boumedienne in 1973 in his capacity as chairman of the Non-Aligned Movement directed a request to the Secretary-General of the UN that a Special Session of the General Assembly should be convened to study raw materials and economic development problems. And as this initiative immediately received widespread support it led to the convening in May 1974, of the Sixth Special Session of the UN General Assembly which adopted the "Programme of Action on the Establishment of a New International Economic Order" which was indeed the full text

of "Action Programme for Economic Co-operation" adopted in the Non-Aligned Countries summit in Algiers in September 1973. The NIEO programme distinguishes itself from earlier international economic programmes by virtue of its objectives which are not merely to improve the functioning of existing international economic system but rather to expand its purpose. The purpose to be added to the existing ones is economic development. Given the special situation of the developing countries, the acceptance of this additional purpose involves the acceptance of a number of principles. They include the following:

- a) Orientation of the international monetary system toward the interests of the developing countries;
- b) Production cartels along the lines of OPEC;
- c) Commodity agreements to regulate prices and quantities;
- d) Linkage of export prices in the developing countries to the prices in the developed countries to the prices they have to pay for imports (under the general heading of "indexation");
- e) Extension of preferential treatment in trade;
- f) Recognition of developing countries' permanent sovereignty over their natural resources, covering also the issue of exploiting the ocean floor and related question of territorial waters;
- g) Transfer of advanced technology to the developing countries on preferential terms - to some extent without a *quid pro quo* but with guarantees by governments.

Albeit, the problem is not so much the acceptance of these principles (most countries have done this) but their translation into changes in the mechanisms governing the developed and developing countries. Most developed countries have indicated that they have major reservations about the demands. In their view, meeting all of them would imply a dismantling of the market-based international economic system and its replacement by a largely dirigistic structure. Furthermore, it has also been argued that a change of this kind would particularly affect two groups of countries adversely: the poorest of the developing countries, especially those without their own raw materials and countries with extensive foreign economic involvement, such as the Federal Republic of Germany (FRG). Other groups with large natural resources and smaller external economic involvement would definitely benefit; for instance, the Soviet Union, which possesses considerable reserves of oil and other raw materials and are less integrated into the world economy.

Indeed, the reservations of the USA one of the countries that matter most have been very clear on this issue. The assumption of the USA's government is that the principal cause of the developing countries poverty is not external but internal. The drawback to adequate internal mobilization of resources for economic development, for example, is said to be the political ideology of Fabian socialism. Governments of developing countries having taken the domestic position that equitable distribution of wealth and income is right and necessary are described as turning to the international arena to fulfill their pledges.

Thus, although the NIEO may have emerged as a sound proposal to deal with a seemingly intractable global economic problems, nevertheless, the reservations of the developed countries about the circumstances leading to its formation and the assumed "far-reaching" effects taken together with the firm assumption that the critical factors in the underdevelopment of the developing countries are internal inevitably suggests progress in the implementation of the NIEO proposals are bound to be difficult. Let us now proceed to examine the progress made so far.

Objectives:

This paper objective is about international issues/challenges and actions/prospects being undertaken to deal with them. The paper explores the backgrounds and reasons or justifications for NIEO since the collapse of communism. As well as to understand the fairer distribution or redistribution of the world resources, and the task of the developing nations against the loss/gain of the super powers as a result of international influence cause by the cold war rivalries.

Literature Review

The radical and classical schools, the New International Economic Order conveys different meaning and expectations depending on where one stands. Organization and government with radical orientation are located in the southern hemisphere in alliances with the United Nation Conference on trade and Development (UNCTAD), the Brandt commission, United Nation Institute for Training and Research (UNITAR), and the Non-aligned group to mention but few that most outstanding. On the other pole, the view of the Economic cooperation and Development Countries (OECD), the Traditional Corporations (TNCs) the General Agreement on Tariff and Trade (GATT) now world Trade Organization (WTO), the International Monetary Fund (IMF) and World Bank. The radicals believes in elimination of any international obstacles to the development of the third world which African is not an exceptional. While the classical actors are bent on nurturing the continuity of the political and economic systems of the North, the radical demand for its reformation. But the orthodox actors being the creditors and owners of technology ultimately must have a final say in the events of any transfers or concession to the developing nations. Thus, what the radical school wants is to give a fairer or a better still, or equal redistribution of the world resources to the developing states. They opt complete relaxations of the protectionist policies of the developed world, cancellation of debt of the developing countries of Africa, control the activities of world trade and free access to world capital and technology. But for radical school, protectionism is also a survival tool in a competitive world. Hence, the protection of national interest, and non-tariff restriction are placed on most imports in order to preserve employment at home. Furthermore, the radical actors would prefer to give priority to investment security especially the battle against inflation and unemployment of the NIEO. However, both the radical and the classical actors use the socialist and Keynesian arguments of international political economy interchangeably to buttress their opposing points. Meanwhile it is useful to remember historical forces underlying the emergence of the global south of the third world as analytical as well as a political concept. Those that serves as members remembers themselves critically and shared imports characteristics and experiences. Most were colonized by people of another race, experience varies degrees of poverty and hunger, and felt powerless in a world system dominated by affluence countries that once and still controlled them. The persistence underdevelopment of most African countries explains their drives for greater wealth and better life for the people, but their place in the configuration of the global power economics as well as political significant shapes their pursuits of these goals. The international division of labour that emerged during the colonial era when developing nations became exporters of raw materials and other agricultural products and importers of manufactured goods, persistence long after imperialism and according to dependency of and world system theories, contributed to their underdevelopment. Thus, a New International division of labour is emerging as production, capital, labour, and technology are increasingly integrated worldwide and decision making become transnational. The old ideas of national autonomy, economic dependence, self-reliance, and self-sufficiency, have become obsolete as national economies are increasingly integrated and the states become the agents of the international system. But the south are position to survive in this competitive global environment. Many developing nations continue

to remain heavily dependent on raw materials and other primary products for their exports earnings. Nonetheless, the economies of the African countries will not be immune from the rapid globalization of the world political economy now underway (Ademola, J. 1998). The idea of a North-South divide was popularized through the work of the so-called Brandt Report; A programme for survival (1980) and common Crisis, North-South corporations for the World Recovery (1983). Although the division of the world was based on industrial development to be concentrated in North hemisphere Australia, in which to aid third world countries debt and their perpetual structural inequalities between the high wages, high industrial investment and low-wages, low investment, predominantly the rural south as well its interdependent of both the North and the South. Globalization is the dominant of the capitalist world by one most powerful country that is aided by technology in which USA is the pioneer. While some are benefitted to it while others are more venerable to crisis and its fluctuations capitalist cycles.

Most African states are ill-equipped to reap the benefits of interdependence. The globalization is interconnectedness that means shaping our lives in distance to ourselves, which nation-states as no longer independence in the world stages. It can make the state irrelevant in the international competitions. To this, international politics has been viewed in numbers of ways: idealism adopts a perspective that is based on moral values, and legal norms. Realism emphasized on importance of power politics. Neo-realism highlights the structural constrains of the international system. Pluralism advances a mixed actors model, and stresses a growing diffusion of power. Marxism draws attention to economic Inequalities with global capitalist system. The balance of the economy system has been shifted. Moreover, the emergence of the rival trading blocs suggested that a war of the world scenario, and global inequality has increased through the economic decline of sub-Saharan Africa and the advanced of the Asian Pacific Ocean. However, it is pertinent to not that the western ideas of the global economy is based on biased in favour of corporation, harmony and altruism is also questionable, such as international trade do generates tensions in NIEO. Which both classical and Keynesian actors argue interchangeably in political economy to buttress its opposing opponent's points (John, p. 1999).

Theoretical Framework

Dependency theory

Dependency theory was developed in the late 1950s under the guidance of the Director of the United Nations Economic Commission for Latin America, Raul Presbisch. Prebisch and his colleagues were troubled by the fact that economic growth in the poorer countries. Indeed, their study suggested that economic activities in the richer countries often led to serious economic problems in the poorer countries with Nigeria not an exceptional. Such possibility was not predicted by neoclassical theory, which had assumed that economic growth was beneficial to all (Pareto Optimal, 1952), even if the benefits were not always equally shared. To Raul, poor countries exported primary commodities to the richer countries who now manufactured products out of this commodities and sold them back to poor countries. The value added which is the usable product always cost more than the primary products used to creates those products. Thereby making poor countries never gain as expected from their export as against import. He further said they should embark on programmes of import substitution so as not to purchase product from richer countries. The poorer countries, in spites their sell of primary products on the world market, yet their foreign exchange reserves would not commensurate with purchasing manufacturers from abroad. The 3 issues that make this policy difficult: 1. Internal market of the poorer countries are not large enough to support the economies of scale used by richer countries to keep their prices low. 2. The political will of the poorer countries is to whether a

transformation from being primary products producers to was desirable or possible. And lastly is whether the poorer countries had control of their primary products, especially in area of selling those products abroad. In this view, Marxists theories viewed the persistent poverty as a consequence of capitalist exploitation. And a new body of thought, called the words system approach which argued that the poverty was direct consequence of the evolution of the international political economy into a fairly rigid division of labour which favoured the rich and penalized the poor. According to Aremu (2005), dependency theory maintains that, the poorness of developing countries is due to; imperial neglect, overdependence upon primary products as exports to developed upon primary products as exports to developed countries; foreign firm control of key economic sectors with crowding-out effect of domestic firms, implantation of inappropriate technology in developing countries; introduction of international division of labour to the disadvantage of developing countries, prevention of independent development strategies fashioned around domestic labour force through discriminatory remuneration and reliance on foreign capital in form of aid that usually aggravated corruption. To the above viewed make the study to adopt dependency theory of Pareto Optimal that looks at the implication of dependency resulted to under-development, reflection persistently without result, led to over dependency that result to dictates of their economy, backwardness, corruption, incessant killing among others..

Methodology

The study used ex-post facto research design and this is because the study tried to find out the New International Economy Order (NIEO). The study thereby collected data via secondary sources such as bulleting's, internet, and record books on NIEO among other documented materials. The study adopted correlation to evaluate degree of the relationship between the two variable (old and New International Economy Order) of the world, Nigeria in particular, as well as the correlation model.

Thus; $r = \frac{n\sum xy - \sum x \sum y}{\sqrt{(\sum x^2)(\sum y^2)}}$

Where:

R=correlation coefficient

X=proxies for independent variable

Y=proxies for dependent variable

N=number of observation of the research

Progress and Problems

No significant progress has been made in the demands that have been listed as contributing to the NIEO that go very much to the heart of the present system: money and finance; integrated programme and terms of trade; technology and TNEs; sovereignty and equal rights; and co-operation among developing countries as long as the basic issues are not resolved and a consensus does not emerge concerning them. For instance in the following aspects;

(a) *Money and finance*: So far, very little progress has been made in the implementation of the General Assembly's recommendations in the area of international monetary reform and development finance. The effort to establish a link the creation of SDRs and the provision of additional development finance had so far been frustrated. No agreement was reached as regards development finance, compensatory financing, and alleviation of the debt burden of developing countries or the reform of the international monetary system.

Developing countries' prospect for debt or other financial relief have continued to recede inasmuch as its foreign debts have doubled or tripled during these past years with higher rates of interest shorter terms of maturity and more onerous conditions of debt management. Canada and some small European countries have unilaterally cancelled the debts of a few poor developing countries, but the USA's government has not and has no intention of a blanket or a significant write-off of loans to some poor countries even if such a step is given legislative approval. The developing countries with the largest debts, Brazil and Mexico, have themselves opposed all consideration of debt moratoria for fear of damaging their own credit rating, which they need to get new loans to pay off old ones.

The dollar has been devalued three times reducing the real value of the dollar debt but also the developing countries' dollar reserves; and weakened dollar has caused an effective devaluation of those developing countries' currencies that are pegged to it.

These real monetary changes have of course occurred without the slightest consideration of the interests of the developing countries. Moreover, the developing countries and their populations have clearly suffered the most as a result of these changes if only because they are the most defenseless against the world-wide inflation, particularly in prices of manufactures that is fed by the reckless printing of devalued dollars by the USA. The supposed measure to demonetize gold and to replace it by SDRs or some similar universal reverse currency have led, on the one hand, to the strengthening and price increase of gold to the disadvantage of developing countries which have little or no gold mines or stocks. On the other hand of the SDRs and other funds created by the International Monetary Fund (IMF) and other financial institutions, only the equivalent of US \$2.5 billion has been destined for non-oil producing developing countries. This amount is equivalent to about one percent of their current foreign debt and a very small share of total additional funds almost all of which thus went to the developed countries. The "link" that the developing countries demanded between additional money and development finance has been effectively denied.

Thus, it remains to be seen whether states will muster the political will and skill to establish a new monetary order and to manage the system with new rules and procedures. The agenda of reform is long and complex. The political process of reform is fraught with difficulties. Although monetary power is now more widely dispersed but is not equally dispersed. The USA remains the most powerful monetary actor. Unless and until the USA assumes an active role, reform will be impossible.

(b) Integrated Programme and Terms of Trade

In the area of integrated programme or producers' association, there "has been to date some successful maintenance of OPEC unity and prices, providing the impulse toward the remaining demands for NIEO. However, the effective price of oil was again eroded to an equivalent of US \$7 per barrel by world inflation and dollar devaluation before the price was again raised sharply in 1979. For a time, the OPEC countries were not sufficiently united (in view of Saudi Arabia's effective veto power) to raise the oil price again given their common fears of rocking the world economic boat on its current crisis journey. Although the oil-producing countries - inside and outside OPEC - increased the price of oil again in late 1978 and in 1979 they did so more out of disunity than unity, each charging the "spot price" that its market will bear. If market demand declines due to recession, so will the price of oil. Be that as it may, most of the effective cost of the oil price hikes has also been passed on to the non-oil producing countries of the developing countries. Meanwhile, the industrial countries have increased exports to the OPEC Countries and have recycled the remaining OPEC surplus through their banks. Several other raw material - producer associations have been formed or strengthened; however these

associations and their price stabilization efforts have been unable to prosper much against the opposition of developed raw material-producing countries and low world market prices in years of recession and times of crisis. Other raw material producers do not have the relative monopoly power of OPEC, and prospects for their independent successful action through stabilization let alone "solidarity" funds are dim.

Common action with raw-material importing industrial countries is limited by the latter's own interests which may admit some stabilization of supply and price but more in favour of consuming than of producing countries. In any event, although the terms of trade for non-oil producing developing countries, raw material-exporting countries improved briefly between 1972 and 1974, they on balance declined again with the 1973-1975 world recession and the post 1975 mild recovery. For non-oil-exporting countries in the developing countries, the terms of trade have fallen by more than 10 percent since 1970 and suffered an "unprecedented" deterioration in the balance of trade of US 532 billion between 1970 and 1975; of this, the sum of US \$5 billion can be attributed to changes in volume, and US 527 billion to changes in prices of the goods traded. In turn, of this US \$27 billion deficit caused by price changes, US \$8 billion can be attributed to international inflation and US 59 billion to unfavourable changes in the terms of trade.

The developing countries terms of trade declined by 4.7 percent in 1975, rose by 3.7 percent in 1976, remained unchanged in 1977 and declined by 11.2 percent in 1978. There has not been any significant improvement in the developing countries terms of trade since 1979.

Even then, the prospect for foreign trade expansion of the developing countries had been dampened since the increase in manufactures for export had not been complemented with reduced protectionism by developed countries. On the contrary, the demand of some local capital and labour in the latter faced with competition and unemployment in the current crisis had been for protection: the European Common Market, its member countries and the USA have moved to increase tariffs and to impose quotas on the import of manufactures from developing countries. Examples include provision for increased protection in the Multifibre Agreement negotiated at the end of 1977 and USA's restrictions on the import of shoes, textiles, television sets, etc.

Thus, so long as there is instability in the prices of raw materials as a result of the failures of the producer associations most developing countries would continue to experience fluctuating foreign exchange earnings. And to the extent that this is so would be incapacitated in the execution of their development plans. In the same vein substantial increase in foreign exchange earnings are not in the pipe line the more the present world economic crisis remains unabated and most developed countries are confronted with increasing unemployment to which in most cases national solutions are considered most appropriate.

(c) Technology and Transnational Enterprises (TNEs)

The developed countries have agreed to talk about codes for transfer of technology and for conduct of TNEs. However, the real-life conduct of both continues to be just as determined by the global interests of TNEs as before. The developed sector contributes all too little toward the self-reliance of developing countries through the selection of more appropriate technology, and still less through its development in the developing countries itself. In fact, the latter's technological dependence on the TNEs in particular and on the developed countries generally increases day by day. Moreover, while the developing countries talk about collective codes of conduct most of these countries are individually reducing or even eliminating the few restrictive provisions on TNEs and technological transfer that they had imposed nationally or regionally

in the late 1960s and early 1970s. Thus, Argentina, Chile, Mexico and other countries are all busily engaged in relaxing controls on foreign enterprises and are competing with each other to grant greater concessions to international capital. It would be too long and tedious to document this trend in each individual case (some of this documentation is already provided in, the developing countries) but the Business Weekly may be quoted: "There is good news coming out of Latin America for USA and other foreign companies with a stake in this vast region. Major countries are opening their doors wide to private enterprise. Multinational executives consider the region to be one of the world's major opportunities.

(d) Sovereignty and Equal Rights

The developing countries are achieving formal equality among unequal's where it counts least. For example in the UN General Assembly and The Security Council, but the UN specialized agencies remain under the near exclusive control of the larger developed states. International financial agencies, such as the World Bank and the IMF remain under the control of the USA (with IMF partially controlled by West Europe); and if these institutions admit any developing countries to their boards they do so more to co-opt them to permit them to help steer world financial affairs in a different direction. Collectively, the developing countries are admitted to the conference bargaining tables. However, the developing countries have no power to negate in practice even the little that they were moved to in principle. Individually, the developing countries use their sovereignty more often than not to compete with each other in ever greater concessions to international capital and growing repression of their own populations without outside interferences.

(e) Co-operation among Developing Countries

Technical co-operation among developing countries certainly does not mean the development or use of "indigenous" technology to promote economic and political self-reliance for the masses of their people. If such co-operation means anything it partially protects capital in some developing countries from competition by metropolitan capital and opens some markets in certain parts of the developing countries to capital from certain others. For example, Brazil, Mexico and India with the participation of TNEs have been selling advanced technology and sophisticated know-how to petrochemical and machine-building industries and to several Arab countries. In the meantime, although the Arab states have found it politically convenient to present a united political front with the developing countries, Arab capital has flowed into the banks of New York, London and Zurich. Seeking the economic and political guarantees of imperialism, Arab capital thus found protection for its profitable investments in Europe and North America and its loans to other developing countries through the Euro credit market. There has been hardly any Arab investment in, let alone solidarity with the developing countries.

In addition to these, it will not be an over emphasis to state that the inadequacies of the negotiation framework hindered the implementation of the NIEO programme. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) and many other fora have been molded by the Group system, which comprises three Groups of countries the 77, Group B and D - as well as China. The Group 77 (which now has 117 members) consists of developing countries and Group D of East European countries. This' division has consolidated itself as a pattern of alignment and the Group of 77 represents the solidarity of developing countries which is of historic importance enabling them to present a common stand and bring to bear their combined strength in "North-South" negotiations. The Group system has its merits in deliberations where the developing countries has needed to articulate and publicize its problems and position.

However, such deliberations have often ended in resolutions which exhort everyone, without binding or committing any of the parties; the differences are drafted away to create an appearance of agreement they persist in reality. One result of this process is that the language of international resolutions has become in bred, specialized and coded.

Genuine progress in international relations depends on painstaking negotiations to reach agreed principle or legal instruments, only these processes can produce a common language to provide a basis for action. In this context, Group system has been criticized as tending to crystallize extreme positions on either side which delays and sometimes defeats practical progress in resolving conflicting interests. The process of reconciling differences within each Group has often led to extreme position driving out moderate ones: maximum demands eliciting minimum offers. It has become necessary to carry each Group along as a whole at every stage without neglecting differences, so that the negotiating process becomes unwieldy, cumbersome and time consuming. The time has come to examine whether a negotiating format can be devised which is more functional, while fully respecting the concerns of the developing countries for maintaining their solidarity.

Analysis/Discussion

The 1974 Declaration of programme of Action adopted by the United Nation General Assembly (UNGA) called for establishment of NIEO which shall correct inequality, redress existing injustice, and make it possible to eliminate the widening gap between the west and developing nations. Such a struggle has naturally, political undertone which start with changing African understanding of the situations. It is to understand the major obstacle in the way of realizing the third world countries demands to and the future prospects for their realization. This is done by delving into the political economy of international relations and by trying to highlights the organizational issues and institutional lopsidedness perpetually in the favour of the west but detrimental to the Africa, Nigeria in particular. The intensifying under-development of Africa by imperialism has been outlined as African remains locked in the international capitalist system which continues to block all hopes of standard economic development and economic development and human liberation. This about nation-states and is determined by events in these state. In fact, there are parallels in history to what is happening in the international economy today and the NIEO of today cannot be fully appreciated unless it is set against the background of the rise and fall of previous world monetary system and international economy Orders. This traces the genesis of the present's international order to break down of the world monetary system from Gold standard through the collapsed of the Bretton woods system on the 15 august, 1971 to the presence floating exchange standard system. Just like the one before it current system has been imposed on the world economy by sheer force of the circumstances and so the search for a new world monetary system continues. Since late 1974, the world capitalist system has been in recession – a product of the anarchical unplanned character of the capitalist economy. Everywhere industrial production has been lower, workers have lost jobs, and the living standard of the general masses have been under attack and failing. This has landed most African countries into greater debts. Which they were force to recycle back to the imperialism countries as an ever bigger since of their meager exports earnings in the form of interest payments and debt repayments.

The lessons has perhaps been learned best by Germany, Japan, and the Tiger Economies of East and South East Asia. These states have recognized that success in the global economy market place requires heavy investment particularly in infrastructures and in education and training as well as states support to build up export industries and acquire modern technology. National government, in order to worlds can still make a different. National level processes may increase

by global ones, but the results is an economy in which local, national and global factors interact and where governments understand the dynamics of globalization have some capacity to shape its directions.

Challenges and prospects in brief/summary

The establishment of NIEO is to ensure new approach and strategies to aid economy development among countries in order to have equal distribution of resources regardless of developed or developing nations as campaigned. Alas it has been underpinning and should be seen as a lesson to step forward in the future. The world trade struggle alleged to fail in international law relations due to:

- Lack of commitments and political will among nation states.
- Refusal among the developed nations to other countries to implement the NIEO resolutions.
- Divergence interest among developed nations and there environmental obstacles.
- Increase in debt of developing countries and lack of unity among them to compete in world market.
- Obstacles to the equal productions and distribution of primary commodities and international defense of developing nation's sovereignty over natural resources and price stabilities.
- Technological transfer and social justice/equal right in its international monetary system among others.

Prospects

The main aimed of establishing NIEO/ NIEO declaration is to and should be adhere to:

- a. An absolute rights of states to control their extraction and marketing of their domestic natural resources.
- b. To stabilize and raise commodities prices among member states for their economic benefits.
- c. Enhance trans-national Corporation especially the poor nations through self-help and cooperation such as balance of payments, reductions of debt crisis, exchange scarcity etc.
- d. Good political wills of the government among nations-states.
- e. Equal production and distribution of primary resources and price stability, as well as full sovereignty of states. To mention but few will yield to its prospects.

Conclusion and Recommendations

Most issues raised in this article are central to the current state of our subject. It has been clearly and authoritatively shown that the concern is mainly with economics marginalization and economic regression of the Africa relatives to other regions of the world and the diminishing importance and relevance of Africa to the global economy. It is then goes to concludes that internal reforms are not enough to reverse the outflow of resources from African countries to and generates sustainable rapid economic growth. In addition researches pertaining to the globalization so far are peripheral in their theoretical focus and must suggested approaches and arguments put forward are becoming increasingly weak, unworkable, and even wrong in some cases. The phenomenon of globalization requires a far more critical approach than its present

today. Therefore, the new theoretical initiative such as attempted in this work required to unravel them. It therefore recommends good facilitation of filling the gap in the theoretical focus of the literature reviewed with a view to evolving, a more human and generally applicable theory of globalization that is Africa-friendly in all its ramifications, an agenda in the lights of the current changes and opportunities in the international economy scenario for new challenges and opportunities which are capable of facilitating the realizations of the NIEO. More so when most international issues today are centered on or revolve around economics. The progress toward the creation of the NIEO as has been observed is generally slow as a result of the reticence of the developed countries apprehensive of the disruption in the long established world economic mechanisms which has thus far given them considerable benefits and enhanced their advantageous position. But the deterioration in the economic situation of most developing countries is not likely to be arrested as long as permanent solutions remain elusive to the problems in the expansion of their foreign trade and payments and to the inflow of foreign financial and technological assistance.

For example, the reduction of protectionism, both tariff and non-tariff, on the exports, both in agricultural and manufactured goods of the developing countries, represents a critical factor for the latter's trade expansion and sustained economic development. The lack of progress toward the creation of the NIEO however does not necessarily indicate that it should be completely abandoned, rather it calls for renewed efforts. Demands for changes in the mechanisms governing the economic relationships between the developed and the developing countries have been made as far back as the mid-1960s in the area of international trade and aid. But, the little results thus far secured for these demands had not meant a complete loss of hope. So long as the present world economic recession remains unabated, the NIEO demands will continue to feature prominently in all agenda of discussions of world problems in all international fora. The NIEO can be achieved once it is perceived that its benefits are universal and can reach all segments of the world's population, that its costs do not outweigh its benefits, that its regulatory mechanisms are legitimate, there is real 'sense of moral responsibility among states and there is sufficient political support for its measures nationally and internationally.

References

- Abramowitz, M. (1981). Welfare quandary and productivities concerns in thinking About growth. London. N.J.Zed books.
- Adetokun,O.(2003). Equal opportunity for disable. Victoria Island. Ajiboye printers.
- Ademola, J. (1998). What is the point of Equality? North West U.K. Ethics Publishers.
- Aneson, R. (1989). Equality and equal opportunity for welfare. New York. Philosophy studies.
- Bretton, W. (1971). Concept of liberty, contemporary political philosophy. Oxford. Blackwell publisher.
- Barkey, S. (1993). People first: a guide to self – Reliance, particepatery Rural Development. London. Atlantic Highlands.
- Cohen, G.A. (1985). Currency of equalitarian justice. Cambrige. Harvard University press.
- Classen, R. (2020). Selecting a List: The capacity Approach's Achilles' heel in diappero-Osmani (eds). The Cambridge handbook of the capacity Approach, Cambridge. Cambridge. University press, PP188-205.
- Dos Santos T. and leonard, H. (1988). The argument of course presupposes the Possibility of inter-personal utility comparisons. Harvard university. University press.

- Easterly, W., and Onwuka C.C.(2011). Fiscal policy and economic growth. New York. Columbia.
- Greve, B.(2008). What is welfare? Central European journal of public policy. London. Topmost.
- Goldstein, A.D, (2002). The psychology of group aggression. West Sussex. UK. John Wiley.
- Jeremy, M. (2014). Reassessing Egalitarianism. Tennessee U.S.A. Macmillan Dalmac publishers.
- John, P. (1989). Can leopard change its spots? The African Union treaty and human Rights. U.S.A. Butterworth press.
- Ijere, T.C. (2004). The state, governance and socioeconomics development realities In Nigeria. A paper delivered at national conference on 24th August, 2004.
- Krohn, M.D (2003). Delinquency in developmental perspective. Cambridge UK. Cambridge University.
- Kesselman, M. (2010). Introduction to comparative politics 5th edition. USA. Wadsworth Engage learning.
- Lewis, W.A. (1965). The theory of economic growth. London. Macmillan.
- Nozick, P. (1996). The clash of civilizations and the remaking of world order. New York. Institute of peace.
- Narayan, D. and Putsch, P. (2002). Voice of the poor: from Maryland's. New York. Columbia.
- Neumyer, E.(1999). The ISEW: Not an index of sustainable economic welfare, social Indicators Research 48(1):77-101.
- Orluwene, B. (2014). The politics of development strategies. Lagos. MCSER Publisher.
- Person, T. and Guido, T. (2000). Political economics: Explaining Economic policy. Cambridge. MIT press.
- Raul, P. (1952). Sovereign virtue. Oxford. Oxford university press.
- Rostow W. (1971). Politics and the stages of growth: A communist manifesto, Chapter II. Cambridge University press.
- Sani, H.A. (1999). Public policy analysis: theoretical and applied approaches. Okene, Kogi state. Desmond publishers.
- Sardar M., Islam, N. and Clarke, M. (2002). The relationship between economic development and social welfare: A new adjusted GDP measure of welfare, social indicators research. pp57(2):201-228.
- Seers, D. (1979). The meaning of development: with a postscript. New York. Stock publisher.
- Sen, A.K. (1999). Development as freedom. New York. Anchor Books.
- Sen, A. (1993). Political liberalism. New York. Columbia press.
- Smith, R. (1985). Matter of principle. Cambridge. Harvard university press.
- Stephens, D. E. (2009). Time to stop twisting the knife: A critical commentary on the rights and wrongs of justice. UK. Cambridge press.

Todaro, M. and Smith, C.S. (2002). Economic Development. Boston: Addison Wesley. United Nations conference on Trade and Development(UNTAD).

Tieste, p. k. (2002). The list developed countries-2002: Escaping the poverty trap. Geneva, New York. West publications.

UNRISD (2010). Combating poverty and inequality:structural change, social policy and politics. Geneva. Oas limited.

Van, p. (1995). Real freedom for all. Oxford. Oxford university press.

Van, k. and karlmax (1880). Morale wisdom and good life. Oxford. University Press.

Yinka, O. (1997). Threat to human sanctions. Zaria. Bob Academic press.

World Bank (2001). World Development Report 2000/2001: attacking poverty. Oxford. Oxford press.

Walsh, M. (2011). Knife crime:the reality and its implications. London. The kiyan Prince foundation.

World Bank (2001). World Development indicators. Washington DC. World Bank.

Zillman, D. (1979). Hostility and Aggression. New York. Hillsdale,N.J.L. Erlbaum Associates.

Zvesrpoor, A. (2008). At the crossroad: choices for equality. Washington. The World Bank press.

Zensson, E. (2008). The African Union operations in Comoros: equality. Ikeja, Lagos. West limited.

**FEN BİLİMLERİ İLE DİĞER BRANŞLARDAN ÖĞRETMEN ADAYLARI
ARASINDA PARANORMAL İNANÇLAR
PARANORMAL BELIEFS AMONG STUDENT TEACHERS FROM SCIENCE AND
OTHER DISCIPLINES**

Oktay KIZKAPAN

¹Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Science Education, 0000-0001-6781-9879

Özet

Bu araştırmada fen bilimleri ve diğer branşlardan öğretmen adaylarının paranormal inançlara ne düzeyde sahip olduklarının karşılaştırılması olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma yönteminin desenlerinden biri olan tarama deseni kullanılarak yürütülmüştür. Çalışmanın evrenini 2020-2021 eğitim öğretim yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören farklı branşlardan 2102 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise olasılığa dayalı örnekleme türlerinden tabakalı örnekleme ve evrendeki öğrenci sayısının %10'u kuralına göre belirlenen 280 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmanın verileri Sarman (2020) tarafından hazırlanan Paranormal İnanç Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma da toplanan verileri analiz etmek için SPSS paket programı kullanılarak betimleyici ve çıkarımsal istatistikler kullanılmıştır. Birinci araştırma sorusuna betimsel istatistikler kullanılarak yanıt verilmiştir. Diğer araştırma soruları ise çıkarımsal istatistiksel analizlerden t testi ve ANOVA kullanılarak yanıtlanmıştır. Araştırmada sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir. Araştırmanın öğretmen adaylarının paranormal inançlardan totem ve psişige ilişkin inançlara sahip olma seviyeleri düşük, geleneksel dini inançlara sahip olma seviyeleri yüksektir. Diğer boyutlardaki ve genel paranormal inançları ise orta seviyededir. Fen bilimleri ile diğer branşlardan öğretmen adaylarının hem ölçeğin genelinden hem de alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Diğer yandan dördüncü sınıftaki öğretmen adaylarının geleneksel dini inançlara diğer sınıflara kıyasla daha az; batıl inançlar ve psişige ise daha fazla inanma eğiliminde oldukları görülmüştür. Son olarak ise farklı lise türlerinden mezun olan öğretmen adaylarının paranormal inançları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu bağlamda özellikle sağlık meslek lisesi dışındaki meslek liselerinden mezun olmuş öğretmen adaylarının birçok boyutta daha fazla paranormal inanca sahip oldukları görülmüştür. Ancak sağlık meslek lisesinden mezun olmuş öğretmen adaylarının paranormal inançları tam tersine daha azdır. Araştırma bulguları ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış ve uygulayıcılara, araştırmacılara ve program geliştiricilere yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Paranormal inançlar, eğitim fakültesi, öğretmen adayları, fen eğitimi

Abstract

In this study, the aim was to comparatively examine the level of paranormal beliefs of student teachers from science and other disciplines. The research was carried out using the survey design, which is one of the designs of the quantitative research method. The population of the study consisted of 2102 student teacher candidates from different disciplines studying at Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Faculty of Education in the 2020-2021 academic years. The sample of the study, consisted of 280 student teachers, approx. 10% of the number of the population, who were determined according to the stratified sampling and. The data of the research were collected using the Paranormal Belief Scale developed by Sarman (2020). The data is analyzed by using the SPSS package program descriptively and inferentially. The first research question was answered using descriptive statistics. Other research questions were answered using the inferential statistical analysis t-test and ANOVA. The significance level of .05, which is widely used in social sciences, was accepted in the study. The student teachers' level of beliefs related to totem and psychic is found to be low, and their level of traditional religious beliefs is high. Other dimensions and general paranormal beliefs are moderate. There is no significant difference between the scores of student teachers from science and other disciplines, both from the overall scale and its sub-dimensions. On the other hand, fourth grade student teachers have tended to believe less in traditional religious beliefs and more in superstitions and psychics compared to other grades. Finally, significant differences were found between student teachers graduated from different types of high schools. In this context, it has been observed that student teachers graduated from vocational high schools other than health vocational high schools have more paranormal beliefs in

many dimensions. However, on the contrary, paranormal beliefs of student teachers who graduated from health vocational high school are less. The research findings were discussed in the light of the relevant literature and suggestions were presented for practitioners, researchers and curriculum developers.

Keywords: Paranormal beliefs, faculty of education, student teachers, science education

1. GİRİŞ

Paranormal ya da “non-scientific” kavramları mevcut bilim ile açıklanamayan, açıklanması için bilimsel yasalarda ciddi değişim gerektiren veya normatif algı ve gerçeklik hakkındaki beklentilerle bağdaşmayan fenomenleri ifade etmek için kullanılmaktadır (Tobacyk ve Milford, 1983). Paranormal inançlar ise bireylerin bu tür fenomenleri kabul etmesi ve bunlara inanılması anlamına gelmektedir (Aslan, 2010). Bu çalışmada bu tür olgulara karşılık olarak paranormal kavramı, bu olgulara ilişkin inançlar ise paranormal inançlar kavramı kullanılacaktır.

Paranormal inançlar tanrı inancı ve duanın gücü gibi dini inançlar, psikokinezi ve duyu dışı algı (extrasensory perception) gibi psişik yeteneklere ilişkin inançlar, batıl inançlar, astroloji, déjàvu ve reenkarnasyon gibi sahte-bilim konularına ve dünyanın dünya dışı yaşam biçimleri tarafından ziyaret edildiğine ilişkin inançlardan oluşur (Irwin, 2009). Bazı araştırmacılar paranormal inançları sadece telepati, basiret, öngörü gibi parapsikolojik olaylarla sınırlandırırken, bazıları ise her türlü büyülü, batıl inançlı, dini, doğaüstü ve mistik kavramları içerecek şekilde ele almışlardır (Irwin, 1997). Bu doğrultuda paranormal inançların farklı kategorilere ayrıldığı görülmektedir (Clarke, 1991; Grimmer ve White, 1990; Sobal ve Emmons, 1982; Tobacyk ve Milford, 1983). Örneğin Sobal ve Emmons (1982) paranormal inançları psişik fenomenlere inanç, dini inançlar ve canavarlar, hayaletler gibi diğer varlıkların varlığına ilişkin inançlar şeklinde üç grupta ele almıştır. Bir başka araştırmada ise Tobacyk ve Milford (1983) paranormal inançlarla ilgili geleneksel dini inanç, psi ile ilgili inanç, büyücülük, maneviyat, batıl inanç, olağanüstü yaşam biçimleri ve önyargı şeklinde yedi bağımsız boyutlu bir yapı ortaya koymuşlardır. Diğer yandan bazı araştırmacılar ise paranormal inançları dini paranormal inançlar ve dini olmayan ya da klasik paranormal inançlar şeklinde iki gruba ayırmışlardır (Aslan, 2010; Hergovich ve diğ., 2005; Rice, 2003). Bazı araştırmacılar ise dini inançlarla paranormal olgulara ilişkin inancın deneysel kanıtı ihtiyacı duymayan doğaları bağlamında benzeştiklerini ifade etmişlerdir (Stark, 2001; Woolley, 1997). Bu tür tartışmalar paranormal inançların dini ve klasik paranormal inançlar şeklinde bir ayrışmayı meydana getirmiştir.

Paranormal inançlar üzerine özellikle psikoloji alanında ciddi miktarda çalışmanın yapılmış olduğu görülmektedir (Irwin, 1993). Türkiye’de ise paranormal inançlar ismi ile yapılan çalışmalar daha çok ilahiyat alanında yapılırken (Aslan, 2010; Parlador ve Özkan, 2015; Topuz, 2012), fen eğitimi alanında benzer konularda yapılan çalışmalarda “sözde bilim” kavramı daha sık kullanılmaktadır (Çetinkaya, Laçin-Şimşek ve Çalışkan, 2013; Şenler ve İrven, 2016; Turgut, 2009). Ancak paranormal inançları konu edinen fen eğitimi araştırmalar da alanyazında yer almaktadır (Sarman, 2020; Şen ve Yeşilyurt, 2014). Paranormal inançlar ve sözde bilim üzerine yapılan çalışmalar benzer konuları ele alıyor olsalar da bu kavramlar farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Sözde bilim, gerçek bir bilimmiş gibi davranan sahte bilim olarak tanımlanırken, paranormal inançlar ise bilimsel olarak şüpheli olgular hakkındaki inançlar olarak tanımlanabilir (Martin, 1994).

Paranormal inançların özellikle klasik paranormal inançların bilimin konu alanına giren yönleri olduğundan dolayı bu konu fen eğitimi açısından önemlidir. Klasik paranormal inançların toplumda yaygınlaşması ve popülerliğini her geçen gün artırması (Harder, 2001), bilimin halk

üzerindeki etkisini azaltmaktadır. Bilim ve klasik paranormal fenomenlerin birbirlerinin karşısı (antagonistic) olduğu düşünöldüğünde (Martin ve Hansen, 2008; Eder ve diğ., 2010), paranormal inançların bilim eğitimi ile ilgili önemli bir konu olduğu söylenebilir. Paranormal inançların toplumda yaygınlaşmasının nedenlerinin başında ise yetersiz bilimsel bilgi ve bilimsel süreçlerin doğasının anlaşılabilmesi gelmektedir (Şen ve Yeşilyurt, 2014). Bazı durumlarda ise bilimsel bir geçmişe sahip olan bireylerde paranormal inançlara sahip olabilmektedirler (Lanman ve Buhrmester, 2017). Paranormal ve sözde bilimsel inançlar bilim ve bilim eğitimi ile doğrudan ilgili konular olsa da fen öğretim programlarında bu konulara yer verilmemektedir. Bunun önemli bir nedeni öğrencilerin paranormal ve sözde bilimsel konularda eğitim aldıklarında bu türden inançlara sahip olma eğilimlerinin artacağı yönündeki ön yargıdır. Bu önyargı gerekçesi zayıf bir kabule dayanmaktadır. Böyle bir önyargı ile sözde bilimsel veya paranormal konularını fen eğitiminden uzak tutmak yerine, öğrencilere bu konuları eleştirel olarak değerlendirmeyi öğretmeyi hedeflemek fen eğitiminin kapsamında yer alması önerilmektedir (Martin, 1994).

Fen eğitimi, bireylerin bilimsel bilgiler edinmelerinde, fen okuryazarlıklarının ve bilimin doğası anlayışlarının gelişmesinde önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda fen bilimleri dersinin temel amacının da fen okuryazarı bireyler yetiştirmek olduğu ifade edilmektedir (MEB, 2018). Öğrencilere bu yeterlikleri kazandıracak kişilerin başında ise hiç şüphesiz başta fen bilimleri öğretmenleri gelmektedir. Sosyo-bilişsel kuramda da ifade edildiği gibi öğrenciler öğretmenlerini bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak gözlemler ve taklit ederler. Dolayısıyla fen bilimleri öğretmenleri başta olmak üzere öğretmenlerin sahip oldukları paranormal inançların öğrencilerinde de görülmesi oldukça muhtemeldir. Bu nedenle öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının paranormal ve sözde bilimsel inançlarını konu edinen farklı araştırmalar yapılmıştır. Örneğin Şenler ve İrven, (2016) sınıf öğretmeni adayları ile; Kirman Çetinkaya (2013), Sarman (2020) ve Turgut (2009) fen bilimleri öğretmen adayları ile; Ünal (2020) okul öncesi öğretmenleri ile; Turgut ve diğ. (2016) okul öncesi öğretmen adayları ile; Alkış Küçükaydın (2020) pedagojik formasyon öğrencileri ile; Gül (2016) ise fizik, kimya ve biyoloji öğretmen adayları ile paranormal ve sözde-bilimsel inançları belirlemeye yönelik araştırmalar yapmışlardır. Belirtilen çalışmalardan da fark edileceği gibi paranormal inançlar ve sözde bilimsel konular üzerine belirli alanlar özelinde çalışmalar yapılmış olsa da farklı alanlardan öğretmen ve öğretmen adayları ile yapılmış karşılaştırmalı araştırmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Ancak bilim okuryazarlığı, eleştirel ve analitik düşünme becerileri gelişmiş bireyleri yetiştirecek tüm branşlardan öğretmen adaylarının bilime ve bilim dışı etkinliklere ilişkin görüşlerini bilmek, olası yanlışlarını gidermeye çalışmak öğretmen yetiştiren kurumların amaçlarından biri olmalıdır (Ağlarıcı ve Kabapınar, 2016). Bu nedenle farklı branşlardan öğretmen adaylarının paranormal inançlarının belirlenmesi hem geçmiş eğitim yaşantıları hakkında bilgi vereceği için hem de öğretmen adayları gelecekteki öğrencilerine bu inançları aktarma potansiyeline sahip oldukları için gereklidir. Bu gereklilikten hareketle bu araştırmada fen bilimleri ve diğer branşlardan öğretmen adaylarının paranormal inançlara ne düzeyde sahip olduklarının karşılaştırılmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yanıt aranan araştırma soruları şunlardır;

Fen bilimleri ve diğer branşlardan öğretmen adaylarının paranormal inançları ne düzeydedir?

Fen bilimleri ve diğer branşlardan öğretmen adaylarının paranormal inançları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Farklı sınıflardaki fen bilimleri öğretmen adaylarının paranormal inançları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Farklı lise türlerinden mezun olmuş öğretmen adaylarının paranormal inançları arasında anlamlı farklılık var mıdır?.

2. YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu araştırma nicel araştırma yönteminin desenlerinden biri olan tarama deseni kullanılarak yürütülmüştür. Tarama deseninde araştırmacılar eğilimler, tutumlar veya düşünceleri sayısal veriler üzerinden belirlemeye çalışır (Creswell, 2014). Bu çalışmada fen bilimleri ve diğer branşlardan öğretmen adaylarının paranormal inançlara ne düzeyde sahip olduklarının karşılaştırılması olarak incelenmesi amaçlandığından tarama deseni kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Tarama araştırmalarında bir örneklemden bir evrene genelleme yapmak amaçlanır. Böylece bu evrenin bazı özellikleri, tutumları veya davranışları hakkında çıkarımlar yapılabilir (Creswell, 2014). Bu çalışmada çalışmanın evrenini 2021-2021 eğitim öğretim yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören farklı branşlardan 2102 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise olasılığa dayalı örnekleme türlerinden tabakalı örnekleme ve evrendeki öğrenci sayısının %10'u kuralına göre belirlenen 280 öğretmen adayı oluşturmuştur. Tabakalı örnekleme, örneklem için belirli alt gruplardan katılımcıların seçildiği örnekleme türüdür. Tabakalı örnekleme araştırmada temsil edilebilirliği artırır. Evrendeki bireylerin temel özelliklerinin örnekleme temsil edilmesini sağlar (Fraenkel ve Wallen, 1993). Bu çalışmada farklı bölümlerde öğrenim gören öğretmen adayları çalışmanın örneklemini oluşturacağı için tüm bölümlerin örnekleme temsil edilme olasılığını artırmak tabakalı örnekleme kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemine ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Araştırmanın örneklemine ilişkin bilgiler

Bölüm	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	23	8.2
Fen Bilimleri Öğretmenliği	69	24.6
Özel Eğitim Öğretmenliği	38	13.6
Okul Öncesi Öğretmenliği	33	11.8
PDR	60	21.4
Sınıf Öğretmenliği	24	8.6
İngilizce Öğretmenliği	33	11.8
Mezun Olunan Lise		
Fen Lisesi	18	6.4
Anadolu Lisesi	180	64.3
Öğretmen Lisesi	19	6.8
İmam Hatip Lisesi	22	7.9
Sağlık Meslek Lisesi	22	7.9
Meslek Lisesi	19	6.8
Bilimsel Yayınları Takip		
Evet	221	78.9
Hayır	59	21.1

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri Sarman (2020) tarafından hazırlanan Paranormal İnanç Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Ölçeğin kullanımı için ölçeği geliştiren araştırmacı ile iletişime geçilmiş ve izin alınmıştır. Araştırmanın verileri Google formlar üzerinden oluşturulan veri toplama formu ile çevrimiçi olarak toplanmıştır. Paranormal inanç ölçeğini geliştiren Sarman (2020) ölçekte 36 madde bulunduğunu ve bu maddelerin sekiz faktörlü bir yapı oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu faktörleri de geleneksel dini inançlar (1, 2, 18, 19, 20, 22, 24, 25, 31, 32 ve 35. maddeler), psişik (7, 8, 9, 10, 14, 15, 21 ve 34. maddeler), uğursuzluk getiren vakalar (16, 17, 23. maddeler), dünya dışı varlıklar (11, 13 ve 29. maddeler), büyü (5, 6 ve 36. maddeler), batıl inançlar (12, 27 ve 28. maddeler), burç ve astroloji (3 ve 4. maddeler) ve olağan dışı kişisel inançlar (26, 30 ve 33. maddeler) olarak isimlendirmiştir. Mevcut araştırmada çalışmanın yapı geçerliği toplanan veriler üzerinden SPSS 24 programı kullanılarak yapılan açımlayıcı faktör analizi (AFA) ile yeniden kontrol edilmiştir. AFA sonucunda belirlenen faktörler ve faktör analizine ilişkin istatistiksel sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Paranormal inanç ölçeği faktör yapısı

Ölçek Faktörleri	Maddeler
Geleceği bilme	7, 15, 20, 28
Geleneksel dini inançlar	1, 18, 19, 22, 24, 31, 32, 35
Olağan dışı yaşam formları	11, 13, 29, 34
Batıl inançlar	12, 14, 16, 17, 23
Astroloji-Fal	3, 4, 30
Büyü	2, 5, 6, 25, 36
Totem	26, 27, 33
Psişik	8, 9, 10, 21
KMO Örneklem Yeterliliği	.868
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık ki-kare
	sd
	p
	4709.381
	630
	.000

Tablo 2’de görüldüğü gibi yapılan faktör analizinde KMO değeri .868 olarak bulunmuştur. Araştırmada ulaşılan 0.6’dan büyük bir KMO değerinin faktör analizinin yürütülmesi için yeterli olduğu ifade edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2012). Dolayısıyla araştırmada faktör analizi için yeterli örnekleme ulaşıldığı söylenebilir. Ayrıca verilere ilişkin Bartlett küresellik testi de anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=4709.381$ $p=0.00$). Bu sonuca göre değişkenler arasındaki ilişkinin faktör analizi için yeterli olduğu söylenebilir (Pallant, 2017).

Açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda orijinal ölçekten farklı bir yapıya ulaşılmıştır. AFA sonucunda ölçeğin orijinal ölçekteki gibi sekiz faktörlü bir yapıda olduğu belirlenmiştir. Ancak bu faktörlerin isimlendirilmesinde ve faktörlerin altında yer alan maddelerde bazı değişiklikler görülmüştür. Belirlenen sekiz faktörün toplam varyansın %61.87’sini açıkladığı görülmüştür. Bu oran, literatürde çok faktörlü desenler için kabul edilen % 50’nin üzerinde bir değer olduğu için yeterli kabul edilmiştir (Kline, 2011).

Ölçeğin yapı geçerliğini kontrol etmek için yapılan faktör analizinden sonra güvenilirlik analizine geçilmiştir. Sarman (2020) ölçeğin tamamı için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısını .844 olarak rapor etmiştir. Mevcut araştırmada ise Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .868

olarak hesaplanmıştır. Genellikle eğitim bilimleri alanında .70 ve üzerindeki Cronbach Alfa değerlerinin ölçeğin güvenilirliği için yeterli kabul edildiğinden (Can, 2017), elde edilen değerden hareketle ölçeğin güvenilir sonuçlar verdiği kabul edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma da toplanan verileri analiz etmek için SPSS paket programı kullanılarak betimleyici ve çıkarımsal istatistikler kullanılmıştır. Birinci araştırma sorusuna betimsel istatistikler kullanılarak yanıt verilmiştir. Diğer araştırma soruları ise çıkarımsal istatistiksel analizlerden t testi ve ANOVA kullanılarak yanıtlanmıştır. Araştırmada sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde fen bilimleri ve diğer branşlardan öğretmen adaylarının paranormal inançlarının düzeyini belirlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda farklı bölümlerinde eğitimlerine devam eden öğretmen adaylarının puan ortalamalarını karşılaştırmak için her bir boyuttaki ve ölçeğin tamamındaki madde sayısını dikkate alarak referans değerler belirlenmiştir. Daha sonra elde edilen puanlar bu referans değerlerle karşılaştırılarak ilgili bölümün her bir boyuttaki ve ölçeğin tamamındaki paranormal inanç seviyesi düşük, orta veya yüksek şeklinde belirlenmiştir. Ölçeğin tamamı ve alt boyutlar için belirlenen referans aralıkları Tablo 3'te, bölümlerin puanları ve seviyeleri ise Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 3

Ölçeğin tamamı ve alt boyutlara ilişkin referans değerler

	Geleceği bilme	Geleneksel dini inançlar	Olağan dışı yaşam formları	Batıl inançlar	Astroloji-Fal	Büyü	Totem	Psikişik	Tüm Ölçek
Düşük	4.00-9.33	8.00-18.66	4.00-9.33	3.00-7.00	3.00-7.00	5.00-11.66	3.00-7.00	4.00-9.33	36.00-84.00
Referans Aralıkları									
Orta	9.34-14.66	18.67-29.33	9.34-14.66	7.01-11.00	7.01-11.00	11.67-18.32	7.01-11.00	9.34-14.66	84.01-132.0
Yüksek	14.67-20.00	29.34-40.00	14.67-20.00	11.01-15.00	11.01-15.00	18.33-25.00	11.01-15.00	14.67-20.00	132.01-180

Tablo 4

Öğretmen adaylarının paranormal inanç ölçeği puan ortalamaları

	Geleceği bilme	Geleneksel dini inançlar	Olağan dışı yaşam formları	Batıl inançlar	Astroloji-Fal	Büyü	Totem	Psşik	Tüm Ölçek
Madde Sayısı	4	8	4	5	3	5	3	4	36
Fen Bilimleri	13.04 Orta	32.91 Yüksek	12.04 Orta	9.86 Orta	8.59 Orta	12.97 Orta	6.65 Düşük	9.72 Orta	105.80 Orta
Sosyal Bilgiler	12.04 Orta	32.78 Yüksek	12.65 Orta	9.96 Orta	8.52 Orta	13.22 Orta	6.43 Düşük	8.09 Düşük	103.70 Orta
Özel Eğitim	12.71 Orta	33.87 Yüksek	13.50 Orta	8.45 Orta	7.97 Orta	12.00 Orta	6.39 Düşük	8.66 Düşük	103.55 Orta
Okul Öncesi	12.09 Orta	33.39 Yüksek	12.45 Orta	8.36 Orta	7.61 Orta	12.12 Orta	7.00 Düşük	7.85 Düşük	100.88 Orta
PDR	11.95 Orta	33.50 Yüksek	13.52 Orta	8.55 Orta	7.97 Orta	12.20 Orta	6.75 Düşük	8.63 Düşük	103.07 Orta
Sınıf Öğretmenliği	11.29 Orta	36.04 Yüksek	12.42 Orta	7.79 Orta	7.29 Orta	11.87 Orta	6.87 Düşük	7.75 Düşük	101.33 Orta
İngilizce Öğretmenliği	12.21 Orta	28.94 Orta	13.36 Orta	8.64 Orta	7.30 Orta	11.79 Orta	6.12 Düşük	8.24 Düşük	96.61 Orta

Tablo 4'te görüldüğü gibi fen bilimleri öğretmen adaylarının geleneksel dini inançları yüksek, toteme ilişkin inançları düşük seviyededir. Diğer boyutlarda ise orta seviyede inançlara sahiptirler. Bölümler arasındaki karşılaştırmalara bakıldığında ise geleceği bilme, olağan dışı yaşam formları, batıl inançlar, astroloji-fal, büyü boyutlarında ve genel paranormal inançlar açısından tüm bölümlerin orta seviyede inançlara sahip olduğu görülmektedir. Toteme ilişkin inanç tüm bölümlerde düşük seviyededir. Geleneksel dini inançlar boyutunda İngilizce öğretmen adayları orta düzeyde inanca sahipken, diğer bölümlerdeki öğretmen adayları yüksek seviye inanca sahiptir. Psşik boyutunda ise diğer bölümlerden öğretmen adayları düşük seviyede inançlara sahipken, fen bilimleri öğretmen adayları orta seviyede inançlara sahiptir.

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt sorusunda fen bilimleri ve diğer branşlardan öğretmen adaylarının paranormal inançları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu soruya yanıt vermek için öncelikle parametrik testleri kullanmadan varsayımlar kontrol edilmiştir. İlk varsayım olarak ölçeğin alt boyutlarından ve genelinden alınan puanların normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Tablo 5'te görüldüğü hem alt boyutlarda hem de ölçeğin genelinde basıklık ve çarpıklık değeri +/-2 aralığını aşmamıştır. Bu nedenle ölçeğin alt boyutlarından ve genelinden elde edilen puanların normal dağıldığı kabul edilebilir (George ve Mallery, 2001).

Tablo 5

Paranormal inanç ölçeğinden alınan puanlara ait betimsel istatistik sonuçları

Boyutlar	N	Min.	Maks.	A. Ort	S.S.	Çarpıklık	Basıklık
Geleceği bilme	2804	20	12.32	3.409	-.182	-.327	
Geleneksel dini inançlar	2808	40	33.01	6.852	-1.366	1.512	
Olağan dışı yaşam formları	2804	20	12.84	3.391	-.143	-.197	
Batıl inançlar	2805	23	8.90	3.459	.976	1.013	
Astroloji-Fal	2803	14	7.99	2.491	-.089	-.493	
Büyü	2805	25	12.36	3.824	.223	-.028	
Totem	2803	15	6.62	2.593	.464	-.487	
Psişik	2804	18	8.65	3.271	.586	-.329	
Ölçeğin Tamamı	28048	160	102.69	17.126	-.148	.876	

Normallik varsayımı kontrol edildikten sonra, ANOVA'nın ikinci varsayım olarak varyansların homojenliği varsayımı kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğine ilişkin sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Levene test sonuçları

Boyutlar	Levene İstatistiği	df1	df2	P
Geleceği bilme	.83	6	273	.54
Geleneksel dini inançlar	3.45	6	273	.003
Olağan dışı yaşam formları	.69	6	273	.656
Batıl inançlar	1.26	6	273	.272
Astroloji-Fal	1.83	6	273	.092
Büyü	2.60	6	273	.018
Totem	1.33	6	273	.244
Psişik	1.63	6	273	.137
Ölçeğin Tamamı	2.52	6	273	.021

Tablo 6’da görüldüğü gibi ölçeğin bazı alt boyutlarında ve genelinde varyanslar homojen değilken bazı alt boyutlarda varyanslar homojen dağılmıştır. Varyansların homojenliğine ilişkin Levene Testi sonuçları kontrol edildikten sonra ise ANOVA yapılmış ve sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Farklı bölümlerden öğretmen adaylarının paranormal inançlarına ilişkin ANOVA sonuçları

Boyutlar	Kareler Top.	Sd	Ortalama Kare	F	P
Geleceği bilme	Gruplar Arası	79.37	6	13.23	1.14 .338
	Grup içi	3163.69	273	11.58	
	Toplam	3243.07	279		
Geleneksel dini inançlar	Gruplar Arası	816.49	6	136.08	3.02 .007
	Grup içi	12283.44	273	44.99	
	Toplam	13099.94	279		
Olağan dışı yaşam formları	Gruplar Arası	106.86	6	17.81	1.56 .157
	Grup içi	3102.22	273	11.36	
	Toplam	3209.08	279		
Batıl inançlar	Gruplar Arası	145.01	6	24.16	2.06 .057
	Grup içi	3192.98	273	11.69	
	Toplam	3337.99	279		
Astroloji-Fal	Gruplar Arası	63.87	6	10.64	1.74 .111
	Grup içi	1667.09	273	6.10	
	Toplam	1730.96	279		
Büyü	Gruplar Arası	67.45	6	11.24	.76 .598
	Grup içi	4013.11	273	14.70	
	Toplam	4080.56	279		
Totem	Gruplar Arası	18.33	6	3.05	.44 .845
	Grup içi	1857.77	273	6.80	
	Toplam	1876.11	279		
Psişik	Gruplar Arası	133.11	6	22.18	2.12 .051
	Grup içi	2852.88	273	10.45	
	Toplam	2985.99	279		
Ölçeğin Tamamı	Gruplar Arası	2100.08	6	350.01	1.19 .307
	Grup içi	79725.88	273	292.03	
	Toplam	81825.96	279		

Tablo 7 ‘de görüldüğü gibi eğitim fakültesinin farklı bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının paranormal inanç ölçeğinin sadece geleneksel dini inançlar boyutundan aldıkları puanlar arasında fark vardır ($F(6)=3.02$, $p<.05$). Diğer alt boyutlarda ve ölçeğin genelinden alınan puanlar arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>.05$). Geleneksel dini inançlar alt boyutundaki farklılığın hangi bölümler arasında olduğunu belirlemek için ise, bu boyut için varyanslar homojen dağılmadığından dolayı (Tablo 6), Dunnett’s T3 analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Bölümlerin geleneksel dini inanç puanların karşılaştırılması

(I) Bolum	(J) Bolum	Ortalama Farkı(I-J) Std. Hata P
-----------	-----------	---------------------------------

Sosyal Bilgiler	Fen Bilimleri	-.13	1.58	1.00
	Özel Eğitim	-1.08	1.66	1.00
	Okul Öncesi	-.61	1.71	1.00
	PDR	-.71	1.59	1.00
	Sınıf Öğretmenliği	-3.25	1.69	.68
	İngilizce Öğretmenliği	3.84	2.12	.77
Fen Bilimleri	Özel Eğitim	-.95	1.25	1.00
	Okul Öncesi	-.48	1.32	1.00
	PDR Öğretmenliği	-.58	1.16	1.00
	Sınıf Öğretmenliği	-3.12	1.29	.30
	İngilizce Öğretmenliği	3.97	1.82	.48
Özel Eğitim	Okul Öncesi	.47	1.40	1.00
	PDR	.36	1.26	1.00
	Sınıf Öğretmenliği	-2.17	1.38	.91
	İngilizce Öğretmenliği	4.92	1.88	.20
Okul Öncesi	PDR	-.10	1.33	1.00
	Sınıf Öğretmenliği	-2.64	1.44	.75
	İngilizce Öğretmenliği	4.45	1.93	.38
PDR	Sınıf Öğretmenliği	-2.54	1.30	.66
	İngilizce Öğretmenliği	4.56	1.83	.27
Sınıf Öğretmenliği	İngilizce Öğretmenliği	7.10	1.91	.01

Tablo 8’de görüldüğü gibi eğitim fakültesinin farklı bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının paranormal inançların geleneksel dini inançlar boyutundan aldıkları puanlar karşılaştırıldığında, sadece sınıf öğretmenliği ile İngilizce öğretmenliğinde okuyan öğretmen adayları arasında fark olduğu görülmektedir. Farkın hangi yönde olduğunu anlamak için bu iki bölümünün geleneksel dini inançlar boyutundaki puanlarının ortalamasına bakıldığında (Tablo 4), İngilizce öğretmenliğinin ortalamasının 28.94, sınıf öğretmenliğinin ortalamasının ise 36.04 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla sınıf öğretmenliğinden okuyan öğretmen adaylarının geleneksel dini inançlara sahip olma düzeylerinin sınıf öğretmenliğinde okuyan öğretmen adaylarından anlamlı derecede yüksek olduğu söylenebilir.

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminde farklı sınıf seviyelerindeki fen bilimleri öğretmen adaylarının paranormal inançları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu soruya yanıt bulmak için farklı sınıf seviyelerinden fen bilimleri öğretmen adaylarının paranormal inanç ölçeğinin genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar ANOVA kullanılarak karşılaştırılmıştır. Paranormal inanç puanlarının sınıf seviyesine göre değişip değişmediğine ilişkin sonuçlar Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Farklı sınıflardaki fen bilimleri öğretmen adaylarının paranormal inançları

		Kareler	Top. Sd	Ortalama	Kare F	P
Geleceği bilme	Gruplar Arası	84.23	3	28.07	3.12	.032
	Grup içi	584.63	65	8.99		
	Toplam	668.87	68			
Geleneksel dini inançlar	Gruplar Arası	2211.71	3	737.23	52.79	.000

	Grup içi	907.76	65	13.96		
	Toplam	3119.47	68			
	Gruplar Arası	31.90	3	10.63	.89	.451
Olağan dışı yaşam formları	Grup içi	776.96	65	11.95		
	Toplam	808.87	68			
	Gruplar Arası	167.12	3	55.70	4.69	.005
Batıl inançlar	Grup içi	771.43	65	11.86		
	Toplam	938.55	68			
	Gruplar Arası	38.48	3	12.82	2.38	.078
Astroloji-Fal	Grup içi	350.14	65	5.38		
	Toplam	388.63	68			
	Gruplar Arası	26.66	3	8.88	.86	.468
Büyü	Grup içi	673.28	65	10.35		
	Toplam	699.94	68			
	Gruplar Arası	22.37	3	7.45	1.51	.218
Totem	Grup içi	319.27	65	4.91		
	Toplam	341.65	68			
	Gruplar Arası	335.12	3	111.70	12.81	.000
Psşikik	Grup içi	566.64	65	8.71		
	Toplam	901.76	68			
	Gruplar Arası	31.73	3	10.57	.04	.988
Ölçeğin Tamamı	Grup içi	15771.42	65	242.63		
	Toplam	15803.159	68			

Tablo 9’da görüldüğü gibi fen bilimleri öğretmen adaylarının paranormal inançların geleceği bilme, geleneksel dini inançlar, batıl inançlar ve psşikik alt boyutlarından aldıkları puanlar sınıf seviyesine göre farklılaşmaktadır. Bu boyutlarda hangi sınıf seviyesinde farklılık olduğunu anlamak için post hoc analizi yapılmıştır. Bu boyutlardaki grup varyansları homojen olduğu için sınıf seviyesine göre karşılaştırmada Tukey analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Paranormal inançların sınıf seviyesine göre karşılaştırılması

	(I) Sınıf	(J) Sınıf	Ortalama Farkı(I-J)	Std. Hata	P
Geleceği bilme	1. Sınıf	2. Sınıf	-2.205	.986	.125
		3. Sınıf	.361	1.030	.985
		4. Sınıf	-1.764	1.030	.326
	2. Sınıf	3. Sınıf	2.566	1.018	.066
		4. Sınıf	.441	1.018	.973
	3. Sınıf	4. Sınıf	-2.125	1.060	.197
Geleneksel dini inançlar	1. Sınıf	2. Sınıf	.865	1.229	.895
		3. Sınıf	.382	1.284	.991
		4. Sınıf	13.819*	1.284	.000

	2. Sınıf	3. Sınıf	-.484	1.268	.981
		4. Sınıf	12.954*	1.268	.000
	3. Sınıf	4. Sınıf	13.438*	1.321	.000
Batıl inançlar		2. Sınıf	.301	1.133	.993
	1. Sınıf	3. Sınıf	-1.590	1.184	.539
		4. Sınıf	-3.653*	1.184	.015
		3. Sınıf	-1.891	1.169	.376
	2. Sınıf	4. Sınıf	-3.954*	1.169	.007
		3. Sınıf	4. Sınıf	-2.063	1.218
Psişik		2. Sınıf	-.012	.971	1.000
	1. Sınıf	3. Sınıf	.840	1.014	.841
		4. Sınıf	-4.910*	1.014	.000
		3. Sınıf	.852	1.002	.830
	2. Sınıf	4. Sınıf	-4.898*	1.002	.000
		3. Sınıf	4. Sınıf	-5.750*	1.044

Tablo 10'da geleceği bilme alt boyutunda farklı sınıf seviyeleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmesine rağmen, ikili karşılaştırmada her hangi iki sınıf seviyesindeki öğretmen adaylarının bu boyuttan aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık görülmemiştir ($p > .05$).

Geleneksel dini inançlar alt boyutunda dördüncü sınıfta okuyan öğretmen adayları ile diğer sınıflardaki öğretmen adayları arasında anlamlı farklılık vardır ($p < .05$). Ortalamalar incelendiğinde dördüncü sınıfta okuyan öğretmen adaylarının geleneksel dinin inançlar boyutundan aldıkları diğer sınıf seviyesinden öğretmen adaylarının ortalamasından düşük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla dördüncü sınıf öğretmen adaylarının geleneksel dini inançlara sahip olma düzeylerinin diğer sınıf seviyelerindeki öğretmen adaylarından anlamlı derecede düşük olduğu söylenebilir.

Batıl inançlar alt boyutunda da dördüncü sınıfta öğrenim gören fen bilimleri öğretmen adayları ile birinci ve ikinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının puanları arasında anlamlı fark vardır ($p < .05$). Grupların ortalama farklarına bakıldığında dördüncü sınıfta okuyan öğretmen adaylarının puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre dördüncü sınıftaki fen bilimleri öğretmen adaylarının batıl inançlara sahip olma düzeylerinin birinci ve ikinci sınıftaki fen bilimleri öğretmen adaylarından anlamlı derecede yüksek olduğu söylenebilir.

Psişik alt boyutunda ise dördüncü sınıfta okuyan öğretmen adayları ile diğer sınıflardaki öğretmen adayları arasında anlamlı farklılık vardır ($p < .05$). Grupların ortalama farkları incelendiğinde dördüncü sınıfta okuyan öğretmen adaylarının puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla dördüncü sınıf öğretmen adaylarının psişik olgusuna ilişkin inançlara sahip olma düzeylerinin diğer sınıf seviyelerindeki öğretmen adaylarından anlamlı derecede yüksek olduğu söylenebilir.

Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemde farklı lise türlerinden mezun olmuş öğretmen adaylarının paranormal inançları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak için farklı lise türlerinden mezun olmuş öğretmen adaylarının paranormal inanç ölçeğinin genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar ANOVA kullanılarak

karşılaştırılmıştır. Paranormal inanç puanlarının lise türüne göre değişip değişmediğine ilişkin sonuçlar Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11

Farklı lise türlerinden mezun olan öğretmen adaylarının paranormal inançları

		Kareler Top.	Sd	Ortalama Kare	F	P
Geleceği bilme	Gruplar Arası	171.224	5	34.245	3.055	.011
	Grup içi	3071.847	274	11.211		
	Toplam	3243.071	279			
Geleneksel dini inançlar	Gruplar Arası	175.098	5	35.020	.742	.592
	Grup içi	12924.845	274	47.171		
	Toplam	13099.943	279			
Olağan dışı yaşam formları	Gruplar Arası	277.913	5	55.583	5.196	.000
	Grup içi	2931.173	274	10.698		
	Toplam	3209.086	279			
Batıl inançlar	Gruplar Arası	279.942	5	55.988	5.017	.000
	Grup içi	3058.055	274	11.161		
	Toplam	3337.996	279			
Astroloji-Fal	Gruplar Arası	65.411	5	13.082	2.152	.060
	Grup içi	1665.557	274	6.079		
	Toplam	1730.968	279			
Büyü	Gruplar Arası	193.546	5	38.709	2.729	.020
	Grup içi	3887.022	274	14.186		
	Toplam	4080.568	279			
Totem	Gruplar Arası	79.936	5	15.987	2.439	.035
	Grup içi	1796.175	274	6.555		
	Toplam	1876.111	279			
Psişik	Gruplar Arası	217.086	5	43.417	4.296	.001
	Grup içi	2768.910	274	10.106		
	Toplam	2985.996	279			
Ölçeğin Tamamı	Gruplar Arası	6428.380	5	1285.676	4.672	.000
	Grup içi	75397.588	274	275.174		
	Toplam	81825.968	279			

Tablo 11’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının paranormal inanç ölçeğinin geneli ile geleceği bilme, olağan dışı yaşam formları, batıl inançlar, büyü, totem ve psişik alt boyutlarından aldıkları puanlar mezun oldukları lise türlerine göre farklılaşmaktadır ($p < .05$). Bu farkın hangi lise türleri arasında olduğuna karar vermek için post-hoc analizi yapılmıştır. Bu boyutlardaki grup varyansları homojen olduğu için lise türlerine göre karşılaştırmada Tukey analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Paranormal inançların mezun olunan lise türlerine göre karşılaştırılması

Bağımlı Değişken			Ortalama Farkı(I-J) Std. Hata P		
	(I) Lise	(J) Lise			
Geleceği Bilme	Fen Lisesi	Meslek Lisesi	-3.626*	1.101	.014
	Anadolu Lisesi	Meslek Lisesi	-2.387*	.808	.039
	Sağlık Meslek Lisesi	Meslek Lisesi	-3.646*	1.049	.008
Olağan Dışı Yaşam Formları	Fen Lisesi	Meslek Lisesi	-3.985*	1.076	.003
	Anadolu Lisesi	Sağlık Meslek Lisesi	2.359*	.739	.019
		Meslek Lisesi	-2.313*	.789	.042
	Sağlık Meslek Lisesi	Meslek Lisesi	-4.672*	1.024	.000
Batıl İnançlar.	Fen Lisesi	Meslek Lisesi	-3.895*	1.099	.006
	Anadolu Lisesi	Meslek Lisesi	-2.867*	.806	.006
	Öğretmen Lisesi	Meslek Lisesi	-3.316*	1.084	.029
	İmam Hatip Lisesi	Meslek Lisesi	-3.804*	1.046	.004
	Sağlık Meslek Lisesi	Meslek Lisesi	-4.849*	1.046	.000
Büyü	Fen Lisesi	Anadolu Lisesi	-2.833*	.931	.031
		Meslek Lisesi	-3.588*	1.239	.047
Totem	Sağlık Meslek Lisesi	Meslek Lisesi	-2.380*	.802	.038
	Fen Lisesi	Meslek Lisesi	-3.313*	1.046	.021
Psişik	Anadolu Lisesi	Sağlık Meslek Lisesi	2.407*	.718	.012
	Sağlık Meslek Lisesi	Meslek Lisesi	-3.914*	.996	.001
	Fen Lisesi	Meslek Lisesi	-18.532*	5.456	.010
Ölçeğin Tamamı	Anadolu Lisesi	Sağlık Meslek Lisesi	11.610*	3.747	.026
		Meslek Lisesi	-11.993*	4.001	.035
	Sağlık Meslek Lisesi	Meslek Lisesi	-23.603*	5.195	.000

Not: Tabloda sadece aralarında fark olan gruplar ve bu farklılığın hangi boyutlarda olduğu gösterilmiştir.

Tablo 12’de görüldüğü gibi geleceği bilme, olağan dışı yaşam formları, batıl inançlar alt boyutlarından ve ölçeğin genelinden alınan puanlar arasında fen lisesi, Anadolu lisesi ve sağlık meslek lisesinden mezun olan öğretmen adayları ile meslek lisesinden mezun olanlar arasında meslek lisesi aleyhine anlamlı farklılık bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile bu boyutlarda meslek lisesinden mezun olan öğretmen adaylarının paranormal inançlara sahip olma düzeyleri daha fazladır. Ayrıca, olağan dışı yaşam formları boyutunda anadolu lisesinden ve sağlık meslek lisesinden mezun olan öğretmen adayları arasında anadolu lisesi aleyhine, batıl inançlar boyutunda öğretmen lisesi ve imam hatip lisesi ile meslek lisesi arasında meslek lisesinden mezun olanlar aleyhine, büyü boyutunda fen lisesi ile anadolu lisesinden mezun olanlar arasında anadolu lisesi aleyhine, totem alt boyutunda sağlık meslek lisesi ile meslek lisesi arasında meslek lisesinden mezun olanlar aleyhine paranormal inançlara sahip olma düzeyleri açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır. Psişik alt boyutunda ise fen lisesi ve sağlık meslek lisesinden mezun olan öğretmen adayları ile meslek lisesinden mezun olanlar arasında meslek lisesi aleyhine, anadolu lisesi ile sağlık meslek lisesinden mezun olanlar arasında ise anadolu lisesi aleyhine anlamlı farklılık bulunmaktadır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın birinci alt probleminde öğretmen adaylarının paranormal inançların alt boyutlarındaki seviyeleri incelenmiştir. Bu incelemede öğretmen adaylarının totem ve psişiğe ilişkin inançlara sahip olma seviyeleri düşük, geleneksel dini inançlara sahip olma seviyeleri yüksektir. Diğer boyutlardaki ve genel paranormal inançları ise orta seviyededir. Metafizik şovenizme göre (Beck ve Miller, 2001), bireyler deneyime açıklık/kapalılık açısından birbirinden farklı olmayan olgulara ilişkin farklı inançlara sahip olabilirler. Bu görüşü destekler nitelikte alanyazında da bireylerin bazı paranormal konulara daha fazla bazılarına daha az inandıkları yönünde bulgular yer almaktadır (Rice, 2003; Turgut ve diğ., 2016). Çalışmanın önemli bir bulgusu totem ve psişiğe ilişkin paranormal inançların düşük, dini inançların ise yüksek olmasıdır. Alanyazında da benzer çalışmalarda dini inançlara sahip olan bireylerin 'psişik', 'batıl inanç' ve 'olağanüstü yaşam formlarını' kabul etmedikleri yönünde bulgular vardır (Schofield ve diğ., 2016). Literatürde dini inançlar ve klasik paranormal inançlar arasındaki ilişkiye ilişkin birbirinin zıttı iki farklı hipotez ortaya atılmaktadır. Birinci hipoteze göre dini inançlar ile klasik paranormal inançlar arasındaki ilişki pozitif yönlü olmalıdır çünkü her iki paranormal inanç türü de günlük hayatın dışında kalan olgulara ilişkin inançlardır. İkinci hipoteze göre ise dini inançlar ile klasik paranormal inançlar arasındaki ilişki negatif yönlü olmalıdır çünkü dini inançlar klasik paranormal inançları onaylamaz (Rice, 2003). Araştırmanın bulguları ikinci hipotezi destekliyor görünse de, öğretmen adaylarının totem ve psişiğe ilişkin paranormal inançların düşük olması dini inançlara sahip olmak ile açıklanamaz. Nitekim dini inançlar klasik paranormal inançların bir kısmını yasaklıyorken, bir kısmını onaylıyor değildir. Öğretmen adaylarının totem ve psişiğe ilişkin inançlarının düşük seviyede olması bu konulardaki inançların günlük hayatta test etmeye ve yanlışlamaya nispeten daha açık olmasıdır. Bu çıkarımı destekleyen bir başka çalışmada (Turgut ve diğ., 2016), öğretmen adaylarının astrolojiyi, telepati ve telekineziye göre daha inandırıcı buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacılar bu durumun nedeni olarak ise nedensellik, deneysellik, olgusalılık ve rasyonellik ölçütlerini bazı paranormal konulara uygulayabilirken bazılarını uygulayamamalarını göstermişlerdir. Dolayısıyla mevcut çalışmada totem ve psişiğe ilişkin inançların düşük olması, öğretmen adaylarının bu konularda nedensellik, deneysellik, olgusalılık ve rasyonellik gibi ölçütleri daha fazla uygulayabildiklerinden kaynaklandığı söylenebilir. Dini inançlar ise doğası gereği diğer paranormal inançlardan ayrılır. Öğretmen adaylarının dini inançlarının daha yüksek olması dini inançların toplumda klasik paranormal inançlardan daha fazla tanınmıyor olması, dini inançların bireyler üzerinde bir yaptırımının bulunması, dini inançların bireylerde daha fazla rahatlama sağlaması ve dinin kaynağının insan dışında/insanı aşan bir varlık olması gibi nedenlerle açıklanabilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında fen bilimleri ile diğer branşlardan öğretmen adaylarının hem ölçeğin genelinden hem de alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Gruplar arası karşılaştırmada ise sadece sınıf öğretmenliği ile İngilizce öğretmenliğinde okuyan öğretmen adaylarının geleneksel dini inançlar boyutundan aldıkları puanlar arasında fark vardır. Alanyazında öğrencilerin eğitim seviyeleri arttıkça paranormal inançlarının azaldığı yönünde sonuçlar bulunmaktadır (Aarnio ve Lindeman, 2005). Eğitimin süresinin yanı sıra eğitim görülen alanında öğrencilerin paranormal inançları üzerinde etkili olduğu yönünde sonuçlara rastlanmaktadır. Örneğin, mevcut araştırmanın sonuçlarından farklı olarak, alanyazında fen ve sosyal bilimler, psikoloji ve tıp fakültesinde okuyanların sanat ve beşeri bilimler alanlarındaki öğrencilerden daha az paranormal inançlara sahip oldukları yönünde sonuçlar rapor edilmiştir (Gray ve Mill, 1990; Grimmer ve White, 1992; Orenstein, 2002). Eğitim seviyesi arttıkça paranormal inançların neden azaldığı konusunda bir görüş birliği bulunmasa da genel kanı eğitim ile birlikte bireylerin bilimsel bilgilerinin arttığı,

eleştirel, analitik ve bilimsel düşünme becerilerinin geliştiği, bu becerilere sahip bireylerin de paranormal inançlara sahip olma eğilimlerinin azaldığı yönündedir (Bensley ve diğ., 2014; Gray ve Mill, 1990; Musch ve Ehrenberg, 2002). Dolayısıyla mevcut araştırmada fen bilimleri ve diğer öğretmenlik branşlarından öğretmen adaylarının paranormal inançları arasında bir fark görülmemesinin nedeni öğretmen adaylarının bilimsel bilgi düzeyleri, eleştirel ve analitik düşünme becerileri arasında bir farklılaşma olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Fen bilimleri öğretmen adaylarının paranormal inançları ile diğer branşlardan adaylar arasında fark olmaması üzerinden özellikle durulması gerekir çünkü fen bilimleri öğretim programında diğer branşların programında farklı olarak hem fizik, kimya, biyoloji ve astronomi gibi fen bilimleri dersleri hem de bilimin doğasına yönelik dersler bulunmaktadır (YÖK, 2018). Dolayısıyla bu derslerde bilimin doğasının özellikle bilimsel bilginin deney ve gözleme dayalı olduğunu öğrenen bir bireyin duyu verilerine ve bilimsel yöntemlerle test edilmeye açık olmayan durumlara inanıyor olmaları üzerinde düşünülmelidir. Bu noktada Martin'in (1994) fen öğretim programlarında paranormal inançlara açıktan yer verilmesi yönündeki önerisi önemlidir. Bireyler bilimin doğası ve felsefesine ilişkin bilgi düzeyleri artsa da bireyler bu bilgileri farklı konulara aktarma konusunda yeteri kadar başarılı olamayabilirler. Bu nedenle fen derslerinde bilimin doğası öğretiminde paranormal inançların açıktan tartışılması hem öğrencilerin bilimin doğası anlayışlarını geliştirmesi açısından hem de paranormal inançların mahiyetini sorgulamaları bakımından fayda sağlayabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre dördüncü sınıftaki öğretmen adayları geleneksel dini inançlara diğer sınıflara kıyasla daha az; batıl inançlar ve psişiğe ise daha fazla inanmaktadırlar. Literatürdeki benzer çalışmalarda genellikle paranormal inançların sınıf seviyesine göre değişmediği görülmüştür (Salman, 2020). Ayrıca farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda da üniversite ve lise öğrencileri ile yapılan karşılaştırmalarda üniversite öğrencilerinin psi, ruh, büyü, olağan dışı yaşam formları ve geleneksel dini inanç boyutlarında daha fazla sahip oldukları bildirilmiştir (Peltzer, 2003; Tobacyk ve diğ., 1984). Ayrıca farklı çalışmalar da bireyler büyüdükçe ve olgunlaştıkça paranormal inançlarının azaldığını öne sürmektedir (Vitulli ve diğ., 1999). Dolayısıyla farklı sınıflardaki öğretmen adaylarının paranormal inançları arasında görülen farklar içerisinde buldukları üniversite ortamının etkisi veya dördüncü sınıfların hayatın yeni bir evresine geçiş aşamasında olmalarının getirdiği belirsizlik ve kaygının sonucu olabilir.

Araştırmada ulaşılan bir diğer bulguya göre ise farklı türde liselerden mezun olan öğretmen adaylarının paranormal inançları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Bu bağlamda özellikle sağlık meslek lisesi dışındaki meslek liselerinden mezun olmuş öğretmen adaylarının birçok boyutta daha fazla paranormal inanca sahip oldukları görülmüştür. Ancak sağlık meslek lisesinden mezun olmuş öğretmen adaylarının paranormal inançları tam tersine daha azdır. Bu durum yine öğretmen adaylarının eleştirel ve analitik düşünme becerilerinin gelişmişliği ve öğrenimleri süresince edindikleri bilimsel bilgiler ile açıklanabilir (Bensley ve diğ., 2014; Gray & Mill, 1990; Musch & Ehrenberg, 2002). Türkiye'de meslek liselerine genellikle ilköğretimden sonra yapılan merkezi sınavlardan göreceli daha düşük puan alan öğrenciler gitmektedirler. Dolayısıyla akademik olarak daha düşük seviyedeki bu öğrencilerin eleştirel, analitik ve bilimsel düşünme becerileri de daha düşük olacaktır. Bu da öğrencilerin paranormal inançlara sahip olma eğilimlerini artıracaktır. Ancak sağlık meslek liseleri için bu durumun farklı olduğu söylenebilir. Çünkü sağlık meslek liseleri hem ilköğretimden sonra merkezi sınavlardan daha yüksek puan alan öğrenciler tarafından tercih edilmekte, hem de öğretim programlarında özellikle biyoloji ile ilgili meslek derslerini yoğun olarak almaktadırlar (MEB, 2020). Bu nedenlerle sağlık meslek liselerinden mezun olmuş öğretmen adayları paranormal inançları açısından diğer meslek liselerinden ayrılmış olabilirler.

Bu tartışmalardan hareketle ilgililere yönelik şu önerilerde bulunulabilir;

- İlköğretimden yükseköğretime eğitimin her seviyesinde öğrencilere sadece var olan bilgiyi aktarmaya dayalı uygulamalar yerine eleştirel ve analitik düşünme becerilerini geliştirecek araştırma sorgulamaya dayalı bir öğretim yaklaşımı uygulamaya konulmalıdır.
- Öğrencilerin ihtiyaç duyulan becerilerini geliştirecek argümantasyon gibi araştırma sorgulama dayalı öğrenme yaklaşımları öğretim programlarında daha fazla vurgulanmalıdır.
- Paranormal inançlar özellikle fen derslerinde öğrencilerin bilimin ve bilimsel bilginin doğasını anlamları açısından verimli bağlamlar olarak işe koşulmalıdır. Bu konulara derslere yer verildiğinde öğrencilerin bu tür inançlara daha fazla sahip olacakları şeklindeki yanlış bir düşünceden uzaklaşılmalıdır.
- Bu çalışmada öğretmen adaylarının paranormal inançları nicel araştırma yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu konuda öğretmen adaylarının paranormal inançlarının kaynağını belirlemeye yönelik derinlemesine nitel araştırmalar yapılabilir.

5. KAYNAKLAR

- Aarnio, K., & Lindeman, M. (2005). Paranormal beliefs, education, and thinking styles. *Personality and individual differences*, 39(7), 1227-1236.
- Ağlarcı, O. & Kabapınar, F. (2016). Kimya öğretmen adaylarının bilime ve sözde bilime ilişkin görüşlerinin geliştirilmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 248-286. doi:10.17539/aej.33301
- Alkış Küçükaydın, M. (2020). Pedagogical formation students' science-pseudoscience beliefs. *Research on Education and Psychology (REP)*, 4(2), 208-221
- Arslan, M. (2010). Paranormal inanç ölçeğinin Türkçe versiyonunun geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 23 – 40.
- Beck, R., & Miller, J. P. (2001). Erosion of belief and disbelief: Effects of religiosity and negative affect on beliefs in the paranormal and supernatural. *The Journal of Social Psychology*, 141(2), 277–287.
- Bensley, D. A., Lilienfeld, S. O., & Powell, L. A. (2014). A new measure of psychological misconceptions: relations with academic background, critical thinking, and acceptance of paranormal and pseudoscientific claims. *Learning and Individual Differences*, 36, 9–18.
- Can, A. (2017). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde veri analizi (5. Baskı)*. Pegem Akademi.
- Clarke, D. (1991). Belief in the paranormal: A New Zealand survey. *Journal of the Society for Psychical Research*, 57, 412-425.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches (4th ed.)*. Sage Publications.
- Çetinkaya, E. K., Laçın-Şimşek, C., & Çalışkan, H. (2013). Bilim ve sözde-bilim ayrımı için bir ölçek uyarlama çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 31-43.

- Eder, E., Turic, K., Milasowszky, N., Van Adzin, K. & Hergovich, A. (2010). The relationships between paranormal belief, creationism, intelligent design and evolution at secondary schools in Vienna (Austria). *Science & Education*, 20(5), 517-534.
- Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E. (1993). *How to Design and Evaluate Research in Education*. (7th ed). McGraw-Hill
- George, D. & Mallery, P. (2001). *SPSS for Windows. Step by step (third edition)*. Allyn & Bacon.
- Gray, T., & Mill, D. (1990). Critical abilities, graduate education (Biology vs. English), and belief in unsubstantiated phenomena. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 22, 162-172.
- Grimmer, M. R., & White, K. D. (1990). The structure of paranormal beliefs among Australian psychology students. *Journal of Psychology*, 124, 357-370
- Gül, Ş. (2016). Biyoloji, fizik ve kimya öğretmeni adaylarının bilim-sözde bilim ayrımı anlayışları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science]*, 9(2), 177-197.
- Harder, B. (2001). *Die X-Teens*. Heinrich Ellermann.
- Hergovich, A., Schott, R., & Arendasy, M. (2005). Paranormal belief and religiosity. *The Journal of Parapsychology*, 69, 293-304.
- Irwin, H. J. (1993). Belief in the paranormal: A review of the empirical literature. *The Journal of the American Society for Psychological Research*, 87, 1-39.
- Irwin, H. J. (1997). An empirically derived typology of paranormal beliefs. *European Journal of Parapsychology*, 13, 1-14.
- Irwin, H. J. (2009). *The psychology of paranormal belief*. Hatfield.
- Kirman Çetinkaya, E. (2013). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının sözde-bilimsel inanışlarının cinsiyet, sınıf ve öğrenim türüne göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Kline, R. B. (2011). *An easy guide to factor analysis*. The Guilford Press.
- Lanman, J. A., & Buhrmester, M. D. (2017). Religious actions speak louder than words: Exposure to credibility-enhancing displays predicts theism. *Religion, Brain & Behavior*, 7(1), 3-16.
- Martin, M. (1994). Pseudoscience, the paranormal, and science education. *Science & Education*, 3(4), 357-371.
- Martin-Hansen, L. M. (2008). First-year college students' conflict with religion and science. *Science & Education*, 17, 317-357.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı*. Ankara. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay>.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (MEB). (2020). *Mesleki ve teknik Anadolu lisesi Anadolu meslek ve Anadolu teknik programı sağlık hizmetleri alanı çerçeve öğretim programı*. Ankara. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/202082710757396-saglikhizmetleri.pdf>.

- Musch, J., & Ehrenberg, K. (2002). Probability misjudgment, cognitive ability, and belief in the paranormal. *British Journal of Psychology*, 93, 169–177.
- Orenstein, A. (2002). Religion and paranormal belief. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 41(2), 301-311.
- Pallant, J. (2017). *SPSS kullanım kılavuzu* (Çev. Balcı, S., Ahi, B.). Anı Kitabevi.
- Parladır, H., & Özkan, D. (2015). Sosyal bilimlerde paranormal inançlara dair çalışmalar: Sekülerleşme ve inanç ikileminde modern birey ve toplum. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 172-202.
- Peltzer, K. (2003). Magical thinking and paranormal beliefs among secondary and university students in South Africa. *Personality and Individual Differences*, 35(6), 1419-1426.
- Rice, T. W. (2003). Believe it or not: Religious and other paranormal beliefs in the United States. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42(1), 95-106.
- Sarman, Ş. N. (2020). *Fen bilgisi öğretmenlerinin paranormal inançları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.
- Schofield, M. B., Baker, I. S., Staples, P., & Sheffield, D. (2016). Mental representations of the supernatural: A cluster analysis of religiosity, spirituality and paranormal belief. *Personality and Individual Differences*, 101, 419-424.
- Sobal, J., & Emmons, C. F. (1982). Patterns of belief in religious, psychic, and other paranormal phenomena. *Zetetic Scholar*, 9, 7-17.
- Stark, R. (2001). Reconceptualizing religion, magic, and science. *Review of Religious Research*, 43, 101-120.
- Şen, M., & Yesilyurt, E. (2014). The development of Paranormal Belief Scale (PBS) for science education in the context of Turkey. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology*, 2(2), 107-115.
- Şenler, B., & İrven, Ö. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının epistemolojik inançları ile sözde-bilimsel inançları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 659-671.
- Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2012). *Using Multivariate Statistics*. (6th ed). Pearson Education, Inc.
- Tobacyk, J., & Milford, G. (1983). Belief in paranormal phenomena: Assessment instrument development and implications for personality functioning. *Journal of personality and social psychology*, 44(5), 1029-1037.
- Tobacyk, J., Miller, M. J., & Jones, G. (1984). Paranormal beliefs of high school students. *Psychological Reports*, 55(1), 255-261.
- Topuz, İ., (2012). Gençlerde normatif, popüler ve paranormal inançlar üzerine bir araştırma: SDÜ örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29, 13-40.
- Turgut, H. (2009). Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının bilimsel, sözde-bilimsel ayırımına yönelik algıları. *Eğitim ve Bilim*, 34(154), 50-68.
- Turgut, H., Eş, H., Altan, E. B., & Geren, N. Ö. (2016). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Bilim, Sözde-Bilim Algıları. *International Online Journal of Educational Sciences*, 8(1).

- Ünal, M. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin bilim ve sözde bilim ayrımı: Astronomi ve astroloji, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 757-771. DOI: 10.17679/inuefd.654571
- Vitulli, W. F., Tipton, S. M., & Rowe, J. L. (1999). Beliefs in the paranormal: Age and sex differences among elderly persons and undergraduate students. *Psychological Reports*, 85(3), 847-855.
- Woolley, J. D. (1997). Thinking about fantasy: Are children fundamentally different thinkers and believers from adults? *Child Development*, 68, 991-1011.
- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) (2018). *Öğretmen yetiştirme lisans programları*. Ankara. Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/AA_Sunus_%20Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf.

“PHUBBİNG” E MARUZ KALAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ: ÇOK SINIR BOZUCU

UNIVERSITY STUDENTS EXPOSED TO “PHUBBING” : VERY FRUSTRATED

Murat CANPOLAT

Dr., İnönü Üniversitesi, Okul Psikolojik Danışmanlığı, ORCID: 0000-0003-2106-6474

Özet

Bu araştırmada insanların diğer insanlarla yüz yüze iletişim kurdukları esnada akıllı telefonlarıyla etkileşime geçerek iletişimini durdurması ve karşısındakileri görmezden gelmesi olarak tanımlanan “Phubbing” sosyal etkileşim üzerindeki etkisi tanıdık/tanıdık olmayan koşullarda, nitel araştırma yöntemi kapsamında, durum çalışması deseni çerçevesinde araştırıldı. Araştırmanın çalışma grubu 2021 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören 40 öğrencidir. Çalışma için iki durum oluşturuldu. Birinci durumda birbirlerini tanımayan 20 öğrenciye 10 dakikalık bir sürede birbirlerini tanıma talimatı verildi ve rastgele ikişerli gruplara ayrıldı. Rastgele seçilen 10 öğrenciden işbirlikçi olarak görev yapması istendi ve görüşmeye başladıktan 3 dakika sonra telefonuna araştırmacı tarafından mesaj geleceği söylendi. “Bu yazılanları sessizce oku, ona söyleme. Görüşmenin sonuna kadar telefonla uğraş.” İkinci durumda birbirlerini tanıyan 20 öğrenciye istedikleri konuda 10 dakikalık görüşme yapmaları talimatı verildi ve rastgele ikişerli gruplara ayrıldı. Rastgele seçilen 10 öğrenciden işbirlikçi olarak görev yapması istendi ve görüşmeye başladıktan 3 dakika sonra telefonuna araştırmacı tarafından mesaj geleceği söylendi. Mesaj içeriği aynıydı. Konuşmadan sonra, her katılımcı ile nitel görüşmeler gerçekleştirildi. Aslında hedef sadece maruz kalanlardı. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanıldı. Yapılan nitel görüşmelerin analizi sonucunda belirgin bir şekilde her iki durumda da phubbing’e maruz kalma sinir bozucu olarak tanımlandı. Phubbing’in sosyal etkileşime zarar verdiği, sosyal dışlanma hissi oluşturduğu, iletişim kalitesini zedelediği, olumsuz izlenime neden olduğu bulundu. Bulgular eşliğinde araştırmacılara öneriler sunuldu.

Anahtar kelimeler: Phubbing, sosyal etkileşim, üniversite öğrencileri, durum çalışması

Abstract

In this study, the effect of “Phubbing”, which is defined as people stopping communication and ignoring others by interacting with their smartphones while communicating face-to-face with other people, on social interaction was investigated within the scope of qualitative research method and case study design in familiar/unfamiliar conditions. The study group of the research is 40 students studying in different departments of İnönü University Faculty of Education in 2021. Two situations were created for the study. In the first case, 20 students who did not know each other were instructed to get to know each other in 10 minutes and were randomly divided into groups of two. 10 randomly selected students were asked to act as collaborators, and they were told that 3 minutes after they started the interview, a message would be sent to their phone by the researcher. “Read this in silence, don't tell him. Stay on the phone until the end of the conversation.” In the second case, 20 students who knew each other were instructed to have a 10-minute discussion on the topic they wanted and were randomly divided into groups of two. 10 randomly selected students were asked to act as collaborators, and they were told that 3 minutes after they started the interview, a message would be sent to their phone by the researcher. The message content was the same. After the speech, qualitative interviews were conducted with each participant. In fact, the target was just the exposed. A semi-structured interview form was used as a data collection tool in the study. As a result of the analysis of the qualitative interviews, the exposure to phubbing in both cases was clearly defined as frustrating. It was found that phubbing harms social interaction, creates a feeling of social exclusion, harms the quality of communication, and causes a negative impression. On the threshold of the findings, recommendations were presented to the researchers.

Keywords: Phubbing, social interaction, university students, case study

1. GİRİŞ

Dokümatik ara yüzleri ile birden fazla uygulamayı aynı anda çalıştırma, dahili ya da eklenebilir hafızası yardımıyla görüntü ve/veya ses kaydı yapabilme gibi üst düzeyde bilgi işlem kabiliyeti olan akıllı telefonlar (Ada ve Tatlı, 2012), kullanıcılarına çeşitli uygulamalar yardımıyla bir bilgisayarda yapabilecekleri neredeyse her işi (e-posta gönderip alma, bankacılık işlemleri yapma, alışveriş yapma, mesajlaşma, müzik dinleme, video ve fotoğraf çekme ofis dokümanlarına erişim sağlama ve düzenleme, oyun oynama, video/film çekme, izleme gibi) yapmalarını sağladıklarından (Bulduklu ve Özer, 2016; Kuyucu, 2017), bilgisayarları geride bıraktı (Buckle, 2016). Pew Araştırma Merkezi' ne göre (2019) Amerika'da akıllı telefona sahip olma oranı %81'dir. Türkiye'de 2019 itibarıyla toplam nüfusun %50'sinden daha fazlası bir akıllı telefon kullanıcısıdır (Statista, 2019).

Akıllı telefonlar insanların çok yakın veya dünyanın diğer ucundaki insanlarla sosyal etkileşimlerini ve iletişimlerini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle de akıllı telefonların kullanımının artarak devam edeceği düşünülmektedir. Akıllı telefonlar, insanları bir araya getirmedeki avantajlarına rağmen, oyun oynama, sosyal medya ve internete erişim gibi sebeplerle bağımlılık nesnelere dönüşebilir (Erzen ve diğ., 2019), bireyler arasında gerçekleşen yüz yüze iletişimin kalitesine zarar vererek bazen insanları birbirinden uzaklaştırabilir (Turkle, 2012). Rainie ve Zickuhr (2015) insanların başkalarıyla sosyal etkileşim kurarken teknolojiyi kullandıklarını, Parmaksız (2020) akıllı telefon kullanımının bir çeşit bağımlılık ya da davranışsal bir sorun olarak karşımıza çıktığını, insanların sürekli, sıklıkla ve uygunsuz zamanlarda akıllı telefonlarıyla meşgul olmasının sosyal ilişkilerini bozabileceğini vurgulamıştır.

Akıllı telefonla meşgul olup ilişkilerimize zarar verebileceğimiz konusunda endişeler var (Turkle, 2012). Ancak bu endişelere rağmen birileriyle yüz yüze etkileşim halindeyken aynı anda telefon kullanımının ilişkisel etkisine ilişkin araştırmalar yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle bu araştırmada insanların diğer insanlarla yüz yüze iletişim kurdukları esnada akıllı telefonlarıyla etkileşime geçerek iletişimini durdurması ve karşısındakileri görmezden gelmesi olarak tanımlanan "Phubbing" in sosyal etkileşim üzerindeki etkisi tanıdık/tanıdık olmayan koşullarda, nitel araştırma yöntemi kapsamında, durum çalışması deseni çerçevesinde araştırılmıştır.

1.1. Kuramsal Çerçeve

İnsanların diğer insanlarla yüz yüze iletişim kurdukları esnada akıllı telefonlarıyla etkileşime geçerek iletişimini durdurması ve karşısındakileri görmezden gelmesi, yok sayması olarak tanımlanan "Phubbing" günlük iletişimde yaygın hale gelmiş bir fenomen gibi görünüyor (Chotpitayasunondh & Douglas, 2016). Phubbing' in ergenler ve gençler arasında yaygınlığının %49 olduğu bildirilmektedir (Davey ve diğ., 2018). Bir sosyal etkileşimde, bir "phubber", arkadaşına/arkadaşlarına phubbing yapmaya başlayan bir kişi olarak tanımlanabilir ve bir "phubbee", phubbing davranışının alıcısı olan bir kişi olarak tanımlanabilir. Yapılan çalışmalar phubbingin ilişkisel durumları olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir (Abeele ve diğ., 2016). Phubbing' in romantik ilişkilerin algılanan kalitesini zayıflattığı (McDaniel ve Coyne 2016), kıskançlık duygusunun yaşanmasına yol açarak çiftler arasında ilişkiyi sürdürmede isteksizliğe neden olduğu (Krasnova ve diğ., 2016), karşılıklı ilişki memnuniyetini, kişisel huzur duygularını ve bireyler arasındaki iletişimi olumsuz etkilediği ifade edilmektedir (Roberts ve David, 2016). Etkileşim esnasında bireylerin yanındakiyle iletişim kurmak yerine, telefonuyla meşgul olması dikkatinin dağılmasına ve karşısındaki birey yokmuş gibi

davranmasına yol açarak (Misra ve diğ., 2014) karşısındaki insanın kendini kötü hissetmesine sebep olmaktadır (Parmaksız, 2020). Phubbing'in bir diğer olumsuz sonucu yanlış anlaşılmaya yol açabilmesidir. Etkileşim esnasında telefonuyla meşgul olan kişi karşısındakine olumsuz bir izlenim bırakabilir (Walther ve diğ., 2008).

Sonuç olarak phubbing davranışı, sosyal dışlanmanın yaşanmasına yol açarak etkileşimin ve ilişkilerin kalitesini zedeleyebilir. Phubbing'e maruz kalan insanlar kendileri de phubbing yapabilir. Phubbing yapan insanlar kendileri de maruz kalabilir. Bugün toplumda phubbing'in yaygın bir fenomen olduğunu söylemek mümkündür (Chotpitayasunondh ve Douglas, 2016) ancak yaygın olması davranışın doğru olduğu anlamına gelmez. Bu davranışın giderek artması ve araştırmaların olumsuz etkileri konusunda ortak görüşe sahip olmaları bu fenomenin keşfedilmesini hedefleyen araştırmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada "Phubbing" in sosyal etkileşim üzerindeki etkisi tanıdık/tanıdık olmayan koşullarda araştırılarak farklı bir etkiye neden olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yaklaşımına dayalı bütüncül çoklu durum çalışmasıdır. Nitel araştırma, araştırmaya katılan bireylerin bakış açılarının ortaya konulmasının amaçlandığı, olayın ya da durumun derinlemesine betimlenmesini sağlayan ve tümevarım yönteminin kullanıldığı araştırma türüdür (Miles ve Huberman, 1994). Konu ile ilgili durumu tanımlamayı ve sunmayı amaçladığı için bir durum çalışması olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2016). Durum çalışmasında amaç bir veya birkaç durumun kendi sınırları içinde (ortam, zaman vb.) derinlemesine analiz edilmesi ve belli sonuçlara ulaşılmasıdır. Bütüncül çoklu durum çalışmasında her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alınır ve daha sonra birbirleriyle karşılaştırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada da araştırmacı tarafından organize edilen tanıdık ve tanıdık olmayan ilişkilerde phubbing durum olarak ele alınmıştır.

2.2. Katılımcılar

Nitel araştırmalarda araştırma sonuçlarının evrene genelleme düşüncesi olmadığından genellikle amaçlı örnekleme tekniği kullanılmaktadır (Creswell, 2003). Bu sebeple çalışmada amaçlı örnekleme tekniklerinden uygun durum örnekleme kullanılmıştır. Bu araştırma 40 üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Bu öğrencilerin 20'si birbirlerini tanımayan öğrencilerden, 20'si birbirlerini tanıyan öğrencilerden seçildi. Yaşları 20 ile 26 arasında değişen ($\bar{x} = 22.37$; $Ss = 1.34$) katılımcıların 23'ü kadın 17'si erkektir.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri 2021 yılında toplanmıştır. Araştırmada katılımcılara ulaşmak için araştırmacı İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinde sınıfları dolaşarak araştırma hakkında bilgi vermiş, araştırmaya katılmaya gönüllü olan 40 öğrenci tespit etmiştir. Çalışma için iki durum oluşturulmuştur. Birinci durumda birbirlerini tanımayan 20 öğrenciye 10 dakikalık bir sürede birbirlerini tanıma talimatı verilmiş ve rastgele ikiye bölünmüş gruplara ayrılmıştır. Rastgele seçilen 10 öğrenciden işbirlikçi olarak görev yapması istenmiş ve görüşmeye başladıktan 3 dakika sonra telefonuna araştırmacı tarafından mesaj geleceği söylenmiştir. Birbirlerini tanıma görüşmeleri ikiye bölünmüş gruplar şeklinde olmuştur. 2 katılımcı bir odaya gönderilmiş işbirlikçi katılımcıya 3 dakika sonra mesaj gönderilmiştir. Mesajta "Bu yazılanları sessizce oku, ona söyleme. Görüşmenin sonuna kadar telefonla uğraş." yazmaktadır. Görüşmeler bittikten sonra phubbing'e maruz kalan katılımcılar ile bireysel görüşmeler yapılmıştır.

İkinci durumda birbirlerini tanıyan 20 öğrenciye istedikleri konuda 10 dakikalık görüşme yapmaları talimatı verilmiş ve rastgele ikişerli gruplara ayrılmıştır. Rastgele seçilen 10 öğrenciden işbirlikçi olarak görev yapması istenmiş ve görüşmeye başladıktan 3 dakika sonra telefonuna araştırmacı tarafından mesaj geleceği söylenmiştir. İstedikleri konuda görüşmeleri için katılımcılar ikişerli gruplar şeklinde odaya gönderilmiştir. İşbirlikçi katılımcıya 3 dakika sonra mesaj gönderilmiştir. Mesaj içeriği birinci durumdaki mesaj içeriğiyle aynıydı.

Nitel görüşmeler başlamadan önce araştırmanın amacı ve içeriği hakkında katılımcılara tekrar bilgi verilmiş ve onamları alınmıştır. Bu görüşmeler yaklaşık olarak 5-10 dakika arasında sürmüştür. Katılımcıların onamları ile alınan ses kaydı dosyası birebir transkript edilmiştir. Katılımcıların isimleri ve kimliklerini açığa çıkaracak olası bilgiler transcript sırasında değiştirilmiş, çalışmanın son halinde bu değiştirilmiş hali sunularak katılımcıların kimlikleri gizlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan ana sorulardan bazıları tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1

Yarı yapılandırılmış görüşme soruları

Sizce phubbing nasıl bir davranış?

Birileri ile yüz yüze konuşurken karşınızdakinin bir anda telefonla uğraşması size ne hissettiriyor? İletişim kalitenizi, onun hakkındaki izleniminizi (dikkati, nezaketi), kendinizi dışlanmış hissedip hissetmediğinizi anlatır mısınız?

Size phubbing yapan kişinin arkadaşınız veya yabancı bir kişi olması sizdeki etkisini değiştirir mi? Ne dersiniz?

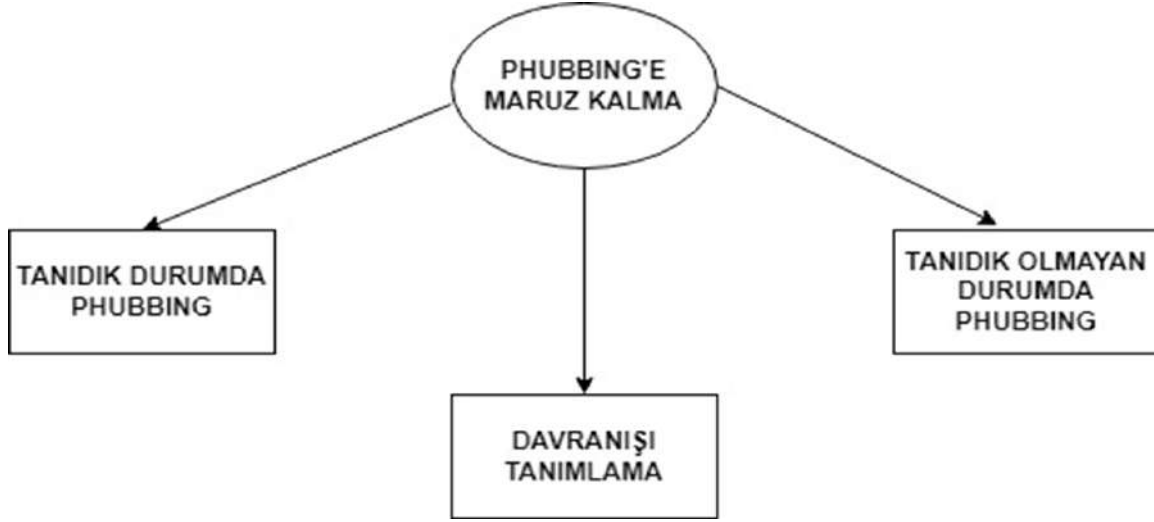
2.4. Veri Analizi

Katılımcılar ile yapılan bütün görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt edildikten sonra bire bir transcript edilerek, QSR NVIVO-11 nitel veri analizi programına yüklendi. Elde edilen veri setinde tekrar eden anlam örüntülerini bulmak, derinlemesine ve zengin bir şekilde analizini yapmak için prosedürü Braun & Clarke (2006) tarafından tanımlanan tematik analiz kullanıldı.

İlk olarak araştırmanın yazarı ve İnönü Üniversitesi PDR bölümünden lisansüstü düzeyde nitel araştırmalar dersi yürüten, nitel araştırmalar yapan bir öğretim üyesi (kodlayıcılar) 20 transkriptin tamamını okuyarak veriye aşına olmuştur. Daha sonra kodlayıcılar 20 verinin 4 tanesini eşit sayıda ve rastgele olarak paylaşmış, ilk kodlar oluşturulmuştur. Ardından benzerlikler ve farklılıklar dikkate alınarak kod kitabı oluşturulmuştur. Bu kitap, kodları, tanımları ve örnek ifadeleri içermektedir. Daha sonra transkriptler kodlayıcılar arasında paylaşılarak asıl kodlamaya geçilmiştir. Asıl kodlama yapılırken kod kitabına göre hareket edilmiş ve yeni kodlar ortaya çıktığında kodlayıcılar bir araya gelerek kod kitabını revize etmiştir. Süreç boyunca kodların ne anlam ifade ettiği, birbirileri ile ilişkileri ve olası hangi temalar altında birleşeceği ile ilgili hatırlatıcı notlar (Charmaz, 2006) yazılarak veriler hakkında bütüncül ve analitik bir bakış sağlanmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Yapılan tematik analiz sonucunda ortaya çıkan üç ana tema şekil 1’de gösterilmiştir. Bulgular kısmının sunumunda bütünlük sağlanması amacıyla her bir tema öyküleştirci sunuma olanak tanıyacak bir şekilde verilmiştir.

Şekil 1. Phubbing’e maruz kalmaya ilişkin tematik harita

Davranışı Tanımlama

Bu tema phubbing’e maruz kalan üniversite öğrencilerinin bu davranışa ilişkin tanımlamalarını kapsamaktadır. Katılımcıların tamamı phubbing ile ilgili olumsuz tanımlamalar yapmışlardır. Phubbing davranışı “sinir bozucu”, “dışlayıcı”, “iletişim zedeleyici”, “üzücü”, “olumsuz izlenim bırakıcı” olarak nitelendirilmiştir. 21 yaşındaki Ayşenur, phubbing’e maruz kalanlardan sadece biri. “Phubbing’i nasıl tanımlarsınız?” sorusuna, “Dinlenilmediğimi düşünüyorum ve bir daha iletişime geçmek istemiyorum kısaca iletişime zarar veriyor diyebilirim.” diyor ve sözlerine, “Ben de onunla konuşmuyorum ve başka şeylerle ilgileniyorum.” diyerek devam ediyor. 22 yaşındaki İlgaç, phubbing ile ilgili düşüncelerini, “Ben yapmamaya özen gösteriyorum. Çünkü karşı tarafa olumsuz bir izlenim gönderir. Hakkınızda kötü şeyler düşünebilirler.” sözleriyle anlatıyor.

Tanıdık Durumda Phubbing

Bu tema arkadaşları tarafından phubbing’e maruz bırakılan üniversite öğrencilerinin bu davranış karşısında yaşadıklarını kapsamaktadır. Katılımcıların neredeyse tamamı (bir kişi hariç) phubbing yapanın arkadaşı olmasının daha çok üzücü olduğunu belirtti. 24 yaşındaki Sevilay, arkadaşı tarafından phubbing’e maruz bırakılmanın yabancıya göre daha çok kırıcı ve üzücü olduğunu düşünenlerden sadece biri. “Arkadaşımın beni dinlememesi çok üzücü. Yabancı olsa çok önemsemem ama arkadaşşıma çok kırıldım.” diyerek yaşadıklarını anlatıyor.

Arkadaş tarafından phubbing’e maruz bırakılma üzücü olarak belirtilse de phubbing yapanın arkadaş olması olumsuz bir izlenimin oluşumunu engelliyordu. Arkadaşının bir gerekçesi olduğunu düşünen katılımcılar çoğunlukta idi. 22 yaşında İrem, bu çoğunlukta idi. “Evet rahatsız oldum, ama eminim bir nedeni vardır. Belki önemli bir mesaj gelmiştir. Belki konudan sıkılmıştır.” diyerek anlatıyor yaşadıklarını.

Tanıdık Olmayan Durumda Phubbing

Bu tema yabancı bir kişi tarafından phubbing'e maruz bırakılan üniversite öğrencilerinin bu davranış karşısında yaşadıklarını kapsamaktadır. Katılımcıların tamamı bu davranış karşısında kendilerini "değersiz" hissettiklerini söylediler. 25 yaşındaki Ceylin, karşı tarafa mesaj geldikten sonra yaşadıklarını, "Bir iki dakika her şey yolundaydı. Mesaj geldikten sonra telefonuyla ilgilendi. Akıllı başka yerdeydi. Ben 'kime konuşuyorum?' dedim. Kendimi çok değersiz hissettim." diyerek ifade ediyor.

Phubbing yapanın yabancı olması maruz kalan katılımcıların olumsuz izlenim edinmelerine yol açıyordu. Başka bir deyişle ilk defa tanışmanın olduğu bir ortamda phubbing yapanlar karşı tarafı kazanmadan kaybediyorlardı. 23 yaşındaki Defne, karşı taraf hakkındaki düşüncelerini, "Sürekli telefonla uğraşıyordu. Arada bir yüzüme baksa da beni dinlemediği çok belliydi. Bir daha konuşmak istediğimi sanmıyorum." sözleriyle anlatıyor.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada akıllı telefonların sosyal ortamlarda yanlış kullanımı sonucu ortaya çıkan phubbing davranışının sosyal etkileşim ve iletişim üzerindeki etkisi tanıdık/tanıdık olmayan koşullarda anlaşılmasına çalışılmıştır. Araştırma sonucunda her iki durumda da ister tanıdık ister tanıdık olmayan durumda phubbing'e maruz kalma sinir bozucu olarak tanımlanmaktadır. Phubbing yapan bir de arkadaş olunca bu daha da çok üzücü olmaktadır. Ayrıca tanıdık olmayan birisi phubbing yaptığında olumsuz bir izlenim bırakmaktadır. Tanıdık birisi phubbing yaptığında ise olumsuz bir izlenim oluşmamakta olası bir neden olabileceği düşünülmektedir.

Benzer şekilde, bir konuşma sırasında mobil mesajı kontrol etmenin izlenim oluşumu üzerindeki etkisinin araştırıldığı deneysel bir araştırmada telefon kullanıcılarının (phubbing yapan) daha az kibar ve daha az dikkatli olarak algılandığını ortaya koydu (Abeele ve diğ., 2016).

Bu araştırmanın bulgularından hareketle sonraki araştırmacılara bazı öneriler getirilmiştir. Bu araştırmada işbirlikçilere mesaj gönderilmesi maruz kalanlar açısından bir gerekçe olarak görülmüş olabilir. Örneğin bir katılımcı, "Belki önemli bir mesaj gelmiştir." diyerek işbirlikçinin gerekçesi olduğunu düşünmüştür. Bu da phubbing' maruz kalma durumundaki duygu ve düşüncelerini değiştirmiş olabilir. İleride yapılacak bir araştırmada işbirlikçilere mesaj gönderilmeden önceden anlaşılabilir bir süreden sonra telefonla uğraşması istenerek maruz kalanların onları haklı görme kozları elinden alınabilir.

5. KAYNAKLAR

- Abeele, M. M. V., Antheunis, M. L., & Schouten, A. P. (2016). The effect of mobile messaging during a conversation on impression formation and interaction quality. *Computers in Human Behavior*, 62, 562–569. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.04>.
- Ada, S., & Tatlı, H. (2012). *Akıllı telefon kullanımını etkileyen faktörler üzerine bir araştırma*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, Kahramanmaraş.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Buckle, C. (2016). *Mobiles seen as most important device*. Retrieved from <http://www.globalwebindex.net/blog/mobiles-seen-as-most-important-device>

- Bulduklu, Y., & Özer, N. P. (2016). Gençlerin akıllı telefon kullanım motivasyonları. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 5(8), 2963-2986.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. SAGE Publications Inc.
- Chotpitayasunondh, V., & Douglas, K. M. (2016). How “phubbing” becomes the norm: The antecedents and consequences of snubbing via smartphone. *Computers in Human Behavior*, 63, 9–18. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.05.018>
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approach*. Sage Publication.
- Creswell, J. W. (2016). Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni [Qualitative research methods, qualitative research and research design according to five approaches]. M. Bütün & S. B. Demir (Ed.). Ankara: Siyasal Press.
- Davey, S., Davey, A., Raghav, S. K., Singh, J. V., Singh, N., Blachnio, A., & Przepiórkaa, A. (2018). Predictors and consequences of “Phubbing” among adolescents and youth in India: An impact evaluation study. *Journal of family & community medicine*, 25(1), 35.
- Erzen, E., Odacı, H., & Yeniceri, I. (2021). Phubbing: Which personality traits are prone to phubbing?. *Social Science Computer Review*, 39(1), 56-69.
- Krasnova, H., Abramova, O., Notter, I., & Baumann, A. (2016). Why phubbing is toxic for your relationship: Understanding the role of smartphone jealousy among “Generation Y” users. *In Twenty-fourth European Conference on Information Systems (ECIS)*, Istanbul, Turkey.
- Kuyucu, M. (2017). Gençlerde akıllı telefon kullanımı ve akıllı telefon bağımlılığı sorunsalı: “Akıllı telefon (kolik)” üniversite gençliği. *Global Media Journal TR Edition*, 7(14), 328-359.
- McDaniel, B. T., & Coyne, S. M. (2016). “Technoference”: The interference of technology in couple relationships and implications for women’s personal and relational well-being. *Psychology of Popular Media Culture*, 5(1), 85-98. <https://doi.org/10.1037/ppm0000065>.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Misra, S., Cheng, L., Genevie, J., & Yuan, M. (2014). The iphone effect: The quality of inperson social interactions in the presence of mobile devices. *Environment and Behavior*, 48(2), 275-298.
- Parmaksız, İ. (2020). İletişimde ve ilişkilerde phubbing. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(2), 359-372.
- Pew Araştırma Merkezi (2019). Mobile Technology and Home Broadband. Erişim Adresi: <https://www.pewinternet.org/2019/06/13/mobiletechnology-and-home-broadband-2019/>
- Rainie, L., & Zickuhr, K. (2015). *Americans’ views on mobile etiquette*. Pew Research Center. Erişim adresi: <http://www.pewinternet.org/2015/08/26/americans-views-onmobile-etiquette/>.

- Roberts, J. A., & David, M. E. (2016). My life has become a major distraction from my cell phone: Partner phubbing and relationship satisfaction among romantic partners. *Computers in Human Behavior, 54*, 134–141.
- Statista. (2019). Number of smartphone users in Turkey from 2017 to 2023 (in millions). Erişim adresi: <https://www.statista.com/statistics/467181/forecast-of-smartphone-users-in-turkey/>
- Turkle, S. (2012). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. New York, NY: Basic Books.
- Walther, J. B., Van Der Heide, B., Kim, S. Y., Westerman, D., & Tong, S. T. (2008). The role of friends' appearance and behaviour and evaluations of individuals on Facebook: are we known by the company we keep? *Human Communication Research, 34*(1), 28-49.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İHTİFALCİ MEHMED ZİYA 'NIN REHBER-İ USÛL-İ TERCÜME ADLI ESERİ
İHTİFALCİ MEHMED ZİYA 'S WORK TITLED REHBER-İ USÛL-İ TERCÜME

Mustafa İsmail DÖNMEZ

Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Arapça Mütercim ve Tercümanlık ABD, Arapça, 0000-0002-0315-7615

Özet

Bu çalışmada Maarif Nazâreti Teftiş-i Mekâtib Heyeti azasından İhtifalci Mehmed Ziya'nın kaleme aldığı Rehber-i Usûl-i Tercüme adlı eseri incelenmeye çalışılacaktır. Mehmed Ziya araştırmacı ve eğitimci kimliğiyle dikkat çeken ve farklı eserler yazan bir şahsiyettir. Orta öğretimini tamamladığı Galatasaray Mekteb-i Sultânî'sinde kendi isteğiyle bir yıl İtalyanca eğitimi alması dile olan ilgisini ortaya koymaktadır. Osmanlı eğitim sistemindeki farklı kurumlarda dersler vermiş idarecilik yapmıştır. İstanbul'daki Mercan, Vefa ve Numune-i Terakki İdâdileri'nde Usûl-i Tercüme ve Kitabet dersleri vermiştir. Bu çalışmada incelenecek olan eser Türkçe ve Fransızca dil çiftinde yazılmıştır. 1325 (1909/1910) yılında İstanbul'da basılan esere Aynizâde Hasan Tahsin bir takriz yazmıştır. Çalışmada eser, önsöz, takriz ve metodoloji yönünden incelenecektir. Osmanlı eğitim kurumlarında okutulan Usûl-i Tercüme adlı dersin yeri, yazarın kullandığı terminoloji ve kavramlar ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Çeviri Tarihi, Osmanlı'da Çeviri Eğitimi, Usûl-i Tercüme Dersi, Osmanlı Türkçesi-Fransızca Dil Çifti

Abstract

In this study, the work titled Rehber-i Usûl-i Tercüme written by İhtifalci Mehmed Ziya, a member of Maarif Nazâreti Teftiş-i Mekâtib Heyeti, will be examined. Mehmed Ziya is a figur with a remarkable researcher and educator persona, and he composed many literary works. The fact that he studied Italian voluntarily for one year at the Galatasaray Mekteb-i Sultânî, where he completed his secondary education, indicates Ziya's interest in language. He gave lectures and served as an administrator in different institutions in the Ottoman education system. He taught Usûl-i Terceme (translation method) and Kitabet (literary composition) courses at Mercan, Vefa and Numune-i Terakki İdâdis (high schools). The work to be examined in this study was written in Ottoman Turkish and French language pairs. For his work published in Istanbul in 1325 (1909/1910), Aynizâde Hasan Tahsin wrote a takriz. In the study, the work will be examined in terms of preface, takriz and methodology. The place of the course called Usûl-i Tercüme taught in Ottoman schools, the terminology and concepts used by the author will be attempted to be determined.

Keywords: Translation History, Translation Education in Ottoman Empire, Usûl-i Tercüme Course, Ottoman Turkish-French Language Pair

1.GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu eğitim sisteminde bir dönem yabancı dil eğitimi verilmediği için tercüme işleri Divan-ı Hümayun ve Donanma tercümanlıklarının bırakıldığı Ortodoks Fenerli Beylere bırakılmıştı. 1821'deki Rum isyanından sonra devletin tercüme işlerini yürütmek üzere Tercüme Odası kuruldu. Tercüme odası, dil öğrenecek memurların devam ettiği Lisan Odası ve buradan mezun olan mütercimlerin çalıştığı Tercüman Odası olmak üzere iki kısımdan oluşmaktaydı. (Akyıldız, 2011) Daha sonraki süreçte Osmanlı modernleşmesinin devamı niteliğinde ilk Lisan Mektebi 1866'da açılmış ve 20 öğrenciyle eğitim hayatına başlamıştır. Okul ilk başta Mahrec-i Aklâm içinde açılmıştır. Dâru'l-Maârif ve Mahrec-i Aklâm mezunu öğrenciler arasından sınavla seçilen yirmi öğrenciyle eğitime başlamıştır. İlerleyen süreçte üç kez kapatılıp geri açılmış ve nihayet 1892'de kapatılmıştır. Eğitim süresi beş yıl olan bu okulda

Usûl-i Tercüme, Fransızcadan Türkçeye Türkçeden Fransızcaya Tercüme dersleri okutulmuştur. (Balcı, 2008) Usûl-i Tercüme dersleri verilen okullardan biri de Mekteb-i Sultânî'dir. Bu okula öğrenci kaydı 1868 yılında başlamıştır. (Bu okul Müslüman ve gayr-i Müslim öğrencilerin eğitim alması için Avrupa'daki orta dereceli okullara denk olarak açılmıştır. Eğitim süresi beş yıl olan okula öğrenciler imtihanla alınmış, başarılı olamayanlar üç yıl idâdî (hazırlık) sınıfında okutulmuştur. Şişman, 1996) 1316 (1898/99) tarihli Maarif Salnamesine göre Mekteb-i Sultânî'nin sınıf-ı âliyenin beşinci senesinde Fransızcadan Türkçeye Usûl-i tercüme-i resmîyye, altıncı senesinde Türkçeden Fransızcaya Fransızcadan Türkçeye Tercüme Usûlü dersi verilmekteydi. Hamîdiye Ticaret Mekteb-i Âliyesi'nde birinci sene Fransızcadan Türkçeye Tercüme, ikinci sene Türkçeden Fransızcaya Tercüme dersi vardır. (Maarif Salnamesi; 1316). 1317/1899 tarihli Maarif Salnamesinde belirtildiğine göre Mekteb-i Mülkiye-i Şahane'nin mülkiye sınıfları birinci, ikinci ve üçüncü senede Usûl-i tercüme dersi almaktaydı. (Maarif Salnamesi, 1317) Sonraki yıllara ait salnamelerde de Usûl-i tercüme dersinin bazı okulların ders programında yer aldığı görülmektedir. (Maarif Salnameleri, 1318, 1319)

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı farklı Osmanlı eğitim kurumlarında ders olarak okutulduğu tespit edilen Usûl-i Tercüme dersinin içeriğine ışık tutmaktır. Tercümelerin hangi diller arasında yapıldığını, çeviri yönü, çeviri esnasında kullanılan terimler, çevirinin hangi yönleri üzerinde durulduğu ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.2 Problem Cümlesi

Osmanlı modernleşmesi sürecinde dil öğretimi, dil bilen bürokrat yetiştirmek, tercüme yapabilen eleman yetiştirmek için kurumlar açılmış, dersler verilmiş ve bu dersler farklı eğitim kurumlarında da yer almıştır. Bu okullarda verilen derslerden biri olan Usûl-i Tercüme dersinin içeriği nedir? Hangi diller arasında tercümeyle ele almaktadır? Çeviriye dair kullanılan terimler varsa bunlar nelerdir? Çeviri eleştirisi içermekte midir? Çeviri stratejisine dair bilgi verilmekte midir? Üsluba dair değerlendirmeler var mıdır? Daha çok hangi tür çeviriler üzerinde durulmaktadır? Bu çalışmada bu sorulara yanıtlar aranmaya çalışılacaktır.

2.3 Evren ve Örneklem

Farklı Osmanlı okullarında Usûl-i Tercüme ve dil dersleri veren İhtifalci Mehmed Ziya ve Rehber-i Usûl-i Tercüme adlı eseri bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Rehber-i Usûl-i Tercüme adlı eserin önsöz, takriz ve diğer bölümleri bu araştırmanın örnekleme olarak belirlenmiştir.

2.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma İhtifalci Mehmed Ziya'nın Rehber-i Usûl-i Tercüme adlı eseri ile sınırlı tutulmuştur. Usûl-i Tercüme dersi hakkında fikir vermesi açısından eserin genel planı ortaya konmaya çalışılmış, önsöz ve takriz kısımları ve metin bölümü incelenmiş ve özellikle tercüme ve dil konusundaki değerlendirmeler bulgular bölümünde ortaya konmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR

3.1 İhtifalci Mehmed Ziya

Bu çalışmada ele alınan eserin yazarı İhtifalci Mehmed Ziya Bey 1283'te (1866-67) İstanbul'un Süleymaniye semtinde dünyaya gelmiştir. Babası Tokat Evkâf-ı Hümâyunu müdürü Osman Vasfi Efendi'dir. İlk öğrenimini Hamidiye Sıbyan Mektebi'nde görmüştür. Orta öğrenimini

Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nde almıştır. Bu okulda kendi isteğiyle bir yıl İtalyanca öğrenmiştir. Üç yıl Sanâyi-i Nefise Mektebi'nde okumuş, kara kalem resimden ikinci derece ile diploma almıştır. Maliye Nezâreti Muhâsebe-i Umûmiyye Defter-i Kebîr-i Umûmî kısmında mülâzemetle memuriyete başladı. 1889'da Gümölcine İdâdîsi târîh-i umûmî ve hikmet-i tabîiyye muallimi olarak öğretmenliğe başladı. Edirne, Tekirdağ, Halep, Konya, Bursa, Midilli idâdîlerinde ve İstanbul'da Mahmudiye Rüşdiyesi ile Vefa, Numûne-i Terakkî ve Mercan idâdîlerinde çeşitli dersler verdi; zaman zaman müdürlük ve müfettişlik de yaptı. 27 Mart 1930'da vefat etti. Eserleri. 1. *Târîh-i Sanâyi'* (İstanbul 1309) 2. *Vesâik-i Kadîme-i Edebiyye* (Bursa 1313). 3. *Resimli İlm-i Nebâtât* (İstanbul 1314). 4. *Âlem-i İslâmiyyet: Açe Tarihi* (İstanbul 1316). 5. *Rehber-i Usûl-i Tercüme* (İstanbul 1325). 6. *Kariye Câmi-i Şerîfi* (İstanbul 1326). 7. *Konya Seyahati Hâtıratından* (İstanbul 1328). 8. *Bursa'dan Konya'ya Seyahat* (İstanbul 1328). 9. *Merâkiz-i Mühimme-i Mevleviyyeden Yenikapı Mevlevihânesi* (İstanbul 1329). 10. *İstanbul ve Boğaziçi: Bizans ve Osmanlı Medeniyetlerinin Âsâr-ı Bâkiyesi* (I-II, İstanbul 1336, 1928). 11. *İstanbul'daki Âsâr-ı Atîka Hakkında Muhtasar Mâlûmat* (İstanbul 1338). 12. *Siyer-i Nebî* (İstanbul 1340). Müellifin Kadıköy Lisesi ulûm-i dîniyye muallimi iken hazırladığı bir ders kitabıdır. Mehmed Ziyâ *Tasvîr-i Efkâr, İkdâm, İleri, Büyük Mecmua* gibi gazete ve dergilerde birçok makale yazmış, *Nevsâl-i Ma'lûmât*'ın birinci senesi yayımını (İstanbul 1317) hazırlayanlar arasında da yer almıştır. Ayrıca II. Abdülhamid'in isteği üzerine bazı arkadaşlarıyla beraber *İbn Battûta Seyahatnâmesi*'ni Fransızcadan çevirmişse de bu çeviri yayımlanmamıştır. (Eyice, 2000)

Mehmed Ziya, Maarif Nezâreti Telif ve Tercüme Heyeti'nde üyeydi. (BOA, MF.MKT. 1211-50) Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sicill-i Ahvâl kaydına göre 16 Kanun-i Evvel 1316'da Numûne-i Terakkî Mektebi'ne 185 kuruş maaşla Fransızca Tercüme Muallimliği görevine tayin olundu. 1 Mart 1317 tarihinde bu görevinden alıp başka bir öğretmenliğe tayin edildi. Fransızca ve Türkçe dersleri verdi. (BOA, DH. SAİD, 104/22) Rehber-i Usûl-i Tercüme adlı eserin iç kapağında Mehmed Ziya, İstanbul Mercan, Vefa ve Numûne-i Terakkî İdâdîleri Usûl-i Tercüme ve Kitabet muallimi olarak tanıtılmıştır. 1320 yılında ilgili makama verdiği arzualde telif ettiği bu eserin basımı için izin istemiş ve eserini üç nüsha olarak takdim etmiştir. İlgili birimlerce yapılan tetkiklerden sonra eserin basımına ruhsat verilmiştir. (BOA, MF. MKT. 900/29) Bu eser, Maarif Nazaret-i Celilesinin 11 Nisan 1321 tarih ve 406-1204 numaralı ruhsatnamesiyle 1325/1909-10 yılında İstanbul'daki Kasbar Matbaasında basılmıştır.

İhtifalci Mehmed Ziya'nın Rehber-i Usûl-i Tercüme dışındaki bütün eserleri akademik çalışmalara konu olmuş ve yeniden yayımlanmıştır. Rehber-i Usûl-i Tercüme adlı eseri hakkında bir çalışma yapıldığı tespit edilememiştir. Osmanlı eğitim kurumlarında Fransızca tercüme, Türkçe ve Usûl-i tercüme dersleri veren araştırmacı bir kişi tarafından kaleme alınmış olması dil öğretimi ve tercüme derslerinin mahiyetini ortaya koyacak olması bakımından eseri önemli kılmaktadır.

3.2. Rehber-i Usûl-i Tercüme [Tercüme Usulü (Yöntemi) Rehberi]

3.2.1.Rehber-i Usûl-i Tercümenin Plan ve Yöntemi

Mehmed Ziya'nın elli iki sayfadan oluşan bu eserinin ana ve alt başlıklarını belirterek nasıl bir yöntem izlediğini ortaya koymak eser hakkında fikir vermesi açısından yararlı olabilir. Yazar, eserin başında bir önsöz kaleme almıştır. Burada dikkat çektiği bazı noktalara dipnotta açıklamalar getirmiştir. Ardından herhangi bir başlık atmadan sıra numaraları verdiği 7 Fransızca cümleyi Türkçeye çevirmiş ve bunlarla ilgili bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Sonra "Aşağıdaki Cümleleri Fransızcaya Tercüme edelim" başlığı altında 10 Türkçe cümle ve çevirisine yer vermiş bunlarla ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Daha sonra "Fransızcadan Türkçeye" başlığı altında 19 cümle ve çevirisine yer vermiş, bunlarla ilgili açıklamalarda

bulunmuştur. Ardından “Vazife-Aşağıdaki Cümleleri Fransızcaya tercüme etmek matlûbdur” başlığı altında 10 Türkçe cümleyi Fransızcaya tercüme edilmesi için alıştırmaya başlamıştır. Çözümlerin yer almayıp bazı ipuçlarına değinilen bu alıştırmadan sonra Fransızcadan Türkçeye çevirilere devam etmiş, 75 cümleye ve bazı açıklamalara yer vermiştir. Daha sonra “Usûl-i Tercümede müsta‘mel bazı cümel ve ta‘bîrât” başlığı altında kalıp ifade olarak kullanılan 5 cümlelerin Fransızcadan Türkçeye çevirisine yer vermiştir. Son bölümde “İştikâk-Evâhir-i kelimât (levâhik) Derivation-Suffix” başlığı altında Fransızcada kelime türetmek için kelimelerin sonuna getirilen eklerin ne tür anlamlar ifade ettiğini örneklerle açıklamış ve Türkçe çevirilerine yer vermiştir. Son bölümde ise Aynizâde Hasan Tahsin’in takrizi yer almaktadır.

Eserdeki tercüme örneklerinin altında “ihtar”, “mülâhaza”, “kaide” gibi başlıklar altında açıklamalar yapmıştır. Tercüme ettiği bölümlerin başına “tercümesi” ifadesini koymuştur. Tercüme için esas alınan kaynak metnin nereden alındığına dair bir bilgi paylaşmamıştır. Tercüme için kullandığı kavramlar şunlardır: “Tercüme etmelidir”, “... diye nakledeyiz”. Osmanlı Türkçesine tercüme edilmek üzere Fransızca cümleleri alıştırmaya başlamış ve şu başlığı atmıştır: “Aşağıdaki cümleleri şîve-i Osmânîye muvâfık surette tercüme ediniz.” Burada “şîve” kelimesini kullanması tercümede Osmanlı Türkçesi söyleyiş tavrının dikkate alınmasını gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bazen “Lisân-ı Osmânî” ifadesini kullanırken bazen de “Türkçe” ifadesini kullanmıştır. Fransızcadan Osmanlı Türkçesine tercümelere yer verdiği bölümde bir başlık atmamışken aksi yönde yapılan tercüme örneklerinin başına şu başlığı atmıştır: “Aşağıdaki cümleleri Fransızcaya tercüme edelim.”

3.2.2. Yazarın Önsözü ve Aynizâde Hasan Tahsin’in Takrizi

Eserine kapağında “Maarif (Milli Eğitim) Nezareti (Bakanlığı) Mektepleri Teftiş Heyeti azasından Mercan, Vefa ve Numune-i Terakki liselerinde Tercüme Usulü ve Kitabet/Yazı dersleri hocası Mehmed Ziya” şeklinde takdim edilen yazarın önsözü sadeleştirilmiş şekilde şöyledir:

“Harf zarf âmed derû ma ‘nî çü-âb / Harf, zarf gibidir. Mana, o zarfın içindeki suya benzer.

Mevlâna

“El-elfâzu kavâlibü’l-ma ‘ânî / Lafızlar manaların kalıplarıdır”

İlim ve marifetin benzersiz hamisi olan kerem sahibi padişahımız efendimiz hazretlerinin ömür ve ikbalinin uzun olması duasıyla sözlerime başlıyorum:

Hangi lisanda olursa olsun Tercüme Usulünden (Tercüme Usulü dersinden veya Tercüme Usulü diye bir ilmin var olmasından) maksat, bir manayı bir zarftan diğer zarfa koymaktır. Ancak (bu ilmin) görevi ve birinci maksadı, mazrufu (zarfın içinde olanı) korumak ve layığıyla ihata etmektir (kavrayıp kuşatmaktır).

Bir lisandan diğerine tercüme edilecek eserler hakkında her şeyden önce dikkate alınması ve önem verilmesi gereken nokta, o eserin aslındaki manayı ve kuvvet ve etkiyi kaybetmeyerek tercüme etmeye çalışmaktır. Bunun için de her iki lisanda meleke ve maharet sahibi olunmalı, her iki lisanın da derinlik ve inceliklerine vâkıf olunmalıdır. Yalnız bir lisanda mahir olup da diğerinin inceliklerine vâkıf olmadan yapılan tercüme örneklerinin hatalı olduğu çok defa görülmüştür.

Şu durum en fazla gazete sütunlarında göze çarpmaktadır. Bazıları Lisân-ı Osmânîye (Osmanlıca/Türkçenin inceliklerine ve özellikle Türkçe yazı yazma usul ve kaidelerine) layığıyla vâkıf olmadan tercüme yapmaya kalkıştıklarından, tercüme edilen eser ve makalelerin dil kaidelerine ve Türkçenin tarz ve üslubuna aykırılığı yüzünden rağbete mazhar olamadığı, olsa bile tenkitten kurtulamadığı görülüp işitiliyor. Bu bakımdan yalnız Fransızca bilmek kâfi

olmayıp Türkçenin dilbilgisi kurallarına, kelimelere (lügate) ve mana inceliklerine de vâkıf olmak son derece mühim ve lazımdır. Evet, bir ibareyi dilbilgisi kurallarına göre doğru tercüme etsek bile bir kelimenin birçok manası olduğunu bilmezsek, karşılığı bulunan o kelimenin o yerde kullanılması bazen münasebetsiz ve belki mahzurlu da olabilir.

Tercüme Usulünde İlm-i Meânî'yi (anlambilim) de iyi bilmek lazımdır. Bir ibarenin sahip olduğu incelik ve derinlikler, belagatin en mühim kısmı olan meânî ile anlaşılıp ayırt edilir. Bu durum resmî yazılarda daha fazla gereklidir. Çünkü -dediğim gibi- bir kelimenin birçok manası arasında o yerle münasebeti, ilişkisi olmayan diğer bir lafız kullanılırsa, tercüme kuvvetten düşer ve bu şekilde türlü türlü tevillere kapı açar. Bundan dolayı Tercüme Usulü, Kitabet/Yazı ve İnşa/Kompozisyon ile ikizdir. Biri diğerinin ayrılmaz parçasıdır.

Tercüme Usulü ikiye ayrılır: biri harfiyen tercüme, diğeri mealen tercümedir. Harfiyen tercüme müptediler için, söz zincirini terkib ve tahlil ile uğraşanlar için en güzel usuldür. Mealen tercüme ise Fransızcada oldukça meleke kazananlar hakkında tatbiki uygundur. Fakat denildiği gibi zarf ile mazruf arasındaki ilgi ve bağılılığı bozmamalıdır. Manaya uygun lafızlar ve tabirler bularak kuvvet ve etkisini kaybetmeksizin onu tercüme etmeye dikkat etmelidir.”

Mehmed Ziya

Eserin sonunda yer alan Aynîzâde Hasan Tahsin'in takrizi ise şu şekildedir:

Önde gelen kıymetli muallimlerden muhterem Aynîzade Tahsin Beyefendi tarafından bir taltif olarak hediye buyrulmuştur:

“Kıymetli arkadaşlarımdan Ziya Beyefendi yazmaya muvaffak oldukları Rehber-i Usûl-i Tercüme (Tercüme Usulü Rehberi) adlı eserlerini geçende bir lütuf olarak hediye buyurmuşlardı. Mesleğim gereği bu konuda telif edilen bir eserin bu âciz kulu şiddetle alakadar edeceği aşikâr olduğundan, tam bir dikkat ve ihtimamla okudum. Her şeyden önce hemen herkesçe malum olan bir hakikatten bahsedeceğim ki, o da şimdiye kadar Tercüme Usulüne bizde layık olduğu önemin verilmemiş olmasıdır. Değil Fransızcayı, hatta anadili olan Türkçeyi bile bilmeyen birçok kimselerin, ellerine geçirdikleri tefrika romanları, seyahatnameleri, garip şekillerde tercüme ettikleri malumdur. Bu tercüme arasında dilin tarz ve üslubuna aykırı ne tabirler ne cümleler vardır. İnsan okudukça kendini teessüften alamıyor. Malumdur ki her lisanın bir beyan tarzı vardır. Mesela:

Soyez tranquille, lui dis-je, aujourd'hui nous serons tous content.

Cümlesini:

“Rahat olunuz, ona dedim, bugün hepimiz memnun olacağız” şeklinde tercüme ediyorlar. Halbuki lisanın tarzı bu şekilde tercüme etmeye müsait değildir. Bu cümleyi “Ona dedim ki, müsterih olunuz, bugün hepimiz memnun olacağız” şeklinde tercüme etmek lazımdır. İşte bir sözü, aslıdaki manayı ve kuvveti zayi etmeksizin tercüme etmek için kıymetli arkadaşımın dediği gibi “her iki lisanda meleke ve maharet sahibi olunmalıdır.”

Ziya Beyefendi, Mekteb-i Sultanî'de tahsilini tamamladıktan sonra pek çok lisede müdürlük ve öğretmenlik yaparak ve eğitim-öğretim müfettişliğinde bulunarak ilmî müktesebatını öğretme (talim) tecrübesiyle de süslemiştir. Öğretmenlik hayatı sırasında talebenin en çok nerelerde hata ettiğini gerek Türkçeden Fransızcaya gerek Fransızcadan Türkçeye tercüme yaparken kendilerine en zor gelen yerleri tecrübe ederek görmüştür. Bunlardan dolayı, bu noktalar göz önünde tutularak yazılan bu eser, benzerlerinden hakkıyla üstündür. Özellikle tercüme altında mülâhazalara yer verilmesi ve sırası geldikçe hususi kaidelerden bahsedilmesi

bakımından yalnız müptedilere değil, belki herkese rehberlik etmeye layık, binaenaleyh ismi müsemmasına tamamen mutabık bir eserdir.

Son söz olarak, hisseme düşen teşekkür görevinin yerine getirilmesinden sonra, fazilet sahibi değerli arkadaşımın bu gibi daha pek çok faydalı eserler yazması için irşat ve muvaffakiyete mazhar olmasını temenni ederim.

Muvaffakiyet Allah'tandır."

2 Temmuz 1323 (15 Temmuz 1907)

Aynîzade Hasan Tahsin

3.2.3. Tercüme, Tercüme usulü, Tercüme Tenkiti ve Dile Dair Değerlendirmeler

Bu alt başlık altında yazarın tercüme ve tercüme usullerine dair açıklamaları, uyarıları, dilbilgisi kurallarına dair bilgilendirmeleri, tercüme tenkitleri belli başlıklar altında bir araya getirilerek yer verilecektir.

3.2.3.1. Tercümelere Yönelik Tenkitleri

Önsözde bir ibarenin sarf ve nahiv yönünden doğru tercüme edilse bile kelimenin birçok manası olduğu bilinmezse karşılığı olan kelimenin orada kullanımının bazen uygun olmayabileceğini hatta sakıncalı olabileceğini belirtmiş ve bu açıklamasına iki dipnotta örnek vermiştir:

1 numaralı dipnot: "Geçenlerde manzûrum olan/gördüğüm Fransızca bir kavâid/gramer kitabında şu misal münderiçti/vardı:

Ex: un maitre pent être indulgent ou...

Tercümesi şöyleydi: Bir muallim yumuşak yahut..., halbuki *indulgent* kelimesinin (şefik, müsamahalı) manalarına geldiği düşünülerek tercüme edilirse şiveye/dilin üslubuna, usûl-i tercümeyle muvâfık ve mutâbık olur.

Diğer hata: 'Filan mahalle taze asker sevk olunmuştur,' deniliyordu ki: Kuvây-ı cedide/yeni kuvvetler sevk bulunmuştur, demek isteniliyor. Bunlar hep şîve-i Osmânîye mübâlâsızlıktan/Türkçenin üslup ve inceliklerine dikkat edilmediğinden ileri gelmektedir.

2 numaralı dipnot: Gazetelerden birinde şu ibare bilhassa câlib-i dikkat idi ki za'f-ı te'lîfe güzel bir misaldir. Misal: (Bâ emr-i imparatorî) vefat eden filanın yerine filan tayin olunmuştur. Şu ibareyi za'f-ı te'lîf'ten kurtarmak için: (Vefat eden filanın yerine bâ emr-i imparatorî filan tayin edilmiştir) suretinde yazmak lazım gelir." (Mehmed Ziya, 3)

Mehmed Ziya burada bir ibareyi za'f-ı te'lîf'e yol açtığı için eleştirmektedir. Hem Arap Edebiyatında hem de Türk Edebiyatında aynı isimle adlandırılan bu terim klasik belâgat kitaplarının fesahat bölümünde ele alınmaktadır. Söz dizgisindeki karmaşıklığı ifade eden terim söz dizgisinde kurala aykırılık olarak tanımlanmıştır. Cümleyi oluşturan ögeler gramer kurallarına göre dizilmeli ve ortak dil beğenisine ters düşmemelidir. (Sarıkaya, 2013)

3.2.3.2. Hazır Söz Kalıpları, Klişeler ve Terminolojik İfadelerin Tercümesi

"Usûl-i Tercümede Müstamel Bazı Cümel ve Tabîrât" başlığı altında hazır söz kalıplarının çevirisine yer vermiştir.

1. "Je m'empresse de vous faire savoir que... (Zât-ı âlinize bildirmeye müsâraat ederim.) (şöyle olduğunu 'que' zât-ı âlinize ...)

2. "Je m'estime beureux de pouvoir vous annoncer que ... (zatınıza iş'âr edebilmekle kendimi bahtiyar ad ederim.)

3. “Je crois de mon devoir de vous faire savoir que vos propositions ne sont pas admissibles à cause de ... (Şu sebepten, teklîfâtınızın kâbil-i kabul ve tecviz olmadığını bildirmeyi vezâifimden addederim.)

4. “J’ai l’honneur de porter à votre connaissance que les affaires dont vous m’avez chargé ont été terminées, d’une manière satisfaisante. (Bendenize ihâle etmiş olduğunuz husûsâtın mûcib-i hoşnûdî bir surette ikmâl olunduğunu iş’âr ile kesb-i fahr eylerim.)

5. “Considérant que la banque x n’a pas rempli les engagements qu’elle avait contracté envers... (Falan banka ... daireye karşı deruhte ettiği husûsâtı icrâ etmediğine

Osmanlı diplomasi terminolojisinde kullanılan klişe ifadelerin Fransızcaya nasıl tercüme edilebileceğini belirtmiştir:

“Türkçedeki: “bâ irâde-i seniyye”, “bâ emr u fermân-ı hümâyûn” tabirleri Fransızcaya nakledildiğinde “Par ordonnance souveraine” “D’ordre Impêrial” “Par Iradê Impêrial” “Par décret Impêrial” kelimeleriyle tercüme olunur.”

“İhtar: “D’ordre souverain/bâ emr u fermân-ı hümâyûn” tabiri ‘makrûn-ı müsâade-i seniyye’ suretiyle dahi tercüme edilir. (Mehmed Ziya, 6, 21)

3.2.3.3. Tercümede Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara Dair Değerlendirmeler

Bu bölümde çeviri yaparken sözcük seçimi, çevirmenin kaynak dil ve hedef dilin söz dizgisine ve sözcüklerine hâkim olması gibi hususlara dikkat çektiği örneklerle yer verilecektir. Günümüzde İletişim Başkanlığı kamu kurumları arasında ortak söylem birliği sağlamak için kamu terim bankası oluşturmaktadır. Resmî kurumların çevirilerde ortak dili kullanmasını sağlaması hedeflenmektedir. Yazarın Fransızca ve Türkçe kamu kurumlarının nasıl çevrilmesi gerektiğine temas etmesi önemlidir. Bazı cümlelerin iki farklı biçimde tercüme edilebileceğine dikkat çekmiştir.

1. Tercümede Batı kökenli kelimeler yerine Osmanlı Türkçesinde var olan kelimelerin tercih edilmesinin daha uygun olacağını belirtmiştir. Müellif bu tür üslup meselelerinde “şivemize daha muvafık olur” ifadesini kullanmıştır.

Örneğin:

“Par Iradê impériale, une commision formée sous la présidence de Hairi bey partira incessamment pour la Syrie en vue de la reception provisoire de la ligne Hama-Riak.

Tercümesi: Bâ irâde-i seniyye-i mülûkâne Hama-Riyâk şimendüfer hattının kabul-i muvakkat muamelesinin icrâsı zımnında Hayri Bey’in riyâseti altındaki komisyon yakında Şam’a gidecektir.

Mülâhaza: Buradaki “komisyon” kelimesi, “heyet” diye tercüme edilse şivemize daha muvafık olur.” (Mehmed Ziya, 6-7)

2. Kaynak dil ve hedef dilin söz dizgisine dikkat ederek tercüme yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Yukarıdaki cümlede “partira” cümle-i asliyye olduğundan Türkçeye naklettiğimiz zaman “Komisyon yakında Şam’a gidecektir.” suretinde tercüme etmeli. Halbuki Fransızcada böyle değildir. Bunda “proposition principale” yani cümle-i asliyye ibtidâ zikir olunur. (Mehmed Ziya, 6-7)

Yazar burada Türkçede yüklem cümle sonunda gelirken Fransızcada böyle olmadığını, öznenen sonradan yüklem, ardından tamamlayıcı öğelerin geldiğine dikkat çekmiştir. Burada “Partira” verbe/yüklem olup, arkasındaki ifadeler de tamamlayıcı öğelerdir.

“Parmi les personnes présentes au défilé du cortège impérial, on remarquait l’ambassadeur de Perse, le premier drogman de l’ambassade de France, et le ministre de Grèce.”

Tercümesi: “Esnâ-yı teşrif-i şâhânedede îstâde-i mevki-i ihtirâm olan zevât meyanında İran sefiriyle Fransa sefaretini baş tercümanı ve Yunan sefiri bulunuyordu.

Mûlahaza: Buradaki “présentes” kelimesini “îstâde-i mevki-i ta’zîm ve tevkîr” diye tercüme etmelidir.” (Mehmed Ziya, 4)

4. Tercüme yapmak için hem kaynak dilin hem de hedef dilin söz dizimi ve kelime yapısıyla ilgili kuralları çok iyi bilmek gerektiğini ifade etmiştir. Örneğin:

“Le grand vezir (vizir) a reçu hier le ministre des affaires étrangères, l’ambassadeur de France et le ministre de Grèce.

Tercümesi: Sadr-ı Azam Hazretleri (Zât-ı sâmi-i sadârat-penâhî) dün hâriciye nâzırıyla Fransa ve Yunan sefirlerini kabul etmiştir.

Fransızcada “Le grand vezir (vizir)” özne “a reçu” verbe/yüklemdir. Yüklem öznenen hemen sonra gelirken Türkçeye tercüme edildiğinde en sonda gelmiştir. (Mehmed Ziya, 7)

5. Doğru tercüme yapma pratiği kazanmak için çeviride dikkat edilmesi gerek noktalara işaret etmiştir. Örneğin:

“On mande de Charkeuy qu’un incendie qui s’est déclaré dans la forêt, pres du village d’Esnedik a duré 18 heures.

Tercümesi: Şarköyü’nden iş’âr olunduğuna göre, Esnedik Karyesi civarındaki ormanda zuhur eden harîk/yanın on sekiz saat devam etmiştir.

İhtar: Yukarıdaki Fransızca ibarenin tertîb-i sarfisine dikkat etmeli. İbare-i mezkûrenin aslındaki kuvvet “zukur eden harîk” suretindedir. Yoksa “bir harîk zuhur ederek şu kadar devam etmiştir” zemininde değildir. Vakıa bu iki suret-i tercüme arasında fark görülemezse de bu gibi noktalara riayet ederek tercüme edilirse doğru tercüme etmeye alışılır.” (Mehmed Ziya, 40)

6. Tercümede eksiltilek belirtilen bazı kelimelerin tam karşılıklarını “mûlahaza” notu düşerek belirtmiştir. Örneğin:

“Par ordonnance souveraine une fontaine monumentale sera construite à l’hôpital “Hamidié” pour enfants. Eile sera alimentée par l’eau de source de Kéathané.

Tercümesi: Bâ irâde-i seniyye-i mülûkâne “Hamidiye” Etfâl Hastahâne-i Âlîsinde bir çeşme inşa edilecektir. Bu çeşmeye Kağıthane memba suyundan isâle olunacaktır.”

Mûlahaza: Buradaki “fontaine monumentale” den maksat “tezkâr-ı nâma hâdim çeşme” demektir.”

‘fontaine monumentale’ ifadesi Osmanlıca metinde sadece “çeşme” olarak tercüme edilmiştir. Mehmed Ziya “anıtsal bir çeşme” olduğunu mûlahaza notuyla belirtmiştir. (Mehmed Ziya, 1325, 6)

7. Çeviri yaparken kaynak ve erek dile hâkim olmaya dair şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

“Fransızcadaki “Le grand vèzir a reçu” cümlesi cümle-i asliyye olduğundan cümlenin ibtidâsında îrâd olunur. Halbuki Türkçede böyle olamaz. Bizde cümlenin suret-i teşkilindeki

kavâid ne suretle ise ol veçhile hareket edilir. Türkçede evvela fail yahut mübteda sonra mütemmimât-ı cümle ve en nihayet fiil yahut haber îrâd olunur.

Binaenaleyh bir lisandan diğer lisana tercüme arzu edildiğinde her iki lisanın usûl ve kavâid-i sarfîyye ve nahviyyesini layıkıyla bilmek lazımdır.” (Mehmed Ziya, 7)

8. Tercümede kaynak metindeki vurguyu yansıtmak doğru sözcüklerin seçilmesi gerektiğine temas etmiştir. Diplomatik belgelerin çevirisinde bu ayrıntılara özellikle dikkat edilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

Örneğin:

“L’abbé de Molière était un homme simple et pauvre, étranger à tout, hors à ses travaux sur la philosophie; il n’avait point de valet et travaillait dans son lit faute de bois.

Tercümesi: Rahip Molière kendi halinde bir adamdı. Felsefeye ait iştiğalinden mâadâ her şeye bigâne idi. Hizmetkârı yoktu. Odunsuzluktan nâşî yatağında çalışıyordu.

İhtar: ‘point’ edât-ı zarfı manaca ‘pas’ dan daha kuvvetlidir. Şu halde yukarıdaki Türkçede mûmâ ileyhin hiç hizmetkârı yokmuş manası münfehim olur.

Mesela: Bir adamın parası var ama o kadar değil.

Ex: Cette personne n’a pas assez d’argent.

Yani mikdar-ı kifâyede parası yoktur demektir.

Fakat bütün bütün parasız olduğunu ifade etmek ister isek:

Ex: Elle n’a point d’argent, deriz.

“pas” edât-ı zarfına gelince: bu, muvakkat, geçici manalarında kullanılır.

Ex: Get enfant ne lit point.

Misal: Bu çocuk okumuyor yani hiçbir zaman okumuyor.

Hulâsa-i kelam: Bu gibi noktalarda usûl-i tercümenin dekâyikine, inceliğine dikkat etmek lazımdır. Bir edatın tercüme edilememesinden yahut ta’mîk-i nazar etmeden gelişi güzel yazılışından bazen hatalar, mahzurlar tevellüt ediyor. Bâhusus evrâk-ı siyâsiyenin tercümesinde bunlara pek ziyada itina lazımdır.” (Mehmed Ziya, 42)

9. Türkçe ve Fransızcadaki kamu kurumlarının nasıl tercüme edilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Örneğin:

“La Sublime-Porte avait communiqué à la Direction générale des Postes et Télégraphes, l’iradé Impérial ordonnant l’amélioration du service postal de l’Empire.

Tercümesi: Bâb-ı Âlî, posta muâmelâtının ıslâh ve tensikine dair olan irâde-i seniyye-i mülûkâneyi Posta ve Telgraf Nezâreti’ne tebliğ etmiştir.

İhtar: Posta ve Telgraf Nezâreti Fransa’da “müdüriyet” bizde ise “nezâret” olduğundan her iki tercümede bu noktaya dikkat etmelidir.” (Mehmed Ziya, 21)

10. Bazı tercümelerde iki farklı seçenek sunmuştur. Örneğin aşağıdaki Fransızca ibare için iki farklı tercüme yer vermiştir:

“Les volcans, ce sont des soupapes de sûreté qui empêchent les gaz contenus dans l’intérieur de la terre d’en ébranler la surface.

Tercümesi: Bürkânlar/yanar dağlar bir takım emniyet [sübapları] dır ki dâhil-i arzda bulunun gazların sath-ı arzı sarsmasına men‘a hizmet ederler.

Yahut:

Bürkânlar dâhil-i arzda bulunan birtakım gazların sath-ı arzı sarsmasına mâni emniyet [sübaplarıdır.]” (Mehmed Ziya, 15)

“C’est Lavoisier qui en donna une théorie qui est devenue définitive.

Tercümesi: Fiil-i teneffüs hakkında kat‘î bir nazariye dermeyan eden Lavoisier’dir.

Yahut:

Lavoisier’in fiil-i teneffüs hakkında dermeyan eylediği nazariye kat‘iyyet kesp etmiştir.” (Mehmed Ziya, 16)

11. Tercümedeki mecazi kullanımlara dair açıklamalar yapmıştır. Örneğin:

“Je sors à peine d’une grande maladie qui a traité fort mal mon corps et mon âme pendant six semaines.

Tercümesi: Altı hafta vücudumu, ruhumu pek ziyade tazip eden uzun hastalıktan henüz kalkabildim.

İhtar: Bu tercümedeki “traité” cümlede mecazen istimal edilmiştir. Şu halde ‘a traité fort mal/ vücuduma fena halde muamele etti’ denilip yukarıda tercüme olunduğu veçhile: ‘ruhumu, vücudumu fena hale koyan yani ta‘ab ve ıstırap veren hastalık’ diye tercüme edilir.

‘Je sors à peine’ tabiri dahi mecaz olarak: ‘Güç hal ile kalktım yahut kalkıyorum’ suretleriyle tercüme olunmalıdır.” (Mehmed Ziya, 27)

12. Tercümeğe hangi öğelerden başlanması gerektiğine ve hangi yapıların kullanılması gerektiğine dair açıklamalar yapmıştır.

Türkçede cümle-i asliyyeyi (proposition principale) tespit ettikten sonra Fransızcaya tercümede o cümleden başlamak gerektiğini belirtir. “Yukarıdaki fıkralarda cümle-i asliyyeyi arayalım. Burada cümle-i asliyye (bahriye mühendisleri gideceklerdir) suretinde olacağından tercümede şu veçhile olmak lazım gelir.” (Mehmed Ziya, 1325, 9)

“Par Iradé Impérial, les trois locomotives circulantes déjà sur la voie ferrée du Hédjaz seront dénommées la première ABDUL-HAMID, la 2^E ABDUL-MEDJID, et la 3^E MAHMOUD.

Tercümesi: Hamidiye Hicaz Demiryolu hattında işlemekte olan üç lokomotiften birincisinin “Abdülhamid”, ikncisinin “Abdülmecid”, üçüncüsünün “Mahmud” nâm-ı âlileriyle tevsimine irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî şeref-müteallik buyurulmuştur.

İhtar: Aslındaki “déjà” kelimesini sîğa-i istimrâriye ile tercüme etmelidir. Şu hâlde ‘Hicaz Demiryolu hattında işlemekte olan’ diye naklederiz.” (Mehmed Ziya, 22)

3.2.3.4. Tercümelerde Açıklamaya Başvurması

Yazar bazı tercümelerde parantez açarak açıklamalarda bulunmuş ve metni genişletmiştir. Bu açıklamalar bazen ek bilgi vermek, bazen daha anlaşılır ve yaygın sözcükleri kullanmak gibi saiklerle yapılmıştır. Aşağıdaki bölümde parantez içindeki ifadeler yazara aittir.

1. “L’Ellida a traverse hier les Dardanelles, Le commandant Holds a fait parvenir un télégramme à la chancellerie impériale, rêtant l’expression de sa gratitude pour le marques de bienveillance qui lui ont été prodiguées ici.

Tercümesi: Elida Sefinesi (İsveç-Norveç’in mektep sefinesidir) dün Kal’a-i Sultâniye’den geçmiştir. Sefine kumandanı Mösyö Holds mabeyn-i hümâyûn-ı mülûkâneye bir telgrafnâme keşidesiyle Dersaadet’te bulunduğu müddetçe hakkında ibzâl buyurulan âsâr-ı kerem ü âtifet-i mülûkâneden dolayı tekrar arz-ı teşekkür ve minnet eylemiştir.

Yazar Fransızca ibarede yer alan “Elida Sefinesi” ifadesini parantez içerisinde açımlayarak (İsveç-Norveç’in mektep sefinesidir) şeklinde tercüme etmiştir. (Mehmed Ziya, 38)

2. “Jusqu’an dix-huitième siècle, les idées, les plus diverse ont été émises relativement à la respiration.

Tercümesi: On sekizinci asra gelinceye kadar fiil-i teneffüs hakkında muhtelif efkâr (mütâlaât) serd ü ityân kılınmış idi.” (Mehmed Ziya, 16)

Yazar Fransızca ibarede yer alan “les idées” ifadesini “efkâr” olarak çevirmişken hemen ardından parantez açarak “mütâlaât” kelimesini de eklemiştir.

3. “C’est lui qui démontra que les corps échauffés au contact de l’air lui enlèvent de l’oxygène, que cet oxygène peut parfois être remis en liberté et recueilli à l’état de pureté quand on chauffe davantage ces corps.

Tercümesi: Havada teshîn edilen/ısıtılan (yani üstü açık bir kapta) ecsâmın havanın müvellidülhumuzasını/oksijen aldıklarını, bu müvellidülhumûzanın bazen serbest bir halde bırakılabileceğini, ecsâm-ı mezkûre ziyâde teshîn olduğu vakit bu gazın saf olarak toplanabileceğini isbât ü irâe eden Lavoisier’dir.” (Mehmed Ziya, 17)

Yazar “havada” ifadesini “yani üstü açık bir kapta” şeklinde açıklamıştır.

4. “Le Gouvernament Impérial vient d’accorder à quelques archéologues l’autorisation de pratiquer des fouilles dans le sandjak de Ghérék. Une officier du d’armée surveillera les travaux.”

Tercümesi: “Kerek Sancağı dahilinde âsâr-ı atîka teharrîsi (hafriyyât) için cânib-i hukûmet-i seniyyeden bazı âsâr-ı atîka mütehassıslarına müsaade buyurulmuştur. Beşinci Ordu-yı Hümâyuna mensup bir zabıt hafriyyâta nezaret edecektir.”

Yazar burada “âsâr-ı atîka teharrîsi/tarihi eser arama” ifadesini “fouilles” (hafriyyât/kazı yapmak” ile açıklamıştır. (Mehmed Ziya, 21)

5. “C’était pendant mon voyage pour Smyrne. Nous longions paisiblement la côte des Dardanelles, lorsqu’un mousse tomba tout à coup dans l’eau.

Tercümesi: İzmir’e seyahatim esnasında gemi sakin bir havada Kal’a-i Sultâniyye sahilini takip ederken bir (miço) küçük tâife suya düştü. (Mehmed Ziya, 23)

Yazar burada “miço” kelimesini parantez içinde vermişken ardından aynı anlama gelen “küçük tâife/tayfa” ifadesini kullanmıştır. Ayrıca kaynak metinde “La côte des Dardanelles/Çanakkale kıyısı” ifadesi geçerken yazar Osmanlı döneminde oraya verilen adıyla “Kal’a-i Sultâniyye” şeklinde tercüme etmiştir.

6. “Je suis venu exprès pour faire mes adieux et mes offres de service.

Tercümesi: Zât-ı âlinize hidemât-ı âcizanemi takdime (hizmetinizde bulunmaya) müheyyâ bulunduğumu beyan ile beraber arz-ı veda etmek üzere suret-i mahsûsada geldim.” (Mehmed Ziya, 23)

Yazar burada “hidemât-1 âcizanemi takdime” ifadesini “hizmetinizde bulunmaya” şeklinde parantez içerisinde daha Türkçe ve anlaşılır bir şekilde yazmıştır.

7. “Si je puis vous être utile en quelque chose, vous n’avez qu’a m’ordonner.

Tercümesi: Şayet zât-1 âlinize her ne suretle olursa olsun nâfi‘ (faideli) olabilirsem hemen emir buyurunuz. (Mehmed Ziya, 23)

“Nâfi” kelimesi parantez içinde (faideli/faydalı) olarak daha sade bir dille ifade edilmiştir.

8. “Je vous prie seulement de bien vouloir remettre cette lettre à Youssouf bey, le premier secretaire au Conseil de Censure.

Tercümesi: Fakat yalnız şu mektubumu teftiş ve muayene baş katibi Yusuf Bey’e teslim (tevdî‘) etmenizi rica ederim. (Mehmed Ziya, 24)

“Teslim” kelimesi “tevdî” ile açıklanmıştır.

9. “Il faisait une chaleur pesante. Un homme a perçut au bas d’un coleau une vigne chargee de grappes. Get homme avait soif et le désir lui vint de se désaltérer avec le fruti de la vigne.

Tercümesi: Sıklet-bahş bir sıcak hükümfermâ idi. Bir adam bayırda üzümü mebzûl bir bağ gördü. Bu adam susamış olduğundan bağın meyveleriyle (üzümle) def‘-i ataş etmek/susuzluğu gidermek arzusunda bulundu.” (Mehmed Ziya, 29)

Kaynak metinde yer aldığı şekliyle “meyveleriyle” dedikten sonra parantez içinde “üzümle” şeklinde açıklamada bulunmuştur.

10. “Parfaitement, Monsieur, je n’y manquerai pas.

Tercümesi: Pekiyi efendim, (hay hay efendim), baş üstüne (bu hizmetinizde kusur etmeyeceğim.” (Mehmed Ziya, 31)

Hazır söz kalıplarının çevirisinde seçenekler sunarak açıklamada bulunmuştur.

11. “Aujourd’hui S. M. I. Le Sultan a’est rendu au Vieux-Sêray pour la cêrêmonie de la vênêration du manteau de Prophête.

Tercümesi: Zât-1 muallâ-sifât-1 hazret-i hilâfet-penâhî bugün Topkapı Saray-ı Hümâyünuna şeref-muvâsalatla (orada mevdû‘-i mahfaza-i tevkîr olan) hırka-i saadet-i peygamberîyi telsim/öpmek buyurmuşlardır. Telsîm ile iktisâb-1 şeref ve füyûzât-1 bî nihâye buyurmuşlardır.” (Mehmed Ziya, 32)

12. “Dans le faubourg des grandes villes, dans les petites villes et surtout dans les villages les maisons sont construites en bois et le plus souvent couverstes en chaume.

Tercümesi: Büyük şehirlerin mahallâtında (civarlarında) küçük şehirlerde ve bâhusûs köylerde haneler ahşap olarak inşa edilmiş ve ekseriya ekin saplarıyla mestûr bulunmuştur.” (Mehmed Ziya, 41)

Mahalle kelimesinin çoğulu olan “mahallât” ı “civarlarında” şeklinde daha Türkçe bir ifadeyle açıklamıştır.

13. “C’est ainsi que Kazan, sur le Volga vient d’être en partie détruit.

Tercümesi: Volga Nehri üzerinde kâin Kazan şehri bu suretle kısmen muhterik (mahv) olmuştur.

İhtar: Buradaki “vient d’être” tabiri (vukuundan az bir müddet mürûr etmiş manasını ifade eder.) (Mehmed Ziya, 41)

Yanmış, yangında kül olmuş anlamındaki “muhterik” kelimesini “mahv” ile açıklamıştır.

3.2.3.5. Fransızcanın Gramerine ve İmlasına Dair Bilgiler

Yazar “kaide”, “ihtar” ve “mülâhaza” alt başlığı altında Fransızcanın gramer ve imla kurallarından bahsetmiş ve bunlara örnekler vererek tercüme etmiştir. Usûl-i tercümedeki önemine binaen Fransızcada kaç tür cümle olduğunu ve bunların derece ve tesirlerini açıklamıştır.

1. “Mâkablinde/kendisinden önce “ce” bulunan “être” fiilinden sonra birinci veyahut ikinci şahıstan cemi sîğasında bir zamir bulunacak olursa yahut müfred/tekil iki isim bulunursa “c’est” suretinde yazılır.

Ex: C’est vous qui êtes les bienfaiteurs.

Misal: (Tercümesi): Mun’im ve muhsin olan sizsiniz.

Ex: C’est la rose et l’oellet que je préfère.

Misal: (Tercümesi): Gül ile karanfili tercih ederim.

Yahut: Tercih ettiğim gül ile karanfildir.

Kaide: Mâkablinde/kendisinden önce “ce” bulunan “être” fiilinden sonra cemi sîğasında bir isim bulunacak olursa yahut üçüncü şahıs cemi sîğasından bir zamir getirilirse “être” fiili cemi olarak yazılır.” (Mehmed Ziya, 15-16)

2. “C’est votre paresse et votre étourderie qui vous font punir.

Tercümesi: Seni cezalandıran tembelliğinle sersemliğindir.

İhtar: Müteaddid müfred isim evvelinde “ce sont” yerine “c’est” kullanıldığı gibi cemi’ sîğasında birinci veya ikinci şahıs zamirler evvelinde dahi “c’est” istimal olunur. Yukarıdaki misalde ve:

C’est nous qui parlerons. C’est vous qui viendrez, misallerinde olduğu gibi.

Fakat: bir isim yahut bir zamir ile ifade edilen cemi’ sîğasında üçüncü şahıs evvelinde “ce sont” kullanılır.

Ex: Ce sont des amis qui arrivent, ce sont eux, misalinde olduğu gibi.

Eğer “ce” zamiri evvelce zikri sebk etmiş bir isme işaret olursa “ce” yerine “ce sont” kullanılır.

Ex: Il ya trois sortes d’angles; ce sont: l’angle aigu, l’angle droit et l’angle obtus, misaline olduğu gibi.

Ex: C’est quatre heures, c’est- à-dire c’est la quatrième heure.

İşte bu misalde dahi “c’est” kullanılır. Zira “ce” den sonra gelen bir cem’i müteâkib sıfât-ı adediyyeden biri bulunmuştur.

3. “Yukarıdaki Fransızca ibarede sîğa-i şartiyye kullanılmıştır. Bu sîğanın suret-i isti’ mâlini beyan edelim,” örneğinde olduğu gibi Fransızca şart (koşul) cümlelerine dair açıklama yapmıştır. (Mehmed Ziya, 13-14)

4. “Burada dikkat edilecek bir şey vardır: “leur” kelimesi bazen “s” siz bazen dahi “s” ile yazılır. Bu iki imlayı öğrenelim. Bu kelime ya zamîr-i şahsî yahut sıfât-ı mülkiye olur. “Leur” zamîr-i şahsî olursa “onlara (müzekker müennes/eril dışıl) manasında olup daima bir fiilden evvel gelir ve hiçbir vakit “s” almaz.

Ex: J'écris à mes fils, je leur conseille de travailler, c'est-à-dire je conseille (à eux).

Oğullarıma yazdım. Onlara daima çalışmayı tavsiye ederim.

Eğer “leur” sıfat-i mülkiyye, “le leur” zamîr-i mülkî olursa mâlikîyyet manasını ifade eder ve “s” ile cem olunur.

Ex: J'aime les enfants, (leurs) jeux m'intéressent.

Misal: Çocukları severim. Oyunları hoşuma gider.

Ex: Voici mes livres, vos amis ont-ils apporté (les leurs)

Misal: İşte kitaplarım! Ehibbânız (da) kendi kitaplarını getirdiler mi?” (Mehmed Ziya, 10)

3.2.3.6. Tercüme Alıştırmaları ve İpuçları

“Vazife” başlığı altında Türkçeden Fransızcaya tercüme edilmesi için cümleler vermiştir. Alıştırma alt başlığı olarak “Aşağıdaki cümleleri Fransızcaya tercüme etmek matlubdur,” ifadesini kullanmıştır. Bu alıştırmalardaki bazı ifadelerin parantez içinde Türkçe başka karşılıklarına yer vermiş ya da Fransızca nasıl tercüme edilebileceğini belirtmiştir. Örneğin:

“Seviye-i bahirden (bu denizin seviyesinden)”, “kâinât-ı uzviyyeyi ‘étres vivants’ ile yahut ‘vtégétation’ ile tercüme ederiz.” “Bir meclisde (mecma‘da)”, “istikbâl için (kabul için recevoir)”, “bizden evvel (bizden erken)”, “tarz-ı teğaddî (régime alimentaire)”, “nail olmayı, şimdi manasını müfîd olan ‘venir’ ile tercüme etmeli”, “çirkin huy (vice)”

3.2.4 İştikâk-Evâhir-i Kelimât (Levâhik) Derivation-Suffixes

Eserin son bölümünde yukarıdaki başlık altında Fransızcada kelimelerin aldığı son eklere dair bir listeye yer vermiştir. Bu eklerin genel olarak hangi anlama geldiğini kısaca belirttikten sonra birkaç örnek vermiş ve karşılıklarını yazmıştır.

ADE: Ya bir iş yahut çok iş, eşya, bir vaka ifade eder.

Emrassade: Muânaka

Colonade: Sütunlar

Bâtonnade: Baston darbeleri

Promenade: Gezinti

AGE: Koleksiyon, bir hal, bir işin neticesini ifade eder.

Plumage: Kuş tüyü

Apprentissage: Çıraklık, ilk tecrübe

Brigandage: Hırsızlık

AIE, OIE: Ekseriya eşyanın hey'et-i mecmûasını ifade eder.

AIL: Bir alet, bir mahal manasını müfiddir.

Gouvernail: Dümen

Bercail: Koyun ağılı

AILLE: Koleksiyon, yığın manasını ifade eder (eşya-yı hasîse için)

Ferrail: Demir hurdası

AIN (aine): Bazı kimselerin sıfat ve meşguliyetlerini gösterir.

Sacristain: Kilise câmegâh-bânı (zangoç)

Douzaine: Düzine

AIRE: Vasıta, bir işe alet olan şeyi ifade eder.

Statuaire: Heykeltraş

Glossaire: Lügat kitabı

AISON, ISON: Bir iş veya bir işin neticesini ifade eder.

Reflexion: Tefekkür

ANCE, ENCE: Bir şeyin devam etmek şartıyla mevcudiyetini ifade eder.

Permanence: Bilâ inkita‘ devam

ANDE, ENDE: Bir şeyin olmak iktizâ ettiğini gösterir.

Dividente: Maksûm

Légende: Masal

Offrande: Kurban, îâne

AT: Bir meslek, büyücek bir memuriyetin îfâ olduğu mahalli gösterir.

Professorat: Hocalık

Patriarcat: Patrikhane

Secretariat: Kitâbet (kitâbet dairesi)

Internat: Leylî mekteb

ÉE: Beraberce bulunduğu kelimenin mikyâsını ve muhteviyâtını ifade eder.

Platés: Sahan, tabak

Assiettée: Tabaklık

Bouchée: Lokma

Coudée: Zira‘ ölçü

Matinée: Sabah vakti

ER ere, IÉR iere: Bir şey satan, bir sıfatla meşgul olan kimseyi ifade eder.

Pommier: Elmacı

Horloger: Saatçi

Fruitier: Meyveci

ERIE: Bir iş veyahut işin neticesini ifade eder.

Bonlangerie: Ekmekçilik, ekmekçi dükkânı

Broderie: Gergef işi

İnfirmerie: Hastane

Ivrognerie: Bekrîlik

Maçonnerie: Duvarcılık

Plaisauterie: Eğlence

ESSE, ICE, IE, ISE, EUR, ÉTÉ, TÉ, ITÉ, TUDE: Bunların kâffesi bir iş ifade eder.

Bonté: İyilik

Noblesse: Asalet

Majorité: Ekseriyet

Honnéteté: Hüsn-i âdâb, zerafet, nezaket

Clairté: Vuzûh

Capacité: İsti'dâd

Courtoisie: Nevâziş, Mültefitâne

Légerté: Hafiflik

Garanatie: Teminat

Lasssitude: Yorgunluk, zahmet

Loyal, Loyanté: İstikamet, hulûs

EUR, EUX: Kâh bir vasfı kâh bir fiili yaparı ve suret-i mahsûsada bir meslek ifade eder.

Sculpteur: Heykeltıraş

Imprimeur: Matbaacı

Voleur: Hırsız

Profondeur: Derinlik

IEN, IN, IEN, AIN, AN, AND, ANS, OIS, ON, OX, AT, ITE, ISTE: Bunlar kavmiyet, mezhep, meslek, ikametgâh ifade eder.

Constantinopolitain: İstanbullu

Parisien: Parisli

Persan: Acem

Journaliste: Gazeteci

Pharmacien: Eczacı

Violoniste: Kemankeş, kemânî

Riverain: Sâhilî

ISME: Bir fikr-i felsefî, mezhebî, edebî ifade eder.

Spiritualisme: Meslek-i rûhaniyyûn

Romantisme: Romancılık

Journalisme: Gazetecilik

Prosêlitysme: İçtihat

Héroisme: Kahramanlık

MENT: Bir fiili meydana getirmek için müracaat edilen vasıtayı ifade eder.

Châtiment: Mücâzât

Vêtement: Elbise

Abaissement: Alçalma

Arrosement: Sulama

Etonnement: Hayret

OIR, OIRE: Bir fiilin vaki olduğu mahalli gösterir. Yahut ona vasıta olan şeyi beyan eder.

Parloir: Mükâlemehâne

Rasoir: Ustura

Nageoire: Müsebbih

Mâchoire: Çene kemiği

Baignoire: Banyo fiçısı

Balançoire: Salıncak

Abatteire: Selhâne

Arrosoire: Süzgeçli bahçe kovası

URE: Bir işin neticesini beyan ve ifade eder.

Vulture: Araba

Peinture: Resim, resamlık

Parure: Süs, zînet

Gravure: Hakkâklık

Sculture: Fenn-i fakr

ABLE, IBLE, ILE: Bir şeyin kâbil veya nâkâbil olduğunu veyahut vasfını beyan eder.

Maniable : Ele gelir,

Disponible: Boş, hâlî, matlûb veçhile istimali ve sarfı mümkün olan.

Charitable: Şefkatli, merhametli

Exigible :Vâcibü'l-edâ

Perfectible: Kâbil-i kemâl

Favorable: Muvâfık, müsâid

Reductible: Kâbil-i tahavvül

AB, EL, IL, AQUE, IQUE: Mensûbiyet ifade ve beyan eder.

Verbale: Şifâhî

Artificiel: Sun'î

Cervicale: Unukî, rakabî

Civique: Evlâd-ı memlekete mensup

Personnel: Şahsî, bir dairenin hey'et-i memuriyeti

Chirurgicale: Cerrahi

Méthodique: Kâideye mutâbık

Grammaticale: Sarfî, nahvî

Matinale: Erken kalkar

Energique: Kuvvetli, müessir

Magique: Sâhirâne

Volcanique: Bürkânî

Organique: Uzvî

AND: Mübalağa ifade eder.

Lourdand: Kaba, Sümsük

EME, IME, ISSIME: Bunlar da mübalağa ifade ederse de ekser memdûh ve makbul bir surette mübalağa beyan eder.

Exellentissime: Aliyyü'l-a'lâ

Généralissime: Umum kumandan

Illustrissime: Şerâfetli

E, ER, Ére, IER, iére, EUX, IN, N: Madde-i asliyenin nasıl olduğunu beyan eder.

Affairé: Meşgul

Oranger: Portakal ağacı

Spacieux: Vâsi', geniş

Studieux: Çalışkan

Barbu: Sakallı

IF: Bir iş, bir şeyin olmasında ve icrasındaki kolaylığı ifade ve beyan eder.

Pensif: Dalgın

Affirmatif: Musaddak

Adoptif: Ahiret evladı

Correctif: Islah ve tadil eden

OND: Fazlalık, feyiz ve bereket ifade eder.

Furibond: Mütehevvir

VORE: İ'tiyâd, yemek hususunda iştiâ, arzu-yı şedîd beyan eder.

Carnivore: Âkil-i lühûm

ASSER, AILLER, ONNER, OYER: Lâhik oldukları fiillere tezâyüd yahut tenâkus manaları verir.

Amasser: Yığmak

Batonner: Değnekle darp etmek

Avovasser: Ayak haffâflığı

Rimailler: Teşâur etmek

Flamboyer: Parlamak

ETER, ILLER, OTER: Lâhik olmadığı fiillere izâle manasını verir.

Moucheter: Beneklemek

Sautiller: Sıçramak

Fourmiller: Karınca gibi kaynamak

Marqueter: Noktalı yapmak

Estampiller: Istampalamak

GNER: Bir şeyin sert, zahmetli yahut bir işin karışık olduğunu beyan eder.

Empoigner: Yakalamak

Répugner: İstikrâh etmek

SONUÇ

Usûl-i Tercüme dersinin Lisan Mektebi, Mekteb-i Sultânî, Hamîdiye Ticaret Mekteb-i Âliyesi, Mekteb-i Mülkiye-i Şahane ve İstanbul'daki bir takım idâdîlerde okutulduğu anlaşılmıştır. Rehber-i Usûl-i Tercüme adlı eser bu dersin içeriğine ışık tutması açısından önem arz etmektedir. Uzun yıllar okullarda Usûl-i Tercüme dersi veren yazar bu eseri, dersi alan öğrencilerin daha çok hata yaptığı hususları dikkate alarak kaleme almıştır. Bununla birlikte herkese hitap eder düzeyde bir çalışma olarak görülmektedir. Eserde o dönemdeki başta gazeteler olmak üzere tefrika romanlar ve seyahatnamelerin çevirileri eleştirilmiştir. Eserde edebi türde çeviriler yer almayıp daha çok gazete haberlerinden Fransızca-Türkçe dil çiftinde çevirilere yer verilmiştir. Çevirmenin sahip olması gerektiği nitelikler, anlambilimin önemi, her iki dilin söz dizgisi arasındaki farklar, üslup, diplomasi terminolojisi ve klişelerin çevirisi, kamu kurumları adlarının çevirisi gibi önemli konular ele alınmıştır.

ÖNERİLER

Bu çalışma, İhtifalci Mehmed Ziya'nın Rehber-i Usûl-i Tercüme adlı eseri çerçevesinde Osmanlı Devleti okullarında çeviri öğretimine dair fikir vermesi ve sahip olduğu içerik çerçevesinde döneme ait çeviri faaliyetlerine ışık tutmaya çalışmıştır. Ancak, Osmanlı Devleti okullarında Usûl-i Tercüme başta olmak üzere tercümeyle yönelik başka dersler hakkında müstakil bir çalışma yapılması yerinde olacaktır. Bu derslerin tam olarak hangi okullarda verildiği, dersin müfredattaki yeri, dersi veren hocaların kimler olduğu, derslerin içeriklerinin tespiti gibi hususlar ayrı bir çalışmanın konusu olabilir. Bu sorulara yanıt aramak üzere tarafımızdan ayrı bir akademik çalışma yapılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

- Akyıldız, Ali. (2011). "Tercüme Odası" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul.
- Balcı, Sezai, (2008). Osmanlı Devletinde Modernleşme Girişimlerine Bir Örnek: Lisan Mektebi. Tarih Araştırmaları Dergisi , 27 (44) , 77-98 . DOI: 10.1501/Tarar_0000000410.
- BOA, DH. SAİD, 104/22.
- BOA, MF. MKT. 900/29.
- BOA, MF.MKT. 1211-50

Eyice, Semavi. (2000). “İhtifalci Mehmed Ziya” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul.

İhtifalci Mehmed Ziya. (1325). Rehber-i Usûl-i Tercüme, Kasbar Matbaası, İstanbul.

Maarif Salnamesi. (1316). Matbaa-i Âmire, İstanbul.

Maarif Salnamesi. (1317). Matbaa-i Âmire, İstanbul.

Maarif Salnamesi. (1318). Matbaa-i Âmire, İstanbul.

Maarif Salnamesi. (1319). Matbaa-i Âmire, İstanbul.

Maarif Salnamesi. (1321). Matbaa-i Âmire, İstanbul.

Sarıkaya, Meliha Yıldırım, “Za’f-ı Te’lif” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2013, İstanbul.

Şimşek, Tuba, (2015). 1316 Tarihli Maarif Salnamesine Göre Yabancı Okullar ile Gayrimüslim Okullarında Türkçe Eğitimi ve Öğretimi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniv., Ankara.

Şişman, Adnan. (1996). “Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul.

Yılmaz, Tuğba, (2019). Bir Ders Kitabı Olarak: İhtifalci Mehmed Ziya Bey’in Siyer-i Nebî’si, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

EVALUATION OF WEBSITES AND ONLINE DICTIONARIES FOR AUTOMATIC TRANSLATION IN TERMS OF TRANSLATING REDUPLICATIVE WORDS FROM TURKISH TO ARABIC LANGUAGE

Mustafa İsmail DÖNMEZ

Assoc. Prof. Dr. Selçuk University, Department of translation and interpreting, Arabic Language, 0000-0002-0315-76

الملخص

نظرا إلى أهمية الترجمة الآلية في هذا العصر وتطورها يوما بعد يوم، ونظرا إلى أهمية الترجمة بين اللغتين العربية والتركية من خلال المواقع والمعاجم الإلكترونية، ولا سيما عند الحديث عن المزاوجات في اللغة التركية التي تشكل آلاف المصطلحات، والتي تستعمل بشكل كبير في الحياة اليومية، والأعمال الأدبية، والصحف والمجلات، إضافة إلى وجود دراسات وأبحاث ونشاطات في الترجمة من اللغة التركية إلى اللغة العربية، لذلك جاء هذا البحث ليسلط الضوء على مدى قدرة المعاجم الإلكترونية ومواقع الترجمة الآلية في ترجمة هذه المزاوجات لأنها موجودة في اللغة العربية تحت اسم الاتباع والمزاوجة، من خلال إجراء دراسة على بعض المزاوجات في اللغة التركية وترجمتها إلى اللغة العربية، وتحديد ماهية المشكلات التي تواجهها المعاجم الإلكترونية ومواقع الترجمة الآلية في هذا المجال.

الكلمات المفتاحية: الترجمة الآلية، المزاوجات، العربية، التركية، المعاجم والمواقع الإلكترونية.

Abstract

In this contemporary age, computer translation has been developing day by day, and its importance has been increasing. The translations in the Arabic-Turkish language pair are also available in electronic dictionaries and websites. There are thousands of reduplications in Turkish and these reduplications are used in newspapers and magazines, especially in literary products, and in daily life. Many translations have been composed from Turkish to Arabic and academic studies have also been carried out. This study aims to shed light on the ability of electronic dictionaries and sites to translate Turkish reduplications into Arabic. The reduplications take place in Arabic with the concepts of "itba" and "muzavaca". Some reduplications in Turkish will be translated into Arabic through electronic dictionaries and websites, and the problems and capabilities of computer translation will be attempted to be revealed.

Keywords: Automatic translation, reduplication, Arabic, Turkish, online dictionaries and websites

1. مقدمة

لقد خلق الله تعالى الناس شعوباً وقبائل ليتعارفوا، وجعلهم مختلفي الألوان والألسن، والتواصل والتعارف بين الشعوب المختلفة يحتاج إلى فهم وإدراك وانتقال معلومات وثقافات بين هذه الشعوب، وهذا الانتقال لا يتم إلا من خلال اللغة سواء كان التواصل كتابياً أو سمعياً أو بصرياً أو تكنولوجياً، وعبر التاريخ كان الاهتمام بتعلم اللغات المختلفة للشعوب أمراً حتمياً للتواصل الفكري والثقافي والعلمي بينها، إضافة إلى التبادل التجاري اللازم لأي مجتمع بشري على هذه الأرض، فظهر الكثير من أساليب تعلم اللغات عبر الزمن حتى وصلنا إلى المعاجم والقواميس الورقية في البداية والتي أسست وساعدت كثيراً في تقليص المسافة بين الثقافات والشعوب، إلا أنه مع مرور الوقت ومع التطور التكنولوجي الذي وصل إليه الإنسان، وتحول العالم إلى قرية صغيرة، ودخول الانترنت إلى كل بيت حول العالم، كان لا بد من إيجاد بوابة إلكترونية تكسر حاجز اللغة على هذا المستوى من التطور، وأن يكون الأمر متاحاً لجميع أفراد المجتمعات على اختلاف أعراقهم وألوانهم

وجنسياتهم وثقافتهم وتحصيلهم العلمي، إضافة إلى أهمية هذا الأمر في جميع المجالات الاجتماعية والاقتصادية والثقافية وحتى من الناحية السياسية.

من هنا بدأت المعاجم والقواميس الالكترونية تبصر النور، ولا شك أنها تطورت مع الوقت، وأصبحت متنوعة ومنتشرة، بل وأصبحت كبرى الشركات التي تملك محركات بحث على الانترنت تدخل ميزة الترجمة الالكترونية إلى مهامها، وتهتم وتجتهد لتطوير هذا العمل ليلم بكل مصطلحات وعبارات اللغات حول العالم، هذه التجارب التي حققت نجاحاً كبيراً في جعل مشكلة تنوع اللغات عبر العالم مشكلة سهلة تتجاوز لدى الكثير من مستخدمي الانترنت، أو من خلال برامج الترجمة المتنوعة والمنتشرة والتي يمكن تحميلها على الحواسيب الشخصية أو الهواتف النقالة بكل سهولة، ولكون اللغة العربية تعتبر من أهم لغات العالم، وارتباط العالمين العربي والتركي ارتباطاً وثيقاً، والتقارب الاجتماعي والبشري بين العرب والأتراك جعل الترجمة من اللغة التركية إلى العربية وبالعكس أمر مهم جداً، وطبعاً الحديث عن مجال الترجمة الآلية بين هاتين اللغتين في برامج وتطبيقات الترجمة الفورية المنتشرة، ومواقع ومحركات البحث الالكترونية على الانترنت والحديث عن المشكلات التي تواجهها ومدى قدرتها على إعطاء المعنى الصحيح والمتطابق أمر واسع وكبير، ونحن في هذا البحث نود الوقوف على موضوع واحد هام جداً يخص المعاجم الالكترونية والتطبيقات والبرامج التي تترجم من اللغة التركية إلى اللغة العربية، وهو موضوع ترجمة مصطلحات وعبارات الاتباع والمزاوجة من التركية إلى العربية، فاللغة التركية غنية بتراكيب ومصطلحات الاتباع والمزاوجة، وعلى الرغم من وجود هذا العلم أيضاً باللغة العربية، لكن تبقى لكل لغة خصوصية في مجال الاتباع والمزاوجة الذي ربما لا ينطبق على اللغة المقابلة.

2. الترجمة الآلية في المعاجم الالكترونية والمواقع الالكترونية للترجمة

يحتل المعجم مكانةً سامية عند جميع الأمم، فهو ديوان اللغة، وأصبح علم المعجم علماً واسعاً ذا جوانب متعددة، وله أسس وقواعد خاصة في صناعته، وعند بدء الحديث عن المعاجم الالكترونية لا بد من الوقوف قليلاً على المعاجم الورقية التي سبقتها، هذه المعاجم التي تعتبر ثروة هائلة تمتد إلى العديد من اللغات الأجنبية، ومنها اللغة التركية، وتطورت أكثر لتشكل لدينا معاجم ليست فقط ثنائية اللغة وإنما ثلاثية أو متعددة اللغات، وحقيقة الأمر أن المعاجم الالكترونية هي نوع من التطور العلمي والتقني للمعاجم الورقية بعد تراكم تجاربها منذ قديم الأزل وحتى الآن، ويبقى الأهم أن المعاجم الالكترونية جاءت كتطور يحمل معه نوعاً من التبسيط والسلاسة مقارنة بالمعاجم الورقية، حيث أنها منذ بداية ظهورها كانت سهلة الاستخدام، لا تحتاج إلى نفس الخطوات التي كانت متبعة في المعاجم الورقية للولوج إلى الكلمة المطلوبة ومعرفة معناها في اللغة المقابلة، هذا الاستخدام السهل جعلها مرغوبة بشدة من جميع الناس وأسرع خيار للترجمة، إضافة إلى قدرتها الضخمة على اتساع ملايين المصطلحات والتي لا يمكن للمعجم الورقي التقليدي أن يحيط بها جميعاً، حيث يمكن أن ترمج المعاجم الالكترونية بالعديد من المعاجم الأخرى الثنائية والمتعددة لأكثر عدد من اللغات، وهذا يعطي لها قدرة عالية ومرونة في الانتقال بالترجمة من لغة إلى أخرى، ولا بد من الوقوف بشكل بسيط على ماهية الترجمة الآلية وكيفية عملها.

تتكون الترجمة الآلية من اجتماع علمين هما: علم الحاسوب، وعلم اللغة أو اللسانيات، والرابط بين هذين العلمين هو علم اللسانيات الحاسوبية أو اللغويات الحاسوبية، الذي تطور جداً بما يخص عملية الترجمة وخاصة في المعاجم الالكترونية والمواقع الالكترونية على الانترنت والتي تتسابق فيما بينها لتحقيق أفضل وأدق ترجمة بين اللغات وإخراج صحيح للجمل والمفردات، وتقوم عملية الترجمة الآلية وفق عدة محاور، حيث يتم تحليل وتفكيك الجملة أو النص المراد ترجمته إلى الأجزاء والكلمات المكونة له، وتتم دراسة هذه الأجزاء والكلمات لتحديد نوعها ووظيفتها وبالتالي تحديد معلوماتها الصرفية مثل الجنس والعدد والتعريف والتنكير وتحديد السوابق واللواحق والجذور، كذلك تحديد معلوماتها النحوية ووضعها في الجملة والعلاقات التي تربط بينها وبين الأجزاء الأخرى في النص المراد ترجمته، وهذا يتم بالاعتماد على نظام الإعراب الآلي (Automatic parser) المتوفر في برامج الترجمة والمعاجم الالكترونية والمواقع الالكترونية والذي يُمكن من تحليل الجملة أو النص المراد ترجمته إلى مكوناته النحوية الأساسية من فعل وفاعل ومفعول به وظرف واسم وغير ذلك، وكذلك أيضاً يتم تحليل الجملة لتحديد معاني الكلمات في حال ورودها مستقلة، وفي حال اندراجها ضمن سياق تركيب معين، ثم يلي ما سبق تحويل النص وترجمته بإيجاد المقابلات المناسبة في اللغة الهدف للكلمات التي يتضمنها النص المراد ترجمته، وذلك من خلال مجموعة من القواميس الثنائية اللغة بحسب اللغتين المعنيتين بالترجمة، ويتم توليد النص المترجم بصيغته النهائية في اللغة الهدف بشكل يضمن ترتيب مكونات النص بطريقة لا تخل بالمعنى الوارد في اللغة الأصلية، ولا تتعارض وقواعد نظم الكلام في اللغة الهدف.

ويوما بعد يوم يزداد عدد المعاجم الالكترونية ومواقع الترجمة الالكترونية وتتنوع وتتطور في قدراتها ومهاراتها بهذا المجال، وقد تزايد الطلب على الترجمة الآلية تزامناً مع التطور في مجال التواصل الرقمي، فقد أتاحت شبكة الانترنت فضاءً واسعاً لثقافات مختلفة، وبدا بإمكان المستخدمين عموماً وأصحاب المؤسسات خصوصاً توظيف الشبكة العالمية للمعلومات في تأمين تبادل فوري للمعلومة، وهو ما يساهم في تجاوز حاجز تعدد اللغات، وتنوع اللهجات بين شعوب العالم (الشاذلي، 2004: 24)، ومن أهم برمجيات الترجمة الآلية نذكر:

أ- برمجية ترانسفير.

ب- برمجية الناقل العربي.

ج- برمجية المترجم العربي.

أما أهم مواقع الترجمة الآلية عبر الانترنت فنذكر منها:

أ- موقع المسبار.

ب- موقع عجيب (www.ajeel.com).

ج- موقع بابلون (Babylon).

د- موقع سيستران (Systran).

هـ- موقع سيموس.

و- موقع وورلد لانغو (world Lingo).

ن- موقع غوغل (Google).

ويبقى الهدف الذي تسعى له جميع برمجيات ومواقع الترجمة الآلية واحد، وهو تحقيق الوصول إلى ترجمة صحيحة بالمعنى والتركيب اللغوي والدقة إلى اللغة الهدف، مهما كان النص المترجم معقداً أو متخصصاً أو طويلاً أو يحوي تعبيرات ومصطلحات خاصة، وهذا الأمر يحملنا إلى التفكير في مدى قدرة المعاجم الالكترونية ومواقع الترجمة الالكترونية على التعامل مع المزاوجات في اللغة التركية وترجمتها إلى اللغة العربية، ويطلق على هذا في اللغة العربية بمصطلح الاتباع والمزاوجة، حيث توجد الكثير من هذه المزاوجات في اللغة التركية وكذلك في اللغة العربية ولكن ما هي إمكانية ترجمة هذه المزاوجات بشكل صحيح إلى اللغة العربية باستخدام المعاجم الالكترونية والمواقع الالكترونية وهل تمت برمجتها بشكل كامل للتكيف مع هذه النماذج الخاصة والمهمة في هاتين اللغتين، إن هذا الأمر يعتبر بالغ الأهمية نظراً لأهمية الإلتباع والمزاوجة في اللغتين التركية والعربية.

3. ظاهرة الإلتباع والمزاوجة في اللغة التركية والعربية

يطلق على المزاوجة في اللغة العثمانية (التركية القديمة) "عطف تفسير" وفي الفرنسية "redoublement", "hendiadyoin" وفي الإنجليزية "reduplication dual, hendiadyoin" وفي الألمانية "verdoppelung", وفي اللغة التركية "hendiadyoin", "zwillingsformen" وفي اللغة التركية تمت دراسة مادة المزاوجة تحت عنوان التكرارات "Tekrarlar"، وتعتبر أنسب أنواع الكلمات في اللغة التركية لصنع المزاوجة هي الأسماء والصفات والظروف (Ergin, 1994: 375)، وهناك عدة تعريفات للمزاوجة في اللغة التركية، وأشمل هذه التعريفات هو: "المزاوجة عبارة عن تكرار الكلمة الأولى نفسها، أو الكلمة القريبة من معناها أو ضدها، أو الكلمة التي تقرب منها صوتياً" (Hatipoğlu, 1981) وتتكون المزاوجة غالباً من كلمتين، وأحياناً من ثلاث أو أربع كلمات أيضاً. وتعتبر المزاوجة من أهم ميزات اللغة التركية وأكبرها، ومن المعروف بأن التكرار والانسجام في التعبير يؤدي إلى تسهيل عملية التعلم، وأهم ميزات المزاوجة هي تكرار الكلمات والانسجام الحاصل من هذا التكرار، كما أن استخدام الكلمات القريبة صوتياً بجانب بعضها البعض يؤكد المعنى وبنفس الوقت يزيد الانسجام، وبهذه الطريقة تكتسب اللغة جمالاً شعرياً، لذلك فإن للمزاوجة حظ كبير في جمالية اللغة التركية (Nedim, 1986)، وفي صدد غنى اللغة التركية بالمزاوجات يزعم هنكريم أن عدد المزاوجات في الإنجليزية والألمانية والفرنسية والعربية والفارسية ما بين الثلاثين والأربعين (Hengirmen, 2002) أما بحسب أركين (1994) فإن المزاوجة تفيد التعبير بثلاثة عناصر هي التأكيد والكثرة والاستمرار، فمثلاً عندما يقال kara kara (gözler) يتم تأكيد السواد في العين بهذا التكرار، وعندما يقال kapı kapı

dolaşım فيقصد به المرور بالأبواب الكثيرة، وعندما يقال gide gide يقصد به الاستمرارية في عملية الذهاب، وإضافة إلى هذه المعاني يوجد في المزوجة إفادة معنى الوسطية كما في iyi kötü يعني ليس جيداً ولا سيئاً، وسط، أو الصحبة كما في düşe kalka يعني بصحبة المشقات والظروف الصعبة. (دانداش، 2009)

ظاهرة المزوجة أو التكرارات في اللغة التركية تجد مكانها في اللغة العربية بمصطلح الإتياع أو المزوجة في المصادر العربية الكلاسيكية والحديثة، وهناك كتب لبعض المؤلفين تمت دراسة الإتياع فيها بشكل مستقل أو كفصل من فصول الكتاب، ومنها كتاب الإتياع لابن فارس، وكتاب الإتياع لأبي الطيب اللغوي، الأمالي لأبي علي القالي، والمزهر للسيوطي، كما تمت دراسة هذا الموضوع في الكتب والدراسات الأكاديمية المعاصرة. ولا يوجد اتفاق حول مصطلح الإتياع والمزوجة لا بين القدماء ولا بين المحدثين، وينظر الباحثون المحدثون إلى الإتياع والمزوجة من الناحية الشكلية الجمالية، أو الناحية المعنوية، أو الجمالية والمعنوية معاً، ومن ناحية التوكيدية، أو الشكلية الأسلوبية (Suçin, 2006).

هناك تشابهات وفروق بخصوص المزوجة والإتياع بين اللغتين التركية والعربية، فمن ضمن التشابهات: أن يكون التابع والمتبوع كلمتان لهما معنى، أن تكون إحدى الكلمتين لها معنى فقط، أن لا يكون للطرفين معنى، أن يكون هناك تضاد بين الطرفين، أن يكون بين الكلمتين ترادف أو قرب في المعنى، أن تكون هناك علاقة القرب والبعد بين الكلمتين وعلاقة النفع والضرر، أما من ضمن الفروق فيمكن أن نذكر: أنه يوجد في اللغة التركية مزوجات يتكون إحدى طرفيها أو كلاهما من الكلمات الأعجمية لكن هذا الأمر لا يوجد في اللغة العربية (Akyağın, 2007).

هناك معجم للمزوجات في اللغة التركية، وهو معجم حديث يحوي 7000 مزوجة في اللغة التركية مع الشواهد المختارة بعملية السحب من أربعائة كتاب وأربعة عشر جريدة، وقد عمد المؤلف إلى عدم إضافة بعض أنواع المزوجات إلى المعجم كي لا يزيد العدد مثل المزوجات التي تتكون من إعادة الكلمة الأولى ذاتها، لأنه بهذه الطريقة سيزيد عدد المزوجات بالآلاف. أما بالنسبة للغة العربية فلم نعث على دراسة معجمية معاصرة تشمل الإتياع والمزوجات الحية والمستخدمة، ومن المؤسف حقاً عدم وجود مثل هكذا معجم معاصر، والذي يعتبر وجوده أمر مهم بالنسبة للغة العربية، فالمؤلفات العربية في هذا المجال قديمة جداً وقليلة وغير معاصرة، وتشمل مزوجات قديمة غير مستخدمة في هذا العصر وباللغة المعاصرة المتداولة.

3.دراسة ترجمة المزوجات في اللغة التركية باستخدام المواقع والمعاجم الالكترونية الآلية

إن دراسة ترجمة المزوجات باللغة التركية إلى اللغة العربية لمعرفة مدى قدرة المعاجم الالكترونية ومواقع الترجمة الآلية على الانترنت من إعطاء ترجمة دقيقة وصحيحة ومتوازنة من حيث المعنى وتركيب الجملة صرفياً ونحوياً في اللغة الهدف هو أمر بالغ الأهمية، لأن اللغة التركية وكما ذكرنا سابقاً غنية جداً بالمزوجات، وعليه فإن هذا الأمر يعتبر أساساً في اللغة التركية ودراسته ضرورية، فقمنا باختيار مجموعة جيدة من المزوجات المستعملة في اللغة التركية لدراسة ترجمتها عبر المواقع الالكترونية والمعاجم الالكترونية، إلا أنه أثناء البحث وجدنا أن بعض هذه المعاجم والمواقع الالكترونية مع الأسف لم تكن تدعم اللغة التركية كإحدى اللغات التي يمكن الترجمة منها أو إليها، وكذلك وجدنا بعضاً منها لا يدعم اللغة العربية، وهذا الأمر يضع المستخدم أمام خيارات محددة عندما يرغب بالترجمة من وإلى إحدى هاتين اللغتين، لذلك كان لا بد لنا من اختيار بعض من هذه المعاجم والمواقع الالكترونية لنماذج للدراسة تكون فيها إمكانية الترجمة بين اللغة التركية والعربية موجودة، فتم اختيار المعاجم ومواقع الترجمة الآلية التالية كنماذج لهذه الدراسة:

1.3.المعاجم الالكترونية:

(أ) . معجم المعاني www.almaany.com :

وهو معجم متعدد اللغات ويوفر خدمة التعليم والترجمة، ويوفر الموقع العديد من الخدمات البحثية، ويعد من أشهر المعاجم الالكترونية، ويحتوي الموقع على مجموعة قواميس ثنائية لعدة لغات، فيحتوي على معاجم ثنائية: عربي، إنكليزي، إسباني، برتغالي، فرنسي، تركي، فارسي، اندونيسي وألماني، وهو معجم مجاني غير ربحي.

(ب) . معجم عرب دكت www.arabdict.com

2.3-مواقع الترجمة الآلية:

(أ) . موقع ترجمة جوجل Google Translate

هي خدمة مقدمة من من جوجل (Google) لترجمة جزء من نص أو صفحة ويب إلى لغة أخرى، ويعد من أشهر مواقع الترجمة على الانترنت، والذي يستخدمه يوماً ملايين الأشخاص حول العالم، فهو يقدم خدماته بشكل مجاني للمستخدمين. وتعتمد ترجمة جوجل على أسلوب يسمى بالترجمة الإحصائية، حيث يقوم بالبحث في عدد هائل من المستندات يصل لمئات الملايين وذلك لتحديد أفضل ترجمة للنص المطلوب، ويتفاعل جوجل مع مستخدميه من أجل تطوير نفسه من خلال خبرة هؤلاء المستخدمين حول العالم، حيث يسألهم عن مرادفات بديلة أو أصح من النتائج المعطاة لهم بالترجمة، مثل ترجمات بديلة للمصطلحات التقنية أو الفنية وغيرها، ليقوم بعدها جوجل بتطوير الترجمة من خلال تضمين هذه التحديثات التي أضافها المستخدمون وبالتالي يكون قد استفاد من العقل البشري في الترجمة.

(ب) . موقع ياندكس Yandex

هو خدمة ويب تقدمها ياندكس (Yandex) وهو مخصص لترجمة النصوص وصفحات الويب إلى لغة أخرى. وتستخدم الخدمة الترجمة الآلية الإحصائية ذاتية التعلم، التي طورها ياندكس. حيث يبني النظام قاموسه إستناداً إلى تحليل الملايين من النصوص المترجمة من أجل ترجمة النص، انطلق في ربيع عام 2011 متاحاً فقط بثلاث لغات (الإنكليزية، الروسية والأوكرانية)، لكنه تطور، وأصبحت الترجمة متاحة بـ 90 لغة اعتباراً من كانون الثاني 2017، ومن بينها طبعاً اللغتان التركية والعربية.

(ج) موقع بينغ Bing

مترجم بينغ أو ترجمة بينغ (Bing) سابقاً مترجم لايف ومترجم ويندوز لايف، ويعتبر بوابة ترجمة متاحة كخدمة من خدمات بينغ المتعددة، وتسمح الخدمة بترجمة النصوص وصفحات الويب الكاملة لمختلف اللغات، وأطلقت هذه الخدمة في 2009م.

(د) . موقع بابيلون Babylon

تأسست شركة بابيلون سنة 1997م، يقدم ترجمة بين عدد كبير من اللغات، ويقوم بترجمة الوثائق والنصوص مهما كانت أنواعها، كذلك يقوم بترجمة صفحات الويب، ويوفر خدمة النطق والتدقيق اللغوي، كما يوفر خدمة الترجمة البشرية إلى جانب الترجمة الآلية من خلال التعامل مع مجموعة من المترجمين المحترفين ولكن هذه الخدمة بالذات تكون من خلال تحديد أسعار للترجمة بشكل مسبق.

وقد اعتمدت الدراسة التي أجريناها على هذه المعاجم الالكترونية ومواقع الترجمة الآلية التي ذكرنا على عدة نقاط أساسية وهي:

- 1- اختيار المزوجة التركية المستخدمة والمعاصرة، أي التي لاتزال مستخدمة حتى الآن في اللغة.
 - 2- إيجاد المزوجة الصحيحة المقابلة لها في اللغة العربية والتي تفيد نفس المعنى والفكرة.
 - 3- تطبيق الترجمة للمزوجة التركية على المعاجم الالكترونية أولاً وتحديد فيما إذا كانت النتائج مطابقة للمزوجة الصحيحة باللغة العربية أم لا، وتم ذكر ذلك في جدول الدراسة بكلمتي صح أو خطأ.
 - 4- ثم تطبيق الترجمة للمزوجة التركية على مواقع الترجمة الآلية، وأيضاً تحديد هل كانت النتائج مطابقة للمزوجة الصحيحة باللغة العربية أم لا، وذكرنا ذلك في جدول الدراسة بكلمتي صح أو خطأ.
- وفيما يلي جدول الدراسة والنتائج التي تم الحصول عليها من عمليات الترجمة للمزوجات التركية على المعاجم والمواقع المذكورة:

النص التركي	الترجمة الصحيحة إلى العربية	المعاجم الإلكترونية		مواقع الترجمة الآلية			
		www.almaan.com	www.arabdict.com	Google Translate	Yandex	Bing	Babylon

Uzaktan yakından	لا من قريب ولا من بعيد	من بعيد وقريب خطأ، يبدو أنها ترجمة حرفية.	لا يوجد ترجمة.	عن بعد خطأ	عن بعد خطأ	بعد خطأ	لا يوجد ترجمة.
Kayıtsız şartsız	بلا قيد أو شرط دون قيد أو شرط	بلا قيد وشرط صح	لا يوجد ترجمة.	دون قيد أو شرط صح	دون قيد أو شرط صح	مشروط خطأ	دون شرط, بطريقة غير مشروطة; دون تحفظ; خطأ
Tekrar tekrar	مرارا وتكرارا	مرارا وتكرارا صح	بالتكرار خطأ	مرارا وتكرارا صح	مرة أخرى ومرة أخرى خطأ	مرارا خطأ	مرارا وتكرارا صح
Güle oynaya	هش بش	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	اللعب بشكل جيد خطأ	بسعادة خطأ	اللعب مع السلامة خطأ	وداعا خطأ
Davul zurnayla	طبّل وزمّر	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	براميل زورنايلا خطأ	مع خطأ	مع طبّل خطأ	الاسطوانة تعلق الانابيب خطأ
Harfi harfine	حرف بحرف	حرف بحرف صح	لا يوجد ترجمة.	حرفيا خطأ	حرفيا خطأ	حرفي خطأ	حرفيا خطأ
Başım gözüm (üstüne)	على الرأس والعين	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	على رأس رأسي خطأ	عيني على قمة رأسي خطأ	رأسي على عيني خطأ	لا يوجد ترجمة.
Tepeden tırnağa	من الرأس إلى القدم	من الرأس إلى القدم صح	من الرأس إلى القدم صح	من أعلى إلى أسفل خطأ	من الرأس إلى القدمين صح	من الراس إلى القدمين صح	من الأعلى للأسفل, من الرأس للأرجل خطأ

ister istemez	شاء أم أبي	شاء أم أبي صح	بطبيعة الحال خطأ	أنا لا أريد خطأ	حتما خطأ	تريد خطأ	او البريد الالكترونى خطأ
Er geç	عاجلا أو آجلا	آجل وعاجل خطأ، يبدو أنها ترجمة حرفية.	لا يوجد ترجمة.	عاجلا أو آجلا صح	عاجلا أو آجلا صح	عاجلا أم آجلا صح	عاجلا أو آجلا صح
Harem selamlık	حرمك وسلامك (في اللغة الدارجة)	سلمك وحرمك خطأ	لا يوجد ترجمة.	هارمليك سلام خطأ	الحريم تحية خطأ	تحيات الحريم خطأ	لا يوجد ترجمة.
Canla başla	قلبا وقالبا	بالروح والراس ترجمة حرفية خاطئة.	لا يوجد ترجمة.	بدء الحياة خطأ	عزيزي خطأ	تبدأ مع كانيلا خطأ	لا يوجد ترجمة.
Gidiş dönüş	ذهاب وإياب، ذهابا وإيابا	ذهاب وإياب، ذهابا وإيابا صح	لا يوجد ترجمة.	ذهاب وعودة خطأ	ذهاب وإياب صح	رحله ذهابا وإيابا خطأ	الرحلة الإي نكفائية خطأ
Cümbür cemaat	كل من هبّ ودبّ	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	المجتمع خطأ	معا خطأ	الجماعة خطأ	لا يوجد ترجمة.
Uzak yakın	القاصي والداني	القاصي والداني (يبدو أن الترجمة حرفية لأنه لا يوجد في النص التركي الأصلي حرف الواو لكنه	لا يوجد ترجمة.	قريبة جدا خطأ	البعيد قريب خطأ	إغلاق عن بعد خطأ	بالقرب من الآن خطأ

		موجود في ترجمة الموقع: uzak ve yakın					
Parasız pulsuz	لا ناقة له ولا جمل () ما له ناقة ولا جمل ()	بلا عوض خطأ	لا يوجد ترجمة.	مجانا خطأ	ولكن على بميزانية صغيرة خطأ	مجانا دون المال خطأ	لا يوجد ترجمة.
Karman çorman	اختلف الحابل بالتابل	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	بفوضى خطأ	فوضوي خطأ	كرتشوود خطأ	فوضوي، مرتبك خطأ
Haddi hesabı (yok) Hadsiz hesapsız	لا يُعدّ ولا يحصى	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	أي حساب خطأ	لا استطيع العد خطأ	لا يوجد حساب خطأ	لا يوجد ترجمة. خطأ
Yiyecek içecek	مأكل ومشرب	مأكل ومشرب، لكن في الترجمة التركية يوجد حرف الواو، يبدو أن الترجمة حرفية، في النص التركي الأصلي لا يوجد حرف الواو، الترجمة هكذا: Yiyecek ve içecek	لا يوجد ترجمة.	مأكولات مشروبات غير مطابقة	الأغذية والمشروبات ت غير مطابقة	الطعام والمشروبات ت غير مطابقة	لوح خشبي خطأ

Tam tekmil	بالتمام والكمال	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	كامل تكميل خطأ	الميل الكامل خطأ	كامل المغزل خطأ	المجموعة الكاملة خطأ
Alt üst (olmak, gelmek)	عاليه وسالقه رأسا على عقب	تحت وفوق: هذه ترجمة حرفية وخاطئة، هناك ترجمة أخرى صحيحة أيضا: انقلب رأسا على عقب	رأسا على عقب صح	تكون على القمة خطأ	أن يكون من أعلى إلى أسفل خطأ	ليكون الجزء العلوي السفلي خطأ	لا يوجد ترجمة.
Sağ salim	سالما غانما	سالم غانم، إضافة إلى هذه الترجمة الصحيح هناك ترجمة حرفية غير صحيحة. سالم آمن	سالما ناقص	الإفراج الصحيح خطأ	بأمان خطأ	أمنة خطأ	آمن وبصحة جيدة غير مطابقة
Ana baba günü	هَرج ومرج	بلبله خطأ	لا يوجد ترجمة.	عيد الأب خطأ	يوم الأم خطأ	اليوم الأم خطأ	هَرج ومرج صح
-Bıkmadan usanmadan -Bıkıp usanmaksızın	لا يكل ولا يمل	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	دون الحصول على بالممل خطأ	بلا كل خطأ	دون الحصول على التعب خطأ	وقد على الطريق خطأ
-Taş üstünde taş kalmamak/bırakma mak	أتى على الأخضر واليابس	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	لا تبقى على الحجر	لن يبقى حجر على آخر	ليس هناك	لا ينبغي ان تظل على

-Taş taş üstünde kalmamak/bırakmak				خطأ	خطأ	حجر على الحجر خطأ	راس الحجر ستون خطأ
Silah külah	بالحديد والنار	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	بندقية مخروط خطأ	مخروط بندقية خطأ	بندقية مخروط خطأ	المهمة من المغالطة الاسلحة خطأ
Dışe dış	السن بالسن	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	توئذ، سن خطأ	السن بالسن صح	أسنان خطأ	ثأر، انتقام خطأ
Göze göz	العين بالعين	لا يوجد ترجمة.	لا يوجد ترجمة.	العين خطأ	العين بالعين صح	عيون العين خطأ	لا يوجد ترجمة.

النتيجة والمقترحات

إن الترجمة الآلية سواء باستخدام المعاجم الالكترونية أو مواقع الترجمة الآلية تعتبر ظاهرة معرفية عملية وهامة، ويمكن أن تساعد كل شخص في الحصول على نقل فوري لنص من لغة ما إلى لغة أخرى. إلا أن هذه العملية التي تخضع لعملية ضخمة ومعقدة من التحليلات والمعالجة باستخدام مجموعة برمجيات لهذه المعاجم والمواقع وأيضاً بالعودة إلى مجموعة القواميس الثنائية أو المتعددة التي تحتويها يمكن أن تصطدم بعدة صعوبات تحول دون تأمين نقل سليم للنص الأساسي، فقد تواجه هذه المعاجم والمواقع إشكالات في ترجمة الكلمة الواحدة التي تتعدد معانيها، إضافة إلى الصعوبات التي قد تواجهها في التعامل مع الضمائر العائدة على أسماء سابقة أو لاحقة في النص الأصلي، كذلك في قضية المطابقة بين الفعل والفاعل، أو الاسم والصفة، أو الاسم الموصول وصلتها، وفي ترجمة التعابير الاصطلاحية والاستعمالات المجازية للغة، وخاصة في مثل موضوع بحثنا المزوجة، حيث تتكون الجمل من تكرارات أو تكوين كلمات متناسقة ومتناغمة أو متضادة ومتعاكسة فيما بينها، فالترجمة الآلية قد تتعرض لصعوبة في التعامل مع مثل هذه المزوجات فعلى الرغم من أننا أجرينا الدراسة باتجاه ترجمة واحد أي من اللغة التركية إلى اللغة العربية فقط وليس العكس، إلا أننا لاحظنا أنها فشلت في التعامل مع معظمها، فهذه المشاكل والصعوبات تؤدي إلى إنتاج ترجمة لا تتطابق مع النص الأصلي من جهة وخاصة من حيث المعنى وما يهدف له، ومن جهة أخرى لا يتطابق مع نظم القواعد والتركيب السليم والمعنى الصحيح للغة الهدف، وهذا ما وجدناه في الكثير من الأمثلة التي وردت معنا في جدول الدراسة، فلم تستطع الترجمة الآلية إعطاء مزوجات مقابلة باللغة العربية متطابقة في المعنى مع المزوجات المطلوب ترجمتها من اللغة التركية، فكان من الواضح ضعف الكثير من المعاجم الالكترونية والمواقع الآلية على إعادة إنتاج الوحدات اللغوية، وترتيبها وفق السياق المعنوي الذي يتضمنه النص الأصلي، فتبدو الترجمة الآلية في هذه الحالة نوع من الترجمة الحرفية العقيمة، التي لا تعبر الاهتمام لطبيعة علاقة التجاور بين كل كلمة ومجاوراتها من بقية الوحدات المكونة للنص الأصلي، وهذا الأمر بالتأكيد يفسد المعنى، أو قد تُنتج ترجمة غير متناسقة وغير متوافقة وغير واقعية، وقد لاحظنا في البعض من مواقع الترجمة الآلية أنها حاولت تفادي هذا الإشكال الحاصل من خلال سؤال المستخدم عن جدوى معنى الكلمة المطلوب ترجمتها وتمكنه من إدخال خيارات أخرى للترجمة إذا أدرك أن المقابل الذي اختاره نظام الترجمة الآلية غير مناسب. لكن هذه الطريقة وحدها غير كافية في حالة خاصة مثل حالة ترجمة المزوجات، هذا بالإضافة إلى أننا يجب أن نضع بالحسبان طبيعة الاختلاف بين لغة وأخرى، فهذا الأمر يلعب دوراً كبيراً في عملية الترجمة، وهذا الأمر يزداد كلما زادت الفروق بين اللغتين، من حيث الشكل ومن حيث التركيب وأسلوب قواعد الصرف والنحو فيهما، وعلى الرغم من أن هذه المعاجم والمواقع قد زودت بالكثير من المعاجم الثنائية والمتعددة وبعضها بالمعاجم المتخصصة في مجالات مختلفة إضافة إلى برمجة هيكله عملها بشكل دقيق من حيث كل العمليات التي تجري أثناء عملية الترجمة لكن المشكلة قائمة وموجودة بشكل كبير وهذا يعيق إنجاز الترجمة بالشكل المرغوب فيه.

طبعاً هذا الاختلاف الواضح بين اللغة التركية واللغة العربية، يجعل عملية الترجمة الآلية أصعب من الترجمة بين التركية والانكليزية على سبيل المثال، فإذا ما أجرينا تحليل إحصائي لجدول الدراسة حول النتائج التي حصلنا عليها من كل معجم الكتروني أو موقع ترجمة آلية نجد النتائج التالية:

ملاحظة: تم وضع المعاجم الالكترونية ومواقع الترجمة الآلية في الجدول بحسب النتائج الصحيحة للترجمة من الأقوى إلى الأضعف.

التسلسل	اسم المعجم أو الموقع	النتائج الصحيحة	النتائج الخاطئة	لا يوجد نتيجة	النتائج القريبة من الصحيحة ولكن غير كافية	نسبة نجاح المعجم أو الموقع في ترجمة المزاوجة
1	www.almaany.com معجم المعاني	10	6	12	—	28/10
2	Yandex ياندكس	6	21	—	1	28/6
3	Google Translate ترجمة جوجل	3	24	—	1	28/3
3 مكرر	Babylon بابلون	3	15	8	2	28/3
4	www.arabdict.com أراب دكت	2	3	23	—	28/2
4 مكرر	Bing بينغ	2	25	—	1	28/2

نلاحظ في الجدول أن أعلى معجم حقق نتائج صحيحة في ترجمة المزاوجات من اللغة التركية إلى اللغة العربية هو: معجم المعاني www.almaany.com الذي حقق نسبة 28/10 ولكن في الحقيقة هذه تعتبر نسبة قليلة جداً حيث أنها تبلغ 35.71% فقط، بينما حقق موقع ياندكس Yandex والذي جاء بالمرتبة الثانية نسبة 28/6 أي ما يعادل نسبة 21.42%، وحققت موقعا الترجمة الآلية ترجمة غوغل Google Translate و بابلون Babylon نسبة 28/3 التي تعادل نسبة 10.71%، وبلغت نسبة معجم أراب دكت www.arabdict.com 28/2 التي تعادل نسبة 7.14%، كذلك بلغت نسبة موقع بينغ Bing 28/2 أي ما يعادل نسبة 7.14% فقط.

إن هذه النتائج الصادمة في الحقيقة تجعلنا نعيد النظر في قدرة المعاجم الالكترونية ومواقع الترجمة الآلية على منح مستخدميها ترجمة صحيحة منطقية ونقل المعنى الحقيقي المراد والمكتوب من اللغة الأصل إلى اللغة الهدف، ولاسيما أن هذه الدراسة مست موضوع هام جداً جداً بالنسبة للغة التركية والعربية على حد سواء، فكما ذكرنا في البحث أن المزاوجات في اللغة التركية كثيرة جداً وتصل إلى الآلاف وهذا أمر ليس بالهين، فالمزاوجات تستخدم بشكل كبير في الحياة اليومية باللغة التركية، وفي الأعمال الأدبية والصحف والمجلات، والوسائل السمعية والبصرية المختلفة، فهذا معناه أنها تشكل جزءاً أساسياً من اللغة التركية، إضافة إلى كون هناك دراسات ونشاطات في الترجمة بين اللغة التركية واللغة العربية

ما يجعل من هذا الأمر بالغ الأهمية، ولا يمكن قبول ضعف هذه المعاجم والمواقع في ترجمتها بين هاتين اللغتين، كذلك الأمر يكون بالنسبة للغة العربية حتى وإن كنا لم ندرس في بحثنا موضوع الترجمة بالعكس من اللغة العربية إلى اللغة التركية، لكن من الواضح أنها ستعاني الكثير من الأخطاء والضعف وعدم ظهور نتائج في بعض الأحيان، تماماً كما حصل في الترجمة من اللغة التركية إلى اللغة العربية.

بالتالي يجب التفكير بإيجاد حلول لهذه المشكلة، خاصة مع تزايد الاهتمام المتبادل بين العالمين التركي والعربي والمتزايد يوماً بعد يوم في جميع المجالات المختلفة والتي تشكل اللغة عاملاً أساسياً فيها للتواصل والتبادل في الخبرات المختلفة والدراسات المتنوعة التي تجري ترجمتها بين هاتين اللغتين، وفقاً لدراستنا هذه فيمكن أن نضع مجموعة من الاقتراحات التي تساعد كثيراً في حل هذه المشكلة التي لا يمكن قبول استمرارها أمام التطور الكبير الذي تشهده الترجمة الآلية بين اللغات الأخرى، كما هو الحال مع اللغة الإنكليزية التي تُؤسس وتُبرمج أساساً جميع المعاجم الإلكترونية ومواقع الترجمة الآلية للتعامل معها بصورة متكاملة وصحيحة، وهذا يعود إلى الجهود المبذولة في الدراسات والبحوث المتعلقة فيها وبتقنيات البرمجة الحاسوبية لخدمة عملية الترجمة الآلية الخاصة بها، لذلك ينبغي لحل هذه المشكلة التي تعاني منها المعاجم الإلكترونية ومواقع الترجمة الآلية في موضوع ترجمة المزاوجات من اللغة التركية إلى اللغة العربية العمل على تحقيق إنجاز المقترحات التالية:

1- العمل على إجراء بحوث ودراسات في الاتباع والمزاوجة باللغة العربية، وتجهيز معجم عربي - عربي معاصر لمصطلحات الاتباع والمزاوجة يحتوي على المزاوجات الحية والمستخدمة في المجتمع العربي حالياً في جميع المجالات المختلفة، حيث لم يعد بالإمكان قبول الدراسات القديمة جداً، التي تحتوي على الكثير من المزاوجات التي لم يعد لها استخدام في وقتنا الحالي، إضافة إلى التطور المستمر الذي يواكب كل لغة مع مرور الزمن، والذي يفرض أهمية وجود دراسات حديثة دوماً في اللغة تواكب هذا التطور.

2- العمل على تجهيز معجم الاتباع والمزاوجة المعاصر عربي - تركي ، وأيضاً تركي - عربي ، نظراً لأهمية هذا العلم في كلتا اللغتين.

3- العمل على إنتاج أو تطوير المعاجم الإلكترونية ومواقع الترجمة الآلية لتكون قادرة على تحليل الجملة والنص من اللغات المختلفة وتحويلها إلى اللغة العربية وبالعكس، بالاستفادة من الدراسات والبحوث التي أجراها بعض الباحثين العرب سابقاً في مجال الترجمة الآلية، والتي ينبغي إجراؤها مستقبلاً، إضافة إلى التعاون مع المتخصصين في علوم الحاسوب لتطوير العمليات البرمجية لهذه المعاجم والمواقع وزيادة قدرتها على تحليل النص صرفياً ونحوياً وتعبيراً وتركيبياً للوصول إلى نص مترجم سليم وصحيح بشكل متكامل.

4- العمل على استخدام هذه المعاجم المتخصصة بالمزاوجات التي اقترحناها في برمجة هذه المعاجم الإلكترونية ومواقع الترجمة الآلية بحيث تشكل هذه المعاجم قاعدة أساسية تستند عليها المعاجم والمواقع الآلية في التحليل والدراسة أثناء إنجاز عملية الترجمة الآلية.

5- تكثيف اللقاءات على المستوى العربي والدولي، من أجل تبادل التجارب والخبرات في مجال الترجمة الآلية بين هاتين اللغتين بشكل خاص، ومعاينة وضع وقدرة المعاجم الإلكترونية ومواقع الترجمة الآلية على أداء مهمتها وذلك بشكل دوري ومستمر، والأخذ بالنتائج المنبثقة من هذه اللقاءات والعمل على تنفيذ مقترحاتها بشكل جدي وسريع.

إن تطور الترجمة الآلية بين اللغتين التركية والعربية يحتاج إلى بذل مجهود أكبر بين العالمين التركي والعربي، على مستوى الدراسات والبحوث والتبادل المعرفي والتعاون المتبادل، ولا بد من التحرك في هذا المجال لتحقيق الأهداف المرجوة من الترجمة الآلية ومواكبة التطور العالمي في هذا المجال.

المراجع العربية

ثامر الشاذلي وآخرون، كل شيء عن الترجمة الآلية 2، لغة العصر، مارس 2004م

سائر عادل دانداس، ظاهرة الإلتباع والمزاوجة وأثرها في الأمثال العربية، رسالة الماجستير الغير المنشورة (المشرف: د. ماهر عيسى حبيب)، جامعة تشرين، كلية الآداب والعلوم الإنسانية، قسم اللغة العربية، 2009، سوريا.

ابن فارس، كتاب الإتياع والمزاوجة، (تحقيق: كمال مصطفى)، مطبعة السعادة، مصر، مقدمة المحقق.

المراجعة الأجمية

- Akyalçın, Necmi. (2007). Türkçe İkilemeler Sözlüğü Tanıklı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Bağmancı, Emine. (2012) Arap Dilinde İkilemeler ve Öğretimi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniv., EBE, Ankara.
- Ergin, Muharrem. (1994). Türk Dili, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- Hatipoğlu, Vecihe. (1981). Türk Dilinde İkileme, TDK Yayınları, Önsöz, İkinci Baskı, Ankara.
- Hengirmen, Mehmet. (2002). Türkçe Dilbilgisi, Engin Yayınları, Ankara 2002.
- Suçin, M. Hakkı. (2006). Türkçe ve Arapça İkilemelerde Sözcük Dizilişi ve Ses Benzeşmesi, Ekev Akademi Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, s. 281-294.
- Tuna, Osman Nedim. (1986). Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabii Bir Ünsüz Dizisi, Türk Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1982-1983, Ankara, s. 163-228.

“ÜÇ BACI” MASALINA AİT VARYANTLARIN MOTİF YAPISI BAKIMINDAN MUKAYESE EDİLMESİ

Muhammet Faruk EKİCİ

Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Türk Halk Edebiyatı, ORCID ID: 0000-0001-6320-2679

Özet

Evrensel bir nitelik arz eden masallar dünyanın her yerinde anlatılmıştır. Bu anlamda Türk dünyası da geniş kapsamlı bir masal külliyyatına sahiptir. Öyle ki bir masal bile farklı anlatıcılar tarafından farklı merkezlerde ve farklı şekillerde anlatılmıştır. Bir masalın farklı anlatıcılar tarafından farklı merkezlerde anlatılmasıyla oluşan yeni metinler varyant kavramı ile ifade edilmiştir.

Bu çalışmada yoğun bir motif yapısına sahip olmasından ötürü ana metin olarak seçilen “Üç Bacı” masalının farklı kaynaklarda bulunan varyantları incelenip değerlendirilecektir. “Üç Bacı” masalına ait farklı kaynaklardan farklı isimlere sahip sekiz varyant tespit edilmiştir. Bu varyantların değerlendirilmesi kapsamında söz konusu varyantların motif yapısı mukayese edilecektir. Ana metin dahil varyant metinlerdeki motif yapısını oluşturan birimlerden biri renklerdir. Bu anlamda masal metinlerinde ak, kara, mavi ve kırmızı renkleri bulunmaktadır. Söz konusu motif yapısının diğer bir birimi ise birtakım anlamların sembolü olan sayılardır. Bunlarla ilgili olarak ise üç, dört, yedi ve kırk sayılarının metinlerde yer aldığı görülmektedir. Metinlerdeki motif yapısının üçüncü birimi ise hayvanlardan oluşmaktadır. Bu anlamda metinlerinde köpek ve at motifleri yer almıştır. Metinlerdeki motif yapısının dördüncü birimi de tiplerle ilgilidir. Metinlerde dev, Hızır, en küçük kardeş, çoban ve kadın tipleri rol oynamıştır. Motif yapısının beşinci birimi ise bu tasnifin dışında kalan motiflerden oluşmaktadır. Bu motifler ise ağaç, su, taş kesilme, elma, av ve çocuksuzluktur. “Üç Bacı” masalına ait varyantlardaki motiflerin mitolojik, sembolik ve arketipsel boyutu ele alındıktan sonra bu motiflerin metinlerde hangi şekillerde yer aldığı ile değişikliklerin sebeplerinin neler olabileceği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Üç Bacı, Masal, Varyant, Motif Yapısı

COMPARISON OF VARIANTS OF THE TALE OF THE “THREE SISTERS” IN TERMS OF MOTIF STRUCTURE

Muhammet Faruk EKİCİ

PhD Student, Fırat University, Turkish Folk Literature, ORCID ID: 0000-0001-6320-2679

Abstract

Fairy tales of a universal nature have been told all over the world. In this sense, the Turkish world also has a wide-ranging fairy tale collection. So much so that even one fairy tale was told by different narrators in different centers and in different ways. New texts formed by telling a fairy tale in different centers by different narrators are expressed with the concept of variant. In this study, the variants of the fairy tale “Three Sisters”, which is selected as the main text due to its intense motif structure, will be examined and evaluated. Eight variants with different names have been identified from different sources belonging to the fairy tale “Three Sisters”. As part of the evaluation of these variants, the motif structure of these variants will be compared. One of the units that make up the motif structure in variant texts, including main text, is colors. In this sense, there are white, black, blue and red colors in fairy tale texts. Another unit of the motif structure in question is the numbers, which are symbols of a number of meanings. As for them, it seems that the numbers three, four, seven and forty are included in the texts. The third unit of the motif structure in the texts consists of animals. In this sense, dog and horse motifs were included in his texts. The fourth unit of the motif structure in texts is also related to types. Giant, Hızır, the youngest sister, shepherd and woman types played a role in the texts. The fifth unit of the motif structure consists of motifs that are outside this classification. These motifs are trees, water, stone cutting, apples, hunting and childlessness. After considering the mythological, symbolic and archetypal dimension of the motifs in the variants of the fairy tale “The Three Sisters”, it will be focused on the ways in which these motifs are included in the texts and what may be the reasons for the changes.

Keywords: Three Sister, Tale, Variant, Motif Structure

1. GİRİŞ

Sözlü gelenek, folkloru oluşturan temel birimlerin başında gelmektedir. Sözlü geleneğin kapsamında ise anlatmaya dayalı edebi türler bulunmaktadır. Bunlardan birisi olan nesir türündeki masallar söz konusu kapsamı oluşturan unsurlardandır. Günümüzde her ne kadar masal anlatma geleneği bulunmuyor olsa da geleneğin yaşadığı zamanlarda geniş ölçüde bir masal külliyatı oluşmuştur.

Masallar; büyük ölçüde nesirle anlatılmış olan, anlatılanlara dinleyicileri inandırmak gibi bir gayesi olmayan, insanlığın ortak ürünlerinden biri olan ve içeriği gerçeklikten uzak olan anlatılardır. (Alptekin, 2002: XI). Masal metinlerinin içeriğini oluşturan unsurların gerçeklikten uzak olması onların dikkate değer metinler olduğu gerçeğini değiştirmez. Çünkü masal metinlerinde sembolik dil aracılığı ile geçmiş ve gelecek arasında bir bağ kurulmuştur. Yani masallardaki olağanüstü unsurlar gerçek dışı görünse de bunlar, gerçeklerin ve gizli anlamların birtakım sembolleridir. Dolayısıyla masallar geçmişle gelecek arasındaki bir iletişim aracı olma işlevine de sahiptir. Buradaki iletişimin semboller vasıtası ile gerçekleşmesi masalların örtülü iletişime sahip olduğunu göstermektedir. “*Kimi zaman insanlar sembolik göndergeler vasıtasıyla da iletişim kurabilirler. Burada önemli olan, göndericinin gönderdiği sembolü, alıcının doğru algılamasıdır. Bu gönderi şekli bir bakıma örtülü iletişimidir.*” (Çetindağ Süme, 2014: 108). Masallardaki örtülü iletişimi sağlayan unsurlara ait köken, tarih öncesi dönemlere kadar götürülebilir.

Dinleyicisinin gerçek hayattan uzaklaşıp rüyalar alemine gitmesini sağlayan ve onun dertlerini unutturup hayal dünyasına renk katan masalların (Şimşek, 2001: 2) tarih öncesi dönemlerde ortaya çıktığı muhakkaktır. İçeriğindeki olağanüstülükler masalların insanoğlunun söz konusu dönemlerde kâinatı anlamlandırma çabalarının çıktıkları olarak teşekkül etmiştir. Dolayısıyla masallar kâinatın ve kâinattaki nesnelerin yaratılışına, insanlığın başlangıç noktasına vb. dair birçok ipucu içermektedir. Bu durum, masalları mitolojinin en önemli kaynaklarından biri haline getirmiştir.

Mitolojik bir kaynak olmasının yanı sıra masalların anlatıldığı kültürden izler taşıdığı da bu anlatı türünün diğer bir özelliğidir. Özel anlatıcıları bulunan masallar anlatıldığı bölgenin kültürel, ekonomik, siyasi, askeri, iktisadi, dini vb. her alanından izler taşımaktadır. Bu, anlatıcının farkında olmadan gerçekleştirdiği bir yansımadır. Tüm bunlarla birlikte masalların evrensel bir niteliğe sahip olması ise bu anlatı türünün önemli niteliklerindedir. Bugün Anadolu’da anlatılan bir masal çok az değişiklikle dünyanın çok farklı bir ülkesinde de anlatılabilmektedir. Hem de anlatıcılarının birbirini hiç tanımadığı ve birbirinin hiç farkında olmadığı halde... *“Buna göre ilk olarak yaratılan bir masal adeta suya atılan bir taşın suya düştüğü noktanın etrafında oluşan dalgaların yayılması gibi, masal da yaratıldığı noktadan itibaren yer ve zaman boyutları içinde daireler çizerek genişleyen bir yayılım gösterecektir.”* (Çobanoğlu, 1999: 107). Bu yayılımın gerçekleşmesinde sözlü iletişimin etkisi büyüktür. Sözlü iletişimin gerçekleştiği ortamı paylaşanların yetenekleri ve tecrübeleri, o ortamda icra edilen bir folklor ürününün farklı şekillerde tekrar edilmesine sebep olur. Eski ürün tekrar esnasında eski özelliklerini kaybedebilir ya da yeni unsurlar kazanabilir. Dolayısıyla yeni bir ürün oluşur. Eski şekilden ve içeriğinden farklılık gösteren bu yeni ürüne “varyant” denir (Çobanoğlu, 1999: 8). Önemli folklor ürünlerinden biri olan masalların da varyantları bulunmaktadır.

Bu çalışmada farklı kaynaklarda farklı isimlerle yer alan ve Türk dünyasında anlatılmış olan bir masalın varyantları, motif yapısı bakımından mukayese edilecektir. Bu doğrultuda ana metin olarak motif çeşitliliğinden ötürü “Üç Bacı” masalı seçilmiştir. Çalışma kapsamında söz konusu masalın çeşitli kaynaklarda bulunan yedi varyantı tespit edilmiştir. Bu varyantlardan beş tanesi yazılı kaynaklardan elde edilmiştir. Kalan iki varyant ise Tunceli’nin Çemişgezek ilçesine bağlı Ulukale köyünde ve Yenimahalle’de tarafımızdan derlenmiştir. Sonuç olarak toplamda sekiz adet metin elde edilmiştir. Masal isimlerini sürekli tekrar etmemek için bu masallar numaralandırılmıştır. Numaraların başlarına ise M (metin) ifadesi eklenerek çalışma boyunca kullanılacak kısaltmalar elde edilmiştir. Ayrıca aşağıda hangi kısaltmanın hangi varyant metne ait olduğu ve metnin hangi kaynakta, hangi sayfa aralığında bulunduğu bilgisi kısaltmanın yanına eklenmiştir. Bu vesileyle masal metinlerini mukayese etmeyle ilgili olarak çalışmanın inceleme ve değerlendirme kısımlarında tekrar tekrar kaynak gösterilmeyecektir. Mukayese edilecek masal metinlerinin isimleri ve çalışmada kullanılacak kısaltmaları şu şekildedir:

M1: Üç Bacı (Şimşek, 2001: 212-223).

M2: Babaları Öksüz Kızlarına Ne Yaptı, Öksüz Kız Kardeşler de Birbirlerine Ne Yaptılar? (Aslan, 2012: 477-488).

M3: Hanın Oğlu (Doğan, 2009: 210-216).

M4: Dilaremcengi (Seyidoğlu, 1999: 92-98).

M5: Zülfü Mavi (Günay, 2011: 178-183).

M6: Padişahın Üç Kızı (Alptekin, 2002: 241-247).

M7: Üzümlle Beslenen Üç Kız Kardeş (K1).

M8: Padişahın Üç Oğlu (K2).

Yukarıda çeşitli bilgileri verilen masal metinleri motif yapısı bakımından mukayese edilecektir. Bu doğrultuda öncelikle tespit edilen motifler hakkında kısaca bilgi verilecektir. Bu bilgilendirmeden sonra söz konusu edilen motifin hangi varyant metinde ne şekilde bulunduğu veya bulunmadığı durumları değerlendirilecektir. Değerlendirme esnasında metinlerin benzerlik ve farklılık gösteren yönleri ön plana çıkarılacak ve özellikle farklılıkların veya motifin metinde yer almamasının sebepleri de vurgulanacaktır.

2. MASAL METİNLERİNİN MOTİF YAPISI BAKIMINDAN MUKAYESESİ

İncelediğimiz masal metinlerinde birçok motif mevcut olup, bu motifler bulunduğu masallara göre çeşitli anlamlar ihtiva etmiştir. Bu motifler bazen sadece bir metinde, bazen birkaç metinde bazen de tüm metinlerde yer almıştır. Metinlerde tespit edilen motifler renkler, sayılar, hayvanlar, tipler ve diğer motifler başlıklarının altında değerlendirilecektir. Diğer başlığının altında ise ağaç, su, taş kesilme, elma, çocuksuzluk, av gibi motif örnekleri değerlendirilecektir.

1. Renkler

Türk kültür tarihi boyunca renklerin çeşitli anlamlar kazandığı ve bu alanda bir zenginlik olduğu görülmektedir. Türk halk anlatılarında da renklere yer verilmiş olup, bu renklerin çeşitli sembolik anlamlar ifade ettiği görülmektedir. Bu çalışmaya esas alınan masal metinlerinde ise ak, kara, mavi ve kırmızı renkleri bulunmaktadır.

2.1.1. Ak (Beyaz)

Bu renk genel olarak olumlu özellikleri yansıtmasıyla bilinmektedir. “*Beyaz renk saflığın, masumiyetin, temizliğin simgesidir. Bu rengin temizliği simgelemesi nedeniyle mekânların özellikle beyaza boyandığı bilinmektedir. Beyazın, insanın ruh dünyasının saflığını, iyi düşüncelerini simgelediği söylenir. Beyaz istikrarı, devamlılığı da simgeler.*” (Işık, 2009: 519). Beyaz renk bu işlevleriyle “Üç Bacı” masalına ait varyantlardan M2’de ve M3’te yer almıştır.

M2’de oğlanın getirmek durumunda olduğu kürk, ak mermerden bir tahtın üzerinde durmaktadır. Ak mermer gücün ve zenginliğin sembolüdür. Beyaz renk ise bu mermere saflık ve temizlik özelliklerini kazandırmıştır.

M3’te yine kahramanın getirmek durumunda olduğu Külenda, ak sarayda yaşamaktadır. Bu sarayın beyaz renkli olması, buranın temizliğini, saflığını ve merkezi bir konum olduğunu yansıtmaktadır.

Diğer metinlerde ise ak renge rastlanmamıştır. Bunun anlatıcının tahayyülü ile alakası olabilir. Sonuç olarak beyaz renk M2’de ve M3’te saflığın, temizliğin ve gücün sembolü olarak aynı işlevlerde kullanılmıştır.

2. Kara (Siyah)

Ak renge halk anlatılarında rastlanıldığı kadar kara renge de rastlanılmaktadır. Bu iki renk genel olarak birlikte kullanılmaktadır. Birbirine zıt olan bu iki renk, sembolize ettiği anlamlar bakımından istisnalar dışında elbette zıtlık da ifade etmektedir. Ayrıca siyah renk kendi içinde de zıtlıklar barındırmaktadır. “*Bir taraftan karanlık güçler, suç ve kötülük ile düşünülürken diğer taraftan sadakat, sebat, dayanıklılık, ihtiyat, bilgelik ve güvenilirlik ile ilişkilendirilir. Bir tarafta yönetim ve güç anlamına gelirken diğer tarafta acı, keder ve yas anlamına gelir.*” (Işık, 2009: 495). Dede Korkut Hikayelerinde ak otağın kara yerin üzerine kurulması yerin

dayanıklığını, bilgeliği, güvenilirliği, yönetimi ve gücü sembolize etmektedir. Siyah renk, “Üç Bacı” masalının varyantlarından M2’de ve M3’te bulunmaktadır. Bu rengin iki metinde iki farklı anlamı sembolize ettiği görülmektedir.

M2’de kahramanın yelesiz atının rengi karadır. Bu at çok güçlü olup olağanüstü özellikleri bulunmaktadır. Dolayısıyla atın siyah rengi gücün ve istikrarın sembolü olmuştur. Bu anlamıyla siyah rengin olumlu özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

M3’te ise kahramanın, evine vaktinde yetişmesi gerekmektedir. Bu kahraman renkli olan üç devle karşılaşmıştır. Onlardan siyah renkli dev en yavaş olanıdır. Bu metindeki devin siyah renkli olması, siyahın tembelliği sembolize ettiğini göstermektedir. Yani M2’dekine göre siyah renk, tam tersi bir anlamın sembolü olmuştur.

Diğer metinlerde siyah renge yer verilmemiştir. Bu da anlatıcıların masal anlatma yeteneği ile alakalı olabilir. Çünkü masal unsurlarını renklerle ifade edebilmek belli bir oranda ustalık gerektirmektedir.

3. Mavi

Mavi, birçok halk anlatısında farklı sembolik anlamları ifade eden bir renktir. Sembolik bir unsur olarak bu renk mitolojide veya mitolojik anlatılarda da yer almıştır. “Çeşitli mitolojilerde akıl, idrak, sağduyu, iffet, lekesizlik, sadakat, Allah’a hürmet, barış gibi erdem ve erdemli davranışların simgesi bu renktir... Doğu yönünün simgesi olan mavi, göğün de rengi olmasından dolayı çoğu kere gök unsuruna işaret eden çeşitli öğelerin simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Çoruhlu, 2013: 224-225). Bu işlevleriyle mavi renk masallarda da yer almıştır. Bu masallardan biri de “Üç Bacı” masalının varyantlarından M3’tür. Burada mavi renk gök renk olarak ifade edilmiştir.

M3’teki ilgili bölüme göre Akmat Pehlivan, gücünü ve hünerini kanıtlayınca perilerin padişahından hediye olarak gök at ve gök silah almıştır. Daha sonra gök atı, masalın asıl kahramanı olan çocuk almıştır. Atın ve silahın gök mavi renginde olması bu rengin gücü, yüceliği sembolize ettiğini göstermektedir. Metnin başka bir bölümüne göre çocuğun getireceği ak elma ağacının yanında dokunmaması gereken gök elma ağacı da vardır. Bu ağacın rengi de yüceliği sembolize etmektedir.

Mavi renk “Üç Bacı” masalına ait diğer metinlerde bulunmamaktadır. Rengin M3’te yer almış olması da masalın Kırgız bir anlatıcı tarafından anlatılması ile ilgili olmalıdır. Çünkü Kırgız kültüründe mavi renk önemli bir yere sahiptir. Bunu Kırgızların bağımsızlığının sembolü olan arma da göstermektedir.

4. Kırmızı

Kırmızı renk, Türk halk anlatılarında ve Dede Korkut Hikayelerinde sık sık karşılaştığımız renklerden biridir. Bu rengin de bir sembol olarak diğer renkler gibi ifade ettiği anlamlar bulunmaktadır. “Kırmızı renk canlılığı, yeniden hayat bulmayı, doğumu, tutkulu aşkı vb. simgelemektedir. Kırmızı, dikkatleri üzerinde toplaması nedeniyle insanı heyecanlandıran bir renktir. Kırmızı; kendine güveni, gücü, yaşamı, enerjiyi, cinselliği, heyecanı simgeler.” (Işık, 2009: 463). Bu işlevlere sahip olan kırmızı renk bir sembol olarak “Üç Bacı” masalının sadece M3 varyantında yer almıştır.

Masalın ilgili bölümüne göre kahramanın zorlu imtihanlardan biri, kırmızı renkli bir papağanı getirmektir. Bu papağan bir insan gibi konuşabilmektedir. Kırmızı papağan, daha sonra tüm gerçeklerin açığa çıkmasında yardımcı olmuştur. Onun rengindeki kırmızı, canlılığın ve yeniden hayat bulmanın sembolü olmuştur. Kırmızı rengin M3 dışında “Üç Bacı” masalının

varyantlarında bulunmaması, anlatıcının içinde yetiştiği masal anlatma geleneği ile alakalı olmalıdır.

2. Sayılar

Türk kültüründe sayılara verilen önem ve yüklenen anlamlar Türk halk kültürünü yansıtan anlatmalarda görülmektedir. Bu anlatmalardan masallar önemli bir yer meşgul etmektedir. “Üç Bacı” masalına ait metinlerde de sembolik sayılar bulunmaktadır. Bu sayılar üç, dört, yedi ve kırktır.

1. Üç

Üç sayısı birçok işleviyle Türk halk anlatılarında yer alan sayılardan biridir. Bu sayı söz konusu anlatmalarda birçok işleve sahiptir. Örneğin, “*Halk anlatılarının epik kurallarından ‘yineleme kuralı’, ‘üçleme kuralı’ ve ‘ilk ve son durumun önemi’ üç sayısı ile ilgilidir. Halk anlatıları ayrıntılara inme tekniğinden yoksun olduğu için seyircinin/dinleyicinin dikkatini çekmek ve konunun önemini vurgulamak için ‘yineleme’ tekniğinden yararlanır. Anlatının boşluklarını doldurmak için de ‘yineleme’ye başvurulur.*” (Durbilmez, 2007: 178). Bu sayı ayrıca “Allah’ın hakkı üçtür” anlayışının temelini oluşturmuştur. Üç, bahsi edilen işlevleriyle masalarda da sıkça kullanılmış olan bir sayıdır. “Üç Bacı” masalına ait tüm metinlerde bu sayı ön plana çıkmıştır. Masal metinlerinin tamamında baş kahramanlardan kız kardeşler, üç kişidir. Bunun dışında üç sayısı, bu metinlerde genellikle farklı şekillerde bir yineleme sayısı olarak yer almıştır. Örnek bölümler aşağıdaki gibidir.

M1’de kahraman zorlu imtihan esnasında üç kulhuvallahu okur. O, Nurşen Hanım’ı almaya gittiğinde ona üç defa seslenir ve üç seslenişinde de vücudunun üç bölgesi taş kesilir. Ayrıca bu metinde kahraman, üç imtihan geçirir.

M2’de kahraman üç gün ava gitmiş ve üç çeşit hayvan avlamıştır. Güzel kızını almaya gittiğinde ona üç defa “Bana varır mısın?” diye seslenmiştir. Evine döneceği zaman ise kendisini götürmesi için üç farklı renkteki üç devle konuşur.

M3’teki kahraman üç imtihandan geçmiştir.

M4’teki kahraman, Dilaremcengi’yi almaya gittiğinde ona üç defa seslenmiştir. Geçirdiği imtihanlar sonucunda üç şey getirmiştir. Bunlar Dilaremcengi’nin kendisi, gülü ve bülbüldür.

M5’te üç kız kardeşten başka, padişahın üç oğlu vardır. Kahraman, avda üç keklik vurmuştur. Zülfüma’vi’yi almaya gittiğinde ona üç defa seslenmiş ve üç seslenişinde de vücudunun üç bölgesi taş kesilmiştir.

M6’da kahraman, dünya güzelini almaya gittiğinde vurması gereken tele üç taş atar ve üçüncüde teli vurur. O, dünya güzeline seslenir ve dünya güzeli, elinde üç elma ile ortaya çıkar.

M7’de üzümlü beslenen atların üzümlemlerini kız kardeşler gizlice yemiştir. Atların neden aç kaldığını anlamak için padişahın üç oğlu üç gece nöbet tutmuştur.

M8’de üç kızla birlikte padişahın üç oğlu vardır.

Görüldüğü üzere, incelenen masal metinlerinde üç sayısına birçok şekilde rastlanmıştır. Dolayısıyla üç sayısı bu metinlerde yineleme sayısı olarak kullanılmıştır. Metinlerde ayrıca “Allah’ın hakkı üçtür” anlayışı da yansıtılmıştır.

2. Dört

Dört sayısı hem mitolojik hem de sembolik bir unsurdur. Dört, dünya düzenini sembolize etmektedir. En eski metinlerden anlaşıldığına göre, ilk insanlar ayın, zamanın düzenlenmesine

yarayan dört aşamasını -hilal, büyüme, dolunay, küçülme- gözlemlemişlerdi. Dört yön ve dört rüzgâr birlikte yer yüzündeki yaşamın tamamı için gerekli koordinatları sağladılar. Pek çok erken dönem kültürde yer yüzü bir dikdörtgenle temsil edilmiştir. Dördün daha pek çok özelliği vardır; ama hemen hepsi maddi olarak kurulu dünyayla birtakım ilişkilere götürür bizi. (Schimmel, 2000: 98-102). En temel işlevi dünya düzenini sembolize etmek olan bu sayı Türk halk anlatılarında sıkça kullanılmıştır. Masallar da bu anlatımalara örnek gösterilebilir. “Üç Bacı” masalına ait metinlerden M1 ve M6’da dört sayısına yer veren örnek bölümler bulunmaktadır. Bu bölümler aşağıdaki gibidir.

M1’de kız çocuğuyla erkek kardeşinin evi yoktur. Evini kurabilmesi için bu çocukların kıskanç teyzesi, buldukları yere dört direk dikip üzerine kutsal gölün suyundan dökünce evlerinin inşa edileceğini söylemiştir. Buradaki dört sayısı sağlamlığı ve düzeni sembolize etmektedir. Çünkü ev düzenle var olacaktır.

M6’da köpek doğurduğuna inanılan annenin cezası dört yol ağzına gömülmektir. Dört yol, dört farklı ayırımı veya dört farklı bilinmezi ifade etmektedir.

M1 ve M6’da genel olarak sembolik bir işleve sahip olan dört sayısı diğer metinlerde yer almamıştır. Bu, masal metinlerinin anlatıldığı bağlamın masal anlatıcılarının üzerindeki etkisi ile ilgilidir. Çünkü birçok anlatıcı masal metinlerini anlatma esnasında şekillendirmektedir.

3. Yedi

Yedi, halk anlatılarında kullanılan ve sembolik anlamları ifade eden sayılardan bir diğeridir. Birçok kültürde bu sayıya kutsallık atfedilmiş olması onun özelliklerinden biridir. “*Yedi sayısı, ilahi ve ruhsal olan üç ile dünyevi ve maddi olan dördün birleşimini verdiği için bütün kültürlerde kutsal kabul edilmiştir. Pek çok arkaik toplumun dini-sihri uygulamalarından birtakım sihri sözcükler ve ritüellerin yedi kez tekrarlandığı bilinmektedir.*” (Kılıç, 2018: 114). Kutsal sayı olan yedinin halk anlatılarından masallarda da sık sık kullanıldığı görülmektedir. Bu sayı, “Üç Bacı” masalına ait varyantlardan M1’de ve M5’te bulunmaktadır.

M1 ve M5’teki ilgili bölümlere göre köpek doğurduğuna inanılan annenin cezası yedi yolun ağzına gömülmektir. Bir ceza unsurunun sayısını ifade eden yedi, iki metinde de aynı işleve sahip olmuştur. Ancak masalın diğer varyantlarında bu sayıya yer verilmemiştir. Aynı ceza M6’da da söz konusu olup bu metindeki yol ağzının sayısı dördür.

4. Kırk

Diğer sayılarda olduğu gibi kırk sayısının da çeşitli sembolik anlamları mevcuttur. Bu sayıya hemen her Türk halk anlatısında yer verilmiştir. Kırk sayısı, başta olgunluk olmak üzere ifade ettiği anlamlar açısından çok çeşitli özelliklere sahiptir. “*İslam öncesi Türk geleneklerinde de çok yer tutan bu sayı Muhammed’in kırk yaşında Allah’tan ilk vahyini alması, Allah’ın Âdem’in çamurunu kırk gün yoğurduğuna inanılması, Mehdi’nin dünyaya tekrar geldiğinde kırk yıl kalacak olması, diriliş esnasında göklerin kırk gün boyunca dumanla kaplanacağı ve dirilişin kırk yıl süreceğini ifade eder. Muhammed’in isminin başladığı ilk harf olan mim harfinin sayısal değeri kırktır.*” (Çoruhlu, 2013: 240-241). Bunlarla birlikte destanlardaki ve masallardaki kahramanların genellikle kırk yiğidi vardır. Tasavvufta gönlü nefsten arındırmak için çekilen inziva kırk günlüktür. Bu şekildeki birçok işleve sahip kırk sayısının “Üç Bacı” masalına ait metinlerden M1, M3, M6 ve M8’de yer aldığı görülmektedir. Metinlerdeki örnek bölümler şu şekildedir:

M1’de kutlamalar kırk gün kırk gece süren bir düğün şeklindedir. Ayrıca cezalandırılan kadınların bağlandığı at sayıları da kırktır.

M3'te Han'ın kırk yiğidi, kırk veziri ve kırk hanımı vardır. Ayrıca bu masalda kahramanın zorlu imtihanlarından biri olan Külenda'yı getirmesi için kırk günlük yol gitmesi gerekmektedir. Bu gün sayısı, Külenda'nın değerini sembolize etmektedir.

M6'da cezalandırılmak istenen kadınlar kırk katıra bağlanır.

M8'de kutlamalar kırk gün kırk gece süren bir düğün şeklindedir.

M1'de ve M6'da kırk katıra bağlayarak ceza verme ortak bir yöndür. Yukarıda da görüldüğü üzere bu iki metnin başka ortak yönleri de bulunmaktadır. Bunun temel sebebi elbette ki iki metnin de birbirine yakın yörelerde anlatılmış olmasıdır. Kutlamaların kırk gün kırk gece olması yönüyle de M1 ve M8 benzerlik göstermektedir. Bu da metnin orijinalliyiyle ilgilidir. M2, M4, M5 ve M7'de kırk sayısına yer verilmemiş olması ise anlatıcıların tahayyülü ve anlatma yeteneği ile ilgili olmalıdır.

3. Hayvanlar

Dünya üzerinde birbirinden farklı sayısızca hayvan yaşamaktadır. Bu hayvanlar, yaşadıkları bölgelerdeki toplum hayatını ekonomik, sosyal ve kültürel her anlamda etkilemiştir. Bu hayvanların bazıları halk anlatılarında da yer almıştır. Elbette bunların birçoğu sembolik unsur olup, anlatılarda çeşitli anlamlar ifade etmek amacıyla yer almıştır. "Üç Bacı" masalına ait metinlerde yer verilen hayvanlar köpek ve attır.

1. Köpek

Köpek, birçok farklı türe sahip olan etçil ve memeli bir hayvandır. Kurt, tilki, çakal gibi hayvanlarla da akraba olan köpek, halk anlatılarında kendine yer bulmuş ve sembolik olarak "*dostluk ve sadakatın timsali, sabrın ve tevekkülün de bir amblemi olmuştur.*" (Çoruhlu, 2013: 189). Bu yönleriyle köpeğin masallarda da yer aldığı görülmektedir. Bu masallardan biri de "Üç Bacı" masalıdır. Köpek motifi, masalın bu çalışma kapsamına dahil edilen tüm varyantlarında bulunmaktadır.

Bütün metinlerin ilgili bölümüne göre doğan çocuklar, köpek yavrularıyla değiştirilmiştir. Bu da köpek motifinin ana metnin varyantlarında hiçbir şekilde değişime uğramadığını ve orijinal kaldığını göstermektedir. Doğan çocukların köpek yavrularıyla değiştirilmesinin sebebi ise en küçük kardeşin ablaları tarafından kiskanılmasıdır. Çünkü köpek doğurmuş olması, en küçük kardeşin ceza almasına sebep olacaktır. Dolayısıyla köpek motifi bu metinlerde olumsuz anlamların sembolü olmuştur. Ancak M2'de ormana atılan annenin yanındaki köpekler, onu tüm tehlikelerden korumuştur. Bu yönüyle sadakatın, dostluğun ve yardımseverliğin sembolü olmuştur.

2. At

Göçebe bir yaşam tarzıyla tarihteki yerini almış Türk milleti için at büyük önem arz etmektedir. Hayatı her anlamda kolaylaştıran atlar, Türk tarihindeki savaşlarda da rol oynamıştır. Öyle ki savaşların kazanılması binek bir hayvan olan at sayesinde gerçekleşmiştir. Bu denli öneme sahip olan atlar halk anlatılarında da birçok rol oynamıştır. Atlar, bu anlatılardaki baş kahramanların kahraman olmasını sağlamıştır.

Atlar, halk anlatılarında her zaman ve her yerde kahramanların yanında olmuştur. Ayrıca atlar kahramanların sırdaşı, dostu, kurtarıcısı, sığınağı, gücü, yoldaşı, yol göstericisi olmuştur. Bundan ötürü her kahraman atıyla var olmuştur. Sembolik yolculuğa çıkan kahraman bu yolculuğu atsız gerçekleştiremez. Dolayısıyla kahramanın alın yazısında atının rolü büyüktür. Bunlarla birlikte anlatılardaki atlar atılğanlığın, ilerinin, özgürlüğün, muradın gerçekleşmesinin ve zamanla mekânın bir anda geçişinin sembolü olarak da rol oynamıştır. (Çetindağ Süme,

2019: 163). Atlar bu işlevleriyle “Üç Bacı” masalına ait metinlerin M8 hariç hepsinde de rol oynamıştır. Metinlerdeki ilgili bölümler aşağıdaki gibidir.

M1’de oğlan ve kız kardeşi, memleket yolunda iken bir eve misafir olmuşlardır. Yola devam etmek için buradan iki at satın alırlar. Bu iki atla memleketlerine varmışlardır. Oğlanın atı daha sonraki hayatında, mücadelelerinde daima kendisinin yanında olmuştur.

M2’de oğlanın imtihanı başlarken ilk olarak kendilerini büyüten yaşlı adama gitmiş ve ondan nasihatler almıştır. Ayrıldığında yaşlı adam ona, yenesiz kara atını verir. Bu at aynı zamanda uçabilmektedir. Kahraman, her yere bu atla gider. Bu masalda farklı bir at daha vardır. Kahraman, atıyla birlikte taş kesilip evine dönemeyecek duruma gelir. Kız kardeşi, sihirli ayna sayesinde yer altında yaşayan uzun kulaklı çevik bir at görür ve sahibinin izniyle atı alıp kardeşini kurtarır.

M3’te Akmat Pehlivan, perilerin padişahına gücünü kanıtlayınca ondan gök mavi at hediye almıştır. Bunu masalın kahramanına verir. O da gittiği her yere bu atla gider. Geçirdiği zorlu imtihanlarda onun yardımcısı olmuştur. Ava gittiğinde de yine bu atla gitmiştir.

M4’te de kahramanın, özellikleri belirtilmeyen bir atı vardır. Her yere onunla gider. Bu at özellikle imtihanlar esnasında kahramanın en büyük yardımcısıdır.

M5’te de kahramanın atı vardır ve her yere onunla gitmiştir. Bu at, zorlu imtihanlar esnasında da kahramanla birlikte.

M6’da çocukları büyüten devin, uçan ve konuşan bir atı vardır. Kahraman, bu ata devin izniyle ve zor bir şekilde sahip olmuştur. O, bu at sayesinde avda çok başarılı olup padişahı kendisine hayran bırakmıştır. Yine bu at da zorlu imtihanlar esnasında kahramanın yardımcısı olmuştur.

M7’de padişahın oğlunun, üzümle beslenen atları vardır.

M8’de at yoktur.

Yukarıdaki örneklerden anlaşıldığı üzere M8 hariç, bütün metinlerde at motifine rastlamak mümkündür. M2 ve M6’daki atların olağanüstü özellikleri benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla bu atlar mitolojik nitelik arz etmektedir. Sonuç olarak tüm metinlerde kahramanın atı her zaman onun yardımcısı, arkadaşı ve bazen de kurtarıcısı olmuştur.

4. Tipler

Türk halk anlatılarında, karakteristik anlamda kendisinde bazı özellikleri bulunduran ve her anlatıda birbirine yakın veya aynı anlamları, özellikleri taşıyan tiplerin varlığına yer verilmiştir. Bu tipler masallarda da görülmektedir. “Üç Bacı” masalına ait metinlerde ise dev, Hızır, en küçük kardeş, çoban ve kadın gibi tipler rol oynamıştır.

1. Dev

Dev, masalların olmazsa olmaz karakterlerinden birisidir. Devler masallarda hem olumlu hem de olumsuz anlamlarda karşımıza çıkmaktadır. Olumlu anlamlarda kahramanların yardımcısı olarak rol oynayan devler, olumsuz anlamlarda ise kahramanların gölge arketipinin sembolü olarak masallarda yer almıştır.

Devler, sınırları zorlayan cüsseleriyle ve hayret verici güçleriyle mitolojik anlatılarda yer almıştır. Bu anlatılardaki devler sembolik, psikolojik ve mitolojik varlıklardır (Özdemir, 2019: 31). Bunlarla birlikte bütün Türk halk anlatılarındaki dev motifi ortak özelliklere sahiptir. Bunlar tarih öncesi dönemlerin kalıntılarıdır. Türk halk anlatılarındaki dev motifinin büyük bir

bölümü evrensel niteliğe sahiptir (Ögel, 1995: 561). Bu yönleriyle dev motifinin “Üç Bacı” masalına ait metinlerde de yer aldığı görülmektedir. Dev motifi söz konusu masalın M3 ve M6 varyantında yer almıştır.

M3’te kara, mavi ve ak renklerde üç dev vardır. Ak dev, bu devlerden en hızlısı olup; vaktinde evine yetişmesi gereken kahramana yardımcı olmuş ve onu evine yetiştirmiştir.

M6’da terk edilen çocukları bir dev bulmuş ve eşiyile birlikte onları büyütüştür. Oğlan büyüüp bireyleşim serüvenine atıldığında zorlu imtihanlarla karşı karşıya kalmıştır. O, yolculuğa çıkmadan önce hep bu deve danışmıştır. Ayrıca dev, ona uçan atını vermiştir.

M3 ve M6 dışındaki metinlerde ise dev motifine rastlanmamıştır. Bu iki metindeki dev motifi olumlu yönleriyle ön plandadır. Çünkü ikisi de kahramana yardımcı olmuştur. Bu iki metinde dev motifinin bulunması ve hatta iki metinde de devlerin olumlu anlamları sembolize etmesi, iki metnin anlatıldığı kültürün veya anlatıcıların birbiriyle etkileşim halinde olmasından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca bu iki metin dışındaki metinlerde dev motifine yer verilmemiş olması da yine anlatıcılardan kaynaklanan bir durumdur. Sonuç olarak dev motifinin sadece iki metinde yer alması, bu iki metnin kesinlikle ana metnin varyantları olduğu gerçeğini doğrulamaktadır.

2. Hızır

İslamiyetten önceki yol gösterici kılavuz bozkurdun İslamiyetten sonraki formu olan Hızır hem gündelik hayatta hem de halk anlatılarında zor zamanlarda gelmesi beklenen yardımcı bir güçtür. Türk halkının sağduyusunu sembolize eden Hızır karakteri Türk halk anlatılarında da bu işleviyle yer almıştır. Bununla birlikte Hızır, anlatılardaki baş kahramanların her zaman yol göstericisi, kurtarıcısı, dert ortağı ve hatta hekimi olmuştur.

Hızır, anlatılara göre karanlık dünyanın “Dirlik Suyu”nu içerek ölümsüzleşmiştir. O, ölüp dirilebilen doğayı sembolize ederek ebediyetin göstergesiyle çevrilen mitolojik bir varlıktır (Beydili, 2003: 238). Bu özelliklere sahip olan Hızır karakterinin adından masallarda da sık sık söz edilmiştir. Onun diğer anlatılardaki işlevleri ne ise masallardaki işlevleri de aynıdır. Bu masallardan biri de “Üç Bacı” masalıdır. Hızır, bu masalın M4 ve M5 varyantında yer almıştır.

M4’te kahraman, zorlu imtihanlar için yoldayken Hızır’la karşılaşır. Hızır, burada bir derviş şeklindedir. Kahramana yol gösterdikten sonra gözden kaybolur. Ona hem yol göstermiş hem de imtihanında neler yapması gerektiğine dair bilgiler vermiştir. Kahraman üç defa yolculuğa çıkmış ve üçünde de Hızır’la karşılaşmıştır.

M5’te kahraman, üçüncü ve en zor imtihanı olan Zülfümavi’yi getirmek için yola koyulduğunda Hızır’la karşılaşır. Hızır, burada bir ihtiyar kılığındadır. Kahramana yolu gösterip Zülfümavi’yi nasıl getireceğini anlatmıştır.

Görüldüğü üzere iki metinde de Hızır, yol göstericilik fonksiyonuyla rol oynamıştır. Benzer diğer bir nokta ise Hızır’ın kılık değiştirmiş şekilde gösterilmesidir. Bu da iki metnin aynı kültürün anlatma geleneğinde var olduğunu göstermektedir. Zaten iki metin de birbirine yakın yörelerde anlatılmıştır. Diğer metinlere göre sadece bu iki metinde Hızır motifine yer verilmiş olması ise Hızır’ın bu iki yörede günlük hayatta da aktif rol oynadığı inancının bulunmasıdır.

3. En Küçük Kardeş

Bütün halk anlatılarında kahramanlar genel olarak birkaç kardeş olup bunlardan en küçüğü anlatının asıl kahramanıdır. Çünkü en küçük kardeş her zaman aklın ve zekânın sembolü olmuştur. “Üç Bacı” masalına ait varyant metinler de bu duruma çok güzel örnekler teşkil etmektedir. Bu metinlerin hepsinde üç kız kardeş vardır ve sadece en küçük kardeşin sözü

yerine gelmiştir. Bu yüzden o, ablaları tarafından kıskanılmış ve türlü kötülöklere maruz kalmıştır. Ancak masalın sonunda şans hep ondan yana olmuş ve en küçük kardeş mükâfatlandırılmıştır. Bütün varyantlarda en küçük kardeşin bulunması ve aynı işlevlere sahip olması bu karakterin orijinal bir unsur olduğunu göstermektedir.

4. Çoban

Çoban, hayvan bakıcılığı yapmakla görevli meslek sınıfından bir kahramandır. Türk kültürünün en eski dönemlerinden günümüzdeki dönemine kadar onun mekânı yerleşik hayattan uzak olan dağlardır. Çoban karakteri, konu edildiği bütün halk anlatılarında yardımseverliğin, yol göstericiliğin, bilgeliğin ve arkadaşlığın sembolü olmuştur.

Kültürel süreklilik bağlamında çobanın, olumlu özellik taşıyan bir kültür kahramanı oluşu halk hikayelerinde de devam etmiştir: Yaralanan hikaye kahramanını tedavi ettirerek sıkıntısından kurtarır. Aşeren fakir, hamile kadına koyun bağışlar. Kahramanların kılık değiştirmesine yardımcı olur. Hikayenin başkişisi ile arkadaşlık eder. Başka bir kültürel süreklilik ise mitolojik dönemin ev hayvanlarını ve seferde olanları koruyan ruhu olan Çoban Ata'nın izlerinin, evinden ayrılan, yolculuğa çıkan ya da yolunu şaşırarak hikaye kahramanlarına çobanın yol göstericilik, kılavuzluk yapmasında bulunmaktadır (Yılmaz: 2011: 530). Masallarda da çoban karakteri bu işlevleriyle rol oynamıştır. Bu karakter, "Üç Bacı" masalına ait varyantlardan ise M5 ve M8'de yer almıştır.

M5'te keçinin sahibi olan kadın, keçisinin sütünün her gün azaldığını düşünmekte ve bu yüzden çobanı suçlamaktadır. Ancak çoban, keçinin takip edilmesini istemiş ve kadın, keçiyi takip ettiğinde çalının veya ağacın altındaki çocuklara ulaşmıştır. Çoban burada yardımcı ve yol gösterici fonksiyonuyla rol oynamıştır. M8'deki çoban da aynı çoban olup işlev bakımından hiçbir değişiklik yoktur. Sadece bu iki metinde çoban karakterinin bulunması ve aynı işleve sahip olması, bu iki metnin birbirine çok yakın yörelerde anlatılmasından kaynaklanmaktadır.

5. Kadın

Toplum hayatının önemli bir noktasında bulunan kadın, Türk kültür hayatında da büyük rol oynamıştır. Kadın, özellikle İslamiyet'in kabulünden önceki dönemlerde gerek evinde erinin yanında gerekse de savaşlarda, mücadelelerde ordunun içinde bulunmuş ve kahramanlıklar sergilemiştir. Ayrıca Türk tarihinin hemen her döneminde kadın, kutsal sayılmış ve daima el üstünde tutulmuş; değer görmüştür. Dede Korkut Hikayelerinin giriş kısmında da bahsedildiği üzere olumlu ve olumsuz özelliklere sahip kadınlar bulunmaktadır. Bunların halk anlatılarında da rol oynadığı görülmektedir. Bu anlatılardan biri de masallardır. "Üç Bacı" masalına ait varyantların neredeyse tamamında kadın tipinin etkisi hakimdir. Bu metinlerde hem iyi hem de kötü kadınlar bulunmaktadır.

1. İyi Kadın

Tüm metinlerde üç kız kız kardeşin en küçüğü iyi kadını sembolize etmektedir. Bu kadın hem verdiği sözde durmuş hem de sonrasında kötülöklere uğramasına rağmen metanetini korumuştur. Haksız yere cezalandırıldığı zaman, gerçeklerin açığa çıkacağı anı sabırla beklemiştir. Onun dışında da iyiliğin, yardımseverliğin sembolü kadınlar vardır. Neredeyse tüm metinlerde, kahramanın imtihanlarının sonucunda getirdiği kız da bu tipi temsil etmektedir. Yine M5'te ve M8'de terk edilen çocukları, fakir bir kadın bulmuş ve onları büyütülmüştür. Elbette mükâfatını da almıştır. Dolayısıyla "Üç Bacı" masalının tüm varyantlarında iyi kadınlar bulunmakla beraber bunlar masalın sonunda mükâfatlandırılmıştır.

2. Kötü Kadın

“Üç “Bacı” masalına ait varyantlardan M3 hariç tüm metinlerde üç kız kardeşten en büyüğü ve ortancası kötü kadınlardır. Küçük kardeşlerinin sözü yerine geldi diye onu kıskanıp, doğurduğu çocuklar üzerinde türlü oyunlar oynamışlardır. Bu kadınlar M3’te Han’ın kırk hanımıdır. Söz konusu kötü karakterli kadınlar, yaptıkları tüm kötülükleri kıskançlıkları yüzünden yapmışlardır. Doğan çocukları köpek yavrularıyla değiştirmiş veya değiştirmesi için cadı kadın, ebe kadın gibi kişilerle anlaşmıştır. Cadı ve ebe de kötü karakterli kadınlar olup daha sonra çocukları öldürmek için de çocukların teyzeleriyle anlaşmıştır. Sonuç olarak metinlerin final bölümünde gerçekler ortaya çıkınca bu kadınlar cezalandırılmıştır.

5. Diğer Motifler

Çalışmanın buraya kadarki kısmında varyant metinlerde yer alan motifler belli bir tasnife tabi tutulmuştur. Ancak bu metinlerde söz konusu tasnifin dışında kalan motifler de bulunmaktadır. Bu bölümde yukarıdaki tasnifin dışında kalan motifler değerlendirilecektir.

1. Ağaç

Dünyadaki canlılığın bir sembolü olan ağaç, Türk kültüründe ve mitolojisinde büyük öneme sahip olmuştur. “Ağaçlar bizim, ailemizin, evimizin, soyumuzun en değerli hatıralarıdır. Anadolu’da da bu ağaçlar kesilmez. Ancak bir felaket sonunda kesilir veya yok olurlar. Her köyün de kovuklu ve yaşlı bir ağacı bulunur.” (Ögel, 1995: 468). Ayrıca Türk kültür tarihine bakıldığında bazı ağaçlara kutsallık atfedildiği görülmektedir. Bu ağaçlardan biri de kayın ağacıdır. “Kayın ağacının Türk mitolojisi ile masallarındaki yeri ise çok bambaşkadır.” (Ögel, 1995: 478). “Üç Bacı” masalına ait varyantlarda da bu ağaçların birer motif olarak yer aldığı görülmektedir. Söz konusu varyantlar M2, M3 ve M8’dir.

M2’de kayın ağacına yer verilmiştir. Ormana terk edilen üç kız kardeş, bir kayın ağacının üstünde yaşamaya devam etmiştir. Daha sonra en küçük kız kardeş evlenip çocuk doğurduğu zaman, çocukları köpek yavrularıyla değiştirilmiş ve kendisi ormana terkedilmekle cezalandırılmıştır. Tekrar gelip aynı kayın ağacının üstünde yaşamını sürdürmüştür. Bu kutsal kayın ağacı, koruyuculuk vasfı ile ön plana çıkmıştır.

M3’te kahraman, perilerin şehriden ak elma ağacını getirmiştir. Bu elma ağacının elmaları ne kadar yense de hiç bitmemektedir. Bu haliyle ağaç, bereketin sembolü olmuştur.

M8’de terk edilen çocuklar bir ağacın altındadır. Bir keçi, onları bu ağacın altında beslemektedir. Onları bulan kadın bu ağacın altında bulmuştur. Yine buradaki ağacın, kayın ağacında olduğu gibi koruyuculuk vasfı ön plandadır.

M2, M3 ve M8’de ağaç motifinin varlığı yukarıda görüldüğü şekildedir. Bu ağaçlar genel olarak birer sembol olarak metinlerde yer almıştır. Bu durum elbette Orta Asya kökenlidir. Diğer metinlerde ise ağaç motifine rastlanmamıştır. Bu da anlatıcının yaşadığı coğrafyayla ilgili olmalıdır.

2. Su

Hayatın sembolü olan su, bütün dünya mitolojilerinde önemli bir yere sahip olmuştur. Bu elbette suyun hayatı başlatan işlevi ile alakalıdır. Su, hayatla birlikte birçok farklı anlamı da sembolize etmektedir. Bunların başında “arılık” gelmektedir. Çünkü su, kirden ve kötülükten arınmanın temel aracıdır. Suyun bu olumlu anlamları ile birlikte olumsuz anlamları da bulunmaktadır. Su, hayatın başlangıcı olmakla beraber hayatın sonu da olabilir. Suyun tüm dünyaca geçerli bu işlevleri Türk kültüründe ve mitolojisinde de aynıdır. Hatta Türk milleti suya kutsallık atfetmiştir.

Su, Türk geleneklerinin köklerini tutan büyük bir temeldir. Bütün her şey ona dayanır (Ögel, 1995: 315). Ayrıca Türklerin yaratılış ve köken mitlerinde su sembolizmine dair önemli imgeler bulunmaktadır. Bununla birlikte dünyadaki bütün mitolojilerin çoğunda yer alan “Başlangıçta sadece su vardır.” görüşü, Türk yaratılış mitlerinde de bulunmaktadır (Özdemir, 2014: 25). Halk anlatılarıyla ilgili incelemelerde suyun bu işlevleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu anlatılarda su genellikle yatay boyuttaki işleviyle ön plandadır. Hatta bu anlamda kahramanın sandığa koyulup akan suya bırakılmasıyla ilgili bir motifin varlığı söz konusudur. “*Bu şekilde denize atılan kahramanlardan hiçbirisi ölmemiştir. Aksine, şanslı tesadüfler sonucu, daha güzel şartlarla karşılaşmış, talihi olumlu yönde değişmiştir.*” (Şimşek, 1997: 40). Dolayısıyla anlatılarda bu şekilde yer alan suyun kahramanların bireyleşme serüvenini sembolize ettiği söylenebilir. Masallarda da görülen bu motif “Üç Bacı” masalına ait varyantlardan M1, M2, M4, M7 ve M8’de de bulunmaktadır. Bu metinlerde sandığa koyulan çocuklar, suya bırakılmışlardır. Suyun akışıyla birlikte çocuklar, bulunup büyütülecekleri yere gelmiş ve bireyleşim serüveninde önemli bir adım atmışlardır. Söz konusu metinlerde suyun bu işlevi dışında farklı örnekler de mevcuttur.

M2’de kahramanın uzaktaki bir gölden getireceği suyu, toprağa dikilen dört direğin üzerine serptiğinde ortaya yakuttan ve elmastan bir ev çıkmıştır. Burada su, sihirli bir özellik göstermiş olup onun yapıcı yönü ön plana çıkmıştır. Benzer bir örnek de M4’te mevcuttur. Dilaremcengi’nin ibriğindeki su sihirlidir. Oğlanın kız kardeşi, Dilaremcengi’nin eline ibriğinden su dökünce bir anda bir saray inşa olur.

M5’te masalın asıl kahramanından önce Zülfümavi’yi almaya çok kişi gitmiş ancak başarılı olamayıp taş kesilmişlerdir. Masalın kahramanı da onu almaya gittiğinde taş kesilmiştir. Ancak Zülfümavi ortaya çıkınca bunların üstüne su serpmiş ve taş kesilmiş olan herkes canlanıp eski haline dönmüştür. Bu su da sihirlidir, ancak burada canlılık kazandıran özelliği ile ön plandadır.

Kahramanın bireyleşim serüvenini sembolize eden yatay düzlemdeki su, metinlerin çoğunda yer almıştır. Bu durum söz konusu motifin orijinal olduğunu veya ana metinde bulunan motiflerden biri olduğunu göstermektedir. Sandığa koyup suya bırakma motifinin dışında su unsuru örnek bölümlerde görüldüğü üzere farklı bir işleve de sahip olmuştur. Suyun bu metinlerde genel olarak olumlu anlamları (suyun yapıcı yönünü) sembolize ettiği görülmektedir. Bu durum su motifine yer veren tüm metinlerde ortak noktadır. M3’te ve M6’da su motifine yer verilmemiş olması da anlatıcının düşünce dünyası ile ilgili olmalıdır.

3. Taş Kesilme

Taş kesilme, canlı veya cansız herhangi bir varlığın kurtuluş, ceza, beddua gibi çeşitli sebeplerle taşa dönüşmesidir. Zor durumda kalan bir kişinin o andan veya başına gelebilecek kötü durumlardan kurtulabilmesi için Allah’a yalvararak kendisinin taşa dönüşmesini dilemesiyle taş kesilme gerçekleşebilir. Bir beddua da taş kesilmeye sebep olabilir. Günah işleyen veya Allah’ın hoşuna gitmeyen bir davranışta bulunanlar da O’nun gazabına uğrayarak taşa dönüşebilirler. Bu motif genel anlamda “şekil değiştirme motifi”nin bir alt başlığı olarak ele alınmaktadır.

Şekil değiştirme, bir anlatıda bulunan canlı ya da cansız varlıkların cezalandırılması, zor durumdan kurtulması gibi sebeplerle mevcut şekillerinden farklı bir şekle dönüştürülmesidir. Ceza, değişikliğin asıl sebebidir. Zor durumdan kurtarma ise arka plandaki bir sebeptir (Sakaoğlu, 1980: 28). Bu, daha çok efsanelerde bulunan bir motiftir. Ancak “Üç Bacı” masalına ait metinlerden M1, M2, M4, M5 ve M6’da da bu motife yer verildiği görülmektedir. Bu metinlerdeki taşa dönüşmenin sebebi genel olarak başarısızlık veya cezadır.

M1’de Nurşen Hanım’ı almaya giden kahraman, ona üç defa seslenir. İlk seslenişte dize kadar, ikinci seslenişte göbeğe kadar, üçüncü seslenişte ise göğsüne kadar taş kesilir. Sonrasında ise babasının söylediği dua aklına gelir ve duayı okuyarak bu durumdan kurtulur.

M2’de güzel kızını almaya giden kahraman, kıza üç defa seslenmiş ve sonrasında atıyla birlikte tamamen taş kesilip mezar taşı gibi dikilmiştir. Kahramanın kız kardeşi onları bu durumdan kurtarmıştır.

M4’te kahraman, Dilaremcengi’yi almaya gittiğinde ona ilk seslenişinde ayaklarına kadar, ikinci seslenişinde ise dizlerine kadar taş kesilmiştir.

M5’te kahraman, Zülfümavi’yi almaya gittiğinde ona üç defa seslenir. İlk seslenişinde atı ayaklarından beline kadar, ikincide kendisi beline kadar, üçüncüde yine kendisi tamamen taş kesilir. Zülfümavi, bir kova su serpince bu taşlar çözülmüştür.

M6’da kahraman, dünya güzelini almaya gittiğinde, üç taş atıp oradaki bir teli vuracaktır. Birincide vuramaz ve atı dizine kadar taş kesilir. İkincide de vuramayınca atı üzengisine kadar taş kesilir. Üçüncüde teli vurur ve oradan çıkarlar.

Yukarıdaki örneklerden anlaşıldığı üzere sekiz metnin beşinde taş kesilme motifi mevcuttur. Taş kesilme ya kahramanın kendisi üzerinde ya da atının üzerinde gerçekleşmiştir. Bu durum metinlerin ortak noktasıdır. Birbirinden farklı yörelerde anlatılan metinlerde bu denli ortak bir motifin bulunması bu motifin ana metinde bulunuyor olduğunu göstermesindedir. Ayrıca motifin orijinalliyi de söz konusudur. M3, M7 ve M8’de ise bu motife yer verilmemiştir.

4. Elma

Dünya üzerinde birçok farklı türü bulunan elmanın sağlık açısından bir şifa kaynağı olduğu bilinmektedir. Bu yönü elmanın hem mitolojik hem de sembolik bir motif olarak halk anlatılarında yer almasını sağlamıştır. Masallarda da bir motif olarak yer alan “*elmanın beşikten mezara, hayatımızın her aşamasında verimliliğın, zürriyetin, ebediliğın, gençliğın, güzelliğın, kuvvetin, sağliğın, sevginin ve hatta inancın sembolü olarak kullanıldığı söylenebilir.*” (Şimşek, 2008: 194). Bu şekildeki sembolik anlamları ifade eden elmanın “Üç Bacı” masalının varyantlarından M3 ve M6’da yer aldığı görülmektedir.

M3’te kahramanın ilk imtihanı, perilerin şehrindeki ak elma ağacını getirmesidir. O, bu ağacı getirip dikecektir. Özelliğı ise elmalarının hiç bitmeyecek olmasıdır. Bu yönüyle elma bereketin sembolü olmuştur.

M6’da dünya güzeli, kahramanın karşısına elinde üç elma ile çıkmıştır. O, elmanın birini üçe bölüp bir parçasını kendisi yemiş; bir parçasını kahramana, diğeri parçayı ise ata vermiştir. At yedikten sonra oradaki her şey hayvana dönüşür. Bu şekilde oradan kaçıp kurtulurlar. Kalan iki elmadan birini çocukla kız kardeşini büyüten dev ile eşine, diğeri de fırıncıya verirler.

İki metinde de elma sihirli yönüyle ön plandadır. Bu durum iki metinde ortak noktadır. Metinlerin anlatıldığı yöreler birbirinden çok farklı yöreler olmasına rağmen bir motifin bu denli ortak özelliklere sahip olması ilginçtir. İki metin birbirinden etkilenerek oluşmuş olabilir ya da tamamen tesadüfi olarak bu motife yer verildiğı de söylenebilir.

5. Av

Türk kültüründeki halk sporlarından av sporunun yeri ve önemi büyüktür. Göçebe bir yaşamın gerekliliğı olan avcılık, Türk tarihinin ve kültürünün değerli yapı taşlarından biridir. Hatta av adına tarihte, türlü törenlerin düzenlenmiş olması da av sporunun Türk milleti için ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Bu önem halk anlatılarına da aksetmiştir.

Türk halk anlatılarında ve Dede Korkut Hikayelerinde kahramanların çocuk yaştan itibaren av sporuyla meşgul olduğu görülmektedir. “*Dede Korkut Hikayelerinde; av, avcılık, av hayvanları ekonominin önemli unsurlarındandır. Avlar, yiyecek ve giyecek kaynaklarıdır. Şölen yiyeceğidir ve beylere sunulan armağandır. Avcılık, kahramanlık ve yiğitlik sembolüdür. Oğuz yaşantısının baba töresi olduğu gibi savaş için canlı kalma idmanıdır.*” (Berbercan, 2010: 13). Sadece Dede Korkut Hikayelerinde değil, diğer tüm halk anlatılarında av sporunun örnekleri mevcuttur. Masallar da bu anlatılardan biridir. “Üç Bacı” masalına ait metinlerin hepsinde kahramanların av sporuyla meşgul olduğu ifade edilmiştir. Metinlerin ilgili bölümleri şu şekildedir:

M1’de terk edilen çocukları bulan adam avcıdır. Hatta o, çocukları avdayken bulmuştur.

M2’de çocuklardan erkek olan, büyüdüğünde iyi bir avcı olmuştur. Çocuklar ormandaki evlerinde yaşarken, erkek kahraman her gün geyik avlamaktadır.

M3’te kahraman, Akmat Pehlivan’dan av yapmayı da öğrenmiştir. Avda bir yetişkin gibi keçi, teke vurur ve Han’ı kendine hayran bırakır.

M4’te kahraman, büyüyünce her gün ava çıkar. Büyüdükleri evden ayrıldıktan sonra da kulübelerinde yaşarken her sabah ava çıkar ve avdan getirdikleriyle beslenirler.

M5’te çocuklar dağın başındaki evlerinde yaşarken oğlan her gün av kuş edip kardeşini besler.

M6’da çocukları büyüten dev, her gün ava çıkıp dağlardan mahlûk vurup getirmektedir. Büyüyen oğlan da ava gitmek istemektedir. Daha sonra devin uçan atını alınca çok başarılı avlar yapmış herkesi kendine hayran bırakmıştır.

M7’de padişahın oğlu ava gitmektedir.

M8’de padişahın üç oğlu ava gitmiştir. Av dönüşünde dul kadının üç konuşmasını duymuşlardır.

Örneklerden de anlaşılacağı üzere metinlerin hemen hepsinde çocukluk aşamasını atlatan kahraman av yapmayı öğrenmiş ve bu alanda büyük başarılar göstererek kendisini kanıtlamıştır. Onun özellikle büyüdüğü yerden ayrıldıktan sonra av etkinliğine yöneldiği görülmektedir. Sonuç olarak varyant metinlerde av sporuna dair bölümler çok az farklılıklar gösterse de içerik aynı kalmıştır. Dolayısıyla av sporu bu metinler için ortak bir noktadır. Anlatıcının etkisi sadece az önce bahsedilen farklılıklarda görülmektedir.

6. Çocuksuzluk

Hemen her halk anlatmasının giriş kısmında, çocuksuzluk sıkıntısı çeken bir çiftten bahsedilmektedir. Bu durum neredeyse tüm anlatmaların ortak noktasıdır. Aslında çocuksuzluk motifi aracılığıyla bireyleşim serüveni yaşayacak ve bunda başarılı olacak bir kahramanın gelişi haber verilmektedir.

Aileler için çocuğun taşıdığı değer halk anlatılarına da yansımıştır. Bu anlatılarda çocuksuzluk motifi ile ailelerin yaşadığı sıkıntılar dile getirilmiştir. Çocuk olması için de çeşitli uygulamalar ve ritüeller gerçekleştirilmiştir. Çünkü çocuksuz olmak yarım olmaktır. Aile olmak ve bütünlüğe ulaşmak için çocuk şarttır (Çetindağ Süme, 2015: 136). Bu motifin en belirgin hali Dede Korkut Hikayelerinden Dirse Han Oğlu Boğaç Hikayesinde görülmektedir. Bu hikayeye göre çocuğu olmayanlar cezalandırılmıştır. Bunlarla birlikte çocuksuzluk masallarda da sıkça rastlanan bir motiftir. “Üç Bacı” masalına ait varyantlardan ise M1, M2, M3 ve M4’te bu motife yer verildiği görülmektedir.

M1’de terkedilmiş çocukları bulan adam, çocuksuzluk sıkıntısı çekmektedir. O, bu çocukları bulunca sıkıntısından kurtulduğunu düşünüp çok mutlu olmuştur. Diğer üç metinde de durum aynıdır. M3’te çocuksuzluk sıkıntısı çeken kişi Akmat Pehlivan olup M4’te değirmencidir. Çocuksuzluk motifinin ana metinle birlikte toplamda dört metinde bulunması, motifin orijinal olduğunu göstermektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi kahramanın doğumundan önce onun gelişi bu motif ile haber verilmiştir.

3. SONUÇ

Günümüzde yok olma noktasına gelmiş olan masal anlatma geleneğinin kalıntıları olan masallar, söz konusu geleneğin yaşadığı dönemde ne denli canlı olduğunu göstermektedir. Bir metnin farklı bölgelerde farklı kişiler tarafından defalarca anlatılması bu canlılığın en temel kanıtıdır. Defalarca anlatılan metinler, her ne kadar usta anlatıcıların karakterlerinden, psikolojisinden, kültüründen, dil özelliklerinden birtakım unsurları taşısa da onların dimağından ve içinde yetiştiği kültürün süzgecinden geçerek orijinalliğinden bir şey kaybetmemiştir. Söz konusu masallardan biri de “Üç Bacı” masalıdır.

Bu çalışma kapsamında “Üç Bacı” masalının farklı kaynaklarda bulunan varyantları incelenip değerlendirilmiştir. Yukarı Çukurova’da anlatılmış olan “Üç Bacı” masalına ait farklı kaynaklardan farklı isimlere sahip yedi varyant tespit edilmiştir. Bu varyant metinler ise Kafkasya, Kırgızistan, Elâzığ, Erzurum, Tunceli ve Taşeli Platosu gibi yörelerde anlatılmıştır. Bu varyantların değerlendirilmesi kapsamında söz konusu varyantların motif yapısı mukayese edilmiştir. Ana metin dahil varyant metinlerdeki motif yapısını oluşturan birimlerden biri renklerdir. Masal metinlerinde bulunan ak, kara, mavi ve kırmızı gibi renkler masal metinlerindeki sembolik dilin ana unsurlarından olmuştur. Bu renklerin kullanım alanı bazı metinlerde ortak olmakla beraber bazı metinlerde farklılıklar göstermiştir. Metinlerdeki motif yapısının diğer bir birimi ise birtakım anlamların sembolü olan sayılardır. Bunlarla ilgili olarak ise üç, dört, yedi ve kırk sayılarının metinlerde yer aldığı görülmektedir. Metinlerdeki motif yapısının üçüncü birimi ise hayvanlardan oluşmaktadır. Bu anlamda metinlerinde köpek ve at motifleri yer almıştır. Metinlerdeki motif yapısının dördüncü birimi de tiplerle ilgilidir. Metinlerde dev, Hızır, en küçük kardeş, çoban ve kadın tipleri rol oynamıştır. Motif yapısının beşinci birimi ise bu tasnif dışında kalan motiflerden oluşmaktadır. Bu motifler ise ağaç, su, taş kesilme, elma, av ve çocuksuzluktur. “Üç Bacı” masalına ait varyantlardaki bu motifler mitolojik, sembolik ve arketipsel yönlerden değerlendirilerek mukayese edilmiştir. Bazı motiflerin çok az değişikliklerle metinlerde korunduğu bazı motiflerin ise bazı metinlerde bulunmadığı görülmüştür. Benzerliklerin bir kısmının masal metinlerinin birbirine yakın yörelerde anlatılmasıyla ilgili olduğu, bir kısmının da motifin orijinalliğiyle ilgili olduğu anlaşılmıştır. Farklılıklar ise genel olarak anlatıcıların içinde yetiştiği kültürün etkisiyle var olmuştur.

“Üç Bacı” masalının farklı yörelerde farklı kişiler tarafından anlatılmış olması, masal anlatma geleneğinin yaşadığı dönemlerde bu geleneğin ne denli canlı olduğunu gösteren sadece bir örnektir. Masal metinlerini içeren yazılı kaynaklar daha detaylı incelendiğinde bu masala ait daha birçok varyant metin tespit edilecektir. Dolayısıyla masalların kültürün asırlar ve nesiller ile birbirinden alakasız ve habersiz yaşam merkezleri arasındaki taşıyıcı unsurları olduğu gerçeği vurgulanacaktır.

4. KAYNAKLAR

Alptekin, Ali Berat (2002); Taşeli Masalları, Akçağ Yayınları, Ankara.

Aslan, Zeynep (2012); Karaçay-Malkarlarda Tılsımlı Masallar, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi: Ankara.

- Berbercan, M. Turgut (2010); “*Türk Dili ve Kültürü Açısından Babürname’de Avcılık*”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum, s. 125-145.
- Beydili, Celal (2004); Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük, Yurt Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Çetindağ Süme, Gülda (2014); “*Nasreddin Hoca Fıkralarında Örtülü İletişim*”, Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, Yıl 2, Sayı 4, s. 107-115.
- Çetindağ Süme, Gülda (2015); “*Halk Anlatılarında ‘Olağanüstü Biçimde Hamile Kalma’ Motifi Üzerine Bir Değerlendirme*”, International Journal Of Eurasia Social Sciences, Vol: 6, Issue: 20, p. 135-151.
- Çetindağ Süme, Gülda (2019); Alıp Manaş’ın Sembolik Serüveni, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Çobanoğlu, Özkul (1999); Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Çoruhlu, Yaşar (2013); Türk Mitolojisinin Anahatları, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Doğan, Sabri (2009); Kırgız Masalları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi: Ankara.
- Durbilmez, Bayram (2007); “*Kırım Türk Halk Anlatılarında Sayı Simgeciliği*”, Milli Folklor, yıl 19, sayı 76, s. 177-190.
- Günay, Umay (2011); Elâzığ Masalları, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Işık, Neşe (2009); Türk Masallarının Sembolik Açıdan Çözümlemesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi: Elâzığ.
- Kılıç, Sevda (2018); “*Yedi Sayısının Kültürel Arkaplanı Çerçevesinde Garibname Mesnevisinin Yedinci Bölümü Üzerine Bir İnceleme*”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, sayı 86, Yaz, s. 111-132.
- Ögel, Bahaeddin (1995); Türk Mitolojisi 2, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Özdemir, S. Deniz (2014); Anadolu Masallarında Su ve Ateş, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi: Elâzığ.
- Özdemir, S. Deniz (2019); Türk Halk Anlatılarında Dev Motifi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi: Elâzığ.
- Sakaoğlu, Saim (1980); Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Sakaoğlu, Saim (2010); Masal Araştırmaları, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Schimmel, Annemarie (2000); Sayıların Gizemi (Çev. Mustafa Küpüşoğlu), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Seyidoğlu, Bilge (1999); Erzurum Masalları, Emek Matbaacılık, İstanbul.
- Şimşek, Esmâ (1997), “*Halk Anlatmalarında ‘Sandığa Koyarak Denize Atma’ Motifi Üzerine*”, Millî Folklor, C 5, Sayı 36, Kış, s. 34-41.
- Şimşek, Esmâ (2001); Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması I-II, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Şimşek, Esmâ (2008); “*Ölümsüzlük İlacı Elma*”, Turkish Studies, Volume 3/5, Fall, s. 193-204.
- Yılmaz, Aktan Müge (2011); “*Masal Dünyasındaki Çoban*” TÜBAR 29, (Bahar): s. 519-531.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

Sözlü kaynaklara dair bilgiler sırasıyla adı soyadı, doğum tarihi, doğum yeri, tahsili, masalın derlendiği yer ve tarih şeklindedir.

K1: Yeter Karaduman, 1957, Çemişgezek-Tunceli, İlkokul, Ulukale Köyü Çemişgezek, 2015.

K2: Yusuf Öztürk, 1946, Çemişgezek-Tunceli, İlkokul, Yenimahalle Mah. Çemişgezek, 2015.

PHUBBİNG ve DİJİTAL AKRASİA: BU NE PERHİZ BU NE LAHANA TURŞUSU?
PHUBBING and DIGITAL AKRASIA: WHAT PICKLE WHICH DIET IS THIS?

Murat CANPOLAT

Dr., İnönü Üniversitesi, Okul Psikolojik Danışmanlığı, ORCID: 0000-0003-2106-6474

Özet

Son zamanlarda insanların internete erişmek için kullandıkları akıllı telefonlar en yaygın cihaz olarak bilgisayarları geride bırakmış görünüyor. Akıllı telefonlar insanların çok yakın veya dünyanın diğer ucundaki insanlarla sosyal etkileşimlerini ve iletişimlerini kolaylaştırmaktadır. Ancak, akıllı telefonlar insanları bir araya getirmedeki avantajlarına rağmen, oyun oynama, sosyal medya ve internete erişim gibi sebeplerle bağımlılık nesnelere dönüşebilir, bireyler arasında gerçekleşen yüz yüze iletişimin kalitesine zarar vererek bazen insanları birbirinden uzaklaştırabilir. İnsanların diğer insanlarla yüz yüze iletişim kurdukları esnada akıllı telefonlarıyla etkileşime geçerek iletişimini durdurması ve karşısındakileri görmezden gelmesi olarak tanımlanan Phubbing günlük iletişimde yaygın hale gelmiş bir fenomen gibi görünüyor. Phubbing'in ergenler ve gençler arasında yaygınlığının %49 olduğu bildirilmektedir. Bir sosyal etkileşimde, bir "phubber", arkadaşına/arkadaşlarına phubbing yapmaya başlayan bir kişi olarak tanımlanabilir ve bir "phubbee", phubbing davranışının alıcısı olan bir kişi olarak tanımlanabilir. Bu araştırmanın amacı gençlerin phubbing'e ilişkin algılarını keşfetmektir. Phubbing yapanlar bu davranışın etkilerinin farkındalar mı? Farkındalarsa bu incitici davranışı yapmaya neden devam ediyorlar? Araştırma nitel araştırma yöntemi kapsamında, olgubilim deseni çerçevesinde düzenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemiyle tespit edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, 2022 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 16 öğrencidir. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yapılan nitel görüşmelerin analizi sonucunda belirgin bir çelişki bulunmuştur. Phubbing'e maruz kalanlar da phubbing'i saygısız olarak bulsalar da zaman zaman phubbing yaptıklarını ve kasıtsız bir eğilim içinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular dijital cihaz kullanımına kapılma eğilimi olarak tanımlanan dijital akrasia-düşünülen ile yapılan arasındaki çelişki-kavramı eşliğinde tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Phubbing, dijital akrasia, üniversite öğrencileri

Abstract

Recently, smartphones that people use to access the internet seem to have overtaken computers as the most common device. Smartphones make it easier for people to interact and communicate with people very close or at the other end of the world. However, despite the advantages of smart phones in bringing people together, they can turn into objects of addiction due to reasons such as playing games, social media and internet access, sometimes they can distance people from each other by damaging the quality of face-to-face communication between individuals. Phubbing, which is defined as people stopping communication and ignoring others by interacting with their smartphones while communicating face-to-face with other people, seems to be a normative phenomenon in daily communication. It is reported that the prevalence of phubbing among adolescents and young people is 49%. In a social interaction, a "phubber" can be defined as someone who starts phubbing his friend(s) and a "phubbee" can be defined as someone who is the recipient of the phubbing behavior. The aim of this research is to explore the perceptions of young people about phubbing. Are phubbers aware of the effects of this behavior? If they are aware, why do they continue to do this hurtful behavior? The research was organized within the scope of the qualitative research method, within the framework of the phenomenology pattern. The study group of the research was determined by purposive sampling method. The study group of the research is 16 students studying at Inonu University Faculty of Education in 2022. A semi-structured interview form was used as a data collection tool in the research. As a result of the analysis of the qualitative interviews, a significant contradiction was found. Although those who were exposed to phubbing found phubbing disrespectful, they stated that they did phubbing from time to time and that they had an unintentional tendency. These findings were discussed with the concept of digital akrasia-the contradiction between what is thought and what is done- which is defined as the tendency to use digital devices, and suggestions are presented.

Keywords: Phubbing, digital akrasia, university students

1. GİRİŞ

Son zamanlarda insanların internete erişmek için kullandıkları akıllı telefonlar en yaygın cihaz olarak bilgisayarları geride bırakmış görünüyor (Buckle, 2016). Pew Araştırma Merkezi' ne göre (2019) Amerika'da akıllı telefona sahip olma oranı %81'dir. Türkiye'de 2019 itibarıyla toplam nüfusun %50'sinden daha fazlası bir akıllı telefon kullanıcısıdır (Statista, 2019). Dokunmatik ara yüzleri ile birden fazla uygulamayı aynı anda çalıştırma, dahili ya da eklenebilir hafızası yardımıyla görüntü ve/veya ses kaydı yapabilme gibi üst düzeyde bilgi işlem kabiliyeti olan akıllı telefonlar (Ada ve Tatlı, 2012), kullanıcılarına çeşitli uygulamalar yardımıyla bir bilgisayarda yapabilecekleri neredeyse her işi (e-posta gönderip alma, bankacılık işlemleri yapma, alışveriş yapma, mesajlaşma, müzik dinleme, video ve fotoğraf çekme ofis dokümanlarına erişim sağlama ve düzenleme, oyun oynama, video/film çekme, izleme gibi) yapmalarını sağlayarak geniş bir yelpazede kullanım olanağı sağlamaktadır (Bulduklı ve Özer, 2016; Kuyucu, 2017). Ayrıca akıllı telefonlar insanların çok yakın veya dünyanın diğer ucundaki insanlarla sosyal etkileşimlerini ve iletişimlerini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle de akıllı telefonların kullanımının artarak devam edeceği düşünülmektedir.

Akıllı telefonlar, insanları bir araya getirmedeki avantajlarına rağmen, oyun oynama, sosyal medya ve internete erişim gibi sebeplerle bağımlılık nesnelere dönüşebilir (Erzen ve diğ., 2019), bireyler arasında gerçekleşen yüz yüze iletişimin kalitesine zarar vererek bazen insanları birbirinden uzaklaştırabilir (Turkle, 2012). Rainie ve Zickuhr (2015) insanların başkalarıyla sosyal etkileşim kurarken teknolojiyi kullandıklarını bulmuşlardır. Parmaksız (2020) akıllı telefon kullanımının bir çeşit bağımlılık ya da davranışsal bir sorun olarak karşımıza çıktığını, insanların sürekli, sıklıkla ve uygunsuz zamanlarda akıllı telefonlarıyla meşgul olmasının sosyal ilişkilerini bozabileceğini vurgulamıştır.

Bu araştırmada nitel araştırmanın keşfedici gücüyle akıllı telefonların sosyal ortamlarda yanlış kullanımı sonucu ortaya çıkan phubbing davranışının sosyal etkileşim ve iletişim üzerindeki etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Phubbing'e maruz kalanlar phubbing hakkında neler düşünüyor?, neler yaşıyor? Phubbing'e maruz kalanlar phubbing yapıyor mu? Phubbing yapanlar bu davranışın etkilerinin farkındalar mı? Farkındalarsa bu incitici davranışı yapmaya neden devam ediyorlar? Tüm bu sorulara cevap aranmıştır. Yapılan alan yazın taramasında dünyada yeni bir kavram olan phubbing davranışı ile ilgili nicel araştırmalara rastlanırken nitel araştırmalar yok denecek kadar az sayıdadır. Bu araştırmayla phubbing olgusu keşfedilecek, phubbing'in sosyal etkileşim ve iletişim üzerindeki etkisi anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu araştırmanın bulguları kendisinden sonraki araştırmalara da yol gösterici olacaktır. Bu çerçevede araştırma sorusu şu şekilde çerçeveselendi: Phubbing'e maruz kalan üniversite öğrencilerinin phubbing'e ilişkin algıları nelerdir?

1.1. Kuramsal Çerçeve

İnsanların diğer insanlarla yüz yüze iletişim kurdukları esnada akıllı telefonlarıyla etkileşime geçerek iletişimini durdurması ve karşısındakileri görmezden gelmesi, yok sayması olarak tanımlanan "Phubbing" günlük iletişimde yaygın hale gelmiş bir fenomen gibi görünüyor (Chotpitayasunondh & Douglas, 2016). Phubbing'in ergenler ve gençler arasında yaygınlığının %49 olduğu bildirilmektedir (Davey ve diğ., 2018). Bir sosyal etkileşimde, bir "phubber", arkadaşına/arkadaşlarına phubbing yapmaya başlayan bir kişi olarak tanımlanabilir ve bir "phubbee", phubbing davranışının alıcısı olan bir kişi olarak tanımlanabilir. Yapılan çalışmalar phubbingin ilişkisel durumları olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir (Abeele ve diğ., 2016). Phubbing'in romantik ilişkilerin algılanan kalitesini zayıflattığı (McDaniel ve Coyne 2016), kıskançlık duygusunun yaşanmasına yol açarak çiftler arasında ilişkiyi sürdürmede isteksizliğe neden olduğu (Krasnova ve diğ., 2016), karşılıklı ilişki memnuniyetini, kişisel

huzur duygularını ve bireyler arasındaki iletişimi olumsuz etkilediği ifade edilmektedir (Roberts ve David, 2016). Etkileşim esnasında bireylerin yanındakiyle iletişim kurmak yerine, telefonuyla meşgul olması dikkatinin dağılmasına ve karşısındaki birey yokmuş gibi davranmasına yol açarak (Misra ve diğ., 2014) karşısındaki insanın kendini kötü hissetmesine sebep olmaktadır (Parmaksız, 2020). Phubbing'in bir diğer olumsuz sonucu yanlış anlaşılmaya yol açabilmesidir. Etkileşim esnasında telefonuyla meşgul olan kişi karşısındakine olumsuz bir izlenim bırakabilir (Walther ve diğ., 2008).

Sonuç olarak phubbing davranışı, sosyal dışlanmanın yaşanmasına yol açarak etkileşimin ve ilişkilerin kalitesini zedeleyebilir. Phubbing'e maruz kalan insanlar kendileri de phubbing yapabilir. Phubbing yapan insanlar kendileri de maruz kalabilir. Bugün toplumda phubbing'in yaygın bir fenomen olduğunu söylemek mümkündür (Chotpitayasunondh ve Douglas, 2016) ancak yaygın olması davranışın doğru olduğu anlamına gelmez. Bu davranışın giderek artması ve araştırmaların olumsuz etkileri konusunda ortak görüşe sahip olmaları bu fenomenin keşfedilmesini hedefleyen araştırmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu olgunun tam olarak anlaşılması önleme ve müdahale çalışmalarına yön verecektir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemi desenlerinden olgubilim deseni çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Olgubilim deseninde farkında olunan fakat derinlemesine ve detaylı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bunun için de olgubilim deseninde araştırılan olguyu deneyimleyen kişilerle görüşülür. Bu araştırmada phubbing olgusuna odaklanılmış phubbing'e maruz kalan üniversite öğrencileri ile görüşülmüştür.

2.2. Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcıları amaçlı örneklem yöntemiyle tespit edilmiştir. Olgubilim çalışmalarda veri kaynakları araştırılan konuyu deneyimleyen kişilerden oluşur (Büyüköztürk ve diğ., 2008). Olgubilim araştırmalar için örneklem büyüklüğü genellikle 10-25 arasında önerildiğinden (Creswell, 2003), bu araştırma 16 üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Bu öğrencilerin tamamı phubbing'e maruz kalmış ve kalmaya devam eden öğrencilerdir. Yaşları 21 ile 27 arasında değişen ($\bar{x} = 23.88$; $Ss = 1.69$) katılımcıların 10'u kadın 6'sı erkektir.

2.3. Verilerin Toplama Süreci

Araştırma verileri 2022 yılında toplanmıştır. Araştırmada katılımcılara ulaşmak için araştırmacı İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinde sınıfları dolaşarak phubbing hakkında bilgi vermiş, phubbing'e maruz kaldığını ifaden eden ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 25 öğrenci tespit etmiştir. Daha sonra bu öğrencilerden 9'u görüşme için uygun olmadığını söyleyince araştırmadan çıkarılmıştır. Kalan 16 öğrenci ile bireysel görüşmelerin yapılacağı zaman ayarlanmış ve görüşme sürecine geçilmiştir. 16 katılımcı ile görüşmeler araştırmacı tarafından araştırmacının çalışma ofisinde yapılmıştır. Nitel görüşmeler başlamadan önce araştırmanın amacı ve içeriği hakkında katılımcılara tekrar bilgi verilmiş ve onamları alınmıştır. Bu görüşmeler yaklaşık olarak 6-11 dakika arasında sürmüştür. Katılımcıların onamları ile alınan ses kaydı dosyası birebir transkript edilmiştir. Katılımcıların isimleri ve kimliklerini açığa çıkaracak olası bilgiler transcript sırasında değiştirilmiş, çalışmanın son halinde bu değiştirilmiş hali sunularak katılımcıların kimlikleri gizlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan ana sorulardan bazıları tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1

Yarı yapılandırılmış görüşme soruları

Sizce phubbing nasıl bir davranış?

Birileri ile yüz yüze konuşurken karşınızdakinin bir anda telefonla uğraşması size ne hissettiriyor? İletişim kalitenizi, onun hakkındaki izleniminizi (dikkati, nezaketi), kendinizi dışlanmış hissedip hissetmediğinizi anlatır mısınız?

Phubbing'e maruz kaldığınız halde phubbing yaptığımız olur mu? Bununla ilgili neler söylemek istersiniz?

Zaman zaman phubbing yapan biriye ve bu davranışın incitici olduğunu düşünüyorsa: Bu davranışa neden engel olamıyorsunuz?

Phubbing yapmayan biriye: Bunu nasıl başarıyorsunuz?

2.4. Veri Analizi

Katılımcılar ile yapılan bütün görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt edildikten sonra bire bir transcript edilerek, QSR NVIVO-11 nitel veri analizi programına yüklendi. Elde edilen veri setinde tekrar eden anlam örüntülerini bulmak, derinlemesine ve zengin bir şekilde analizini yapmak için prosedürü Braun & Clarke (2006) tarafından tanımlanan tematik analiz kullanıldı.

İlk olarak araştırmanın yazarı ve İnönü Üniversitesi PDR bölümünden lisansüstü düzeyde nitel araştırmalar dersi yürüten, nitel araştırmalar yapan bir öğretim üyesi (kodlayıcılar) 16 transkriptin tamamını okuyarak veriye aşina olmuştur. Daha sonra kodlayıcılar 16 verinin 4 tanesini eşit sayıda ve rastgele olarak paylaşmış, ilk kodlar oluşturulmuştur. Ardından benzerlikler ve farklılıklar dikkate alınarak kod kitabı oluşturulmuştur. Bu kitap, kodları, tanımları ve örnek ifadeleri içermektedir. Daha sonra transkriptler kodlayıcılar arasında paylaşılarak asıl kodlamaya geçilmiştir. Asıl kodlama yapılırken kod kitabına göre hareket edilmiş ve yeni kodlar ortaya çıktığında kodlayıcılar bir araya gelerek kod kitabını revize etmiştir. Süreç boyunca kodların ne anlam ifade ettiği, birbirileri ile ilişkileri ve olası hangi temalar altında birleşeceği ile ilgili hatırlatıcı notlar (Charmaz, 2006) yazılarak veriler hakkında bütüncül ve analitik bir bakış sağlanmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Yapılan tematik analiz sonucunda ortaya çıkan dört ana tema şekil 1'de gösterilmiştir. Bulgular kısmının sunumunda bütünlük sağlanması amacıyla her bir tema öyküleştireci sunuma olanak tanıyacak bir şekilde verilmiştir.

Şekil 1. Phubbing'e maruz kalmaya ilişkin tematik harita

Davranışı Tanımlama

Bu tema phubbing'e maruz kalan üniversite öğrencilerinin bu davranışa ilişkin tanımlamalarını kapsamaktadır. Katılımcıların tamamı phubbing ile ilgili olumsuz tanımlamalar yapmışlardır. Phubbing davranışı "saygısız", "sinir bozucu", "dışlayıcı", "küçümseyici", "üzücü", "ahlak dışı", "kırıcı" ve "çirkin" olarak nitelendirilmiştir. 23 yaşındaki Aybüke, phubbing'e maruz kalanlardan sadece biri. "Phubbing'i nasıl tanımlarsınız?" sorusuna, "Tek kelimeyle sinir bozucu bir hareket diyebilirim." diyor ve sözlerine, "İnsana kendini o kadar kötü hissettiriyor ki anlatamam." diyerek devam ediyor. 21 yaşındaki Eren, kendi deyimiyle "günümüzün hastalığı" olarak nitelediği phubbing'i saygısız bir eylem olarak gördüğünü söylüyor.

Hissedilenler

Bu tema phubbing'e maruz kalan üniversite öğrencilerinin bu davranış karşısında yaşadığı hisleri kapsamaktadır. Katılımcıların tamamı bu davranış karşısında olumsuz hislere kapıldıklarını belirttiler. Kendilerini "değersiz", "öfkeli", "dışlanmış", "hakarete uğramış", "görmezden gelinmiş", "yetersiz" ve "küçümsenmiş" olarak hissettiklerini vurguladılar. 25 yaşındaki Ayşenur, phubbing karşısında yaşadıklarını, "Tam sohbet ederken birden telefona dönülmesi insana kendini kötü hissettiriyor. O an telefonun daha ilgi çekici olduğunu düşünüyorum ve kendimi yetersiz hissediyorum. Bir daha ki buluşmada yine aynı olacak mantığıyla buluşmak istemiyorum. İletişimi çok kötü etkiliyor onur kırıcı bir durum olduğunu düşünüyorum." diyerek dile getiriyor. 27 yaşındaki Seyfi, "Karşımdaki kişinin beni umursamadığı hissiyatına kapılıyorum. Nezaketsiz ve çok kaba bir hareket. İnsan kendisini yokmuş gibi hissediyor." sözleriyle hislerini anlatıyor.

Tepkiler

Bu tema phubbing'e maruz kalan üniversite öğrencilerinin bu davranış karşısında verdiği tepkileri içermektedir. Katılımcıların neredeyse tamamı bu davranış karşısında bir tepki verdiğini belirtti. Bu tepkiler, "konuşmayı durdurma", "uyarıda bulunma", "aynısını yapma" ve "görüşmek istememe" ydi. 23 yaşındaki Sevilay, phubbing'e maruz kalan bu davranış karşısında öfkelenenlerden sadece biri. Verdiği tepkiyi, "Evet phubbing'e maruz kaldım. Beni dinlemediğini düşünmek iletişimin tek taraflı kaldığını düşünmek insanı değersiz hissettiriyor. Genelde bunu anlaması için söyleyeceklerimi yarıda keserim." sözleriyle anlatıyor.

Katılımcıların çok azı hiçbir tepki vermediklerini “hiçbir şey olmamış gibi davrandıklarını” söylediler. 24 yaşındaki Defne, phubbing karşısında kendisini kötü hissettiğini söylüyor ancak “Olmamış gibi davranıyorum.” diyerek tepki vermediğini ekliyor.

Phubbing Yapma

Katılımcıların tamamı phubbing’i sinir bozucu, saygısız bir eylem olarak tanımladılar. Ancak buna rağmen bazı katılımcılar phubbing’i zaman zaman yaptıklarını kabul ettiler. 25 yaşındaki Kayra, phubbing’i kırıcı bir davranış olarak niteleyenlerden biri. Ama bazen telefonun çekimine kapıldığını itiraf ediyor ve “Sıkıcı bir sohbet, ilgimi çekmeyen bir sohbet olursa telefonumla uğraşıyorum. Yanlış olduğunu biliyorum ama yine de yapıyorum.” diyerek karşı tarafa phubbing yaptığını anlatıyor. 26 yaşındaki Oktay da phubbing’e maruz kalıp phubbing yapanlardan sadece biri. “Bu durumu nasıl açıklarsınız?” sorusuna, “Elinde olmayan nedenlerden oluyor.” diyor ancak net bir cevap veremiyor.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada akıllı telefonların sosyal ortamlarda yanlış kullanımı sonucu ortaya çıkan phubbing davranışının sosyal etkileşim ve iletişim üzerindeki etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda phubbing’in saygısız bir eylem olarak görüldüğü, phubbing’e maruz kalanların kendilerini değersiz hissettikleri ve karşısındakine kırıldıkları, phubbing’e maruz kalanların da phubbing’i saygısız olarak bulsalar da zaman zaman phubbing yaptıkları ve kasıtsız bir eğilim içinde oldukları bulunmuştur.

Bu bulgular dijital cihaz kullanımına kapılma eğilimi olarak tanımlanan dijital akrasia-düşünülen ile yapılan arasındaki çelişki- (Aagaard, 2020) kavramı eşliğinde tartışılmıştır. Akrasia, Yunanca “irade zayıflığı” anlamına gelir ve bir kişinin kendi niyetlerine veya kararlarına aykırı hareket ettiği durumları ifade eder (Mele, 2012). Dijital cihaz kullanımı ile ilgili düşüncelerin ve eylemlerin çelişkisidir (Aagaard, 2020). Bu araştırmada katılımcıların bazılarının phubbing’i ahlak dışı bir davranış olarak gördüklerini ama zaman zaman başkalarına istemeden yaptıklarını söylemeleri dijital akrasia yaşadıklarını göstermektedir. Benzer şekilde, 2015 Pew araştırma raporuna göre, Amerikalı yetişkinlerin %82’si, insanların grup görüşmeleri sırasında telefonlarını kullanmalarının ara sıra veya sık sık konuşmayı incittiğini söylüyor, ancak aynı zamanda, katılımcıların %89’u kendilerinin telefonlarını kullandığını söylüyor (Rainie ve Zickuhr, 2015). Tüm bu sonuçlar “Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu?” sözünü akıllara getiriyor.

Bu araştırmanın bulgularından hareketle sonraki araştırmacılara bazı öneriler getirilmiştir. Bu araştırma üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiş ve bulgular bu örneklemden elde edilen verilere dayandırılmıştır. İleride yapılacak araştırmalar ergenlerle yapılabilir. Çünkü phubbing’in ergenler arasında yaygın olduğu görülmektedir. Ancak ergenlerin bu davranışın farkında olup olmadıkları net değildir. Farkındalarsa bu durumun onları rahatsız edip etmediğini de cevaplanmamış sorular arasındadır.

5. KAYNAKLAR

Aagaard, J. (2020). Digital akrasia: a qualitative study of phubbing. *Ai & Society*, 35(1), 237-244.

Abeele, M.M.V., Antheunis, M.L. & Schouten, A.P. (2016). The effect of mobile messaging during a conversation on impression formation and interaction quality. *Computers in Human Behavior*, 62, 562–569. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.04>.

Ada, S., & Tatlı, H. (2012). *Akıllı telefon kullanımını etkileyen faktörler üzerine bir araştırma*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, Kahramanmaraş.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Buckle, C. (2016). *Mobiles seen as most important device*. Retrieved from <http://www.globalwebindex.net/blog/mobiles-seen-as-most-important-device>

Bulduklu, Y., & Özer, N. P. (2016). Gençlerin Akıllı Telefon Kullanım Motivasyonları. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 5(8), 2963-2986.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. SAGE Publications Inc.

Chotpitayasunondh, V., & Douglas, K. M. (2016). How “phubbing” becomes the norm: The antecedents and consequences of snubbing via smartphone. *Computers in Human Behavior*, 63, 9–18. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.05.018>

Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approach*. Sage Publication.

Davey, S., Davey, A., Raghav, S. K., Singh, J. V., Singh, N., Blachnio, A., & Przepiórkaa, A. (2018). Predictors and consequences of “Phubbing” among adolescents and youth in India: An impact evaluation study. *Journal of family & community medicine*, 25(1), 35.

Erzen, E., Odaci, H., & Yeniceri, I. (2021). Phubbing: Which personality traits are prone to phubbing?. *Social Science Computer Review*, 39(1), 56-69.

Krasnova, H., Abramova, O., Notter, I., & Baumann, A. (2016). Why phubbing is toxic for your relationship: Understanding the role of smartphone jealousy among “Generation Y” users. *In Twenty-fourth European Conference on Information Systems (ECIS)*, Istanbul, Turkey.

Kuyucu, M. (2017). Gençlerde akıllı telefon kullanımı ve akıllı telefon bağımlılığı sorunsalı: “Akıllı telefon (kolik)” üniversite gençliği. *Global Media Journal TR Edition*, 7(14), 328-359.

McDaniel, B. T., & Coyne, S. M. (2016). “Technoference”: The interference of technology in couple relationships and implications for women’s personal and relational well-being. *Psychology of Popular Media Culture*, 5(1), 85-98. <https://doi.org/10.1037/ppm0000065>.

Mele, A. (2012). *Backsliding: Understanding weakness of will*. Oxford: Oxford University Press.

Misra, S., Cheng, L., Genevie, J., & Yuan, M. (2014). The iphone effect: The quality of inperson social interactions in the presence of mobile devices. *Environment and Behavior*, 48(2), 275-298.

Parmaksız, İ. (2020). İletişimde ve ilişkilerde phubbing. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(2), 359-372.

Pew Araştırma Merkezi (2019). Mobile Technology and Home Broadband. Erişim Adresi: <https://www.pewinternet.org/2019/06/13/mobiletechnology-and-home-broadband-2019/>

Rainie, L., & Zickuhr, K. (2015). *Americans' views on mobile etiquette*. Pew Research Center. Erişim adresi: <http://www.pewinternet.org/2015/08/26/americans-views-onmobile-etiquette/>.

Roberts, J. A., & David, M. E. (2016). My life has become a major distraction from my cell phone: Partner phubbing and relationship satisfaction among romantic partners. *Computers in Human Behavior*, 54, 134–141.

Statista. (2019). Number of smartphone users in Turkey from 2017 to 2023 (in millions). Erişim adresi: <https://www.statista.com/statistics/467181/forecast-of-smartphone-users-in-turkey/>

Turkle, S. (2012). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. New York, NY: Basic Books.

Walther, J. B., Van Der Heide, B., Kim, S. Y., Westerman, D., & Tong, S. T. (2008). The role of friends' appearance and behaviour and evaluations of individuals on Facebook: are we known by the company we keep? *Human Communication Research*, 34(1), 28-49.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ŞANLIURFA İLİNDE ÖRTÜALTI TARIM GREENHOUSE AGRICULTURE IN ŞANLIURFA PROVINCE

Mehmet BOZKOYUN¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya, ORCID 0000-0003-2491-2875

Özet

Bitkisel ürün elde etmek amacıyla toprağın işlenmesi anlamına gelen tarım, Neolitik çağdan beridir insanoglu için önem arz etmektedir. Tarımsal üretim, özellikle temel besin maddelerini sağlaması açısından, insanları doğrudan ilgilendiren bir faaliyet olarak görülmektedir. Neolitikten bu yana tarımsal üretim çeşitli metotlarla yapılmaktadır. Bu metotlardan bir tanesi de örtüaltı tarım metodudur. Bu metot sayesinde birim alanda yüksek verim elde edilmektedir. Türkiye’de örtüaltı tarım alçak ve yüksek plastik tüneller ile cam ve plastik seralarda yapılmaktadır. İlk uygulamaları Roma devrine kadar giden örtüaltı tarım, birinci dünya savaşı sonrasında hızlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Buna karşılık, Türkiye’de ticari anlamda 1970’li yıllardan itibaren gelişmeye başlamıştır. Çalışma alanı olan Şanlıurfa ilinde ise 1980’li yıllardan itibaren örtüaltı tarımı yapılmaya başlanmıştır. İl genelinde örtüaltı tarım, en fazla plastik seralarda yapılmaktadır. 2021 yılı itibariyle Birecik, Halfeti, Harran, Hilvan, Karaköprü, Siverek ve Suruç ilçelerinde kayıtlı sera bulunmamaktadır. Çalışma alanı içerisinde toplam 3.163 dekarlık bir alanda örtüaltı tarımı yapılmaktadır. Bu da Türkiye’deki örtüaltı tarımın % 0.4’üne denk gelmektedir. İl genelinde örtü altı tarımın en fazla olduğu ilçe 950 dekar ile Eyyübiye iken, en az olduğu ilçe ise 10 dekar ile Viranşehir’dir. İl genelinde örtüaltı tarımda en fazla yetiştirilen ürünler, sırasıyla domates (505 dekar), biber (373 dekar), salatalık (230 dekar) ve patlıcandır (110 dekar). Şanlıurfa ili geniş tarım topraklarına sahip olmasına karşın, il genelinde örtüaltı tarım yeterince gelişmemiştir. Dolayısıyla bu çalışmadaki amaç, Şanlıurfa ilindeki örtüaltı tarımın mevcut durumunu ortaya koymak ve örtüaltı tarımın geliştirilmesi için çözüm önerileri geliştirmektir.

Anahtar kelimeler: Örtüaltı tarım, Şanlıurfa, çözüm önerileri

Abstract

Agriculture, which means the cultivation of the soil in order to obtain herbal products, has been important for human beings since the Neolithic age. Agricultural production is seen as an activity that directly concerns people, especially in terms of providing basic nutrients. Agricultural production has been done by various methods since the Neolithic. One of these methods is the greenhouse farming method. Thanks to this method, high efficiency is obtained per unit area. In Turkey, greenhouse agriculture is carried out in low and high plastic tunnels and glass and plastic greenhouses. Covered agriculture, the first applications of which date back to the Roman period, started to develop rapidly after the first world war. On the other hand, it has started to develop commercially in Turkey since the 1970s. In the province of Şanlıurfa, which is the study area, greenhouse agriculture has been started since the 1980s. In the province, greenhouse agriculture is mostly carried out in plastic greenhouses. As of 2021, there are no registered greenhouses in Birecik, Halfeti, Harran, Hilvan, Karaköprü, Siverek and Suruç districts. In the study area, greenhouse cultivation is carried out on a total area of 3.163 decares. This corresponds to 0.4% of greenhouse agriculture in Turkey. While the district with the highest level of greenhouse agriculture in the province is Eyyübiye with 950 decares, the district with the lowest level is Viranşehir with 10 decares. The most cultivated crops in greenhouse agriculture throughout the province are tomatoes (505 decares), peppers (373 decares), cucumbers (230 decares) and eggplant (110 decares). Although the province of Şanlıurfa has large agricultural lands, greenhouse agriculture is not sufficiently developed throughout the province. Therefore, the aim of this study is to reveal the current situation of greenhouse agriculture in Şanlıurfa and to develop solutions for the development of greenhouse agriculture.

Keywords: Greenhouse agriculture, Şanlıurfa, solution suggestions

1. GİRİŞ

Yerkabuğunun en üst kısmını teşkil eden, “bitkileri besleyen ve rölyefe bağlı olarak, zaman içinde ana madde üzerinde etkili olan iklim ve canlıların birlikte etkisine bağlı özelliklere sahip

doğal varlıkların toplamı” olan toprak, insanoğlu için hiç şüphesiz doğal kaynaklar içerisinde ilk sırada yer almaktadır (Dizdar, 2003: 3). Özellikle Neolitik dönemden itibaren bu doğal kaynak üzerinde insanlar, tarım yapagelmışlerdir. “Topraktan ürün almak amacıyla toprağın işlenmesi, tohum ekilerek veya fidan dikilerek zirai bitki yetiştirilmesi ve olgunlaşan ürünün hasat edilmesi” (Özçağlar, 2014: 126) ya da daha genel anlamda, her türlü ürünün araziden elde edilmesi (Doğanay ve Çavuş, 2013: 34) olarak tanımlanabilecek tarım, dünya nüfusunun beslenmesinde başat rol oynamaktadır. Nüfusun temel besin kaynaklarının elde edildiği tarım sektöründeki bitkisel üretimin birçok üretim alanı bulunmaktadır. Bunları; buğday, arpa, mısır, pirinç, çavdar, yulaf, darı vb. ürünlerin dahil olduğu tahıl tarımı; yonca korunga, korunga, fiğ, burçak vb. ürünlerin dahil olduğu yem bitkileri; nohut, mercimek, bakla, bezelye vb. ürünlerin dahil olduğu baklagiller; soğan, patates, sarımsak vb. ürünlerin dahil olduğu yumru bitkiler, pamuk, tütün, şeker pancarı, haşhaş, keten, kenevir vb. ürünlerin dahil olduğu endüstri bitkileri; portakal, mandalina, limon vb. ürünlerin dahil olduğu turunçgiller; elma, armut, kayısı, incir vb. ürünlerin dahil olduğu meyveler ile domates, biber, patlıcan, bamya, hıyar, kabak vb. ürünlerin dahil olduğu sebzeler (Duran, 1941; Emiroğlu, 1968; Darkot, 1972, İzbırak, 1981; Elmastaş ve Bozkoyun, 2021) şeklinde sıralamak mümkündür.

Dünya genelinde tarımsal faaliyetler çeşitli şekillerde yürütülmektedir. Bunlardan bir tanesi de örtüaltı tarımdır. Küçük alanların değerlendirildiği, birim alanda verimin yüksek olduğu ve yıl boyunca istihdamın sağlandığı örtüaltı tarım son dönemlerde Türkiye’de önemli bir tarımsal faaliyet olarak göze çarpmaktadır (Sevgican, vd., 1990). Örtüaltı tarımdan istenilen verimin alınabilmesi için gerekli iklim koşullarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Krug, 1986; Baytorun, 1996; Cemek; 2005):

- Sera sıcaklığı 0 °C’nin üzerinde olması gerekmektedir.
- Optimum sıcaklıklar 17-27 °C arasında olmalıdır.
- Maksimum sıcaklıklar için sınır değerler 35-40 °C’lerdir.
- Sonbaharın son ayı ve kışın ilk iki ayında (kasım, aralık, ocak) güneşlenme süresi 500-550 saat olmalıdır.
- En uygun toprak sıcaklığı 15 °C’dir.

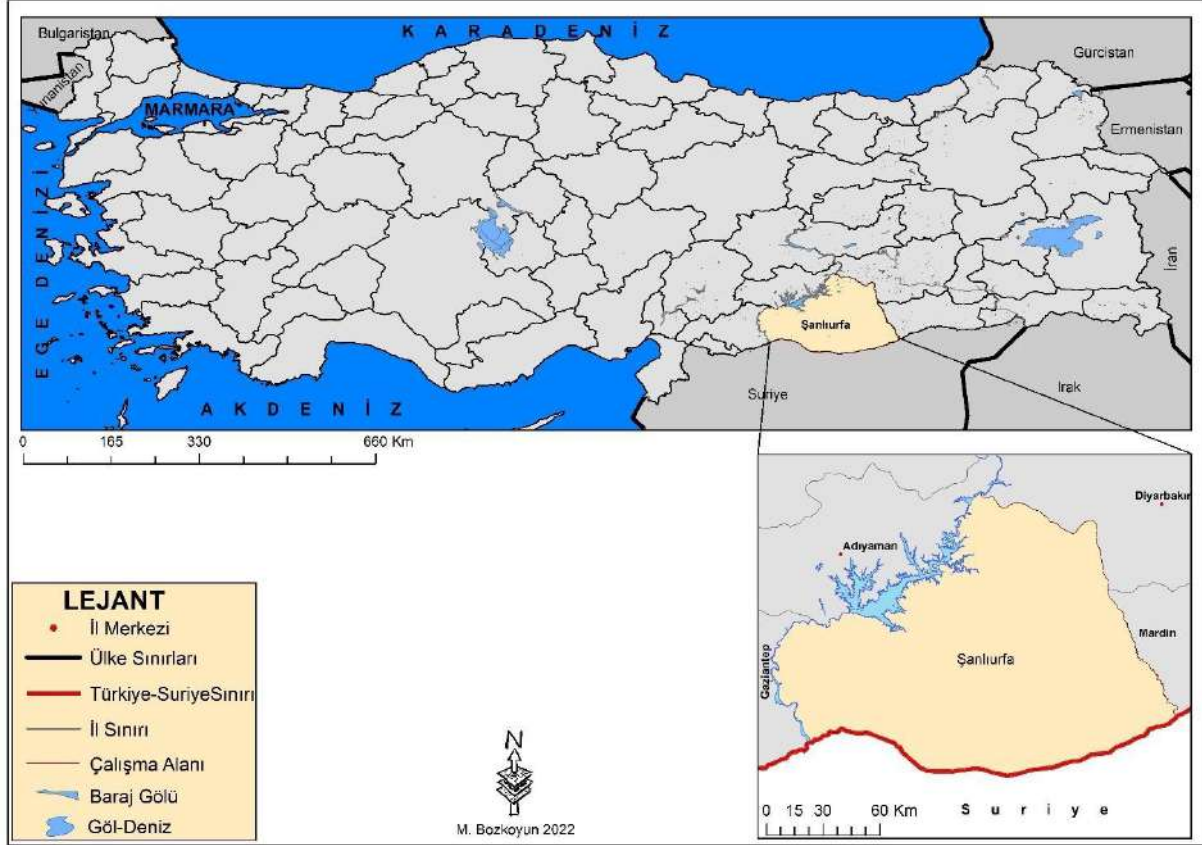
Türkiye’de örtüaltı tarım alçak ve yüksek plastik tüneller ile cam ve plastik seralarda yapılmaktadır. İlk uygulamaları Roma devrine kadar giden örtüaltı tarım, birinci dünya savaşı sonrasında hızlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Buna karşılık, Türkiye’de ticari anlamda 1970’li yıllardan itibaren, çalışma alanı olan Şanlıurfa ilinde ise 1980’li yıllardan itibaren örtüaltı tarımı yapılmaya başlanmıştır.

Örtüaltı tarım dahil, Türkiye’de tarım sektöründe istihdam oranı %17,6 iken bu rakam Şanlıurfa’da %45 civarındadır (TÜİK, 2021, Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2021). Görüldüğü üzere Şanlıurfa’da tarım sektöründe çalışanların oranı, il nüfusunun hemen hemen yarısını oluşturmaktadır. Bununla birlikte Şanlıurfa’da genel anlamda tarım sektöründe çalışanların oranı fazla iken, örtüaltı tarımda durum tam tersidir. Benzer durum tarım alanlarının kullanım oranlarında da göze çarpmaktadır. Özellikle tahıl tarımına ayrılan alanların çok fazla olduğu, buna karşılık örtüaltı tarıma ayrılan alanların ise çok az olduğu görülmektedir.

Şanlıurfa’daki örtüaltı tarımın ele alındığı bu çalışmadaki amaç, Şanlıurfa ilindeki örtüaltı tarımın mevcut durumunu ortaya koymak ve örtüaltı tarımın geliştirilmesi için çözüm önerileri geliştirmektir.

1.1. Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları

Şanlıurfa ili coğrafi bölge ayırımına göre Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü'nde yer almaktadır. İlin yüz ölçümü toplamda 19.242 km²'dir (Harita Genel Müdürlüğü, 2022). İl doğuda Mardin, kuzeydoğuda Diyarbakır, kuzeybatıda Adıyaman ve batıda Gaziantep illeriyle güneyde ise Suriye ile komşudur (Şekil 1).

Şekil 1. Şanlıurfa ilinin lokasyon haritası

2. YÖNTEM

İnsan ve mekân arasındaki karşılıklı ilişkiyi inceleyen coğrafya biliminin kendine has (diğer bilimlerde olduğu gibi) ilkeleri ve araştırma yöntemleri bulunmaktadır. Coğrafi düşünce sisteminin ilkelerini dağılıp, bağlantı, sebep-sonuç vb. şekilde sıralamak mümkün iken, coğrafyanın araştırma yöntemlerini de gezi, gözlem, görüşme, doküman inceleme, akıl yürütme, monografi, örnekleme, anket vb. şekilde sıralamak mümkündür (Doğanay H., ve Doğanay S., 2014). Bu çalışmada, gezi, gözlem ve ilgili kurumlardan elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Harita çizimleri için ArcGis 10.8 programı kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Dünya genelinde, son yıllarda örtüaltı tarım önem kazanmaya başlamıştır. Covid19 sürecinde gıdaya erişimde yaşanan sıkıntılar ile örtüaltı tarımın temel çıktıkları olan yaş sebze ve meyve üretimlerindeki aksaklıklar, örtüaltı tarımın yeniden değerlendirilmesinde etkili olan faktörlerin başında gelmektedir. Bu doğrultuda, BM tarafından 2021 yılı “Uluslararası Sebze ve Meyve Yılı” olarak ilan edilmiştir (Yıldırım, 2022). Örtüaltı tarım ile elde edilen sebze ve meyvenin insan gıdası dışında, ticari değeri de oldukça yüksektir. Öyle ki FAO'nun verilerine göre, sebze

ve meyvenin dünyada yıllık ticari değeri 138 milyar \$ iken hububatın ticari değeri 118 milyar \$'dır. 2018 verilerine göre yıllık yaş sebze ve meyve ihracatı 133,1 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Yaş sebze ve meyvenin en büyük ihracatçıları ABD ve AB ülkeleri iken, en büyük ithalatçı ülkeler ise Çin, Kanada, Japonya ve Rusya'dır. Türkiye'de 2020 yılında 54.782,485 ton sebze ve meyve üretimi gerçekleşmiştir. Türkiye sebze üretiminde, Çin, Hindistan ve ABD'den sonra dördüncü sırada yer alırken; meyve üretiminde ise Çin, Hindistan, Brezilya ve ABD'den sonra beşinci sıra yer almaktadır (Yıldırım, 2022).

Şanlıurfa ilinde 1980'li yıllardan itibaren örtüaltı tarımı yapılmaya başlanmıştır. İl genelinde örtüaltı tarım, en fazla plastik seralarda yapılmaktadır (Foto 1). 2021 yılı itibariyle Birecik, Halfeti, Harran, Hilvan, Karaköprü, Siverek ve Suruç ilçelerinde kayıtlı sera bulunmamaktadır. Çalışma sahası içerisinde toplam 3.163 dekarlık bir alanda örtüaltı tarımı yapılmaktadır. Bu da Türkiye'deki örtüaltı tarımın yalnızca %0.4'üne denk gelmektedir.

Foto 1. Haliliye ilçesinde (Umut mahallesi) plastik bir seradan görünüş

Şanlıurfa'da örtüaltı tarımın en fazla olduğu ilçe 950 dekar ile Eyyübiye iken, en az olduğu ilçe ise 10 dekar ile Viranşehir'dir. İl genelinde örtüaltı tarımda en fazla yetiştirilen ürünler, sırasıyla domates (505 dekar), biber (373 dekar), salatalık (230 dekar) ve patlıcandır (110 dekar).

3.1. Şanlıurfa'da Örtüaltı Tarım (Sera) Alanları

Şanlıurfa'da örtüaltı tarım alanlarının ilçe bazlı yıllar itibari ile dağılımlarında büyük dalgalanmalar olduğu görülmektedir. Örneğin, 2005 yılında Birecik ilçesindeki örtüaltı tarım alanı 15 dekar iken, bu alanın 2011 yılında 8 dekara gerilediği, 2013 yılında 13 dekara yükseldiği ve 2016 yılında ise yeniden 7 dekara kadar gerilediği görülmektedir. Bu durum diğer

ilçelerde de göze çarpmaktadır. Birecik ilçesinde 2019, Halfeti ilçesinde 2008, Harran ilçesinde 2014, Hilvan ilçesinde 2008 ve Suruç ilçesinde 2015 yılından sonra örtüaltı tarımın yapılmadığı verilere yansımaktadır. Bununla birlikte Siverek, Karaköprü ve Akçakale ilçelerinde hiçbir dönemde (resmi verilere göre) örtüaltı tarımının yapılmadığı göze çarpmaktadır (Tablo 1).

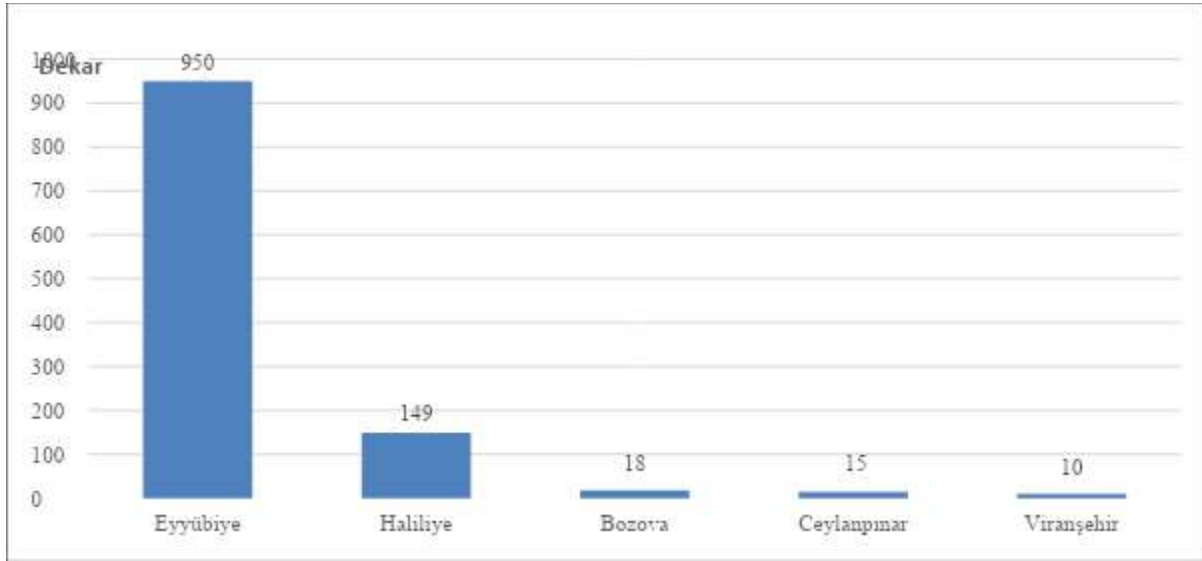
Tablo 1

Şanlıurfa'da örtüaltı tarımın alanları (dekar)

Yıllar	Birecik	Bozova	Ceylanpınar	Eyyübiye	Halfeti	Haliliye	Harran	Hilvan	Merkez	Suruç	Viranşehir
2005	15	-	-	-	5	-	-	1	20	8	14
2006	15	-	-	-	5	-	-	1	50	8	15
2007	12	-	-	-	2	-	-	1	65	8	15
2008	-	-	-	-	2	-	-	1	65	-	-
2009	-	5	9	3	-	-	-	-	61	-	-
2010	-	8	9	3	-	-	4	-	53	8	-
2011	8	10	9	3	-	-	4	-	53	8	-
2012	8	16	25	18	-	-	4	-	124	8	-
2013	13	16	25	393	-	83	4	-	-	8	-
2014	8	16	15	362	-	83	2	-	-	8	-
2015	8	16	15	596	-	83	-	-	-	8	-
2016	7	16	15	597	-	98	-	-	-	-	-
2017	7	16	15	755	-	154	-	-	-	-	1
2018	7	16	15	755	-	164	-	-	-	-	1
2019	7	16	15	950	-	158	-	-	-	-	1
2020	-	16	15	950	-	194	-	-	-	-	10
2021	-	18	15	950	-	149	-	-	-	-	10

Kaynak: Tüik, 2022.

Çalışma sahası içerisinde 2021 yılı itibari ile en fazla örtüaltı tarım alanı 950 hektar ile Eyyübiye ilçesinde bulunmaktadır. Buna karşılık en az örtüaltı tarım alanı ise Viranşehir ilçesinde (10) yer almaktadır (Şekil 1).

Şekil 2. Şanlıurfa'da örtüaltı tarım alanları (2021)

3.2. Şanlıurfa'da Seralarda Yetiştirilen Başlıca Ürünler

Çalışma sahası içerisinde, 2021 yılı itibari ile ekim alanı en fazla olan ürün 505 dekar ile domatestir. 2016 yılından itibaren Eyyübiye ve Haliliye ilçeleri dışındaki diğer hiçbir ilçede örtüaltı domates ekim alanı bulunmamaktadır. Ekim alanının en fazla olduğu ilçe, 445 dekar ile Eyyübiye iken onu 60 dekar ile Haliliye ilçesi takip etmektedir. Yıllar itibari ile hem Eyyübi ilçesindeki hem de Haliliye ilçesindeki domates ekim alanlarında dalgalanmaların olduğu görülmektedir. Nitekim, 2013 yılında Eyyübiye ilçesinde domates ekim alanı 300 dekar iken, 2017'de bu rakam 640 dekara kadar çıkmıştır. Ancak 2021 yılı itibariyle ilçedeki üretim alanı 445 dekara kadar gerilemiştir (Tablo 2).

Tablo 2

Şanlıurfa'da örtüaltı domates ekim alanları (dekar)

Yıllar	Birecik	Bozova	Ceylanpınar	Eyyübiye	Halfeti	Haliliye	Harran	Hilvan	Merkez	Suruç	Viranşehir
2005	-	-	-	-	3	-	-	1	1	1	10
2006	-	-	-	-	3	-	-	1	1	1	11
2007	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	11
2008	-	-	-	-	1	-	-	1	26	-	-
2009	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-
2010	-	-	3	-	-	-	2	-	80	3	-
2011	1	-	3	-	-	-	2	-	110	3	-
2012	1	-	18	-	-	-	2	-	110	3	-
2013	5	-	18	300	-	53	2	-	353	3	-
2014	1	-	-	300	-	53	-	-	-	3	-
2015	1	-	-	500	-	53	-	-	-	3	-

2016	-	-	-	500	-	53	-	-	-	-	-
2017	-	-	-	640	-	79	-	-	-	-	-
2018	-	-	-	640	-	79	-	-	-	-	-
2019	-	-	-	445	-	25	-	-	-	-	-
2020	-	-	-	445	-	30	-	-	-	-	-
2021	-	-	-	445	-	60	-	-	-	-	-

Kaynak: Tük, 2022.

İl genelinde, ekim alanlarına paralel olarak domates üretimi, ilçeler bazında farklılıklar göstermektedir. 2016 yılından itibaren Birecik ve Suruç ilçelerinde üretim (örtüaltı domates üretimi) gerçekleşmemiştir. Buna karşılık, 2016 yılında Eyyübiye ilçesinde 7600 ton, Haliliye ilçesinde ise 795 tonluk bir domates üretimi gerçekleşmiştir. 2021 yılında Eyyübiye ilçesinde bu rakam 8.075 tona yükselirken, Haliye ilçesinde ise bu rakam 900 tona kadar yükselmiştir (Tablo 3).

Tablo 3

Şanlıurfa'da örtüaltı domates üretim miktarı (ton)

Yıllar	Birecik	Bozova	Ceylanpınar	Eyyübiye	Halfeti	Haliliye	Harran	Hilvan	Merkez	Suruç	Viranşehir
2005	-	-	-	-	32	-	-	15	10	9	50
2006	-	-	-	-	32	-	-	15	10	9	83
2007	-	-	-	-	9	-	-	15	10	9	83
2008	-	-	-	-	11	-	-	15	520	-	-
2009	-	40	30	-	-	-	-	-	1170	-	-
2010	-	-	30	-	-	-	20	-	832	29	-
2011	4	-	30	-	-	-	20	-	832	29	-
2012	3	-	123	-	-	-	20	-	1890	28	-
2013	25	-	122	4600	-	816	20	-	-	29	-
2014	3	-	-	4628	-	906	-	-	-	29	-
2015	3	-	-	7536	-	893	-	-	-	28	-
2016	-	-	-	7600	-	795	-	-	-	-	-
2017	-	-	-	11000	-	1185	-	-	-	-	-
2018	-	-	-	11000	-	1185	-	-	-	-	-
2019	-	-	-	8075	-	375	-	-	-	-	-
2020	-	-	-	8075	-	450	-	-	-	-	-
2021	-	-	-	8075	-	900	-	-	-	-	-

Kaynak: Tük, 2022.

Şanlıurfa ilinde biber ekim alanlarına bakıldığında; 2021 yılı itibari ile il genelinde yalnızca üç ilçede örtüaltı biber ekim alanları bulunmaktadır. Toplam 373 dekarlık örtüaltı biber alanı içerisinde, 260 dekar ile Eyyübiye ilçesi ilk sırada gelirken onu, 110 dekar ile Haliliye ilçesi ve 3 dekar ile Ceylanpınar ilçesi takip etmektedir. İl genelindeki diğer on (Bozova, Hilvan, Halfeti, Siverek, Viranşehir, Karaköprü, Harran, Akçakale, Suruç, Birecik) ilçede ise 2021 yılı itibari ile resmi verilere yansımış herhangi bir ekim alanı (örtüaltı biber) bulunmamaktadır (Tablo 4).

Tablo 4

Şanlıurfa'da örtüaltı biber ekim alanları (dekar)

Yıllar	Ceylanpınar	Eyyübiye	Haliliye	Merkez	Suruç
2005	-	-	-	79	3
2006	-	-	-	43	3
2007	-	-	-	43	3
2008	-	-	-	34	-
2009	-	-	-	24	-
2010	-	-	-	24	-
2011	-	-	-	24	-
2012	-	-	-	26	-
2013	-	19	7	-	-
2014	-	19	7	-	-
2015	3	19	7	-	-
2016	3	20	10	-	-
2017	3	60	15	-	-
2018	3	60	15	-	-
2019	3	260	39	-	-
2020	3	260	100	-	-
2021	3	260	110	-	-

Kaynak: Tük, 2022.

Şanlıurfa'nın tanıtıcı ürünlerinin başında gelen, biberin (isot) üretim miktarı (örtüaltı) yıllar itibari oldukça düşüktür. Ekim alanlarına paralel olarak 2021 yılı itibari ile üretim yalnızca üç ilçede gerçekleşmiştir. 2021 yılında toplam 3.041 tonluk bir üretimin gerçekleştiği ilde, 2.580 ton ile Eyyübiye ilçesi ilk sırada yer alırken, onu 440 ton ile Haliliye ilçesi ve 21 ton ile Ceylanpınar ilçesi takip etmektedir (Tablo 5).

Tablo 5

Şanlıurfa'da örtüaltı biber üretim miktarı (ton)

Yıllar	Ceylanpınar	Eyyübiye	Haliliye	Merkez	Suruç
2005	-	-	-	992	19
2006	-	-	-	542	19
2007	-	-	-	542	19
2008	-	-	-	429	-
2009	-	-	-	264	-
2010	-	-	-	264	-
2011	-	-	-	264	-
2012	-	-	-	286	-
2013	-	209	77	-	-
2014	-	152	56	-	-
2015	21	152	56	-	-
2016	21	160	80	-	-
2017	21	480	120	-	-
2018	21	480	120	-	-
2019	21	2580	312	-	-
2020	21	2580	400	-	-
2021	21	2580	440	-	-

Kaynak: Tüik, 2022.

Çalışma sahası içerisinde, 2021 yılı itibari ile 230 dekar ile hıyar (salatalık), örtüaltı tarımda ekim alanı en fazla olan üçüncü üründür. Örtüaltı hıyar ekim alanı en fazla olan ilçe 150 dekar ile Eyyübiye ilçesidir. Onu, 40 dekar ile Haliliye ilçesi, 18 dekar ile Bozova ilçesi, 12 dekar ile Ceylanpınar ilçesi ve 10 dekar ile Viranşehir ilçesi takip etmektedir. Hıyar, domates ve bibere nazaran daha fazla ilçede yetiştirilmesine (örtüaltı olarak) rağmen, ekim alanı bu iki ürüne göre daha azdır. 2021 yılı itibari ile sekiz ilçede (Hilvan, Halfeti, Siverek, Karaköprü, Harran, Akçakale, Suruç, Birecik) örtüaltı hıyar ekim alanının olmadığı görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 6

Şanlıurfa'da örtüaltı hıyar ekim alanları (dekar)

Yıllar	Birecik	Bozova	Ceylanpınar	Eyyübiye	Halfeti	Haliliye	Harran	Merkez	Suruç	Viranşehir
2005	7	-	21	-	2	-	-	13	4	4
2006	7	-	19	-	2	-	-	5	4	4
2007	7	-	7	-	1	-	-	19	4	4
2008	-	-	-	-	1	-	-	19	-	-
2009	-	2	-	-	-	-	-	12	-	-
2010	-	8	-	-	-	-	2	40	5	-
2011	7	10	-	-	-	-	2	40	5	-
2012	7	16	-	-	-	-	2	40	5	-
2013	7	16	6	20	-	20	2	-	5	-
2014	7	16	6	20	-	20	2	-	5	-
2015	7	16	-	20	-	20	-	-	5	-
2016	7	16	12	20	-	30	-	-	-	-
2017	7	16	12	50	-	45	-	-	-	1
2018	7	16	12	50	-	45	-	-	-	1
2019	7	16	12	150	-	45	-	-	-	1
2020	-	16	12	150	-	30	-	-	-	10
2021	-	18	12	150	-	40	-	-	-	10

Kaynak: Tük, 2022.

Örtü altı hıyar üretim miktarında, düzenli bir artıştan söz etmek mümkün değildir. Hemen hemen tüm ilçelerde yıllar itibari ile üretimde (örtüaltı hıyar) dalgalanmalar görülmektedir. Yıllar itibari ile en fazla üretim Eyyübiye ilçesinde gerçekleşmiştir. İstatistiki verilere göre, Halfeti ilçesinde 2009, Harran ilçesinde 2015, Suruç ilçesinde 2016 ve Birecik ilçesinde ise 2020 yılından itibaren örtüaltı hıyar üretimi yapılamamıştır. İl genelinde 2021 yılında toplam hıyar üretimi 2.408 ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 7).

Tablo 7

Şanlıurfa'da örtüaltı hıyar üretim miktarı (ton)

Yıllar	Birecik	Bozova	Ceylanpınar	Eyyübiye	Halfeti	Haliliye	Harran	Merkez	Suruç	Viranşehir
2005	140	-	-	-	24	-	-	365	50	32

2006	140	-	-	-	24	-	125	50	61	
2007	140	-	-	-	12	-	350	125	50	45
2008	-	-	-	-	10	-	350	125	-	45
2009	-	44	60	-	-	-	336	-	-	
2010	-	88	60	-	-	-	14	480	48	-
2011	35	120	60	-	-	-	14	480	48	-
2012	44	192	49	-	-	-	14	480	48	-
2013	44	192	44	400	-	400	14	48	-	
2014	44	192	105	200	-	200	14	48	-	
2015	44	192	144	200	-	200	-	-	48	-
2016	46	192	144	200	-	300	-	-	-	-
2017	46	192	150	500	-	450	-	-	-	10
2018	46	192	150	500	-	450	-	-	-	10
2019	49	192	150	1500	-	450	-	-	-	10
2020	-	192	240	1500	-	300	-	-	-	100
2021	-	216	192	1500	-	400	-	-	-	100

Kaynak: Tük, 2022.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Şanlıurfa ilinde 1980’li yıllardan itibaren yapılmaya başlanan örtüaltı tarım, geçen süre zarfında büyük bir gelişme gösterememiştir. İl genelinde örtüaltı tarımda, yıllar itibari ile gerek ekim alanı gerek üretim miktarı gerekse bitki çeşitliliği açısından kayda değer bir artış yaşanmamıştır. Gerek iklim gerek toprak gerekse yeryüzü şekilleri vb. açılardan örtüaltı tarım için uygun olan Şanlıurfa ilinde örtüaltı tarımın geliştirilmesine yönelik önerileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Örtüaltı tarım konusunda çiftçiler bilinçlendirilmelidir (farkındalık). Çünkü, il genelinde çiftçiler genel itibari ile daha kolay yapılan tahıl tarımını tercih etmektedir. Doğru yapıldığı takdirde, örtüaltı tarımın gelir açısından tahıl tarımına nazaran daha kârlı olduğu (hemen hemen her mevsimde üretim mevcut) konusunda çiftçiler ikna edilmelidir.
- 2021 yılı itibari ile kayıtlı sera bulunmayan Birecik, Halfeti, Harran, Hilvan, Karaköprü, Siverek ve Suruç ilçelerinde sera alanlarının kurulması için çalışmalar başlatılmalıdır.
- Bu ilçelerde ilk etapta 25-30 dekarlık alanlar halinde seralar yapılmalıdır (Çiftçi teşvik edilmelidir). Bu miktar altında olan seralar ticari anlamda kar sağlamamaktadır.
- Sera alanının en fazla olduğu Eyyübiye ve Haliye ilçeleri başta olmak üzere, diğer ilçelerde (Bozova, Ceylanpınar ve Viranşehir) sera alanlarının artırılması gerekmektedir.

- Isıtma konusunda önemli avantajlar sağlayan kaplıcanın bulunduğu Karaali köyünde modern sera sayısı arttırılmalıdır.
- Seracılık ile uğraşan çiftçilere; ısıtma, gübre, ilaç vb. maliyetli girdiler konusunda destekler arttırılmalıdır.
- Seralarda kalifiye eleman istihdam edilmelidir.
- Seralarda yetiştirilen ürünler çeşitlendirilmelidir. (Örneğin: Süs bitkileri, tıbbi aromatik bitkiler vb.)
- Çiftçilerin pazarlama problemi çözümlenmelidir.
- Çiftçilerin, seraların sigortlanması konusunda bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, Şanlıurfa çok geniş tarım topraklarına sahip olmasına karşılık; örtüaltı tarımda; gerek alan gerekse üretim konusunda istenilen düzeyde değildir. Bununla birlikte örtüaltında yetiştirilen ürün çeşidi de oldukça sınırlıdır. Örtüaltı ürün çeşidi ve tarım alanları il genelinde arttırıldığı takdirde üretim de artacaktır. Bu durum, ilin istihdamına katkı sağladığı gibi ilin ekonomisine de katkı sağlayacaktır.

5. KAYNAKLAR

- Baytorun, N., Abak, K., Üstün, S., ve İkiz, Ö. (1996). GAP Alanlarında Sera Tarımı Potansiyeli ve Sahil Bölgeleri ile Karşılaştırılması. *GAP I. Sebze Tarımı Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 367-374), 7-10 Mayıs, Şanlıurfa.
- Cemek, B. (2005). Determination of Indoor Climate Requirements of Greenhouses in Samsun Provinces with –GIS assisted, *Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Dergisi*, 36(2), 179-186.
- Darkot, B. (1972). Türkiye İktisadi Coğrafyası. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No.239.
- Dizdar, M.Y. (2003). *Türkiye'nin Toprak Kaynakları*. Ankara: Kozan Ofset.
- Doğanay, H., ve Çavuş, A. (2013). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H., ve Doğanay, S. (2014). *Coğrafyaya Giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Duran, F. S. (1941). *Türkiye Coğrafyası*. İstanbul: Kanaat Kitapevi.
- Emiroğlu, M. (1968). *Sakarya'nın Zirai Durumu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fak. Yayınları No.15.
- Harita Genel Müdürlüğü. (2022). *İl ve İlçe Yüzölçümleri*.
- İzbırak, R. (1981). *Türkiye 2*. İstanbul: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı. (2021). TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı Analiz ve Genel Değerlendirme Raporu.
- Krug, H. 1986. *Gemüseproduktion: Ein Lehr- und Nachschlagewerk für Studium und Praxis*. Berlin, Hamburg: Parey.
- Özçağlar, A. (2014). *Coğrafyaya Giriş*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Sevgican, A., Tüzel, Y., Gül, A., ve Eltez, R.Z. (1990). Türkiye'de Örtüaltı Yetiştiriciliği. V. Türkiye Ziraat Mühendisleri Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı (II) içinde (ss. 679-707), 17-21 Ocak, Ankara.

TÜİK. (2021). *İşgücü Göstergeleri*.

TÜİK. (2022). *Bitkisel Üretim İstatistikleri*.

Yıldırım, A. E. (2022). *Yeni Tarım Düzeni Pandemi-İklim Krizi ve Gıda Egemenliği*. İstanbul: Sia Yayınevi.

**BAŞARININ YORDAYICISI OLARAK AZİM: ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMEN
ADAYLARI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA**
**GRIT AS A PREDICTOR OF SUCCESS: A COMPARATIVE STUDY ON
TEACHERS AND CANDIDATE TEACHERS**

Binnur BAKA¹, Didem Kayahan YÜKSEL²

**¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Programları ve
Öğretim, 0000-0001-9159-3611**

²Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Özel Eğitim, 0000-0002-0184-6070

Özet

Bu araştırmanın amacı öğretmen ve öğretmen adaylarının azim düzeylerinin karşılaştırılmalı olarak incelenmesidir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada genel tarama modellerinden betimsel ve ilişkisel tarama teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan bir il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlarda farklı branşlarda öğretmenlik yapan 200 öğretmen ile aynı ilde bulunan bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesi son sınıfında eğitimine devam eden 191 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Kısa Azim Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmen ve öğretmen adayları online ortamda veri toplama aracını doldurarak araştırmaya katılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 20 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde bağımsız gruplar için T Testi ve Anova Testi kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde; öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin ölçekte en yüksek puan ortalamasına sahip oldukları madde sekizinci madde; en düşük puan ortalamasına sahip oldukları madde birinci maddedir. Öğretmen ve öğretmen adaylarının azimleri; cinsiyetlerine ve branşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Öğretmen adaylarının azimleri yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte olup; 26-35 yaş arasındaki öğretmen adaylarının azim düzeylerinin 18-25 yaş arasındaki öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin azimleri yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Öğretmenlerin azimlerinin statülerine göre; gayrette ısrar boyutu ve ölçek genelinde öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Lisansüstü eğitim durumuna sahip öğretmenlerin azimlerinin ilginin tutarlılığı boyutu ve ölçek genelinde lisans eğitim durumuna sahip öğretmenlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde öğretmen adayı ve öğretmenlerin azim düzeylerinin yüksek olması; mesleki doyuma ulaşmalarında, azimli ve başarılı nesiller yetiştirmelerinde, eğitim öğretim etkinliklerinin niteliğinin ve mesleğe bağlılık düzeylerinin artırılmasında etkilidir. Öğretmenlerin azimlerinin, statü ve eğitim durumu değişkeninden olumlu yönde etkilendiği göz önünde bulundurulduğunda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından toplumda öğretmenlerin statüsünün artırılmasına yönelik uygulama ve çalışmalara öncelik verilmeli ve lisans eğitimi sonrası öğretmenlerin eğitimlerini sürdürmelerini teşvik edici uygulamalara yer verilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 18-25 yaş arasındaki öğretmen adaylarının azim düzeylerinin yükseltilmesi için uygulama ve eğitimlere öncelik verilmelidir. Benzer bir konuda yapılacak başka araştırmalarda azimi etkileyen farklı değişkenlerin etkisi incelenebilir.

Anahtar kelimeler: Azim, öğretmen, öğretmen adayı.

Abstract

The aim of this study is to examine the grit levels of teachers and teacher candidates comparatively. The general survey model, one of the quantitative research methods, was used in the study. Descriptive and relational scanning techniques, which are among the general scanning models, were used in the research. The study group of the research consists of 200 teachers who teach in different branches in institutions affiliated to the Ministry of National Education in a city center in the Central Anatolia Region and 191 teacher candidates who continue their education in the last year of the education faculty of a state university in the same province. Personal Information Form and Short Grit Scale were used as data collection tools in the research. Teachers and teacher candidates who volunteered to participate in the research participated in the research by filling out the online data collection tool. The data obtained from the research were analyzed using the SPSS 20 program. T Test and Anova Test were used

for independent groups in the analysis of research data. When the research findings are examined; The eighth item is the item for which teachers candidates and teachers have the highest average score on the scale; The item with the lowest mean score is the first item. Grit of teachers and teacher candidates; There is no significant difference according to their genders and branches. The grit of teacher candidates shows a significant difference according to their age; It has been determined that the level of grit of teacher candidates between the ages of 26-35 is higher than those between the ages of 18-25. The grit of the teachers does not show a significant difference according to their age. According to the status of teachers' grit; It was determined that persistence in effort dimension and overall scale were higher than teacher candidates. When the studies in the literature are examined, it is seen that the level of determination of teacher candidates and teachers is high; It is effective in reaching professional satisfaction, raising determined and successful generations, increasing the quality of educational activities and the level of commitment to the profession. Considering that teachers' grit is positively affected by the status and educational status variable, the Ministry of National Education should prioritize practices and studies to increase the status of teachers in the society, and practices that encourage teachers to continue their education after undergraduate education should be included. The Ministry of National Education should give priority to practices and trainings in order to increase the grit level of determination of teacher candidates between the ages of 18-25. In other studies to be conducted on a similar subject, the effect of different variables affecting grit can be examined.

Keywords: Grit, teacher, teacher candidate.

1. GİRİŞ

Bireylerin sahip olduğu irade sayesinde işlerini yürütmesi başarılı olmak için devamlı bir şekilde çalışması gerekmektedir. Bireyin güçlü bir iradeye sahip olması ve verdiği kararların arkasında durması ile mümkün olan başarı, azim sayesinde gerçekleşmektedir. Azim kavramı, başarı ve başarısızlığın önemli sebeplerinden biri olarak görülmektedir. Başarılı olmanın yalnızca zeka seviyesi ile ilişki olduğunu belirten araştırmalara ek olarak Howe (1999), azim faktörünün zeka seviyesi kadar başarıda önemli bir rol oynadığını belirtmektedir Akt. (Duckworth, Peterson, Matthews ve Kelly, 2007). Azim, hedefe giden yolda bireyin karşılaştığı her türlü zorluk ve engele rağmen pes etmemesi ve bu engelleri aşmak için dayanıklılık göstermesidir (Duckworth, 2016; Wang, Hall & Rahimi, 2015). Azim düzeyi yüksek bireyler hayatta olumsuz durumların, başarısızlıkların olabileceğini kabul eder ve her koşulda kendi hedefine odaklanır. Ayrıca azim düzeyi yüksek bireyler mesleklerine yönelik güçlü bir bağlılık ve yüksek bir iş performansı göstermektedir (Duckworth ve diğerleri, 2007: 1087). Eğitimin kalitesinin yükseltilmesi için yüksek iş performansı ve verimlilik beklentisinin yüksek olduğu bir meslek olan öğretmenlik; yapısı itibariyle bilişsel, duyuşsal ve davranışsal birçok niteliği bünyesinde barındırmaktadır. Öğretmenlerin mesleki başarısında öğretmen nitelikleri ön planda olmasına rağmen kişilik özellikleri de bu başarıda büyük paya sahip olmaktadır. Kişiliğin sosyo-duygusal yönünde yer alan azim kavramının öğretmenlerin mesleği sürdürmede (Farkas, Johnson ve Foleno, 2000); etkili bir öğretim sunmada ve meslek yaşamında karşılaştığı zorlukları aşmada birinci dereceden etkili olduğu bilinmektedir (Duckworth ve Yeager, 2015).

Öğretmenler, okul ortamındaki diğer paydaşlara kıyasla öğrenci üzerinde daha büyük bir etkiye sahiptir (Scherzinger & Wettstein, 2019). Azimli öğretmenler bu özelliklerini akademik başarının önündeki engelleri kaldırmak, öğrencilerin olumlu tutumlarını desteklemek ve öğrenci motivasyonunu arttırmak için kullanabilmektedir (Keeseey, Schaefer, Loy & Allen, 2018). Azim kavramı motivasyon, özyeterlik, psikolojik dayanıklılık özdenetim, kararlılık, cesaret kavramları ile pozitif bir ilişki; tükenmişlik, stres, öğrenilmiş çaresizlik kavramları ile negatif yönde bir ilişkiye sahiptir (Duckworth, 2014; Erkuş, 1994; Yıldız, 2019; Yıldız ve Kardaş, 2021). (Duckworth, 2016)'a göre azim bireylere sakinlik, denge, hayata olumlu ve iyimser yönde bir bakış açısı da kazandırmaktadır (Wagnild & Young, 1993).

Azimlerinin arttırılması sonucu öğretmen ve öğretmen adayları; öğrencilere bireysel farkların başarılarının önünde bir engel olmadığını benimsetmekte ve iyimser bir bakış açısı kazandırmaktadır (Keeseey, Schaefer, Loy & Allen, 2018). Olumsuz öğrenci davranışları ve

tutumları; okul yönetimi ve toplumun gerçekçi olmayan beklentileri, artan iş yükü ve kişisel stresle başa çıkmaya çalışan öğretmenlerin azim düzeyinin yüksek olması iş performansları açısından önemli görülmektedir (Wilcox & Lawson, 2018). Yapılan çalışmalar yüksek düzeyde azimli olan öğretmenlerin diğer öğretmenlere kıyasla eğitim ortamlarında daha yüksek performans gösterdiğini, kendi yetenek ve başarılarına güvendiklerini ortaya koymuştur (Robertson-Kraft & Duckworth, 2014). Öğretmenlerin gelecek nesillerin mimarları (Karataş, Ardıç ve Oral, 2017) olduğu göz önünde bulundurulduğunda öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği için yeterli kişilik özelliklerine sahip olmalarının gelecek kuşakların kaderi için önem arz ettiği bilinmektedir (Taşkaya, 2012). Öğretmen adaylarının kişiliğinin sosyal yönünü oluşturan azim düzeylerinin belirlenmesi öğrencilerin ve eğitimin niteliğinin yükseltilmesi adına önemli görülmektedir. Bu bilgilerden hareketle bu çalışmada öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının azim düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma genel tarama modelinde nicel bir araştırmadır. Araştırmada genel tarama modellerinden betimsel ve ilişkisel tarama teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada herhangi bir müdahalede bulunmadan var olan durum niceliksel bir yaklaşımla incelendiğinden ötürü bu yaklaşım kullanılmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan bir il merkezinde farklı branşlarda MEB'e bağlı kurumlarda öğretmenlik yapan öğretmenler ile aynı ilde bulunan bir devlet üniversitesinde eğitime devam eden eğitim fakültesi 4. sınıf öğrencisi olan öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubuna ilişkin demografik özellikler Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1

Çalışma grubuna ilişkin demografik bilgiler

Demografik Değişken		f	%	
Cinsiyet	Öğretmen Adayı	Kadın	139	72,8
		Erkek	52	27,2
	Öğretmen	Kadın	129	64,5
		Erkek	71	35,5
Yaş	Öğretmen Adayı	18-25 Yaş	174	91,1
		26-35 Yaş	17	8,9
	Öğretmen	18-25 Yaş	77	38,5
		26-35 Yaş	55	27,5
		36-45 Yaş	52	26,0
		46-55 Yaş	16	8,0
Branş	Öğretmen Adayı	Okulöncesi- Sınıf Eğitimi	80	41,9
		PDR	8	4,2

	Yabancı Dil	20	10,5
	Matematik ve Fen Bilimleri	53	27,7
	Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	5	2,6
	Güzel Sanatlar Eğitimi	25	13,1
	Okulöncesi- Sınıf Eğitimi	15	7,5
	PDR	21	10,5
	Yabancı Dil	28	14,0
	Matematik ve Fen Bilimleri	5	2,5
Öğretmen	Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	12	6,0
	Güzel Sanatlar Eğitimi	60	30,0
	Özel Eğitim	43	21,5
	Beden Eğitimi	16	8,0
Toplam	Öğretmen Adayı	191	100
	Öğretmen	200	100

Tablo 1 incelendiğinde, öğretmen adaylarının; 139'u (% 72,8) kadın, 52'si (% 27,2) erkektir. Öğretmenlerin; 129'u (% 64,5) kadın, 71'i (% 35,5) erkektir. Öğretmen adaylarının; 174'ü (% 91,1) 18-25 yaş aralığına, 17'si (% 8,9) 26-35 yaş aralığına sahiptir. Öğretmenlerin; 77'si (% 38,5) 18-25 yaş aralığına, 55'i (% 27,5) 26-35 yaş aralığına, 52'si (% 26,0) 36-45 yaş aralığına, 16'sı (% 8,0) 46-55 yaş aralığına sahiptir. Öğretmen adaylarının; 80'i (%41,9) Okulöncesi-Sınıf Eğitimi, 8'i (%4,2) PDR, 20'si (%10,5) Yabancı Dil, 53'ü (%27,7) Matematik Ve Fen Bilimleri, 5'i (%2,6) Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, 25'i (%13,1) Güzel Sanatlar Eğitimi branşına sahiptir. Öğretmenlerin; 15'i (%7,5) Okulöncesi-Sınıf Eğitimi, , 21'i (%10,5) PDR, 28'i (%14,0) Yabancı Dil, 5'i (%2,5) Matematik Ve Fen Bilimleri, 12'si (%6,0) Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, 60'ı (%30,0) Güzel Sanatlar Eğitimi, 43'ü (%21,5) Özel Eğitim, 16'sı (%8,0) Beden Eğitimi branşına sahiptir. Öğretmenlerin; 164'ü (%82) lisans, 36'sı (%18) lisansüstü eğitim durumuna sahiptir.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerini toplamak amacıyla bilgi formu ve Kısa Azim Ölçeği kullanılmıştır. Bilgi formu çalışma grubuna dahil olan bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve branş bilgilerine yönelik maddeler içermektedir. Kısa Azim Ölçeği Duckworth ve Quinn (2009) tarafından geliştirilmiş olup Sarıçam, Çelik ve Oğuz (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek İlginin Tutarlılığı (M1, M3, M5, M6) ve Gayrette Israr (M2, M4, M7, M8) olmak üzere iki boyut ve 8 maddeden oluşmaktadır. Modelin uyum indeksi değerleri ($\chi^2/sd=2.06$, $p=.00011$, $RMSEA=.046$, $CFI=.95$, $GFI=.94$, $AGFI=.93$, $SRMR=.047$) olup; madde faktör yükleri .42 ile .77 arasında sıralanmaktadır. Ölçeğin benzer ölçek geçerliği çalışmasında Motivasyonel Kararlılık Ölçeği ve Kısa Azim Ölçeği kullanılmıştır ve bu ölçekler arasında $r=.68$ $p<.01$ önem düzeyinde ilişki bulunmaktadır. Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayıları ölçeğin bütünü için .83, ilginin tutarlılığı alt boyutu için .80, gayrette ısrar alt boyutu için .71 olup test tekrar test korelasyon katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın çalışma grubuna ulaşmak adına okul müdürleri ve eğitim fakültesi 4. sınıf öğrenci temsilcileri ile görüşülerek araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra sosyal medya hesapları ve kapalı grup mesajlaşma uygulamalarında duyuru yapmaları istenmiştir. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmen ve öğretmen adayları online ortamda veri toplama aracını doldurarak araştırmaya katılmıştır. Araştırma sürecinde araştırmaya katılım konusunda herhangi bir baskı zorlama veya hediye, teşvik uygulaması yapılmamış olup tüm katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Veri toplama süreci 25 gün sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 20 programı kullanılarak analiz edilmiştir. İlginin tutarlılığı boyutunda çarpıklık katsayısı -.111, basıklık katsayısı -.197; gayrette ısrar boyutunda çarpıklık katsayısı -.777, basıklık katsayısı .168; ölçek toplamında çarpıklık katsayısı -.027, basıklık katsayısı -.190 olarak hesaplanmış olup veriler normal dağılım gösterdiğinden dolayı parametrik testler uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde bağımsız grup T testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Araştırmada cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ilginin tutarlılığı boyutu için .707; gayrette ısrar boyutu için .783 ve ölçeğin toplamı için .718 olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda ($0.7 \leq \alpha < 0.9$) iyi düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir.

3. BULGULAR

Bu bölümde toplanan verilerin analiz edilmesiyle oluşturulan bulgulara yer verilmiştir. Öncelikle ölçekler madde bazında değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Bu amaçla ölçek maddelerine öğretmen ve öğretmen adayları tarafından verilen yanıtlar açıklanmış ve her bir maddenin ortalama puanları açıklanmıştır. Ardından öğretmen ve öğretmen adaylarının azim düzeyleri, demografik değişkenlere göre (cinsiyet, yaş, branş, statü ve eğitim durumu) belirlenmiş ve karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Öğretmen ve öğretmen adaylarının azimlerinin cinsiyet ve statü değişkenine göre belirlenmesi için bağımsız gruplar T testi sonuçları verilmiştir. Öğretmen adaylarının azimlerinin yaş değişkenine göre belirlenmesi için bağımsız gruplar T testi sonuçları verilmiştir. Öğretmenlerin azimlerinin yaş değişkenine göre belirlenmesi için ANOVA testi sonuçları verilmiştir. Öğretmen ve öğretmen adaylarının azimlerinin branş değişkenine göre belirlenmesi için ANOVA testi sonuçları verilmiştir. Öğretmenlerin azimlerinin eğitim durumu değişkenine göre belirlenmesi için ANOVA testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2

Öğretmen adayları ve öğretmenlerin azim ölçeği maddelerine verdikleri yanıtlar ve puan ortalamaları

Madde	Hiç Bana Göre Değil		Çok Az Bana Göre		Biraz Bana Göre		Oldukça Bana Göre		Tam Bana Göre		Ortalama	
	Öğretmen Adayı	Öğretmen	Öğretmen Adayı	Öğretmen	Öğretmen Adayı	Öğretmen	Öğretmen Adayı	Öğretmen	Öğretmen Adayı	Öğretmen	Öğretmen Adayı	Öğretmen
1. Yeni fikirler ve projeler, bazen eski	26	33	62	56	71	62	23	30	9	19	2,61	2,73
				%28		%31	%12	%15	%4,7	%9,5		

fikir ve projelerim konusunda aklımı karıştırır.*	%13,6	%16,5	%32,5	%37,2									
2. Engeller beni yıldırılmaz.	3	1	17	7	46	35	69	63	56	94			
	%1,6	%0,5	%8,9	%3,5	%24,1	%17,5	%36,1	%31,5	%29,3	%47	3,82	4,21	
3. Kısa süreliğine belirli bir fikir ya da projeye takılıyım, fakat daha sonra ilgin kaybolur.*	19	25	47	45	63	52	45	43	17	35			
	%9,9	%12,5	%24,6	%22,5	%33	%26	%23,6	%21,5	%8,9	%17,5	2,96	3,09	
4. Çalışkan biriyim.	3	3	8	4	52	18	77	79	51	96			
	%1,6	%1,5	%4,2	%2	%27,2	%9	%40,3	%39,5	%26,7	%48	3,86	4,30	
5. Kendime sık sık hedef belirlerim fakat daha sonra farklı bir hedefin peşinden koşmayı tercih ederim.*	24	32	36	40	53	50	56	53	22	25			
	%12,6	%16	%18,8	%20	%27,7	%25	%29,3	%26,5	%11,5	%12,5	3,08	2,99	
6. Tamamlama için birkaç aydan daha fazla süre alan projelerde odaklanmayı sürdürmekte zorlanırım.*	24	29	52	38	57	45	39	53	19	35			
	%12,6	%14,5	%27,2	%19	%29,8	%22,5	%20,4	%26,5	%9,9	%17,5	2,87	3,13	
7. Başladığım işi her ne olursa olsun bitiririm.	2	2	5	3	43	18	67	72	74	105			
	%1	%1	%2,6	%1,5	%22,5	%9	%35,1	%36	%38,7	%52,5	4,07	4,37	
8. Gayretli/hamarat biriyim.	3	1	7	4	33	15	54	61	94	119			
	%1,6	%0,5	%3,7	%2	%17,3	%7,5	%28,3	%30,5	%49,2	%59,5	4,19	4,46	

Tablo 2 incelendiğinde; “Yeni fikirler ve projeler, bazen eski fikir ve projelerim konusunda aklımı karıştırır.” şeklindeki birinci soruda öğretmen adaylarının azim puanlarının ortalaması ($x=2,61$); öğretmenlerin ortalaması ($x=2,73$) olarak hesaplanmıştır. “Engeller beni yıldırılmaz.”

şeklindeki ikinci soruda öğretmen adaylarının azim puanlarının ortalaması ($x=3,82$); öğretmenlerin ortalaması ($x=4,21$) olarak hesaplanmıştır. “Kısa süreliğine belirli bir fikir ya da projeye takılırım, fakat daha sonra ilgim kaybolur.” şeklindeki üçüncü soruda öğretmen adaylarının azim puanlarının ortalaması ($x=2,96$); öğretmenlerin ortalaması ($x=3,09$) olarak hesaplanmıştır. “Çalışkan biriyim.” şeklindeki dördüncü soruda öğretmen adaylarının azim puanlarının ortalaması ($x=3,86$); öğretmenlerin ortalaması ($x=4,30$) olarak hesaplanmıştır. “Kendime sık sık hedef belirlerim fakat daha sonra farklı bir hedefin peşinden koşmayı tercih ederim.” şeklindeki beşinci soruda öğretmen adaylarının azim puanlarının ortalaması ($x=3,08$); öğretmenlerin ortalaması ($x=2,99$) olarak hesaplanmıştır. “Tamamlamak için birkaç aydan daha fazla süre alan projelerde odaklanmayı sürdürmekte zorlanırım.” şeklindeki altıncı soruda öğretmen adaylarının azim puanlarının ortalaması ($x=2,87$); öğretmenlerin ortalaması ($x=3,13$) olarak hesaplanmıştır. “Başladığım işi her ne olursa olsun bitiririm.” şeklindeki yedinci soruda öğretmen adaylarının azim puanlarının ortalaması ($x=4,07$); öğretmenlerin ortalaması ($x=4,37$) olarak hesaplanmıştır. “Gayretli/hamarat biriyim.” şeklindeki sekizinci soruda öğretmen adaylarının azim puanlarının ortalaması ($x=4,19$); öğretmenlerin ortalaması ($x=4,46$) olarak hesaplanmıştır.

Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin en yüksek puan ortalamasına sahip oldukları madde sekizinci maddedir. Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin en düşük puan ortalamasına sahip oldukları madde birinci maddedir. Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin maddelere ait puan ortalamaları incelendiğinde 1, 2, 3, 4, 6, 7 ve 8. maddelerde öğretmenlerin puan ortalamalarının öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu görülmekte iken sadece 5. maddede öğretmen adaylarının öğretmenlere göre puan ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ölçeğin tamamından hesaplanan ortalama puanların, hesaplama kaynağına eden madde sayısına bölünmesiyle elde edilen puan ortalamaları öğretmen adayları için 3,43; öğretmenler için ise 3,66 olarak hesaplanmıştır. Literatürdeki sınıflandırma (1,00-1,80: çok düşük; 1,81-2,60: düşük; 2,61-3,40: orta; 3,41-4,20: yüksek; 4,21-5,0 çok yüksek) göz önünde bulundurulduğunda öğretmen adayları ve öğretmenlerin azimlerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3

Öğretmen adayı ve öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre kısa azim ölçeği alt boyutlarında bağımsız gruplar için t testi sonuçları

Grup	Boyut	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
	İlginin Tutarlılığı	Kadın	139	2,86	,78	-,683	189	,496
		Erkek	52	2,95	,84			
Öğretmen Adayı	Gayrette İsrar	Kadın	139	3,94	,75	-1,534	189	,127
		Erkek	52	4,12	,66			
	Ölçek Toplam	Kadın	139	3,40	,59	-1,404	189	,162
		Erkek	52	3,53	,58			
Öğretmen	İlginin Tutarlılığı	Kadın	129	3,03	,96	,956	198	,340
		Erkek	71	2,90	,91			
	Gayrette İsrar	Kadın	129	4,35	,58	,368	198	,713
		Erkek	71	4,31	,68			

Ölçek	Kadın	129	3,69	,60	,921	198	,358
Toplam	Erkek	71	3,60	,62			

p>.05

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adayları ve öğretmenlerin azim ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasında kullanılan bağımsız gruplar için t testi sonucuna göre; Öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre ilginin tutarlılığı boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t(-,683)=,496$; $p>0,05$). Diğer bir deyişle öğretmen adaylarının ilginin tutarlılığı boyutundaki azim düzeyleri benzerlik göstermektedir. Öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre gayrette ısrar boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t(-1,534)=,127$; $p>0,05$). Diğer bir deyişle öğretmen adaylarının gayrette ısrar boyutundaki azim düzeyleri benzerlik göstermektedir. Öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre ölçek geneline yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t(-1,404)=,162$; $p>0,05$). Diğer bir deyişle öğretmen adaylarının azim ölçeği genelinde azim düzeyleri benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre ilginin tutarlılığı boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t(,956)=,340$; $p>0,05$). Diğer bir deyişle öğretmenlerin ilginin tutarlılığı boyutundaki azim düzeyleri benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre gayrette ısrar boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t(,368)=,713$; $p>0,05$). Diğer bir deyişle öğretmenlerin gayrette ısrar boyutundaki azim düzeyleri benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre ölçek geneline yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t(,921)=,358$; $p>0,05$). Diğer bir deyişle öğretmenlerin azim ölçeği genelinde azim düzeyleri benzerlik göstermektedir.

123

Tablo 4

Öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre kısa azim ölçeği alt boyutlarında bağımsız gruplar için t testi sonuçları

Grup	Boyut	Yaş	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
	İlginin Tutarlılığı	18-25 Yaş	174	2,82	,78	-3,410	189	,001
		26-35 Yaş	17	3,50	,70			
Öğretmen Adayı	Gayrette İsrar	18-25 Yaş	174	3,94	,73	-2,593	189	,010
		26-35 Yaş	17	4,42	,64			
	Ölçek Toplam	18-25 Yaş	174	3,38	,57	-3,938	189	,000
		26-35 Yaş	17	3,96	,57			

p>.05

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adaylarının azim ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre karşılaştırılmasında kullanılan bağımsız gruplar için t testi sonucuna göre; Öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre ilginin tutarlılığı boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t(-3,410)=,001$; $p<0,05$). 26-35 yaş arasındaki öğretmen adaylarının ($x=3,50$) ölçek toplam puan düzeyleri; 18-25 yaş arasındaki öğretmen adaylarına ($x=2,82$) göre daha yüksektir. Öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre gayrette ısrar boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t(-2,593)=,010$; $p<0,05$). 26-35 yaş arasındaki öğretmen adaylarının ($x=4,42$) ölçek toplam puan düzeyleri; 18-

25 yaş arasındaki öğretmen adaylarına ($x=3,94$) göre daha yüksektir. Öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre ölçek geneline yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t_{(-3,938)}=,000$; $p<0,05$). 26-35 yaş arasındaki öğretmen adaylarının ($x=3,96$) toplam puan düzeyleri; 18-25 yaş arasındaki öğretmen adaylarına ($x=3,38$) göre daha yüksektir.

Tablo 5

Öğretmenlerin yaş değişkenine göre kısa azim ölçeği alt boyutlarında anova testi sonuçları

Grup	Boyut	Yaş	n	\bar{x}	ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Öğretmen	İlginin Tutarlılığı	18-25 Yaş	77	2,83	,88	3;196	2,048	,109	-
		26-35 Yaş	55	3,00	,88				
		36-45 Yaş	52	3,24	1,07				
		46-55 Yaş	16	2,84	,86				
	Gayrette Israr	18-25 Yaş	77	4,25	,63	3;196	1,608	,189	-
		26-35 Yaş	55	4,30	,62				
		36-45 Yaş	52	4,44	,56				
		46-55 Yaş	16	4,53	,72				
	Toplam	18-25 Yaş	77	3,54	,58	3;196	2,509	,060	-
		26-35 Yaş	55	3,65	,62				
		36-45 Yaş	52	3,84	,65				
		46-55 Yaş	16	3,68	,47				

$p>,05$

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin azim ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre karşılaştırılmasında kullanılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre; Öğretmenlerin yaşlarına göre ilginin tutarlılığı alt boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p=,109$; $p>0,05$). Öğretmenlerin yaşlarına göre gayrette ısrar alt boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p=,189$; $p>0,05$). Öğretmenlerin yaşlarına göre azim ölçeği geneline yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p=,060$; $p>0,05$).

Tablo 6

Öğretmen adayı ve öğretmenlerin branş değişkenine göre kısa azim ölçeği alt boyutlarında anova testi sonuçları

Grup	Boyut	Branş	n	\bar{x}	ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Öğretmen Adayı	İlginin Tutarlılığı	Okulöncesi- Sınıf Eğitimi	53	2,99	,85	5;185	,355	,879	-
		PDR	80	2,88	,73				
		Yabancı Dil	25	2,82	,95				

	Matematik ve Fen Bilimleri	8	2,75	,62				
	Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	5	2,85	,28				
	Güzel Sanatlar Eğitimi	20	2,76	,85				
	Okulöncesi- Sınıf Eğitimi	53	4,21	,65				
	PDR	80	3,89	,76				
	Yabancı Dil	25	3,82	,83				
Gayrette Israr	Matematik ve Fen Bilimleri	8	3,96	,61	5;185	1,557	,174	-
	Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	5	3,95	,54				
	Güzel Sanatlar Eğitimi	20	4,03	,70				
	Okulöncesi- Sınıf Eğitimi	53	3,60	,59				
	PDR	80	3,39	,56				
	Yabancı Dil	25	3,32	,74				
Ölçek Toplam	Matematik ve Fen Bilimleri	8	3,35	,40	5;185	1,147	,337	-
	Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	5	3,40	,37				
	Güzel Sanatlar Eğitimi	20	3,40	,60				
	Okulöncesi- Sınıf Eğitimi	60	3,02	,93				
	PDR	21	3,36	,96				
	Yabancı Dil	16	3,03	,96				
İlginin Tutarlılığı	Matematik ve Fen Bilimleri	28	3,14	,77	7;192	1,770	,095	-
	Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	43	2,83	1,00				
Öğretmen	Güzel Sanatlar Eğitimi	5	2,80	1,35				
	Özel Eğitim	12	3,12	,79				
	Beden Eğitimi	15	2,38	,82				
	Okulöncesi- Sınıf Eğitimi	60	4,35	,64				
	PDR	21	4,40	,69				
Gayrette Israr	Yabancı Dil	16	4,40	,77	7;192	1,071	,383	-
	Matematik ve Fen Bilimleri	28	4,27	,44				

	Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	43	4,19	,67			
	Güzel Sanatlar Eğitimi	5	4,75	,00			
	Özel Eğitim	12	4,27	,47			
	Beden Eğitimi	15	4,56	,53			
	Okulöncesi- Sınıf Eğitimi	60	3,68	,64			
	PDR	21	3,88	,67			
	Yabancı Dil	16	3,71	,78			
	Matematik ve Fen Bilimleri	28	3,70	,45			
Ölçek Toplam					7;192	1,058	,393 -
	Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	43	3,51	,60			
	Güzel Sanatlar Eğitimi	5	3,77	,67			
	Özel Eğitim	12	3,69	,44			
	Beden Eğitimi	15	3,47	,55			

p>.05

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen adayları ve öğretmenlerin azim ölçeği puanlarının branş değişkenine göre karşılaştırılmasında kullanılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre; Öğretmen adaylarının branşlarına göre ilginin tutarlılığı alt boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (p=,879; p>0,05). Öğretmen adaylarının branşlarına göre gayrette ısrar alt boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (p=,174; p>0,05). Öğretmen adaylarının branşlarına göre azim ölçeği geneline yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (p=,337; p>0,05). Öğretmenlerin branşlarına göre ilginin tutarlılığı alt boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (p=,095; p>0,05). Öğretmenlerin branşlarına göre gayrette ısrar alt boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (p=,383; p>0,05). Öğretmenlerin branşlarına göre azim ölçeği geneline yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (p=,393; p>0,05).

Tablo 7

Öğretmen adayı ve öğretmenlerin statü değişkenine göre kısa azim ölçeği alt boyutlarında bağımsız gruplar için t testi sonuçları

Boyut	Statü	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
İlginin Tutarlılığı	Öğretmen Adayı	191	2,88	,79	-1,134	383,303	,258
	Öğretmen	200	2,98	,94			
Gayrette İsrar	Öğretmen Adayı	191	3,99	,73	-5,025	372,542	,000
	Öğretmen	200	4,33	,62			
Ölçek Toplam	Öğretmen Adayı	191	3,43	,59	-3,648	388,917	,000
	Öğretmen	200	3,66	,61			

p>.05

Tablo 7 incelendiğinde öğretmen adayları ve öğretmenlerin azim ölçeği puanlarının statü değişkenine göre karşılaştırılmasında kullanılan bağımsız gruplar için t testi sonucuna göre; Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin statü değişkenine göre ilginin tutarlılığı boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(-1,134)}=,258$; $p>0,05$). Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin statü değişkenine göre gayrette ısrar boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t_{(-5,052)}=,000$; $p<0,05$). Öğretmenlerin ($x=4,33$) ölçek toplam puan düzeyleri; öğretmen adaylarına ($x=3,99$) göre daha yüksektir. Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin statü değişkenine göre ölçek geneline yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t_{(-3,648)}=,000$; $p<0,05$). Öğretmenlerin ($x=3,66$) ölçek toplam puan düzeyleri; öğretmen adaylarına ($x=3,43$) göre daha yüksektir.

Tablo 8

Öğretmenlerin eğitim durumu değişkenine göre kısa azim ölçeği alt boyutlarında bağımsız gruplar için t testi sonuçları

Boyut	Eğitim Durumu	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
İlginin Tutarlılığı	Lisans	164	2,92	,89	-2,154	198	,032
	Lisansüstü	36	3,29	1,10			
Gayrette Israr	Lisans	164	4,31	,61	-1,201	198	,231
	Lisansüstü	36	4,45	,63			
Ölçek Toplam	Lisans	164	3,61	,58	-2,269	198	,024
	Lisansüstü	36	3,87	,70			

p>.05

Tablo 8 incelendiğinde öğretmenlerin azim ölçeği puanlarının eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılmasında kullanılan bağımsız gruplar için t testi sonucuna göre; Öğretmenlerin eğitim durumu değişkenine göre ilginin tutarlılığı boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t_{(-2,154)}=,032$; $p<0,05$). Lisansüstü eğitim durumuna sahip öğretmenlerin ($x=3,29$) ölçek toplam puan düzeyleri; lisans eğitim durumuna sahip öğretmenlere ($x=2,92$) göre daha yüksektir. Öğretmenlerin eğitim durumu değişkenine göre gayrette ısrar boyutuna yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(-1,201)}=,231$; $p>0,05$). Öğretmenlerin eğitim durumu değişkenine göre ölçek geneline yönelik azimlerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t_{(-2,269)}=,024$; $p<0,05$). Lisansüstü eğitim durumuna sahip öğretmenlerin ($x=3,87$) ölçek toplam puan düzeyleri; lisans eğitim durumuna sahip öğretmenlere ($x=3,61$) göre daha yüksektir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmada öğretmen ve öğretmen adaylarının azim düzeylerinin belirlenmesi ve demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, branş statü ve eğitim durumu) göre karşılaştırmalı olarak ele alınması amaçlanmıştır. Çalışmada sunulan bulgular dahilinde; *Cinsiyet* değişkenine göre öğretmen adayı ve öğretmenlerin azim düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Araştırmadaki bu bulgu uluslararası ve ulusal literatürdeki azim ve cinsiyet ilişkisini inceleyen diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Wallace, 2015; Ömürlü, 2018; Ekinci ve Hamarta, 2020). *Yaş* değişkenine göre öğretmen adaylarının azim düzeyleri arasında

anlamli bir farklılık tespit edilmiş olup 26-35 yaş arasındaki öğretmen adaylarının azim düzeylerinin; 18-25 yaş arasındaki öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durumun öğretmen adaylarının yaşları ilerledikçe ekonomik kaygılarının artması ve toplumsal baskıların bir sonucu olarak öğretmenlik mesleğine bir an önce başlamak için gösterilen gayret ve isteğin bir sonucu olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin yaşlarına göre azim düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Branş değişkenine göre öğretmen aday ve öğretmenlerin azim düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. *Statü* değişkenine göre öğretmen aday ve öğretmenlerin azim düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiş olup öğretmenlerin azim düzeylerinin öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durumun öğretmen adaylarının henüz meslekte aktif olmadıkları için azimlerini yükseltecek faktörlerden uzak kalması; öğretmenlerin ise meslekte aktif olmasının sonucunda azimlerini yükseltecek faktörlerin (toplumsal saygınlık, meslektaşlarla işbirliği, maaş ve çabalarının karşılığı olarak öğrencilerin yüksek akademik başarı göstermesi vb.) ortaya çıkmasının bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

Eğitim durumu değişkenine göre öğretmenlerin azim düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiş olup lisansüstü eğitim durumuna sahip öğretmenlerin azim düzeylerinin lisans eğitim durumuna sahip öğretmenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Lisansüstü eğitim süreci sonunda öğretmenler; alanındaki bilgi, beceri ile yeterliklerini sorgulamaktadır. Bu sorgulama sonucunda alanlarındaki yenilikleri takip etmeye ve bu yenilikleri sınıflarında uygulamaya daha açık hale gelmektedir. Bu durumun sonucu olarak lisansüstü eğitim durumuna sahip öğretmenlerin azim düzeylerinin arttığı düşünülmektedir.

Özetle; Öğretmen adayları ve öğretmenlerin azimlerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının yaşları arttıkça azim düzeylerinin arttığı; cinsiyet ve branşlarının ise azim düzeylerini etkilemediği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin statü ve eğitim düzeyi arttıkça azimlerinin arttığı; cinsiyet, yaş ve branşlarının azim düzeylerini etkilemediği tespit edilmiştir. Literatürde öğretmen adayları ve öğretmenlerin azminin karşılaştırmalı olarak incelendiği bir araştırma bulunmamaktadır. Azimle ilgili diğer araştırmalar incelendiğinde; Angela, Martin & Patrick, (2009) yaptıkları çalışmada azim değişkeninin öğretmenlerin etkililiğinde çok önemli bir faktör olduğunu tespit etmişlerdir. Duckworth, (2014) çalışmasında öz kontrol ve azmin başarının yordayıcısı olan iki faktör olduğunun altını çizmiştir. Ekinci ve Hamarta, (2020) yaptıkları çalışmada meslek yüksekokulu öğrencilerinin azim düzeyleri ile mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında bu değişkenler arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Sonkur, (2021) yaptığı çalışmada MEB’de çalışan öğretmenler arasından yüksek azim düzeyine sahip olanların yöneticilik davranışlarının da yüksek olduğunu; bu nedenle yöneticilik yapmaya yatkın olduklarını belirtmiştir. Yıldız ve Kardeş, (2021) yaptıkları çalışmada içsel motivasyonun azmin ve psikolojik dayanıklılığı yordadığı ve bu değişkenler aracılığıyla iyi oluşu arttırdığını tespit etmiştir. Literatürdeki araştırmalar dikkate alındığında öğretmen aday ve öğretmenlerin azim düzeylerinin yüksek olması mesleki doyuma ulaşmalarında, eğitim öğretim etkinliklerinin niteliğinin, engelleri aşmaya yönelik çabasının ve mesleğine bağlılık düzeyinin artmasında ve azimli nesiller yetiştirmesinde olumlu katkısı olduğu görülmektedir.

Öğretmen adayları ve öğretmenlerin azimlerinin belirlenmesine yönelik yapılacak çalışmaların sayısının artırılması literatür için önem arz etmektedir. Çalışmada ulaşılan sonuçlar dahilinde sunulabilecek bazı öneriler şunlardır: Öğretmenlerin azimlerinin statü ve eğitim durumu değişkeninden olumlu yönde etkilendiği göz önünde bulundurulduğunda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından toplumda öğretmenlerin statüsünün artırılmasına yönelik uygulama ve çalışmalara öncelik verilmelidir. Öğretmenlerin eğitim düzeyleri arttıkça azimleri arttığı için

lisans eğitimi sonrası eğitimlerini sürdürmelerine yönelik teşvik ve uygulamalara yer verilmelidir. Öğretmen adaylarının azim düzeylerinin düşük olduğu 18-25 yaş arasında azim düzeylerinin yükseltilmesi için uygulama ve eğitimlere öncelik verilmelidir.

5. KAYNAKLAR

- Angela L. D., Patrick D. Q. & Martin E. P. S. (2009). Positive predictors of teacher effectiveness, *The Journal of Positive Psychology*, 4(6), 540-547. DOI:10.1080/17439760903157232
- Duckworth, A. L., Peterson, C., Matthews, M. D. & Kelly, D. R. (2007). Grit: Perseverance and passion for long-term goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(6), 1087-1101. DOI:10.1037/0022-3514.92.6.1087
- Duckworth, A. (2014). Self-control and grit: related but separable determinants of success. *Current Directions in Psychological Science*, 23(5), 319-325. DOI:10.1177/0963721414541462
- Duckworth, A. L. & Quinn, P. D. (2009). Development and validation of the short grit scale (grit-s). *Journal of Personality Assessment*, 91(2), 166-174. DOI:10.1080/00223890802634290
- Duckworth, A. L. & Yeager, D. S. (2015). Measurement matters: Assessing personal qualities other than cognitive ability for educational purposes. *Educational Researcher*, 44(4), 237-251. DOI:10.3102/0013189X15584327
- Ekinci, N. ve Hamarta, E. (2020). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin azim ile mutluluk düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(21), 125-144. DOI:10.26466/opus.569805
- Erkuş, A. (1994). *Psikoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Doruk Yayınları.
- Farkas, S., Johnson, J. & Foleno, T. A. (2000). *Sense of calling: Who teaches and why*. New York: Public Agenda Foundation.
- Karataş, K., Ardiç, T. ve Oral, B. (2017). Öğretmenlik mesleğinin yeterlikleri ve geleceği: Metaforik bir analiz. *Electronic Turkish Studies*, 12(33), 291-312. DOI:10.7827/TurkishStudies.12665
- Keeseey, S., Schaefer, A., Loy, M. & Allen, C. J. (2018). Developing growth mindset and grit in preservice teachers. *Kentucky Teacher Education Journal: The Journal of the Teacher Education Division of the Kentucky Council for Exceptional Children*, 5(1). <https://digitalcommons.murraystate.edu/ktej/vol5/iss1/3> adresinden 01.04.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Ömürlü, L. S. (2018). *Üstbiliş ve ahlaki üstbiliş ile sebatlı olma arasındaki ilişkinin eeg tekniğiyle gözlemlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Robertson-Kraft, C. & Duckworth, A. L. (2014). True grit: Trait-level perseverance and passion for long-term goals predicts effectiveness and retention among novice-teachers. *Teachers College Record*, 116(3), 1-25. DOI:10.1177/016146811411600306
- Sarıçam, H., Çelik, İ. ve Oğuz, A. (2016). Kısa azim (sebat) ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(2), 927-935. DOI:10.7884/teke.622

- Scherzinger, M. & Wettstein, A. (2019). Classroom disruptions, the teacher–student relationship and classroom management from the perspective of teachers, students and external observers: a multimethod approach. *Learning Environment Research*, 22, 101-116. DOI:10.1007/s10984-018-9269-x
- Sonkur, A. (2021). Okul yöneticileri ve öğretmenlerde azim ve psikolojik sağlamlığın rolü. *Millî Eğitim Dergisi*, 50(230), 445-460. DOI:10.37669/milliegitim.677847
- Taşkaya, S. M. (2012). Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(33), 283-298. <https://dergipark.org.tr/en/pub/erusosbilder/issue/23767/253360> adresinden 04.04.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Wagnild, G. M. & Young, H.M. (1993). Development and psychometric evaluation of the resilience scale. *Journal of Nursing Measurement*, 1(2), 165–178. <https://www.semanticscholar.org/paper/Development-and-psychometric-evaluation-of-the-Wagnild-Young/ee918f1af114045b7bc1d785a917c37bcf3a0f3c> adresinden 04.04.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Wang, H., Hall, N. C. & Rahimi, S. (2015). Self-efficacy and causal attributions in teachers: Effects on burnout, job satisfaction, illness, and quitting intentions. *Teaching and Teacher Education*, 47, 120-130. DOI:10.1016/j.tate.2014.12.005
- Wilcox, K. C. & Lawson, H. A. (2018). Teachers’ agency, efficacy, engagement, and emotional resilience during policy innovation implementation. *Journal of Educational Change*, 19, 181-204. DOI:10.1007/s10833-017-9313-0
- Yıldız, F. N. (2019). *Ergenlerde öz-yeterlik, motivasyon, azim ve psikolojik dayanıklılığın iyi oluş ile ilişkisi: bir model sınaması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Yıldız, F. N. ve Kardaş, F. (2021). Ergenlerde akademik öz-yeterlik, içsel motivasyon, azim ve psikolojik dayanıklılığın iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 1073-1099. DOI: 10.33711/yyuefd.957391

**TÜRKİYE VE RUSYA ARASINDA DOĞALGAZ KAYNAKLARI ALANINDA İŞ
BİRLİKLERİ**
**COOPERATION BETWEEN TURKEY AND RUSSIA IN THE FIELD OF NATURAL
GAS RESOURCES**

Mustafa ÜLKER, Doç. Dr. Galip Afşın RAVANOĞLU

Karamanoğlu Mehmetbey University

Özet

Enerji kavramı bir ülkenin kalkınma planlarındaki en önemli aktörlerin başında gelmektedir. Enerji ülkelerin ekonomisini güvenliğini ve aynı zamanda dış politikalarını etkileyen bir aktördür. Türkiye gelişmekte olan bir ülke konumunda bulunmakta ve bu sebepten enerji kaynaklarına daha çok ihtiyaç duymaktadır. Fakat Türkiye enerjide dışa bağımlı bir durumdadır, bu durum enerjiye ulaşmanın masraflı olacağını gösterse de Türkiye'nin stratejik konumu enerji kaynaklarına komşu olduğunu göstermektedir. Dünya doğal gaz ve petrol ihracatının büyük bir bölümü Akdeniz ve Karadeniz ülkeleri tarafından sağlanmakta, Türkiye ise bu ticarete geçiş güzergahı üzerinde bulunmaktadır. Türkiye ve Rusya'nın enerji alanında yakın ilişkiler içerisinde olduğu görülmektedir fakat Türkiye enerji alanında tamamen Rusya'ya bağımlı bir ülke değildir. Türkiye ve Rusya arasında doğal gazın taşınması alanında önemli çalışmalar yapılmış ve ikili ilişkilerde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Genel anlamda Türkiye, Rusya'nın doğal gazına ihtiyaç duymakta Rusya ise Türkiye üzerindeki boru hatları ile Avrupa'ya doğal gaz iletmektedir. Bu durum Türkiye enerji stratejisi için oldukça önemlidir. Bu çalışmada Rusya'nın en önemli enerji kaynağı olan doğal gazın Türkiye ve Avrupa'ya hangi yollarla geldiğini ve Rus doğal gazının Türkiye enerji stratejisine olan etkisi incelenmiştir. Türkiye ve Rusya'nın enerji konusunda ılımlı bir politika izlediği, her iki ülkenin de enerji güvenliği konusunda birbirlerine ihtiyaç duyduğu ve Türkiye'nin enerjide hub ülke planında Rusya'nın payının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Enerji, Enerji stratejisi, Rus doğal gazı, Türkiye, Rusya

Abstract

The concept of energy is one of the most important actors in a country's development plans. Energy is an actor that affects the economy and security of countries, as well as their foreign policy. Turkey is a developing country and therefore needs energy resources more. But Turkey is in an external energy dependent state, which means that it will be costly to access energy, although Turkey's strategic position shows that it is neighboring energy sources. A large part of the world's natural gas and oil exports are provided by the Mediterranean and Black Sea countries, and Turkey is on the transit route in this trade. Most of the natural gas going to Europe is transported via pipelines through Turkey. From these pipelines, the Blue Stream and the Turkish stream pass natural gas coming out of Russia, Baku-Tbilisi-Ceyhan and Tanap from Azerbaijan, and the Eastern line passes natural gas coming out of Iran to Europe. It is seen that Turkey and Russia have close relations in the field of energy. Important studies have been carried out in the field of transportation of natural gas between Turkey and Russia, and significant improvements have been made in bilateral relations. In general, Turkey needs Russia's

1. GİRİŞ

Enerji stratejisi genel anlamda enerji, ekonomi ve teknoloji ile alakalı kararların alındığı kurumsal örgütlere oluşmaktadır. Kısa vadede arz-talep yönetimi, uzun vadede ise planlama aktivitelerini içermektedir. Enerji kaynaklarının yetersizliği sorunu ve rezervlerinin giderek azalması, bununla birlikte küresel ısınma sonucu oluşan sera gazı etkisi ve iklim değişiklikleri, gelecek kuşakların çıkarlarını da göz önüne alan, ulusal ve uluslararası seviyede enerji stratejileri geliştirilmesi sonucunu ortaya koymaktadır (Bayraç, 2009: 118).

Enerji güvenliği uluslararası enerji ajansı (IEA) göre fiyatta uygun kesinti olmayan enerji olarak tanımlanmaktadır. Fakat akademisyenler ve politikacılar enerji güvenliğinin çok boyutlu bir kavram olduğu ve her ülke için farklı anlamlar taşıyacağı görüşündedirler. Ülkelerin enerji güvenliği kısa ve uzun vadede farklılıklar gösterdiği gibi enerji ithal ve ihraç eden ülkelerinde farklı enerji güvenliği olgusu oluşmaktadır. Enerji ihraç eden bir ülke kendi kaynaklarının idame gücünü enerji güvenliği olarak planlarken, ithal eden bir ülke enerjinin kesintisiz ve sürekli olarak kendisine ulaşmasını planlamaktadır (Hatipoğlu, 2019: 1).

Türkiye geliştirmekte olan bir ülke ve bu sebeple enerji ihtiyacı yüksek bir ülkedir. Yenilenemeyen enerji kaynakları yeteri kadar olmayan Türkiye'nin güneyi, doğusu ve kuzeyi zengin enerji kaynaklarına sahip ülkeler ile çevrili olup, enerji ticaretlerinin büyük bir kısmını Türkiye üzerinden yapmaktadırlar. Bu ülkelerden birisi olan Rusya'nın zengin doğal gaz rezervlerine sahip olması ve Avrupa'nın doğal gaz ihtiyacının önemli bir kısmını karşılaması Türkiye'nin enerji stratejisi için önemli bir faktördür. Dünyanın en büyük doğal gaz ithalatçısı olan Avrupa'nın öteki iki ülke olan Türkiye ve Rusya'ya enerji alanında bağımlılığı bulunmaktadır. Türkiye ve Rusya arasındaki enerji iş birlikleri küresel enerji piyasası için önem arz etmekte hatta ekonomi ve politika alanlarında da yansımaları olmaktadır.

Çalışmanın amacı Türkiye ve Rusya arasında doğalgaz kaynakları alanında iş birliklerinin Türkiye enerji stratejisine olan etkisini araştırmak. Türkiye'nin stratejik konumunun enerji ticareti alanındaki önemi, Türkiye ve Rusya arasında enerji güvenliğini ve iki ülkenin doğal gaz ticaretindeki yaklaşımlarını incelemektir. Çalışmanın ilk bölümünde Türkiye'nin stratejik konumu ve enerji stratejisi, ikinci bölümünde Türkiye'nin doğal gazı olan bağımlılığı ve Rus doğal gazı, üçüncü ve son bölümde ise Türkiye ve Rusya arasında enerji iş birlikleri incelenmiştir.

2. TÜRKİYE'NİN STRATEJİK KONUMU VE ENERJİ STRATEJİSİ

Türkiye coğrafi konumun farkında olan ve çok yönlü dış politika izleyen bir ülke olarak enerji arayışındaki öncelikleri, ilk olarak güvenilir enerji ve uygun fiyatlı enerjilerdir. İkinci olarak ise enerji alanında çok fazla kaynağına sahip olmasa da transit ülke olması sebebiyle enerjide hub ülke olma çabasıdır. Türkiye'nin konumu gereği başka pazarlara enerji taşıma limanı olmak için uygun bir ülke olduğu bilinmektedir, bununla birlikte enerjinin güvenli taşınması açısından çalışmalar Türkiye'nin önemli enerji stratejileri arasında gelmektedir.

Türkiye, doğalgaz enerji merkezi olma konusunda Türk Akımı projesi ortaya çıktıktan sonra önemli bir aşama kaydetmiştir. Buna ek olarak AB-Rusya arasında yaşanan gerilimde mavi akım, Türk Akımı ve Güney Gaz Koridoru boyutunda TANAP ve TAP projeleriyle enerji dağıtımını konusunda Türkiye aracı bir rol üstlenerek küresel enerji çerçevesinde önemli bir noktaya gelecektir.

Batı ülkeleri ile Rusya arasında yaşanan çatışma ortamının devam edip etmeyeceği tam olarak bilinmese de ikili gerilimlerin uzun vadede ki kazananı Türkiye olacağı açıktır. Enerji kaynakları açısından yetersiz olan ve uzun dönemdir enerjide dışa bağımlı olan Türkiye, ithal enerjiye yüksek faturalar ödeyerek ekonomik kalkınmada istediği şekilde bir atılım gerçekleştirememiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin sahip olduğu stratejik konumu enerji alanında iyi değerlendirmesi ve özellikle doğalgaz ithalatını hesaplı ve güvenli şekilde temin edebilme yolları arayıp, geliştirmesi gerekmektedir. Hedefleri doğrultusunda, mavi akım, Türk akımı gibi boru hatları ile önemli atılımlar gerçekleştiren Türkiye'nin bu atılımlarda söz hakkını koruması, enerji stratejisi ve ekonomik olarak çok büyük önem taşımaktadır (Karagöl ve Kızılkaya, 2015: 3-4).

Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler ve onlarla bağlantılı çok sayıdaki ülkenin, sıcak denizlerle irtibatını sağlayan boğazlar, Türkiye sınırları içerisinde. Türkiye, birçok açıdan tarihler boyunca bir sürü devlet ve savaş gören Kafkasya, Balkanlar ve Orta Doğu ülkelerinin çoğuna, önemli bağlarla bağlı olan ve aynı zamanda komşu olan bir ülkedir. Aynı zamanda, Dünyanın en zengin enerji yatağı bölgesi olarak kabul edilen Ortadoğu coğrafyasında ki Hazar bölgesine olan pozisyonu ve enerji ihtiyacını, sürekli ve güvenilir bir şekilde almak isteyen Avrupa ülkeleri açısından en önemli intikal coğrafyasında yer alan bir ülke konumuna sahiptir. Türkiye özellikle Hazar Havzası'nın Avrupa ticaretinde doğu batı yönlü en güvenilir yolu olarak söylenebilir. Bu açıdan Türkiye hali hazırda bulunan boru hatları ile birlikte birçok yeni proje dahilindedir. Bu projelerin kullanıma başlaması ile birlikte Türkiye, yakın zamanda Doğu-Batı Enerji geçidi olmasının yanında, Kuzey-Güney Enerji geçidi olmaya aday bir ülke olacaktır, Avrupa birliği ülkelerinin yaşadığı enerji krizi durumundan kurtaracak bir ülke konumuna gelecektir. Bu durum yani Avrupa birliği ile kurulacak enerji anlaşmaları AB üyeliğinde Türkiye için çok büyük avantaj yaratacak ve aynı zamanda Türkiye'nin önemi artacaktır (Hodalogulları ve Aydın, 2016: 748).

Türkiye'deki enerji stratejisi ülke enerji ihtiyacını karşılamak, hedeflenen ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek, sosyal kalkınma atılımlarını destekleyecek şekilde, zamanında, yeterli, güvenilir, ekonomik şartlarda ve ayrıca çevresel etkiler de göz önüne bulundurularak sağlanması olarak belirlenmiştir (Küçükaksoy, 2006: 19).

Türkiye'nin enerji stratejisini oluşturulurken dikkat ettiği temel ölçekler şu şekildedir;

- Dışa bağımlılığı en aza indirmek.
- Türkiye'nin enerji alanında yetkinliğini arttırmak.
- Kaynak çeşitliliğini ve bölge çeşitliliğini arttırmak.
- Yenilenebilir kaynaklara olabildiği kadar yönelmek.
- Çevreye karşı duyarlı olmak.
- Serbest piyasa şartlarına tam düzeyde işlerlik kazandırmak ve yatırım alanının iyileşmesini sağlamak.
- Enerji verimliliğini arttırmaya yönelik hamleler yapmak.
- Enerjiyi tüketiciler için uygun miktar uygun zaman ve uygun maliyet açısından erişilebilir kılmak.
- Tabi kaynakların arzını ve ekonomiye katkısını arttırmak (Incekara,2019:304-305).

Tüm bu yöntemlerle anlatılmak istenen ise enerji stratejilerinde dışa bağımlılığın en aza indirilmesi ve enerjiden kaynaklanan bazı olumsuz sonuçların azaltılması gerekliliğidir. Diğer bir yönden de Türkiye ekonomisinin küresel rekabet gücünü arttırmak ve ülke halkının refahını sağlamaktır (Adaçay, 2014: 94)

Türkiye'de önemli enerji kaynakları, dünya rezervlerine bakıldığında miktar ve kalite açısından çok düşük düzeyde kalmaktadır. Bu durumun sebeplerinin başında enerjiyi piyasa faaliyetlerine dönüştürme çabası yatmaktadır, oysa enerjiyi kamu hizmeti olarak görmek gerekmektedir. Türkiye su bakımından ve maden bakımından zengin bir ülkedir bu kaynakların kullanımı enerji açısından potansiyel yaratmaktadır. (Adaçay,2014:93-94). Türkiye enerji yapısının önemli sorunlarının başında ise, ithal enerji, fosil yakıt ağırlıklı enerji tüketimi ve enerji verimliliğinin diğer ülkelere göre düşük olması gelmektedir (Ediger,2009:20-21).

3. TÜRKİYE’NİN DOĞAL GAZA OLAN BAĞIMLILIĞI VE RUS DOĞAL GAZI

Türkiye, yaklaşık 20 yıldır çevreye son derece zararlı ve kirlenici yerli kömürün yerine daha temiz doğal gazı kullanmaya çalışmaktadır. Türkiye aynı zamanda elektrik üretimi ve konut ısısında ise son yıllarda doğal gaz kullanımını üçte iki oranına arttırmıştır. Türkiye pazarına doğal gaz yakın bir zamanda gelmiş olmasına rağmen talep çok hızlı bir şekilde artmıştır. Doğalgaz Türkiye’ye ilk olarak 1990lı yıllarda girmiştir. O yıllarda tüketim 8 milyon metre küp civarlarında kullanılmaktaydı son yıllarda ise 83 milyar küp ortalamalarında bir tüketim olmaktadır (Hacısalihoglu, 2008 :5).

Türkiye doğal gaz ithalatının önemli bir miktarını Rusya’dan sağlamaktadır. 2017 yılında Rusya’dan ithal edilen doğal gaz miktarı, Türkiye’nin toplam doğal gaz ithalatın yüzde 51,93’ü olarak görülmektedir (Sakal, 2019: 94)

Tablo 1 de Türkiye’nin elektrik, sanayi, konut ve diğer sektörlerde doğal gaz kullanımının (milyar m³ olarak) yıllara göre oranı verilmiştir. Tablodan yola çıkarak elektrik ve sanayi sektöründe yıllara göre azalma olurken konut sektöründe artma yaşanmaktadır.

Tablo:1 (www.enerjiatlası.com)

Doğalgaz Konut Abone Sayıları			
Yıl	Abone Sayısı	Abone Sayısı Artışı	Abone Başına Tüketim
2016	12.495.259	-	928 m ³
2017	13.571.092	1.075.833	994 m ³
2018	14.752.452	1.181.360	976 m ³
2019	15.861.360	1.108.908	908 m ³
2020	16.841.755	980.395	927 m ³

Tablo 2 de ise Türkiye’de konut alanında doğal gaz abone sayısının ve abone başına tüketimin yıllara göre dağılımı gösterilmektedir. Bu tablodan yola çıkarak Türkiye’de konut doğal gaz tüketimin ve abone sayısının her yıl arttığı görülmektedir.

Tablo:2 (www.enerjiatlası.com)

Türkiye Doğalgaz Tüketiminin Sektörlere Dağılımı (milyar m ³)				
Yıl	Dönüşüm/Çevrim (Elektrik Santralleri)	Sanayi	Konut	Diğer
2015	19,0	14,0	11,0	4,0
2016	16,7	14,1	11,6	4,0
2017	20,5	13,4	13,5	6,4
2018	18,2	12,0	12,6	6,5
2019	11,3	12,4	14,4	7,2
2020	13,6	12,7	15,6	6,3

Türkiye doğal gazı genel olarak ısınmada ve elektrik üretiminde kullanılmaktadır, fakat son yıllarda elektrik üretiminde doğal gazın payını azaltma hedefi vardır. Elektrik üretiminde yerli linyit kömür, hidroelektrik santralleri, yenilenebilir enerji ve nükleer enerji kaynaklarının kullanımını artırmak hedeflenmektedir. Doğal gazın elektrik sektöründe azaltılması planın nedenlerini ise İran ve Rusya ile imzalanan pahalı sözleşmeler ve botasın doğal gaz elektrik santrallerini sözleşmelerinin sona ermesi gibi etkenler oluşturmaktadır. Elektrik üretiminde doğal gazın payını azaltma çalışmaları olsa da konutlarda ısınma için kullanılan doğal gaz talebi her sene artmaktadır. Bu durum Türkiye'nin doğal gaz arayışının devamlılığını göstermektedir (Austvik ve Rzaeva, 2016: 7).

Türkiye'nin etrafı, başlıca doğal gaz üreticileri ile çevrilidir. Bunlar Orta Doğu ve Orta Asya bulunan doğal gaz ihraç eden ülkelerdir. Türkiye minimum miktarda doğal gaz üretimi sağlamaktadır ve bu yüzden doğal gaz ithalatına oldukça fazla gereksinim duymaktadır. Doğal gaz ithalatında çeşitli tedarikler arayışında olan Türkiye, genel olarak doğal gaz ithalatını İran, Azerbaycan, Rusya, Nijerya ve Cezayir'den yapmaktadır (Hacısalihoglu, 2008: 8).

Türkiye doğalgazı Azerbaycan, İran ve Rusya'dan boru hatları, Nijerya ve Cezayir'den ise lng şeklinde ithal etmektedir (Engin,2010:236). Bu ülkeler arasında en çok ithalat Rusya'dan ülkemize gelmektedir. Rusya'dan gelen boru hatları iki tanedir bunlardan biri Mavi akım diğeri ise Türk akımıdır.

3.1. Mavi Akım

Türk şirketi Botaş ve Rus şirketi gaz export arasında 1997 yılında imzalanan mavi akım projesi, yıllık 16 milyar küp doğal gazı Türkiye'ye ulaştırmayı planlamaktaydı. Rusya'nın Avrupa ülkelerine doğal gaz ulaştırmak için hazırladığı güney akımı projesi mavi akıma aktarılıp Türkiye ve Yunanistan üzerinden ab ülkelerine aktarımı gündeme gelmiş ve ab ülkelerine kadar uzanmıştır (Yıldız vd., 2017: 359).

3.2. Türk Akımı

Türkiye Türk Akımı gibi enerji taşıma hatlarının içine girmesi ile küresel enerji alanlarında önemli bir konumda yer almaya başlamıştır. Güney akımın iptali ile yeni boru hatları arayışına giren Rusya mavi akım ile birlikte ab ülkelerine doğal gaz taşımaya başlamıştı. Son yıllarda gündeme gelen diğer bir boru hattı ise Türk akımı olarak ortaya çıktı. Türk akımı, mavi akımın aksine tamamen Rusya'ya ait bir boru hattı olması nedeniyle, projenin Rusya'nın alacağı kararlar yönüyle şekilleneceği açık olarak görünmektedir. Türkiye bu gibi projelerin enerji alanında ve ekonomik alanda kendisi için güç oluşturacağını farkında olduğu için bu projeye paydaş olma çabasına girmiştir. Enerji arz güvenliği göz önüne alındığında ve sağlanan alternatif yol ve güzergâhlarla bu ve bunun gibi projelerin Türkiye dış ilişkilerine de yeni bir boyut kazandırması düşünülmektedir. Türk Akımı Türkiye dış politikasındaki stratejik değeri ve Türkiye'nin gün geçtikçe artan enerji talebine karşılık verebilecek olması açısından da önem arz etmektedir (Karagöl ve Kızılkaya, 2015: 3-4).

4. TÜRKİYE VE RUSYA ARASINDAKİ ENERJİ İŞ BİRLİKLERİ

Avrupa'nın doğal gaz yatağı genel olarak hep Rusya olmuştur. Rusya ve Avrupa arasındaki doğal gaz ticareti ilk olarak 1968-1970 yılları arasında Soğuk Savaş döneminde başlamıştır. Rusya, Avrupa'ya ihraç ettiği doğal gazın önemli bir miktarı Ukrayna ve Türkiye üzerinden boru hatları ile yapmaktadır (Mikulska, 2020: 404).

Türkiye ve Avrupa arasında enerji güvenliği alanında iş birliği süreci 1994 -1995 yılları arasında imzaya açılan enerji şartı anlaşması ile başlamıştır. Bu anlaşma ile Rusya ve hazar bölgesi enerji kaynaklarını Avrupa'ya taşınmasında özellikle Rusya'nın enerji arz istikrarsızlığının önüne geçilmesi öngörülmüştür. Doğal gaz boru hatları ile birbirine bağlantılı hatlar kurmak ve enerji alanında oluşabilecek sorunlar üzerine çalışmalar yapmak amaçlanmıştır. Türkiye'nin stratejik konumu kullanılarak Rusya ve hazar bölgesinden Avrupa'ya boru hatları oluşturulmuş ve enerji güvenliği alanında Türkiye önemli bir rol üstlenmiştir (Ayhan, 2009: 162).

Enerji projeleri, Türkiye ve Rusya arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkilerin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. İki ülkenin ithalat ve ihracat hacmindeki yıllık artışın en önemli sebeplerinden birisi, Rusya'nın doğal gaz ihracatından kaynaklanmaktadır. Türkiye ve Rusya'nın enerji alanındaki ilişkilerine tarihsel olarak bakıldığında verimli, fakat sorunlu olarak görülmektedir. Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkiler ne kadar iyi olsa da ülkelerin herhangi bir alanda sürekli olarak bağımlı kalması mümkün değildir, bu durum ülkelerin ulusal çıkarları açısından tehlike yaratacak bir durum olarak görülmektedir. Türkiye ile Rusya arasında oluşan enerji yani doğal gaz ticareti Rusya'nın lehine bir durumdur. Rusya bu bağlamda hem ekonomik olarak hem siyasi olarak Türkiye'ye karşı güçlü bir kozu olan ülke konumundadır. Bu duruma örnek olarak Türkiye'nin Rus uçağını düşürmesi sonucu oluşan siyasi gerilimlerin enerji ticaretine olan etkisi gösterilebilir (İsmayıl ve Aliyev, 2016: 199).

Türkiye'nin enerji akışında bir kavşak oluşu büyük ülkelerin yanında olmasını isteyeceği bir güç olduğunu göstermektedir. Kendine mahsus ekonomik bölgesinden geçiş izni verdiği projelerle de enerji geçidi olma siyasetini ilerletmektedir. Bu siyaseti ilerletirken Hazar bölgesi ve Rusya arasındaki ılımlı politikasını ilerletmesi, enerji stratejisi, enerji güvenliği ve enerji arz güvenliği için oldukça önemlidir (Hodalogulları ve Aydın, 2016: 748).

Rusya dünyaya doğalgaz ihraç eden, dünya ticaret devlerinden birisi konumunda, Türkiye ise doğalgaz ihtiyacı yıl geçtikçe artan bir ülke konumundadır. Türkiye ile Rusya'nın, enerji güvenliği ve ekonomi gibi temel bileşenlerde iş birliği içinde olması, iki ülke açısından da önemli kazanımlar ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Türkiye, Rusya'nın ihracat ve ithalat hacmi açısından en önemli ekonomik ortaklarından. Aynı şekilde Rusya için Türkiye'de, sadece Rus enerji kaynaklarının en büyük kullanıcısı değil; aynı zamanda Rusya'nın sahip olduğu doğal gaz enerjisini yabancı piyasalara, özellikle Avrupa birliği pazarına aktarma konusunda da oldukça önemli bir ortaktır (Yıldız vd., 2017: 361).

Avrupa'nın en büyük doğal gaz ihracatçısı Rusya'dır. Rusya'nın bu payı gün geçtikçe artmaktadır. Avrupa'ya mesafesi açısından Türkiye ile birlikte aynı avantajlı konuma sahip olan Rusya'nın doğu-batı yönlü doğal gaz boru hatları, kısa ve orta mühlette Türkiye'nin aleyhine gibi olsa da doğal gaz ticaret pazarında doğu-batı yönlü her türlü yol, Türkiye'nin de içinde bulunduğu coğrafi bölgenin stratejik önemini arttıracaktır. Türkiye için önemli olan doğu-batı yönlü bu doğal gaz ticaretinde daha çok pay sahibi olmaya çalışmaktır. Türkiye'nin yalnızca Rusya değil, Azerbaycan, İran ve Türkmenistan alacağı doğal gaz hacmi ve oluşturabileceği boru hatları, Türkiye'nin küresel pazarlama gücünü artıracaktır. Böyle bir durumda ülkenin jeopolitik gücü artacaktır.

2005'ten bu yana enerji alanında Rusya ile ilişkiler olumlu bir yönde seyrini sürdürmüştür. 2015 in kasım ayında yaşanan uçak krizi ve sonrasında oluşan siyasi kriz, ilişkileri ekonomik açıdan da zora sokmuş, fakat bu problemler kısa sürmüştür. 2016 sonrası Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkilerde yeniden olumlu bir seyir oluşmuştur. Türkiye ve Rusya arasında yaşanan sorunlar genel olarak kısa sürmekte ve ülkelerin kazan – kazan şeklinde politikalar izlediği görülmektedir. Sonuç olarak Rusya dünyanın doğal gaz devi olup Türkiye ise Rusya'nın geçiş

yoludur 2015 yılında oluşan uçak krizi gibi durumlar enerji akışında çok büyük sorunlar teşkil etmemektedir. Türkiye'nin Rusya ile olan ithalatı 2015'den önce 25 milyar dolar civarındaydı, 2015 sonrası bu sayı 23 milyar dolar civarında olduğu görülmüştür (Abbasigil, 2016: 74-76).

Türkiye'nin Rusya ile olan enerji politikası çok yönlü bir mekanizmadır. Rusya ve Türkiye siyasi alanda çok iyi ortak sayılmazlar ve aynı zamanda Türkiye'nin yıllardır süre gelen Avrupa birliğine girme politikası bulunmaktadır. Rusya petrol boru hatlarını denizlerden Avrupa'ya kadar uzanacak şekilde ileri teknoloji ile yaklaşık 46.800 km bir hatla yapmıştır, doğal gaz ticaretinde Türkiye üzerinden iki tane boru hattı kullansa da Türkiye ve Rusya arasında oluşabilecek bir gerginlik Rusya'nın boru hatları için farklı bir güzergâh seçmesine sebebiyet verebilir. Bu durum Türkiye'nin enerji stratejisi için kötü bir etki yaratacağı açıktır, bu sebepten ötürü Türkiye, Rusya ile yapacağı her türlü politikada dikkatli olmak zorundadır (Akdemir ve Kuşçu, 2012: 90).

5. SONUÇ

Dünyadaki her ülke enerji ihtiyaçlarını kesintisiz bir şekilde sağlamayı ve elinde tutmayı amaçlamaktadır. Türkiye'nin enerji kaynağı bakımından fakir bir ülke olması onu dışa bağımlı kılmaktadır. Bu sebepten dolayı Türkiye'nin kendi ürettiği enerjiyi ihracatı gibi bir durum yakın gelecekte mümkün olmayacaktır. Türkiye enerji stratejisi genel bağlamda, ülke enerji ihtiyacını karşılamak, hedeflenen ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek, sosyal kalkınma atılımlarını destekleyecek şekilde, zamanında, yeterli, güvenilir, ekonomik şartlarda ve ayrıca çevresel etkiler de göz önüne bulundurularak sağlanması olarak belirlemiştir. Asya ve Avrupa arasında bir köprü görevi yapan Türkiye'nin etrafı zengin enerji kaynakları ile çevrilidir. Bunlar orta doğu petroleri, hazar çevresi petrol ve doğal gazı, Rus doğal gazı gibi enerji kaynaklarıdır.

Türkiye'nin enerji stratejisi göz önüne alındığında yakın çevresindeki enerji kaynaklarından mümkün olduğu derecede faydalanması gerekmektedir. Nitekim Türkiye öyle de yapmakta, bu bölgelerin Avrupa ticaretinde geçiş yolu olmaktadır. Avrupa'ya giden birçok boru hatları Türkiye üzerinden geçmektedir. Bu durum Türkiye'nin bir diğer enerji stratejisi olan enerjide hub olma politikasını ortaya çıkarmaktadır. Doğu batı ve kuzey güney yönlü birçok enerji transferi Türkiye üzerinden sağlanmakta ve Türkiye'nin stratejik önemi artmaktadır.

Rusya Avrupa'nın en önemli doğal gaz ihracatçısı olması ve Türkiye üzerinden iki boru hattı ile Avrupa'ya doğal gaz taşınması Türkiye'nin enerji stratejisinde oldukça önemli bir güç oluşturmaktadır. Rusya ve Türkiye arasında yıllardır ılımlı olarak süren enerji ticareti olsa da Rusya'nın Avrupa'ya karşı sert tutumu olması ve Türkiye'nin Avrupa ile yakın ilişkiler içerisinde olması enerji arz güvenliğini tehlikeye sokmaktadır. 1994-1995 yılları arasında Avrupa ülkeleri ve Türkiye arasında imzalanan enerji antlaşması ile Avrupa ülkeleri yalnızca Rusya'ya bağlı kalmamak için hazar bölgesi enerji kaynaklarını Türkiye üzerinden taşıma planları yapmışlardır. Bu durum Türkiye'nin Avrupa enerji güvenliği konusunda önemli bir noktada olduğunu göstermekte ve yalnızca Rusya'ya bağımlı olmadığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Rusya ve Türkiye'nin enerji alanında birbirlerine karşı bağımlılıkları bulunmaktadır. Rus doğal gazının Türkiye enerji stratejisindeki payı büyük olmasına karşın Rusya'nın küresel ticarete enerjiyi bir silah olarak kullanması enerji arz güvenliğini tehlikeye sokmaktadır. Bununla birlikte Rusya'nın Avrupa'ya doğal gaz taşınmasında Rusya ve Avrupa için köprü olan Türkiye'nin enerji güvenliği alanında önemli bir konum olduğu görülmüştür.

Enerjide dışa bağımlı olan Türkiye'nin stratejik konumu onu enerji ticaretinin önemli ülkeleri arasına sokmaktadır. Transit bir ülke olan Türkiye'nin uluslararası enerji güvenliği alanında ve yeni boru hatları gibi projelerle enerjide hub ülke olma ihtimali artacaktır. Başlıca doğal gaz ihracatçıları olan Rusya, Azerbaycan, İran gibi ülkeler ile ılımlı bir politika izlemesi ve yeni

doğal gaz projeleri olan Tanap- tap ve mavi Akdeniz gibi projelerin Türkiye üzerinden Avrupa geçişi Türkiye'nin enerji arz güvenliğini olumlu yönde etkileyecektir. Yıllardır süregelen Rusya- Ukrayna gerginliği ile Rusya Türkiye üzerinden geçen boru hatlarına daha fazla ihtiyaç duyacaktır.

6. KAYNAKÇA

ABBASİGİL, S. Ö. (2016). Son Dönemde Gelişen Türk-Rus İlişkilerinin Enerji Perspektifinden Analizi. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 4(2), 50-83.

Adaçay, F. R. (2014). Türkiye için enerji ve kalkınmada perspektifler. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 87-103.

AKDEMİR, İ., & KUŞÇU, V. (2012). Küresel enerji eksenleri ve Türkiye'nin coğrafi konumu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (26), 82-107.

Austvik, O. G., & Rzayeva, G. (2016). Turkey in the geopolitics of natural gas. *M-RCBG Associate Working Paper Series*, 66, 09-16.

Ayhan, V. (2009). Avrupa'nın Enerji Arz Güvenliğinde Türkiye: Petrol, Doğal Gaz ve Entegrasyon. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(20), 155-178.

Bayraç, H. N. (2009). Küresel Enerji Politikaları Ve Türkiye: Petrol Ve Doğal Gaz Kaynakları Açısından Bir Karşılaştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 115-142.

Bilgin, M. (2010). TURKEY'S ENERGY STRATEGY: WHAT DIFFERENCE DOES IT MAKE TO BECOME AN ENERGY TRANSIT CORRIDOR, HUB OR CENTER?. *Revista UNISCI*, (23), 113-128.

Ediger, V. Ş. (2009). Türkiye'nin Sürdürülebilir Enerji Gelişimi. *TÜBA, Günce*, 39, 18-25.

Engin, N. (2010). ENERJİ KAYNAĞI OLARAK DOĞALGAZ VE TÜRKİYE. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (22), 233-244.

Hacisalihoglu, B. (2008). Turkey's natural gas policy. *Energy policy*, 36(6), 1867-1872.

Hatipoğlu, E. (2019). Enerji güvenliği.

HODALOĞULLARI, Z., & AYDIN, A. (2016). TÜRKİYE İLE RUSYA ARASINDAKİ DOĞAL GAZ İŞBİRLİĞİNİN TÜRKİYE'NİN ENERJİ GÜVENLİĞİNE ETKİSİ. *Journal of International Social Research*, 9(43).

Incekara, C. O. (2019). Türkiye ve AB'nin Enerji Stratejileri ve Politikaları. *Journal of Turkish Operations Management*, 3(2), 298-313.

İSMAYIL, E., & Aliyev, B. (2016). Türkiye-Rusya İlişkilerinde Enerjinin Rolü. *Türk-Rus İlişkileri*, 187.

Karagöl, E. T., & Kızılkaya, M. (2015). Rusya-AB-Türkiye üçgeninde Türk Akımı. *Seta Perspektif*, 105, 1-6.

Mikulska, A. (2020). Gazprom and Russian natural gas policy in the first two decades of the 21st century. *Orbis*, 64(3), 403-420.

Sakal, H. B. (Ed.). (2019). Türkiye-Rusya İlişkilerinde Enerji (Vol. 1). *Kapadokya Üniversitesi Yayınları*.

Satman, A. (2007). Türkiye'nin enerji vizyonu. VIII. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi, (s 3), 18.

Türkiye doğal gaz kullanımı: <https://www.enerjiatlası.com/dogalgaz-tuketimi/> :13.12.2021

YILDIZ, S., UĞUR, A., & DURUCAN, A. TÜRKİYE-RUSYA ARASINDAKİ DOĞAL GAZ
İŞ BİRLİĞİ.

STRUCTURAL FISCAL APPROACHES AND RECENT PERIOD FISCAL DEVIATIONS IN OECD COUNTRIES REFORMS

Ahmet Niyazi ÖZKER¹

¹Prof. Dr., Bandırma Onyedi Eylül University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Public Finance Department, ORCID ID: 0000-0001-5313-246X

Abstract

Structural fiscal reform refers to structural political integrity that has been put forward for the economic development of some financial-based changes that need to be made to ensure a stable economic system. This study aims to reveal the structural reform efforts related to improvement and in which sense a specific deviation process has been entered from the target fiscal deviations in the recent period, despite the development differences within the scope of OECD countries. It is meaningful with the contribution of financial values to the economy in a balanced process, especially for public services to achieve financial-based economic improvement. In this respect, the financial reform process means that the economic activities of the public are financially based, especially macro balances, and the structural reform aims are in a market balance, where corporate financial transactions and possible financial crises are taken under control. In this respect, the need for structural reforms to make infrastructure investments that will increase economic efficiency and primarily ensure a healthy sectoral business environment is an inevitable reality, especially for developing OECD countries. It appears that the stability provided in the financial infrastructure provided by financial institutions in the provision of public services is meaningful both in terms of increasing the production process of the sectors and especially in terms of a basis where the economic growth targets of OECD countries. This approach put forth that this fact can be evaluated with standard criteria intended for the global economic-fiscal relationships aiming the global fiscal cohesion.

Key Words: Economic Stability, Emerging Economies, Fiscal Deviations, Fiscal Reforms, OECD.

JEL Codes: G28, H11, H87.

1. INTRODUCTION

Generally, structural reforms refer to some broader fundamental changes beyond some functional shifts in tax theory applied within OECD countries. These fundamental changes, in particular, are aimed at better and more efficient use of labour and capital resources within the scope of target reforms, revealing reformist integrity and new structuring processes and institutionalization aimed at higher employment in the country (Rizzi et al, 2018: 813). The primary aim of reformist approaches is to increase the competition in the displacement of the structural resources subject to the reform and reduce the increasing costs due to the lack of competition of all kinds of employees, even though a reform. In this context, ensuring sustainable development and understanding structural reform aimed at a balanced growth arising from structural contradictions are among the other priorities of structural reforms. It should be emphasized that the preferences of the financial reforms are to ensure the current account balance in open economies and maintain the current account balances at a certain optimal level (Jordan and Stanford, 2006: 147).

This phenomenon is also seen to refer to some current account accounts and debt processes, which can be expressed with different values beyond the structural reforms, balanced growth and sustainable growth. In this respect, structural reforms increase potential growth and ensure that macroeconomic stabilization policies have a significant impact. While the balanced structural existence of macroeconomic policies reduces financial fragility, especially in

emerging OECD countries, it is seen that it also positively affects public borrowing limits with a limited and more controllable structure of current account deficits (Calderon et al, 2000: 14). In addition, the financial fragility that may arise from the monetary debt stocks, as a result of the emergence of different values in terms of financial fragilities, makes one of the most important structural change features of OECD countries meaningful. The fact that countries representing emerging economies in OECD countries have different vulnerabilities can also be explained by the differences in the transactions account and the current account deficits arising from the current account, causing different exposures within each country as a result of various monetary policies.

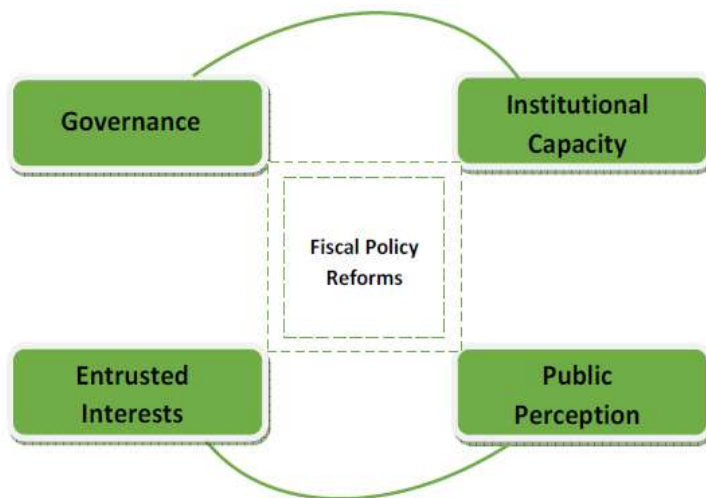
Therefore, structural reforms based on balanced growth and sustainable growth overcoming financial vulnerabilities are primarily the aim of developing OECD countries. In this sense, preventing the ruptures that may arise from the monetary debt stock and restructuring the position of each debt within the scope of debt policies are also within the range of structural reforms (Padoan et al, 2012: 152). Therefore, it appears that approaches that can reduce external indebtedness and dependency on external financing, and in this context, structural financial reforms, reveal more meaningful and clear structural impact values and structural implementation targets. It is possible to say that the positive contribution of the aims of structural fiscal reforms to economic stability to provide services in public service areas is a necessary reform. It is seen that the structure of potential GDP is supported by structural reforms and also, despite different growth trends in some countries, a critical reform process with varying levels of impact. This phenomenon creates an international global financial institutional basis. This makes it necessary to examine the effect of the expected deviations from financial reforms and the economic and financial formations related to these deviations in the process (Christiano et al, 34).

2. STRUCTURAL IMPROVEMENT VARIABILITY AND CURRENT REASONS FOR FISCAL REFORMS IN OECD

It is seen that the variability in structural fiscal policies primarily spreads to certain areas, as well as a tax reform process in which it comes to the fore in a fiscal field that is related to all economic and fiscal practices. The fact that tax reforms are a priority choice, especially in emerging economies, also means that the reform process is carried out in a more controlled manner based on financial targets (European Commission, 2009: 7). In other words, the variability in tax structural fiscal policies inevitably aims to expand the tax base. The fact that it takes place in the process as a structural change in tax practices will have an important place in the process in terms of financial reforms. In addition to receiving support from R&D studies, current reform studies must also be aimed at changing the composition of public revenues and public expenditures in the tax reform process. The fact that a tax reform within the scope of public finance is based on the expansion of the tax base, especially in order to reduce cost rates, is a matter of priority for countries representing emerging economies.

Emphasizing the practical effect of tax rates on widening the tax base is a vital reform element that contributes to broadening the tax base (OECD, 2015-a: 26-27). In OECD countries, it is especially preferred to reduce tax rates to a more optimal level in determining the composition of public expenditures. On the other hand, determining the composition of public expenditures constitutes another critical aspect of a tax reform process. In this context, widening the tax base and transforming tax rates into a tax reform-related to the incentive sector must demonstrate a balanced approach with the corresponding compositions of public expenditures (Esener and İpek, 2018: 19). This obligation also necessitates bringing public spending to a more controlled

international standard in the OECD countries. In Figure 1 below, it is possible to trace the structural interrelationship cycle of a fiscal reform formation.

Source: Oyewole Simon Oginni (2016), “Reforming Fiscal Policy towards Inclusive Growth in Africa: From Brown Growth to Green Economy”, *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 9(5), p. 24.

Figure 1. Structural Sensitivity and Interaction in the Fiscal Reform Process

As seen in Figure 1 above, the institutional capacity of the country's reformist structure is significant for financial reform to reveal a healthy process based on the targeted variables. In addition to its institutional capacity, political approaches in the management of the process and political stability constitute the two most important pillars of the structural change of a financial policy process. In the process of making financial reports, the public support of the public perception with the process of adopting the financial reforms has an important place for all reform understandings (Curristine et al, 2007: 4). However, the existence of institutional capacity and the creation of a positive public perception level brings the necessity of sharing it with the public as a positive externality in the results of the socially financial reform process.

It is clear that getting the areas of interest within the scope of the financial reform and especially the priority parts that are the focus of the reform to the fore will cause the phenomenon of public perception to follow a more positive process (Mangualde, 2013: 18). However, it is understood that this formation is the chief structural trend accepted by all institutional capacities in the financial reform process and a reformed management process in which the process is well managed. In this context, there is an obligation to present a reformist process to the public, not only as a weakness in public perception but also as a structure that can move some values in common with other reform areas and regulations in the labour market. This means a flexible and more easy-going position for the targeted reform objectives intended to increase the expected reform impacts. Financial policies' structural position occurs in emerging economies in order of priority, but often with more dimensional structuring above sectoral perceptions. In this respect, the importance of the structural focus of attention varies from country to country. The supportive position of the institutional financial capacity based on countries creates an ordinary regression with the success of the reform processes. This is why the target positive externality of corporate financial practices constitutes the fundamental dynamic of the reform process as implementation and outcome efficiency (Cioffi, 2019: 546).

3. CURRENT REQUIREMENTS OBJECTIVES OF STRUCTURAL CHANGABLES IN OECD

Supporting the variability of structural reforms in OECD countries has recently become necessary in some critical issues. It is seen that these difficulties have become a necessity with the national income growth targets of the countries, although some of the structural policies have changed. If this happens at the same time, it necessitates the existence of all kinds of exchange values at the same time with a sustainable solid balance policy. In other words, a strong, sustainable and balanced economic growth framework, which is targeted especially after 2015, also means the financial value changes within the structural policies.

1. Institutional Sensitivity and Structural Interaction of The Financial Reform Process

It is insufficient to consider the variability in structural fiscal policies only as a direct fiscal incentive policy. To prioritize specific fiscal policy instruments, including financial and economic infrastructure development, implies an essential order of reformist activity and expectations (Grammatikos and Yourougou, 1990: 1182-1183). However, in expressing this situation, which can be expressed as priorities for structural reforms, it is seen that it is necessary to bring some equivalent policies to the plan within the structural reforms themselves. These equivalent sub-policies can also be divided among themselves, primarily for identifying areas of political variability related to reform and for the product market.

Some reforms aimed at strengthening the competitive environment target a balanced market economy with some financial incentives is also one of the critical dynamics in the process. The fact that the service sector and the manufacturing-production sector will be subject to financial reforms in future practices necessitates a better understanding and clarification of the common criteria of international financial structures. In all sectors where the public has a significant presence, it can be said that this is one of the purposes of some incentive policies in the context of reforms, apart from the necessity (OECD, 2003: 16-17).

The facts that the dynamics in structural financial change policies frequently bring up the removal of property, investment and trade barriers, including foreign investors, on some issues expressed with different values are the priority reform priorities and objectives in OECD. This situation, which is extremely important, especially for the countries representing the emerging economies within the scope of the OECD, makes it inevitable that different reform needs are stuck with the disabled for some structural reasons and make foreign trade difficult (European Central Bank, 2016: 4).

This fiscal phenomenon has formed a common ground as the infrastructural evaluation programs. In addition, those structural change policies that can strengthen competition in the domestic market, support technology and knowledge and export markets and facilitate opening to the outside stand out as priority structural changes in OECD countries and especially in the developing OECD. In this context, it is possible to list the scope and objectives of the fiscal reform approaches regarding OECD countries as follows:

- Providing the Institutional Infrastructure That Can Primarily Support Innovations That Can Improve The Financial Infrastructure (OECD, 2015-b: 8).
- Ensuring A Healthy Relationship Order Regarding Financial Sanctions Where Competition and The Free Market Can Be Supported (OECD, 2008: 83).
- Effectively Introducing Fiscal Reform Policies to Support Trade and, in Particular, Investment Objectives as The Incentive Factor

- Arrangement of The Political Structure of Financial Reforms Regarding The Development of Education
- Formatting Workforce Skills in Accordance with International Standards, which will Positively Affect The Functioning of The Market (ISO, 2014: 5).
- Ensuring Corporate Financial Stability as a Priority in The Development and Strengthening of The Financial System
- Promote Comprehensive Real Economic Growth in Line with The Systemic Goals of Financial Reforms (Khan, 2019: 5).

However, one of the recent issues that target structural changes within the scope of reforms in OECD countries has focused on reducing unregistered employment and possible national income deviations that may arise with informal work. However, the fact that the issue is considered an economic growth trend problem with its economic dimension within the scope of OECD expresses the necessity of including the elements of the informal economy. Actually, day to day, this phenomenon causes an increase in unregistered production and employment and the deviations in production scales in the process are the topic of the fiscal reform process inevitably to ensure the targeted reform.

Undoubtedly, the attempt to divide low wages and productivity deviations in the development of human capital among the low-wage group results from an economic distortion that leads to a weak labour force and a further increase in informal employment (Kelmanson et al, 2019: 10). This phenomenon of current deviations, which can be considered one of the most critical elements in understanding financial reform in OECD countries, also reveals the most critical current justification for the reformist priority of a financial reform approach to reduce labour costs. This phenomenon is an essential obstacle to achieving sustainable growth rates. Because the fiscal reforms need more extreme variations in especially emerging economies, it has also caused a vicious circle that obstacle to more achievement of fiscal reforms in developing countries (IMF, OECD, UN and World Bank, 2011: 27-28).

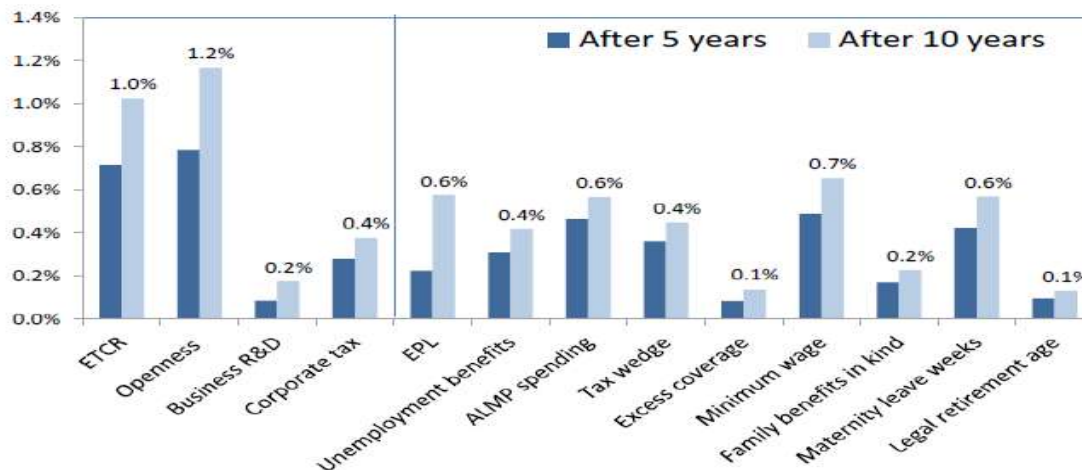
It should emphasize that the target variability in structural fiscal policies is not particularly unidirectional. These targets need to express some structural values with the contents of multidimensional macro targets to arrive at the rational macro targets related to fiscal reform policies. Undoubtedly, the holistic structure of fiscal policies reveals a design that expresses the regulation of tax wedge and household, which can create all tax effects, into structural extra tax burdens that can express on consumer expenditures above the spending limits and corporate tax approaches. As we mentioned before, comprehensive R&D aims to carry the impact of R&D practices, mainly based on business and sectors, financial policies towards institutions and structural change in an open economy, to a larger scale of effects supported by the fiscal structural reforms.

In addition, it is seen that the delays in the implementation of tax policies and the minimum level of tax losses related to tax collection due to delays have important effects that necessitate structural change both in terms of sectors and their effects on economic growth (OECD, 2004: 170). However, it is observed that the differences in legal delay conditions and tax payment limits in OECD countries, which vary from country to country, turn into a weighted excess tax burden limit when combined with the tax wedge on the workforce. In a structure where an open economy is prioritized in terms of OECD countries, the fact that tax burdens are subject to a tax policy with benefit-cost analyses of households and sectors is seen as an essential reason for significant deviations and tax erosion. This situation has also created an important reason

for structural financial reforms, as it has a more negative impact than is versus expected on GDP based on OECD countries as a whole.

2. Impact Level of Fiscal Reforms and Structural Deviations in Target Changes for Last Period

Targets for structural variability of target fiscal policies mean on the undesired ground, the undesired structural variability of a rational structural fiscal variability to variability for economic growth driven deviations (IMF, 2015: 6). Therefore, negative deviations in GDP often bring up the minimum wage level and tax liabilities, establishing a rational balance between sectoral leaders and shaping them with analytical forecasts in the last years as macro-dominant items. This phenomenon has been the primary objective of variability in financial reforms in recent years within the context of priority targets in OECD countries. Especially for the dynamic, ongoing nature of financial structural variability, although the expected positive variability is small in percentage, it also reveals the resultant effects on the phenomenon of financial change and fiscal institutional effects. It is possible to monitor the macro-holistic affect levels of the structural budgetary volatility targeted by the OECD on the results and expectations for 2018 and beyond, based on the changes in GDP, in Chart 1 below.

Source: OECD (2016), *The Quantification of Structural Reforms In Oecd Countries: A New Framework*, Economics Department Working Papers No. 1354, ECO/WKP(2016)78, 20-Dec-2016, Paris: OECD Economics Department, 2016, p. 17.

Graphic 1. The Effects and Prospects of the Fiscal Reforms in the OECD on Economic Growth

In Graph 1 above, the results and expectations of the variability in the fiscal policies implemented within the scope of the OECD after 2018 are seen. According to these results and expectations, it is seen that a percentage increase in value, which can be expressed as 5 years and after ten years, reveals significant change impacts and is aimed. This percentage increase in value indicates a high change effect expectation, especially as a 7 per cent change effect on wages. This significant level of influence reveals that the regulation of labour-weighted factor incomes has a priority position as structural fiscal policy. On the other hand, the structural reforms aimed at regulating legal delays and excessive tax burdens in tax practices reveal that the scale of efficiency is quite a low priority. The impact scale of the first "5" years of structural fiscal policies is undoubtedly lower than a long period of "10" years.

This result shows that the effect of structural fiscal change policies on change reveals a more rational effect process with a slow change policy. On the other hand, the rationalization of the long-term contribution levels to unemployment rates of around "4 per cent" can be explained by the uncertainty and possible weakness of the long-term impact of policies on employment growth. On the other hand, the fact that the positive effect of the change in structural fiscal policies for households remains very low even in the long term reveals that the priority targets of the structural fiscal change policies in the recent period are focused on real economic growth. This variability in economic growth also means a significant increase in public expenditures and other different reasons for fiscal reforms.

Although this increase shows substantial differences, especially in GDP proportional values, it has always been kept at the forefront. It creates a significant change, expressed as a tax wedge, especially in the labour and manufacturing sectors. In addition, it was thought that public expenditures to increase production standards with all kinds of incentives and favourable regulations could create a significant production scale (European Commission, 2019). A crucial financial reform process is targeted in the next ten years, but it means that will be under debate intended for the desired structural fiscal metamorphosis. In other words, it is aimed to keep the existing values at a minimum level where it is possible for each effect scale to directly reflect on production, especially minimum wage increases and wage increases.

As seen in Chart 1, these financial structural changes bring the principle of eliminating wages from being a cost element based on tax processes (Gale and Samwick, 2014: 2). This principle also means that it is necessary to support the values existing in all OECD countries with social policies as an average value, and it is aimed that these social policies will have a significant impact on new public expenditure policies. Within the target process, the reforms towards financial targets within the structural variability and some institutional harmonization processes aimed to create an important impact scale on the subject, even if directly or indirectly. However, it is difficult to say that there are significant deviations and that they reach meaningful targets, as seen in the chart above. This difficulty also stems from the fact that different policies and structural fiscal variability between countries are far from the optimal implementation process. For example, it is difficult to say that these deviations in wages and tax values are not at the desired level and that fiscal reform changes have the same effect on economic growth principles in every country. On the other hand, it is seen that it is insufficient to initiate an integrated financial reform process, especially at the level of Corporate Tax and research and development activities in open economies for emerging economies as needed. Table 1, below shows the 2019 average variability rates of target variability within the scope of structural financial reform:

Table 1. Post-2018 Structural Descriptive Statistics on the Fiscal Policy Variables

Structural policy areas	Size of a typically observed	Total effect on GDP per capita	Impact on supply side components		
			MFP	K / Y	L / N
		<i>in percent</i>	<i>in percent</i>		<i>in percentage points</i>
Product market regulation		0.72%			
ETCR (0-6, 6 is strictest)	-0.31	0.72%	0.53%	0.07%	0.10
Intermediate policy channels mainly affecting		0.87%			
Openness	4.01	0.79%	0.79%		
R&D (business exp.)	0.10	0.09%	0.09%		
Investment specific policies		0.28%			
Corporate tax	-0.98	0.28%		0.57%	
Labour market policies		2.88%			
Labour market regulations		0.22%			
EPL (regular contr., 0-6, 6 is strictest)	-0.30	0.22%		0.24%	0.07
Tax-benefit and activation policies		1.39%			
Unemployment benefits	-1.42	0.31%			0.21
ALMP spending	3.18	0.46%	0.09%		0.25
Tax wedge	-2.28	0.36%			0.24
Tax wedge (single)	-1.39	0.25%			0.17
Wage setting institutions		0.58%			
Excess coverage	-1.89	0.09%			0.06
Minimum wage	-2.48	0.49%			0.32
Labour market policies for		0.69%			
Family benefits in kind	0.11	0.17%			0.11
Maternity leave weeks	4.83	0.42%			0.28
Legal retirement age	0.57	0.10%			0.06

Source: OECD (2016), *The Quantification of Structural Reforms In Oecd Countries: A New Framework*, Economics Department Working Papers No. 1354, ECO/WKP(2016)78, 20-Dec-2016, Paris: OECD Economics Department, 2016, p. 19.

As shown in Table 1 above, it is clear that an essential aim of the changes in structural fiscal reforms is to create a significant upward trend in GDP. It is observed that structural fiscal policies in regulating production for the market created a growth trend of seventy-two per cent in GDP after 2018. Again, as a primary factor, it is understood that the average policy implementation efficiency in an open market economy constitutes an impact mechanism of around 87 per cent. As we mentioned before, changes in the tax system, which form the central theme of any fiscal policy change, have revealed an expectation of a strong market mechanism effect.

After 2018, these expectations, especially in terms of Corporate Tax, increased the expectations regarding the regulation of the markets. Still, the impact on the GDP, which was lower in previous years, continued with a trend of around 28 per cent in the following years. In this sense, it is difficult to say that tax changes are very effective based on Corporate Tax for the market. As for labour markets, it is seen that structural fiscal reform policies affect 22 per cent of the regulation of labour markets within the scope of OECD countries. It can be said that the efficiency of the procedure for activating the benefits and expectations of tax policies regarding benefit and cost analysis is around 10 per cent. This activity also remained far from creating an expected impact on reducing unemployment. It should also emphasize that deviations in the tax wedge and per capita tax wedge generate a trend of lower impact on labour rates with the reduction of taxes (Fougere et al, 2012: 7). It should note that the impact of benefit expectations in labour markets on the labour force on households and self-employed persons, and especially on the retired labour force workers who are entitled to legal retirement, is ten per cent.

Possible factorial deviations from target development policies under the OECD do not represent a sufficient level for a GDP increase relative to the OECD average. However, the increasing

public expenditures on public social policies aim at an increase in labour productivity on the average of OECD countries, as well as being subject to an average tax increase, can be considered as outside the targeted structural financial reforms process. In particular, structural transformations regarding tax policies have a negative impact on GDP compared to previous years due to the support in unemployment rates. This phenomenon, which also means more the needed labour factor in terms of bringing labour-power to the production process, means a process in which unemployment increases even more than the OECD average. In terms of structural financial reforms, this situation has created an inefficient fiscal policy change that is far from positive contribution values to GDP based on minimum wage increases and has become one of the most discussed issues of all holistic structural financial reform processes. It does not show much positive effect, especially on the fiscal burdens such as the tax wedge and the impact on the increase in the overall tax burden in OECD countries (Scarpetta, 1996: 52-53).

4. DISCUSSION

It is understood that the structural fiscal change policy will take place in this process with a tax base expansion aimed at increasing tax rather than tax reductions. However, it is understood that the support of corporate tax and the effect values in corporate tax will create a more effective national income effect at a small level and in the long term after ten years. In addition, a period in which the increase in unemployment rates after ten years cannot be controlled very seriously, especially in a process where unemployment rates are affected, can also be considered a negative result and deviation of structural tax change policies.

As seen in Table 1, despite the deviations in unemployment rates over national income, it has also been aimed to create a favourable activation policy regarding the process with social values for the social benefit policies of tax regulations. Especially the expression of the extra tax burden on the labour force and the structure of the additional tax burden on the labour force that cannot balance with minimum wage increases mean significant technical deviations in terms of structural fiscal policies. In an open market economy, especially the considerable impact values of regulating the production response of the markets means that a fundamental fiscal policy change often occurs. In expressing financial policies with structural have changed, target changes create deviations in production factors, especially as percentage values. This means that proportional target values in revealing each positive contribution value at the macro level have not made a more effective political contribution with a positive contribution value. This political structural change contribution also needs to support production as capital/income and labour productivity/employed numbers at each point as components of financial policies. This approach also reveals to what extent these values for production, which are the subject of the structural change policy, create a dynamic change structure. The measurable values of this dynamic structure also reveal the level of control and accountability in the institutional implementation processes of financial policies. In measuring the structural change effect of fiscal policies, the issue is handled as supply-side and demand-side provides an essential framework for international standards in harmonising fiscal policies for the OECD and a framework of collaborative opportunities for countries. However, the differences and contradictions in national fiscal policies, especially the taxes on wages and labour in the production process, and differences in institutional infrastructures create the most significant handicaps and deviations in achieving the goals of structural fiscal policies. Differences in the implementation process of the changes are the subject of discussions, mainly due to possible changes in supply-side production processes and procedures. This situation is a significant cause-result of deviations in Table 1 intended for expressing rational measurements in concrete-solid macro values.

4. CONCLUSION

The primary purpose of the process based on structural fiscal policies is, of course, to accelerate economic growth based on countries representing emerging countries, especially in the years after 2015, and to increase the benefit scale of possible fiscal changes and structural policies related to this acceleration. However, it is seen that the changes in structural fiscal policies need priority changes, primarily arising from some structural infrastructure elements, and then it has turned into a reform process in which policymaking is directly affected. It is understood that the positive level of public perception regarding the change targets of financial policies has an important place in the process depending on the practical existence of institutional capacity limits in OECD countries. In addition, the support of all kinds of sectoral information centres, which are considered a priority in supporting financial and political reforms, must be expressed as a healthy change management process. While this necessity also increases the level of acceptability of the basis of fiscal policies, on the other hand, it appears as an expression of the acceptable level of public tax burden perception after a possible extra tax burden. Remarkably, the acceptability conditions in OECD countries need to act with the effect of a structural change aimed at ensuring and maintaining a vital market economy balance to provide institutional infrastructure and maintain a healthy financial sacrifice relationship.

In particular, it is desired that all kinds of factors that can support the global trade and investment objectives of financial reforms make a more meaningful contribution to a level of financial reform and that the financial balance finds a priority to support all macro values. Ensuring the balance of institutional financial change with cooperation based on a market economy with mutual obligations reveals that development and a robust financial system are the most important macro objectives. However, an intense and comprehensive economic growth, and even the reshaping of systemic financial fiscal objectives, especially within the tax base, can be explained as an important meaning and purpose of structuring after the fiscal structural change. It is understood that if the fiscal change policies were implemented in OECD countries, targeting the level of fiscal efficiency in a two-stage stage, after five years and after ten years. In particular, it is seen that the macroeconomic growth targets in the countries cause deviations arising from different structural and institutional activities within the OECD countries, and in overcoming this, some critical values necessitate a ground which can open within the framework of new cooperation. This international fiscal structural alteration requirement has occurred along with international financial standards due to fiscal partnerships and collaborations intended to ensure a rational fiscal structure, and it will increase as the more significant the structural alterations are over the ten years. Besides, this global international ground reveals the inevitability of further increase in a worldwide partnership in OECD countries, especially in countries representing emerging economies, where structural support policies are frequently at the forefront, which has to turn into better fiscal policies.

REFERENCES

- Cesar C., Chong, A. and Loayza, N. (2000), *Determinants of Current Account Deficits in Developing Countries*, The World Bank Policy Research Working Paper 2398, The World Bank Latin America and the Caribbean Region Regional Studies Program July 2000, New York: The World Bank, 2000.
- Christiano, L., Motto, R. and Rostagno, M. (2010), *Financial Factors in Economic Fluctuations*, European Central Bank Working Paper Series No 1192 / May 2010, Frankfurt am Main: European Central Bank (ECB), 2010.

- Cioffi, J. W. (2019), “Corporate Governance Reform, Regulatory Politics, and the Foundations of Finance Capitalism in the United States and Germany”, *German Law Journal*, 7(6), pp. 533-561.
- Curristine, T., Lonti, Z. and Joumard, I. (2007), *Improving Public Sector Efficiency: Challenges and Opportunities*, OECD Journal on Budgeting Volume 7 – No. 1, Paris: OECD Publications, 2007.
- Esener, S. Ç. and İpek, E. (2018), “The Impacts of Public Expenditure, Government Stability and Corruption on Per Capita Growth: An Empirical Investigation on Developing Countries”, *Sosyoekonomi*, 26(36), pp. 11-32.
- European Central Bank (2016), *Understanding the Weakness in Global Trade: What is the New Normal?*, Occasional Paper Series No 178 / September 2016, Frankfurt am Main: European Central Bank (ECB), 2016.
- European Commission (2009), *Impact of The Current Economic and Financial Crisis On Potential Output*, European Economy Occasional Papers No 49, June 2009, Brussels: European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs Publications, 2009.
- European Commission (2019), *Industrial Policy: Recommendations to Support Europe's Leadership in Six Strategic Business Areas*, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP196204> (Accessed May, 24.2022).
- Fougere, M., Harvey, S. and Rainville, B. (2012), “What Are the Economic and Labour Market Effects of an Income Tax Reduction Targeted at Older Workers?”, *Hindawi Publishing Corporation Economics Research International*, Vol. 2012, pp. 1-12. doi:10.1155/2012/461597.
- Gale, W. G. and Samwick, A. A. (2014), *Effects of Income Tax Changes on Economic Growth*, Economics Studies at Brookings, Washington D.C.: The Brookings Institution Publications, 2014.
- Grammatikos, T. and Yourougou, P. (1990), “Market Expectations of The Effects of The Tax Reform Act of 1986 on Banking Organizations”, *Journal of Banking & Finance*, 14(6), pp. 1171-1187.
- IMF, OECD, UN and World Bank (2011), *Supporting the Development of More Effective Tax Systems*, A Report to The G-20 Development Working Group by The IMF, OECD, UN and World Bank, Washington D.C.: OECD Publications, 2011.
- IMF (2015), *Fiscal Policy and Long-Term Growth*, IMF Policy Paper April 20, 2015, Washington D.C.: International Monetary Fund (IMF), 2015.
- ISO (2014), *Economic Benefits of Standards*, Geneva: International Organization for Standardization (ISO) Central Secretariat, 2014.
- Jordan, A. and Stanford, S. (2006), “Derivation of The Optimal Current Account Balance for Barbados, Jamaica And Trinidad and Tobago”, *Applied Econometrics and International Development*, AEID.Vol. 6-1 (2006), pp. 147-164.
- Kelmanson, B., Kirabaeva, K., Medina, L., Mircheva, B. and Weiss, J. (2019), *Explaining The Shadow Economy in Europe: Size, Causes And Policy Options*, IMF Working Paper WP/19/278, Washington D.C.: International Monetary Fund (IMF) European Department, 2019.

- Khan, T. (2019), “Reforming Islamic Finance for Achieving Sustainable Development Goals”, *JKAU: Islamic Econ.*, 32(1), pp: 3-21.
- Mangualde, B. R. (2013), *Perceptions of Benefits And Challenges Of Public Sector Accounting Reforms: A Cross-sectional Comparison Between Brazilian And English Local Governments*, A thesis submitted to The University of Birmingham for the degree of Master of Science by Research, Birmingham: University of Birmingham Department of Accounting and Finance Birmingham Business School College of Social Sciences, July 2013.
- Padoan, P. C., Sila, U. and Noord, P. van d. (2012), “Avoiding Debt Traps: Fiscal Consolidation, Financial Backstops and Structural Reforms”, *OECD Journal: Economic Studies*, Vol. 2012/1, Paris: OECD Publications, 2012.
- Rizzi, F., Pellegrini, C. and Battaglia, M. (2018), “The Structuring of Social Finance: Emerging Approaches for Supporting Environmentally and Socially Impactful Projects”, *Journal of Cleaner Production*, 170 (2018), pp. 805-817.
- OECD (2003), *Checklist for Foreign Direct Investment Incentive Policies*, Paris: OECD Publications, 2003.
- OECD (2004), *Compliance Risk Management: Managing and Improving Tax Compliance*, Prepared by Forum on Tax Administration Compliance Sub-group October 2004, Paris: OECD Forum on Tax Administration Compliance Sub-group October, 2004.
- OECD (2008), *The Interface Between Competition and Consumer Policies*, Global Forum on Competition DAF/COMP/GF(2008)10, 05-Jun-2008, Paris: OECD Directorate for Financial and Enterprise Affairs Competition Committee, 2008.
- OECD (2015-a), *Examples of Successful DRM Reforms and the Role of International Co-operation*, Discussion Paper, July 2015, Paris: OECD Publications, 2015.
- OECD (2015-b), *Infrastructure Financing Instruments and Incentives*, Paris: OECD Publications, 2015.
- OECD (2016), *The Quantification of Structural Reforms in OECD Countries: A New Framework*, Economics Department Working Papers No. 1354, ECO/WKP (2016)78, 20-Dec-2016, Paris: OECD Economics Department, 2016.
- Oginni, O. S. (2016), “Reforming Fiscal Policy towards Inclusive Growth in Africa: From Brown Growth to Green Economy”, *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 9(5), pp. 11-28.
- Scarpetta, S. (1996), *Assessing The Role Of Labour Market Policies And Institutional Settings On Unemployment: A Cross-Country Study*, OECD Economic Studies No. 26. 1996/1, Paris: OECD Publications, 1996.

ASSESSING THE USE OF ICT AMONG HIGH SCHOOL TEACHERS IN THE 21ST CENTURY

Moses Adeolu AGOI, Oluwanifemi Opeyemi AGOI

Lagos State University of Education, Lagos Nigeria, ORCID iD: 0000-0002-8910-2876

Obafemi Awolowo University, Osun Nigeria

Abstract

The unprecedented changes experienced in the fields of education are signs brought by the evolving trends of information and communication technology (ICT). These dynamic innovations have immensely impacted vivid developments in school system but are yet to take firm footholds on Teacher Education. Despite all of the foregoing, findings have revealed that many Teachers were unable to use these Technologies to impact knowledge within the four walls of the classroom and other teaching and learning environments. This paper is a content review of the use of ICT among High School Teachers as it applies to the 21st Century Teaching and learning Structure. Questionnaires were drafted and given to 60 respondents using online Google form questionnaire instrument. The responses were collated and subjected to reliability analysis. Conclusively, recommendations were made to Government, School Administrators and other stake holders in educational sectors.

Keywords: Competency, ICT, Technology, Teacher, 21st Century

Introduction

The application of Information and Communication Technology (ICT) in the fields of human endeavor cannot be underestimated.

ICT is an electronic based system of information transmission, reception, processing and retrieval that has greatly influenced human perception, behavior and adaptability. Like every other professionals, teachers need essential tools to work effectively and efficiently. With the application of educational technology, teaching and learning processes are made easier, less time consuming and most often pleasurable. However, Olakulehin (2007) explained that the pedagogical application of ICT help to enhance the development of attitude and skills of Teachers. Inferably, the educational relevance of computers and other components of Information and Communication Technology cannot be over emphasized.

The effective application of ICT or educational technology tools therefore have the benefits of helping to recall previous learning, providing systematic and steady feedback, heightening motivation, facilitating appropriate practice, sequencing appropriate learning and provision of viable sources of information for enhanced learning.

Related Literature

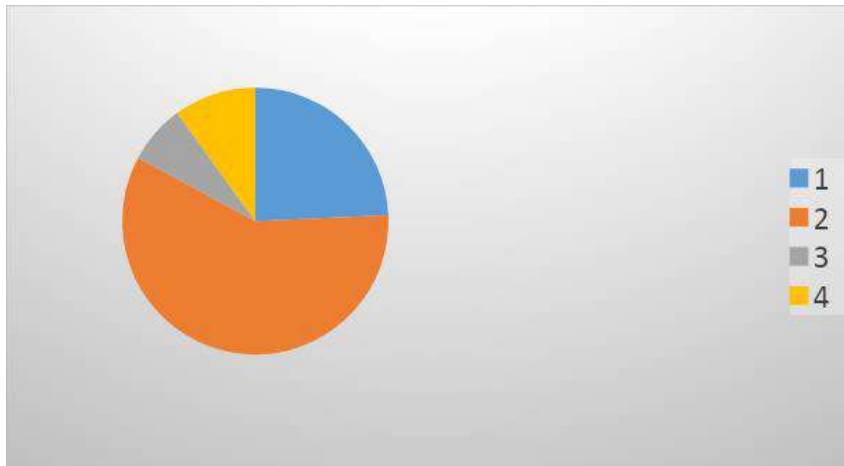
There are innumerable definitions of Information and Communication Technology (ICT). Ogunsola and Aboyede (2005) opined that ICT is a cluster of associated technologies defined by their functional usage in assessing information and communication which one embodiment is the internet. Marcelle, G. (2005) defined ICT as a complex and heterogeneous set of goods, applications and services used for producing, distributing, processing and transforming information. According to United Nations Development programmes (UNDP), ICT is a basic

information handling tools of varied set of applications, goods and services that are used to process, store, produce, distribute and exchange information.

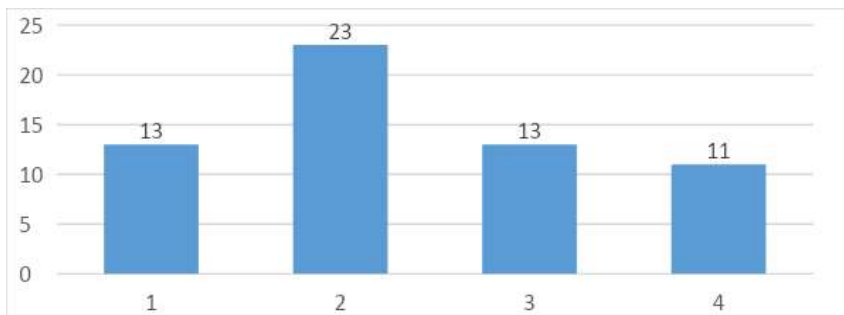
Materials and Methods

The design adopted for this study was descriptive survey method. Online Google form questionnaire was used to collect data for this study. The items in the questionnaire include the professions of Respondents, the test study questions and items that are expected to be responded to by the respondents. It also consists of a four (4) point scale option which are Strongly Agree (SA), Agree (A), Disagree (D) and Strongly Disagree (SD). This was used in order to measure the use of ICT among the selected high school teachers. The data collected were correlated and subjected to reliability test. The result was 0.87 reliability index.

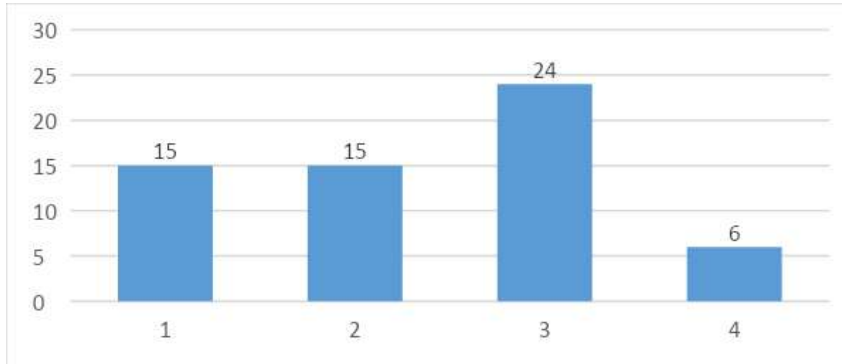
Results and Interpretation

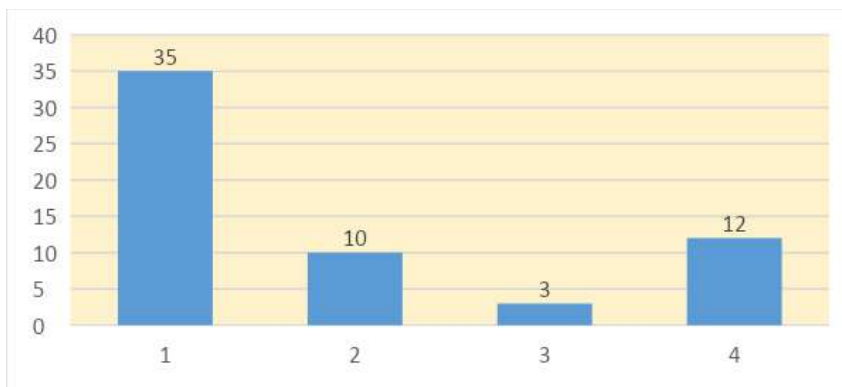
Analysis Chart in Fig 1. is the Pie Chart which denote the professions of the respondents. The respondents include Students, Teachers/Lecturers, Non-teaching Staff and Researchers respectively.

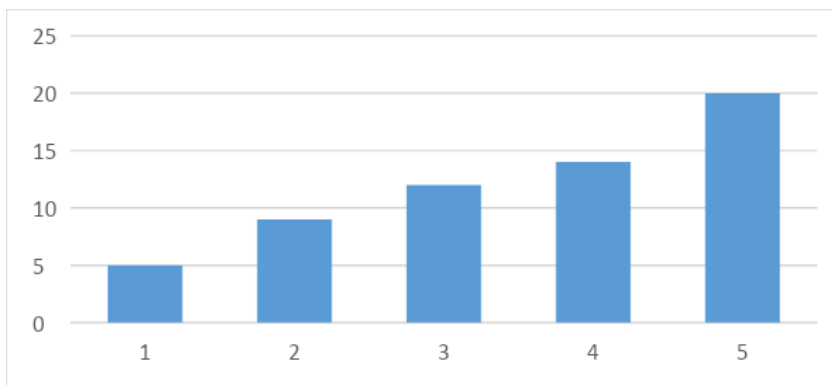
The table in Fig.2 shows that a very significant number of the respondents agrees with the statement that high school teachers attend seminars and other ICT training.

The Analysis Table in Fig.3 depicts that high teachers are actually exposed to trainings on ICT but do not apply the acquired skills. This is a Concern that needs to be addressed.

The Analysis table in Fig.4 clearly explains that the use of instructional tools in teaching and learning processes is significantly important as compared to traditional methods of teaching.

The table in Fig.5 is a graphical analysis plotted from the response of respondents who generally agree that the use of ICT tools is very effective in the teaching and learning processes.

Discussion

In recent years however, there has been a growing interest to know how computers and the internet can be best utilized to improve effectiveness and efficiency of education at all levels.

It is essentially important that the teachers be thoroughly acquainted to the resources and services available with the use of educational technology. Information and communication technology (ict) has greatly improved teaching and learning structures via the application of its numerous tools.

Computer based tools can be used by teachers to help management the learner and instructional processes. These tools include:

1. Computer assisted instruction (CAI)

CAI are programs designed to provide instructional sequence on a given topic. Basically the computer program issues a piece of information and then raises a question about it in which the student supplies an answer, and if the answer is correct, the program moves on to the next step till the end of the lesson.

2. Audio and video

This enhances the learner's mental comprehension. Sound and video are heard and seen from the devices used during tutorials, drill and practice and simulation to enhance the learning process.

Conclusion

Information and Communication technology (ICT) integration into teacher Education is imperative. To achieve this, all education stakeholders are required to collaborate with the Government to proffer solution on the implementation of ICT Curriculum for teachers in higher institutions.

Recommendation

The following recommendations were made base on the findings of this paper:

1. Educators should place more emphasis on the implement educational Technology as a means to enhance the quality of Education.
2. High schools should be equipped with adequate computers and internet facilities.
3. Government and other stake holders in education should organize in-service training for high school teachers on teaching methodology.
4. High school teachers should regularly attend seminars and computer literacy workshop to keep them abreast of technology-based instructions.

Reference list

Abdul-Salam, A.O (2007). The Role of information and communication Technology (ICT) in Nigeria Educational System, journal of science and science Education. Vol.1, No 1 & 2, Pp.177-186.

Marcelle, G. (2005) Gender Justice and ICTs. http://www.un.org/womenwatch_daw/csw/marcello.htm.

Ogunsola, L.A and Aboyade, W.A. (2005). Information and Communication Technology (ICT) in Nigeria: Revolution or Evolution. Journal of Social Science, 11 (1); Pp.7 – 14.

Oyejola, T. (2007). The extent of utilization of computer in the Teaching and Learning of English Language in selected Private Secondary Schools in Ibadan. Unpublished (M.ED) project.

Sheena Binkley (2010). Types of Audiovisual aids used in teaching.

Wall & Miller, Smith, Higgins, (2005). Interactive whiteboard and pedagogy in primary classrooms-AARE. Pp.55-57.

INTRUSION DETECTION FOR SUSTAINABLE DIGITAL ECONOMY

Rasheed Olatunde AJETUNMOBI, Imran A. Adeleke, Ismail Olaniyi MURAINA

**Computer Science Department, College of information and Technology Education
Lagos State University of Education, Lagos Nigeria.**

Abstract

Digital Economy is fortifying in noticeable quality and significance in the time of progressively associated world on the internet. The technological advancement in the digital economy, notwithstanding, is combined with cyber risks and cyber threats for countries as malware, heightening coordinated cybercrime, individual data and Advanced Persistent Threat (APT) is on the increase. Accordingly, it is paramount to get ready-made solutions for the digital dangers and risks from new program hackers. In this work, we have constructed two models for classification purposes. The first is based on Logistic Regression (LR) and the other is Random Forests (RF). The experimental result would show either classifier is more effective to control the threat of malicious attacks in the Digital Economy. The research experiments were carried out using Scikit Learn Library - which contains the machine learning algorithm. Anaconda distribution such as Jupyter notebook was also used to run the script in this research, this allows python to be run a piece by piece which ensures easier debugging. The result shows that Random Forest had an accuracy of 96% which tends to be higher than the logistic regression model that got 91% accuracy. All in all, the two models performed very well, but there are chances of overfitting, which happens when a model yields high outcomes for a specific dataset yet fails to meet expectations significantly with other datasets because the choice limits overfit the dataset.

Keywords: Digital Economy, Intrusion Detection (ID), Random Forest (RF), Logistic Regression (LR)

1. INTRODUCTION

Digital Economy and its boundless potentials are in danger. All effrontery to address network protection issue including the Internet's imperfections, weaknesses from the Internet of Things (IoT), personalities and information veracity have fallen short, through their choices of industrious administration and their business strategies. Nonetheless, CEOs can make impact to cooperatively address these issues. A lot of the issues influencing the present Internet are expected to be solved to some degree to enable its quick development in relation to its clients and applications [1]. The potential usefulness of different kinds of Information System (IS) for environmental management is well recognized. Hemmatfar et al (2010) [1]. However, advancement in technological establishments have led organizations to attempt to develop intrusion system or information technology (IT) strategies which relate with their business ideas and strategies and which tend to support corporate organizations.

Intrusion detection system (IDS) is needed, when the integrity, Affinity and availability of computer resources are threatened, it will serve as a medium that helps to expose the intruder. Evidences of intrusions have to be combined if there are affected nodes. A Hacker may interchange in different nodes over a network. Due to this the basis of attack is concealed Banik et al (2015) [2].

The analysis on computer network is often the task of Intrusion Detection System (IDS). Intrusion Detection Systems (IDS) is known to be one of the security tools, there are few other measures which include anti-virus software, firewall, and access control scheme and digital

signature scheme, it is widely used in improving computer security. It can be achieved through Analysis approach and Placement of this method Biswas et al (2014) [3].

Intrusion detection techniques are largely classified into two areas: misuse detection and anomaly detection (Denning, 1987). Indeed, misuse detection systems (Denning, 1987) use patterns of well-known attacks or weak spots of the system to match and identify known intrusions. As example of such systems, we cite the network IDS SNORT Brahmi et al (2011) [4]

The random forest (RF) is a calculation that is created by combing the aftereffects or result of an enormous number of decision trees trained with various training clusters. It was created by Bierman in 2001 as an algorithm that utilizes different classification procedures Bunel et al (2004) [5]. In the random forest algorithm, diverse sub-training clusters are made.

Random forests or random decision forests are an ensemble learning method for classification, at training time regression and other tasks are operated by analysing a multitude of decision trees. The output of the random forest is the class selected by most trees for classification tasks. <https://en.m.wikipedia.org> [6]

2. RELATED BACKGROUND WORK WORKS

There existed many types of researches presented for intrusion detection system. With rise of Big Data, conventional procedures become more intricate to manage with Big Data. In this way, numerous researchers intend to use Big Data techniques to deliver a precise intrusion detection system. In this section, the writer showed some researchers that made used of machine learning Big Data techniques for intrusion detection to deal with Big Data. Ferhat et al. (2018) [7] used cluster machine learning technique. However, to see if the network traffic is a malicious attack or normal signal, the researcher utilized k-means techniques from the machine learning libraries on spark. In the proposed technique, the KDD Cup 1999 is used for training and testing. In the proposed technique the feature selection technique was not utilized by the researcher to select the features that are related. Peng et al. (2018) [8] proposed a clustering method for intrusion detection system dependent on Mini Batch K-means joined with principal component analysis (PCA). To decrease the Page 3 of 12 Othman et al. J Big Data (2018) 5:34 dimension of the processed dataset the principal component analysis method is utilized and then mini batch K-means++ technique is adopted for data clustering. To test the proposed model, KDDCup1999 dataset has been utilized. Peng et al. (2018) [9] adopted classification machine learning technique. Based on decision tree over Big Data in Fog Environment the researcher proposed an intrusion detection system. However, in the proposed technique, to figure the strings in the given dataset and also ensure adequate normalization of the data to guarantee the quality of the input data so as to improve the proficiency of detection, the researchers introduced what is known as pre-processing algorithm. They compare decision tree method with Naïve Bayesian technique as well as KNN technique. Experimental results showed that this proposed method is effective and precise. KDDCUP99 was used for dataset. Belouch et al. [10] evaluated the performance of Naïve Bayes, Decision Tree, SVM and Random Forest classification algorithms of intrusion detection system utilizing Apache Spark. The overall performance of each techniques when compared is evaluated on UNSW-NB15 dataset in terms of training time, accuracy, and prediction time. Also, Manzoor et al (2016) [11] proposed real-time intrusion detection system on SVM and utilized Apache Storm framework. C-SVM and libSVM was used by the researchers to classify intrusion detection. The approach proposed techniques was trained and evaluated on the KDD 99 dataset. More so, in a lot of researches features selection techniques were utilized. Principal Component Analysis (PCA) Features selection technique adopted in some proposed IDSs just as we have in Vimal Kumar et al (2017) [12] proposed Big

Data framework for intrusion detection in smart grid by adopting numerous algorithms just like Neural Network, SVM, DT, Naïve Bayes and Random Forest. In this method, a correlation-based technique is adopted for feature selection and PCA is utilized for dimensionality reduction. The proposed method was intended to reduce the time of predicting malicious attack and also to ensure an increased accuracy of the classification process. This adopted the used of Synchro phasor dataset for training and testing. The proposed approach result was compared by False positive rate, Accuracy rate, specificity evaluation metrics and Recall. Dahiya et.al (2018) [13] proposed a framework for dissolute and exact detection of intrusion using Spark. Canonical Correlation Analysis (CCA) and Linear Discriminant Analysis (LDA) algorithms was used in the proposed framework for feature reduction, as well as seven classification algorithms such as Random Tree, Randomly Filtered, Naïve Bayes, Random Forest, Bagging Random Committee and REP TREE. In the proposed work 15 datasets were utilized to test the result of all classifiers using two sets of UNSW-NB. The experimental performance of the proposed technique shows that LDA and random tree algorithm technique is more effective and faster. The Experimental Results showed that AUROC as an accuracy 99.1 percent for dataset1 and 97.4 percent for dataset2. In our model, we obtained the results of Random Forest as 96 percent and Logistic Regression as 91 percent. Hongbin Wang et al. (2017) [14] proposed a parallel principal component analysis (PCA) with parallel support vector machine (SVM) algorithm based on the Spark platform (SP-PCA-SVM). Principal component Analysis PCA is utilized for evaluating data and feature extraction of dimensional reduction based on Bagging. The proposed approach utilized KDDCup99 for training and test evaluation. Natesan et al. (2017) [15] proposed optimization algorithm for feature selection. The researchers proposed Hadoop based parallel Binary Bat algorithm method for intrusion detection. The authors used parallel Binary Bat algorithm for effectual feature selection and optimized detection rate in this approach. The MapReduce of Hadoop is adopted to effectively improve computational complexity and parallel Naïve Bayes offers a cost-effective classification. The proposed approach was trained and tested on KDD99 dataset. Cobb et al. J Big Data (2018) 5:34 proposed approach showed that the detection rate could be improved and the detection time could be reduced. it depicts variances amidst related works based on the Big Data tool that were adopted for achieving the work and the machine learning algorithm that were adopted as a classifier in the work and the dataset that has been used for training and evaluating result. The authors still seek to find an efficient way to detect the intrusions with best performance which possesses high speed and a low of false positive alarms rate. The main objective of this paper is to seek a better performance and speed of intrusion detection.

An intrusion detection system (IDS) is a good technique for checking the network traffic for recognition of intrusion activities and malicious attacks over a network. Due to the expansion in web-based administrations, the size of network traffic information has become so huge and complex that it is hard to measure with the conventional information handling device tools. A piece of that environment is deciding if an approaching network is normal or an anomaly, which is the first phase in intrusion detection.

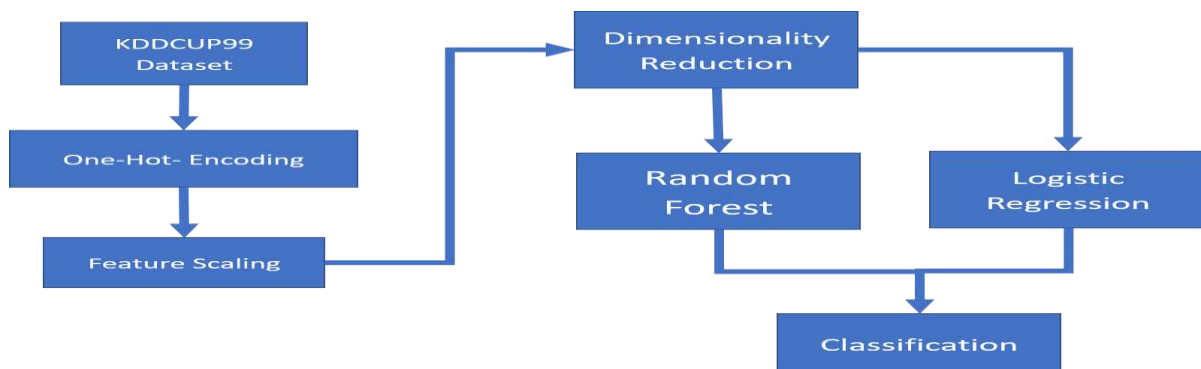
The ostensible values in the KDD99 dataset have been changed over to numeric values. The numeric estimations of protocol type, service, and flag attributes in the dataset have been converted. Thusly, a dataset comprising totally of numeric values gotten and these qualities are prepared as numeric values during classification operations.

Data normalization is a vital pre-handling method, particularly in classification. Normalization is utilized to change the attribute of the dataset into values viable with each other. Normalization assists with fasting up the procedure on the dataset and produce successful results at a higher rate. In this study, min-max normalization is performed on the dataset for normalization. In this

study, the biggest and smallest values in a group are utilized. Any other information is normalized to these values. The reason here is to normalize the smallest incentive to 0 and the biggest incentive to be 1.

3. METHODOLOGY

Two models for classification were built. One is based on Logistic Regression and the other is Random Forests (RF) experimental outcome will show that either classifier is more effective to curb the menace of intrusion detection.

In this study, KDD'99 Dataset is utilized to show which tool is the best intrusion detector for this dataset. However, statistical analysis on KDD'99 dataset discovered significant issues which exceptionally influence the exhibition of assessed system and results in an extremely helpless assessment of anomaly detection approaches. The main insufficiency in the KDD'99 dataset is the enormous number of repeated records. To settle these issues, we have built up another dataset, KDD99Train+ and KDD99Test+, which does exclude any repetitive records in the train set just as in the test set, so the classifiers won't be one-sided towards more frequent records. The quantities of records in the train and test sets are currently sensible, which make it moderate to run the examinations on the total set without the need to arbitrarily choosing a little segment.

4. CLASSIFICATION AND EVALUATION

This study employs the random forest classifier and the logistic regression classifier. Random forest, similar to its name suggests, comprises of an enormous number of individual decision trees that work as an ensemble. Every individual tree in the random forest split into a class prediction whereas class with the most votes turns into our model's prediction.

Random forest can be used for both classification and regression purposes as it is a supervised learning algorithm.

Logistic regression predicts the chance of a specific information point or in a network that belongs to a class or category. Logistic regression is probabilistic and is typically an incentive somewhere in the range of 0 and 1. To such an extent that in if the likelihood is less above 0.5 it shows the network packet is protected else it is an intrusion. This study was actualized using python programming language installed through the anaconda distribution.

The research experiments were carried out using Scikit Learn Library - it contains the machine learning algorithm.

Anaconda distribution such as Jupyter notebook was also used to run the script in this research, this allows python to be ran piece by piece which ensures easier debugging.

Pre-processing

The dataset comprises of some characteristics which could be impossible for the algorithms to decipher so these features are then changed over to numerical representation by utilizing a method called "One-Hot-Encoding".

The classifier can't deal with the raw dataset due to a portion of its symbolic characteristics. So, pre-processing is necessary, in which non-numerical representations are being eliminated, in light of the fact that they don't demonstrate crucial support in intrusion detection.

The classifier's architecture tends to use more memory and more training time which makes the work more complex and waste computing resources. For improved performance of intrusion detection system, the non-numeric features are excluded from the raw dataset, it then creates a dummy variable where each feature setting the value to be 1 (one) and 0 (zero) everywhere else. This tends to increase the features to 141, due to the fact that it's a large dataset only 50% of it is used for training and the other 50% for testing. A pre-processed subset of the dataset is shown in fig 1.

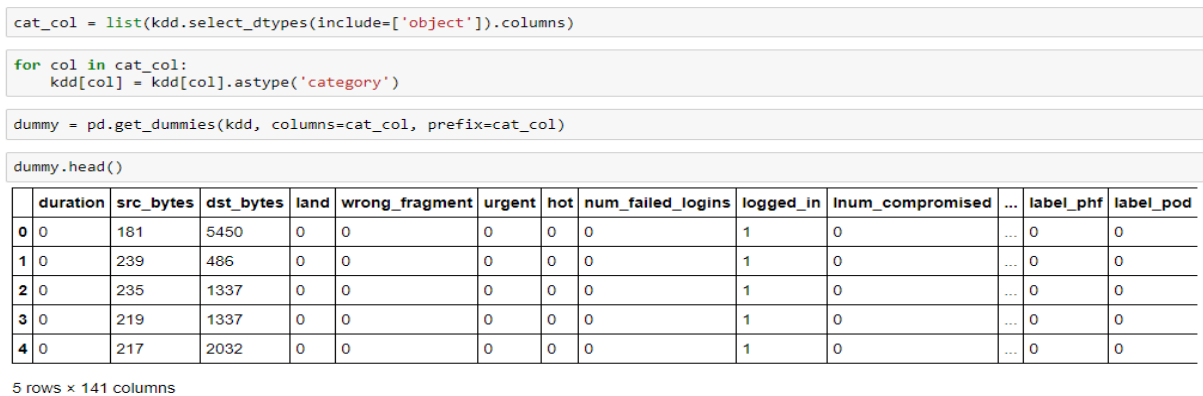

Figure 1 Dataset after converting categorical data to numerical representations

Due to the huge dimensionality of the dataset, we utilize the principal component analysis to decrease the quantity of features.

Principal component analysis, or PCA, is a statistical method to change high dimensional features to low dimensional features by choosing the main features that catch most maximum information about the dataset. The data are chosen based on variance that they cause in the output. The first principal component is the feature that causes most variance. The feature that is has the second variance is referred to as principal component. Notice that important parts don't have any relationship with one another. it is also importance to note that there is no correlation between the principal components.

```
pca = PCA(n_components=10)
pca_dummy = pd.DataFrame(pca.fit_transform(dummy))
pca_dummy.columns = ['p1', 'p2', 'p3', 'p4', 'p5', 'p6', 'p7', 'p8', 'p9', 'p10']
pca_dummy.head()
```

	p1	p2	p3	p4	p5	p6	p7	p8	p9	p10
0	1.236106	4.723402	2.862523	-0.692564	0.312291	0.298784	-0.943894	-0.407068	-0.014451	0.023381
1	1.237387	4.699463	2.857337	-0.697568	0.305086	0.299388	-0.975829	-0.393616	-0.037728	0.028929
2	1.219785	4.668924	2.847186	-0.693030	0.302769	0.299353	-1.001728	-0.389191	-0.038156	0.030400
3	1.196129	4.636314	2.834724	-0.686859	0.297386	0.299516	-1.023772	-0.385183	-0.041750	0.032107
4	1.173712	4.603141	2.822539	-0.681397	0.294152	0.299414	-1.047748	-0.381448	-0.042753	0.033554

PCA is influenced by scale so you need to scale the features in your data prior to applying PCA. We utilized Standard Scalar to help normalize the dataset's features onto unit scale (mean = 0 and variance = 1) which is a prerequisite for the ideal performance of many machine learning algorithms. The dataset is then decreased from the 141 features after one-hot-encoding to its 10 principal components as shown in figure 2.

RESULTS AND EVALUATION

To assess the performance of the two models appeared in figure 1 and 2, the accuracy scores as well as the metrics is used:

- Average Precision – Precision (could also be called positive predictive value) is the small amount of significant cases among the recovered cases.
- Average Recall – Recall (otherwise called sensitivity) is the portion of relevant instances that have been recovered over the sum of significant instances.

Random forest classifier is then instantiated 1 estimator in a random state of 200 this resulted an accuracy of 96% which tends to be higher than logistic regression model that that got the result of 91%. The performance of random forest is shown in figure 3 while the performance of logistic regression is shown in figure 4.

```
model = rfc(n_estimators=3, n_jobs=4, min_weight_fraction_leaf=0.18, verbose=3)
model.fit(x_train,y_train)
building tree 1 of 3building tree 2 of 3building tree 3 of 3

[Parallel(n_jobs=4)]: Done 3 out of 3 | elapsed: 0.3s finished
RandomForestClassifier(bootstrap=True, class_weight=None, criterion='gini',
max_depth=None, max_features='auto', max_leaf_nodes=None,
min_impurity_decrease=0.0, min_impurity_split=None,
min_samples_leaf=1, min_samples_split=2,
min_weight_fraction_leaf=0.18, n_estimators=3, n_jobs=4,
oob_score=False, random_state=None, verbose=3,
warm_start=False)
```

```
model_lr = lr(C=1000, max_iter=10 ,tol=1, class_weight={'safe': -1,'intrusion':3})
```

```
model_lr.fit(x_train,y_train)
```

```
LogisticRegression(C=1000, class_weight={'safe': -1, 'intrusion': 3},  
dual=False, fit_intercept=True, intercept_scaling=1, max_iter=10,  
multi_class='ovr', n_jobs=1, penalty='l2', random_state=None,  
solver='liblinear', tol=1, verbose=0, warm_start=False)
```

Figure 3 and 4 - Classifier Models

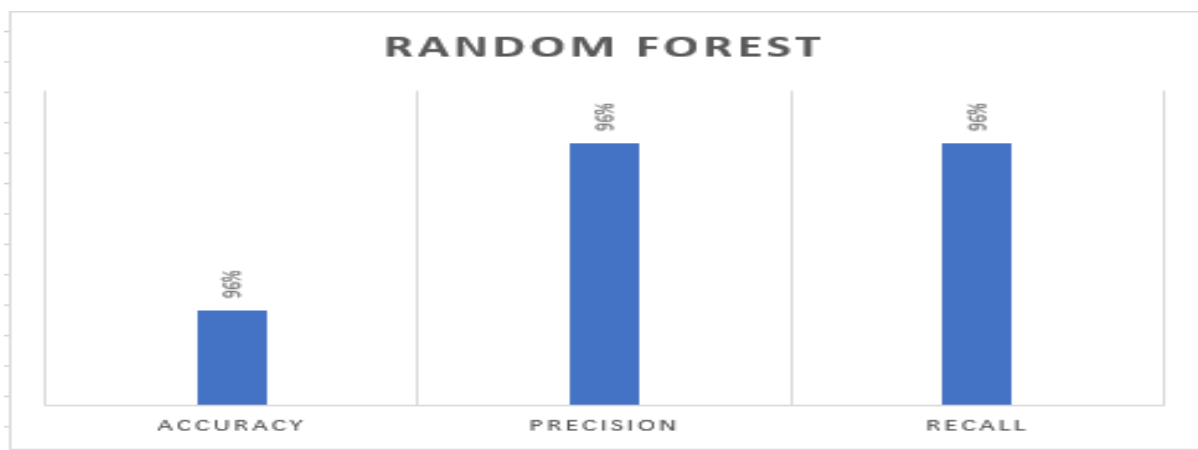

Figure 5 - Performance for Random Forest

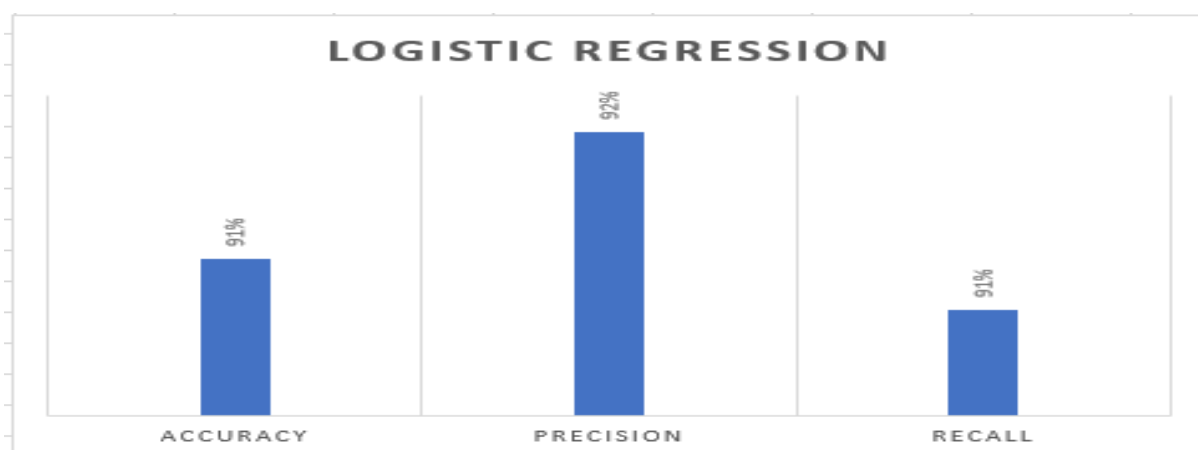

Figure 6 - Performance for Logistic Regression

CONFUSION MATRIX

Confusion matrix can be defined as a technique used to summarize the performance of a classification algorithm. This is because classification accuracy alone could be confusing if you have inadequate number of observations in each class or when you have more than two classes present in a dataset. When calculating a confusion matrix, it can give you a better idea of what your classification model is getting right and what types of errors it could be making. A great place to start is the Classification Accuracy but it often encounters issues in practice.

Hiding the detail, you need to better understand the performance of your classification model is the major problem with classification accuracy.

Classification accuracy can hide the detail you need to diagnose performance of your model. But we can tease apart this detail by using what is called the confusion matrix.

Random forest Classifier

Misclassification Rate: $(FP + FN) / Total = (2265 + 4516) / 494021 = 0.01$

Accuracy: $(TP + TN) / Total = (27574 + 128672) / 494021 = 0.32$

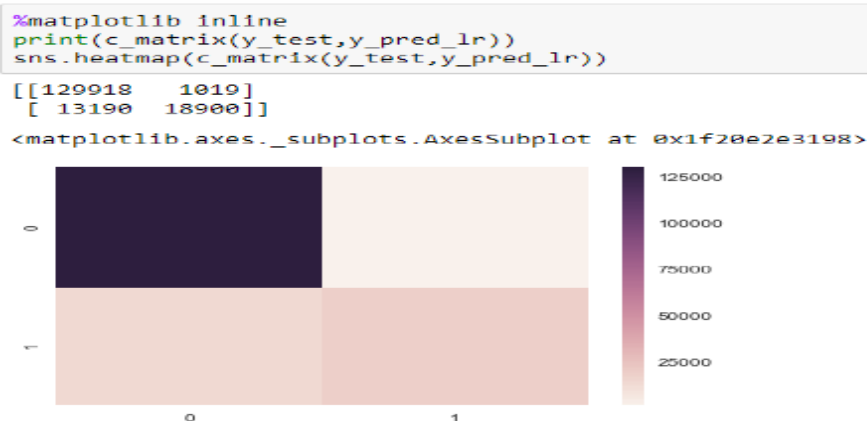

Figure 7 Confusion matrices for classifier

Logistic Regression Classifier

N= 494021	Predicted: No	Predicted: Yes	
Actual: No	TN= 129918	FP = 1019	156246
Actual: Yes	FN: 13190	TP = 18900	32090
	133188	29839	

Accuracy (TP + TN)/ Total = (18900 + 129918) / 494021 = 0.30

Misclassification Rate (FP + FN) / Total = (18900 + 13190) / 494021 = 0.06

LOGISTIC REGRESSION

According to the confusion matrix it appears that the logistic regression model had more misclassified packets than the random forest classifier. The Random forest has a misclassification rate of 0.1 while the Logistic Regression has a misclassification rate of 0.06

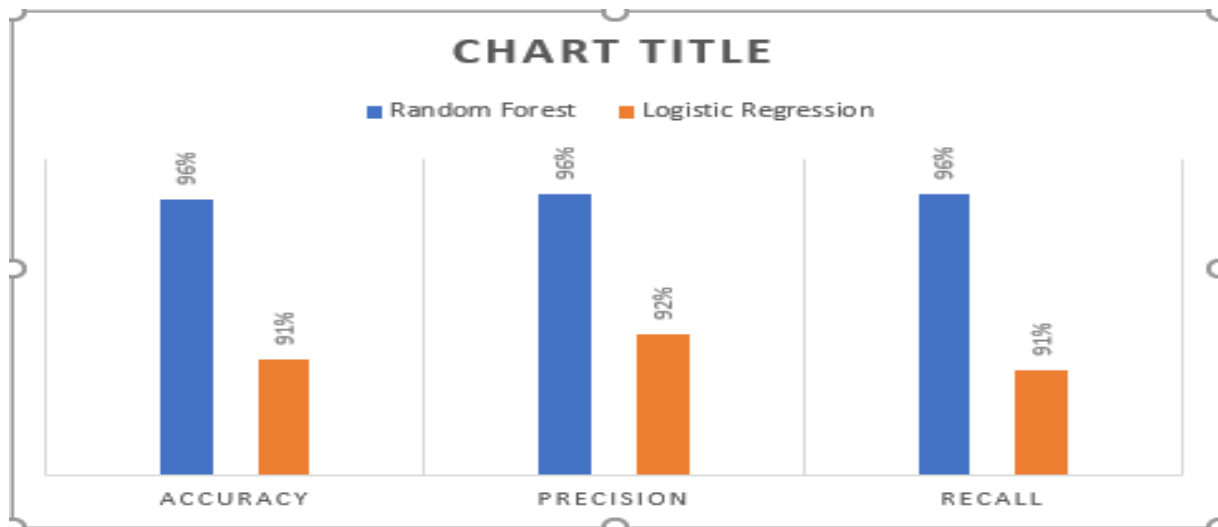

Figure 8 - Summary of comparison for the two classifier models

The summary of figure 8 shows the comparison and it tells that the random forest classifier performed much better than the logistic regression classifier.

SUMMARY

It is vital to keep a high-level security to guarantee a well-protected and confided communication of information. Based on the fact that secured data communication in a network as well as all other internet access are always under attack of intrusion. So, intrusion Detection Systems so needful in this regard. There are various approaches but none of it is flawless, they

all have their prunes and cons. Hence quest for betterment continues. In this study we have built two models for classification purposes one is based on Random forest and the other is logistic regression, experimental result will show that either classifier is more effective in curbing the menace of intrusion.

The details of Logistic Regression and Random Forest are discussed. The performance of our system is been measured using the KDD99 benchmark dataset and obtained considerable detection rate.

We also observed that the random forest classifier outperforms the logistics regression algorithm.

Conclusion

The IDS utilized Random forest and Logistic Regression as a machine learning strategy for network-based Intrusion Detection System in classifying the normal and abnormal actions. The KDD99 dataset was utilized since it is publicly accessible with pruned features.

All in all, the two models performed very well, but there are chances of over fitting, which happens whenever a model yields high outcomes for a specific dataset yet fails to meet expectations significantly with other datasets on the grounds it shows the choice limits over fit the dataset.

References

- [1] Hemmatfar M., Salehi M. and Bayat M. (2010). Competitive advantages and strategic information systems. *International Journal of Business and Management* 2014.
- [2] Banik, S.M. and Pena, L. (2015) Deploying Agents in the Network to Detect Intrusions. *IEEE/ACIS 14th International Conference on Computer and Information Science (ICIS)*, Las Vegas, 28 June-1 July 2015, 83-87.
- [3] Biswas, A., Sharma, M., Poddder, T. and Kar, N. (2014) An Approach towards Multilevel and Multiagent Based Intrusion Detection System. *International Conference on Advanced Communication Control and Computing Technologies (ICACCCT)*, Ramanathapuram, 8-10 May 2014, 1787-1790.
- [4] Brahmi, I., Yahia, S.B. and Poncelet, P. (2011) A SNORT-Based Mobile Agent for a Distributed Intrusion Detection System. *Proceedings of the International Conference on Security and Cryptography (SECRYPT), IEEE Conference Publications*, Seville, 198-207.
- [5] Bunel, P. (2004) An Introduction to Intrusion Detection Systems. SANS Institute, GIAC Security Essentials, Certificate (GSEC), *Practical Assignment, Version 1.4c, SANS Conference, London*.
- [6] <https://en.m.wikipedia.org>
- [7] Ferhat K, Sevcan A. Big Data: controlling fraud by using machine learning libraries on Spark. *Int J Appl Math Electron Comput*. 2018;6(1):1–5.

- [8] Peng K, Leung VC, Huang Q. Clustering approach based on mini batch Kmeans for intrusion detection system over Big Data. *IEEE Access*. 2018.
- [9] Peng K. et al. Intrusion detection system based on decision tree over Big Data in fog environment. *Wireless Commun Mob Comput*. 2018. <https://doi.org/10.1155/2018/46808> 67.
- [10] Belouch M, El Hadaj S, Idhammad M. Performance evaluation of intrusion detection based on machine learning using Apache Spark. *Procedia Comput Sci*. 2018;127:1–6.
- [11] Manzoor MA, Morgan Y. Real-time support vector machine based network intrusion detection system using Apache Storm. In: *IEEE 7th annual information technology, electronics and mobile communication conference (IEMCON), 2016*. Piscataway: IEEE. 2016; p. 1–5.
- [12] Vimalkumar K, Radhika N. A big data framework for intrusion detection in smart grids using Apache Spark. In: *International conference on advances in computing, communications and informatics (ICACCI), 2017*. Piscataway: IEEE; 2017. p. 198–204.
- [13] Dahiya P, Srivastava DK. Network intrusion detection in big dataset using Spark. *Procedia Comput Sci*. 2018;132:253–62.
- [14] Wang H, Xiao Y, Long Y. Research of intrusion detection algorithm based on parallel SVM on Spark. In: *7th IEEE International conference on electronics information and emergency communication (ICEIEC), 2017*. Piscataway: IEEE; 2017. p. 153–156.
- [15] Natesan P, et al. Hadoop based parallel binary bat algorithm for network intrusion detection. *Int J Parallel Program*. 2017;45(5):1194–213.
- [16] Cobb AN, Benjamin AJ, Huang ES, Kuo PC. *Big data: More than big data sets. Surgery*. 2018 Oct;164(4):640-642. doi: 10.1016/j.surg.2018.06.022. Epub 2018 Jul 27. PMID: 30061040.

ÇİZGİ FİMLERİN BEŞ YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN DAVRANIŞLARINA OLAN ETKİSİNE İLİŞKİN ANNELERİN GÖRÜŞLERİ

Emine YILMAZ BOLAT*

***Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği, ORCID:
0000-0002-1062-4752**

Özet

Bu araştırma, annelerin görüşlerine göre çizgi filmlerin beş yaş grubu çocukların davranışlarına ne düzeyde etki ettiğinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç kapsamında ebeveyn görüşlerine göre çocukların çizgi film izleme alışkanlıkları, izlenen çizgi filmler ve çizgi filmlerin olumlu ve olumsuz etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırma nitel bir araştırma olup durum çalışması kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırmada uzman görüşlerine dayalı olarak araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Mersin il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı iki okul öncesi eğitim kurumunda eğitim alan beş yaş grubu çocukların anneleri oluşturmuştur. Araştırmaya 14 anne gönüllü katılım sağlamıştır. Araştırma bulgularına göre beş yaş grubu çocuklarının günde bir ile iki saat arası çizgi film izledikleri belirlenmiştir. Çocukların izlediği çizgi filmler çok çeşitli olup çocukların çoğunluğu ebeveyn yönlendirmeleri sonucu eğitici çizgi filmler izlemektedir. Çocukların izledikleri filmler tür açısından çeşitlilik göstermektedir. Annelerin çocukların izlediği çizgi filmlere dikkat ettiği, çocukların da çizgi filmlerle ilgili düşüncelerini anneleriyle paylaştıkları belirlenmiştir. Ayrıca anneler, çocuklarının en fazla TRT Çocuk aracılığıyla çizgi filmler izlediklerini belirtmişlerdir (%24). Katılımcılar, çizgi filmlerin çocukları olumlu açıdan etkilediklerini, çocuklara yönelik bazı zararları olsa da yararlı bulduklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra zararlı etkilerini azaltmaya yönelik eylemlerde bulduklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Çizgi film, ebeveyn görüşleri, okul öncesi

Abstract

This research was carried out in order to examine to what extent cartoons affect the behavior of children in the five-year-old group according to the opinions of mothers. Within the scope of this purpose, it has been tried to determine the cartoon watching habits of children, the cartoons watched and the positive and negative effects of the cartoons according to the views of the parents. This research is a qualitative research and was evaluated within the scope of a case study. In the research, semi-structured interview forms created by the researcher based on expert opinions were used. The data obtained were evaluated with descriptive analysis and content analysis. The study group of the research consisted of the mothers of five-year-old children who were educated in two pre-school education institutions affiliated to the Ministry of National Education in the city center of Mersin. 14 mothers voluntarily participated in the study. According to the research findings, it was determined that children in the five age group watched cartoons between one and two hours a day. The cartoons that children watch are very diverse, and most of the children watch educational cartoons as a result of parental guidance. The movies that children watch vary in terms of genre. It has been determined that mothers pay attention to the cartoons that children watch, and children share their thoughts about cartoons with their mothers. In addition, mothers stated that their children mostly watched cartoons through TRT Child (24%). The participants stated that cartoons affect children positively and that they find it useful even though they have some harms for children. In addition, they stated that they took actions to reduce their harmful effects.

Keywords: Cartoon, parent views, preschool.

GİRİŞ

Okul öncesi dönemdeki çocuklar toplumun dinamik yapısının temelini oluşturmaktadır. Erken çocukluk dönemi, çocukların kendilerine özdeşim kurarak rol model alabilecekleri, rol model arayışı içerisinde oldukları bir dönemdir (Oktay, 1999; Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011).

Erken çocukluk dönemi çocukların algılarının en açık, kişiliklerinin oluşmasında en etkili dönemdir. Bu dönemdeki çocuklar anne-baba ile başlayıp çevresindeki büyükler, akran grupları ve dış uyarıcılarla etkileşimde bulunarak olumlu davranışları model almakta, olumsuz davranışları ise taklit ederek öğrenmektedir (Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012). Dış uyarıcıların, çocukların en çok model alarak ve taklit ederek öğrendikleri göz önüne alındığında önemi yadsınamaz (Bayrakçı, 2007).

Çocukların kişilik gelişimine, ruhsal gelişimine, sosyalleşmesine, benlik algısına etkisinin büyük olduğu bu dönemde özdeşim kurma sağlıklı şekilde gerçekleşmelidir. Gelecek yıllar üzerinde etkisi olan okul öncesi dönemdeki çocuklar, pek çok çevresel uyarana maruz kalmaktadır. Gelişim psikologları, çocukların radyo ses efektlerine, televizyonlarda hareketli görüntülere karşı karşıya kaldığını ve güçlü bir izleme davranışı oluştuğunu belirtmektedir (Önder, 1999). Özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların uyku dışında geçirdikleri zamanın büyük bir bölümünü dijital dünyaya ayırdığı bilinmektedir (Erdoğan ve Baran, 2008). Çocuklar, bilgiyi olduğu gibi kaydeden pasif izleyiciler değillerdir; onlar büyüdükçe kitle iletişim araçlarından gelen malzemeyi daha verimli bir şekilde izleyen aktif izleyicilerdir. Okul öncesi çağa yönelik olarak çeşitli TV kanalları, çocuk programları, çizgi filmler, DVD'ler, internet kaynakları bulunmaktadır. Çocuklar TV izlerken eğlenmenin yanı sıra dünyayı anlamak ve tanımak için de izlerler (Ünal ve Durualp, 2012). Çocuklar büyüdükçe artan bir şekilde televizyondan gelen bilgiyi kavrama ve akılda tutabilmelerini sağlayan sözle bir kodlamayı kullanırlar ve televizyon içeriğini yorumlamak amacıyla mümkün olduğunca televizyonla ilgili deneyimlerden faydalanırlar. Televizyon görsel ve işitsel özellikleri sayesinde birden çok duyu organına hitap ederek etkili bir öğrenme sağlayabilir. Çocuklar televizyonda görerek ve işiterek nesnelere ve olayları hareketli olarak tanımaktadır. Çünkü çocuklar hareketli bir nesneye daha çok dikkat edebilmektedir.(Önder,2005).

Hem görsel hem de işitsel kitle iletişim aracı olan televizyon programlarının ve çocukların en çok tercih ettikleri çizgi film programları önemli dış uyarıcılardandır. Çizgi film programları içinde bulundurduğu görsel şölen ve eğlence unsurlarıyla çocukların dikkatlerini çekmektedir. Özellikle çocukların kendilerini çizgi film programındaki olumlu ve olumsuz karakterlerin yerine koymaları, çocukta davranış değişikliklerine yol açabilmektedir (Erdoğan, 2010). Çizgi filmlerin okul öncesi dönem çocukları üzerinde olumlu ve olumsuz pek çok etkisi bulunmaktadır. Bu etkiler çizgi filmlerin içerikleriyle ilişkilidir. Bu dönemde çocuklar herhangi bir çizgi filmde gördüğü bir hareket veya olayı olduğu gibi yapmaya çalışabilir (Tümkan, 2007) Bilinçsizce ve rastgele seçilmiş yanlış modeller, bu dönemdeki çocukların kişilik gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Çocuklar için hazırlanan programlar ve çocukların televizyon izleme sürelerinin fazlalığı da olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Yapılan araştırmalarda uzun süre televizyon ve çizgi film izlemenin çocuklarda yüksek düzeyde duygusal kararsızlık saldırganlık ve obezite, düşük düzeyde uyum gibi sonuçları olduğunu ortaya koymaktadır. Erken çocukluk dönemindeki çocuk buna bağlı olarak kopuk ve kesik dikkat aralıkları geliştirmektedir. Eğer çocuk 2-4 saatten fazla televizyon izlerse çocuğun beyin fonksiyonları yavaşlamakta, bağlantılar tembelleşmekte ve televizyonun uyuşturucu etkisi ile çocuğun beyni tek bir konuda odaklaşamama sorunu yaşamaktadır (Tönel,2007). Sağlıklı olan ise haftada 10 saatlik izleme süresini geçmemektir (Önder, 2005).

Ülkemizde yayımlanan çizgi filmlerin çoğu yabancı yapımlardır. Bu yapımların Türkçe dublaj yoluyla izlenmesi sağlanmaktadır. Ancak burada, diğer bütün çocuk yayımlarında olduğu gibi dış kaynaklı yayımları dilimize aktarırken dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Gürel, Temizyürek ve Şahbaz (2007), dış kaynaklı masalların Türkçeye çevrilirken oluşturulan cümle yapısının yanında kültürel aktarımın önemli olduğunu belirtmektedir. Kendi kültürel değerlerini tam olarak öğrenememiş çocuk, yabancı kültürlerin etkisinde kalmakta ve kültürel değerlerinden yoksun bir şekilde yetişmekte, kendi kültürel değerleriyle çeviri eserler yoluyla edindiklerini birbirinden ayıramaz hale gelmektedir. Bu nedenle çeviri eserlerde edebi metinlerin kültürel boyutları mutlaka göz önünde bulundurulmalı ve denetlenmelidir (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007). Bu durum dış kaynaklı çizgi filmler için de geçerlidir.

Çizgi film programları doğru seçildiğinde, izleme süresine dikkat edildiğinde ve ebeveyn rehberliği yapıldığında çizgi film izlemenin olumlu etkileri olmaktadır. Yapılan çalışmalar, çizgi filmlerin olumlu yetenekleri ve sosyalleşme öncesi tutum ve davranışları kazandırmada büyük potansiyele sahip olduğunu vurgulamaktadır (Önder, 2005). Çizgi filmler çocukların hayal güçlerini, yaratıcılığı ve sosyal yetenekleri teşvik etmektedir. Aynı zamanda sebat etmek ve sempati gibi anlatması güç duyguları öğretebilmektedir. Çizgi filmler içerik olarak bir çok alanda bilgi sunmaktadır. Rice (1984) dil anlama yeteneğinin çizgi film sayesinde gelişebileceğini belirtmiştir. Çocukların çizgi filmlerden yeni kelimeler öğrenmesi dil gelişimine olumlu etkide bulunmakta, problem çözmeye becerilerini de etkilemektedir. Tüm bu etkilerin erken çocukluktan itibaren başlayıp yetişkinliğe kadar etkilerinin devam etmesi, izlenen programların bilinçli şekilde seçilmesi ve izlenme sürelerine dikkat edilmesini elzem kılmaktadır. Televizyon izlemeye ilişkin alışkanlıkların, erken çocukluk döneminde kazanılması ya da kazandırılması gerekmektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde annelerin çocuklarıyla daha fazla zaman geçirdikleri düşünüldüğünden annelerin bu konudaki farkındalık düzeyleri ve düşünceleri ortaya koyulmalıdır. Bu kapsamda yapılan çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma sonucu okul öncesi dönem çocuklarının çizgi film izleme alışkanlıkları ve annelerin bu konudaki düşüncelerini ve farkındalıklarını ortaya koymak açısından önem arz etmektedir. Araştırmanın problemi, “Beş yaş çocuklarının çizgi film izleme alışkanlıkları ile izledikleri çizgi filmler nelerdir ve çizgi filmlerin okul öncesi dönemdeki çocukların davranışlarına etkisi konusunda anne görüşleri nasıldır?” şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın genel amacı anne görüşlerine göre beş yaş çocuklarının çizgi film izleme alışkanlıkları ile izledikleri çizgi filmlerin belirlenmesi ve çizgi filmlerin okul öncesi dönemdeki çocukların davranışlarına etkisi konusunda anne görüşlerinin ortaya koyulmasıdır.

Araştırmanın alt amaçları:

1. Çocukların gün içerisinde çizgi film izleme sürelerine ne kadardır?
2. Çocukların izlediği çizgi filmler ve türlerine ilişkin anne görüşleri nelerdir?
3. Annelerin çocukların izlediği çizgi filmlerin etkilerine ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmada çocukların çizgi film izleme alışkanlıkları anne görüşleri alınarak belirlenmiş ve çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri anne görüşleriyle belirlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırma nitel bir araştırma olup; durum çalışmasıdır. Durum çalışması, sınırlı bir sistemin nasıl işlediği ve çalıştığı hakkında sistematik bilgi toplamak için çoklu veri toplama kullanılarak o sistemin derinlemesine incelenmesini içeren metodolojik bir yaklaşımdır (Chmiliar, 2010).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Mersin ili Mezitli ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı iki okul öncesi eğitim kurumunda eğitim alan beş yaş grubu çocukların anneleri oluşturmuştur. Katılımcıların tespit edilmesinde kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniği kullanılmıştır. Çalışmaya gönüllü katılım sağlamak isteyen 14 anne dahil edilmiştir.

Tablo.1 Çalışma Grubunun Kişisel Bilgileri

		N	%
Çocuğun Cinsiyet	Kız	6	42,86
	Erkek	8	57,14
Anne Yaşı	25-30	4	28,57
	31-36	7	50,00
	37-42	3	21,43
Ebeveyn Eğitim Durumu	İlkokul	2	14,29
	Ortaokul	1	7,14
	Lise	4	28,57
	Üniversite	7	50,00
Anne Mesleği	Ev hanımı	9	64,29
	Kamu sektörü	3	21,42
	Özel sektör	2	14,29
Aile Ort. Aylık Gelir	2.000-3.999	1	7,14
	4.000-5.999	3	21,43
	6.000-7.999	4	28,57
	8.000+	6	42,86
Çocuğa Ait Teknolojik Alet	Var	6	42,86
	Yok	8	57,14

Çalışmaya katılan annelerin demografik bilgileri incelendiğinde annelerin beş yaşında 8 erkek ve 6 kız çocuğuna sahip olduğu, annelerin yaşlarının 25 ile 42 arasında değiştiği ve çoğunluğunun 31-36 yaş gurubunda olduğu ve eşleriyle birlikte oldukları belirlenmiştir.

Annelerin çoğunluğun üniveriste mezunu olduğu (n=7), ancak çoğunluğun ev hanımı olduğu (n=9), ailelerin çoğunluğunun aylık ortalama gelirlerinin 8.000 TL ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların %42,86'sı evde çocuğa ait teknolojik alet bulunurken, %57,14'ü bulunmadığını ifade etmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda; anne yaşı, medeni durumu, öğrenim durumu, mesleği, aylık gelir düzeyleri ile çocuğun yaşı, cinsiyeti ve çocuğa ait teknolojik aletin olup olmadığına ilişkin sorular yer almıştır. Görüşme sürecinde yöneltilecek sorular iki okulöncesi eğitim alanı uzmanı tarafından kontrol edilerek düzenlenmiştir. Görüşme formunda, çocuğun bir günde ne kadar süre çizgi film izlediği, ne tür ve hangi çizgi filmleri izlediği, çocuğun izlediği çizgi filmlerden nasıl etkilendiğine ilişkin sorular yer almıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada verileri elde etmek amacıyla görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Görüşmeler katılımcılarla konuşmak ve incelenen duruma ilişkin zengin ve derin bir anlayış geliştirebilmek için kullanılır (Bloor ve Wood, 2006). Görüşme tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme ise bireylerin görüş ve deneyimleri hakkında verilerin toplanmasında uygun bir yoldur (Çilesiz, 2011). Görüşmelerde, katılımcıların düşüncelerini ve deneyimlerini anlatmayı sağlayacak açık uçlu sorular kullanılmış olup görüşmeler bireysel olarak yüz yüze gerçekleştirilmiş ve cevapları araştırmacı tarafından ilgili bölüme kaydedilmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analizi ile değerlendirilmiştir. Betimsel analizde farklı katılımcıların aynı soru hakkında farklı düşüncelerinin görüşülenlerden elde edildiği tarzda aktarılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). İçerik analizi ise birçok kelimedenden oluşan metinlerin, belirli kurallara dayalı olarak, içerik kategorilerine dönüştürülmesi sağlayan sistematik ve tekrar edilebilen bir yöntemdir (Kaya, Usluel, 2011). Krippendorff (2004)'a göre içerik analizi, deneysel tabanlı, süreç içerisinde açılımlayıcı olan, sonuç olarak da çıkarsama yapmayı ve tahmin edebilmeyi hedefleyen bir yöntemdir. İçerik analizi, araştırmacılara büyük hacimdeki verilerin sistematik bir yolla elenerek sadeleştirilmesine olanak sağlamaktadır (Kaya, Usluel, 2011).

BULGULAR

Anne görüşleri doğrultusunda beş yaş grubu okulöncesi eğitime devam eden çocukların günlük çizgi film izleme sürelerine ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.Çocukların Çizgi Film İzleme Sürelerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Günlük Çizgi Film İzleme Süresi	<i>f</i>	%
0-59 dk	5	35,71
60-120 dk	6	42,86

121-180 dk	3	21,43
TOPLAM	14	100,00

Yapılan araştırma sonucu, çocukların çizgi film izleme sürelerinin günde 1 ila 3 saat arasında değiştiği, çoğunluğun (f=6) 1-2 saat kadar süreyle çizgi film izledikleri belirlenmiştir. Bu konuda A1. '1 saat', A2. '3 saat', A3 ve A4.'2 saat' cevabını vermişlerdir.

Çocukların izledikleri çizgi film türlerine ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. İzlenen Çizgi Film Türlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

ÇOCUKLARIN İZLEDİĞİ ÇİZGİ FİLM TÜRLERİ	f	%
TRT Çocuk Çizgi Filmleri	5	23,80
Kahramanlık Konulu Çizgi Filmler	2	9,60
Aile Konulu Çizgi Filmler	2	9,60
Eğlenceli Çizgi Filmler	2	9,60
Hayvan Figürlü Çizgi Filmler	2	9,60
Tüm Çizgi Filmler	2	9,60
Yardımlaşma Konulu Çizgi Filmler	1	4,80
Doğaüstü Güçler ile ilgili Çizgi Filmler	1	4,80
Oyunlara Dayalı Çizgi Filmler	1	4,80
Rekabet Konulu Çizgi Filmler	1	4,80
Prenses vb. Çocuk Masallarına Dayalı Çizgi Filmler	1	4,80
Bilimsel Konulara Dayalı Çizgi Filmler	1	4,80

Çocukların izlediği çizgi film türlerine ilişkin bulgular incelendiğinde, çocukların en çok TRT Çocuk çizgi filmlerini izlediği, bunun yanı sıra ikinci sırada kahramanlık konulu, aile konulu, eğlenceli, hayvan figürlü, yardımlaşma konulu, doğaüstü güçler konulu, oyunlara dayalı rekabet konulu, bilimsel konulu, prenses vb. çocuk masallarına dayalı çizgi filmler izlediği belirlenmiştir. Bu konuda A1: “Eğitici, eğlenceli ve prensesli filmler”, A2: “Şiddet içerikli, robot ve dinazorlu filmler”, A3: “Eğlenceli, komik, didişmeli, kötü örnek oluşturabilecek filmler izlemeyi sever”, A.4: “Hayvanların olduğu çizgi filmler ilgisini çok çekiyor” cevabını vermişlerdir.

Anne görüşleri doğrultusunda çocukların izledikleri çizgi filmlere ilişkin bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Çocukların İzlediği Çizgi Filmlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Çocukların İzlediği Çizgi Filmler	<i>f</i>	%
Niloya	4	7,60
Elif’in Düşleri	3	5,70
Rafadan Tayfa	3	5,70
Maşa ve Koca Ayı	3	5,70
Wikingler	2	3,80
Pepee	2	3,80
Tsubasa	2	3,80
Nasrettin Hoca	2	3,80
Kral Şakir	2	3,80
Pijamamaskeliler	2	3,80
Scooby Doo	2	3,80
Maysa ve Bulut	2	3,80
Speiderman	2	3,80
Canım Kardeşim	1	1,90
RGG Ayas	1	1,90
Kare Takımı	1	1,90
Elsa	1	1,90
Arı Maya	1	1,90

Heidi	1	1,90
Pırlıl	1	1,90
Harika Kanatlar	1	1,90
Rapunzel	1	1,90
Pao Petrol	1	1,90
Transformars	1	1,90
Zeytin ve Limon	1	1,90
Oyuncak Dükkanı	1	1,90
İron Man	1	1,90
Calilou	1	1,90
Tom ve Jerry	1	1,90
Luna'nın Bilim Dünyası	1	1,90
Kırat Kardeşler	1	1,90
Gumball	1	1,90
Dinozor Makinalar	1	1,90
Keloğlan	1	1,90
Aslan	1	1,90

İzlenen çizgi filmlere ilişkin bulgular incelendiğinde 35 farklı çizgi film ismi belirtilmiştir. Çocukların izlediği çizgi filmler çeşitli olup çoğunluğu eğitici çizgi filmlerdir. Pepe, Nasrettin Hoca, Kral Şakir gibi insan karakterlerin olduğu filmler ikinci sırada yer almaktadır. Süper kahramanların olduğu filmler ise ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Süper kahramanları olan ve bu kahramanları insan ve hayvan olan filmler üçüncü sırada yer almaktadır.

Bu konuda A1: “Pepe ve Elsa”, A2: “Dinazor Makinalar, Transformans, Arı Maya, Heidi”, A3: “Pjama Maskeliler, Kral Şakir, Harika Kanatlar”, A4: “Hayvanların olduğu çizgi filmler ilgisini çok çekiyor” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Anne görüşleri doğrultusunda çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri içerik analizi yapılarak, olumlu, olumsuz ve nötr kategorileri altında toplanmıştır. Sonuçlar Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. İzlenen Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kategori	Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkileri	f	%
Olumlu	Çocuğumun gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.	8	36,40
	Çocuğumu eğlendiriyor.	1	4,60
Olumsuz	Çocuğumun gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.	3	13,70
	Günlük konuşmalarında karakterlerden ve korkudan söz eder.	1	4,60
	Çocuğumun duygusal durumunu olumsuz etkiliyor.	1	4,60
Nötr	Çocukların ilgi ve isteklerini etkilemektedir.	3	13,70
	Çocuklar çizgi film karakterlerini taklit etmektedir.	5	22,80

Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkilere ilişkin anne görüşleri incelendiğinde olumlu, olumsuz ve nötr olmak üzere görüşlerin üç kategori altında toplandığı belirlenmiştir. Annelerin, “Çocuğumun gelişimini olumlu yönde etkilemektedir ve çocuğumu eğlendiriyor” şeklinde belirttiği görüşleri olumlu; “Çocuğumun gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir, günlük konuşmalarında çizgi film karakterlerinden ve korkularından söz eder ve çocuğumun duygusal durumunu olumsuz, etkiliyor” şeklinde belirttiği görüşleri olumsuz; “Çocukların ilgi ve isteklerini etkilemektedir, çocuklar çizgi film karakterlerini taklit etmektedir” şeklinde belirttiği görüşleri ise nötr olarak değerlendirilmiştir. Annelerin ifadelerine bakıldığında, %36,40 oranında çizgi filmlerin çocuğun gelişimini olumlu yönde etkilediği, %22,80 oranında çocukların çizgi filmlerin karakterlerini model alma yoluyla günlük yaşantılarına yansıttığı ortaya çıkmaktadır. %4,60 oranında ise ‘çocuğumu eğlendiriyor’ cevabı verilmiştir. Çizgi filmler çocukların seçimlerini, ilgi ve isteklerini etkilemektedir. Fakat %13,70 oranında ‘çocuğumun gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir’ ve %4,60 oranında ‘çocuğumun duygusal durumunu olumsuz etkilemektedir’ cevaplarına baktığımızda çizgi filmlerin çocukların gelişimini olumsuz etkilediğini düşünen ebeveynlerin de olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu konuda A1: “Bilinçleniyor, ingilizceyi öğreniyor, zeka yönünden gelişiyor”, A2: “Taklit ediyor. Bütün gün evde savaşıyoruz. Dinbazor oluyor, ejderha oluyor, bağırıyor, çağırıyor. Etkileniyor”, A3: “İzlediği çizgi filmin oyuncağını istiyor. Ben de büyüdüğümde böyle olacam diyor. Bir ara örümcek adama takmıştı. Ben ağ yapacam diyordu. Anlattım, artık izlemiyor. Bazen abilerinden dolayı izliyor” cevabını vermişlerdir. A4 ise “Genelde karakterlerin taklidini yapıp onların kullandığı kelimeleri tekrar ediyor” olduğunu belirtmiştir.

TARTIŞMA VE YORUM

Çizgi filmler çocukların hayatında inkar edilemez bir medya aracıdır. Çocuklar çizgi film izlerken hem eğlenmekte hem de öğrenmektedirler. Ancak her medya aracında olduğu gibi çizgi filmlerin de bilinçsizce ve kontrolsüzce çocuklara sunulması, onların gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Araştırma sonucu çocukların çizgi film izleme süresi 1 ile 3 saat arasında değiştiği, çoğunlukla 1-2 saat kadar süreyle çizgi film izledikleri belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgu, literatürle uyumludur. Yaşar Ekici, (2015), altı yaş grubu çocukların günde ortalama 2-4 saat arası televizyon seyrettikleri ve bunların çoğunlukla çizgi film olduğunu belirtmektedir. Kalafat Çat, (2018)'a göre ise çocuklar günde 1 ile 3 saat arasında televizyon izlemektedir. Koçak, Göktaş, (2017)'a göre okul öncesi dönemdeki çocukların yaklaşık televizyon izleme süreleri 2.5 saat ile 3.5 saat arasında değişmektedir. 2 ile 5 yaş arasındaki çocukların ortalama 2 saat televizyon izledikleri yaptıkları araştırmayla ortaya koyulmuştur.

Çocukların izlediği çizgi filmler çok çeşitli olup çocukların çoğunluğu eğitici çizgi filmler izlemektedir. Çalışmanın bulgularına göre çocuklar çoğunlukla TRT Çocuk çizgi filmlerini izlemekte, kahramanlık, yardımlaşma, aile ve bilimsel konulu çizgi filmlerin yanı sıra eğlenceli, hayvan figürlü, doğaüstü güçler ile ilgili, oyunlara ve rekabete dayalı, prenses vb. kahramanlar içeren çizgi filmler izledikleri bir çocuğun ise ayırt etmeksizin tüm çizgi filmleri izlediği ortaya koyulmuştur.

Adak Özdemir ve Ramazan (2012)'a göre okul öncesi dönem çocuklarının çoğunluğunun insanlardan çok hayali kahramanların, hayvanların ya da kuklaların yer aldığı çizgi filmleri tercih etmektedir. Bu araştırmada çocukların sırasıyla en çok izlediği çizgi filmlerin, Niloya, Elif'in Düşleri, Rafadan Tayfa, Maşa ve Koca Ayı olduğu belirlenmiştir. Wikingler, Pepe, Tsubasa, Nasrettin Hoca, Kral Şakir, Pijama maskeliler, Scooby Doo, Maysa ve Bulut ile Spiderman ikinci sırada en çok izlenen çizgi filmlerdir. Bunun yanı sıra Canım Kardeşim, RGG, Ayas, Kare Takımı, Elsa, Arı Maya, Heidi, Pırıl, Harika Kanatlar, Rapunzel, Pao Petrol, Transformars, Zeytin ve Limon, Oyuncak Dükkanı, İron Man, Calilou, Tom ve Jerry, Luna'nın Bilim Dünyası, Kırat Kardeşler, Gumball, Dinozor Makinalar, Keloğlan ve Aslan isimli çizgi filmlerde izlenmektedir. Yazıcı, Yaman Baydar, Kandır (2019), tarafından yapılan çalışmada çocukların en çok izlediği çizgi filmlerin sırasıyla Rafadan Tayfa, Karlar Kraliçesi, İstanbul Muhafızları, Bulmaca kulesi, Emiray, Keloğlan, Harika kanatlar, Vikingler, Elifin Düşleri, İbi ve Maşa ile Koca Ayı olduğu belirlenmiştir. Bunların yanında en çok izlenen çizgi filmlerin arasında Keloğlan, Pepee, Afacan ve 7 Kafadar, Jibber ve Jabber olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda, anneler tarafından çizgi filmlerin çocukların gelişimini çoğunlukla olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Çocukların çizgi filmlerin karakterlerini model alma yoluyla günlük yaşantılarına yansıttığı, çizgi filmlerin çocukların seçimlerini, ilgi ve isteklerini etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca çizgi filmlerin çocukların gelişimini olumsuz etkilediğini düşünen annelerin de olduğu belirlenmiştir. Alan yazında televizyon ve çizgi film programlarının çocuklara etkisi, çocukların çizgi film programlarını izleme süreleri, medya okur-yazarlığı hakkında bir takım araştırmalar bulunmaktadır (Akkuş ve Yılmaz, 2015; Büyükbaykal, 2007; Cesur ve Paker, 2007; Ceylan, Bıçakçı ve Aral, 2012; Kalan, 2010; Özdemir ve Ramazan, 2012; Öztürk ve Karayağız, 2007). Televizyonun olumlu etkilerinin olduğunu belirten Akyüz (2013: 121), çizgi filmlerin bilgilendirme ve sosyalleştirme işlevleri bulunduğunu, dil ve zihin gelişimini teşvik edici olduğunu, kişinin günlük çevresinde ulaşamayacağı görüntüleri getirerek çevresini zenginleştirdiğini ifade etmektedir. Televizyon ve video oyunlarının çocukların eğitime katkıda bulunduğu, onları zekâlarını kullanmaya, dünyayı yorumlamaya ve becerilerini geliştirmeye ittiği ifade edilmektedir. Hamarat, Işıtan, Özcan ve Karaşahin (2015), yaptıkları çalışmada çocukların Caillou'nun çizgi filminden büyüklere saygı, kendine güven duyma, paylaşma ve yardımlaşma, anlayışlı olma, kardeşlikle iyi geçinme gibi olumlu mesajlar aldıklarını ortaya koymuşlardır. Ancak bu konuda farklı bulgular ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda çocuk TV kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin çoğunda fiziksel şiddet başta olmak üzere tüm şiddet unsurlarının oldukça yüksek oranda yer aldığı (Temel, Kostak ve Çelikkalp, 2014) ve izlenen programların

çocukların saldırganlık ve şiddet içeren davranışlarını tetiklediği (Hamarat,İşitan, Özcan ve Karaşahin, 2015) belirtilmektedir. Saldırganlık içeren çizgi filmlerin okul öncesi yaş grubu çocuklarına izletilmemesi gerekmektedir (Tatlı, 2017). Acar ve Temizyürek (2014)'e göre televizyonun göz sağlığını bozduğu, hareketsizliğe neden olduğu için çocukların bedensel gelişimlerini olumsuz etkilediği, çocuğun gelişiminin olumsuz etkilenmemesi için çizgi filmlerin içeriğinin takip edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Çizgi filmler renkli ve eğlenceli öğeler içermeleri nedeniyle çocuklar tarafından çok beğenilmekte ve ilgiyle izlenmektedir (Temel, Akgün Kostak ve Çelikalp, 2014). Bu nedenle küçük çocuklar ebeveynlerin hakkında bilgi sahibi olmadığı çizgi filmlerle karşı karşıya bırakılmamalıdır. Yetim ve Sarıçam (2016)'a göre çocuklar çizgi film programlarında yer alan yardımseverlik, iş birliği gibi olumlu davranış örnekleri ile karşılaşabileceği gibi olumsuz davranış örnekleriyle de karşılaşabilmektedir. Çizgi filmler çocukların hayal dünyasına hitap edebilir ama unutulmamalıdır ki sanal dünyanın bir etkinliği ile gerçek dünyadaki oyun kıyaslanamaz.

Bu araştırmada ayrıca annelerin çocukların izlediği çizgi filmlere dikkat ettiği ve çocuğun da çizgi filmlerle ilgili düşüncelerini anneleriyle paylaştığı ortaya çıkmıştır. Katılımcılar, çizgi filmlerin çocukları olumlu etkiledikleri, bir başka ifadeyle zararlı etkilerinden ziyade yararlı etkileri olduğunu, ancak zararlı etkilerinin de farkında oldukları tespit edilmiştir. Bu durum annelerin eğitim düzeylerinin yüksekliği ve bilgi düzeyleri ile açıklanmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Okul öncesi çocukların anneleriyle yapılan bu çalışma neticesinde çocukların TV'de en çok izlediği programlar çizgi filmlerdir. Oyun oynarken bile çizgi film yayınlandığında çocukların oyuna devam ettiği veya oyunu bırakıp çizgi film izlemeyi tercih ettiği veya hem oyun oynayıp hem de çizgi film izlediği, yani çocuklar açısından çizgi filmlerin ilgi çekici olduğu belirtilmektedir. Araştırma sonucunda çocukların çizgi film izleme süresi 1 ile 3 saat arasında değişmekte, çoğunlukla 1-2 saat kadar süreyle çizgi film izlemektedir. Bu süreler ebeveynlerin çocuklarla ilgilenme sürelerine göre değişebilmektedir. Günümüzde farklı türlerden pek çok çizgi film bulunmaktadır. Bunlar arasında eğitici çizgi filmler, çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ancak doğa üstü güçler, saldırganlık ve şiddet konularını içeren okul öncesi dönem çocuklarına uygun olmayan içeriklere sahip çizgi filmler de bulunmaktadır. Okul öncesi dönemdeki çocuklar gerçek ile kurgu arasındaki farkı idrak edemezler. Bu nedenle izledikleri çizgi filmlerdeki olayları gerçek olarak algıladılar. Bunlar ayrıca çocuklarda saldırganlık davranışlarına da neden olduğundan bu tür çizgi filmlerin okul öncesi dönem çocuklarına izletilmemesi önerilmektedir.

Araştırma sonucunda, Niloya, Elif'in Düşleri, Rafadan Tayfa, Maşa ve Koca Ayı, Wikingler, Pepee, Tsubasa, Nasrettin Hoca, Kral Şakir, Pijamamaskeliler, Scooby Doo, Maysa ve Bulut, Speiderman adlı çizgi filmlerin çocukların en çok tercih ettiği çizgi filmler olduğu belirlenmiş olup bu filmlerin içeriklerinin araştırmalarla ortaya koyulması gerekmektedir. Çizgi filmler çeşitlilik gösterdiği gibi etkileri de çeşitlilik göstermektedir. Araştırmada çizgi filmlerin çocuklar üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin olabildiği anneler tarafından ifade edilmiştir. Çizgi filmlerde çocuklar, olumlu davranış ve olumsuz davranış örnekleriyle karşılaşabilmektedir. Çocukların bunlardan hangisini benimseyeceği ya da özdeşim kuracağı aile, çevre yaşantıları ya da süper kahramanın özelliğine bağlı olarak değişebilmektedir. Çizgi filmlerin olumlu ya da olumsuz etkileri çocuğun yaşına, çizgi film izleme süresine izlediği çizgi filmin içeriğine ve özellikle ebeveynlerin bu konudaki tutumlarına bağlı olarak değişmektedir. Bu nedenle anne- babalara önemli görevler düşmektedir. Bu kapsamda ebeveynler, televizyon ve medyanın çocuklara etkileri konusunda bilinçli olmalı, çocuğu doğru yönlendirmeli, televizyonu bir bakıcı olarak kullanmamalı, çeşitli gerekçelerle çizgi film izlerken çocuğu tek

başına bırakmamalıdır. Çocuk çizgi film izlerken yetişkinler çocuğa eşlik etmeli ve çocuğa sorular sorarak onu pasif izleyici konumundan aktif konuma getirmelidir. Ayrıca çizgi film seçimine çocukla birlikte karar verilmeli, ebeveynler çocuklarıyla nitelikli zaman geçirmeli, televizyonda program ya da çizgi film seçimi yaparken akıllı işaretlere dikkat etmelidir.

Araştırmacılar ise bu konuyu derinlemesine incelemelidir. Bu çalışmada sadece görüşme tekniği kullanıldığından araştırmacılara gözlem vb. çeşitli yöntem ve tekniklerle çalışmanın desteklenmesi ve en çok izlenen çizgi filmlerin içeriklerinin detaylı şekilde irdelenmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Adak Özdemir, Atiye, Çizgi Filmlerin Çocukların Davranışları Üzerindeki Etkisinin Anne Görüşlerine Göre İncelenmesi, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2013, Sayı:35, Sf.158
- Akyüz, Emine.(2013). Çocuğun bilgi edinme ve zararlı yayınlara karşı korunma hakkı. I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı-1. (s.115-132), haz. H. Yavuzer ve M. R. Şirin. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210.
- Bloor, M. ve Wood, F. (2006). Keywords in qualitative methods. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Büyüköztürk, Ş., & Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Chmiliar, I. (2010). Multiple-case designs. In A. J. Mills, G. Eurepas & E. Wiebe (Eds.), *Encyclopedia of case study research* (pp 582-583). USA: SAGE Publications.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education International.
- Çilesiz, S. (2011). A phenomenological approach to experiences with technology: current state, promise, and future directions for research. *Educational Technology Research and Development*, 59(4), 487-510.
- Erdoğan, S. (2010, November). Erken çocukluk döneminde televizyonun sosyal gelişime ve değerler eğitimine etkisi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (pp. 764-767).
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Gürel, Z., Temizyürek, F., Şahbaz, N.K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap.
- Hamarat, D. Işıtan, S. Özcan, A. Karaşahin, H. (2015) Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmler Üzerinde Bir İnceleme: Caillou Ve Sünger Bob Örneği. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.86
- Kalafat, Çat, A. (2018). Reklamlardaki Çizgi Film Karakterlerinin Çocuk Tüketicilerin Satın Alma Davranışını Etkileme Biçimi. *International Journal of Eurasian Education and Culture Dergisi*, Cilt:3, Sayı:5 (155-171)

- Karasu, O (2017). Ümmetin Televizyon ile İmtihanı.İstanbul: Ümmetçe Okuyoruz
- Kaya, G. ve Koçak, Usluel, Y. (2011). Öğrenme-Öğretme Süreçlerinde Bit Entegrasyonunu Etkileyen Faktörlere Yönelik İçerik Analizi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 31, s.50
- Koçak, Ö. Göktaş, Y.(2018). Televizyon ve Çizgi Film: Okul Öncesi Çocukların ve Ebeveynlerinin İzleme Alışkanlıkları. *The 26th International Conference on Educational Sciences(Antalya)*
- Oktaç, A. (1999). Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297
- Önder, A.(1999). “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Televizyon İzleme Davranışları ve Televizyon Programlarının Etkileri” İstanbul: Marmara Üniveritesi
- Önder,A. ve Balaban-Dağal, A.(2005). Televizyon ve Okul Öncesi Dönem Çocuğu.Ed.Prof. Dr.Ayla Oktay ve Dr. Özgül Polat. Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular içinde(249-264).İstanbul: Morpa Yayınları
- Özdemir, O. Özdemir, P. G., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Solmuş,T.(2016), Çocuk Psikolojisi ve Çizgi Filmler.İstanbul:Nobel Kitap
- Tatlı, E. (2017), Çizgi Filmin Çocuk Gelişimine Etkisi,İstanbul, Makale Kütüphanesi.
- Temel, M. Kostak Akgün, M. Çelikkalp, Ü. (2014).Çocuk Kanallarında Yayımlanan Çizgi Filmlerdeki Şiddetin Belirlenmesi.*Dokuz Eylül Üniveritesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, s.204
- Tönel, A. (2007). Uzaktan Kumandalı Çocuklar.İstanbul: Hayy Kitap
- Tümkan, F. (2007). Televizyondaki Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkisi. *KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Milli Eğitim Dergisi*, 1, 65-88. <http://talimterbiye.mebnet.net/Dergi/4.pdf>. (Erişim Tarihi: 25.12.2013)
- Ünal, N. ve Durualp, E. (2012). Televizyonun okul öncesi çocukla üzerindeki etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (2), 93-104.
- Yaşar, Ekici, F.(2015). Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 5, Aralık 2015, s. 70-84
- Yetim, G. ve Sarıçam, H. (2016). Çizgi Film Programlarının Çocuklara Etkisi Konusunda Ailelerin Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi, *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(11), s.341-364.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (6. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ SIFIR ATIK POLİTİKASI
AÇISINDAN İNCELENMESİ**
**INVESTIGATION OF SOCIAL STUDIES COURSE CURRICULUM IN TERMS OF
ZERO WASTE POLICY**

Fuat ÖZCAN¹, Ali MEYDAN²

¹Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, sosyal bilgiler eğitimi, 0000-0003-0032-0947

²Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, sosyal bilgiler eğitimi, 0000-0002-1278-096X

Özet

İnsan, hayatı boyunca çevre ile karşılıklı etkileşim içerisinde. Yaşamını devam ettirmeye çalışan insanoğlu, nüfus arttıkça doğal kaynakları hızlı bir şekilde kullanmaya başladı. İnsanlar, doğal kaynakları hızlı bir şekilde kullanırken aynı zamanda çevreyi de hızlı bir şekilde kirletmeye başladılar. Yirminci yüzyıldan bu yana önemli sorunlardan birisi olan atık probleminin çözümünün sağlanmasında, doğal süreçlere dönüşün ve döngüsel ekonomi modelinin tesiriyle yeni bir atık stratejisi olan sıfır atık ortaya çıkmıştır. Çevre bilincinin erken yaşlarda kazandırılması, bireylerin davranışları benimsemesi ve çevre ile uyumlu bir biçimde hayatlarını sürdürmeleri bakımından gereklidir. Araştırmada sosyal bilgiler dersi öğretim programının çevre eğitiminde sıfır atık politikası açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma kapsamında sıfır atık politikasına yönelik sosyal bilgiler dersi öğretim programında ilişkilendirilebilecek özel amaçlar, beceriler, değerler ve kazanımlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Veriler nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yoluyla elde edilmiş ve betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Araştırmada yapılan analiz sonuçlarında öğretim programında sıfır atık politikası ile ilgili 5 tane özel amaç tespit edilmiştir. Kazanımlar İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Tüketim ve Dağıtım ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında verilmektedir. Sıfır atık politikası ile ilgili ilişkilendirilebilecek kazanımlar 4. sınıfta 3, 5. sınıfta 5, 6. sınıfta 1 ve 7. sınıfta 1 tane olmak üzere toplam 10 tanedir. Bu kazanımlar öğretim programında kazandırılması hedeflenen 8 beceri ve 6 değer ile ilişkilidir. Çalışmadan elde edilen bulgular sonucunda birçok disiplini bünyesinde bulunduran sosyal bilgiler dersinin sürdürülebilir çevre ve kalkınma için önemli bir unsur olan sıfır atık politikasına katkı sağlayacağı, mevcut programın sıfır atık politikası kapsamında kullanılabilirliği ve geliştirilebileceği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler, sıfır atık, çevre

Abstract

Human interacts with the environment throughout his life. Mankind, trying to continue his life, started to use natural resources quickly as the population increased. While people were using natural resources quickly, they also started to pollute the environment quickly. In the solution of the waste problem, which has been one of the important problems since the twentieth century, a new waste strategy, zero waste, has emerged with the effect of the return to natural processes and the circular economy model. Bringing environmental awareness at an early age is necessary for individuals to adopt behaviors and to continue their lives in harmony with the environment. In this research, it is aimed to examine the social studies course curriculum in terms of zero waste policy in environmental education. Within the scope of the research, it has been tried to determine the special aims, skills, values and achievements that can be associated with the social studies course curriculum for zero waste policy. The data were obtained from document analysis, which is one of the qualitative research methods, and solved with descriptive analysis. According to the result of the analysis made in the research, 5 specific objectives related to the zero waste policy in the curriculum were determined. Outcomes are given at the learning areas People, Places and Environments, Production, Consumption and Distribution and Global Connections. The achievements that can be associated with the zero waste policy are a total of 10, which are 3 in the 4th grade, 5 in the 5th grade, 1 in the 6th grade and 1 in the 7th grade. These gains are related to 8 skills and 6 values that are aimed to be gained in the

curriculum. As a result of the findings obtained from the study, it has been seen that the social studies course, which includes many disciplines, will contribute to the zero waste policy, which is an important element for sustainable environment and development, and that the current program can be used and developed within the scope of zero waste policy.

Keywords: Social studies, zero waste, environment

1. GİRİŞ

İnsan, yaşadığı süre içerisinde çevre ile karşılıklı sürekli etkileşim halindedir. Hayatını idame ettirmeye çalışan insanoğlu, nüfus arttıkça doğal kaynakları hızlı bir şekilde kullanmaya başladı. İnsanlar, doğal kaynakları aşırı bir şekilde kullanırken çevreyi de aynı oranda kirletmeye başladılar. Çevre kirliliği, insan sağlığını ve refahını doğrudan ya da dolaylı şekilde olumsuz etki edecek şekilde havanın, suyun, toprağın ve besinlerin kirlenmesi veya doğal dengenin bozulması tanımlanmaktadır (Peirce, Vesilind ve Weiner, 1997).

Yıllardır görevini kendiliğinden yerine getiren çevre artık görevini istenilen düzeyde gerçekleştirememektedir. Atıkların miktarı büyük boyutlara ulaşmıştır. Bütün bunlara rağmen insanlar kasıtlı veya istemsiz bir şekilde çevreyi kirletmeyi sürdürmektedirler (Yücel ve Morgil, 1998). İnsan sağlığını ve refahını doğrudan ya da dolaylı şekilde olumsuz etki edecek şekilde havanın, suyun, toprağın ve besinlerin kirlenmesi veya doğal dengenin bozulması tanımlanmaktadır (Peirce, Vesilind ve Weiner, 1997).

Kaynakların azalmasına bağlı olarak insan ihtiyaçlarının yeterince karşılanamaması ve çevre kirliliğinden kaynaklanan sorunların ileri düzeyde olması, insanların çevreye olan duyarlılıklarında değişimler meydana getirmiştir (Akkurt, 2007). Önemli değişimlerden bir tanesi de geri dönüşümdür. Geri dönüşüm, kullanılmış ürün ve parçalardan elde edilen ve yeniden kullanıma uygun malzemelerin muhtelif ayırma yöntemleri ile orijinal ürün veya diğer ürünlerin üretiminde tekrar kullanması işlemidir (Kumar ve Malegeant, 2006). Doğal kaynakların korunmasında önemli bir katkı sağlayan geri dönüşüm, kaynakların korunmasında ve faydalı kullanılmasında önemli bir süreçtir (Gürer, Akbulut ve Kurklu, 2004). Geri dönüşüm sayesinde doğal kaynaklar korunur, enerji tasarrufu sağlanır, atık miktarı azalır ve çevre korunur (Öznlbant, 1998).

Yirminci yüzyıldan bu yana önemli sorunlardan birisi olan atık probleminin çözümünün sağlanmasında, doğal süreçlere dönüşüm ve döngüsel ekonomi modelinin tesiriyle yeni bir atık stratejisi olan sıfır atık ortaya çıkmıştır (Bilgili, 2021). Sıfır atık, üretim ve tüketim esnasında yer alan mal, malzeme ve ambalajlardan oluşan atıkların geri dönüşümünün ve kazanımının sağlanması, çevreyi ve insan sağlığını tehdit etmeyecek şekilde bertaraf edilmesi ile tüm kaynakların korunmasıdır (Rathoure, 2019).

Atıklar; kâğıt atıklar, ahşap atıkları, plastik atıklar, cam atıklar, kompozit atıklar (kâğıt ve plastik karışımından elde edilen ürünlerden ortaya çıkan atıklar), metal atıklar, bitkisel yağ atıkları, organik atık (insanın yaşamsal faaliyetleri için kullandığı bitkisel ve hayvansal ürünlerden ortaya çıkan atıklar), elektronik atık ve pil atıkları olarak sınıflandırılabilir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022).

Yaşamsal faaliyetlerimizi sürdürmek için tükettiğimiz ürünlerin büyük bir kısmı doğadaki ham kaynaklar, enerji ve su kullanılarak üretilmektedir. Tükettiğimiz bu ürünlerin sonucu oluşan atıklar çevreye baskı yaparak çevreyi kirletir ve ekonomik maliyetler oluşturur. Atık problemlerini, sadece geri dönüşüm ile çözülebileceği düşüncesi yanlış olmakla birlikte bu düşüncüyü daha farklı bir konuma taşımak gerekmektedir. Bu konum da sıfır atıktır (Zaman ve Lehmann, 2013).

Sıfır atık ise, kaynağın doğru kullanımını, atıkların aktif olarak toplandığı sistemi oluşturmayı, atık miktarını minimum düzeye indirmeyi, savurganlığı önlemeyi ve ortaya çıkan atıkların tekrar kullanımını için geri dönüşümünü benimseyen bir yaklaşımdır (Başar vd., 2019).

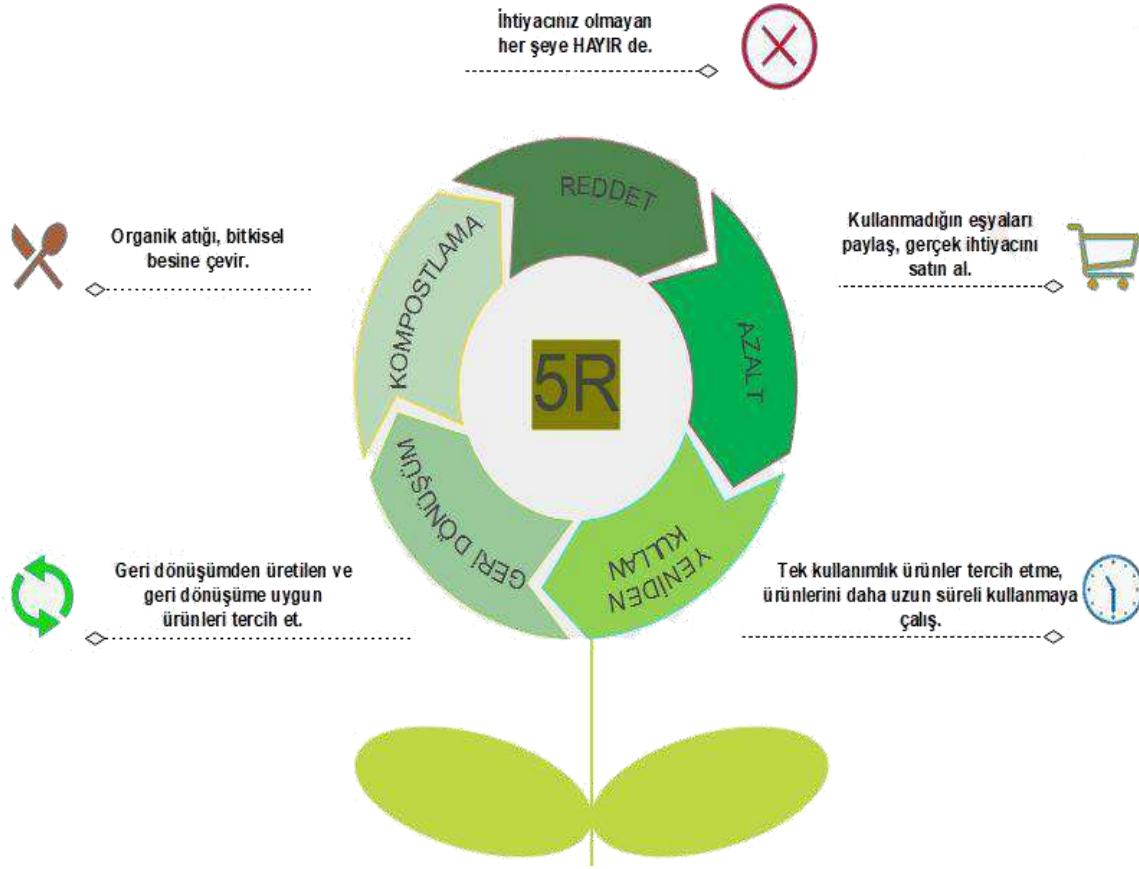
Sıfır atık terimi ilk defa 1973 yılında Palmer tarafından, kimyasal atık miktarını azaltmak için kullanıldı (Song vd., 2015). Sıfır atık, geri dönüşümün bir sonraki aşaması olmakla birlikte bir politika, yol, hedef, süreç ve düşünce biçimidir. Ayrıca sıfır atık doğal çevre ile sürdürülebilir bir etkileşim oluşturmak için gereken disiplini ifade etmektedir. (Liss, 2021).

Sıfır atık, çöp sahası oluşturma ihtiyacını azaltmaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca ortamın korunmasına ve kirleticilerin ekosisteme girmesini önlemeye yardımcı olmaktadır (Rathoure, 2019). Sıfır atık politikası; kaynakları korur, çevre kirliliğini en aza indirir, toplum sağlığını korur, ekonomiye katkı sağlar, toplulukların kendi sorunlarını çözme becerilerini geliştirir, enerji tasarrufu sağlar (TEA, 2021; Zero Waste International Alliance, 2022).

Sıfır atık, birçok ülke yönetimi tarafından kabul görmüştür. Sıfır atık politikasının birçok ülkede kabul görmesinde, sıfır atığın sürdürülebilir üretim ve tüketim anlayışını, atıkların en üst düzeyde geri dönüşümünü ve yaşamsal kaynakların kurtarılmasını hedeflemiş olmasıdır (Zaman, 2015). Sıfır atık politikasının amaçları arasında atıkların tekrar kullanıma kazandırılması sonucunda, hammadde ve enerji olarak ülke ekonomisine katkı sağlamakta yer almaktadır (Başar vd., 2019). Ülkemizde sıfır atık kapsamında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından 2017 yılında hazırlanan “Sıfır Atık Politikası” oluşturulmuştur.

Üret-kullan-at biçimindeki ekonomi politikası çevresel, ekonomik ve sosyal açıdan birçok problemleri beraberinde getirmektedir (Veral, 2019; Korhonen vd., 2018). Atıkların en aza indirilmesi, yeniden kullanılması ve geri dönüşümünü benimseyen sıfır atık politikası kendisine uygun ekonomik yaklaşımlar ile birlikte sürdürülebilir kalkınmada önemlidir (Veral, 2019, Barrett ve Scott, 2012; Fudala-Ksiazek vd., 2016; Paes vd., 2020; Pietzsch vd., 2017; Shahbazi vd., 2016).

Sıfır atık, temelde atık oluşumunun engellenmesine hedeflenir (Lehmann, 2010), bunu hem ürünün üretim aşamasında hem de insanların en çok zaman geçirdikleri yer olan evlerden başlamak üzere hedefler (Johnson, 2013). Bireysel bazda sıfır atığın başarıya ulaşması için 5R kuralı vardır (Şekil 1.). Bunlar, reddetmek (refuse), azaltmak (reduce), yeniden kullanmak (reuse), geri döndürmek (recycle) ve kompost yapmak (rot or replant) (Johnson, 2013; Cowles, 2021).

Şekil 1. 5R kuralı

Reddetmek: Atık üretimini azaltmanın birinci aşamasıdır. Tüketimi azaltmak, atıkları azaltmanın bir parçasıdır. Mevcut tüketim alışkanlıklarımızı gözden geçirerek yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Paketlenmiş, tek kullanımlık, broşür ve benzeri bilgilendirme ürünleri tercih etmemek gibi davranışlar atık oluşumunu reddetmektir (Johnson, 2013; Cowles, 2021).

Azalt: Atık üretimini azaltmanın ikinci aşamasıdır. Azaltmak, reddetmeye göre daha bireyseldir. Bu aşama, niceliğe karşı niteliğe odaklanmayı amaçlar. Alışveriş yaparken alınacak ürünün gerçekten ihtiyaç olup olmadığı sorgulanmalıdır (Johnson, 2013; Cowles, 2021).

Yeniden kullan: Elimizdeki ürünleri doğrudan atmak yerine onu birkaç işlemde geçirip (tamir etmek vb.) en üst düzeyde kullanılmalıdır. Yeniden kullanım hem bilinçli tüketmeyi hem de çevreyi korumayı kapsar. Yeniden kullanım, savurganlığın ve kaynak tüketiminin azaltılması ile satın alınan ürünlerin uzun ömürlü kullanımını sağlar. Plastik şişe yerine cam şişeler, plastik poşetler yerine bez çantalar kullanmak yeniden kullanmaya örnek davranışlardır (Johnson, 2013; Cowles, 2021).

Geri dönüşüm: Geri dönüşüm, bir ürünün atığını çöpe (depolama alanına) göndermekten daha iyi bir seçenektir. Geri dönüşüm, enerji tasarrufu sağlar, doğal kaynakları korur, malzemeleri depolama alanlarından uzaklaştırır ve geri kazanılmış malzemeler için bir talep oluşturur. Yeni ürünler satın alınırken, yeniden kullanımı desteklemeyen, tekrar geri dönüştürülebilen ürünleri seçmeliyiz (Johnson, 2013). Ayrıca çıkan atıkları türlerine göre ayırıp, uygun geri dönüşüm konteynırlarına atmalıyız (Johnson, 2013; Cowles, 2021).

Kompost yapmak: Kompostlama, organik atıkların zamanla ayrışmasına ve besinlerini toprağa geri göndermesine izin veren doğanın geri dönüşüm yoludur. Evsel atıkların üçte birinin organik olduğu göz önüne alındığında kompostlama, atıkların azaltılması açısından tamamen mantıklıdır. Gıda ve bahçe atıkları kompostlanarak bitkiler için besin kaynağı haline getirilebilir (Johnson, 2013; Cowles, 2021).

Çevre problemlerinin kaynağında bireylerin tutum ve davranışlarının etkisi olmakla birlikte bu problemlerin çözümünde insanın tutum ve davranışları önemlidir. Çevre sorunlarının çözümünde en önemli unsurlardan birisi tüketimin nasıl olması gerektiği düşüncesi olmalıdır (Çabuk, Nakıboğlu ve Keleş, 2008). Çünkü tüketim atık problemi de beraber getirmektedir. İnsanların çevreye ve çevre problemlerine olan tutumlarına ve davranışlarına bireylerin çevre bilincine sahip olup olmama durumu etki etmektedir. Çevre bilincinin erken yaşlarda kazandırılması, bireylerin davranışları benimsemesi ve çevre ile uyumlu bir biçimde hayatlarını sürdürmeleri bakımından gereklidir (Bayar, 2017; Akçay Han, 2008). Sıfır atık, öğrencilere çevresel duyarlılık ve farkındalık kazandırmak için önemli bir unsurdur.

Çevreye ilişkin konular genellikle biyoloji, coğrafya, fen bilimleri, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinin içerisinde öğrencilere aktarılmaktadır. Çevre eğitiminde önemli bir konu olan sıfır atık, disiplinlerarası bir çalışma alanıdır. Bu disiplinler arasında yer alan sosyal bilgiler dersi ile öğrencilere sıfır atık ile ilgili beceri, tutum ve davranışlar kazandırılır.

Bu araştırmanın amacı çevre eğitiminde sosyal bilgiler dersine ait öğretim programının sıfır atık politikası kapsamında özel amaç, beceri, değer, öğrenme alanı ve kazanım öğelerinin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Yapılan bu çalışma çevre eğitiminde önemli bir görev üstlenen sosyal bilgiler dersinin yine çevrenin ve doğal kaynakların korunmasında önemli bir strateji olan sıfır atık politikası açısından değerlendirilmesi açısından önemlidir.

2. YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma modellerinden olan doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı dokümanların içeriklerini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmeye yönelik bir araştırma yöntemidir (Wach & Ward, 2013).

Araştırmada veri toplama aracı olarak sosyal bilgiler dersi öğretim programı (MEB, 2018) kullanılmıştır. Çalışmanın verileri betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analiz, araştırmada elde edilen verilerin belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2018).

3. BULGULAR

Çalışmada sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçlarında sıfır atık kavramına yönelik amaç bulunup bulunmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Analize ilişkin bulgular Tablo 1’de belirtilmektedir.

Tablo 1

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı özel amaçlarının sıfır atık kavramı açısından dağılımı

Sıfır atık ile ilgili özel amaçların sayısı (f)	Öğretim programındaki toplam özel amaçların sayısı (f)	Sıfır atık ile ilgili özel amaçların öğretim programındaki özel amaçlara oranı (%)
5	18	27,78

Tablo 1’e göre sosyal bilgiler dersi öğretim programının 18 özel amaçları içerisinde sıfır atık kavramı ile ilişkilendirilebilecek 5 tane özel amacın yer aldığı ve bu özel amaçlar toplam özel

amaçların %27,78'ini oluşturduğu tespit edilmiştir. Sıfır atık kavramı ile ilgili öğretim programında yer alan özel amaçlar: “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri amaçlanmaktadır.”, “Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır.”, “Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları amaçlanmaktadır.”, “Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları amaçlanmaktadır.” ve “Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri amaçlanmaktadır.”

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan sıfır atık kavramına yönelik beceri bulunup bulunmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Analize ilişkin bulgular Tablo 2’de belirtilmektedir.

Tablo 2

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan becerilerin sıfır atık kavramı açısından dağılımı

Sıfır atık kavramı ile ilgili beceri sayısı (f)	Öğretim programındaki toplam beceri sayısı (f)	Sıfır atık kavramı ile ilgili becerilerin öğretim programındaki becerilere oranı (%)
8	27	29,63

Tablo 2’ye göre sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan 27 beceri içerisinde sıfır atık kavramına yönelik 8 tane becerinin yer aldığı ve bu beceriler öğretim programındaki toplam becerilerin %29,63’ünü oluşturduğu tespit edilmiştir. Sıfır atık kavramı ile ilgili öğretim programında yer alan beceriler arasında “Araştırma, Çevre okuryazarlığı, Finansal okuryazarlık, İş birliği, Karar verme, Öz denetim, Problem çözme ve Yenilikçi düşünme” becerileri yer almaktadır.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan sıfır atık kavramına yönelik değer bulunup bulunmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Analize ilişkin bulgular Tablo 3’te belirtilmektedir.

Tablo 3

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin sıfır atık kavramı açısından dağılımı

Sıfır atık kavramı ile ilgili değer sayısı (f)	Öğretim programındaki toplam değer sayısı (f)	Sıfır atık kavramı ile ilgili değerlerin öğretim programındaki değerlere oranı (%)
6	18	33,33

Tablo 3’e göre sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan 18 değer içerisinde sıfır atık kavramına yönelik 6 tane değer yer aldığı ve bu değerlerin öğretim programındaki toplam değerlerin %33,33’ünü oluşturduğu tespit edilmiştir. Sıfır atık kavramı ile ilgili öğretim programında yer alan değerler arasında “Duyarlılık, Sorumluluk, Tasarruf, Saygı, Sevgi ve Vatanserverlik” değerleri yer almaktadır.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar sıfır atık kavramı açısından tespit edilmiş olup bu tespitler Tablo 4’te belirtilmektedir.

Tablo 4

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımların sıfır atık kavramı açısından dağılımı

Sıfır atık kavramı ile ilgili kazanım sayısı (f)	Öğretim programındaki toplam kazanım sayısı (f)	Sıfır atık kavramı ile ilgili kazanımların öğretim programındaki kazanımlara oranı (%)
10	131	7,63

Tablo 4'e göre sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan 131 kazanım içerisinde sıfır atık kavramına yönelik 10 tane kazanımın yer aldığı ve bu kazanımların öğretim programındaki toplam kazanımların %7,63'ünü oluşturduğu tespit edilmiştir. Sıfır atık kavramı ile ilgili öğretim programında yer alan kazanımların sınıf ve öğrenme alanlarına göre dağılımları Tablo 5'te belirtilmektedir.

Tablo 5

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımların sıfır atık kavramı açısından sınıfa ve öğrenme alanına göre dağılımı

Sınıf	Öğrenme alanı	Kazanımlar	Sıfır atık kavramı ile ilgili kazanım sayısı (f)	Sınıfta yer alan toplam kazanım sayısı (f)	Sıfır atık kavramı ile ilgili kazanımların sınıfta yer alan kazanımlara oranı (%)
4	Üretim, dağıtım ve tüketim	SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler. SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.	3	33	9,09
5	İnsanlar, yerler ve çevreler	SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular. SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.	5	33	15,15

	SB.5.5.4. Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.				
Üretim, dağıtım ve tüketim	SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.				
	SB.5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.				
6	Üretim, dağıtım ve tüketim	SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.	1	34	2,94
7	Küresel bağlantılar	SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.	1	31	3,23

Tablo 5 incelendiğinde sıfır atık kavramı ile ilgili toplam 10 kazanım “İnsanlar, yerler ve çevreler”, “Üretim, dağıtım ve tüketim” ve “Küresel bağlantılar” öğrenme alanlarında yer almaktadır. Bu kazanımların en fazla yer aldığı öğrenme alanı “Üretim, dağıtım ve tüketim” öğrenme alanıdır (f=7), “İnsanlar, yerler ve çevreler” öğrenme alanında 2, “Küresel bağlantılar” öğrenme alanında ise 1 tane kazanım yer almaktadır. Sıfır atık kavramı ile ilgili kazanımlar 4., 5., 6. ve 7. sınıfların hepsinde yer almakta olup en fazla kazanım 5. sınıfta yer alırken (f=5), en az kazanım 6. ve 7. sınıfta (f=1) yer almaktadır. 4. sınıfta sıfır atık ile ilgili 3 kazanım bulunmaktadır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireylerde hem sürdürülebilir kalkınma hem de sürdürülebilir kalkınma eğitimi için yaşamsal bir önem arz etmektedir (Kaya ve Tomal, 2011). Sürdürülebilir kalkınma eğitimi çevresel, ekonomik ve sosyal alanlarda bireylerde yeni bir anlayış ve sorumluluk geliştirmesine katkı sağlamakla birlikte bireylere toplumun bir parçası olmalarından kaynaklı yapacakları her bir tercihin toplumu etkilediğinin farkına varmalarına sağlayacak bilincin kazandırılmasında da rol oynayacaktır (Alkış ve Öztürk, 2007). Kaynakların bilinçli kullanılmasını, çevrenin korunmasını, israfın azaltılmasını, üretim ve tüketimde bireylerin bilinçlenmesi gibi konuları içeren sıfır atıkta, sürdürülebilir kalkınma içerisinde yer alan bir konu olup, sürdürülebilir kalkınma eğitimi kapsamında önemli bir yere sahiptir.

Araştırmada yaşadığımız gezegenin sürdürülebilirliği açısından önemli bir unsur olan sıfır atık kavramının sosyal bilgiler dersi öğretim programında özel amaçlar, beceriler, değerler ve kazanımların yer aldığı öğrenme alanlarında sıfır atık konusuna yer verilme durumları incelenerek mevcut durum ortaya konulmuştur. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan özel amaçlar incelendiğinde 18 özel amaçtan 5 tanesi sıfır atık kavramını kazandırmaya yönelik olduğu görülmektedir. Birçok disiplini bünyesinde barındıran sosyal bilgiler dersinin özel amaçlarından yaklaşık %33’ünün sıfır atık kavramına yönelik olduğu görülmektedir.

Artvinli ve Bayar (2018), 2017’de uygulanan öğretim programının geri dönüşüm kavramı açısından yaptıkları çalışmada 18 amaç içerisinde 5 tanesinin geri dönüşüm ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Bu da sıfır atık ile ilgili amaçların sayısında herhangi bir değişiklik bulunmadığını göstermektedir.

Öğretim programında kazandırılması hedeflenen 27 beceriden 8 tanesi (Araştırma, Çevre okuryazarlığı, Finansal okuryazarlık, İş birliği, Karar verme, Öz denetim, Problem çözme ve Yenilikçi düşünme) sıfır atık ile ilişkindir. Toplam beceriler içerisinde %29,63’ü sıfır atık kavramı ile ilgilidir. Diğer yandan programda kazandırılması hedeflenen 18 değerden 6 tanesi (Duyarlılık, Sorumluluk, Tasarruf, Saygı, Sevgi ve Vatanseverlik) sıfır atık kavramı ile ilişkili olup, bu değerler toplam değerlerin %33,33’ünü oluşturmaktadır. Artvinli ve Bayar (2018), 2017’de uygulanan öğretim programının geri dönüşüm kavramı açısından yaptıkları çalışmada 18 değer içerisinde 6 tanesinin geri dönüşüm ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Bu da sıfır atık ile ilgili değerlerde ve toplam değer sayısında herhangi bir değişiklik bulunmadığını göstermektedir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında sıfır atık konusu toplam 7 öğrenme alanından 3 tanesinde yer almaktadır. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” sıfır atık konusunun yer aldığı öğrenme alanlarıdır. Bu öğrenme alanları içerisinde verilen toplam 131 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlardan 10 tanesi sıfır atık kavramı ile ilişkin olup toplam kazanımların %7,63’ünü oluşturmaktadır. Kazanımların dağılımı sınıf bazında incelendiğinden her sınıf düzeyinde yeterli olmamakla birlikte en az 1 tane kazanım bulunmaktadır. Artvinli ve Bayar (2018), 2017’de uygulanan öğretim programının geri dönüşüm kavramı açısından yaptıkları çalışmada 8 kazanımın geri dönüşüm ile ilişkili olduğunu, kazanımların iki farklı öğrenme alanında yer aldığını ve bu kazanımların her sınıf düzeyine yayılmadığını tespit etmişlerdir. Yapılan bu çalışmada ise kazanımların 2018 öğretim programında sadece geri dönüşümden ibaret olmadığını, her sınıf düzeyine yayıldığını ve bu kazanımların verildiği öğrenme alanlarında artış olduğunu göstermektedir. Tanrıverdi (2009), yaptığı çalışmada 2005 öğretim programlarında geri dönüşüm ile ilgili kazanımlar ya sınırlı sayıda olduğunu ya da geliştirme odaklı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca çevre sorunun yerel düzeyde olduğunu evrensel boyutta verilmediğini belirtmektedir. Ancak 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı sıfır atık kapsamında incelendiğinde 7. sınıfta yer alan kazanımın evrensel boyutta olduğu görülmektedir. Öğretim programında, bilinçli, sorumluluk sahibi tüketici olma, kaynakların israf edilmeden verimli olarak tüketilmesi, çevre sorunlarının nedenleri, üretim ve tüketimde yeni fikirlerin geliştirilmesi, bilinçsiz tüketiminin canlı yaşamına etkisi, küresel sorunlara yönelik çözüm üretilmesine yönelik kazanımlara yer verilmiştir.

Bu çalışmalardan elde edilen bulgular sonucunda birçok disiplini bünyesinde bulunduran sosyal bilgiler dersi, sürdürülebilir çevre ve kalkınma için önemli bir unsur olan sıfır atık politikasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca mevcut programın sıfır atık politikası kapsamında kullanılabileceği ve geliştirilebileceği görülmüştür.

Sıfır atık kavramı son yıllarda önemli bir konuma geldiğinden ve mevcut öğretim programının daha önce hazırlandığından dolayı “sıfır atık” ibaresi öğretim programının içerisinde doğrudan bulunmamaktadır. Artvinli ve Bayar (2018)’in çalışmalarında belirttikleri geri dönüşümün öğretim programlarına bağımsız bir değer olarak yerleştirilmesi önerisi doğrultusunda, geri dönüşümün daha kapsamlısı olan sıfır atığın çevrenin ve kaynakların korunması ile bunların iyi bir şekilde gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir katkı sağlayan sosyal bilgiler dersi öğretim programına yerleştirilmesi önerilmektedir.

Bünyesinde birçok konuyu barındıran sıfır atık kavramı üzerinde çalışma yapmayı düşünen araştırmacıların sosyal bilgiler ders kitabında sıfır atığın yer alma durumu ve bu kazanımların öğretmenler tarafından derslerde nasıl işlendiği üzerine araştırma yapmalarının faydalı olabileceği düşünülmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Akçay Han, G. S. (2008). Ambalaj atıklarının yeniden değerlendirilebilirliği ve Küçükçekmece örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gebze İleri teknoloji Enstitüsü, Kocaeli*.
- Akkurt, N. D. (2007). Aktif öğrenme tekniklerinin lise 1. sınıf öğrencilerinin ekoloji ve çevre kirliliği konusunu öğrenme başarılarına ve çevreye yönelik tutumlarına etkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- Alkış, S., & Öztürk, M. (2007). Sustainable development in opinions of primary student teachers and pre-service teacher education in Turkey. *Geographiedidaktische Forschungen*, 42, 134-143.
- Artvinli, E., & Bayar, V. (2018). İlkokul ve ortaokul öğretim programlarında bir değer olarak geri dönüşüm. *Osmangazi Journal of Educational Research*, 5(1), 18-33.
- Barrett, J., & Scott, K. (2012). Link between climate change mitigation and resource efficiency: A UK case study. *Global Environmental Change*, 22(1), 299-307.
- Başar, E.E., Ağ, A., & Gülhan, Ü. (Ed.). (2019). *Sürdürülebilirlik: ekonomik ve sosyal eğilimler*. İmaj Yayınevi.
- Bayar, V. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının geri dönüşüm davranışları ile ekolojik ayak izlerinin karşılaştırılması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya*.
- Cowles, D. (2021, 30 Haziran). *The 5R's of zero waste living*. Unsustainable. <https://www.unsustainablemagazine.com/the-5-rs-of-zero-waste-living/>
- Çabuk, S., Nakıboğlu, B., & Keleş, C. (2008). Tüketicilerin yeşil ürün satın alma davranışlarının sosyo demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 85-102.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022, 30 Mart). *Atık Türleri*. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. <https://sifiratik.gov.tr/atikTurleri>
- Fudala-Ksiazek, S., Pierpaoli, M., Kulbat, E., & Luczkiewicz, A. (2016). A modern solid waste management strategy—the generation of new by-products. *Waste Management*, 49, 516-529.
- Gürer, C., Akbulut, H., & Kürklü, G. (2004). İnşaat endüstrisinde geri dönüşüm ve bir hammadde kaynağı olarak farklı yapı malzemelerinin yeniden değerlendirilmesi. *Endüstriyel Hammaddeler Sempozyumu, İzmir*, 28, 36.
- Johnson, B. (2013). *Zero waste home: The ultimate guide to simplifying your life by reducing your waste*. Simon and Schuster.
- Kaya, M. F., & Tomal, N. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 49-65.

- Korhonen, J., Nuur, C., Feldmann, A., & Birkie, S. E. (2018). Circular economy as an essentially contested concept. *Journal of cleaner production*, 175, 544-552.
- Kumar, S., & Malegeant, P. (2006). Strategic alliance in a closed-loop supply chain, a case of manufacturer and eco-non-profit organization. *Technovation*, 26(10), 1127-1135.
- Lehmann, S. (2010). Resource recovery and materials flow in the city: Zero waste and sustainable consumption as paradigms in urban development. *Sustainable Dev. L. & Pol'y*, 11, 28.
- Liss, G. (2021, 29 Haziran). *What is zero waste*. GRRN Archive. <http://archive.grrn.org/zerowaste/articles/whatiszw.html>
- MEB. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. Milli Eğitim Bakanlığı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Özalbant, H. (1998). Çevre sorunları açısından geri dönüşüm sanayii (plastik-kağıt-cam-metal) *Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul*.
- Paes, M. X., de Medeiros, G. A., Mancini, S. D., Gasol, C., Pons, J. R., & Durany, X. G. (2020). Transition towards eco-efficiency in municipal solid waste management to reduce GHG emissions: the case of Brazil. *Journal of Cleaner Production*, 263, 121370
- Peirce, J. J., Vesilind, P. A., & Weiner, R. (1998). *Environmental pollution and control*. Butterworth-Heinemann.
- Pietsch, N., Ribeiro, J. L. D., & de Medeiros, J. F. (2017). Benefits, challenges and critical factors of success for Zero Waste: A systematic literature review. *Waste Management*, 67, 324-353.
- Rathoure, A. K. (Ed.). (2019). *Zero Waste: Management Practices for Environmental Sustainability*. CRC Press.
- Shahbazi, S., Wiktorsson, M., Kurdve, M., Jönsson, C., & Bjelkemyr, M. (2016). Material efficiency in manufacturing: Swedish evidence on potential, barriers and strategies. *Journal of Cleaner Production*, 127, 438-450.
- Song, Q., Li, J., ve Zeng, X. (2015). Minimizing the increasing solid waste through zero waste strategy. *Journal of Cleaner Production*, 104, 199-210.
- Tanrıverdi, B. (2009). Sürdürülebilir çevre eğitimi açısından ilköğretim programlarının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(151).
- TEA. (2021, 30 Haziran). *Benefits of zero waste*. Toronto Environmental Alliance. https://www.torontoenvironment.org/zerowaste_benefits
- Veral, E. S. (2019). An evaluation on the circular economy model and the loops design in the context of waste management. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (15), 18-27.
- Wach, E., & Ward, R. (2013). Learning about qualitative document analysis. *IDS Practice Paper In Brief*, 13, 1-10.
- Yıldırım, A., & Simsek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, S., & Morgil, F. İ. (1998). Yüksek öğretimde çevre olgusunun araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(14).

- Zaman, A. U. (2015). A comprehensive review of the development of zero waste management: lessons learned and guidelines. *Journal of Cleaner Production*, *91*, 12-25.
- Zaman, A. U., & Lehmann, S. (2013). The zero waste index: a performance measurement tool for waste management systems in a 'zero waste city'. *Journal of cleaner production*, *50*, 123-132.
- Zero Waste International Alliance. (2022, Nisan). *Zero Waste Definition*. Zero Waste International Alliance. <https://zwia.org/zero-waste-definition/>

**MODA İLLÜSTRASYONUNDA AKSESUAR KULLANIMI MARFY DERGİSİ
ÖRNEĞİ
USE OF ACCESSORIES IN FASHION ILLUSTRATION MARFY MAGAZINE
EXAMPLE**

Doç. Dr. Haldun ŞEKERCİ¹, ELİF HAZAL TAŞKINGÜL²

¹Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi El Sanatları Bölümü

ORCID NO: 0000-0002-2763-6951

²Dumlupınar Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-1333-9033

Özet

Moda, çok uzun süredir hayatımızdadır. Uzun bir tarihe sahip bu kavramın, hayatımızdaki yeridüşünüldüğünde Maslow'dan söz edilebilir. Maslow'un ihtiyaçlar piramidi, beş basamaktan oluşmaktadır. Piramidin en tepesinde "kendini gerçekleştirme" basamağı yer almaktadır. Moda, temel bir ihtiyaç değildir fakat kişinin; kendini özgün bir şekilde yansıtabileceği, başkalarından farkını ortaya koyabileceği bir alandır. "Kendini gerçekleştirme" basamağı açısından moda, büyük önem taşır ve bu sebeple gereklidir, denebilir. Unutulmamalıdır ki "ihtiyaç" kelimesi her ne kadar fiziksel ve somut şeyler için kullanılsa da yaşam için ruhsal ihtiyaçların da tatmin olması gereği ortadadır. Fransız modacı Paul Poiret'in, avangart elbise tasarımlarının tanıtımının yapılması için basımcı olan Paul Iribe'ye bu vazifeyi önermesiyle; 1908 yılında "moda illüstrasyonu", ilk kez bir sanat dalı olarak ortaya çıkmıştır. Daha önceleri bu tarz illüstrasyonlar; moda dergilerinde, günlük modayı anlatmak ya da ücretsiz giyim patronlarının yanında giyim modelini anlatmak amacıyla yayımlanmıştır. Fakat moda illüstrasyonlarının gelişmesine olanak sağlayan; Iribe'nin kullandığı cesur tonlarla çizilmiş resimleri olmuştur. Moda illüstrasyonları bize, içinde bulunduğumuz dönemin modası ile ilgili bilgi vermektedirler. Bu illüstrasyonların tamamlayıcı unsurlarından biri de, takı ve aksesuarlardır. Aksesuarlar, tamamlayıcı nitelikte olduklarından dolayı moda illüstrasyonlarının olmazsa olmalarındandır. Bunlara bağlı olarak İtalyan menşeli dergilerde yapılan ön çalışmada; illüstrasyonlardaki takı ve aksesuar kullanımının Marfy adlı moda dergisinde zengin olduğu tespit edilmiştir. Ardından daha spesifik bir adımla Marfy dergisindeki illüstrasyonlarda; takı ve aksesuarların fazla kullanıldığı görsellerinin incelenmesine başlanılmıştır. Bu dergide bulunan takı ve aksesuar objelerinin incelenme amacı, dönemin moda anlayışına ışık tutmak olmuştur. Bu çalışma; araştırma verilerinin tutarlı ve bütünlüklü bir şekilde belirlenmesi için gözlem ve doküman incelenmesi türünde bir nitel araştırma yöntemine sahiptir. Bu kapsamda, illüstrasyonlarda yer alan takılar hakkında bilimsel veriye ulaşılmaya çalışılmıştır. İllüstrasyonlar; takı anlamında, görsel açıdan özgün ve tutarlı veriye ulaşılabilen illüstrasyonlar ile sınırlıdır. Seçilen çizimlerin, temsil edilebilir nitelikte olduğu varsayılmıştır ve elde edilen verilerden sonuçlar çıkartılarak konu tartışılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Takı, aksesuar, illüstrasyon, moda, Marfy.

Abstract

Fashion has been in our lives for a very long time. Considering the place of this concept, which has a long history, in our lives, we can talk about Maslow. Maslow's pyramid of needs consists of five steps. At the top of the pyramid is the "self-actualization" step. Fashion is not a basic need, but one's; It is a space where he can reflect himself in an original way and show his difference from others. It can be said that fashion is of great importance and therefore necessary for the "self-actualization" step. It should not be forgotten that although the word "need" is used for physical and tangible things, it is obvious that spiritual needs for life must also be satisfied. When the French fashion designer Paul Poiret proposed this task to the printer Paul Iribe to promote avant-garde dress designs; In 1908, "fashion illustration" first emerged as a branch of art. Previously, such illustrations; It was published in fashion magazines to describe the daily fashion or to describe the clothing model in the presence of free clothing patrons. But, which allows the development of fashion illustrations; There were pictures drawn in bold tones that Iribe used. Fashion illustrations give us information about the fashion of the period we live in. One of the complementary elements of these illustrations is jewelry and accessories. Accessories are indispensable for fashion illustrations as they are complementary. Accordingly, in the preliminary study conducted in Italian journals; It has

been determined that the use of jewelry and accessories in the illustrations is rich in the fashion magazine Marfy. Then, with a more specific step, in illustrations in Marfy magazine; It has been started to examine the visuals in which jewelry and accessories are used a lot. The aim of examining the jewelry and accessory objects in this magazine was to shed light on the fashion sense of the period. This work; It has a qualitative research method in the type of observation and document analysis in order to determine the research data in a consistent and integrative way. In this context, it has been tried to reach scientific data about the jewelry in the illustrations. illustrations; In the sense of jewelry, it is limited to illustrations with visually original and consistent data. It was assumed that the selected drawings were representative and the subject was discussed by drawing conclusions from the data obtained.

Keywords: Jewelry, Accessories, Illustration, Fashion, Marfy

1. Giriş

İnsan, sosyal bir varlıktır ve insan olmaya devam için toplumla iletişimde bulunması şarttır. İnsanlık, toplum içerisinde kendini belirginleştiren bir olgudur. Yani sosyallikle ortaya çıkar. Birey, kendini başkaları üzerinden tanımlar. Bu nedenle; bireyin kendini tanıması için bir toplumda yer alması ve diğer bireylerle iletişim kurması gereklidir. Birey, kendini anlatma biçimiyle farkını ortaya koymaya başlar. Ama statüsünü belirleyen asıl konu; onun ürettiklerini, nasıl ürettiği etrafında oluşmuştur. Bu da, iletişimle anlaşılabilir.

İletişim kurmak, kendini anlatmak; yaşamak ve var olmak için gereksinim duyulan bir ihtiyaçtır. Sanatçılar da, eserleri ile iz bırakmak isterler. Yapılan işler yoluyla seyirci-okuyucu ile iletişim kurarlar. Bu, bir alışveriş gibi düşünülebilir. İletiyi, yapılan çalışma yoluyla seyirci - okuyucuya sunan kişi, diğer iletiler içerisinde ön plana çıkmak için yeniliklere açık ve araştırmacı olmak durumundadır. İllüstrasyon için de, iletişim aracı olması, seyirci - okuyucuya özgün fikirler ile mesaj aktarım amacının olması, estetik kaygısı taşıırken, anlaşılır olmaktan uzaklaşmaması gerekir diyebiliriz. (Özel, 2019, s. 3)

İllüstrasyon, verilmek istenen mesajı, tanıtım ve reklam dünyasında seyirci-okuyucuda estetik bir haz uyandırarak ileten güçlü bir anlatım aracı, resimleme türüdür. İllüstrasyon yapan kişi - illüstratör- kendisine özgü yorumlarıyla görsel çözümler üreterek metnin, fikrin kavranmasını sağlar. (Açıkgöz, 2007, s.23)

Daha çok kitap resimlendirme sanatı olarak bilinen illüstrasyon sanatı; yazılı bir metni veya bir fikri daha etkili ve verimli açıklamak, anlamını genişletmek, onu daha ilginç kılmak için yapılan resimsel yaratım sanatıdır. (Kara, 2004, s.5)

İllüstrasyon, sanatçının yaratıcılığı ile anlam kazanarak, verilmek istenen mesajı, teknik bir sınırlama olmadan ileten, güçlü bir anlatım, iletişim aracı, resimleme türüdür. Bir illüstrasyon çeşidi olan moda illüstrasyonu, tasarımın incelenmesine olanak veren, kıyafetin dikilmeden önceki son halini, bilgisayar destekli ya da farklı teknikler kullanarak sunan, sanatsal nitelik taşıyan çizimlerdir. Moda illüstrasyonu sayesinde henüz dikilmemiş olan kıyafet, çekici bir şekilde, ön plana çıkarılmak istenenvurgulanarak, izleyiciye sunulmaktadır.

“Moda” günümüzde öncelikli olarak giyim ile özdeşleştirilse de içinde birçok anlam taşıyan ve birçok farklı konu için de kullanılabilen bir kavramdır. Moda, ilk olarak 17. yüzyıl sonunda tarz ve üslup olarak adlandırılmıştır. Bu adlandırma; içinde giyim kuşam anlayışını ve yaşam tarzını da barındırmaktadır. Fransızca’da “façon” kelimesi, tarz ve üslup anlamındadır ve bu kelime İngilizce’ye “fashion” olarak geçtiğinden bu yana, “modanın adlandırılması başlamıştır (Laporte ve Waquet, 2011, s.7).

Giyinmeye duyulan ihtiyaç, doğa şartlarından korunma amaçlı olarak ilk çağlarda insanların vücutlarını örtme gereksinimleri ile doğmuştur. Eskiymiş olan giysinin yerine daha iyi ve güzel olan yeni giysi edinme isteği moda kavramını yaratmıştır. Isınma ve korunma ihtiyaçlarımızı

karşılmak için değil; ilgi çekmek, güzel görünmek ve stilimizi yansıtabilme için moda vardır ve bu ihtiyacı karşılar. (Kaya, 2007, s. 10)

Bir illüstrasyon çeşidi olarak inceleyebileceğimiz moda illüstrasyonu, anlatılmak istenen giysiyi tarif etmede yardımcı olur. Moda illüstratörlerinin çizimleri sayesinde basit bir tasarım bile çok daha çekici bir hal alabilir. Yenilikçi ve yaratıcı olan illüstratör, modelde en ön plana çıkması gerekeni vurgulayabilmelidir. Moda illüstrasyonları, moda dergilerinde karşımıza çıkmaktadır. Reklam sektöründe moda illüstrasyonlarının alıcıya hitap etmesi beklenirken, ürünün satılmasını sağlamak amacıyla heyecan verici olabilmelidir.

Moda illüstrasyonu, moda tasarımın teknik, teorik ve pratik öğeleri ile ilgilidir. Moda tasarımcıların pazarlama öncesi sunum çizimleri, kalıpcılara da yol gösterir niteliktedir. Giyim sanayinin gelişmesinde de önemli rol oynayan moda illüstrasyonu, giyim konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip moda yaratıcısının, moda resimleri ile beğeni kazanarak olumlu pazar yaratmasında etkili olabilir. (Kürşad, 2008, s.109, 110)

Takı, insan vücudunun çeşitli bölümlerini süslemek için eski çağlardan beri kullanılagelen objelerdir.

İnsanoğlu, varoluşundan bu yana; korkularını yenmek, yücelik kazanmak, gücünü göstermek, güzel görünmek gibi gerek dinsel gerekse geleneksel sebeplerle bu tür aksesuarları tercih etmişlerdir.

2. Araştırmanın Amacı

Marfy Moda Dergisi etrafında yapılacak olan bu çalışmanın amacı; “illüstrasyon” kavramının “aksesuar” kullanımı ile ilişkisi hakkında tespitler ortaya atmaktır.

3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada Marfy Moda Dergisindeki moda illüstrasyon çizimlerinde; aksesuarların kullanımında uyum, kullanılış şekli ve sahip oldukları tasarım anlayışı incelenmiştir. Moda tasarım ve illüstrasyonunda; takı ve aksesuar kullanımının önemi vurgulanmıştır. Çalışma, Marfy Moda Dergisinin 1987-1990 yılları arasında yayınlanan sayılarının belli çizimleri ile sınırlıdır.

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın materyalini, Marfy Moda Dergisinin içerisinden alınan belli çizimler oluşturmaktadır. Çalışma, tarama modeline dayalı betimsel bir çalışmadır. Çalışma kapsamında kaynaklar taranmış, literatür taraması sonucu çalışmayı oluşturacak kaynaklar elde edilmiştir. Veriler, düzenli bir şekilde uygun başlıklar altında sunulmuştur.

5. Araştırmanın Bulguları

Marfy Dergisi ismiyle 1966 tarihinde kurulan tasarım dergisi; dikiş işlerinden hoşlananlara, terzilere, moda okullarına ve moda alanında çalışanlara destek amacıyla kurulmuştur. Müşterileri, stil ve tasarımın yanı sıra Marfy'nin; dikkatli, ustalıkla oluşturulmuş desenlerini de derginin içerisinde bulabilirler.

1. Marfy Moda Dergisi ve PerchèMarfy

(Resim 1: Marfy Dergisi Kapakları)

Dergi, bir şirket olan Perchè Marfy'ye aittir. Perchè Marfy'nin ismini aldığı kişi, bir düşes olan Marfisa D'Este'dir. Marfisa D'Este, 1554 yılında doğmuş ve 1608 yılında vefat etmiştir. O, Ferrara Lordu Francesco D'Este'nin kızıdır. Çok önemli ve çekici bir kadındır.

Güzel, kültürlü ve zarif yapısıyla dikkat çeken düşes; dolayısıyla soyluların, beyefendilerin ve şairlerin dikkatini çeken bir kadın olmuştur.

Marfisa'nın ailesi bir gün Modena'ya taşınmıştır. Ama o çok sevdiği şehirden ayrılmak istemez. Yaşamak istediği görkemli bina hala onun ismiyle anılmaya devam etmektedir.

(Resim 2: Perchè Marfy)

2. Marfy Moda Dergisinin, Moda İllüstrasyonlarında Aksesuar Kullanımı Açısından İncelenmesi

Dergideki illüstrasyonlarda kullanılan renkler; algıda seçiciliği artırmak için belli başlı renklerle sınırlandırılmıştır. Bu noktaya örnek vermek gerekirse pembe, sarı, mavinin ön planda tutulduğunun belirtilmesi mümkündür. Marfy Moda Dergisinde yer alan illüstrasyonlarda, soluk renkleri görmek neredeyse imkansızdır. Canlı renklerle sayfalara, adeta hareket katılmıştır.

Dergi tasarım açısından incelendiğinde; sayfaların sağ üst köşesinde derginin logosunun bulunmakta olduğu görülmüştür. Sayfanın ortasında ön plana çıkarılmak istenen tasarım ayrıntılı bir şekilde çizilmiş olup sağ ve sol taraflarında da, görülmeyecek yerler ve ayrıntıları ön plana çıkarılmıştır.

Moda illüstrasyonlarında aksesuar, tamamlayıcı nitelik taşıma özelliği göstermektedir. Takılar da, benzer özellik gösteren detaylardır. Ortak bir kullanım amaçları bulunmaktadır. Ve bu amaç, ana kıyafeti tamamlamak, onu daha zengin ve şık bir görünüme kavuşturmadır. Bu açıdan aksesuarların, genellikle kıyafetle; renk ve diğer detaylar arasından uyum sağlamaları beklenmektedir.

Tüm bu detaylar; aşağıda ilk olarak Marfy Dergisi'nin 1987 yılına ait bir sayfasının görseli eşliğinde betimleyici bir anlatımla incelemeye başlanılmıştır. İncelemeye başlamadan önce; tamamlayıcı ve detaylandırıcı olarak öne çıkan aksesuarın, bir çok türe sahip olduğunu belirtmek de gerekli olacaktır. Aksesuar çeşitleri arasında; kolye, küpe, bileklik, halhal, şal, şapka, gözlük, kemer gibi bir çok obje bulunurken ayakkabı ise, hem bir ihtiyaç hem de görüntüde estetiği sağlayıcı bir aksesuar olarak kullanımda bulunmaktadır.

Resim 3'teki örnek şıklığı ve zarifliğiyle dikkat çeken bir modele ait bir moda illüstrasyonu olarak dikkat çekmektedir. Modelin, profil görüntüsü bile detaylandırılarak diğer açılarla beraber özenle sunulmuştur. Ana parça olan puantiyeli üst, takım elbise ve etekle ayrı ayrı sergilenmiştir. Burada; derginin genelinde varlığından söz ettiğimiz canlı renk kullanımı da çarpıcı bir şekilde kendini göstermektedir. İllüstrasyondaki model, bu canlılığa daha da hareket getirilecek şekilde detaylandırılmıştır. İşte tam bu noktada; moda illüstrasyonlarındaki aksesuar kullanımına değinilmelidir. Model sarı ceket ve pantolon kullandığında; sarının aynı tonunda eldivenler, ceket detaylarına uyum sağlayan siyah camlı bir gözlük ve siyah topuklu ayakkabı ile görünümünü zenginleştirmiştir. Ancak bu kadarla yetinilmemiş ve pembe puantiyeli üst de; pembe-siyah detaylı sallanan küpeler, şık bir tasarım ögesi olan beyaz inci bir kolye ve yine pembe klasik bir şapka modeliyle kıyafet-aksesuar bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Pembe üst ve pembe etek tercihi ise; önceki kombinasyondaki küpeler sabit kalırken kollara pembe bileklikler eklenmiş ve görünüm pembe bir ayakkabı ile tamamlanmıştır. Sonuç olarak resim 3'ten de anlaşıldığı üzere Marfy Moda Dergisi; moda illüstrasyonlarında, aksesuarı, kıyafetle bir bütün olarak değerlendirmekte ve renk uyumuna özellikle dikkat etmektedir.

(Resim 3: Marfy Dergisi 1987 sayısı. Sf:5)

Resim 4'teki illüstrasyonda; mavi ve kahverengi kıyafetlerin; renklerine uygun bileklik ve ayakkabılarla tamamlandığı fark edilmektedir. Kemer de, dikkat çekici bir aksesuar olarak kıyafeti daha estetik bir hale getirmek için kullanılmış olabilir. Ayrıca modellerde yine küpe bulundurulmuştur.

(Resim 4: Marfy Dergisi 1987 sayısı. Sf:37)

Resim 5'teki model, marjinal bir giyim tipine sahip olarak tasarlanmıştır. Genel kabulün dışında bir moda anlayışı ile çizildiği söylenebilir. Renkler ve desenlerle oldukça hareketli bir tasarıma sahip kıyafetleri; yine hareketli küpeler, bileklikler ve bandana ile daha da canlı bir görünüm

çizmektedir. Renk uyumları açısından başarılı olsa da bu illüstrasyonda karmaşık bir hava bulunduğu tespit edilen detaylar arasında yer almıştır.

(Resim 5: Marfy Dergisi 1987 sayısı. Sf:43)

Resim 6'da yer alan illüstrasyon, resim 5'in aksine bu kez de aksesuarda kullanımındaki sadelikle dikkat çekmektedir. Küpe, saç tokası ve ayakkabılar yeterli bulunmuştur.

Kıyafetin üzerindeki aksesuar detayı kapatılmasın diye sadelik kullanılmıştır.

(Resim 6: Marfy Dergisi 1987 sayısı. Sf:107)

Resim 7’de gösterilen illüstrasyon birçok aksesuarı bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar; Ceketle aynı renk pembe eldivenler, şapka, küpeler, etekle uyumlu renkte ayakkabılar ve tamamlayıcı bir öge olarak sık kullanılan uzun inci kolyedir.

(Resim 7: Marfy Dergisi 1987 sayısı. Sf:106)

Resim 8’de uzun inci benzeri kolye farklı şekillerde kullanılmıştır. Buradan bazı aksesuarların; illüstrasyonlarda farklılık açısından çeşitli şekillerde yeniden kullanılabilceğine dikkat çekilmelidir. Küpeler, eldivenler ve farklı model bir şapka da resimde yer almaktadır.

(Resim 8: Marfy Dergisi 1987 sayısı. Sf:115)

Resim 9, oldukça farklı iki kombinasyonu gözler önüne sermektedir. Ortak öğeleri nedeniyle aynı sayfaya alınan iki kıyafet kombini; bir klasik olan tüllü şapka, küpeler ve uzun eldivenler içermektedir. Tamamlayıcı özelliğiyle kemer de unutulmamalıdır.

(Resim 9: Marfy Dergisi 1987 sayısı. Sf:116)

Resim 10, yine sıradışı bir kıyafet tasarımı ile dikkat çekmiştir. Fiyonklu eldivenler, kıyafet renginde küpeler, boncuk detaylı bir kolye ve kırmızı bir ayakkabı eşliğinde oluşturulan aksesuar kadrosu; profil görünümünde ekstra olarak tüllü bir şapka ile de desteklenmektedir.

(Resim 10: Marfy Dergisi 1987 sayısı. Sf:121)

Resim 11’de günümüz modasında da yer almaya devam eden bir kıyafet kombinasyonu söz konusu olmuştur. Etek-cekete bütünlüğü nasıl sağlandıysa; üst için de bütünlük sağlanmak istenmiş ve aynı desene sahip bir şal boyunda atkı biçiminde kullanılmıştır.

(Resim 11: Marfy Dergisi 1988 sayısı. Sf:21)

Resim 12’te şapka, temel kıyafetten farklı kullanımıyla dikkat çekse de; görseldeki şapkanın, her kıyafete uyum sağlayabilecek nitelikte klasik hasır şapka olabileceği de unutulmamalıdır.

(Resim 12: Marfy Dergisi 1988 sayısı. Sf:42)

Resim 13'teki modellerde; yine prenseslere yakışır bir zarafet görünmekte ayrıca eldiven, küpe ve detaylı bir şapka ile daha şık bir illüstrasyonun oluşması sağlanmaktadır. Kıyafetin desenlerine karşın; aynı renkte ama sade bir şapka ve eldiven seçimi şıklık da sadeliğe bir örnek teşkil etmiştir.

(Resim 13: Marfy Dergisi 1988 sayısı. Sf:104)

Resim 14, yoğun bir tasarıma sahiptir.Şapka, şal, kemer, küpe, kolye gibi birçok aksesuara rağmen sağlanan renk uyumu gözden kaçmamaktadır.

(Resim 14: Marfy Dergisi 1989-90 sayısı. Sf:34)

Resim 15’da yer alan tasarımlardan birinde; ceketle birebir aynı renk ve çiçekdesenindebandanayayer verilerek küpe, kolye ve bileklik de bulundurulmuştur. Diğer tasarım ise küpe ve bileklik içermektedir. Ayakkabılar da tasarımları tamamlamaktadır.

(Resim 15: Marfy Dergisi 1989-90 sayısı. Sf:37)

Resim 16’de kıyafetteki renk ve detaylarla çeşitlendirilmiş birçok bileklik bulunmaktadır. Küpeler ve beldeki iekli aksesuara eşlik eden çift renkli ayakkabı ile beraber toplamda spor klasik karışık bir görünüm elde edilmiştir.

(Resim 16: Marfy Dergisi 1989-90 sayısı. Sf:62)

Resim 17’de ayakkabı hariç;kıyafetin Şal detayına uygun renkte aksesuarlar seçilmiştir. Yeşil Şapka, yeşil küpeler ve yeşil eldivenler mevcuttur. K pelerin, kıyafet detayındaki renkten de izler taŐıması onu daha spesifik bir aksesuar haline getirmiştir.

(Resim 17: Marfy Dergisi 1989-90 sayısı. Sf:51)

Resim 18'deki model, modern bir iş kadınına benzetilebilecek niteliklere sahiptir. Üst giyimiyle uygun çantası, ayakkabılarla uyumlu eldivenleri ve küpeleri ile estetik bir görünüm taşıyan tasarım, kemer detayıyla taçlandırılmıştır.

(Resim 18: Marfy Dergisi 1990 sayısı. Sf:40)

Resim 19'deki illüstrasyonda; küpe, kolye, bileklik ve şapkanın yanında yüzük ögesi de aksesuar olarak yer almakta ve bunların hepsi kıyafet dışındaki renklerden seçilmektedir.

(Resim 19: Marfy Dergisi 1990 sayısı. Sf:54)

Resim 20’de çanta aksesuarına yer verilmesiyle gündelik giyime ilişkin bir illüstrasyon ortaya konulduğu söylenebilir. Şapka, çanta ile uyum içerisinde sunulmuştur. Bileklik ve kemer de aksesuarlar arasındadır.

(Resim 20: Marfy Dergisi 1990 sayısı. Sf:63)

Resim 21’te gündelik giyime ait olmayan bir davet elbisesi yer almıştır. Kıyafet, kullanılacağı ortama uygun olarak daha belirgin aksesuarlarla zenginleştirilmiştir.

(Resim 21: Marfy Dergisi 1990 sayısı. Sf:123)

Sonuç

İllüstrasyon, moda gibi görsel sanatlarla donatılmış bir alanda büyük öneme sahip bir hal almaktadır. Çünkü; moda, görsel sunumla gayet detaylı bir şekilde kendini yansıtmayı başarabilen bir alan olmuştur. İllüstrasyon tekniği ile iletişimin alıcılarına istenecek derecede etkili mesajlar verilebilmiştir. Marfy Moda Dergisinde yer alan kıyafet ve takı uyumunun; görme duyusuna hitap edecek şekilde özenle tasarlanması da buna örnek olarak verilebilmektedir.

Tamamlayıcı öge olarak birçok alanda varlığını gösteren aksesuarlar; moda akla geldiğinde vazgeçilmezler arasında yerini almaktadırlar. Marfy Moda Dergisi, buna özellikle vurgu yapmakta ve aksesuar detaylarına incelediğimiz illüstrasyonlardaki gibi birçok tasarımında yer vermiştir. Dergide kullanılan aksesuarlar; genel olarak küpe, kolye, bileklik, yüzük, eldiven, şapka, şal, fular ve güneş gözlüğü olarak belirlenmiştir. Ayakkabı da, tasarımlara uyumlu olarak mühim bir aksesuar haline getirilmiştir. Bu yapılırken renk ve desen uyumlarına özellikle özen gösterilmesi gözden kaçmamaktadır. Marfy Moda Dergisindeki illüstrasyonlarda yer alan tasarımlar; rengin, psikolojideki bütünlük algısına uyum sağlayacak ve estetik zevke hitap edecek şekilde aksesuarlarla zenginleştirilmiştir. Aksesuar seçiminde dikkat edilen temel unsur; renk olmuştur. Takılar ya kıyafetlerin en az bir parçasıyla uyum sağlayacak şekilde ya da siyah-beyaz renklerinden biriyle temsil edilmiştir. Siyah ve beyaz renklerinin, her renkle uyum gösterebilecek renkler olması aşikârdır.

Çalışmaya konu olan illüstrasyonların; 1987-1990 yılları arasında yayınlanmış İtalyan bir moda dergisinin sayfalarında yer alması göz önüne alındığında; 20.yüzyılın son çeyreğindeki İtalyan kadın giyim modası hakkında bazı verilere ulaşmak mümkündür. Renklerin çok canlı ve zengin olması, bize psikolojideki sıcak renk olgusunu hatırlatabilir. Canlı ve sıcak renkler, psikolojide; hareket ve neşe ile ilişkilendirilmiştir. Bu renkleri algıladığımızda psikolojimizde bir canlılık hissi oluşmaktadır. O halde 1987-1990 yılı Marfy Moda Dergisine göre kadın giyimi oldukça canlı unsurlardan oluşmaktadır. Ve bu canlılık, bütünsellik gösterecek şekilde aksesuarlara da yayılmıştır. Bol aksesuar kullanımı söz konusudur. Aynı kıyafet parçasının farklı kombinasyonlarla kullanımında farklı aksesuarlara yer verilmesi de dikkat çekmiştir. Ayrıca aynı aksesuar, farklı şekillerde de kullanılmış bu da moda ürününün, yaratıcılığa açık olduğunu vurgulayan bir durum olmuştur. Buna, kolye kullanım çeşitleri örnek verilebilmektedir. Uyum ön plandadır. Genel estetik zevke hitap edecek bir görüntü çizilmiştir. Bu incelemelerden yola çıkarak 87-90 dönemindeki İtalyan kadınlarının; şapka ve eldiven detaylarına oldukça özen gösterdiği ve genel olarak şık, resmi ve zarif bir görünümü tercih ettikleri belirlenmiştir. Kısa saç da tasarımlarda özellikle yer almış bir detay olarak vurgulanabilir.

Sonuç olarak moda illüstrasyonlarında aksesuar kullanımının; tasarımı renklendiren ve kıyafetlerin yanısıra saç ve makyajı da tamamlayan bir öge olarak önemli olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, S. (2007). *Sanat eğitiminde illüstrasyon* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kara, C. (2004). *Günümüz illüstrasyon sanatı* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, L. (2007). *Mesleki eğitim fakültesi giyim endüstrisi ve moda tasarımı eğitimi bölümü moda tarihi dersi için örnek bir model önerisi ve internet ortamına aktarılması* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kürşad, D. (2008). *Moda illüstrasyonu ve Türkiye’de moda illüstrasyonu üzerine bir araştırma*(Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.

Laporte, M. ve Waquet, D. (2011). *Moda*. Dost Kitabevi Yayınları.

Marfy. Erişim tarihi: 25.05.2022. Erişim adresi: <https://www.marfy.it/it/content/chisiamo.html>

Özel, M. (2019). *Türkiye’de moda illüstrasyonunun gelişimi* (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

DİJİTAL GİRİŞİMCİLİK VE YENİLİKÇİLİK ÜZERİNE YAPAY ZEKA VE YAPAY SİNİR AĞLARI İLE İLGİLİ İNOVASYON ÇALIŞMALARI

INNOVATION STUDIES ON DIGITAL ENTREPRENEURSHIP AND INVENTIVENESS ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ARTIFICIAL NEURAL NETWORKS

Kemal Gökhan NALBANT¹, Sevgi AYDIN², Beyza ERYILMAZ³

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Beykent Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Yazılım Mühendisliği Bölümü, Yapay Zeka, Yapay Sinir Ağları, Pazarlama, ORCID ID: 0000-0002-5065-2504

² Dr. Öğr. Üyesi, Beykent Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme (Türkçe) Bölümü, Girişimcilik, Pazarlama, Yapay Zeka, ORCID ID: 0000-0002-9507-5448

³ Lisans Mezunu, Beykent Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Yapay Zeka, Girişimcilik, Pazarlama, ORCID ID: 0000-0003-1166-2571

Özet

Bir girişimci, üretim bileşenlerini karlı bir şekilde birleştirerek mal ve hizmet üretir. Girişimciler üretim unsurlarını bir araya getirir. Risk almaya ve şirketin inisiyatifi gerçekleştirilmeye isteklidirler. Bir girişimci sadece para üretmekle kalmaz, aynı zamanda faaliyet gösterdiği ekonomiye değer katar. "Dijital girişimcilik" kavramı, en yeni dijital araçların uygulanması yoluyla yepyeni firmaların başlatılması veya yerleşik olanların yeniden canlandırılması anlamına gelir. Ticari olanaklar yaratmak, bilgi dağıtmak, tüketiciler ve ortaklarla işbirliği yapmak için dijital teknolojiyi kullanan dijital girişimcilik, ekonomik büyüme, istihdam yaratma ve yenilik için kritik öneme sahiptir. Bu çalışmada başta yapay zeka ve yapay sinir ağları olmak üzere birçok dijital teknolojinin dijital girişimcilik ve yaratıcılık üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Büyük veri analitiği, bulut bilişim, mobil cihazlar ve sosyal medya gibi teknolojiler yeni iş fırsatlarının ortaya çıkmasına yardımcı olabilir. Dijital teknolojiyi kullanan inovasyon çalışmaları, işletme sahiplerine yeni bir bakış açısı kazandırmayı, yenilikçi yöntemleri karlı iş uygulamalarına dönüştürmeyi ve öğrencilere yaratıcı ortamları başarılı bir şekilde yönetmek için gerekli araçları, becerileri ve stratejileri öğretmeyi amaçlar. Sürekli artan yeni iş kurma hızının bir sonucu olarak, yeni şirket kurucularının rekabet avantajı elde etmek ve yaratıcılık göstermek için daha fazla çaba sarf etmesi gerekecektir. Yapay zeka gibi dijital teknolojideki gelişmeler nedeniyle şirketler daha az kaynakla daha fazlasını başarabilir. Dijital girişimciler ve yenilikçiler, müşteri deneyimi, dijital pazarlama, ürün veya hizmet geliştirme, pazar tahminleri ve insan kaynakları dahil olmak üzere çeşitli alanlarda yapay zeka uygulayarak işlerini ön plana çıkarabileceklerdir. Salgının (Covid-19) artan etkisiyle dijitalleşme süreci dijital çağda yoğunlaştı. Bu nedenle dijital girişimciler ve yenilikçiler, dijital pazarda öne çıkmak için yapay zeka ve yapay sinir ağları gibi çeşitli dijital teknolojilere yatırım yapmalı ve bu alanlarda kendilerini geliştirmelidir.

Anahtar kelimeler: Yapay zeka, yapay sinir ağları, dijital girişimcilik, büyük veri, inovasyon, dijital pazarlama, bulut bilişim, sosyal medya, yenilikçilik, dijital teknoloji.

Abstract

An entrepreneur produces goods and services by combining manufacturing components profitably. Entrepreneurs bring together the elements of production. They are willing to take chances and get the company initiative to fruition. An entrepreneur not only produces money but also adds value to the economy in which they operate. The concept of "digital entrepreneurship" refers to launching brand-new firms or revitalizing established ones via the application of cutting-edge digital tools. Digital entrepreneurship, which uses digital technology to generate commercial possibilities, distribute information, and collaborate with consumers and partners, is critical to economic growth, job creation, and innovation. The influence of many digital technologies, notably artificial intelligence and artificial neural networks, on digital entrepreneurship and creativity was investigated in this study. Technologies like big data analytics, cloud computing, mobile devices, and social media can help open up new business opportunities. Studies of innovation that use digital technology aim to provide business owners with a

novel point of view, turn innovative methods into profitable business practices, and instruct students in the tools, skills, and strategies necessary to manage creative environments successfully. As a result of the ever-increasing rate at which new businesses are being established, founders of new companies will need to exert more significant effort to achieve a competitive edge and demonstrate creativity. Corporations can accomplish more with fewer resources because of developments in digital technology such as artificial intelligence. Digital entrepreneurs and innovators will be able to propel their businesses to the forefront by implementing artificial intelligence in various fields, including customer experience, digital marketing, product or service development, market forecasts, and human resources. With the rising impact of the epidemic (Covid-19), the digitization process has intensified in the digital age. Therefore, digital entrepreneurs and innovators should invest in several digital technologies, such as artificial intelligence and artificial neural networks, and develop themselves in these areas to secure a prominent position in the digital market.

Keywords: Artificial intelligence, artificial neural networks, digital entrepreneurship, big data, innovation, digital marketing, cloud computing, social media, inventiveness, digital technology.

1. INTRODUCTION

The phrase "artificial intelligence" (AI) refers to a more comprehensive concept that describes using a computer to simulate intelligent behavior with only minimum involvement from humans. It is generally agreed that the development of AI may be traced back to the creation of robots (Hamet and Tremblay, 2017). Computational structures known as artificial neural networks have been developed to simulate how the biological central nervous system stores and organizes information. They can handle nonlinear and ill-defined problems using a parallel composition technique, which is in contrast to typical computational approaches. In the course of the previous two decades, there has been a significant rise in the application of artificial neural networks in the realm of business. This progression has resulted in the development of a wide variety of scientific applications and a significant increase in the examination of practical difficulties. Artificial neural networks are a powerful tool for categorization, decision support, financial analysis, and credit scoring because of their efficiency, resilience, and flexibility. These characteristics make artificial neural networks a desirable tool. Their accomplishments are readily apparent in the expanding number of articles published in reputable journals (Tkáč and Verner, 2016).

Using technology digitally, such as data and the internet, is becoming an increasingly important trend in research. This movement is helping to shift the basic premise of what constitutes a startup or an entrepreneurial endeavor. Digital transformation affects socioeconomic systems and will inevitably bring about changes in business processes. These changes will be most noticeable in business activity areas directly related to resource demands, networking processes, and communication mechanisms. The breadth and reach of digital entrepreneurship are both quite broad. According to the findings of the study on the digital entrepreneur, the need for businesses to migrate their assets online is the single most essential advice that every company should take into consideration. Because of this, businesses have a chance to thrive and continue existing. Going digital and establishing a presence on the internet is essential for the success of established companies (Tekin and Küsbeci, 2021).

Studies on digital entrepreneurship and inventiveness that were produced using digital technology were the focus of our review of the relevant published research. Zekić-Sušac et al. (2013) accomplished the modeling of entrepreneurial ambitions using two different nonparametric approaches: principal component analysis (PCA) and artificial neural networks (ANNs). Ross and Blumenstein (2015) investigated how cloud computing enables the growth of internationally focused small and medium-sized enterprises (SME) entrepreneurship by granting greater access to global markets, reducing opportunity costs, and supporting

collaboration and innovation in a world that is becoming increasingly interconnected. The cloud computing paradigm brings several connected dangers for small and medium-sized businesses (SMEs). These dangers include possible difficulties in adjusting to Cloud-based and supported business models and increasing rivalry from competitors situated abroad. Because of this, cloud computing technologies have the potential to be a boon to small and medium-sized enterprise (SME) entrepreneurship. On the other hand, they also usher in a period of rationalization because it is inevitable that some businesses will be unable to adapt to the globally competitive cloud environment successfully. Bogachov et al. (2020) presented comparative research on the feasibility of entrepreneurial development based on fuzzy signals of company activity and applied aspects of artificial intelligence. The results of the study are shown in the form of a table. Their article focuses on the primary research methodologies used to identify the logic and practical foundation of applying fuzzy logic in the field of entrepreneurship. Chaves-Maza and Martel (2020) aimed to show a brief introduction of entrepreneurship policy in twenty countries after the irruption of Covid-19 to contextualize and applied Artificial Intelligence to examine factors whose influence is vital in the survival rate of entrepreneurs within a public support program. Specifically, they focused on the aspects that have the most significant impact on the survival rate of entrepreneurs. They utilized self-organizing maps and multilayer perceptrons, both forms of artificial networks.

2. THE EFFECTS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ARTIFICIAL NEURAL NETWORKS ON DIGITAL ENTREPRENEURSHIP AND INVENTIVENESS

In this section, the effects and interaction of digital technologies such as artificial intelligence and artificial neural networks on digital entrepreneurship and creativity are examined. A network of entrepreneurial actors, such as business owners, investors, incubators and accelerators, service providers, and research institutes, are included in or form the basis of the digital-output ecosystem. These actors collaborate to create digital enterprises, which are organizations whose primary mission is to use digital technologies to design, produce, and distribute innovative digital artifacts or services. Because digital technologies are employed as a facilitating structure or general-purpose technology to aggregate an extensive network of diverse and geographically dispersed stakeholders with the final objective of providing end-to-end support to the process of design and creation of a startup, including the case of digital platforms that allow other entrepreneurs to establish their own small or micro-businesses, the entrepreneurship ecosystem may also be considered to be a digital-environment ecosystem. The entrepreneurship ecosystem uses digital technologies as a facilitating structure or general purpose (Elia et al., 2020). The success of companies can be analyzed using artificial neural networks. This shows that this technology is essential for entrepreneurship. Many studies have been carried out on many entrepreneurship using digital technologies.

AI-based products allow business people to recognize and create improvements in customer service that can be implemented immediately. They can also use these products to learn more about the needs of their customers (which can provide them with new opportunities), improve the speed, customization, quality, and reliability of their business operations, and reduce the risks associated with payment by using more secure payment methods. Entrepreneurs can use AI to develop new products for the financial sector. These products could, for example, provide easier access to and more effective authentication for financial instruments, more immediate and customized responses to financial clients; improved security through the use of blockchain technology; and more assistance in making decisions despite the presence of uncertainty. In addition, business owners can use these products—both those currently available and those that will be introduced soon—in their operations to protect themselves and their customers from

fraud, gain access to debt capital to expand their businesses, and increase the financial security of their customers (Upadhyay et al., 2021).

At first sight, it would appear that the area of study on entrepreneurship is not well-prepared and will probably be swamped by the rapid changes and advancements occurring in the fields of artificial intelligence and big data. After all, one cannot legitimately classify computer science as a branch of entrepreneurship and vice versa. But interestingly enough, when thinking about the topic of artificial intelligence and big data in the context of entrepreneurship, it leads us to essential questions such as rationality and uncertainty, intelligence and logic, discovery and creativity, strategy, and experienced-based pattern recognition. These topics have been of central concern for entrepreneurship researchers for a significant amount of time. In addition, one should probably go a step further by declaring, in a somewhat radical manner, that the era of artificial intelligence (AI) and big data in entrepreneurship has clearly and invariably begun, and this is true for both entrepreneurship research and practice. This is because AI and big data are becoming increasingly important in the business world. Intelligent machines and algorithms will not only inspire and enable a new generation of research in this field, but they will also shape the actual real-world phenomenon of entrepreneurship. This could include, for example, the development or recognition of opportunities and business ideas, "smart" entrepreneurial strategies, or the nexus and reciprocal interaction between entrepreneurial people and machine intelligence. We are not just operating on the assumption that AI and big data will disrupt entrepreneurship research and practice; we also believe it may potentially change how analysis and method relate to one another. For instance, it may alter how the research findings will be used in the real world and how entrepreneurial activity as a phenomenon in the real world will inform future studies. Last but not least, it can help bridge the gap between research on entrepreneurship and actual practice (e.g., the research field might apply knowledge and techniques from the practice field more quickly and directly, and vice versa) (Obschonka and Audretsch, 2020).

Entrepreneurship researchers have been cautious in designing and carrying out big data studies, despite the widespread understanding of the research potential associated with big data. This does not come as a surprise to us for some different reasons. Analyses of big data demand specific, fundamentally distinct research abilities, skills that now only a small number of researchers in the field of entrepreneurship possess. As a result, the researchers need to undertake a significant "retooling" of their processes. This new era of "big data" brings a host of benefits and difficulties. New research talents and skills are required to capitalize on associated possibilities. As things currently stand, scholars interested in entrepreneurship need to gain skills in analyzing large amounts of data. In addition, institutions need to offer the necessary computing infrastructure to carry out research using large amounts of data. These adjustments are required to keep up with a rapidly becoming digitalized world and if we are to take advantage of the research opportunities connected to this phenomenon. In other words, the research community that focuses on entrepreneurship would be better off with a suitable dosage of relevant academic entrepreneurial initiative and spirit (Schwab and Zhang, 2019).

Since cloud computing is a relatively new technology, there are likely to be many ethical questions that need to be answered. This presents an opportunity for entrepreneurial companies to be creative and proactive in how they answer these questions. By proactively revealing information handling services and consumer security measures, organizations may reduce the possible ethical risks they face. To guarantee that they are following moral rules and taking privacy precautions, innovative service providers need to think about important information. Businesses have a responsibility to research the cloud service providers they use. Still, they also

have an entrepreneurial obligation to investigate the possibilities for new revenue streams that the cloud computing environment may provide (Ratten, 2012).

Researchers interested in entrepreneurship should make an effort to improve their skills in AI-based research. They should look for opportunities to collaborate with other researchers knowledgeable in AI methods. They need to educate themselves on when and how to utilize these techniques and start combining AI-based research methodologies from different fields of study (for example, information science, psychology, and neuroscience) that leverage AI strategies to boost rigor and relevance. Because of this, researchers in the field of entrepreneurship will be able to start discussions (for example, in their articles and books or book chapters) on how to make their theory development and empirical tests more AI-ready, which will allow new research projects to be pursued that use AI for theory building or testing (Lévesque et al., 2020).

4. CONCLUSION, DISCUSSION AND RECOMMENDATIONS

The analysis of big data, computing in the cloud, mobile devices, and social media are all examples of technologies that may help open up new doors for business. Studies of innovation that use digital technology aim to provide business owners with a new point of view, transform innovative methods into profitable business practices, and instruct students in the tools, skills, and strategies necessary to manage creative environments successfully. Innovation studies that use digital technology aim to provide business owners with a new point of view, transform innovative methods into profitable business practices, and instruct students in the tools, skills, and strategies necessary to manage creative environments effectively. As a result of the ever-increasing quantity of start-ups, the founders of new companies will have to make more efforts to achieve a competitive edge and display creative thinking. The digitization process has picked up speed in light of the widespread coronavirus (Covid-19) outbreak. For this reason, digital entrepreneurs and innovators should make investments in various digital technologies such as artificial intelligence and artificial neural networks, cloud computing, and big data. They should also focus on innovative studies in this field and develop themselves to differentiate themselves in the digital market.

5. REFERENCES

- Bogachov, S., Kwilinski, A., Miethlich, B., Bartosova, V., & Gurnak, A. (2020). Artificial intelligence components and fuzzy regulators in entrepreneurship development. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 8(2), 487.
- Chaves-Maza, M., & Martel, E. M. F. (2020). Entrepreneurship support ways after the COVID-19 crisis. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 8(2), 662.
- Elia, G., Margherita, A., & Passiante, G. (2020). Digital entrepreneurship ecosystem: How digital technologies and collective intelligence are reshaping the entrepreneurial process. *Technological Forecasting and Social Change*, 150, 119791.
- Hamet, P., & Tremblay, J. (2017). Artificial intelligence in medicine. *Metabolism*, 69, S36-S40.
- Lévesque, M., Obschonka, M., & Nambisan, S. (2020). Pursuing impactful entrepreneurship research using artificial intelligence. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 1042258720927369.

- Obschonka, M., & Audretsch, D. B. (2020). Artificial intelligence and big data in entrepreneurship: a new era has begun. *Small Business Economics*, 55(3), 529-539.
- Ratten, V. (2012). Entrepreneurial and ethical adoption behaviour of cloud computing. *The Journal of High Technology Management Research*, 23(2), 155-164.
- Ross, P. K., & Blumenstein, M. (2015). Cloud computing as a facilitator of SME entrepreneurship. *Technology Analysis & Strategic Management*, 27(1), 87-101.
- Schwab, A., & Zhang, Z. (2019). A new methodological frontier in entrepreneurship research: Big data studies. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 43(5), 843-854.
- Tekin, İ. Ç., & Küsbeci, P. (2021). Dijital dönüşüm sürecinde yükselen bir değer: Dijital girişimcilik. *Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 81-102.
- Tkáč, M., & Verner, R. (2016). Artificial neural networks in business: Two decades of research. *Applied Soft Computing*, 38, 788-804.
- Upadhyay, N., Upadhyay, S., & Dwivedi, Y. K. (2021). Theorizing artificial intelligence acceptance and digital entrepreneurship model. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*.
- Zekić-Sušac, M., Šarlija, N., & Pfeifer, S. (2013). Combining PCA analysis and artificial neural networks in modelling entrepreneurial intentions of students. *Croatian Operational Research Review*, 4(1), 306-317.

**PAZARIN DARALDIĞI DÖNEMLERDE TEKNOLOJİ SEKTÖRÜNDE
UYGULANAN BÜYÜME VE KÜÇÜLME STRATEJİLERİNİN FİRMA
PERFORMANSINA ETKİSİ**

**THE EFFECT OF GROWTH AND DOWNSIZING STRATEGIES APPLIED IN THE
TECHNOLOGY INDUSTRY ON THE PERFORMANCE OF THE FIRM IN THE
PERIODS OF THE MARKET CONTRACTION**

Bahan YENİLMEZ¹

**¹Doktor, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İşletme Bölümü, Muhasebe-
Finansman 0000-0002-8514-7276**

Özet

2008 yılının sonbaharındaki global kriz ve 2020 yılının ilk çeyreğinde baş gösteren pandemi yalnızca Türkiye’de değil, tüm dünyada global bir krizin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Söz konusu bu kriz Türkiye'nin en önemli ihracatçı sektörlerinden biri olan teknoloji sektörünü de etkilemiştir. Bu çalışma, teknoloji sektöründeki firmaların uyguladıkları küçülme ve yatırım stratejileri ve bu kurumsal stratejilerin firma performansı üzerindeki etkileri incelemiştir. Bu amaçla 2000-2021 yılları arasında BIST 100’de yer alan teknoloji sektörü sektöründeki şirketlerin piyasa yavaşlamalarında uyguladıkları küçülme ve yatırım stratejileri (büyüme ve çeşitlendirme) belirlenerek ve bu stratejilerin firma performansı üzerinde anlamlı bir ilişki olup olmadığının saptanması amacıyla analizler yapılarak ve en fazla performansa sahip olan stratejilerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada firma performansı, normalleştirilmiş varlık getiri oranı (ROA), nakit akışlarının getiri oranı, tobin’s Q, toplam hissedar getirisi, borsa kapanış fiyatı, varlıklardaki büyüme oranı, kümülatif performans ve hisse başına kazanç ile ölçülmüştür. Bu çalışmada, bu kurumsal stratejiler ile firma performans değişkenleri arasındaki ilişkileri saptamak için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, yavaşlayan piyasa koşullarında bu sektörde faaliyet gösteren firmaların ana faaliyet ile ilgili yaptıkları yatırımlar, ana faaliyet dışında yapılan çeşitlendirme yatırımlarından daha fazla firma performansını etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca, yine yapılan çalışmada, teknoloji firmalarının bu tür yavaşlama dönemlerinde yaptıkları küçültme stratejilerinin firma performansı üzerinde herhangi bir olumlu bir etkisi bulunmadığı ve firma performansını azalttığı belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Büyüme Stratejileri, Küçülme Stratejileri, Çeşitlendirme Stratejileri, Firma Performansı, Teknoloji Sektörü

Abstract

The global crisis in the fall of 2008 and the pandemic that started in the first quarter of 2020 caused a global crisis to emerge not only in Turkey but all over the world. This crisis also affected the technology industry, which is one of the most important exporting sectors of Turkey. This study examines the downsizing and investment strategies of companies in the technology industry and the effects of these corporate strategies on firm performance in the slowing market condition. For this purpose, between the years 2000-2021, the downsizing and investment strategies implemented by the companies in the technology industry sector in the BIST 100 during the market contractions were determined and analyzes were made in order to determine whether these strategies have a significant relationship on the performance of the firm, and the strategies with the highest performance were evaluated. In the study, firm performance was measured by normalized rate of return on assets (ROA), rate of return on cash flows, Tobin's Q, total shareholder return, closing price, growth rate in assets, cumulative performance and earnings per share. In this study, multiple regression analysis was performed to determine the relationships between these corporate strategies and firm performance variables. As a result of this study, the investments related to the core industry made by the companies operating in this sector in the slowing market conditions affected the firm performance more than the diversification investments which made in the out of the core industry. Also, downsizing strategies made by the technology companies in such slowing market periods do not have any effect on firm performance.

Keywords: Growth Strategy, Downsizing Strategy, Diversification Strategies, Firm performance, Technology industry

1. GİRİŞ

2008 yılının sonbaharında, bu global kriz yalnızca Amerika'da değil, tüm dünyada global bir krizin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Diğer ülkelerde de olduğu gibi bu kriz Türkiye için de olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Yirmi birinci yüzyılın başında, şirketler için küresel rekabet ortamı hızlı teknolojik değişim ve yayılma, endüstri sınırlarının bulanıklaşması ve rekabet avantajının hızlı bir şekilde erozyonu ile karakterize edilebilir. Akademik dünyada, firmaların kaynaklarının ve yeteneklerinin neden farklı oldukları ve firma yeteneklerinin ekonomik zenginlik yaratma potansiyeli ve bunların firma yatırımlarıyla nasıl ilişkili olduğu konusu büyük bir önem kazanmıştır (Nelson, 1991). Özellikle pazarın daraldığı dönemlerde; krizin ilerlemesine bağlı olarak iç pazardaki tüketim azalmış ve bunun sonucunda da stoklar ve işsizlik artmaya; üretim ise düşmeye başlamıştır. Bu durum işletmeler arasındaki rekabetin daha da kızışmasına ve işletmelerin bu ekonomik değişime uygun yeni stratejiler geliştirmesine neden olmuştur. Bu açıdan bakıldığında; pazardaki lider piyasa oyuncularının başarısının sert piyasa koşulları ve yüksek rekabet altında küçülme ve yatırım kararları ile test edildiği bir ortam sunmaktadır (Buvik ve Reve, 2001). Daralma dönemlerinde zayıf stratejiler ve onların kötü uygulanışının sonuçları da daha iyi görülebilmektedir (Gonzalez ve Javoy, 2011). Bu nedenle bu çalışma, pazar daralmalarında firmaların uyguladıkları küçülme ve yatırım stratejileri ile firma performansı arasındaki ilişkiyi araştırmakta ve en fazla performansa sahip olan stratejileri değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

2. KÜÇÜLME VE YATIRIM STRATEJİLERİ

2.1. Küçülme Stratejileri (Retrenchment Strategies)

Küçülme stratejileri, işletme maliyetlerinin azaltılmasını ve temel olmayan varlıkların elden çıkarılmasını içerir. Bu işlem, olası yeniden yatırımlar için "küçülme" den para kazanılmasını sağlayabilir veya seçilen bir stratejiye uygun bir biçimde kaynakları ve yetkinlikleri yeniden konumlandırabilir (Farid ve Flynn, 1992) Günümüzde, organizasyonlar ekonomik türbülans ve rekabetsiz maliyet yapısı, yatırımdaki yetersiz getiri, düşük rekabet gücü, finansal sıkıntı, piyasa düşüşü ve ekonomik gerileme gibi belirsizlik durumlarında hayatta kalma zorluklarının çoğuyla karşı karşıya kalmaktadır (Ung, Brahmana ve Pua, 2016). Özet olarak, küçülme stratejileri, firmaların fazla kapasitelerini satarak ölçek verimliliği artırmalarına yardımcı olan konsolidasyon sürecinin bir parçasıdır (Capron, Mitchell ve Swaminathan, 2001).

Küçülme stratejisi, şirketler tarafından şirket değerinin düşmesini önlemek için çeşitliliği veya işletmelerin faaliyetlerinin genel boyutunu azaltmak için kullanılan bir stratejidir (Singh, 1986). Piyasa kasımları sırasında, küçülme stratejileri genellikle işletme liderleri tarafından akla gelen ilk uygulamadır ve yapılan çalışmalar küçülme stratejisinin çoğu zaman iş başarısına etki eden kilit bir bileşen olduğunu göstermektedir (Cohee, 2017, s.13). Küçülme stratejileri, özellikle kısa vadede, durgunluk koşullarıyla başa çıkmak için işletmeler tarafından benimsenen en yaygın yaklaşım olarak görülmektedir. Olumlu bir açıdan bakıldığında, mevcut durgunluk, firmalara portföylerini yeniden incelemeleri ve ana faaliyet konusuna odaklanmaları için bir teşvik sağlamanın yanı sıra, işletme maliyetlerini düşürmek ve işletme dışı varlıkların elden çıkarılmasını artırmak için onlara iyi bir fırsat vermektedir. Olumsuz bir açıdan bakıldığında, maliyet, üretim ve varlıklardaki azalma, firmanın proaktif bir stratejik yeniden konumlandırması yerine olumsuz piyasa koşullarına karşı bir diz çökme tepkisi olarak düşünülebilir ve şartlar düzeldiğinde işletmenin yanıt verme kapasitesini zayıflatan bir sonuç olarak düşünülebilir. Durgunluğun belirli işletmeler üzerindeki değişken etkilerine ve iş faaliyetlerinin heterojenliğine karşı duyarlı olmasına rağmen, bunun ötesinde, firmaların niçin işten çıkarmayı seçtiklerini, işten çıkarmayı sağlayan veya kısıtlayan koşulları ya da işten

çıkarma ile işletmenin performansı arasındaki bağlantıları belirleyen çok az analiz bulunmaktadır.

2.2. Yatırım Stratejileri (Investment Strategies)

Herhangi bir kurumsal stratejinin asıl amacı, değer yaratmak ve sürdürülebilir bir rekabet avantajı sağlamaktır. Buna ek olarak, yatırım stratejisi verimlilikteki kazancı ve optimal sistemleri sürdürmeyi destekleyecektir (Bodislav, Bran ve Iovitu, 2014). Bir kriz gelmeden önce bir strateji planı geliştirilmeli ve uygulanmalıdır, çünkü işler değiştiğinde uygun bir plan geliştirmek zordur. Stratejinin tanımı, firmaların faaliyetlerini hedefleriyle uyumlu hale getirmektir (Alsolamy, Han ve Han, 2014). İşletmeler, ancak yapacakları yatırımlarla, sürdürülebilirliği yakalayıp en yüksek potansiyellerini ve karlılıklarını gerçekleştirebilirler. (Thompson-Elliott, 2016). Başarılı bir küresel stratejinin anahtarı, hedefler ve araçlar arasındaki etkileşimi yönetmektir. Tutarlı bir yatırım stratejisi kararları ve eylemleri, firmanın stratejik hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunan tüm kritik faktörleri içermelidir (Ghoshal, 1987).

Yatırım Stratejisi, İşletmelerin çekirdek operasyonları ve büyüme için genişleme planlarını finanse etmek için kullandıkları model olarak tanımlanmaktadır (Modigliani ve Miller, 1958; Pandey vd., 2000). Buna ek olarak, bu strateji verimlilikteki kazancı ve optimal sistemleri sürdürmeyi destekleyecektir (Bodislav, Bran ve Iovitu, 2014). Bu nedenle yatırım stratejisinin ana faaliyet konusunda mı yoksa ana faaliyet konusu dışında mı olacağı, kar büyümesi ve sürdürülebilir rekabet avantajının sağlanması bakımından önemlidir (Gray, Besosa ve Wimmer, 2015). Yatırım stratejisi yönteminin türü kaynak yetersizliğinden etkilenir. Yatırım yöntemi, firmanın yatırım stratejisini uygulamak için kaynakları nasıl kullandığıdır (Ortiz ve Martin, 2014). Yatırım stratejileri risklidir ve birçok işletme, inovasyon ve büyüme hakkında düşünmek için kısa vadeli hayatta kalmaya ve meşgul olmaya meyillidir. Büyüme genellikle, yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesiyle satışları ve karları artırmak için firmanın temel yetkinliklerini artırmaya odaklanır. Firmalar ayrıca yeni pazarlardaki fırsatları tespit edebilir veya mevcut ürün ve hizmetlerin mevcut müşterileri ile satışları artırabilir (Agnihotri, 2014). Yatırım stratejileri finans, yönetim becerileri, teknik uzmanlık gibi kaynakları gerektirir ve kaynakları sınırlı olan firmalar bunları daha az uygulayabilir. Bir kriz gelmeden önce bir strateji planı geliştirilmeli ve uygulanmalıdır, çünkü işler değiştiğinde uygun bir plan geliştirmek zordur (Alsolamy, Han ve Han, 2014).

Özetle, yatırım stratejileri, işletme ve sermaye giderleri (operasyonel veya sermaye giderleri) bağlamında, ar-ge ve verimlilik yatırımları, sermaye harcamalarındaki artış, pazarlama ve reklam yatırımları, çalışan eğitimi yatırımları, yeni ürün geliştirme yatırımlarını kapsamaktadır (Murthy, Rausand ve Virtanen, 2009; Williamson ve Zeng, 2009; Ton, 2014). Yatırım stratejileri portföy yönetimi bağlamındaysa, Ana faaliyet konusu endüstrilerdeki, pazarlardaki; varlıkların, şirketlerin satın alınması; Ana faaliyet konusu olmayan çeşitli endüstrilerdeki, pazarlardaki; varlıkların, şirketlerin satın alınmasını kapsamaktadır (Kukko, 2013; Angwin, 2014; Lehmann, 2015; Achtenhagen, Brunninge ve Melin, 2016).

3. TEKNOLOJİ SEKTÖRÜNDEKİ KÜÇÜLME VE BÜYÜME STRATEJİLERİNİN FİRMA PERFORMANSINA ETKİSİNİN ANALİZİ

Bu çalışma, teknoloji sektöründeki firmaların uyguladıkları küçülme ve yatırım stratejileri ve bu kurumsal stratejilerin firma performansı üzerindeki etkileri incelemiştir. Bu amaçla 2000-2021 yılları arasında BIST 100'de yer alan teknoloji sektöründeki şirketlerin piyasa daralmalarında uyguladıkları küçülme ve yatırım stratejileri belirlenerek ve bu stratejilerin firma performansı üzerinde anlamlı bir ilişki olup olmadığının saptanması amacıyla analizler yapılarak ve en fazla performansa sahip olan stratejilerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışmada firma performansı, normalleştirilmiş varlık getiri oranı (ROA), nakit akışlarının getiri oranı, tobin's Q, toplam hissedar getirisi, borsa kapanış fiyatı, varlıklardaki büyüme oranı, kümülatif performans ve hisse başına kazanç ile ölçülmüştür.

3.1. Yöntem Ve Hipotezler

Bu çalışmada, bu temettü ödemeleri ile firma performans değişkenleri arasındaki ilişkileri saptamak için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çalışmada yapılacak olan statik analiz, regresyon ve korelasyon tekniklerinden oluşmaktadır. Bu çalışmaya dahil edilen tüm değişkenler için korelasyon analizi yapılmaktadır. Analizler, IBM SPSS Statistics v.20.0 programları ile yapılmıştır. Bu çalışmada çoklu bağıntıyı tespit etmek amacıyla SPSS programında regresyon analizi yapılarak her bir alt sektör için değişkenlerin collinearity değerleri hesaplanmıştır. Çoklu bağıntı sorunu olan değişkenlerden yalnız birinin analize dâhil edilerek, diğeri veya diğeri analiz dışında bırakılmıştır.

3.1.1. Hipotezler

2003 yılında Kan'nın yaptığı çalışmada, firmaların ana faaliyet konularına yönelik yaptıkları yatırımların, ana faaliyet konusu olmayan varlık yatırımlarına göre firma performansını daha fazla arttırdığını vurgulanmaktadır. firmaların ana faaliyet konularına yönelik yaptıkları yatırımların, ana faaliyet konusu olmayan varlık yatırımlarına göre firma performansını daha fazla arttırdığını vurgulanmaktadır. Bu sonuç; 2014 yılında, Popli ve Sinha'nın 2013 yılında Hughes ve Mester'in; 2013 yılında Mohiuddin ve Su'nun; 2008 yılında, Mantravadi ve Reddy'in; 2006 yılında, Doukas ve Kan'in; 2006 yılında, Thornhill'in; 2004 yılında Miller'in; 2003 yılında, Haynes, Thompson ve Wright'in; 1997 yılında, Anand ve Singh'in; 1994 yılında ise Dubfsky'nin; 1992 yılında, Kaplan ve Weisbach'ın yaptıkları çalışmalarla tutarlıdır. Fakat, 2017 yılında Cohee'nin yaptığı çalışmada, hem çeşitlendirme amacıyla hem de ana faaliyet konusunda yapılan satın alımların firma performansı ile arasında herhangi bir anlamlı ilişkisinin bulunmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle bu çalışmada, daralan veya genişleyen piyasalarda, konsolidasyon odaklı satın almaların, çeşitlendirme odaklı satın almalara göre firma performansı ile arasında daha kuvvetli bir pozitif ilişki vardır.

Hipotez 1: Ana faaliyet konularıyla ilgili (core) şirket varlıklarının ediniminin (konsolidasyon), ana faaliyet konularıyla ilgili olmayan (non-core) şirket varlıklarının edinilmesine (çeşitlendirme) göre firma performansı ile arasında daha kuvvetli bir pozitif ilişki vardır.

2010 yılında Brauer ve Schimmer'in yaptıkları çalışmada vurgulandığı üzere yapılan elden çıkarmaların, firma performansını arttırdığı; yatırım stratejilerinin ise firma performansını azalttığı belirtilmektedir. Bu sonuç; 2013 yılında Vidal'ın; 2011 yılında ise Owers ve Alexander'ın; 2011 yılında, Zhou, Li ve Svejnar'ın; 2010 yılında Brauer ve Schimmer'in; 1999 yılında, Schlingemann, Stulz ve Walkling'in; 1998 yılında, Zhao'nun; 1997 yılında Bergh'in; 1996 yılında Hitt, Hoskisson, Johnson ve Moesel'in; 1992 yılında, Kaplan ve Weisbach'ın; Dubfsky'nin; 1992 yılında Cannella'nın; yaptıkları çalışmalarla tutarlıdır. Bu nedenle, bu çalışmada, piyasa ortamında, firma varlıklarındaki elden çıkarmanın, yeni firma varlıkların satın alınmasından ziyade firma performansı ile arasında daha kuvvetli bir pozitif ilişki olacağı varsayılmaktadır.

Hipotez 2: Firma varlıklarındaki elden çıkarmaların, yeni varlık alımına göre firma performansı ile arasında daha kuvvetli bir pozitif ilişki vardır.

3.2. Örneklem, Veri Seti Ve Kullanılan Değişkenler

Araştırmanın evrenini Türkiye'de teknoloji sektöründe faaliyet gösteren firmalar oluşturmaktadır. Verilerin doğruluğu ve ulaşılabilirliği bakımından araştırmanın örnekleme,

Borsa İstanbul (BİST) 100 endeksinde işlem gören ve teknoloji sektöründe faaliyet gösteren 6 adet firmadan (Arçelik, Alcatel, Aselsan, Netaş, Vestel elektronik, Vestel Beyaz Eşya) oluşmaktadır.

Bu çalışmada iki ana veri kaynağının kullanılmıştır. Her bir veri kaynağı 2000 ve 2016 yılları için 3'er aylık/yıllık dönemler halinde derlenmiştir. Buradaki ilk veri kaynağı; üçer aylık / yıllık kurumsal yatırımcı raporlarında açıklanan birleşme, satın alma ve tasfiye bilgileri ve işlem değerlerini belirlemek için yapılan ilgili pazar araştırmalarından oluşmaktadır. Çalışmada bu veriler portföy yönetim kararlarıyla ilgili kurumsal stratejileri belirlemek için analiz edilecektir. Böylece; varlık konsolidasyonu, çeşitlendirilmesi ve elden çıkarılması eylemleri tanımlanmış ve sınıflandırılmış olacaktır.

Bu çalışmadaki diğer bir veri kaynağı ise; BİST 100 ve kamuoyunu aydınlatma platformunun finansal veritabanlarından toplanan finansal performans göstergeleridir. Bu veriler, fiyat geçmişi, temettü ödemesi, nakit akış endeksleri, yatırım seviyeleri ve finansal performans göstergelerini de kapsayan finansal ölçütleri tanımlamak için kullanılacaktır.

Kullanılacak finansal performans göstergelerine ait verilerin kamuoyuna açıklanmasından dolayı BİST'ekayıtlı firmalar çalışma kapsamına alınmıştır.

3.2.1. Bağımlı Değişkenler

Bağımlı değişken bu modellerde genel olarak y ile gösterilmektedir. Bu değişken, x değişkenine bağlı olarak değişebilen veya ondan etkilenen (açıklanan) değişkendir. Bağımlı değişken sayısı bir tanedir. Fakat, bağımsız değişken sayısı birden fazla olabilmektedir. Eğer analizde tek bir bağımsız değişken varsa "Basit Doğrusal Regresyon" iki ve daha fazla bağımsız değişken varsa "Çoklu Doğrusal Regresyon" adı verilmektedir.

Bu çalışmada bağımlı değişken firma performansdır. İncelenen hipotezlerde firma performansını temsil eden değişkenlerdir. Bu değişkenler aşağıdaki gibidir:

- Varlık Getiri Oranı (Return on Assets (ROA))
- Nakit Akışlarının Getiri Oranı:
- Tobin's Q:
- Borsa Kapanış Fiyatı
- Varlıklardaki Artış (Assets Growth):
- Kümülatif Performans:

3.2.2. Bağımsız Değişkenler

Bağımsız değişkenler çoğunlukla x ile gösterilmektedir. Diğer bir değişken tarafından etkilenmeyen fakat y değişkeninin nedeni olan ve ya y değişkenini etkilediği düşünülen (açıklayıcı) değişkenin adıdır. Bu çalışmadaki bağımsız değişken veya öngördürücü (predictor) değişkenler, hipotezler çerçevesinde incelenen varlık dağıtım stratejilerini temsil eden değişkenlerdir. Bu değişkenler aşağıdaki gibidir:

- Serbest nakit akışı:
- Kâr Payı:
- Sermaye Yatırımı:
- Ana Birleşmeler (Core Consolidation):
- Çeşitlendirme (Diversification):

- Elden çıkarma (Divestiture):

3.3. Daralma Dönemlerinde Teknoloji Sektörü İçin Yapılan Çoklu Regresyon Analizleri

Alt sektörlerden teknoloji sektörü için $GSYİH \leq 0,05$ ile çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Bağımlı değişken olarak ROA, bağımsız değişken olarak ana faaliyet konusu yatırım, yatırım harcaması, elden çıkarma, ana faaliyet dışı yatırım, sermaye yatırımı alınmıştır.

Modele baktığımızda teknoloji sektöründe ROA değişkeni için yapılan regresyon analizinde bu değişken ile anlamlı bir ilişkiye sahip olan herhangi bir bağımsız değişken bulunmamaktadır

Modele baktığımızda teknoloji sektöründe Nakit Akış Getirisi değişkeni için yapılan regresyon analizinde bu değişken ile anlamlı bir ilişkiye sahip olan herhangi bir bağımsız değişken bulunmamaktadır

Tablo 1. Teknoloji Sektöründe Toplam Hissedar Getirisi Bağımlı Değişkeni için Regresyon Tahmin Değerleri ($GSYİH \leq 0,05$ için)

Model	B	Standart Hata	t değeri	Anlamlılık Düzeyi (p değeri)	Tolerance	VIF
Ana faaliyet dışı yatırım	-0,0740	90,437	-1,965	0,070	0,485	2,062
Yatırım harcaması	0,02386	0,000	1,804	0,093	0,381	2,622

Tablodan görüldüğü gibi madencilikte modele giren değişkenlerin hepsinin diğerlerinin VIF değerleri ≤ 10 dur. Buradan anlaşılacağı üzere bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunu bulunmamaktadır.

Modele baktığımızda teknoloji sektöründe toplam hissedar getirisi değişkenini ana faaliyet dışı yatırım ve yatırım harcaması anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Teknoloji sektöründe ana faaliyet dışı yatırımdaki 1 birimlik bir artış toplam hissedar getirisinde 0,074 birimlik bir azalışa neden olurken; yatırım harcamasındaki 1 birimlik bir artış toplam hissedar getirisinde 0,02386 birimlik bir artışa neden olmaktadır. Diğer bağımsız değişkenlerin toplam hissedar getirisindeki bağımlı değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir değişikliğe neden olmadığı için modelden çıkartılmıştır.

Modele baktığımızda teknoloji sektöründe Tobin's Q değişkeni için yapılan regresyon analizinde bu değişken ile anlamlı bir ilişkiye sahip olan herhangi bir bağımsız değişken bulunmamaktadır

Tablo 2. Teknoloji Sektöründe Borsa Kapanış Fiyatları Bağımlı Değişkeni için Regresyon Tahmin Değerleri ($GSYİH \leq 0,05$ için)

Model	B	Standart Hata	t değeri	Anlamlılık Düzeyi (p değeri)	Tolerance	VIF
Sermaye yatırımı	0,03772	0,000	2,309	0,037	0,477	2,099

Tablodan görüldüğü gibi teknoloji sektöründe modele giren değişkenlerden pazarlama gideri ve genel yönetim gideri hariç VIF değerleri ≤ 10 dur. Buradan anlaşılacağı üzere elden pazarlama gideri ve genel yönetim gideri hariç diğer bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunu bulunmamaktadır.

Modele baktığımızda teknoloji sektöründe hisse başına kazanç değişkenini sermaye yatırıma ilişkin, 1 birimlik bir artış hisse başına kazançta 0,03772 birimlik bir artışa neden olmaktadır. Diğer bağımsız değişkenlerin hisse başına kazanç bağımlı değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir değişikliğe neden olmadığı için modelden çıkartılmıştır.

Tablo 3. Teknoloji Sektöründe Varlık Artışı Bağımlı Değişkeni için Regresyon Tahmin Değerleri (GSYİH $\leq 0,05$ için)

Model	B	Standart Hata	t değeri	Anlamlılık Düzeyi (p değeri)	Tolerance	VIF
Sermaye yatırımı	0,01047	0,000	2,551	0,023	0,477	2,099
Yatırım harcaması	0,06308	0,000	1,872	0,082	0,381	2,622

Tablodan görüldüğü gibi teknoloji sektöründe modele giren değişkenlerden pazarlama gideri hariç VIF değerleri ≤ 10 dur. Buradan anlaşılacağı üzere elden pazarlama gideri hariç diğer bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunu bulunmamaktadır.

Modele baktığımızda teknoloji sektöründe varlık artışı değişkenini sermaye yatırımı ve yatırım harcaması anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Teknoloji sektöründe sermaye yatırımdaki 1 birimlik bir artış varlık artışında 0,01047 birimlik bir artışa ve yatırım harcamasındaki 1 birimlik artış varlık artışında 0,06308 birimlik artışa neden olmaktadır. Diğer bağımsız değişkenlerin varlık artışı bağımlı değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir değişikliğe neden olmadığı için modelden çıkartılmıştır.

Modele baktığımızda teknoloji sektöründe Tobin's Q değişkeni için yapılan regresyon analizinde bu değişken ile anlamlı bir ilişkiye sahip olan herhangi bir bağımsız değişken bulunmamaktadır

Tablo 4. Teknoloji Sektöründe Hisse Başına Kazanç Bağımlı Değişkeni için Regresyon Tahmin Değerleri (GSYİH $\leq 0,05$ için)

Model	B	Standart Hata	t değeri	Anlamlılık Düzeyi (p değeri)	Tolerance	VIF
Sermaye yatırımı	0,0000002814	0,000	4,520	0,000	0,477	2,099

Tablodan görüldüğü gibi madencilikte modele giren değişkenlerin hepsinin diğerlerinin VIF değerleri ≤ 10 dur. Buradan anlaşılacağı üzere bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunu bulunmamaktadır.

Modele baktığımızda teknoloji sektöründe hisse başına kazanç değişkenini sermaye yatırıma ilişkin, 1 birimlik bir artış hisse başına kazançta 0,02814 birimlik bir artışa neden olmaktadır.

Diğer bağımsız değişkenlerin hisse başına kazanç bağımlı değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir değişikliğe neden olmadığı için modelden çıkartılmıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu sektörde faaliyet gösteren firmaların daralan piyasa koşullarında yaptıkları Ana Faaliyet Konularına İlişkin Yatırımların; yine bu firmaların yaptıkları Ana Faaliyet Konusu Dışındaki çeşitlendirme yatırımlarına göre firma performansına daha kuvvetli etki ettiğine yönelik hipotez bu sektör için desteklenmiştir. Bu sonuç; 2014 yılında, Popli ve Sinha'nın 2013 yılında Hughes ve Mester'in; 2013 yılında Mohiuddin ve Su'nun; 2008 yılında, Mantravadi ve Reddy'in; 2006 yılında, Doukas ve Kan'ın; 2006 yılında, Thornhill'in; 2004 yılında Miller'in; 2003 yılında, Haynes, Thompson ve Wright'ın; 1997 yılında, Anand ve Singh'in; 1994 yılında ise Dubfsky'nin; 1992 yılında, Kaplan ve Weisbach'ın yaptıkları çalışmalarla tutarlıdır.

Bu sektörde faaliyet gösteren firmaların daralan piyasa koşullarında yaptıkları Elden Çıkarmaların, Ana Faaliyet Konusu Yatırımlar ve Ana Faaliyet Dışı Yatırımlara göre firma performansına daha kuvvetli bir etkisinin olduğuna yönelik hipotez, bu sektör için geçerli değildir. Bu sonuç, 2017 yılında Cohee'nin yaptığı çalışmayla tutarlıdır.

Çeşitlendirme ve Ana faaliyete ilişkin olarak çıkan sonuçların nedeninin piyasaların kötü gittiği dönemlerde bu ürünlere (ana faaliyete ilişkin) olan talebin azalmasına rağmen bu sektördeki net satışların içindeki ihracatın payının yüksek olmasına ve bu sektörün diğer sektörlerle karşılaştırıldığında daha kârlı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu nedenle firmalar her ne kadar piyasalardaki risk iştahı ve tüketim azalsa da yaptıkları ihracat bu olumsuzluğu gidemekte ve firmaları bu olumsuzluklara karşı korumaktadır.

Küçülme stratejilerine ilişkin çıkan bu sonucun nedeni ise; bu sektördeki sabit maliyetlerin ve başlangıç yatırımlarının çok yüksek olması nedeniyle bu firmaların genel olarak çok fazla küçülme stratejilerine başvurmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Özetle, Genel olarak Teknoloji Sanayii için piyasanın daraldığı dönemlerde firmaların yaptıkları Ana Faaliyet Konularına ilişkin yatırımları genel olarak bu sektörde faaliyet gösteren firmaların performansını olumlu yönde etkilemektedir. Fakat bu dönemde bu firmaların yaptıkları Ana Faaliyet Dışı Konulara ilişkin yaptıkları çeşitlendirme yatırımları firma performansını azaltmaktadır. Bu sektörde faaliyet gösteren firmaların yaptıkları Ana Faaliyet Konusu Yatırım ve Elden Çıkarmaların ise firma performansına herhangi bir anlamlı etkisi bulunmamaktadır. Tüm bu sonuçlardan hareketle, bu sektörde faaliyet gösteren firmaların daralma dönemlerinde Ana faaliyet alanlarına ilişkin yatırım yapmaya deva etmeleri, Ana Faaliyet Konularının Dışındaki çeşitlendirme yatırımlarından ve küçülme stratejilerinden kaçınmalarının gerekli olduğu düşünülmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Achtenhagen, L., Brunninge, O., and Melin, L. (2017). Patterns of Dynamic Growth in MediumSized Companies: Beyond the Dichotomy of Organic Versus Acquired Growth. *Long Range Planning*, 50 (4), 457–471. doi:10.1016/j.lrp.2016.08.003
- Agnihotri, A. (2014). Corporate reputation based theory of choice between organic, hybrid and inorganic growth strategies. *Corporate Communications: An International Journal*, 19 (3), 247-259.
- Ahn, S. (2003). Efficiency of the internal capital markets and corporate spinoff decision.

- Alsolamy, A. A., Khan, U. A., & Khan, P. M. (2014, March). IT-business alignment strategy for business growth. In *Computing for Sustainable Global Development (INDIACom)*, 2014 International Conference on (pp. 364-366). IEEE.
- Anand, J., Singh, H., (1997), “ Asset redeployment, acquisitions and corporate strategy in declining industries”, *Strategic Management Journal*, Vol. 18, Summer 1997 Special Issue: Organizational and Competitive Interactions (Jul., 1997), pp. 99-118.
- Angwin, D. (2014). *In search of growth: Choosing between organic, MandA, and strategic alliance strategies*. London, UK: AandC Black.
- Bergh D.D., 1997. Predicting divestiture of unrelated acquisitions: an integrative model of ex ante conditions. *Strategic Management Journal*. 18 (9): 715–731.
- Bodislav, D. A., Bran, F., & Iovitu, M. (2014). Managing Corporate Strategy from the Expansion Perspective 1. *Revista de Management Comparat International*, 15 (5), 566.
- Brauer, M., ve Schimmer, M. (2010). Performance effects of corporate divestiture programs. *Journal of Strategy and Management*, 3 (2), 84-109.
- Buvik, A., and Reve, T. (2001). Asymmetrical deployment of specific assets and contractual safeguarding in industrial purchasing relationships. *Journal of Business Research*, 51(2), 101-113.
- Cannella, A. A. J. (1992). *Executive departures from acquired firms: Antecedents and performance implications*. (Doctoral Dissertations Columbia University)
- Cohee, G. L., (2017), “Corporate Asset Deployment Strategies During Market Contractions: A Defense Sector Analysis”, Doctorate Dissertation, Degree of Executive Doctorate of Business Administration In the Crummer Graduate School of Business Rollins College, Florida
- Doukas, J. A., ve Kan, O. B. (2006). Does global diversification destroy firm value?. *Journal of International Business Studies*, 37 (3), 352-371.
- Ebben, J. J., ve Johnson, A. C. (2011). Cash conversion cycle management in small firms: Relationships with liquidity, invested capital, and firm performance. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 24 (3), 381-396.
- Farid, M. I., and Flynn, D. M. (1992). The strategic choice of chapter 11: An examination of the critical factors. *Review of Business*. 13. (4), 32-37.
- Ghoshal, S. (1987). Global strategy: an organizing framework. *Strategic Management Journal*. 8: 425-440.
- Gonzalez, A., and Javoy, E. (2011). Microfinance and the role of policies and procedures in saturated markets and during periods of fast growth. *MicroBanking Bulletin*, September.
- Gray, H., Besosa, R., and Wimmer, L. (2015). Failed Integrations are the Seed Bed for Turnaround Work: The Pitfalls of Corporate M&A Strategy. *The Journal of Private Equity*, 18 (3), 1920.
- Haynes, M., Thompson, S., ve Wright, M. (2003). The determinants of corporate divestment: evidence from a panel of UK firms. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 52 (1), 147-166.
- Hitt, M. A., Hoskisson, R. E., Johnson, R. A., ve Moesel, D. D. (1996). The market for corporate control and firm innovation. *Academy of management journal*, 39 (5), 1084-1119.

- Hughes, J. P., ve Mester, L. J. (2013). Measuring the performance of banks: Theory, practice, evidence, and some policy implications.
- Kan, O. B. (2003). Corporate investment activity, industrial and global diversification and internal capital markets. Doctoral dissertation of Old Dominion University.
- Kaplan, S. N., ve Weisbach, M. S. (1992). The success of acquisitions: Evidence from divestitures. *The Journal of Finance*, 47 (1), 107-138.
- Kukko, M. (2013). Knowledge sharing barriers in organic growth: A case study from a software company. *The Journal of High Technology Management Research*, 24 (1), 18-29.
- Lehmann, D. R. (2015). Marketing and Organic Revenue Growth. *Gfk-Marketing Intelligence Review*, 7 (1), 16-21. doi:10.1515/gfkmir-2015-0002
- Mantravadi, D. P., and Reddy, A. V. (2008). Post-merger performance of acquiring firms from different industries in India. *International Research Journal of Finance and Economics*, (22).
- Miller, D. J. (2004). Firms' technological resources and the performance effects of diversification: A longitudinal study. *Strategic Management Journal*, 25: 1097–1120.
- Modigliani, F., and Miller, M. (1958). The cost of capital, corporation finance and the theory of investment. *American Economic Review*, 48, 261-97.
- Mohiuddin, M., ve Su, Z. (2013). Offshore outsourcing of core and non-core activities and integrated firm-level performance: An empirical analysis of Québec manufacturing SMEs. *M@ n@ gement*, 16 (4), 454-478.
- Murthy, D. N. P., Rausand, M., and Virtanen, S. (2009). Investment in new product reliability. *Reliability Engineering & System Safety*, 94(10), 1593-1600.
- Nohel, T., ve Tarhan, V. (1998). Share repurchases and firm performance:: new evidence on the agency costs of free cash flow. *Journal of Financial Economics*, 49 (2), 187-222.
- Ortiz-de-Urbina-Criado, M., Angel Guerras-Martin, L., and Montoro-Sánchez, Á. (2014). The choice of growth method: strategies and resources. *Academia Revista Latino Americana de Administración*, 27 (1), 30-45.
- Owers, J., ve Alexander, A. (2011). Market reactions to merger, acquisition, and divestiture announcements in the media industries. *International Journal on Media Management*, 13 (4), 253-276.
- Pandey, M., Chotigeat, T., and Ranjit, K. (2000). Capital structure choices in an emerging capital market: The case of Thailand. *Management and Change*, 4, 1-14.
- Popli, M., ve Sinha, A. K. (2014). Determinants of early movers in cross-border merger and acquisition wave in an emerging market: A study of Indian firms. *Asia Pacific Journal of Management*, 31 (4), 1075-1099.
- Schlingemann, F. P., Stulz, R. M., and Walkling, R. A. (1999). Corporate focusing and internal capital markets (No. w7175). National Bureau of Economic Research.
- Singh, J. V. (1986). Performance, slack, and risk taking in organizational decision making. *Academy of Management Journal*. 29 (3), 562-585.
- Thompson-Elliott, R. (2016). A qualitative study of the growth strategies of mature small businesses.

- Thornhill, S. (2006). Knowledge, innovation and firm performance in high-and low-technology regimes. *Journal of business venturing*, 21 (5), 687-703.
- Ton, Z. (2014). The good jobs strategy: How the smartest companies invest in employees to lower costs and boost profits. Houghton Mifflin Harcourt.
- Ung, L. J., Brahma, R., & Puah, C. H. (2016). Does retrenchment strategy induce family firm's value? A study from Malaysia. *International Journal of Management Practice*, 9 (4), 394-411.
- Uwuigbe, U., Jafaru, J., ve Ajayi, A. (2012). Dividend policy and firm performance: A study of listed firms in Nigeria. *Accounting and Management Information Systems*, 11 (3), 442-454.
- Vidal, M. E. (2013). Adding by Subtracting: The Impact of Performance Feedback on Divestitures (Doctoral dissertation, Duke University).
- Williamson, P.J. ve Zeng, M. (2009) 'Value-for-money Strategies for Recessionary Times', *Harvard Business Review*, 87, 3, 66-74.
- Zhao, J. (1998). Corporate Refocusing in the 1990s: An Empirical Investigation of Its Performance Consequences (Doctoral dissertation, Southern Illinois University at Carbondale).
- Zhou, Y. M., Li, X., ve Svejnar, J. (2011). Subsidiary divestiture and acquisition in a financial crisis: Operational focus, financial constraints, and ownership. *Journal of Corporate Finance*, 17 (2), 272-287.

**MARKA GÜCÜ YÜKSEK DEVLET OKULU VEYA ÖZEL OKULLARDA
LİDER ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMEN LİDERLİK STİL DEĞİŞİMİNİN
EĞİTİME YANSIMASI**

**THE CONCEPT OF TEACHING LEADERS IN PUBLIC OR PRIVATE SCHOOLS
WITH HIGH BRAND POWER AND THE REFLECTION
OF TEACHER LEADERSHIP STYLE CHANGE ON EDUCATION**

Ayşe AK

**Kırıkkale Üniversitesi SBE İşletme Anabilim Dalı İşletme Bölümü Yüksek Lisans Tez
Öğrencisi e-mail: ORCID: 0000-0002-4597-9174**

Danışman: Prof. Dr. Tülin DURUKAN

Özet

İnsanoğlu dünyaya gelmesinden itibaren öğrenmeye başlar. Bu öğrenme öncelikle doğuştan var olan içgüdüsel etmenlerle birlikte reflekslerden oluşur. Ancak insanın büyüüp olgunlaşma sürecinde yaşadığı toplumda var olma ve uyumu gereklidir. Bu gereksinim insanoğlunun yaşadığı topluma ait kültürü ve kuralları öğrenmeye mecbur bırakır. Bu öğrenme yaşantısı sonucu doğal olabileceği gibi kişinin kendi isteğiyle istendik kalıcı davranışları sonucu da olabilir. Birçok ülkede eğitim okul ve benzeri eğitim kurumlarında verilmektedir. Okullarda eğitim sisteminin en önemli öğeleri öğrenci, öğretmen ve okuldur. Öğrenci ileride hayatını sürdürebilmek için belli bir eğitimden geçerek gelecekte hayatını sürdüreceği mesleğe okulla birlikte hazırlanır. Bugün eğitimde pek çok şey değişti. Araştırma; eğitim ve öğretim de marka olan devlet okulu veya özel okullarda görev yapan öğretmen liderlik stil değişiminin eğitime yansısıyla, geçmiş ve şimdiki kıyaslayarak milenyum çağında eğitimdeki değişimini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Marka, Eğitim, Öğretmen, Liderlik, Okul

Abstract

Human beings begin to learn from the moment they come into the world. This learning consists primarily of reflexes along with innate instinctive factors. However, in the process of growing and maturing, it is necessary to exist and adapt to the society in which he lives. This need compels human beings to learn the culture and rules of the society in which they live. This learning experience may be natural or the result of the person's voluntary permanent behaviour. In many countries, education is provided in schools and similar educational institutions. The most important elements of the education system in schools are students, teachers, and school. In order to continue his life in the future, the student passes through a certain education and prepares himself for the profession, which he will continue together with school. Today, a lot of education has changed. Research; with the reflection of the teacher leadership style change in public or private schools, which are also brands in education and training, on education, it was made in order to reveal the change in education in the millennium age by comparing the past and present.

Keywords: Brand, Education, Teacher, Leadership, School

1.GİRİŞ

1.1. Kuramsal Çerçeve

1.1.1.Liderlik Yaklaşımları

Liderlik yaklaşımları 3 grupta incelenebilir. Bunlar;

1.Özellikler Yaklaşımı

2.Davranış Yaklaşımı

3.Durumsallık Yaklaşımı

Bu yaklaşımlar aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Ertürk 1995:136-142).

1.1.2.Özellikler Yaklaşımı:

Kişinin grubun yöneticisi olması ve lider olarak ortaya çıkmasında kişinin taşıdığı özellikler etkili olmaktadır. Özellikler yaklaşımı lider olan kişinin gruptaki diğer üyelerden farklı olduğunu kabul etmektedir. Liderlerin özellikleri hakkında pek çok araştırma yapılarak hepsinin ortak noktası liderin diğerlerinden farklı olduğudur (Uygur, A: 2009.s.127).

1.1.3.Davranışsal yaklaşım:

Liderin özelliklerinden ziyade grup üyelerine veya astlara karşı gösterilen davranışlar üzerinde durmuştur. Liderin astları ile haberleşme şekli, yetki devredip etmemesi, planlama ve kontrol şekli, amaçları belirleme şekli gibi davranışları liderin etkinliğini belirleyen önemli faktörler olarak ele alınmıştır.Bu nedenle bu yaklaşımda liderlerin diğer üyelere davranışlarına önem verilmektedir(Koçel, 2005).

Belirli hallerde göreve yönelik lider tipinin daha etkili olabileceği düşüncesi savunulsa da “insana yönelmiş” lider tipinin daha başarılı olacağı görüşü doğrulanmıştır(Uygur, 2009:127-128).

1.1.4. Durumsallık Yaklaşımı

Bu yaklaşım ise liderliğin oluştuğu şartlar ve ortama öneme vermektedir. Varsayıma göre , liderliğin etkinliğinin belirlenmesindeki unsurlar şunlardır: Gerçekleşmesi istenilen amacın özelliği, grup üyelerinin yetenek ve beklentileri, liderliğin oluştuğu örgüt özelliği, lider ve gruptaki üyelerin geçmişteki yaşamış olduğu tecrübeleridir.

1.2.1.Liderlik, Öğretmen ve Öğretim Kavramları

Liderlik, belirli şartlar altında belirli kişisel ve grup amaçlarını gerçekleştirmek için bir kimsenin başkalarının faaliyetlerini etkilemesi ve yönlendirmesi süreci olarak tanımlanabilir. Liderlik, liderin yaptığı işlerle ilgili bir süreçtir. Lider ise, başkalarını belli bir amaç yönünde davranmaya yönelten kişidir. Buna göre liderlik sürecinin özünü, bir kişinin başkalarını etkileyebilmesi oluşturmaktadır (Ertürk, 1995:135).

Öğretmen, öğretme sürecindeki yönlendirmeyi sağlayan kişidir. Okulda veya eğitim kurumlarında öğrencinin öğrenme yaşantısında rehberlik yapan, kendi branşında uzman kişidir. Öğretmenin iki temel yeterliliğe sahip olması gerekir ilki kendi branşındaki alan bilgisi ikincisi ise mesleki açıdan yeterliliğidir. Ek olarak da öğretmenin genel kültür bilgisine sahip olması gerekir.

Öğretim; öğrencinin öğrenmesine yardım ve liderlik edilerek bu sürecin başarılı bir şekilde devam ettirilmesi ve tamamlanması için öğretmenin rehberlik yaptığı tüm iş ve işlemlere öğretim denir. Öğretimin amaçları; kullanılması gerekli içeriği, araç ve gereci, yapılması gerekli

etkinlikleri belirler. Öğretiminde başarı için ders türü, ders için kullanılması planlanan içerik, stratejiler ve teknikler önemlidir. Öğretim hem bilgi hem de beceri edinilecek şekilde planlanmalıdır. Öğretimde başarı ve kalite için uygun strateji, yöntem-teknik, ölçme-değerlendirme üç ana unsurdur (Özçelik, 1998.s.3).

Liderlik stilleri kapsamında bazı öğretmenler dersini sınıf içerisinde otoriter ve baskıcı pasif öğrenme etkinlikleriyle işlerken, bazıları ise demokratik ve katılımcı aktif öğrenme etkinlikleriyle işlemektedirler. Bu ise öğretmenin liderlik stiliyle doğrudan ilgilidir.

1.2.2.Liderlik Türleri

Alan yazın incelendiğinde çok farklı liderlik türleri bulunmaktadır. Ancak bunların en önemlileri; otokratik, demokratik, hümanist, bürokratik ve karizmatik liderlik türleridir. Saruhan ve Yıldız'a göre (2009) (akt. Ak, 2015) çalışmasında bu liderlik tipleri şu şekilde aktarılmıştır.

Otokratik Liderlik Tarzı; Geleneksel liderlik tarzları içerisinde en fazla dikkat çeken liderlik tarzıdır. Bu tarzı benimseyen lider, katılımcı olmayarak tüm yetkinin kendisinde olması isteğiyle çalışmaktadır. Otokratik liderlik tarzında tüm yetki liderdedir. Bu türdeki lider kişilere emir verme ve hatalarını eleştirme yöntemleriyle motivasyonu sağlamaya çalışırlar (Ak, 2015:s.38).

Demokratik Liderlik Tarzı; Bu liderlik biçimi otokratik liderliğin tam aksi yapıya sahip olup hemen hemen her konuda fertlerin düşüncesini alarak ve katılımcılığı benimsemiştir. Günümüz itibarıyla katılımcılığın önemli olduğu bu liderlik biçimi alan yazında katılımcı liderlik olarak da bilinmektedir (Ak, 2015:s.39).

Liderlik stiline göre sınıf içinde kimi öğretmen otoriter ve baskıcı bir şekilde pasif öğrenme etkinlikleri ile ders işlerken kimi öğretmen demokratik ve katılımcı bir şekilde aktif öğrenme etkinlikleri ile ders işlemektedir. Bu durum öğretmenin liderlik stili ile birebir ilgilidir.

Karizmatik Liderlik Tarzı; Karizma TDK sözlüğünde “etkileycilik” olarak tanımlanmıştır. Saruhan ve Yıldız (2009)’a göre (akt, Ak, 2015:s.40) çalışmasında karizmatik liderlerin kendine güvenen, vizyonu net olup ayrıca ihtiyaç duydukları güce buldukları örgütlerde sahip bireyler olduğunu belirtmiştir. Karizmatik lideri diğerlerinden farklılaştıran; kişileri inanmış olduğu amaca ulaşmada harekete geçirme yetisine sahip öngörü ve vizyon sahibi olmalarıdır.

Hümanist (İlişki Odaklı) Lider; Ergun’a göre (2013: s.112) (akt. Ak, 2015: s.43) çalışmasında hümanistik liderin daha çok korumacı olduğuna değinmiştir. Çalışanları takdir sistemiyle motivasyonunu sağlayarak, zorunlu haller harici ceza sistemini reddettiğini, bu tip liderler daha çok duygusal zekâları doğrultusunda hareket ettiklerini aktarmıştır.

Eğitimde de öğretmenler öğrencilerinin motivasyonunu duygusal bağlamda sağlayarak hedefine ulaşmaktadır.

Bürokratik Lider; Ak (2013)’a göre bürokratik lider hedef ve bu hedeflere ulaşılacak yöntemleri belirleyerek, hedefleri kişilere belirli görevler vererek paylaşımını sağlamıştır. Yani kendisinde olan yetkiyi paylaşmıştır ancak bireyin düşüncesi önemli değildir ve dikkate alınmamaktadır.

1.2.3.Türk Milli Eğitiminin Amaçları ve İlkeleri:

Türk Milli Eğitiminin Amaçları, Anayasamızda Milli Eğitimle ilgili yönergeleri istikametinde 16.6.1983 tarihli ve 2842 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda son şeklini alarak, amaçlar okul programlarında baş kısma koyulmuştur.

Bahsi geçen kanunda Türk Milli Eğitim Sistemini Düzenleyen Genel Esaslar” kısmında birinci bölümde, Türk Milli Eğitiminin Amaçları şu şeklide açıklanmıştır: (mevzuat.gov.tr).

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve de Atatürk milliyetçiliğine bağlı Türk Milletini, milli, ahlaki, insani, manevi, kültürel değerlerini benimseyerek, koruyan ve geliştiren; ailesi, vatani, milleti seven ve her zaman yükseltmeye çalışan; insan hakları ve Anayasa başlangıcında bulunan temel ilkelere dayalı demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumlulukların bilincinde olup tüm bunları davranış şekline dönüştürmüş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
2. Bedenen, zihnen, ahlaki, ruhi ve duygu bütünlüğü dengelerine içeren sağlıklı gelişmiş kişilik ve karaktere sahip olan, bilimsel ve hür düşünme gücüyle makro dünya görüşü ile insan haklarına saygılı bireyler, şahsiyete ve girişime gerekli önemi veren, içinde yaşadığı ve ait olduğu toplum karşısında sorumluluk bilinci geliştirmiş, yaratıcı, duyarlı fertler yetiştirmek;
3. İlgi ve yeteneklerini geliştirip olması gereken bilgi, beceri, davranışla beraber iş görme şartlarını kapsayan alışkanlıklar kazandırılarak fertlerin hayata hazırlanmaları ve beraberinde kendilerini mutlu edip toplum mutluluğunda katkı sağlayacak meslek edinmelerini sağlamak.

Genel amaçların açıklanmasından sonra ilgili kanunun 3. Maddesinde özel amaçlar da; Türk eğitim ve öğretim sistemi, bu genel amaçların gerçekleştirilmesi için düzenlenerek, farklı türde eğitim kurumlarının özel amaçları, genel amaçlara ve aşağıdaki temel öğelere uygun olarak tespit edilir şeklinde ifade edilmektedir.

2. YÖNTEM

Öğretmen Liderlik Ölçeği Anketinde kullanılan veriler analiz edilirken SPSS IBM v20.0 programı kullanılarak yapılmıştır. Uygulanan ankete ait veriler Excel’de düzenlenmiştir. Çalışmada öncelikle bireylere ait frekans değerleri hesaplanarak demografik veriler oluşturulmuştur. Çalışmaya dahil edilen 100 bireyin 62’si kadın, 38’i erkektir ve bu bireylerin 50’si devlet okulu 50’si ise özel kurumda çalışmaktadır. Çalışmanın amacı öğretmen liderlik stilini açısından devlet okulu ile özel okul arasında anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığının incelenmesidir. Ölçeğe ait puanlar hesaplandıktan sonra verilere Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Test sonucunda p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu sonucun 0,05’ten küçük çıkması verilerin normal dağılımdan gelmediği sonucunu göstermektedir. Veriler normal dağılımdan gelmediği için analiz sonuçları elde edilirken Ki-Kare Testi ile Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır.

3.BULGULAR

Tablo 1. Cinsiyet ve Çalışılan Kurum Bilgilerine Göre Öğretmen Liderlik Stilleri Ölçeğine Verilen Cevaplara ait Sayısal Veriler ile Ki-Kare Testi

		Otokratik Baskıcı Stil	Yarı Demokratik Stil	Demokratik/Katılımcı Liderlik Stili	p değeri
Cinsiyet	Kadın	N	20	33	9
		%	32,3%	53,2%	14,5%
	Erkek	N	18	14	6
		%	47,4%	36,8%	15,8%

Çalışılan Kurum	Devlet Okulu	N	8	27	15	0,00
		%	16,0%	54,0%	30,0%	
	Özel Okul	N	30	20	0	
		%	60,0%	40,0%	0,0%	
Toplam	N	38	47	15		
	%	38,0%	47,0%	15,0%		

Tablo 1’de Öğretmen liderlik stillerinin cinsiyet ve çalışılan kurum bilgisi değişkenlerine ait Ki-kare testi ve çapraz tablo sonucu gösterilmiştir. Ki-kare testi sonucuna göre Öğretmen liderlik stilleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuyorken, çalışılan kurum ile arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ki kare sonucunun 0,05’ten küçük çıkması aralarında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Sonuçlar incelendiğinde devlet okulunda çalışan öğretmenlerin %16’sı otokratik baskıcı stil iken özel okulda çalışanlarda bu oran %60’tır. Devlet okulunda çalışan öğretmenlerin %30’u demokratik katılımcı liderlik stili iken bu oran özel okulda çalışan öğretmenlerde %0 bulunmuştur.

Tablo 2. Öğretmen Liderlik Stilleri Ölçeğinden Alınan Puanlar ile Cinsiyet ce Çalışılan Kurum Bilgileri Arasındaki İlişkinin Mann-Whitney U Testi ile İncelenmesi

			Öğretmen Liderlik Stilleri Ölçeği	p değeri
Cinsiyet	Kadın	N	62	0,511
		Ortalama	67,02	
		Standart Sapma	9,42	
	Erkek	N	38	
		Ortalama	65,71	
		Standart Sapma	9,8	
Çalışılan Kurum	Devlet	N	50	0,00
		Ortalama	71,78	
		Standart Sapma	7,78	
	Özel	N	50	
		Ortalama	61,26	
		Standart Sapma	66,52	

Tablo 2’de Öğretmen Liderlik Stilleri Ölçeğinden Alınan Puanlar ile Cinsiyet ile Çalışılan Kurum Bilgileri Arasındaki İlişki iki değişkenli verilerde kullanılan Mann-Whitney U Testi ile İncelenmiştir ve ortalama, standart sapma değerleri tabloda gösterilmiştir. Mann Whitney U Testi değişkenlerden birisi sayısal veri diğeri ise kategorik veri olduğu durumlarda kullanılır. Analiz sonucuna göre p değerinin 0,05’ten küçük çıkması iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Cinsiyet değişkeni ile öğretmen liderlik stilleri ölçeği incelendiğinde, p değerinin 0,511 olması bu iki değişken arasında anlamlı farklılık bulunmadığını göstermektedir. Çalışılan kurum ile öğretmen liderlik stilleri ölçeğine bakıldığında ise p değerinin 0,00 olduğu görülmektedir. Bu da iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir.

4.SONUÇ

Öğretmen Liderlik Ölçeğinden alınan puanlar 25 puan ile 125 puan arasında değişmektedir. Alınan puanlar neticesinde, 17-64 arasında olan bireyler otokratik baskıcı stil, 65-76 arasında olan bireyler yarı demokratik stil, 77-86 arasında olan bireyler ise demokratik/katılımcı liderlik stili olarak gruplandırılmıştır. Gruplandırma sonucunda 100 bireyin 38’inin otokratik baskıcı stil, 47’sinin yarı demokratik stil ve 15’inin demokratik/katılımcı liderlik stiline sahip olduğu belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Ak, F. (2015). Okul Müdürlerinin Liderlik Türleri ve Öğretmenlerin Motivasyonları Üzerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Ertürk, Mümin (1995); *İşletmelerde Yönetim ve Dağıtım A.Ş.*, İstanbul *Organizasyon*, Alfa Basın Yayım.
- Özçelik, D.A. (1998). *Eğitim Programları ve Öğretim*. Ankara: ÖSYM Yayınları
- Koçel, T. (2005), *İşletme Yöneticiliği*. 10.Basım, Arıkan Yayınevi, İstanbul.
- Uygur, A.(2009), *Yönetim ve Organizasyon*, Nobel Yayın, Ankara,3.Baskı
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. *Türk Milli Eğitim Temel Kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden erişildi. (erişim: 06.07.2021).
- [Türk Dil Kurumu Sözlükleri \(sozluk.gov.tr\)](http://sozluk.gov.tr) adresinden erişildi. (erişim: 17.05.2022)

SEYAHAT VE TURİZM (T&T) REKABET EDEBİLİRLİK ENDEKSİ AÇISINDAN TÜRKİYE'NİN KONUMU

POSITION OF TURKEY IN TERMS OF THE TRAVEL AND TOURISM (T&T) COMPETITIVENESS INDEX

Sadık SERÇEK¹, Yıldız YILDIZ²

¹ Doç Dr., Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/ İşletme Bölümü,
Orcid: 0000-0003-2429-320X

²Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü / İşletme Bölümü, e-mail: Orcid: 0000-
0002-1908-3606

Özet

Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Raporu'nda yer alan Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi (TTCI), bir ülkenin kalkınmasına, rekabet gücüne katkıda bulunan Seyahat ve Turizm (T&T) sektörünün sürdürülebilir gelişimini sağlayan faktörler ve politikalar setini ölçmektedir. Seyahat ve Turizm (T&T) Rekabet Edebilirlik Endeksi 4 alt endeks(Çevresel Faktörler, Turizm & Seyahat Politikası ve Etkinleştirme, Altyapı, Doğal ve Kültürel Kaynaklar) ve 14 kritere(İş Çevresi, Emniyet ve Güvenlik, Sağlık ve Hijyen, İnsan Kaynakları ve İş Gücü Piyasası, Bilgi İşlem Teknolojilerine Hazırlık, Seyahat ve Turizmin Önceliklendirilmesi, Uluslararası Açıklık, Fiyat Rekabeti, Çevresel Sürdürülebilirlik, Havayolu Ulaşım Altyapısı, Yer ve Liman Altyapısı, Turist Hizmet Altyapısı, Doğal Kaynaklar, Kültürel Kaynaklar ve İş Seyahati) göre değerlendirme yapmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı 2019 Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi (TTCI) içerisinde Türkiye'nin konumunun belirlenmesi olup, çalışma içerisinde ilk önce turizmde rekabet kavramına ve Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi Rekabet Faktörleri'ne yer verilmiştir. İkinci bölümünde çalışmanın yöntemi açıklanmış olup üçüncü bölümünde yapılan içerik analizine ait bulgularına yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Çalışma neticesinde ilgili endekste 140 ülke/ekonomi arasından 43. sırada konumlandığı sonucuna ulaşılmıştır. İlaveten Türkiye'nin TTCI kriterleri içerisinde yer alan pozitif yönlerinin geliştirilmesi ve nispeten zayıf yönlerinde ise iyileştirmeler yapmaya gitmesi önerilmektedir. Böylelikle endeks içerisindeki konumunu üst sıralara taşıyabilecek ve küresel turizm sektöründeki pasta payını artırmaya çalışabileceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Raporu, Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi, Türkiye

Abstract

The Travel and Tourism Competitiveness Index (TTCI), included in the Travel and Tourism Competitiveness Report, measures the set of factors and policies that ensure the sustainable development of the Travel and Tourism (T&T) sector that contributes to the development and competitiveness of a country. The Travel and Tourism (T&T) Competitiveness Index evaluates according to 4 sub-indices(Enabling Environment, T&T Policy and Enabling Conditions, Infrastructure, Natural and Cultural Resources) and 14 criteria(Business Environment, Safety and Security, Health and Hygiene, Human Resources and Labour Market, ICT Readiness, Prioritization of Travel & Tourism, International Openness, Price Competitiveness, Environmental Sustainability, Air Transport Infrastructure, Ground and Port Infrastructure, Tourist Service Infrastructure, Natural Resources, Cultural Resources and Business Travel). In this direction, the aim of the study is to determine the position of Turkey in the 2019 Travel and Tourism Competitiveness Index (TTCI), in the study, firstly, the concept of competition in tourism and the Competition Factors of Travel and Tourism Competitiveness Index are included. In the second part, the method of the study is explained and in the third part, the findings of the content analysis are included. In the last part of the study, the results and suggestions are given. As a result of the study, it has been concluded that it is in the 43rd place among 140 countries/economy in the relevant index. In addition, it is suggested that Turkey should develop its positive aspects within the TTCI criteria and make improvements in its relatively weak aspects. Thus, it is thought that it will be able to move its position in the index to the top and increase its share of the pie in the global tourism sector.

Keywords: The Travel and Tourism Competitiveness Report, Travel and Tourism Competitiveness Index, Turkey

1. GİRİŞ

Bir destinasyonun rakiplerine göre pazar konumunu korurken kaynaklarını sürdüren katma değerli ürünler yaratma ve entegre etme yeteneği olarak ifade edilen turizm rekabet edebilirliği turizm sektörü açısından büyük önem arz eden bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır(Hassan, 2000). Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından, rekabet edebilirliği belirli kriterlere göre ölçen bir rapor hazırlanmaktadır. Bu rapor Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Raporu (The Travel and Tourism Competitiveness Report - TTCR) adlandırılmaktadır; a rapor içerisinde ülke/ekonomi sıralama ve puanlarından oluşan Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi (The Travel & Tourism Competitiveness Index - TTCI)'ne yer verilmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı 2019 Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi (The Travel & Tourism Competitiveness Index - TTCI) içerisinde yer alan Türkiye'nin konumunu incelemektir. Bu amaçla 2019 Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi (The Travel & Tourism Competitiveness Index - TTCI) içerisinde yer alan Türkiye'nin alt endekslere göre konumu irdelenmiştir.

Bu bağlamda çalışma içerisinde ilk önce turizmde rekabet kavramına ve Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi Rekabet Faktörleri'ne yer verilmiştir. İkinci bölümünde çalışmanın yöntemi açıklanmış olup üçüncü bölümünde yapılan içerik analizine ait bulgularına yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1. Turizmde Rekabet Kavramı

İşletmeler ve ülkeler turizm sektöründe var olabilmek, konumunu koruyabilmek ve yükseltebilmek için rakiplerine karşı daha avantajlı konumda bulunmak istemektedirler. Bu nedenle turizmde rekabet kavramının önemi gün geçtikçe daha da artmaktadır.

Turizmde rekabet edebilirlik, bir destinasyonun rakiplerine göre pazar konumunu korurken kaynaklarını sürdüren katma değerli ürünler yaratma ve entegre etme yeteneği olarak ifade edilmektedir(Hassan, 2000). Bir başka tanımda ise turizmde rekabet edebilirlik, döviz kuru hareketleri, turizm endüstrisinin çeşitli bileşenlerinin üretkenlik seviyeleri ve bir destinasyonun çekiciliğini veya başka bir şekilde etkileyen niteliksel faktörleri ile birlikte fiyat farklılıklarını kapsayan genel bir kavram olarak tanımlanmaktadır(Dwyer, Forsyth & Rao 2002).

Dwyer, Forsyth ve Rao (2001) çalışmalarında, rakiplerine nazaran destinasyonun, gelişmesindeki devamlılığı, başarılı bir destinasyonun rakiplerine kıyasla gelişmeye devam edebilmesinin, başarılı olması ve rekabet avantajları elde edebilmesinin ülkenin turizm sektöründeki fiyatlarıyla bağlantılı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Crouch (2007) çalışmasında, uzun dönemde en fazla rekabet gücüne sahip destinasyon olabilmenin yolu olarak, yurttaşlarına en iyi fırsatları elde ettiren destinasyonların olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kayar ve Kozak (2010), yaptıkları analiz sonucunda, seçtikleri ülkelerden 3 küme oluşturulabileceğini ve bu ülkelerin rekabet gücünü en çok etkileyen faktörlerin hava ulaşım altyapısı, doğal ve kültürel kaynaklar, kara ulaşım altyapısı ile sağlık ve hijyen olduğunu; Türkiye'nin yalnızca fiyat rekabetçiliğinde en yüksek puanı aldığını; Türkiye'nin düşük fiyatlı bir ülke imajı uluslararası turizm pazarında hala varlığını sürdürmekte olduğu sonucuna varmışlardır.

Aydemir, Salan ve Aydoğmuş (2014) yaptıkları çalışma sonucunda, Türkiye'nin zengin kültürel miras açısından dünya sıralamasında ön sıralarda konumlandığı; hava ulaşım altyapısında yapılan iyileştirmelerin ve turizm yatırımlarının sektörün büyümesine olumlu katkı sağladığı; çevresel sürdürülebilirlik, güvenlik, sağlık-hijyen ve karayolu ulaşımı açısından ise Türkiye'nin sıralamada kötü durumda olduğu sonucuna varmışlardır.

Yıldırğan, Kınır ve Batman (2021) çalışmaları sonucunda, Türkiye'nin turizm sektörü içerisinde pozitif taraflarının kültürel kaynaklar, hava ulaşım altyapısı, turist hizmet altyapısı, iş seyahatleri, seyahat ve turizm istek eğilimi, politik kural ve düzenlemeler, turizm alt yapısındaki gelişmeler olduğunu; çevresel sürdürülebilirlik, emniyet ve güvenlik, insan kaynakları ve işgücü piyasası kriterleri açınsında, Türkiye'nin sıralama içerisindeki konumunun geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

2. Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi (Travel and Tourism Competitiveness Index-TTCI)

Kendilerine has özellik gösteren destinasyonlar, diğer destinasyonlardan kolaylıkla ayırt edilebilir ve rekabet edebilirliğine destek sağlayan faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Destinasyonların rekabet edilebilirlik faktörlerinin ölçümü Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Raporu (The Travel and Tourism Competitiveness Report- TTCR) adı altında hazırlanmaktadır(Ön Esen ve Kılıç, 2017).

2007 yılından itibaren iki yılda bir yayınlanan Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Raporu'nun temelini oluşturan Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi (TTCI), 140 ekonominin seyahat ve turizm (T&T) rekabet gücünü ölçmektedir. Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi (TTCI), bir ülkenin kalkınmasına, rekabet gücüne katkıda bulunan Seyahat ve Turizm (T&T) sektörünün sürdürülebilir gelişimini sağlayan faktörler ve politikalar setini ölçmektedir. Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi rekabet faktörleri dört alt endekste incelenmektedir (World Economic Forum[WEF], 2019:VII). TTCI'nın dört alt endeksi olarak çevresel faktörler, turizm ve seyahat politikası ve etkinleştirme, altyapı ve doğal ve kültürel kaynaklar olduğu ve dört alt endeksin toplam 14 alt kriteri bulunmaktadır (WEF, 2019:X-XI);

Çevresel Faktörler alt endeksi, bir ülkede faaliyet göstermek için gerekli genel koşulları göstermekte ve 5 alt kriteri içermektedir.

Bu kriterlerden iş çevresi kriteri bir ülkenin, şirketlerin iş yapması için elverişli bir politika ortamına sahip olma derecesini göstermektedir.

Bir ülkenin T&T endüstrisinin rekabet gücünü belirleyen kritik faktörler arasında yer alan emniyet ve güvenlik kriteri, turistlerin tehlikeli ülkelere/bölgelere gitmeyi tercih etmemesi, dolayısıyla bu yerlerde T&T sektörünün geliştirilmesini cazip olmayan duruma dönüştürmektedir. Bu durumda, terörizm etkisinin dışında yaygın suç/şiddet maliyetleri ile suçtan korunmak için polislerin hizmetlerinin ne derece güvenilir olduğu da hesaplanmaktadır.

Çevresel faktörlerin alt kriterlerinin esasları arasında yer alan sağlık ve hijyen kriteri turistler açısından önemli bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle turistlerin temiz içme suyu ile sanıstasyona erişimi konforları ve sağlıkları için önem arz etmektedir. Ayrıca ziyaret edilen ülke içerisindeki sağlık sektörünün mevcut durumu da kilit rol oynamaktadır.

İnsan kaynakları ve iş gücü piyasası kriteriyse ülkenin eğitim/öğretim aracılığıyla becerilerinin gelişim düzeyini ölçmektedir. İlaveten verimli bir iş gücü piyasası aracılığıyla bu becerilerin en iyi dağılımını geliştirmektedir.

İnternetin seyahat planlarını organize etmek, seyahat ve konaklama rezervasyonu yapmak için kullanılmasıyla birlikte çevrimiçi hizmetler ve ticari operasyonlar T&T'de artan bir öneme sahip olmaktadır. Bununla birlikte, Bilgi işlem teknolojilerine hazırlık kriteri artık tüm sektörler için o kadar yaygın ve önemlidir ki, genel kolaylaştırıcı ortamın bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu kriter sadece modern sabit altyapıyı değil, birey ve işletmelerin online hizmetleri kullanma ve sağlama kapasitesini de ölçmektedir.

Turizm & Seyahat Politikası ve Etkinleştirme alt endeksi, T&T endüstrisini daha doğrudan etkileyen belirli politikaları veya stratejik yönleri göstermekte ve 4 alt kriteri içermektedir.

Bu kriterlerden seyahat ve turizmin önceliklendirilmesi kriteri, bir ülkenin T&T sektörüne verdiği önemi gösterdiğinden, hükümet harcamalarını, pazarlama kampanyalarını ve ülke markalaşmasının etkinliğini, T&T verilerinin uluslararası kuruluşlara sağlanmasının eksiksizliğini ve güncel olmasını ölçmektedir.

Uluslararası alanda rekabetçi bir T&T sektörü geliştirmenin, belirli bir düzeyde açıklık ve seyahat kolaylığı gerektirdiğinin ifade edildiği uluslararası açıklık kriterinde, dünya standartlarında turizm hizmetleri sunmak için hükümetin imzaladığı, ülkeye hava bağlantılarının mevcudiyetini etkileyen ikili hava hizmeti anlaşmalarının açıklığını ve bunun ne ölçüde mümkün olduğunu temsil eden yürürlükteki bölgesel ticaret anlaşmalarının sayısını içermektedir.

Turizm & Seyahat Politikası ve Etkinleştirme alt kriterlerinin içerisinde yer alan fiyat rekabeti kriteri, bir ülkeye seyahatle ilgili düşük maliyet avantajı birçok gezgine cazip gelmektedir. Bu nedenle uçak biletlerinin fiyatı ve vergilendirme politikaları ile havaalanı ücretleri; otel konaklamasının nispi maliyeti; satın alma gücü paritesinin temsil ettiği yaşam maliyeti; ve seyahat maliyetini doğrudan etkileyen yakıt fiyatı maliyetleri önem arz etmektedir.

Çevresel sürdürülebilirlik kriteriyse turizm açısından ilgi çekici bir yer sağlamak için doğal çevrenin önemi göz ardı edilemeyeceği, bu nedenle çevresel sürdürülebilirliği artıran politikalar ve faktörlerin, bir ülkenin bir destinasyon olarak gelecekteki çekiciliğini sağlamada önemli bir rekabet avantajı olduğunu ifade etmektedir. Bu kriterde hükümetin çevre düzenlemelerinin katılımı ve yaptırımı gibi politika göstergeleri ile su, orman kaynakları ve deniz yaşamının durumunu değerlendiren değişkenler ölçülmektedir.

Altyapı alt endeksi, her ekonominin fiziksel altyapısının kullanılabilirliğini ve kalitesini göstermekte ve 3 alt kriteri içermektedir.

Bu kriterlerden hava taşımacılığı altyapısı kriteri gezginlerin, ülkelere ve ülkelere erişimlerinin yanı sıra birçok ülke içindeki hareket kolaylığını kapsamaktadır. Bu nedenle, mevcut koltuk kilometresi, kalkış sayısı, havaalanı yoğunluğu ve faaliyet gösteren havayollarının sayısı gibi göstergeleri ve ayrıca iç ve dış hat uçuşları için hava taşımacılığı altyapısının kalitesini kullanarak hava taşımacılığının miktarını ölçmektedir.

Yer ve liman altyapısı kriterinde önemli iş merkezlerine ve turistik mekânlara verimli ve erişilebilir ulaşımın mevcudiyeti T&T sektörü için ciddi önem arz etmektedir. Bu kriterde, uluslararası konfor, güvenlik ve modal verimlilik standartlarını karşılayan karayolları, demiryolları ve liman altyapısının ehemmiyeti ifade edilmektedir.

Turist hizmet altyapısı kriterindeyse yeterli kalitede konaklama, tatil köyleri ve eğlence tesislerinin mevcudiyeti, bir ülke için önemli bir rekabet avantajı sağlayabildiği ifade edilmektedir. Bu kapsama göre tamamlanan otel odası sayısı ile turizm hizmet altyapısının düzeyini ölçülmektedir.

Doğal ve kültürel kaynaklar alt endeksi, başlıca seyahat etme nedenlerini göstermekte ve 2 alt kriteri içermektedir.

Bu kriterlerden doğal kaynaklar kriterinde doğal varlıklara sahip ülkelerin, turist çekme konusunda büyük bir rekabet avantajı elde ettiği ifade edilmektedir. Bu nedenle, UNESCO listesine giren alan sayıları, peyzajının güzelliği, ülkenin faunasının zenginliği, milli parkların ve tabiatı koruma alanları ölçülmektedir.

Kültürel kaynaklar ve iş seyahati kriteriyse T&T rekabet gücünün önemli bir kriterini oluşturmaktadır. Bu kriterde UNESCO listesine giren alan sayıları, büyük stadyum sayıları(önemli spor veya eğlence etkinliklerine ev sahipliği yapabilecek), bir ülkenin kültürel kaynaklarıyla ilgili çevrimiçi aramaların sayıları, bir ülkede gerçekleşen uluslararası toplantıların sayıları ölçülmektedir.

2. YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı 2019 yılında yayınlanmış olan Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Raporu kapsamında Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi (TTCI) içerisinde yer almakta olan Türkiye'nin konumunu belirlemektir. Araştırma verileri Dünya Ekonomik Forumu (WEF) 2019 Seyahat ve Rekabet Edebilirlik Raporu, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (The World Tourism Organization - UNWTO) ve TÜRSAB'dan toplanmıştır.

3. BULGULAR

UNWTO tarafından açıklanan "Turizm Barometresi" araştırmasına göre ziyaretçi sayısı bakımından Dünya sıralaması Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Ziyaretçi sayısı bakımından dünya sıralaması

Ülke	Sıra	Aldığı Turist (milyon)
Fransa	1	-
İspanya	2	83.7
ABD	3	79.3
Çin	4	65.7
İtalya	5	64.5
Türkiye	6	51.2
Meksika	7	45
Tayland	8	39.8
Almanya	9	39.6
İngiltere	10	-

Kaynak: TÜRSAB ve UNWTO – Fransa ve İngiltere'nin aldığı turist sayısı UNWTO sıralamasında verilmemiş durumda

Tablo 1’de yer alan Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından açıklanan “Turizm Barometresi” araştırmasına göre; 2019’da ilk sırada Fransa’nın yer aldığı görülmektedir. Türkiye’nin ise 51.2 milyon turist sayısı ile 6. sırada yer aldığı görülmektedir.

UNWTO tarafından açıklanan “Turizm Barometresi” araştırmasına göre turizm geliri bakımından Dünya sıralaması Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Turizm geliri bakımından dünya sıralaması

Ülke	Sıra	Turizm Geliri (milyar \$)
ABD	1	214.1
İspanya	2	79.7
Fransa	3	65.4
Tayland	4	60.5
İngiltere	5	49.9
İtalya	6	49.8
Japonya	7	46.1
Avustralya	8	46
Almanya	9	41.6
Macao (Çin)	10	39.5
Çin	11	35.8
Hindistan	12	30
Türkiye	13	29.8
Hong Kong (Çin)	14	29
Kanada	15	26.8

Kaynak: TÜRSAB ve UNWTO

Tablo 2’de yer alan Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından açıklanan “Turizm Barometresi” araştırmasına göre; 2019’da ilk sırada 214.1 milyar \$ ile ABD’nin yer aldığı görülmektedir. Türkiye’nin ise 29.8 milyar \$ ile 13. sırada yer aldığı görülmektedir. Tablo 2’de yer alan turist sayısı verilerine göre Türkiye’nin turist sayılarına göre 6. sırada yer almasında rağmen turizm gelirleri bakımından 13. sıraya yerleşmesi göze çarpmaktadır.

Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Raporu kapsamında Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi 2019 döneminde TPCI’da yer alan ilk 10 ülkenin genel sıralamaları ve puanları(1 ila 7 arasında puanlama sistemi ile değerlendirilmekte) Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. 2019 döneminde TPCI'da yer alan ilk 10 ülkenin genel sıralama ve puanları

Ülke	Sıra	Puan
İspanya	1	5.4
Fransa	2	5.4
Almanya	3	5.4
Japonya	4	5.4
ABD	5	5.3
Birleşik Krallık	6	5.2
Avustralya	7	5.1
İtalya	8	5.1
Kanada	9	5.1
İsviçre	10	5.0

Kaynak: WEF. (2019), TPCR 2019.

Tablo 3'te yer alan veriler incelendiğinde, ilk sırada İspanya'nın yer aldığı görülmektedir. Tablo 1 ve Tablo 2'de yer alan turist sayıları ve turizm gelirleri bakımından Türkiye'nin ilk sıralarda (6 ve 13) konumlandığı fakat TPCI bakımından ise, ilk 15 arasında yer almadığı görülmektedir.

Tablo 4'te TPCI'de Türkiye'nin 2007-2019 dönemlerine ait genel sıralama ve puanları verilmiştir.

Tablo 4. TPCI Türkiye'nin Genel Sıralama ve Puanları

Yıl	2019	2017	2015	2013	2011	2009	2008	2007
Ülke Sayısı	140	136	141	140	139	133	130	124
Puan	4.2	4.14	4.08	4.44	4.37	4.2	4.19	4.32
Sıra	43	44	44	46	50	56	54	52

Kaynak: WEF. (2007), TPCR 2007; WEF. (2008), TPCR, 2008; WEF. (2009), TPCR 2009; WEF. (2011), TPCR 2011; WEF. (2013), TPCR 2013; WEF. (2015), TPCR 2015; WEF. (2017), TPCR 2017; WEF. (2019), TPCR 2019.

Tablo 4'te yer alan veriler incelendiğinde; 2007 döneminde Türkiye 4.32 puan ile 52. sırada, 2008 döneminde 4.19 puan ile 54. sırada, 2009 döneminde 4.2 puan ile 56. sırada, 2011 döneminde 4.37 puan ile 50. sırada, 2013 döneminde 4.44 puan ile 46. sırada, 2015 döneminde 4.08 puan ile 44. sırada, 2017 döneminde 4.14 puan ile 44. sırada ve 2019 dönemi itibari ile Türkiye 4.2 puan ile 43. sırada yer almaktadır. 2019 UNWTO turist sayısı ve turizm gelirleri

verileri çerçevesinde ilk 15 içerisinde yer alan Türkiye'nin TTCI'de yer alan verilere göre 43. sırada konumlandığı görülmektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 2019 yılında yayınlanmış olan Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Raporu kapsamında Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi (TTCI) içerisinde Türkiye'nin konumu irdelenmiştir. Yapılan araştırma neticesinde, Türkiye ziyaretçi bakımından 6 ve turizm geliri bakımından 13. sırada olmasına rağmen TTCI'da yer alan verilere göre 43. sırada konumlandığı ve Türkiye 2019 TTCI verilerine göre ilk %31 içerisinde yer aldığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin TTCI kriterleri içerisinde yer alan pozitif yönlerinin geliştirilmesi ve nispeten zayıf yönlerinde ise iyileştirmeler yapmaya gitmesi önerilmektedir. Böylece ilgili endeks içerisindeki konumunu daha da üst sıralara taşıyabilecek ve küresel turizm pastasındaki payını artıracakları düşünülmektedir.

Seyahat ve Turizm (T&T) Rekabet Edebilirlik Endeksi 4 alt endeks(Çevresel Faktörler, Turizm & Seyahat Politikası ve Etkinleştirme, Altyapı, Doğal ve Kültürel Kaynaklar) ve 14 kriter(İş Çevresi, Emniyet ve Güvenlik, Sağlık ve Hijyen, İnsan Kaynakları ve İş Gücü Piyasası, Bilgi İşlem Teknolojilerine Hazırlık, Seyahat ve Turizmin Önceliklendirilmesi, Uluslararası Açıklık, Fiyat Rekabeti, Çevresel Sürdürülebilirlik, Havayolu Ulaşım Altyapısı, Yer ve Liman Altyapısı, Turist Hizmet Altyapısı, Doğal Kaynaklar, Kültürel Kaynaklar ve İş Seyahati) göre değerlendirme yapmaktadır. Bu bakımdan araştırmacılara, Türkiye'nin TTCI alt endeksleri çerçevesinde detaylı içerik analizinin yapılması önerilmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Aydemir, B., Saylan, U., & Aydoğmuş, F. (2014). Turizmde rekabet: Seyahat ve turizm (t&t) rekabet edebilirlik raporunda Türkiye'nin ve Avrupa'nın değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18(1), 1-15.
- Crouch, G. (2007). Modelling destination competitiveness. *A survey and analysis of the impact of competitiveness attributes*.
- Dwyer, L., Forsyth, P., & Rao, P. (2001). Joint World Bank–OECD Seminar on Purchasing Power Parities. *Recent Advances in Methods and Applications*.
- Dwyer, L., Forsyth, P., & Rao, P. (2002). Destination price competitiveness: Exchange rate changes versus domestic inflation. *Journal of Travel Research*, 40(3), 328-336.
- Hassan, S. S. (2000). Determinants of market competitiveness in an environmentally sustainable tourism industry. *Journal of travel research*, 38(3), 239-245.
- Kayar, Ç. H., & Kozak, N. (2010). Destinasyon rekabet gücünün ölçülmesi: seyahat ve turizm rekabet edebilirlik endeksinin bir uygulaması (2007). *Ağırlama Pazarlaması ve Yönetimi Dergisi*, 19 (3), 203-216.
- Ön Esen, F., & Kılıç, B. (2017). Destinasyon rekabetçiliğini etkileyen faktörler: Fethiye ve Marmaris turizm destinasyonlarında karşılaştırmalı bir analiz. *Journal of International Social Research*, 10(49).
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB). (2019). *2019 Türkiye Sıralaması*, [https://www.tursab.org.tr/e-dergi?pdf=/assets/uploads/dunya-turizm-istatistik/2019-turkiye-siralaması.pdf]. (Erişim Tarihi: 14.05.2022).

- World Economic Forum(WEF). (2007). *The travel & tourism competitiveness report 2007*, [http://tourismlibrary.tat.or.th/medias/WEF0004/WEF0004_fulltext.pdf9]. (Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- World Economic Forum(WEF). (2008). *The travel & tourism competitiveness report 2008*, [https://www.ub.unibas.ch/digi/a125/sachdok/2014/BAU_1_6306075.pdf]. (Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- World Economic Forum(WEF). (2009). *The travel & tourism competitiveness report 2009*, [https://www3.weforum.org/docs/TTCR09/]. (Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- World Economic Forum(WEF). (2011). *The travel & tourism competitiveness report 2011*, [https://www3.weforum.org/docs/TTCR11/]. (Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- World Economic Forum(WEF). (2013). *The travel & tourism competitiveness report 2013*, [https://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf]. (Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- World Economic Forum(WEF). (2015). *The travel & tourism competitiveness report 2015*, [https://www3.weforum.org/docs/TT15/WEF_Global_Travel&Tourism_Report_2015.pdf]. (Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- World Economic Forum(WEF). (2017). *The travel & tourism competitiveness report 2017*, [https://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2017/]. (Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- World Economic Forum(WEF). (2019). *The travel & tourism competitiveness report 2019*, [https://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf]. (Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- Yıldırğan, M. S., Kınır, S., & Batman, O. (2021). Seyahat ve Turizm (T&T) rekabet edebilirlik raporunda Türkiye'nin ve Akdeniz çanağındaki rakiplerinin karşılaştırmalı analizi üzerine bir çalışma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 9(5), 73-90.

DIFFICULTIES FACED BY IRAQI EFL COLLEGE STUDENTS IN USING MODAL VERBS

Prof. Sabeeha Hamza Dehham¹, Lecturer Rawaa Jewad Kadhim²

College of Basic Education, University of Babylon, Iraq

Abstract

This study aims to investigate Difficulties Faced by Iraqi EFL College Students in Using Modal Verbs. To achieve the aim of the study, the following hypotheses have been out : (1) Iraqi EFL learners are unable to use modal verbs. This is due to the nature of English system which is different from Arabic system.(2)such learners are unable to use modal verbs properly in communication .The researchers adopt the following procedures (1) Presenting a theoretical background of Modal verb .(2) Identifying the kind of Modal verb.(3)Submitting the students to a test and (4) Analyzing the results of the test. Data analysis has revealed that Iraqi EFL University learners tend to be at the production level are considerably less than those in recognition level.

Introduction

1. The Problem

Modal verb include can, must, may, might, will, would, should, they are used with other verbs to express ability ,obligation, possibility and so on. Below is a list showing the most useful modals and their most common meaning.

Modal verbs are unlike other verbs, they do not change their form(spelling) and they here to infinite or participle express obligation or ability in the different tenses.Iraqi EFL learners face difficulty in using modals verbs.

Ex.

- 1.Past simple : sorry I'm late, I had to finish my math test.
2. Present perfect : she's had to finish my math test.
- 3.Present future : you 'll have to work hard if you want to pass the exams.
4. Infinitive: I don't want to have to go.
5. Past simple : I couldn't / wasn't able to walk until I was 3 years old.
6. Present perfect: I haven't been able to solve this problem can you help.

Future : I'm not sure if I will be able to come to your party I would love to be able to play the piano.

1.2 Aims

This study aims at:

1. Presenting a brief and relevant background about modal verbs.
2. Identifying and classifying the errors made by fourth year students in the Department of English / College of Basic Education / University of Babylon.

2. Hypotheses

1. Iraqi EFL learners are unable to use modal verbs. This is due to the nature of English system which is different from Arabic system.

2. Such learners are unable to use modal verbs properly in communication .

3. Procedures

The procedures followed in carrying out the research include:

1. Presenting a brief and relevant background of modal verbs.
2. Conducting a diagnostic test based on the modal verbs under the study. The test will be administered to a limited number of fourth – year students in the Department of English / College of Basic Education / University of Babylon.
3. Analyzing testees' responses to relate these responses to their possible causes.

4. Limits

The study is limited to the following:

1. Iraqi EFL learners in the fourth – year, Department of English, College of Basic Education / University of Babylon during the academic year 2021- 2022.
2. Male and female.

3. Identify, classify and analyze errors made by those learners in using modal verbs

2. Literature Review

2.1 Modal Verbs in English

What verbs **can** , **could** , **may** , **might** , **will** , **word** , **shall** , **should** , **must** and **ought** are called modal verbs or Modal auxiliary verbs. They are used before the infinitives of other verbs , and add certain Kinds of meaning connected with certainty or with obligation and freedom to act.

Need and **dare** can sometimes be used like modal verbs and the expression **had better** is also used like a modal auxiliary .

Eckersley , John. 333

a-Modal verbs have no (-s) in the third person singular , for example

- She *may* know his address

b- Questions , negatives, tages and short answers are made without do . - - *Can* you swim?

Not (Do you can)

c-After modal auxiliary verbs , we use the infinitive without (to) of other verbs, (ought) is an exception

- I *must* water the flowers . Not (I must to water....) .

progressive, perfect and passive infinitives are also possible.

- I may not be working tomorrow.

(Eckersley , John.1990)

d-Modal verbs do not have infinitives or participles (to may , maying, mayed do not exist) and do not nor mally have past from (though would , could, should and might can sometimes be used as past tenses of will , can ,shall and may). Other expressions are used when necessary .

I 'd like to be able to skate. (Not ...To can skate) people really had to work hard in those days . (Yule,1996)

(Not people really musted work)

e- However, certain past ideas can be expressed by a modal verb followed by a perfect infinitive (have + past participle).

You should have told me you were coming.

I think I may have annoyed Aunt Mary.

For details of these uses, see the entries on particular modal verbs.

f- Modal verbs have contracted negative forms (can't, won't.....) which are used in an informal style (shan't and mayn't are only used in British English) will and would also have contracted affirmative forms.

g- There is quite often used as a preparatory subject.

Eckersley (1990)

2.1 Modal verbs (meaning)

Most of the meanings of modal verbs can be divided into two groups:-

One is to do with (degrees of certainty) modal verbs can be used to say for instance that situation is certain, probable, possible or impossible.

The other is to do with (obligation, freedom to act) and similar ideas.

Ibid

First Group _ degrees of certainty_

Modal verbs can express various degrees of certainty about an event.

a-positive or negative .

Example : I shall be away tomorrow.

I shalln't be late on Tuesday.

b-probability / possibility

example : she should / ought to be here soon.

We may be buying a new house.

c-weak probability

example : I might see you again _ who knows?

Things might not be as hard as they seem.

d-theoretical or habitual possibility

example : New England can be very warm in September.

e-Conditional certainty or possibility.

example : If Jane came we could all go home.

Second Group _ obligation and freedom to act _ Modal verbs can express various aspects of obligation and of requests, Suggestion, invitations and instructions.

a-strong obligation

example : All Sales staff will arrive for work by 8.40 a.m)

Need I get a vist for Hungary?

b-prohibition

example : Book may not be taken out of the library .

You can' t come in here .

c-weak obligation , recommendation

example : you should to work harder.

She realy ought to wach her hair.

d-willingness , volunteering, resolving, insisting and offering.

example : I'll pay for the drinks.

She will keep interrupting people.

Shall I give you a hand?

e-permission:

example : can I borrow your keys?

:May we use the phone?

f-abetesnce of obligation

example : you needn' t work this Saturday

g-ability:

example :she can speak six languages

Summary chart : Modal Auxiliaries and similar Expression.

Auxiliaries	Meaning	Examples
a-can	Ability ,polite question	I can sing
b-could	Past ability	I couldn't t go to class yesterday
	Polite question	Could you please help me.
c-may	Possibility	It may ran tomorrow.
	Polite question	May I help you.
d-might	Possibility	It might.
e-must	Necessity	You must have a passport.
f-should	Advisability	At the airport

g-will	Future happenings	My sister will meet us
		At the airport
i-be able to	Ability	I wasn't able to attend
		The meeting.
j-be going to	Future happening	Tina is going to meet us at the airport.
k-has/ have to	Necessity	I have to study tonight.
l-had to	Past necessity	I had to study last Night to

Azar, 1996: 431((

Other things we should know about verbs. (modal verbs)

Do-:

Expert writers and speakers have three broad uses for the auxiliary verb (do) and its accompanying forms (did, does, and done) we often use do to create the emphatic form of verbs. The emphatic form emphasizes the action that the verb expresses by using a form of (do) as an auxiliary before the principal or main verb.

I do know the answer.

I did mail my tax forms.

We could have written any one of these sentences in an emphatic form.

I know the answer.

I mailed my tax forms.

However, the emphasis on the action of the verb disappears.

The auxiliary verb (do) does not always carry emphasis. English speakers often use this word idiomatically to ask questions.

Do you know who I am?

(Strumpf, 1992:84)

Shall:-

A speaker using shall in the second or third person obliges the subject of the sentence to complete the action of the verb.

(Ibid)

She shall meet us here. (third person)

Because of the shall, you can bet that she will be here at the agreed upon time.

You shall clean your room. (second person).

This is your mother speaking. Since she has used shall, you can be sure that the statement is more command than request.

(Ibid)

Will:-

A speaker using will in the first person implies a certain strength of purpose in the action of the verb.

I will pass the test .(first person)

The word will in this sentence indicates that the speaker is determined to pass the test.

I will not fail . Becse of the will , it is clear that the speaker will stand for nothing less than success.

In the second and third persons, (will) simply communicates future action with no special strength of purpose. You will love this movie. (second person)

(Ibid)

May , can ,And must:-

Can

1. It is used to express the **ability** to do something.

I can swim very well. Can he speak English fluently? - No, he can't. We cannot sing at all!

2. It expresses the **possibility** to do something.

We can go to the seaside at last. Our holidays start next week.

3. We use it to say that something is **probable**.

It can be John. He has blond hair and he is wearing glasses.

4. It expresses the **permission** to do something.

Why not? You can marry her. She is a nice girl.

May

1. It is used for **permissions**.

You may borrow my car. I won't need it. May I smoke here? - No, you can't, I'm sorry.

2. It is used to express probability or **prediction**.

They may call tomorrow. I hope so.

The main difference between *may* and *can* is in style. *May* is more formal than *can*. *Can* is typical of spoken English.

3. The **opposite** of *may* is *must not* or *may not*.

May I smoke here?- You mustn't smoke here. (strong prohibition)

- You may not smoke here. (more polite, very formal)

- You can't smoke here. (informal spoken English)

My First grade teacher would not stand for the question "can I go to the bathroom?" Any `student unfortunate enough not to know the correct phrasing was met with an indignant reply. " I don' t know can you?" The word can is used in

questions regarding ability can you finish your dinner? Can you come to the dance ? Can I go to the bathroom? Facilities.

Instead , the situation requires an auxiliary verb that involves permission. In the interrogative mood , may is such a verb . May I be excused? May I go outside? Will you allow me to go outside? May I go to the bathroom?

Also the word may can imply possibility .(I may ask her to marry me?)

The word must denotes a life or death imperative (I must see the president).

(Strumpf, 1992:84)

Could , Might, would , And should

A modal auxiliary verb indicates the subject's attitude toward the action of the verb.

The modal auxiliaries (can and could) indicate subject's ability to complete the action.

_I can have those documents ready by Monday.

_she could be here as early as eight o'clock this evening.

The modal auxiliaries (May and Might) involves the subject's receiving permission to complete the action of the verb.

_you may sharpen your pencil.

_Might I ask you a question?

The modal auxiliaries (will and would) involve the subject's intention to complete the action of the verb.

_she will move her car in the next ten minutes . The modal auxiliaries (shall, should, and ought to)indicate the subject's obligation to complete the action of the verb . As an auxiliary , ought is always followed by to.

_I should leave now.

(Strumpf, 1992:84)

2.2Confusing Modal verbs

1-Modal verb can be confusing for learners because individual modal forms can be used to express a number of different meaning. This unit looks at the modals we use to describe ability , to make deductions, arrangement, suggestions and offers, and to ask for and give permission.

a-ability

*we use can to describe an ability and cannot or can't to describe a lack of ability in the present : (she can speak Spanish but she cannot speak Italian.)

If the present ability is surprising or involves overcoming some difficulty, we can also use is/are able to : (Despite his handicap he is able to drive a car).

*To emphasize the difficulty or to suggest agreed effort (in the present , past or future)

We use manage to .

In more formal English we can also use succeed in +ing form:

(Do you think she'll manage to get a visa?)

The army succeeded in defeating enemy .

*To describe a future ability we use will be able to, not can (will I be able to speak fluently by the end of the end of the course?).

*We also use be able to where can / could is grammatically impossible . for example : I haven't been able to drive since I dislocated my wrist.

* We use could to describe the passion of an ability in the past: (Mazart could play the piano at the age of five.)

(Foley,1988: 174.)

b-possibility:-

we use can to describe things which are generally possible –Drinks in restaurants can be very expensive. In scientific and academic English we use may in the same way:

Dver- prescribing of antibiotics may lead to the rapid development of resistant strains.

To talk about specific possibilities we use may , might and could (but ne can). The meaning is similar to 'perhaps' or 'may be' example: There may be life on mars.

(The rash could be a symptom of something more serious)

(=May it is symptom.).

We use the same forms when we are making a deduction based on evidence or on our experience:

He always wears smart suits . He could be a businessman.

Why isn't she here yet? (I don't know . The train may be running late.)

We can use well after may , might and could if we hink the possibility is quite strong.

(If we were very certain of the possibility , we use must.

Don't worry, the contract could well be in the past.

(=It is probably in the post.)

To describe possibilities which appear on certain condition we use could or might She could learn much more quickly if she paid attention.

(=she would be able to learn more quickly if she paid attention.)

We use can or could (but not may) to talk about specific possibilities in wh_question or with adverbs such as only or hardly : who could that be at this time of night).

(Foley,1988: 174.)

We use might for amore tentative (less direct) question:

(Might the losses be due to currency fluctuations?)

We use can't or couldn't for things which we know are impossible and to make negative deductions:

You can't get blood out of a stone .(I'm sure about this, it's impossible).

We also use this form to say that same thing is impossible because we unwilling to do it:

I couldn't pick up a spider; they terrify me.

When we thing that something is possibly on the case we use might not or may not.

The shops may not/ might be open today its a bank holiday . (perhaps they are not open)

We use could to take about general possibility in the past (thing which sometimes happened):

Teachers could be very strict at my old school.

(some time they were strict.)

In scientific and academic English we use might in the same way:

Wealthy Victorian families might keep as many as a dozen indoor servants.

We use could/ might have for a specific past possibility: she might have done it: she had the opportunity and the motive. (perhaps she did it...)

We also use might have for a past opportunity which we know was not taken.

I might have gone to drama school , but my parents wouldn't let me. (I had the opportunity but I didn't go)

(Foley,1988: 174.)

2-Modal verbs (arrangements, suggestion , offers)

a-We use can , could or be able to describe possible arrangements for a time in the future : (The doctor could see you at six; he can't see you before then as he's too busy).

(I'll be able to see you after the lesson).

If the arrangement is uncertain we use may or might:

(The dentist might be free to see you immediately after lunch, I'll have to check the diary.)

(I'm not sure if I'm available , I may be working that weekend) .

b- The choice of modal verb for suggestions, offers and request's depends on the formality of the situation .May and might tend to be more formal and tentative than can could .

_we use can / could always for an alternative or more tentative suggestion :

(we could always go to the Italian place.)

When we want to make a suggestion with the meaning (there is no better choice available , we can use the phrase might as well.

(Now the children have left we might as well sell the house and get something smaller).

)Foley,1988: 174(.

2.3Modal verbs Negative and questions

1.Negatives:-

With auxiliaries be , have and modals, we form negatives with not/ n't . In formal situations we use the full form (we are not). In informal situations , we usually contract not (we aren't) or we contract the auxiliary (were not) and the modal (we'll not)

Examples:

Dogs are not allowed in city parks.

We haven't forgotten the meeting.

Guests must not eat or drink out side.

(Yule, 2006:45)

2.questions:-

With auxiliaries be , have and modales, we form questions by putting the auxiliary or modal before the subject . We put the main verb after the subject.

Examples:

Why must you leave ?

How can Ihelp?

Are you coming?

Complex modals:-

we form the model perfect with a modal before have plus a past participle.

Ex: I Nick may have taken your book . He shouldn't have dome that.

We form the modal continuous with a modal before have been sleeping.

We form modal passives with amodal before (be) or (have been) plus participle.

e.x:*some things cannot be explained by reason.

*people could have been injured by falling branches.

(Yule, 2006:45)

3. Methodology

3.1. Test

A test is " a systematic method of eliciting performance which is intended to be the basis for some sort of decision making".

The test comprises of one question. the first question is designed to measure the subjects' responses in the test. It aims at locating the precise areas of difficulty encountered by Iraqi EFL university students in using modal verbs and simultaneously identifying the causes and types of their errors.

3.2 Data Analysis

The part of study is concerned with the analysis of the outcome of the test. It elucidate test errors , committed by Iraqi University students and the reasons behind these errors .

The following table shows the subject's performance in Q1:

No. of Item	No . of correct Responses	100%	No. of Incorrect responses	100%
1	31	%62	19	%38
2	27	%54	23	%46
3	10	%20	40	%80
4	20	%40	30	%60

5	17	%34	33	%66
6	20	%40	30	%60
7	10	%20	40	%80
8	20	%21	30	%60
9	29	%29	21	%42
10	10	%10	40	%80
Total	190	%40	310	% 60

From the table about the total number of the incorrect responses (60 %) is higher that of the correct ones (40%)

4) Errors Analysis

Errors analysis is a type of linguistic analysis that focuses on the errors that the learners make. It involves a comparison between the errors made in the target language and the target language itself.

4.1 Sources of Errors

Brown (1987:177) mentions four factors to which students' errors can be attributed. They are interlingual transfer, intralingual transfer, context of learning, and communication strategies.

4.1.1 Interlingual Transfer

Errors found to be traceable to first language interference are termed "interlingual" or "transfer errors". This kind of errors is the main concern of this study. Those errors are attributable to negative interlingual transfer. Ellis (1984:48) states that many errors result from the influence of the mother tongue . In an attempt to make up the deficiencies of his knowledge of the target language, the learner may recourse to the appropriate parts of the native language.

4.1.2 Intralingual Transfer

Intralingual errors are the errors which result from faulty or partial learning of the target language rather than language transfer. Erdogan (2005:266) adds that intralingual errors occur as a result of learners ' attempt to build up concepts and hypotheses about the target language from their limited experience with it. These errors are common in the speech of second language learners and they are often analyzed to see what sorts of strategies are being used by the learners.

Richards (1974:6) states that intralingual errors are items produced by the student which do not reflect the structure of the mother tongue.

These are due to the generalizations based on partial exposure to the target language. Such errors may be attributed to certain factors:

- a. Overgeneralization: which refers to the incorrect application of the previously learned material to a present foreign language context.
- b. Ignorance of rule restrictions: which leads the students to apply some rule to a category to which it is not applicable.
- c. Incomplete application of rules: which involves a failure to learn more complex types of structure rules.
- d. False concepts hypothesized: that may derive from faulty comprehension of a distinction in the target language.

4.1.3 Context of Learning

Errors of context of learning refer to the negative influence of elements of learning situation, such as the classroom, the lecture, and the curriculum. These kinds of errors are also called "induced errors", which refer to the errors caused by the way in which language items have been taught (VanPatten, 1990: 4).

4.1.4 Communication Strategies

Communication strategies are used by learners to overcome a communication problem caused by a lack of or inability to access L2 knowledge (Ellis, 2003: 340). Second language learners will inevitably experience moments where there is a gap between communication intent and their ability to express that intent. Some learners may just stop talking; others will try to express themselves using communication strategies (Yule, 2006 : 197). Corder (1981: 104) states that the subjects' errors in communication strategies are due to reduction or avoidance strategies. He calls the first one as "risk-avoidance" and the second one as "risk - taking" or "resources expansion".

"Avoidance" is one of these strategies. It means not saying what one wants to say, so one has the ability to solve the problem of how to express it (Yule, 2006 : 197). According to this strategy, the subjects may tend to give no responses or make no choices. In other words, avoidance strategy has been used and represented by the items that were left by the subjects with no responses.

"Paraphrasing" (circumlocution), on the other hand, is another strategy. It is classified under what is called risk-taking strategies. To use paraphrase or circumlocution is to get round the problem with the knowledge available, which is perhaps intelligent, but successful .

Chapter Five

5.1 Conclusion

Modal verbs are a part of the larger category category called auxiliary verbs which are verbs that can't be used on their own. They need to be accompanied by another verb (main verb).

(can , may, might, must, shall,should) ,they are modal auxiliary verbs that provide additional information about the verbs follows it. Modal . Verbs are used to express ability , obligation, permission, probability and possibility, requests and offers, and advice . Each modal verb can have more than meaning which depends on the context of that sentence (or question). Modal verbs could form negative and question , we form negative with (not) and we form questions

by putting the modal verbs before the subject and the main verb after the subject . Some modal verbs have the meaning of ability or polite question or future happening or possibility or necessity . Each verb work in a way that differ to other modal . They help to form a tense or an expressing . Also modal verbs have no (-s) in the third person singular and the questions, negatives , tags and short answers are mad without do . Modal verbs do not have infinitives or participles.

References

- Alexandar, L.1988. English Grammar. London: London Longman.
- Azar , -B.S (1996 p431) , *Basic English grammar* . United States of America.
- Bache, Carl. 1997. Mastering English: An Advanced Grammar for Non-Native and Native Speakers. Walter de Gruyter.
- Brown ,D. 1987.Principles of Language Learning and Teaching (2nd).Englewood cliffs: Prentice-hall, Inc.
- Brown ,S.1987.Principles of language learning and teaching^{3rd}.New Jersey :Prentice Hall Regents .
- Chalker Sylvia , (1984 p79) , current English grammar, Loondon.
- Crystal, David. 1985.A dictionary of linguistics and phonetics. 2nd edition. New York: Basil Blackwell.
- Eckersley John, (1990). *Practical English* . Oxford: Oxford University.
- Foley , Mark. (1988 p174) , Advanced learners Grammar. Oxford: Oxford university
- Frank,M.1972.Modern English.London :Prentice-Hall,Inc.
- Gramley, Stephan and Pätzold, Kurt-Michael Pätzold. 2004. A Survey of Modern English. 2nd ed. Routledge.
- Halliday, M.A.K., &Hasan, R. (1976). Cohesion in English. Longman.
- Hills,D.2005.Grammar.Internet.[http://www.ex.ac.uk/ Grammar/ adjective v.htm](http://www.ex.ac.uk/Grammar/adjective_v.htm)
- House, H.C.& Hartmann, S.E.1950. Descriptive English Grammar. Englewood Cliffs: Prentice- Hall.
- Jhomson, A J . A.v. Martinet,. (1986) . A Practical English Grammar . Oxford University , New York
- Penny, W.K. 2001.An analysis of student error patterns in written English suggested teaching procedures to help. New Delhi: Lotus Press.
- Quirk, R. Greenbaum, S.& Leech, G.& Svartvick, J.1985.AComprehensive Grammar of the English Language. London :Longman.
- Radford, A. (1997). Syntactic Theory and the Structure of English: A Minimalist Approach. Cambridge: Cambridge University Press.
- Richards , J.C.& Schmidt ,R. 2002.Dictionary of Language Teaching and Apply Linguistics. London: Longman.
- Richared, J,G.& Sampson ,G.P.1974. The Study of Learner English. London: Longman.

Rödl, Sebastian 2012. Categories of the Temporal. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. pp. 22–25.

Schachter, Paul. 1985. "Parts-of-speech systems." In Shopen 1985b

Strumpf, Michael .1992 (p83), The complete Grammar, Columbine communications, USA.

Thakur,D.2002. Linguistics: Simplified Morphology. Panta: printer.

Yule, George .(2006), oxford practice Grammar. Oxford university, New York.

Yule, G .1996.The Study of Language. 2nd-ed.Cambridge:CambridgeUniversity press.

Appendix I

The Test

Q.1 /read the sentences and choose the correct words in italics

1. Look at my new mobile phone. It *must* / *can* play movies!
- 2 What's your new phone number? I *can't* / *mustn't* remember it.
3. Can you change my appointment? I'm busy so I *won't* be able to / *don't* have to come at eleven o'clock tomorrow
- 4 Janine *can* / *must* be in the office now. I saw her go in ten minutes ago.
- 5 My wallet's gone! Someone *can* / *must* have stolen it!
- 6 You've got / You're allowed to show your driving licence when you rent a car
- 7 Take your time. We *can't* / *don't* have to be there until six.
- 8 We're late. We'd better / We might hurry up.
- 9 You couldn't / aren't allowed to drive without a licence in the UK.
- 10 Are you hungry? I *make* / I'll make something for you.

Appendix II

The Answer of the Test

- 1 can, 2 can't, 3 won't be able to. 4 must. 5 must, 6 You've got, 7 don't have to, 8 We'd better, 9 aren't allowed to, 10 I'll make

DEVELOPMENT OF A COLLECTION OF CHILDREN'S CLOTHING IN THE RUSSIAN STYLE

¹Alena Kataeva (student), ²Maria Kopylova (academic advisor)

¹FGBOU VO RGU im. A.N. Kosygin, (Technology. Design. Art), ORCID № 0000-0002-5556-3033

²FGBOU VO RGU im. A.N. Kosygin, (Technology. Design. Art), ORCID № 0000-0003-0394-2119

Abstract

At the moment, the demand for a children's clothing range exceeds the need of society for any other assortment. Parents actively fill up their children's wardrobes, focusing not only on the quality of goods, but also on the trends of the seasons. Due to the fact that the demand for children's clothing is growing and the market is filled with different models of clothing with foreign elements, and Russian folk elements are categorically rejected, it is necessary to find out changes in the attitude of consumers to the issue of styling and identify consumer preferences. A survey was conducted to identify consumer preferences. Ninety-three people took part in the survey. The results of the consumer survey showed that a modern Russian suit should have such qualities as practicality, universality and affordable price, while combining colors and finishing elements of old and new times, and it is also worth expanding the product range. The consumer's preferences are higher than the manufacturer's offer. The solution to the problem may be the transformation of the Russian folk sundress into modern trousers – culottes. From the book by F. Parmon "Russian folk costume", it follows that in the Arkhangelsk region such types of sundresses designs as straight, slant and sundress with a bodice were common. In the Arkhangelsk region, sundresses were used, consisting of parts in the form of a lengthwise rectangle. The design of a straight sundress is similar to the design of trousers that consumers voted for. The following details are highlighted in the sundress: front and back straight panels and one-piece straps. The following details are highlighted in culottes: belt, pockets, front and back straight panels consisting of details in the form of lengthwise rectangles constricted to the top. Based on the analysis of consumer preferences, stylized children's products have been developed, in which the parents interviewed are interested. Each product takes into account the colors, decorative elements and materials of the Russian folk costume.

Keywords: children's clothing, clothing collection, stylization.

INTRODUCTION

The analysis of the children's goods market allows us to state with confidence that in the last five years the average annual turnover has increased by about twenty percent annually. At the same time, do not forget that the market of goods for children directly depends on the demographic situation in the country, as far as we know, the state demographic policy is aimed at ensuring stable growth of newborns in the country. Parents actively fill up their children's wardrobes, focusing not only on the quality of goods, but also on the trends of the seasons. Unfortunately, all the trends that are used in children's clothing come to Russia from abroad, as designers specializing in the stylization of Russian folk costume allow monotonous finishing elements and use primitive sources to create a new image. Due to the fact that the demand for children's clothing is growing and the market is filled with different models of clothing with foreign elements, and Russian folk elements are categorically rejected, it is necessary to find out changes in the attitude of consumers to the issue of styling and identify consumer preferences.

RESEARCH

A survey was conducted to identify consumer preferences. Ninety-three people took part in the survey. The survey was actively conducted by parents aged 30-40 years with an average income level. Of the total number of respondents, forty-nine and a half percent of parents whose youngest child was a girl aged one to three years.

The consumer from the range of suggested options often prefers T-shirts, trousers and shorts (Figure 1a).

According to half of the respondents, the color scheme turned out to be the most preferred element of stylization, the result turned out to be unpredictable, because earlier surveys showed that embroidery was the preferred option (Figure 1b). The preferred decoration of the product are pockets, since they carry not only a decorative, but also a functional task (Figure 2a).

Despite the fact that the target audience is a kindergarten group, which is characterized by a button closure, parents preferred a zipper (Figure 2b). Forty-seven point three percent of the total number of respondents are interested in styling a Russian folk costume for their child.

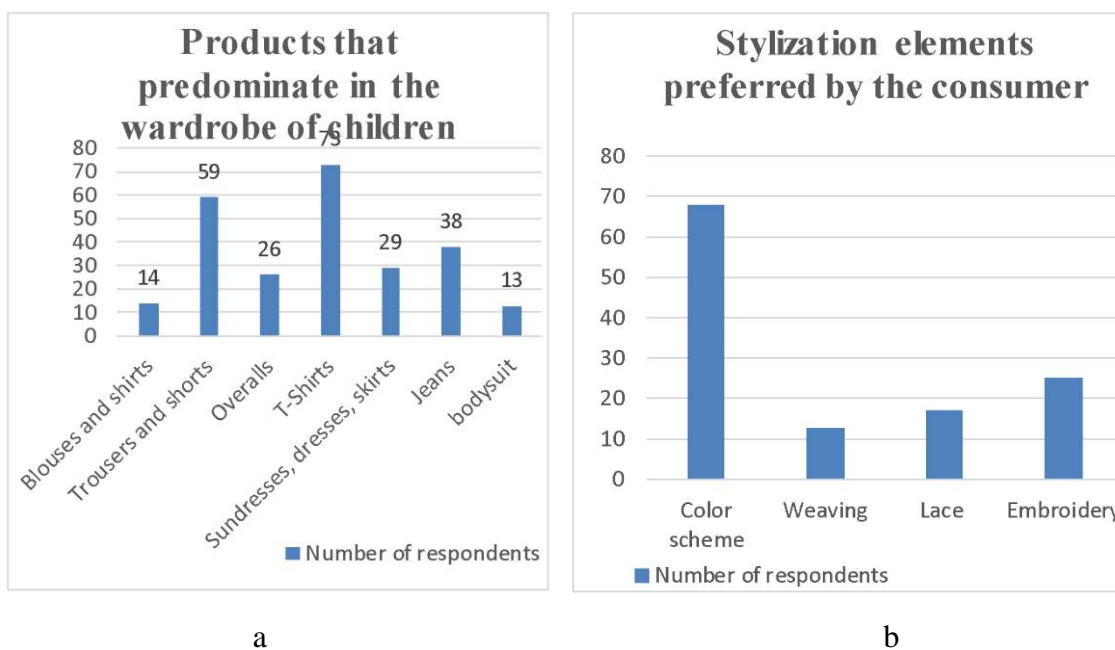

Figure 1. Diagram: a) the predominant items in the child's wardrobe; b) the preferred stylization elements

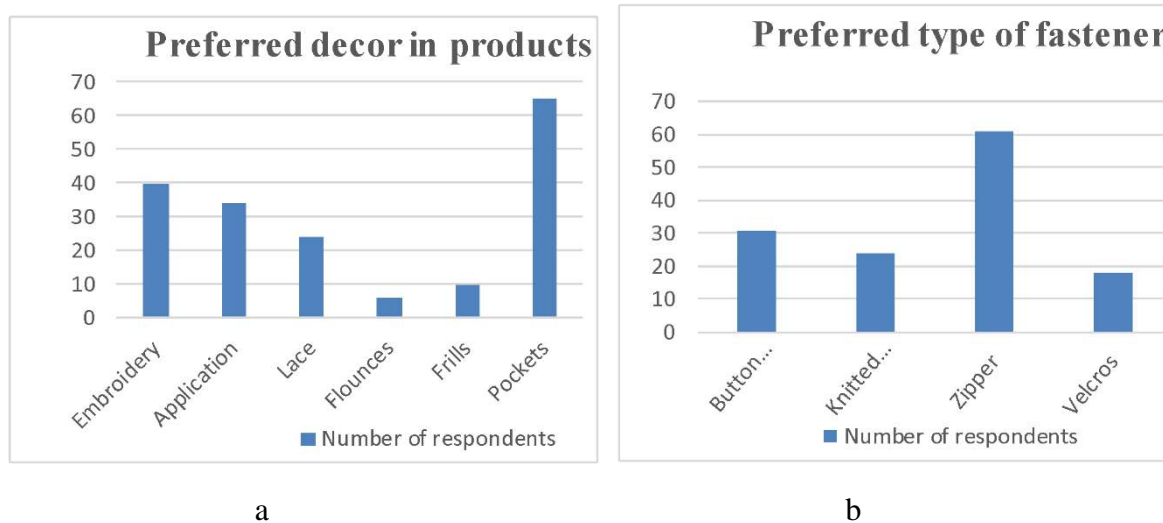

Figure 2. Diagram: a) the preferred decor in the products; b) the preferred type of fastener

The consumer's preferences are higher than the manufacturer's offer.

The results of the consumer survey showed that a modern Russian suit should have such qualities as practicality, versatility and affordable price, while combining colors and finishing elements of old and new times, and it is also worth expanding the product range.

In a scientific article: "Folk tradition and its continuity in the work of modern costume designers" [1], a certain pattern is noticeable in the presented copies. Fashion designers in women's outfits traditionally use only shoulder products, while women's trousers were never adopted by them. [2], [3], [4]

The solution to the problem may be the transformation of the Russian folk sundress into modern culottes.

Tasks: to consider the trends of the autumn-winter season (2021-2022) and color solutions in Russian costume, to explore the features of Russian ornament and decorative elements by region, to conduct a comparative analysis based on the designs and silhouettes of culottes and sundresses, develop a sketch series of models.

Based on the analysis of the color palette, ten fashionable colors were presented: Mykonos Blu – bright blue color, illuminating – color of the year 2021, leprechaun – bright green color. Trending colors: fuchsia fedora – fuchsia, pale rosette – pale pink, adobe – warm and earthy terracotta shade, fire whirl – bright shade of red, rhodonite – dark purple shade, root beer – brown shade. [5]

Analyzing the color spectrum of the Russian folk sundress in the provinces, it follows that old women's clothing is divided into two groups, as it were: South Great Russian provinces and the clothes of the peasants of the North. The main difference between the South Great Russian provinces was the paneva – a special kind of homespun skirt consisting of several panels of woolen fabric. [6]

The North Russian costume consisted of a shirt, a sundress, sometimes an apron and a headdress. In the festive clothes of the northern regions, along with homespun clothes, there were sundresses made of purchased fabrics.

A comparative analysis of sundresses by provinces has been carried out and is presented in Table 1.

Table № 1 - Comparative analysis of sundresses by provinces.

Name of the province	A common type of sundress	Decorative elements	Colors inherent in the province	Materials
Kurskaya	Slant-blind sundress with straight panels in front and back and wedges on the sides	Braid, colored wool cord; strips of fabrics (kumach, satin, calico, velvet)	Black, Yellow, Red, Blue	Wool Homespun
Arkhangelskaya	Straight	Braid, colored wool cord	A cage (large or small) of various colors, as well as a strip of predominantly red shades on a blue background.	Homespun and factory fabrics: silk, wool, calico, cummerbund and stuffing.
Smolenskaya	Slant-blind sundress "soroklin"	Edging; fabric strips (kumach, satin, calico, velvet)	Dark Blue, Red, White, Black	Homespun canvas, later made of factory fabrics: Chinese, kumach, calico.

From the book by F. Parmon "Russian folk Costume" [7], it follows that in the Arkhangelsk region such types of sundress designs as straight, oblique and a sundress with a bodice were common. I will take as a basis the design of the straight sundress shown in Figure 3.

Figure 3. Peasant woman's clothes. The end of the XIX century. Arkhangelsk province. The State Historical Museum. Moscow.

The following details are highlighted in the sundress: the front and rear straight panels and straps are not one-piece. In the Arkhangelsk region, sarafans were used, consisting of parts in the form of a longitudinal rectangle. In the design of the Russian sundress, vertical divisions were used, these include the cut line on the front panel, the front cut line (swing or decorative). The main way to connect parts in a sundress was to create flat seams, which were assembled into small assemblies. The locations of the decor are mainly the upper edge of the sundress, the straps, the central seam and the bottom. [7]

The following details are highlighted in culottes: belt, pockets, front and rear straight panels consisting of details in the form of longitudinal rectangles narrowed to the top. The main method of joining parts is stitched seams, the processing of sections of parts is carried out by applying flat seams. Traditional materials: wool, silk, denim, corduroy, tweed, jacquard, velvet and thick cotton. Modern women's trousers will still remain the main elements of the wardrobe in 2021 for all female representatives, and this will remain unchanged. Changes can be subject to – colors, styles, textures, length. [8]

Figure 4 shows a sketch row of stylized children's products in the Russian style.

Figure 4. Russian folk costume and trousers–Sketches of children's dressy sets: a) blouses with elements of Russian folk costume and trousers; b) blouses with elements of Russian folk costume and trousers; c) blouses and sundress.

CONCLUSION

Based on the analysis of consumer preferences, stylized children's products have been developed, in which the parents interviewed are interested. Each product takes into account the colors, decorative elements and materials of the Russian folk costume.

REFERENCES:

1. Amirzhanova A.Sh, Chernogor E.Yu., "Folk tradition and its continuity in the work of modern costume designers", Moscow, 2019
2. "Valentino", collections autumn – winter 2013-2014 [electronic resource]<https://www.vogue.ru/collection/fallwinter2013/couture/paris/Valentino/>, date of application 21.10.2021

3. «Valentino», spring – summer 2015-2016 collection [electronic resource]<https://www.vogue.ru/collection/springsummer2015/couture/paris/Valentino/>, date of application 01.02. 2022 ;
4. Yu. Sergeenko, autumn – winter collection 2013-2014 [electronic resource]https://www.vogue.ru/collection/fallwinter2013/couture/paris/Ulyana_Sergeenko/ , date of application 04.10.2021.
5. International Institute of Color Pantone [electronic resource]<https://milanstyleguide.com/blog/fashion/modnye-cveta-pantone-osen-zima-2021-2022/>, date of application 05.09.2021.
6. V. I. Gordeeva "Russian folk clothing". Published by the publishing house "Fine Art". Moscow. 1974
7. Parmon F. M. The composition of the costume. Clothes, shoes, accessories. Textbook for universities (3rd edition revised and expanded). – M., "Triad plus", 2002. – 312 s, 258 ill.
8. Majugina M. "From trench coat to sweatshirt: atlas of modern clothing". Released by Artemy Lebedev Studios publishing House. Moscow, 2019

©Kataeva A.N., Kopylova M.D., 2022

WORK ENVIRONMENT DURING PANDEMIC AND POST PANDEMIC

Dr.C.Vijai, Dr.Purushothaman.N, Dr.S.Jansirani

**Associate Professor, Faculty of Commerce and Business Administration, Vel Tech
Rangarajan Dr. Sagunthala R&D Institute of Science and Technology,India, ORCID:
0000-0003-0041-7466**

**Assistant Professor, Department of Commerce, Patrician College of Arts and Science,
Chennai, India**

**Assistant Professor, Department of Commerce, Patrician College of Arts and Science,
Chennai, India**

Abstract

The current COVID-19 pandemic has experienced harmful results health wise and wealth worldwide, and vast imbalance between nations in frequency and death rates. Simultaneously, the social distancing measures required to safeguard millions of lives. There is no end in sight to the COVID-19 pandemic, but it has helped us predict post-pandemic architecture and urbanism might look like. Based on the current circumstances and emergency measures, design strategies and plan to face pandemics with security layers to prevent, spread of viruses implemented in the post-pandemic era, it could help build a sustainable environment. Consequently, transformation of the environment is a non-permanent reaction or the new normal. In this study, COVID-19 outbreak, pandemic implied all over the world, employees work environment, employees facing consequences during pandemic and applied few relaxation by the government named post pandemic.

Keyword: COVID-19, pandemic, Virus, work from home, work environment, employee,

Introduction

Corona virus (COVID-19) is a viral disease global outbreak threatening all over the world. That affects all individual physical health and social activities, the corona virus disaster. In this Covid-19 pandemic crisis taught lessons from the cyber security world have to protect environmental security (Megahed, Naglaa, 2020). Negative impact on the individual, a pandemic can lead to shocks towards the worldwide economies and societies(Hamouche, Salima,2020). Workers remain unemployed; many work remotely or perform different job tasks the current crisis globally is facing financial threat and requires to be recognized as part of the work activities. Companies must perceive smarter and safer ways of working together during a crisis. (Philips, Jennan A, 2020). We do not yet know what the long-term impact of social isolation and physical distancing protocols will have for employees.

The post-pandemic era has multiple challenges required to better understand COVID-19 and its effects on society. The future remains in the balance and thus future multidisciplinary considers are needed. In this context, the pandemic increased the necessity for policymakers, planners, and architects to think more out of the box, trying to reshape our physical spaces, and reset the managed build environment or expand more design to face future virus attacks. These swaps give us a glimpse at how cities convert for the better, and the worse, in the long-term.

Review of literature

COVID-19 pandemic impacts individuals at global level. Impacts on workers and workplaces across the world. In this study focus on emerging changes in work practices like working from

home, virtual teams, economic and social psychological impacts like unemployment, mental well being and moderating factors of age, gender, family status, personality, and cultural differences to disparate effects. (Kevin M Kniffin, 2020). Organisation adopts new aspects due to external crises, recent pandemic many companies facing unpredictable situations and searching for alternative solutions to solve. In this study challenges, focusing on the implications COVID-19 has for human resource management (HRM) as organizations help their workforce adopt a newly altered work culture like employees navigating the limited physical and social interaction. (Joel B Carnevale, 2020). The impact of the corona virus COVID-19 outbreak on employees' mental health, specifically psychological distress and depression. It aims at identifying the stress during and post COVID-19, examining the factors which may reduce or increase the impact of COVID-19 on employees' mental health and finally to suggest recommendations from a HRM perspective to reduce COVID-19's impact on employees' mental health. (Salima Hamouche, 2020).

COVID-19

COVID-19 stands for Corona Virus Infectious Disease, SARS-CoV-2, which is a respiratory pathogen. On 31 December 2019, WHO first specified this new virus from cases in Wuhan, People's Republic of China? Now, it has spread at a lightning speed to affect many countries. (<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronaviruse-disease-covid-19>)

COVID 19 is an infectious disease caused by corona virus. 'Corona viruses (CoV) are a large family of viruses that cause illness ranging from the common cold to more severe diseases such as MERS-CoV stands for Middle East Respiratory Syndrome and SARS-CoV stands for Severe Acute Respiratory Syndrome. A novel corona virus (nCoV) is a new type of virus that has not been previously identified in humans. (<https://www.mohfw.gov.in>)

On February 2020 NOVEL CORONAVIRUS diseased named as Covid-19, 26 February 2020 WHO has issued new COVID-19 guidance for businesses and employers, which provide outlines to prevent the virus spread, few aspects to consider when employees travel to one place to another and get aware positive cases arrives in your business areas. (<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>)

According to WHO on 10th October 2020 39,596,858 confirmed cases, 1107374 death cases.

SNO	COUNTRY	TOTAL CASES	TOTAL DEATH
1	USA	7966729	217071
2	India	7494551	114031
3	Brazil	5200300	153214

Source: <https://covid19.who.int/table>

WHO recommendation workplace

Physical contact

COVID-19 exposure in the workplace depends on the likelihood of coming within 1 meter of others, in having continues physical contact with people who may be infected with COVID-19, and through contact with contaminated surfaces and objects (<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/q-a-tips-for-health-and-safety-at-the-workplace-in-the-context-of-covid-19>).

Social distancing

Physical distancing and the lockdown of the population are among the most immediate, effective and precautionary measures to be taken. The WHO introduced few effective measures, which were practiced at both organizations and individuals all over the world. (Megahed, Naglaa, 2020)

Work environment during pandemic

COVID -19 crises all over the world restricts mobilization, physical transaction, many companies forced to adopt digital transformation, work from home aspects and few companies' layoff and shutdown works. Digital transformation like implementing digital employee interaction via videoconferencing, customer interaction via chat box, other chat applications, transfer files, mobile applications. (<https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/what-800-executives-envision-for-the-postpandemic-workforce#>).

Work from home

The WHO suggested the characteristics of healthy housing better facilities for social distancing and producing food, and the healing effects of light, air, and nature. Contact with other residents in shared areas is unavoidable, contactless interactions at a time of social distancing, awareness of hygiene at affordable cost.

During a pandemic, most people have been forced to do work from home and provide the arrangement of the workplace at home. Employees need a separate room, comfortable furniture, technically equipped, and insulated. Many employees' aspects working from home is a beneficial value to reduce transportation charges, allowances, stress relief etc., (Megahed, Naglaa A., and Ehab M. Ghoneim, 2020)

Digital transformation

The global pandemic has put pressure into a new era that is digital transformation. During the crisis, we all entered a new digital normal life. When working from a remote location, learning and upgrading skills through online portals and shop for essentials from online shopping websites, we automatically reduce traditional physical spaces because of the digital era accessed through smart devices.

Work environment during post pandemic

All over the world many companies concentrate, safeguard employees, adopt and continue different ways of business activities like digitalization, mobile work environment. Even after the reopening ensure physical distancing, virtual interaction and restrict movement.

(<https://www.mckinsey.com/business-functions/organization/ourinsights/reimagining-the-office-and-work-life-after-covid-19>).

Work environment

Many firms have been adapting their measures to reduce the spread of Covid-19. Even firms that were resistant to the concept of remote working have been forced to allow working from home, not for everyone few may want to return to their physical offices. Even after the pandemic, more employees are doing work from home. As the post pandemic adopts new norms, remote working, office space may be altered to change large spacing and fewer seating arrangements. After modification of the pandemic, the population of offices may change and firms no need more space because of work from home policies.

Therefore, aerial buildings become more expensive to build and low efficient depending on how productive remote work proves in this pandemic, organizations arrange structured office environments to more flexible, virtual, and home-based work arrangements, feel better natural ventilation and healthy design options.

Sanitation policies

Many companies concentrating cleaning policies like use ultraviolet germicidal irradiation to strongly disinfect offices during and night, meeting rooms, restrooms between uses, and practice effective steps to spread infection (**Kevin M., and frederik Anseel, 2020**)

Artificial intelligence

AI, virtual reality through voice and facial recognition helps to post-pandemic work culture. Touching polluted surfaces infectious diseases transmitted 80%, touch less technology helps to remove the requirement for physically pushing or touching a surface.

Post-pandemic concentrated contactless footpaths, lifts converted smart way, no need to touch buttons, and automatic doors. These technologies could include other programs to both control space temperature and automatically clean it to kill harmful organisms, viruses, and bacteria. Even though technology adaptations cost are high, many amenities that will gain popularity will be connected into future establishment. COVID-19 and employees' mental health: stressors, moderators and agenda for organizational actions (**Hamouche, Salima, 2020**)

Conclusion

COVID-19 clarifies how frail as employees and employers. The same number of organizations around the globe will be rebuilt or vanish because of the pandemic, laborers will be retrained or laid-off and the monetary, social-mental, and wellbeing expenses of these activities have distinctive virtual working needs and schedules than representatives living with family members. Also, more authoritarian or bossy leaders may confront different difficulties in motivating their workers in virtual environments than more participative and empathic team leaders, and thus have different training and development requirements. Finally, in managing remote working populations, HR experts must develop a new performance management and appraisal framework while occupational health staff should be trained to recognize emotional, health issues in remote working populations – and be able to offer online guidance and treatment. The global pandemic has featured the limitations of how to manage and build the environment regarding how we should design, rebuild, and run our built environment; however, it has allowed us to learn. This approach must be corresponding to other sustainable methodology grasping not impinging natural resources and not harming our environment.

References

1. Carnevale, Joel B., and Isabella Hatak(2020). "Employee adjustment and well-being in the era of COVID-19: Implications for human resource management." pp. 183-187, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7241356/>.
2. "Coronavirus disease(COVID-19)."(2020) <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronaviruse-disease-covid-19>.
3. "Covid-19." *Ministry of health and family welfare*, <https://www.mohfw.gov.in/>.
4. Hamouche, Salima.(2020) "COVID-19 and employees' mental health: stressors, moderators and agenda for organizational actions." https://www.researchgate.net/publication/340803493_COVID-19_and_employees%27_mental_health_stressors_moderators_and_agenda_for_organizational_actions.
5. Kevin M., and frederik Anseel.(2020) "COVID-19 and the Workplace: Implications, Issues, and Insights for Future Research and Action." https://www.researchgate.net/publication/342101229_COVID-19_and_the_Workplace_Implications_Issues_and_Insights_for_Future_Research_and_Action.
6. Megahed, Naglaa A., and Ehab M. Ghoneim.(2020) "Antivirus-built environment: Lessons learned from Covid-19 pandemic.", <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7313520/>.
7. Philips, Jennan A.(2020) "Work–Life Fit During A Pandemic." <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2165079920953830>.
8. "reimagining the office and work life after COVID-19." <https://www.mckinsey.com/business-functions/organization/our-insights/reimagining-the-office-and-work-life-after-covid-19>.
9. "what 800 executives envision for the post pandemic workforce." <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/what-800-executives-envision-for-the-postpandemic-workforce#>.
10. "WHO coronavirus Disease(COVID-19) dashboard." <https://covid19.who.int/table>.

О РОЛИ КОРЕЙСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО КОСТЮМА В СОВРЕМЕННОМ
ОБЩЕСТВЕ

MODERN TOPLUMDA KORE ULUSAL KOSTÜMÜNÜN ROLÜ ÜZERINE
ABOUT KOREAN NATIONAL COSTUME IN MODERN SOCIETY

Daria Bykova¹, Marina Guseva²

¹The Kosygin State University of Russia, Dep.of Design of Light Industry Products,
<https://orcid.org/0000-0002-4225-5832>

²The Kosygin State University of Russia, Dep.of Design of Light Industry Products,
<https://orcid.org/0000-0003-3491-6132>

Аннотация.

Исследование посвящено корейскому национальному костюму и его значению в современном обществе. Рассмотрены глобальные тенденции в развитии современного ханбока. Определены целевые аудитории каждого направления развития национального костюма. Проведен анализ исторического и современного кроя. В качестве результата исследования авторы представляют алгоритм проектирования современного костюма, креативный образ которого основан на трансформации национального кроя в современный креативный образ. Особенностью современного этапа развития швейной отрасли стало повсеместное внедрение на предприятиях трехмерных систем автоматизированного проектирования с модулем визуализации швейного изделия. Трехмерная виртуальная примерка позволяет не только спрогнозировать проявление конструктивных дефектов но и преобразовать типовые дизайн и модельную конструкцию персонифицированно под каждого клиента предприятия, но и подобрать уникальный конфекцион-пакет материалов.

Ключевые слова. ханбок, мода, традиции, одежда, дизайн.

Abstract

The study is devoted to the Korean national costume and its significance in modern society. Global trends in the development of modern Hanbok are considered. The target audiences of each direction of the development of the national costume are determined. An analysis of the historical and modern cut was carried out. As a result of the study, the authors represent an algorithm for the design of a modern costume, the creative image of which is based on the transformation of the national cut into a modern creative image. A feature of the current stage of development of the sewing industry was the widespread introduction at the enterprises of three -dimensional systems of automated design with the visualization module of the sewing product. Three-dimensional virtual fitting allows not only to predict the manifestation of constructive defects, but also to transform typical design and modeling design by personified for each client of the enterprise, but also choose a unique confection-package of materials.

Keywords: hanbok, fashion, traditions, clothing, design.

Современную одежду потребители используют не столько для защиты тела от неблагоприятных природных условий, сколько для поиска креативности и выражения самоидентичности. Через костюм можно получить информацию о поле и возрасте человека, уровне достатка и его положении в обществе, получить представление о принадлежности субъекта к этническим группам. Дизайнерские предпочтения и модные пристрастия могут показать принадлежность к субкультуре.

Исторический национальный костюм служит своеобразным зеркалом культурных традиций. Он олицетворяет вечные эстетические идеалы общества, поэтому «одежда с национальными мотивами хранит много символов и занимает целую нишу в модной индустрии» [1]. Современные дизайнеры часто применяют в качестве творческого источника мотивы национального исторического костюма. Этим способом проектировщик решает несколько целей – задается вектор развития модного направления на основе национального костюма, воплощение исторического кроя и дизайна в современном креативном модном образе формирует у молодежи интерес к исторической культуре и традициям страны, желание подражать предкам не только в формировании персонального образа, но и в вопросах восприятия жизни.

В настоящее время дизайнеров все больше привлекает корейская культура. Одним из проявлений этого влияния стал интерес модных дизайнеров к национальной одежде - корейскому костюму «ханбок». Культура стран Азии знаменита бережным отношением к традициям. Исследованием установлено, что в жизни современного гражданина восточной страны «национальный костюм присутствует на протяжении всего его жизненного пути, начиная с рождения». Корейский национальный костюм «ханбок» является «совершенно уникальным изделием и представляет собой основу развития современного костюма» [1].

В современной моде наблюдается множество интерпретаций женского корейского национального костюма. Тем не менее, глобально, современное развитие ханбока движется в направлениях:

- 1) сохранение национального костюма как образца культурного наследия, его основы и структурных элементов;
- 2) использование мотивов исторического кроя и их стилизации как механизма в формировании креативного образа и актуализации в современном костюме исторических мотивов.

Выделенные направления гармонично сосуществуют и востребованы современными дизайнерами одежды. Первое направление базируется на традиционной корейской культуре. В костюме выделяют стили: «классический ханбок» (рис. 1а) и «ханбок на прокат» (рис. 1б). Классический ханбок востребован потребителями в даты значимых событий (свадьба, рождение детей, похороны). И посему такой вариант национального костюма продолжает традиции прошлого. Конструктивное решение костюма практически не изменяется, варьируются лишь мотивы и расположение вышивок.

Интерпретация (современный аналог) ханбока, как «прокатное изделие» [3], популярен среди туристов и, как правило, молодежной аудитории, в период посещения национальных парков и исторических достопримечательностей. Для этого стиля характерно минимальное изменение базовой формы, тем не менее, образ создает лишь иллюзию историзма. Данный эффект возникает за счет изменения: «конфекцион-пакета (в качестве основного материала используют полиэстер); пропорций (длина юбки); обилия и расположения орнаментов» [2].

Второй путь развития визуализирует поиск эстетики формы и композиции костюма через креатив, эксперимент и модернизацию элементов национального костюма. В этом направлении также выделяется два под направления: повседневный или «дейли-ханбок» (рис. 1в) и «фьюжн-ханбок» (рис. 1г). По количеству мастеров, работающих в этом направлении, повседневный ханбок конкурирует с классическим, что говорит о его перспективности. Основой развития этого направления является стремление к использованию элементов национального костюма в современной повседневной одежде, перемешивание исторических мотивов с одеждой западного стиля. Это направление развивается на основе модернизации изделий стилей классический, кэжуал, уличный и т.д. такая одежда востребована среди потребителей всех возрастных групп.

«Фьюжн-ханбок» - характеризуют как наиболее интересный вид костюма, В изделиях преобладают в неизменной форме элементы исторического костюма, коллаборация с новыми материалами современных расцветок и принтов. Анализ дизайнерских приемов проектирования «фьюжн-ханбок» показал, что в изделиях часто создается абсолютно новая форма с использованием кластических материалов и техник. Такой вид костюма можно часто встретить на подиумах, а также он пользуется большим спросом у представителей шоу-бизнеса. Молодые музыканты используют в музыкальных клипах и выступлениях модели одежды стиля «фьюжн-ханбок» в качестве сценических костюмов, тем самым привлекая еще больше внимания мировой аудитории к национальной культуре и костюму.

Рисунок 1 – Современный ханбок

Что касается конструкций изделий, то разработки ведутся в основном в направлении улучшения и модификации конструкций национального костюма в целях упрощения его надевания, повышения комфортности ношения. Так, в современном прочтении юбка представляет собой сарафан, а не единый отрез материала, собранный на пояс, а пройма и окат рукава жакета конструируются по западным методикам.

Анализ преемственности средств формообразования [4] исторического костюма и современного ханбока показал, что в моделях сохраняется трапецевидный силуэт; пространственная форма – простая трехмерная; конфигурация срезов в деталях кроя – прямые, изогнутые; востребовано закрытие изделий на ленты. Дизайнеры в своем творчестве используют детальный анализ творческого источника [5] для актуализации в современном образе ключевых композиционных и конструктивных особенностей национального костюма. В качестве декоративных элементов используют имитацию техники лоскутного шитья (боджаги), принты с изображением гибискуса (корейского национального цветка).

За последние два года общество стало больше обращать внимание на вопросы экологии и перепроизводства, вследствие чего стал востребованным кастомизированный подход производства швейных изделий. Данная стратегия подразумевает проектирование моделей швейных изделий при участии заказчиков предприятия. Облегчение и повышение результативности коммуникации обеспечивает современное программное обеспечение, позволяющее визуализировать объекты проектирования, например, САПР CLO3D. Визуализация в графических программах модельных решений одежды в виде цифровых аватаров достаточно информативна и имеет ряд преимуществ: снижает материальные затраты на производство макетов, сокращает время разработки моделей, путем визуализации решений в режиме реального времени, позволяет произвести оценку качества посадки изделия непосредственно в виртуальной среде.

В связи с перспективностью и комфортностью использования современных технологий в исследовательской работе задействована САПР CLO3D. В виртуальной среде спроектирована капсульная коллекция одежды в стиле ханбок. В процессе визуализации были выявлены дефекты посадки, поиск решения которых произведен непосредственно в САПР. Помимо разработки и визуализации изделий поставлена задача проиллюстрировать возможности кастомизации отдельной модели [6], а именно: вариативность цветового решения, изменение объема и длины изделия, способы обработки низа и горловины изделия. Пример трехмерной модели жакета представлен на рисунке 2.

Рисунок 2 – Пример изделия, выполненного в виртуальной среде

Таким образом, можно сделать вывод, что ханбок - национальный костюм, олицетворяющий культуру Кореи. Проектирование одежды в стиле ханбок перспективно и имеет потенциал для развития. Данное направление постепенно обретает широкую известность и составляет конкуренцию другим знаменитым национальным костюмам.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Быкова Д.Ю. О корейском национальном костюме как творческом источнике в проектировании современной одежды// В сборнике материалов Всероссийской научно-практической конференции «ДИСК-2020»: Часть 1. – М.: ФГБОУ ВО РГУ им. А.Н. Косыгина, 2020. С.129-132
2. Белгородский В.С., Кирсанова Е.А., Мишаков В.Ю. Инновации в материалах легкой промышленности. - М.: РГУ им. А.Н. Косыгина, 2017. - 170 с.
3. Park Sanghee. Study on the Recent Status of Rental Hanbok Jeogori for Women// Journal of Fashion Business, July 2018; Vol.22, No.3: pp.109-121

4. Бутко Т.В., Гусева М.А., Андреева Е.Г. Методы разработки технических предложений моделей одежды.: Учебное пособие. – М.: ФГБОУ ВО «РГУ им. А.Н. Косыгина», 2021. – 91 с.
5. Алибекова М.И., Белгородский В.С., Андреева Е.Г. Архитектоника формы в композиции костюма. – М.: РГУ им. А.Н. Косыгина, 2020. – 221 с.
6. Гусева М.А., Быкова Д.Ю., Андреева Е.Г., Белгородский В.С. Цифровые модели современной одежды в стиле ханбок с трансформацией элементов национального кроя в креативный современный образ / Свидетельство на рег. БД, 2022

References:

1. Bykova D.Yu. About the Korean national costume as a creative source in the design of modern clothing // In the collection of materials of the All-Russian Scientific and Practical Conference "Disc-2020": Part 1.-M.: FSBEITROU at the RSU named after A.N. Kosygina, 2020. P.129-132
2. Belgorodsky V.S., Kirsanova E.A., Mishakov V.Yu. Innovation in light industry materials. - M.: RSU named after A.N. Kosygina, 2017. - 170 p.
3. Park Sanghee. Study on the Recent Status of Rental Hanbok Jeogori for Women // Journal of Fashion Business, July 2018; Vol.22, no.3: pp.109-121
4. Butko T.V., Guseva M.A., Andreeva E.G. Methods for developing technical offers of clothing models.: Textbook. - M.: FSBEI in "RSU them. A.N. Kosygina", 2021. - 91 p.
5. Alibekova M.I., Belgorodsky V.S., Andreeva E.G. Architectonics of the form in the composition of the costume. - M.: RSU named after A.N. Kosygina, 2020. - 221 p.
6. Guseva M.A., Bykova D.Yu., Andreeva E.G., Belgorodsky V.S. Digital models of modern clothing in the style of Hankbo with the transformation of elements of the national cut into a creative modern image / evidence of reg. BD, 2022

MODERNISM IN BRITISH LITERATURE

Nargiz Talışmski

Odlar Yurdu University, Baku, Azerbaijan, <https://orcid.org/0000-0002-4542-0645>

Abstract

When we speak about English literature, we mean works, novels, plays, short stories written by English writers in English language. However, not all the writers who have contributed to English literature are of English origin. For instance, Oscar Wilde, Joseph Conrad and etc.

The main topic of the article is English literature, its stages and, most importantly, the period of Modernism. What were the main features of modernism? Why is it different from the other stages? In fact, Modernism began to emerge, form and develop at the end of the Victorian era. Modernism was a response to all the laws, beliefs and, most importantly, the reality of the Victorian era. If in Victorian times the truth was accepted in all its reality and remained unchanged, modernism aimed to achieve the exact opposite. Thus, the supporters of this period instead of accepting the reality, defend these events as they are seen and evaluated. It is also a well-known fact that modernism began to develop in the late 19th century. However, its name is often connected with the First and Second World Wars. It emerges in the late 19th century and the long period of its development lasts till the end of the Second World War. We see the examples of this huge period in the 20th century. The works that based on the current ideas of the Modernist period were published in these years. Joseph Conrad's novel "Heart of Darkness", "Dubliners", "Ulysses" are the best examples of this era.

Ulysses, published in 1922, contains the written structure and content of the stream of consciousness, the highly known flow of the Modernist era. Another author who uses the stream of consciousness correctly and perfectly is Virginia Woolf. In her works, this lady approached this trend from a purely psychological point of view.

The term of stream of consciousness is somewhat related to the science of psychology. It is the irregular flow of what one experiences in one's inner world. In fact, the term was first used by William James. This term is an embodiment of the Modernism. This is a kind of monologue that happens inside of one's inner world. The one is speaking, arguing, discussing inside of his mind. A man carries everything with him inside. Thus, with the trend of modernism, new humanist ideas and values emerged in literature.

Key words: features of modernism, stream of consciousness, analysis of Ulysses

Foreword

Literature is a term that is used to create and demonstrate the written and spoken materials. In fact, it is not that easy to define the literature with only one sentence. It is a term with deep meaning and quite a broad field as well. Sometimes it is very difficult to deal with. In order to figure it out we have to do so many researches and learn it in details. We can also call it as a group of valuable works including poems, plays, novels and short stories.

From the very first sight it seems as a kind of entertainment. But actually it is not. Those works have a great impact on psychology, spirit and etc. Most of them are based on real life events

and can also have a personal, social, environmental, mental influences. They can inspire, develop, change, consider, form, convey too many ideas, real life experiences and etc.

Literature is a product of human creation. It is divided into two groups. Oral and written. Oral is a result of human creation. It was expressed by speaking. And they are more often fictional works. But written literature is a result of human expression by writing with their hands.

The development of British literature has gone through various stages. Old English, Renaissance, Enlightenment, Romantic, Victorian, Modernism and Postmodernism. Each stage differs in its significant characteristics.

Modernism in British Literature

As we said above British literature had to go through many periods. They are Old and Medieval English, Renaissance, Enlightenment, Romantic period, Victorian, Modernism, Postmodernism and Contemporary. All these periods are important for what they have given and earned to the British literature and people through all these centuries and years. All these periods are a history. For instance, Old English period which is also called as the dawn of English literature. It was during the Briton tribes. Who were originally Celtic. This period brought too many words to current English language, but in a little bit changed forms. Old English period is also known for being invaded for many times. The Roman conquest, invasion by Germanic tribes, The Norman conquest and etc.

The Renaissance covers the 14th and 17th centuries. This period differs for being extra productive. Numerous events happened in this period. A number of inventions appeared in a new light in this period. Most of the greatest and world-wide known masterpieces were written by the most prominent writers and figures during the Renaissance period. But the most significant and important characteristic feature to this period was the idea of humanism. The writers like Thomas More (1478-1535), Christopher Marlowe (1564-1593), William Shakespeare (1564-1616) who lived and created a number of literary works in that era were humanists. They managed to defend the idea of humanism in their works.

Literature was visibly changed and improved in the Enlightenment period. It covers the 17th and 18th centuries. The most prominent faces of this period believed that the mankind could be changed and improved because of the development and strong influence of science. It was mainly spread in England and France. It was also an era of reason. Individualism and idea of personal interests were also powerful among the other ideas. The classical figures of this period were Daniel Defoe, Jonathan Swift, Richard Sheridan and etc. So what we have learned up to now about this period are their main interest and focus on science. In fact, they were not mistaken. The development of science means the development of society.

Romanticism covers the 18th and 19th centuries. The main focus of this far romantic period was on individual's experience, idea, hard work, interests, the influence of women. Melancholy was leading. This period brought the female intellect to the fore.

The name of the Victorian period is related to the name of Queen Victoria. It covers the 19th century. From the side of literature, this period served to the middle-class people. These people and their works were strongly actual in those years. Emotionally described works were common for the Victorian period.

Modernism is derived from the Latin word "modernus". It means modern, modernism. This stage covers the late 19th and early 20th centuries. It was a turning point in art, literature and philosophy. It is mainly accompanied by the replacement of old historical traditions with new ones. The development of technological civilization in the 20th century, the emergence of new

ideas gave impetus to this trend. Instead of accepting everything as it is, people put forward their own views and how they wanted to see the situation. That is why the emergence of this stage is considered as a harsh response to realism. At this stage, there is a revolt to move society away from the laws dictated by religion. At the same time, this modernist period is characterized by mood and positivity. In short, this stage can be called deconstruction in society, literature and art. This stage was the period of unrealistic ideas.

Stream of consciousness started to emerge circa 19th and 20th century. It takes an important part in the modernist movement. It was a writing style that is made by a group of literary figures who lived and created in this most known period. Firstly, it was used in poetry as a type of fiction. It is closely connected with the name of William James. He was an English and Irish writer. According to him, consciousness is a phenomenon of constant mixing of feelings, thoughts and various associations. So, what does stream of consciousness mean?

Stream of consciousness is a collection of consecutive, irregularly flowing thoughts. The main goal of stream of consciousness was to convey the readers the feelings, ideas and thoughts of the characters of their works. They just aimed to access their mind and inner world. For instance, the protagonist thinks about a certain event or a topic he remembers. And this subject reminds him of another one, and it continuous. In the modernist literature this is calling as stream of consciousness. But it happens in its most realistic form. It is a kind of monologue that happens inside of the mind of character.

Stream of consciousness is related to other fields. Not only with literature, but it is deeply connected with psychology as well. Many literary figures who are strongly interested in psychology approached to this writing style in their works. The most prominent faces of this modernist movement were Virginia Woolf, James Joyce, Dorothy Richardson and etc.

Virginia Woolf narrated it in its best form in her most known novel Mrs. Dalloway. Let's have a look at this. The leading character Clarissa Dalloway by just watching the cars driving starts to think. She is in deep thoughts about her entire life. And all this happened by just watching the cars passing by. In this sense, we see and understand how her mind, the flow of her thoughts move from the real things to abstract memories. But this abstraction becomes visible for the reader, as they can see and understand her attitude towards situation. Everything started from the car and moved on her childhood, then came back to the real and current moment. Another perfect example can be seen in *As I Lay Dying* by William Faulkner. In this very heart touching work we see and feel the sorrow of the leading character Jewel. Every time the repetition of "one lick less" reminds him his visit to the room of his dying mother.

The works of Virginia Woolf are a typical journey into the depths of human thoughts. She loved to create something new and experiment her extra ordinary ideas boldly. She also had a huge sympathy and empathy to the feelings of her characters.

The analysis of *Ulysses* is a main topic in this article. It is a novel that was published in 1922. *Ulysses* was highly a controversial work. It was even banned for a while. But at the same time it is a perfect example of the usage of stream consciousness. It was compared with *The Odyssey* of Homer. Because *Odyssey* is a new calling form of *Ulysses*. It is written by Irish writer James Joyce (1882-1941). He is mainly famous for his fictional novel *Ulysses* in which he has experimented new styles.

Ulysses is a kind of humoristic and descriptive novel. The plot is based on the description of character's portrayal. But the use of the stream of consciousness leads, and brings it to the fore.

From the very first sight the plot can be seem incomprehensible. In order to understand whether a work bears the characteristics of the modernist era, it is necessary to take a serious look at the work. And it is possible to see that the events contain a purely modernist set line due to the traditional plot line and sequence features. The novel was written in the highly dramatic notes. It includes the elements, characteristic features, skepticism, stream of consciousness, new writing styles of that period.

We noted that modernism began to manifest itself in the late 19th century. Modernism, in turn, is divided into two stages. They are called avant-grade and neo avant-grade periods. As you can see they are opposites of each other. The Modernist period also differs for being extra subjective, positive, deconstructive. This period is marked by the abandonment of European Christian laws.

The avant-grade stage has some inclinations. Like it tends to exceed the limits and break the boundaries. They did not accept the norms that they did not agree with. As its name suggests, it is an innovative stage which is full of innovations, new ideas, laws and desires. The members of this stage used to support the ideas that they aspire to have.

Modernism and Realism

The main characteristics of the Modernism are these: Depiction of reality in its possible and the best form. Everything is relatively connected with each other. The sub-consciousness is the main plot in the modernist writers' narrative works. The truth is narrated. Classical allusion. According to the modernist ideology the notion of science rebels against of the idea of God. It tries to prove that the ideology of God is useless. It was also a new way of searching new values. On the other side, Modernism was a strict rejection and rebellion against of tradition and a falling attitude toward the past beliefs, ideas, thoughts, taboos, shortly it was against of past and past traditions that were far away from the modernist ideology.

The main characteristics of the Realism are these: Everything is related to nature. Only a single observation of nature can lead to the determination of reality. This period supports absolutism. The protection and safety of the world are up to the Realism. It conveys understanding of science. It focuses on motives rather than action. The characters of realistic works are almost from the middle class. Realism explains everything in detail. Nobody believes that people are born good.

Thus, both see literature and its examples as ordered and consistent works of art. So, art is involved in both of them. Both focuses on the ideas, perspectives of the main characters, hero, protagonist. Unlike the Realism, Modernism focuses on the writer. Because we hardly ever hear the author. In both of them the writer shares a focus on the psychology of the person's state. We mean the characters.

The 20th century is generally considered to be a century of experience and innovation in the history of world culture. Because it was during this period that new schools were established. These schools are different from the schools with traditional classrooms, teachers, students and teaching materials. These schools consisted of a group of individuals with a certain ideology, innovation, approach and they defended certain ideas. However, these schools were created at different people, in literature and art, and, of course, did not pass unnoticed in society. In fact, the modernists, realists, Marxists, postmodernists, etc. who support these ideologies are themselves inspired by society and what was going on there.

We must reiterate the fact that, in spite of all its diversity and rebellious approach to realism, modernism has a special place not only in British literature but also in world literature and art.

As we have said, modernism has not gone unnoticed in art, it has even changed it. New modernist art was despising war and its dissensions. It did not want to understand and accept the laws. They did not believe in the eternity and stability of anything. It was having a psychological shock.

Gradually, other forms of modernism began to emerge, such as surrealism (French and Czech), futurism (Italian and Russian), and stream of consciousness.

Surrealism, in other words, is an avant-grade trend. This trend, which belongs to the European literary school, covers the years 1924-1940. It was mainly spread in France and coined by G.Appoliner for the first time. Surreal means irrational. Surreal instincts were the main stimulation for the proponents of the movement and examples of creativity. The main characteristic was strangeness.

Surrealism is considered to be as the most extreme variant of Modernism. But the relationship between them has never been that simple. In spite of being originated in the early 20th century and being an extreme variant of Modernism, it is mainly connected with the Post- modern period. As a part of modernist period, it was a public reaction to the art.

Futurism is yet another variant of modernist period. It was an artistic movement. It was mainly focused on the technology of modern life.

So, we see Modernism not only itself , but together with its characteristics, differences, stages, relationships and yet rebellious behavior towards literature and art had and now has a great place in not only British, but so many literatures.

Conclusion

This article is an attempt towards researching Modernism, which has got an important page in British literature and its history. The article also examines and informs other stages and features of British literature. The plot is mainly focused on the typical features of Modernism.

Modernism and the ideas of its proponents, who were trying to bring many innovations to the new 20th century, and especially against traditions still feel today. This shows that it has not yet completely disappeared. Modernism is considered to be the stage of separation from traditions.

World War 1 did not go unnoticed by Modernism. It highlighted a number of its shortcomings. The collapse ended with the replacement of the new trend of Post-modernism. But the main reason for the collapse of Modernism after World War 2 was the opening of society to new realities and the change of the world in general. So, Modernism is known as the period of innovation, anti-scientific and traditional ideas, the flow of consciousness.

References

- 1.English and American Literature. A course of lectures. Saint Petersburg, 2002
2. Ernst Bloch. Aesthetics and Politics. 1980
3. James Joyce. Ulysses 1920
4. John Barth. The Literature of Replenishment. 1979

Internet resources

- <https://owlcation.com>
- www.Britannica.com
- www.freewikipedia.ru

CAST THE LIGHT: INTEGRATING SOCIOEMOTIONAL LEARNING (SEL) INTO ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM THROUGH CONTENT CREATION

¹Ashraf Daniel Anuar, ²Nur Rasya Aleeya Omarpudin, ³Eric Ethan Deavis, ⁴Angela Rusli, ⁵Clementina Cynthia Moduin & Mohd Adi Taufiq Roslan

Keningau Vocational College, Bakery & Pastry, Keningau, Sabah, Malaysia

Abstract

The purpose of this project is to develop students' socioemotional competencies to help them gain better self-esteem and interact with others with better optimism and empathy. This is done through English language lessons where the students receive guidance to create content such as podcast, speech delivery, essays and news reports which enables them to reflect on their socioemotional states, their decision-making skills, sense of responsibility as well as their interaction skills with others. Numerous social issues like verbal harassment, physical bullying, cyberbullying, depression, suicides, and social misdemeanors have continued to become persistent problems particularly at schools. In fact, students generally become less motivated, anxious, and insecure in classroom when they are not able to regulate their emotional well-being. The COVID 19 pandemic and subsequently the global wars specifically in Ukraine has further revealed how severe these issues were due to the sharp rise in mental health problems and public misdemeanors. Hence, this project aims to shed more light on how to resolve this problem by focusing on nurturing students' social and emotional competencies. This research will involve approximately 90 students aged 16–17-year-old as the respondents. The contents that the students will create are going to be treated as learning artefacts that can be examined through content analysis techniques. This helps to reveal certain aspects of their socioemotional competencies.

Keywords: socioemotional competences, self-esteem, mental health, pandemic, wars

Introduction

In a world that is achievement-oriented and competitive, our education tends to focus on developing students' critical thinking skills, technical skills, and employability skills while students' well-being and emotional health are not given much emphasis. Students' socioemotional development is regularly ignored or overlooked since it is perceived as less significant. This may have contributed to social and school problems that encompass bullying, harassment, depression, and suicide as well as typical school misdemeanors like poor class attendance and misbehaviors which are rampant at schools. At personal level, students might feel pessimistic and inferior with lack of motivation in learning that can lead to poor academic performance. Hence, it is pivotal for Socioemotional Learning (SEL) to be woven into our classroom practice to help students nurture their emotional and social skills.

In English language education, Coelho (2012) noted how it merely revolves around academic and linguistic issues to which he called for educators to address students' social and emotional needs for them to fully attain the desired language competence. Kao (2017) was fascinated by pupils at an English language classroom in Nepal who were learning to pronounce English words while smiling and dancing together and the teacher watched them in delight. He considered this as a successful integration of SEL whether it was done either explicitly or implicitly.

This research project is intended to examine the incorporation of instruction practices that support SEL into English language classroom by guiding students in creating content that might gradually nurture their social and emotional competencies.

Problem Statement

It is a major concern for school administration and teachers to tackle the social issues that have become commonplace in schools like verbal harassment, physical bullying, cyberbullying, depression, suicides, and social misdemeanors. Students generally become less motivated, anxious, and insecure in classroom which can lead to their poor academic performance and less involvement in school activities (CASEL, 2017). The COVID 19 pandemic has further exacerbated these situations since isolations and for some, loss of loved ones, became major factors that contributed to students' inability to cope with their feelings. Since 2020, educators began to pay more attention to students' well-being and mental health.

In English language classroom, Malaysian students often feel intimidated in the class which can be attributed to their limited proficiency. Consequently, they likely become anxious and the tendency for them to feel stressed in the class is higher. Such emotions can make them feel inferior, alienated and incapable of mastering the language. Niehaus (2012) argued that non-native English language learners find it harder to concentrate on task and maintaining attention, and experience a high level of anxiety, sadness, and loneliness. This was corroborated by Sharp-Ross (2012) who stated that students might stop paying attention if they cannot understand what the teacher is saying. If nothing is done to address their anxiety, this emotion will continue to become more dominant. The students' lack of skills in regulating their emotions can have major impact on their academic learning.

Objectives

There are three main objectives of this research project which seek to determine to what extent the learning tools and strategies used in this project can help students develop their socioemotional skills by creating their own content in the form of written work or/and digital presentations.

1. To examine students' ability to rate and reflect on their own socioemotional skills through self-checklist
2. To identify students' ability to express their socioemotional abilities in their writing which will be analyzed based on the six domains of SEL: cognitive skills, emotional skills, social skills, values, perspectives, and identity.
3. To determine whether students are able to deliver their writing artifacts orally through specific modes of digital presentation such as speech delivery, newscasting and podcast.

Socioemotional Learning

SEL which stands for socioemotional learning is an educational practice that emphasizes learners' development of social and emotional skills to the same degree as other subjects in schools like literacy, mathematics, and science (Committee for Children). According to Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL, 2017), there are five core competencies of SEL that can be incorporated into classroom, students' homes and communities:

- Self-awareness – To recognize your emotions and how they impact your behavior; acknowledging your strengths and weaknesses to better gain confidence in your abilities.
- Self-management – To take control and ownership of your thoughts, emotions, and actions in various situations, as well as setting and working toward goals.

- Social awareness – The ability to put yourself in the shoes of another person who may be from a different background or culture from the one you grew up with. To act with empathy and in an ethical manner within your home, school, and community.
- Relationship skills – The ability to build and maintain healthy relationships with people from a diverse range of backgrounds. This competency focuses on listening to and being able to communicate with others, peacefully resolving conflict, and knowing when to ask for or offer help.
- Making responsible decisions – Choosing how to act or respond to a situation based on learned behaviors such as ethics, safety, weighing consequences and the well-being of others, as well as yourself.

This research will attempt to help students acknowledge their emotions and understand them better. There are certain activities that were designed to help students reflect on their feelings, perspectives and decisions. Bouffard et al. (2009) described the six domains of SEL: cognitive, emotion, social, values, perspectives, and identity.

- Cognitive Domain: Cognitive skills enable children to concentrate, focus, and ignore distractions; control impulses; remember instructions; create and carry out plans; set and achieve goals; juggle multiple priorities, tasks, and goals; adapt to different settings and situations; and analyze and use information to make decisions and solve problems. It can be further divided into five cognitive skills: attention control, inhibitory control, working memory and planning skills, cognitive flexibility, and critical thinking.
- Emotion Domain: Skills in this domain allow children to recognize how different situations make them feel, process and address those feelings in healthy and prosocial ways, and consequently gain control over their behavioral responses in emotionally-charged situations. There are three main categories that this domain will be analyzed through: emotional knowledge and expression, emotional and behavioral regulation, and empathy/perspective taking.
- Social Domain: The skills in this domain are required to work collaboratively, solve social problems, build positive relationships, and coexist peacefully with others. There are three social skills that must be given priority under this domain: understanding social cues, conflict resolution/social problem solving, and prosocial/cooperative behavior.
- Values Domain: The values domain includes a set of values, skills/competencies, habits, and character strengths that support children to be prosocial and productive members of a particular community. This domain can be classified into four dimensions: ethical values, performance values, civic values, and intellectual values.
- Perspectives Domain: The perspectives domain includes a set of attitudes, mindsets, and outlooks that influence how children interpret and respond to events and interactions throughout their day. There are four perspectives that should be focused on: gratitude, optimism, openness, and enthusiasm/zest.
- Identity Domain: Identity encompasses how children understand and perceive themselves and their abilities, such as their knowledge and beliefs about who they are and their ability to learn and grow. self-knowledge, purpose, self-efficacy/growth mindset, and self-esteem.

These six domains are the main criteria in designing activities that can stimulate and nurture students' socioemotional skills. These domains are evaluated through content analysis in which

the content of the students' learning artefacts is evaluated based on the meaning that can be deduced from the work which will then be classified to specific subdomains. Jones, Bailey, and Kahn (2019) claimed that content analysis is the most common way to identify the domains of SEL.

The Role of SEL in Classroom Learning

SEL can be woven into teachers' classroom practice through various activities and strategies. Garth (2021) infused arts into her English language lesson to stimulate her students' socioemotional skills such as cooperation, empathy, and active listening. She enumerated the activities and described how each enabled students to understand the perspectives and feelings of every character or persona through drama, dance, music, and visual arts. She argued that these themes respectively trained the students to develop cooperation, understand feelings, empathize, and take someone's perspective.

Altounian (2020) cultivated socioemotional competencies among her students through history and social studies. She asked her students to put themselves in the shoes of historical figures, current leaders and authors of historical documents and reflect on decisions they had to make and the challenges that they faced which included their emotions and perspectives. She also encouraged them to reimagine the situations such as an alternate world where historical leaders had social media. Elias (2021) urged educators to raise discussion on current events so the students could learn to be more empathic and perceptive. She encouraged her students to review current issues such as the pandemic, police brutality and political riots and write news articles. The writing process enabled them to perceive an event from multiple aspects involving the goals and feelings of the people involved in it. It also trained them to review consequences and brainstorm solutions for the chosen event.

There are four ways to incorporate SEL into school: free-standing lesson which explicitly teaches SEL, general teaching practices in classroom activities as well as routines, instructional practices that support SEL and finally, integrating SEL into school curriculum (Dusenbusy, Calin, Domitrovich, Weissberg, 2015). The research intervention will be carried out as a general teaching practice in English language lessons where students are expected to create their own content which enables them to reflect on their own emotions and perspectives, express them properly, and engage in social interaction and materials that enable them to perceive certain experience from others' viewpoints.

Significance of SEL in English Language Lesson

Elias (2014) argued that English language classroom prioritizes academic standards by encouraging students to be deeply immersed in learning English language materials through comprehension and discussion activities as well as linguistics-based activities. SEL can be integrated into these activities to foster students' social-emotional competences to resolve conflict, recognize and manage emotions like anxiety, frustration, and stress. Johnas (2020) claimed that reading enables students to practice social-emotional skills by gaining understanding on perspectives, appreciating diversity, setting goals, reflecting, and social engagement. Students learn to identify and empathize with characters and stories. Danifo and Valdez (2019) adopted a programme where the students worked together to discuss and determine the issues in reading materials like immigration and gun violence and subsequently created a follow-up project involving community engagement or voluntary components.

It is evident that SEL can be applied in English language lessons via different types of activities. This research seeks to examine students' development of social and emotional skills through a series of activities that begin with self-rating, reading and the content creation that can either

be writing followed by digital presentation of the written work or publication of the written work in online magazines, journals, and websites. Ultimately, the students' work will be available online for them to qualify as content creators.

Content Creation in Students' Learning

Content creation is the production and contribution of a form of informative output to any media mainly digital media for specific target group (Weber Design, 2017). Content can appear in many forms such as blogging, article writing, video production, photography maintenance of websites and social media pages and any digital media.

According to Lenhart et al. (2010), digital tools and online platforms have made it easier for students to express their thoughts, share their experiences and present their views. In fact, these platforms enable students to engage and maintain in social interactions with others while sharing useful content and interesting ideas (Lenhart & Madden, 2005). Majority of teenagers use online platforms to share information like artworks, videos, stories and photos and many of them are actively involved in content creation activities such as writing blogs and developing websites (Lenhart, et al., 2007). It was further stated that creating content increased teenagers' interaction with the public and this may assist their social development. Al-rahmi (2014) argued that such online activities allow students to become not just consumers of content but also creators of content. Students can produce their content in multiple ways; they can publish their writing like stories, paragraphs and poems, upload audio projects like speech and read aloud practice and post pictures of their projects on the internet (Washburn, 2016).

Sanfilippo (2015) stated that content creation can benefit students in several ways. First, it increases students' sense of ownership of their own learning and ultimately, their own creation. Second, creating content allows the world to access their work in a way that can broaden their perspectives and amplify their voices. It can also improve their interpersonal skills which are crucial in forming collaborative interaction in the real world. This research attempts to explore the potential of content creation as a process that can cultivate students' socioemotional competencies.

Intervention

The intervention comprises three main stages. The first one is the introduction of SEL to the students in which they learn to be aware of their own emotions and understand how these emotions influence their decisions and they also learn to familiarize themselves on how to empathize with other people through a series of activities that may encompass reading, role-play, and interview. These is the list of activities that should be done at this stage:

1. Positive self-talk: Use the positive self-talk to guide students to express their feelings, acknowledge their behaviors and encourage positive thoughts. This will familiarize them to recognize their own feelings and actions and to cultivate positive traits like being kind to others and to themselves too. They will be accustomed to several phrases that encourage positive thoughts.
2. Reading comprehension: any reading materials such as short story, poem, news article, speeches, bibliographies can be used to enable students to understand and empathize persons or characters who were central to the content of these materials.
3. Role-Play: Use role-play activities to help students understand on how to interact better and to a lesser extent, make proper decisions in specific situations. This will help them to learn functional language which helps them to interact in a more tactful and effective manner that can prevent tension and fulfill the purpose of the interaction.

4. Interview: Interview is a type of activity that can be done as a role-play. It can aid students in getting to know a person better, gathering information and perhaps forming bond with the interviewees. This will help students to develop empathy on those that they interview.

The second stage which is deemed as the primary focus of this research project is to delve into writing activities where students can choose their own topics and genres of writing (e.g., letter, news articles, narrative recount, interviews, speech, autobiography) based on a guideline that is provided to them. The guideline was designed according to the six domains of SEL. These are the three stages in the writing activities.

1. Planning: Students are expected to decide on topics, genres, and brainstorm for ideas. They are encouraged to gather data by interviewing people and conducting library or internet research.

2. Drafting: The students begin writing their work by using the general guideline that was designed based on the six domains of SEL.

3. Revising: Students review their work and they are expected to request feedback from their peers, teachers or anyone else who can offer their opinions on the written work they have done.

The third stage is the extension of the writing activities where students are expected to publish their work in magazines, journals or blogs and present the content they have created via face-to-face, virtual, or video modes. They are also encouraged to actively engage with the community to further increase their socioemotional competencies.

1. Publishing or presentation: Students are expected to publish their work in magazines, journals or blogs and they are given the opportunity to present their work orally through specific modes like newscasting, speech delivery, podcast, interview, comedy sketch or tableau vivant. Their work must be available on the internet for it to meet the main criterion of content creation.

2. Extension project: The students can extend their projects by engaging actively with the community to deliver social impact.

Methodology

Three intact classes of 90 students whose age was 17-year-old will receive the intervention. These students possess limited English proficiency and they come from the interior region and the east coast of Sabah. The native languages of these students are mainly Dusun, Bajau, Malay and Murut. Their English language performance in the classroom and in the previous final examination could be considered below average. There were 41 females and 49 males.

The students' written work and the follow-up digital presentation will be classified as learning artifacts which will be assessed to study the students' socioemotional skills. Kafai (2006) described learning artifact as a lasting, durable, public, and materially present object created by students when learning a topic. It is a way for students to display their knowledge and make it visible.

Content analysis will be used to examine the learning artifacts. According to Bryman (2011), content analysis is a systematic, objective, quantitative assessment of message characteristics which can be text-based, visual or aural. Through content analysis, a learning artefact can be quantitatively analyzed by identifying words or phrases in the artefact or it can be analyzed through qualitative method to interpret the meanings of the content (Hodder, 1994; Tipaldo, 2014). This study seeks to qualitatively code the messages in the learning artefacts and assign them to specific labels based on a detailed set of assessment criteria.

References

- Al-rahmi, W. M., Othman, M. S., & Musa, M. A. (2014). The improvement of students' academic performance by using social media through collaborative learning in Malaysian higher education. *Asian Social Science*, 10(8), 210-221.
- Altounian, J. (2020). *SEL in History and Social Studies*. Retrieved January 29, 2021 from <https://www.movethisworld.com/supporting-mental-health-covid-19/sel-in-history-social-studies/>
- Bouffard, S., Parkinson, J., Jacob, R., & Jones, S.M. (2009). *Designing SECURE: A summary of literature and SEL programs reviewed in preparation for the development of SECURE*. Harvard Graduate School of Education, Harvard University, Cambridge MA.
- Bryman, A. (2011). *Business research methods*. Bell, Emma, 1968- (3rd ed.). Cambridge: Oxford University Press. ISBN 9780199583409. OCLC 746155102.
- CASEL. (2017). *Core SEL competencies*. Retrieved December 31, 2021, from: <http://www.casel.org/core-competencies/>
- Coelho, E. (2012). *Language and learning in multilingual classrooms*. New York, NY: Multilingual Matters.
- Committee for Children. [*What Is Social-Emotional Learning?*](#). Retrieved 2021-03-01.
- Danifo, J., & Valdez, J. (2019). Building social-emotional learning in youth through humanities-centered activities: Learn how a reading-based library program builds teen social-emotional skills. *Young Adult Library Services*, 17 (2), 27–31.
- Dusenbury, L., Calin, S., Domitrovich, C., & Weissberg, R. P. (2015). What does evidence-based instruction in social and emotional learning actually look like in practice? *A brief on findings from CASEL's program reviews*. Chicago, IL: CASEL.
- Elias, M. J. (2012). *A Social and Emotional Learning Framework for Addressing Tough Topics in Social Studies*. Retrieved from January 29, 2021 from <https://www.edutopia.org/blog/sel-social-studies-lessons-maurice-elias>
- Elias, M. J. (2014). Social-emotional skills can boost common core implementation. *Phi Delta Kappan*, 96 (3), 58–62.
- Garth, S. (2021). Integrating Social and Emotional Learning in English Language Arts. Retrieved January 29, 2021 from <https://www.edutopia.org/article/integrating-social-and-emotional-learning-english-language-arts>
- Hodder, I. (1994). *The interpretation of documents and material culture*. Thousand Oaks etc.: Sage. p. 155. ISBN 978-0761926870.
- Johnas, C. (2020). *Social-emotional learning integration into language arts classrooms* (Master's thesis). Hamline University St. Paul, Minnesota.
- Jones, S. M., Bailey, R., & Kahn, J. (2019) The science and practice of social and emotional learning: Implications for state policymaking. *State Education Standard*, 19, 18-24.
- Kafai, Y.B. (2006). *Constructionism*. *The Cambridge handbook of the learning sciences*. pp. 35–38.
- Kao, S.T (2017). *Social And Emotional Learning In The ELL Classroom: A Case Study*. Thesis submitted for postgraduate study.

- Lenhart, A., & Madden, M. (2007). *Social networking websites and teens: An overview* (2007). Washington, DC.
- Lenhart, A., Madden, M., & Hitlin, P. (2005). *Teens and technology*. Washington, DC.
- Lenhart, A., Purcell, K., Smith, A., & Zickuhr, K. (2010). *Social media & mobile internet use among teens and young adults*. Washington, DC.
- Niehaus, S. K. (2012). *School support, parental involvement, and academic and social-emotional outcomes for English language learners in elementary school* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 20123531423)
- Sanfilippo, J. (2015). *Preparing Students To Produce Digital Content*. *E Learning Industry*. Retrieved Jan 2, 2022, from <https://elearningindustry.com/preparing-students-to-produce-digital-content>
- Sharp-Ross, M. (2011). The role of ESL teacher support in facilitating school adjustment in English language learners (Dissertation). *PCOM Psychology Dissertations*. Retrieved from: http://digitalcommons.pcom.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1187&context=psychology_dissertations
- Tipaldo, G. (2014). *L'analisi del contenuto e i mass media*. Bologna, IT: Il Mulino. p. 42. ISBN 978-88-15-24832-9.
- Washburn, B. (2016). *Encouraging kids to be content creators*. *Technology Teaching Resources*. Retrieved Jan 2, 2022, from <https://www.brittanywashburn.com/2020/09/encouraging-kids-to-be-content-creators.html>
- Weber Design, (2017). *What is a content creator and why do I need one?* Weber Design.

Appendix

How are you feeling today?

			
Excited	Worried	Sad	Angry
			
Happy	Frustrated	Surprised	Nervous
	☐		
Tired	Sleepy	Silly	Confused
			
Confident	Disgusted	Unwell	Embarrassed
	☐		
Hungry	Energetic	Hurt	Annoyed

--	--	--	--

What Pushes Your Buttons?

Being told no	Being ignored
Waiting	Being misunderstood
Hunger	Being disrespected
Being in an undesirable situation (e.g. stuck in a traffic jam, physical fight)	Experiencing a minor incident (e.g. tripping, dropping something accidentally, bumped by someone)
Being judged	Hearing loud noises
Too many things to do	Being lied to
Hearing rumors or gossip	Getting involved in a conflict
Feeling hurt	Being left out
Being scared	Being bullied
Hearing bad news	Being interrupted
Being treated unfairly	Things do not go as planned
Taking tests	Being told what to do
Being late	Being helpless
Being criticized	No knowing what to do
Being tired	Being laughed at

Positive Self-Talk

I feel good when...	I am proud of myself because...	Something that went well this week...
I had fun when...	This makes me unique...	I learnt from this mistake...
I feel strong when...	I am grateful for...	A way I was kind this week was...
An amazing thing I did this week was....	I like this about myself...	Something I love about my life is...

Writing prompts

These prompts can be used to guide students in writing any genre of essays such as letter, speech, news article, diary entry or narrative recount. These prompts are subject to changes and flexibility to suit the specific purpose of the writing and students' level of proficiency.

This guide can nurture students' socioemotional skills. These prompts have been specifically designed according to six socioemotional domains: cognitive skills, emotion skills, social skills, values, perspectives, and identity.

A. Introduction: Cognitive skills & emotion skills

- What has happened? (Cognitive skills-attention control)
- Who were involved? (Cognitive skills-attention control)
- How do you feel about it? (Emotion skills-emotional knowledge and expression)
- What do you think the people felt? (Emotion skills-emotional knowledge and expression)

B. Body

i. The first main point: emotion skills & cognitive skills

- What has happened? Elaborate it in more details (Cognitive skills-attention control)
- How did it make you feel? (Emotion skills-emotional knowledge and expression)
- Why did you feel in such way? (Emotion skills-emotional knowledge and expression)
- What do you think the person(s) felt? (Emotion skills-empathy)
- Why do you think the person (s) felt that way? (Emotion skills-empathy)

ii. The second main point: social skills, values, and perspectives

- If you could, what would you do to help? (Value- civic value)
- Why do you think help is needed by the person(s)? (Value- ethical value)
- If you were there, what would you say to that person? (Social skills-prosocial behavior)
- Why do you think the person (s) behave in certain ways? (Social skills- understanding social cues)
- What do you hope that will happen for the situation to get better? (Perspectives-optimism)
- How did this make you appreciate what you have now better? (Perspective-gratitude)

iii. The third main point: cognitive skill and social skills

- What should be done to tackle the problem permanently? (Cognitive skills-problem solving)
- How do you think others could help with the situation? (Social skills-social problem solving)

C. Conclusion: Identity and value

- What did you learn from this situation? (Identity-self-knowledge)
- What are the things that you learnt from this situation which can help you become a better person? (Identity- self growth)
- What can the society do to make things better or to prevent this situation from happening again? (Value-civic value)
- What do you want to achieve in the future to contribute to the betterment of yourself and others? (Identity-purpose)

**KÜLTÜREL MİRAS VE GASTRONOMİ TURİZMİ KAPSAMINDA
TÜRKİYE’DEKİ GASTRONOMİ MÜZELERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
A STUDY ON GASTRONOMY MUSEUMS IN TURKEY WITHIN THE SCOPE OF
CULTURAL HERITAGE AND GASTRONOMY TOURISM**

Filiz KAVRAK¹, Gülçin ÖZBAY²

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Orcid: 0000-0003-3770-9446

² Doç. Dr., Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Orcid: 0000-0002-5647-7137

Özet

Beslenme, insan hayatının vazgeçilmez unsurlarından birisidir. Mutfak ise yalnızca bireylerin beslenme ihtiyacını gideren bir yapı olarak nitelendirilmemekte, bunun çok daha ötesinde yiyeceklerin hazırlanması, pişirilmesi, kullanılan malzemeler, araç ve gereçler ile birbirini tamamlayan ayrılmaz bir bütün şeklinde tanımlanmaktadır. Mutfaklar, yaşanılan bölgelerin coğrafyaları, iklim koşulları, inançları, gelenek ve görenekleri ile oluşurlar. Bu bağlamda mutfaklar, geçmişten günümüze şekil alarak içinde yaşanılan toplumun kültürünü yansıtır. İnsanlığın var oluşundan itibaren devam eden bir başka olgu da seyahattir. Bireylerin yeme-içme ihtiyaçları süreklilik arz ettiği için seyahat ve yeme-içme bir bütün sayılabilmektedir. Günümüzde turizm hareketlilikleri, motivasyon unsurları dikkate alındığında geçmişten farklı olarak şekillenmektedir. Zaman içerisinde değişen istekler yemek yeme eylemini seyahatin zorunlu ihtiyacı olmaktan çıkarak bazı turist profilleri için birincil motivasyon kaynağı haline getirmiştir. Her geçen gün giderek büyüyen turizm hacmi içerisinde gastronomi turistleri destinasyonlar için yüksek gelir kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Gastronomi turistlerini destinasyonlara çeken farklı unsurlar bulunmaktadır. Yöresel mutfaklar, yeni lezzetleri deneyimleme arzusu, bilinmeyen ve merak uyandıran mutfak kültürlerini tanıma isteği başta gelen faktörlerdir. Gastronomi müzeleri, ziyaretçilerin karar verme sürecini olumlu yönde etkileyen önemli bir avantaj olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, geniş bir literatür taraması neticesinde elde edilen ikincil verilerden yararlanılarak Türkiye’deki gastronomi müzeleri incelenmiştir. Araştırma ile Türkiye’de bulunan tüm gastronomi müzelerinin öne çıkan özelliklerine dikkat çekerek literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Araştırma, gastronomi turizmi kapsamında destinasyona ziyaretçi sağlama potansiyeli yüksek olan gastronomi müzelerine dikkat çekmesi bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Gastronomi Müzeleri, Kültürel Miras, Gastronomi Turizmi, Çekicilik

Abstract

Nutrition is one of the indispensable elements of human life. The kitchen, on the other hand, is not only defined as a structure that meets the nutritional needs of individuals, but also is defined as an inseparable whole that complements each other with the preparation and cooking of food, the materials used, tools and equipment. The cuisines are formed by the geographies, climatic conditions, beliefs, traditions and customs of the living regions. In this context, kitchens reflect the culture of the society they live in, taking shape from the past to the present. Another phenomenon that has continued since the existence of humanity is travel. Since the food and beverage needs of individuals are continuous, travel and eating and drinking can be considered as a whole. Today, tourism activities are shaped differently from the past when motivational factors are taken into account. Demands that change over time have made the act of eating a primary motivation for some tourist profiles by removing it from being a compulsory need for travel. Gastronomic tourists are considered as a high income source for destinations within the tourism volume that is growing day by day. There are different factors that attract gastronomy tourists to destinations. Local cuisines, the desire to experience new tastes, and the desire to get to know unknown and intriguing culinary cultures are the leading factors. Gastronomy museums are considered as an important advantage that positively affects the decision-making process of the visitors. In this study, gastronomy museums in Turkey were examined by making use of secondary data obtained as a result of a wide literature review. With the research,

it is aimed to contribute to the literature by drawing attention to the prominent features of all gastronomy museums in Turkey. The research is important in terms of drawing attention to gastronomy museums, which have a high potential to provide visitors to the destination within the scope of gastronomy tourism.

Keywords: Gastronomy Museums, Cultural Heritage, Gastronomic Tourism, Charm

GİRİŞ

Tarihi geçmişi çok uzun yıllara dayanan ülkelerin mutfak kültürleri de oldukça eski, zengin ve çok çeşitlidir. Böyle bir mutfak zenginliğine sahip olan destinasyonların, bu kaynaklarını kültür turizmi kapsamında bölgeye ekonomik katkı sağlayabilmeleri için kullanılabilmesi ve ayrıca ziyaretçilere turistik bir ürün olarak pazarlanabileceği söylenebilmektedir (Seyitoğlu ve Çalışkan, 2014: 23).

Yemek, hayatı sürdürebilmek için önemli bir olgudur ve bununla birlikte sosyo-kültürel bir yapıyı da temsil etmektedir. Dünyanın hızla küreselleşmesi ile birlikte fastfood kültürü oldukça yaygınlaşmıştır. Bu yiyecek-içecek kültürü, sağlığı tehdit etmekle birlikte geleneksel mutfak kültürlerinin yozlaşmasında da etkilidir. Bu bağlamda yemek kültürü açısından oldukça zengin olan Türk mutfağının kapsamlı bir şekilde ele alınması hem sahip olunan gastronomi değerlerinin tanıtılması hem de kültürel kimlik ve mirasımızın korunarak gelecek nesillere aktarılmasında önemli rol oynayacaktır (Uslu ve Kiper, 2006: 306).

Gastronomi, bir destinasyonda yaşayan toplumun yemek kültürünü yansıtmaktadır ve sürekli değişen, yenilenen turizm isteklerinde de güçlü bir motivasyon kaynağıdır. Değişen turist istekleri doğrultusunda önemli bir çekicilik unsuru haline gelen gastronomi turları, destinasyonların yemek kültürünü sürdürülebilir bir hale getirirken, gelecek nesillere taşınabilmesine de destek sağlamaktadır (Kızılırmak vd. 2016: 258).

Türkiye'nin önemli gastronomi merkezleri ve çeşitli bölgelerinde açılan gastronomi müzeleri, ülkemizde gastronomi alanının daha fazla önemsendiği ve geliştiğinin bir göstergesidir. Gastronomi turizmi kapsamında destinasyonları ziyaret eden gastronomi turistleri, bölgenin yiyecek-içecek alışkanlıkları, mutfak kültürü, gastronomi tarihi, bölgede yaşanan gelenekler ve kullanılan teknikler hakkında bilgi sahibi olabilmek için gastronomi müzelerini ziyaret etmektedirler (Aksoy ve Sezgi, 2015: 81).

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Gastronomi Turizmi

Turizm hareketli, dinamik, canlı, değişim ve gelişimin sürekli yaşandığı bir sektördür. Bütün bu özelliklerinin yanı sıra turizm, bölgeler ve ülkeler arasında rekabete sebep olmaktadır. Değişen tatil isteği anlayışları, merak, iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi bireyleri farklı turizm alanlarına yönlentmektedir. Özellikle internet ve sosyal medyanın aracılığı ile insanlar dünyanın farklı yerlerini ve kültürlerini keşfetmektedir. Ziyaretçilerin farklı alanlara yönelmeleri ve turizmdeki rekabetin de etkisiyle yeni turizm alanları ortaya çıkmaktadır. Merak duygusu insanlarda yeni yerler görme farklı kültürleri yakından tanıma ve deneyimleme isteği uyandırmaktadır. Ziyaretçiler deniz-kum-güneş anlayışına sahip olan turizm seçenekleri yerine daha bireysel, niş pazarlara yönelmektedirler. Gastronomi turizmi de bu bağlamda öne çıkan özel ilgi turizmi alanlarından bir tanesidir. Gastronomi turizmi ziyaretçilerine buldukları destinasyonun geçmişten günümüze sahip olduğu yiyecek-içecek kültürünü tanımayı, yeni tatlar, pişirme ve hazırlama teknikleri deneyimlemeyi ve zevk alacakları bir seyahat vaat etmektedir. Gastronomi turizmi ile ilgili farklı yorumlar yapılmıştır. Aşağıda bu yorumlardan birkaç tanesine yer verilmiştir:

Yöresel Mutfaklar, bölgelerin kimliklerini ve kültürlerini birbirinden ayıran önemli unsurlardır. Bazı düşünürler tarafından “Bir toplumun yaşam biçiminin ifadesi” olarak söz edilen yemeğin, toplumların mutfak kültürünü tanıma da özel bir yeri olduğu göz ardı edilemeyecek bir gerçektir (Aksoy ve Sezgi, 2015: 81). Gastronomi turizminin en önemli motivasyon kaynağı özel bir yiyeceği tatmak ya da farklı yemeklerin üretim aşamalarını görmek isteğiyle restoranları, yöresel yemek festivallerini, yemeği üreten yerleri ziyaret etmektir. Gastronomi turizmi, seyahat edilen destinasyonlarda konaklama işletmelerinin ziyaretçiler için yemek hazırlanması değil, aksine yerel yiyecek-içecekleri tatmak ve farklı deneyimler yaşamak isteyen turistlerin bu amaçla seyahat etmeleridir (Birdir ve Akgöl, 2015: 58).

Yiyecek-içecek turizmi, son zamanlarda bir turizm çeşidi olarak fazlasıyla dikkat çekmektedir. İlgili literatürde, ziyaretçilerin destinasyon seçimlerinde yemeğin ciddi bir rolü olabileceğini belirtmektedir. Destinasyonların sahip olduğu yöresel lezzetler, ziyaretçilerin destinasyonu tercih etmelerinde ve yaşanan deneyimleri üzerinde önemli etkilere sahiptirler. Farklı yiyecekleri deneyimleme arzusu kimileri için ikincil motivasyon kaynağı olurken, kimileri için ise ana motivasyon kaynağı ve seyahat sebebi olabilmektedir. Bazı insanların yalnızca farklı tatlar denemek, yeni mutfakları deneyimlemek arzusu ile seyahat etmeleri yemeği sadece tatil esnasında yapılan bir aktivite olmaktan çıkartmaktadır (Mckercher vd, 2008: 138).

Gastronomi turizminin kökünü üç temel unsur oluşturmaktadır; “kültür, turizm ve tarım”. Sahip olunan bu üç bileşen, destinasyonun gastronomi turizmi kapsamında pazarlanması için bölgeye çekicilik katmaktadır. Bölgede yapılan tarım, çeşitli ürünler sağlarken sahip olunan kültür, tarihi bir zenginlik ve otantiklik katmaktadır. Son olarak turizm, alt yapı ve üst yapı olanakları ile ziyaretçilere hizmetler sunmaktadır. Tüm bu unsurlar gastronomi turizmi altında birleşmektedirler. Ayrıca gastronomi turizmi yapılan destinasyonlarda yiyecek-içecek işletmelerinin yöresel gıda sunumları ile bölgede yapılan yerel tarımın üretiminde de artış sağlanabilmektedir (Göker, 2011: 27).

1.2. Kültür Turizmi

Kavram olarak kültür kelimesinin ortaya çıkışında “kök” anlamını taşıyan ve “tarım ile alakalı olan” üzerinde görüşler birleşmektedir. Kelimenin kökeninin Latince edere-culutara olduğu ve toprak kültürü manasında kullanıldığı dil bilimciler tarafından iddia edilmektedir. Kavram İngilizce diline culture olarak 15. yüzyılda geçmiştir ve natürel gelişme, çiftçilik anlamları taşımaktadır. Kültür kavramının insanın gelişimini de kapsayarak anlamının genişletilmesi 16. yüzyıldan itibaren olmuştur. Türk dilinde kültür kelimesine karşılık olarak ekin terimi önerilmiştir. Bu terim colere fiilinden kökünü almaktadır (Oğuz, 2011: 125,126).

Kültürel miras, toplumların geçmişten günümüze bir birikimi olan ve kuşaktan kuşağa aktarılan her türlü maddi ve manevi kültür değerleri olarak tanımlanmaktadır. 17 Ekim 2003'te UNESCO “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” ile toplumların kültürel değerlerini koruma altına almaya başlamıştır. Bu sözleşme ile sahip olunan doğal ve kültürel miras değerleri korunarak, sürdürülebilirliği sağlanmaktadır (Çetin, 2010: 183).

Kültür turizmi son yılların yükselmekte olan bir alanıdır ve niş bir turizm alanı haline gelmektedir. Bir destinasyonun turizm ve ekonomide benzer destinasyonlarla rekabet edebilmesinde, kültürel, tarihsel ve doğal miraslarının korunmasıyla sürdürülebilirliğe ve bölgesel, yerel ekonomiye katkı sağlamada kültür turizmi önemli bir faktördür. Kültür turizmi aynı zamanda, kültürlerarası iletişime, somut ve somut olmayan kültürel değerlerin korunup gelecek nesillere aktarılmasına ve kültür bilincinin geliştirilmesine de katkı sağlamaktadır (Pekin, 2011: 13).

Kültür kavramı birçok özelliği kapsadığı için ziyaretçilerde farklı toplumlara ait kültürleri görmek ve tanımak için seyahat etme isteği uyandırmaktadır. Destinasyonları ziyaret eden turistlerin yeni kültürleri görüp deneyimlemek için yaptıkları tüm seyahatler kültür turizmi kapsamına girmektedir. Ziyaretçilerin tarihte var olmuş eski medeniyetlerin kültürlerini görmek istemelerinin yanı sıra, yaşadıkları kültürden farklı kültürleri tanıma istekleri de vardır. Bu sebeple kültür turistleri, destinasyonlara kültürel zenginliklerini görmek ve tanımak için ziyarette bulunmaktadırlar. Kültür turizmi, farklı faktörlerle bir araya geldiğinde bulunduğu bölgeye ekonomik açıdan kazanç sağlayan bir turizm çeşididir (Baykan, 2007: 33).

1.3. Gastronomi Müzeleri

Gastronomi müzeleri, buldukları destinasyonların kendilerine özgü yöresel yiyecek ve içeceklerini ziyaretçilere sergileyen, bölgenin gastronomi tarihinin ve kültürünün tanıtılması, anlaşılması, gelecek nesillere aktarılması için en etkili araçlardır (Mankan, 2017: 173). Turizmde ziyaretçilerin farklı, yeni ve daha özgün şeyler deneyimleme isteği sektörde yeni alternatiflere yönelmeye sebep olmuştur. Gastronomi turizmi, bu alternatifler arasında en önemli motivasyon kaynaklarından birisidir. Birincil motivasyon kaynağı olarak gastronomi ürünlerinin kullanıldığı gastronomi turizmi, ziyaretçilerin daha önce yaşamadıkları yiyecek-içecek deneyimlerini yaşamak, farklı kültürlerin mutfak alışkanlıklarını öğrenmek, bölgede bulunan restoranları, üreticileri, müzeleri, festivalleri ziyaret etmek gayesiyle yapılan seyahatlerdir. Destinasyonların mutfak kültürlerini yansıtan gastronomi müzeleri, ziyaretçilere keyifli zaman geçirtmek, mutfak kültürünü tanıtmak ve bölgeye ziyaretçi çekmekte önem verilen turizm araçlarıdır (Gök ve Şalvarcı, 2021: 124).

Gastronomi temalı müzeler, kültür ve tarihi aynı çatı altında harmanladığı için bölgelerin yöresel zenginliklerini ve mutfak kültürlerini gelecek nesillere taşımada etkili aktörlerdir (Sandıkçı vd., 2019: 1212). Yılmaz ve Şenel (2014), motivasyon kaynağı ve çekicilik unsuru olarak gastronomi müzeleri incelemişler ve müzeleri; popüler kültür, kültürel miras, endüstri mirası ve kırsal turizm olmak üzere dört ana gruba ayırmışlardır.

2. Türkiye'deki Gastronomi Müzeleri

Gastronomi kültürel bir kaynaktır ve kıyı turizminden faydalanamayan, tarihi veya doğal güzellikler gibi çekiciliklere sahip olamayan destinasyonların bölgelerine ziyaretçi çekebilmeleri için iyi bir alternatif kaynak oluşturmaktadır (Kivela ve Crotts, 2006: 356,359). Gastronomi müzeleri, destinasyon pazarlamasında önemli motivasyon kaynaklarıdır. Bununla birlikte gastronomi müzeleri, gastronomi turizmi için de ayrıca kaynak oluşturmaktadır. Türkiye, yiyecek-içecek kültürü açısından oldukça zengin bir kültürel geçmişe sahiptir ve bu zenginliğini ülkenin farklı bölgelerinde, farklı temalarda kurulan müzeler ile gastronomi ve kültür turizmi meraklılarının ziyaretine sunmaktadır. Gastronomi müzelerinin kuruluş amaçlarından bazıları, geçmişten günümüze kadar gelmiş olan yiyecek-içecek kültürüne sahip çıkmak, tanıtımını yapmak, bu kültürü gelecek nesillere aktarabilmektir ve bölgeye ekonomik katkı sağlamaktır. Bu çalışmada Türkiye genelinde hizmet vermekte olan 31 gastronomi müzesine yer verilmiştir. Gastronomi turizmi ve gastronomi müzelerine artan ilginin her geçen gün artması ve ziyaretçilerin özel ilgi turizmine olan eğilimleri nedeniyle gastronomide önde gelen destinasyonlarda müzeler için çalışmalar yapılmıştır. Çanakkale, İzmir, Aydın, Muğla, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Balıkesir, İstanbul, Bursa bu şehirlerden bazılarıdır. Tablo1'de Türkiye'deki gastronomi müzelerinin bulunduğu iller, kuruluş yılları ve faaliyet alanları gösterilmektedir.

Tablo 1

Türkiye'deki Gastronomi Temalı Müzeler

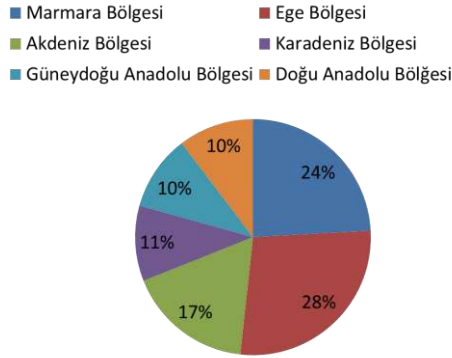
Müze	Bulunduğu Yer	Kuruluş Yılı	Faaliyet Alanı
Adatepe Zeytinyağı Müzesi	İzmir Çanakkale Yolu - Küçükkuyu	2001	Zeytinyağı- Sabun Üretimi ve Tarihçesi
İstanbul Gastronomi Müzesi (Türk Lezzetleri Müzesi)	İstanbul-Maslak	2004	Mutfak Müzesi
Fevzi Kutman Şarap Müzesi	Tekirdağ - Şarköy	2004	Şarap Üretimi
Polonezköy Arıcılık Müzesi	İstanbul - Polonezköy	2004	Arıcılık Malzemeleri ve Bal Üretimi
Evren Ertür Zeytinyağı Müzesi	Balıkesir-Edremit	2005	Zeytinyağı Üretimi ve Ekipmanları
Ekmek Müzesi	Ankara- Anadolu Bulvarı	2007	Ekmek Yapımı ve Ekipmanları
Emine Göğüş Mutfak Müzesi	Gaziantep-Şahinbey	2008	Yöresel Yemek Kültürü ve Mutfak Müzesi
Çine Arıcılık Müzesi	Aydın-Çine	2010	Arıcılık Teknikleri
Atatürk Orman Çiftliği Şarap Müzesi	Ankara-Yenimahalle	2010	Şarap, Bal, Turşu ve Sirke
Zavot Eko Peynir Müzesi	Kars-Boğatepe Köyü	2011	Peynir Üretimi ve Yapımı
Şanlıurfa Geleneksel Hacıbanlar Evi Mutfak Müzesi	Şanlıurfa-Eyyübiye	2011	Yöresel Yemek Kültürü ve Mutfak Müzesi
Erzurum Evleri Restoran	Erzurum-Yakutiye	2011	Tarihi Eşyalar
Oleatrium Zeytin ve Zeytinyağı Tarihi Müzesi	Aydın-Kuşadası	2011	Zeytinyağı Üretimi ve Ekipmanları
Marmaris Bal Evi Müzesi	Marmaris-Osmaniye Köyü	2012	Çam Balı Üretimi
Ayvalık Zeytinyağı Müzesi	Balıkesir-Ayvalık	2012	Zeytinyağı Üretimi ve Tarihçesi
Egea Zeytin ve Zeytincilik Müzesi	Manisa-Akhisar	2013	Zeytinyağı Üretimi ve Tarihçesi
Antakya Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Müzesi	Hatay-Antakya	2013	Tıbbi ve Aromatik Bitkiler
Antakya Mutfak Müzesi (UNESCO Hatay Gastronomi Evi)	Hatay-Antakya	2013-2019 (2019)	Yöresel Yemek Kültürü
Pelit İstanbul Çikolata Müzesi	İstanbul-Esenyurt	2014	Çikolata Tarihçesi ve Yapımı
Köstem Zeytinyağı Müzesi	İzmir-Urla	2016	Zeytinyağı Üretimi ve Ekipmanları
Gaziantep Baklava Müzesi	Gaziantep-Şekeroğlu Mah.	2016	Baklava Yapılış Evreleri
Bursa Bıçak Müzesi	Bursa-Osmangazi	2017	Bıçak Tarihi
Altınözü Tokaçlı Zeytin ve Zeytinyağı Müzesi	Hatay-Altınözü	2017	Zeytinyağı Üretimi ve Tarihçesi
Dulkadiroğlu Tematik Mutfak Müzesi	Kahramanmaraş-Dulkadiroğlu	2017	Yöresel Yemek Kültürü ve Tematik Mutfak Müzesi
Rize Çay Müzesi	Rize	2017	Çayın Serüveni

Kahramanmaraş Dondurma Müzesi	Kahramanmaraş-Dulkadiroğlu	2018	Dondurma Aşamaları	Hazırlama
Safranbolu Türk Kahvesi Müzesi	Karabük-Safranbolu	2019	Kahve Tarihi ve Ekipmanları	ve
Safranbolu Çikolata Müzesi	Karabük-Safranbolu	2019	Çikolata Üretimi ve Ekipmanları	ve
Buğday Müzesi	Malatya-Battalgazi	2020	Buğday ve Üretilen Gıdalar	
Bodrum Çikolata Müzesi	Bodrum-Milas	2021	Çikolata Üretimi ve Ekipmanları	ve
Bursa Çikolata Müzesi	Bursa-Nilüfer	2021	Çikolata Üretimi ve Ekipmanları	ve

Şekil 1’de Türkiye’deki gastronomi müzelerinin bölgelere göre yüzdesel olarak dağılımı görülmektedir. Gastronomi müzelerinin dağılımı incelendiğinde Ege Bölgesi, Marmara Bölgesi ve Akdeniz Bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Şekil 2’de ise Türkiye’deki gastronomi müzelerinin kuruluş yıllarına göre dağılımı yer almaktadır. 2010 ile 2021 yılları arasında gastronomi müzelerinin kuruluşunda ciddi bir artış olduğu görülmektedir. Gastronomi müzelerin faaliyet alanlarına göre yüzdesel dağılımında zeytincilik ve zeytinyağı tarihi temalı müzeler % 23 oran ile ilk sırada yer alırken, yöresel yemek kültürü ve mutfak müzeleri %16 ile ikinci, çikolata temalı müzeler %13 ile üçüncü, arıcılık ve bal müzeleri %10 ile dördüncü, şarap müzeleri %7 ile beşinci sırada yer almaktadırlar. Türkiye genelinde kendi alanında yalnızca tek örneğe sahip olan ekmek, peynir, tarihi eşyalar, tıbbi ve aromatik bitkiler, baklava, bıçak, çay, dondurma, Türk kahvesi ve buğday temalı müzeler %3’lük bir orana sahiptirler.

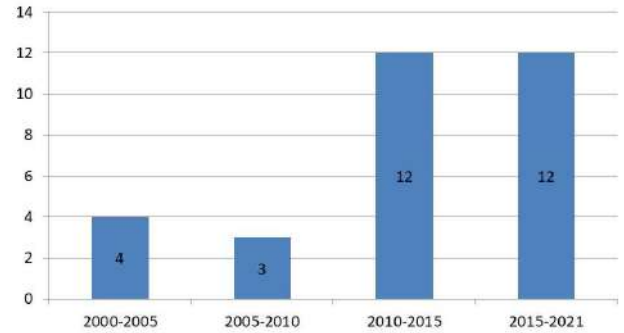
Şekil 1

Türkiye’deki Gastronomi Müzelerinin Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 2

Türkiye’deki Gastronomi Müzelerinin Yıllara Göre

2.1. Adatepe Zeytinyağı Müzesi

Ege bölgesinde İzmir-Çanakkale yolu üzerinde Küçükkuşu kasabasında bulunmaktadır. Modern müzecilik anlayışına göre restore edilmiştir. Müzenin kuruluş sebebi Türk geleneğinde köklü bir geçmişe sahip olan zeytin ve zeytinyağı kültürüdür. Türkiye’deki ilk gastronomi müzelerinden birisidir. Bünyesinde iki ana bölümü olan müzenin birinci katında etnografik ve arkeolojik değeri olan tarihi eserlerin sergilenmesi ile birlikte geçmişte kullanılan ve geleneksel olan üretim yöntemleri ve üretim süreci ziyaretçilere gösterilmektedir. İkinci katta ise üretim teknolojilerine yer verilmekle birlikte zeytincilikte kullanılan geleneksel eşyalar sergilenmektedir (Savaşkan ve Çavuş, 2021: 98).

2001 yılında kurulan Adatepe zeytinyağı fabrikası müzesi, her yıl yüzlerce ziyaretçi ağırlamaktadır. Tarihi bir sabunhane binası restore edilerek ziyarete açılan müzede, kuru baskı tekniği ile zeytinyağı üretilmeye devam edilmektedir. Ayrıca sabun, zeytinyağı ve zeytin üretimi ile ilgili kullanılan aletler, araç-gereçler sergilenmektedir (Mankan, 2017: 649).

2.2 İstanbul Gastronomi Müzesi (Türk Lezzetleri Müzesi)

MSA Akademi'nin kurucusu olan Mehmet Aksel tarafından hayata geçirilen müze, mutfak sanatları akademisinin içinde yer almaktadır. Müze alanı olarak akademinin üst katı kullanılmaktadır ve genel olarak yiyecek-içecek kutuları ve ambalajları sergilenmektedir. Aşçılık ve pastacılıkta kullanılan araç-gereçler, kahve ve pirinç değirmenleri, yağ kutuları, gazlı ve alkollü içecekler ile su şişeleri, şeker kapları ve paketleri, sakız ambalajlar, tarihi sahanlar sergilenen parçalardan bazılarıdır. Müzede yaklaşık olarak 2000'e yakın obje bulunmaktadır ve durağan sergileme tekniklerinden birisi olan vitrin içi sergileme ile ziyaretçilere hizmet vermektedir (Sandıkçı vd., 2019: 1226)

2.3 Fevzi Kutman Şarap Müzesi

Fevzi Kutman Şarap Müzesi, Türkiye'de ki ilk şarap müzesidir. Tekirdağ'ın Şarköy ilçesine bağlı olan Mürefte kasabasında bulunmaktadır. Müze, Mürefte'nin köklü ailelerinden olan ve yaklaşık yedi kuşaktır bu kasabada yaşayan Kutman ailesinin öncülüğü ile hayata geçirilmiştir. Müze olarak kullanılan bina, eski Rum mimarisinin en ilgi çekici örneklerinden ve bölgede nadiren kalan yapılarıdır. Daha eski tarihlerde Mürefte Şarap Evi adı altında hizmet verirken, günümüzde tarihi bir müze olarak hizmet vermektedir. Müzede bir çok tarihi ekipman sergilenmektedir. En ilgi çekici parçalar arasında; elle çevrilerek mekanik olarak kullanılan salkım ayırma makinaları, ayaklarla ezip üzüm suyu çıkarmak için kullanılan çift demirler, Osmanlı dönemine ait tahta presler ve kantarlar yer almaktadır (Sezgin ve Şanlıer, 2018: 225).

2.4 Polonezköy Arıcılık Müzesi

1967 yılından beri yaklaşık 45 yıldır arıcılık ile ilgilenen Kemal Sayal tarafından kurulmuştur. Sayal'ın müzeyi kurma amacı, yıllardır sahip olduğu bilgi ve birikim ile bal ve arıcılık ürünlerini sergilemektir. Müzede sergilemenin yanı sıra, ziyaretçilere arıcılık ile ilgili malzemeler ve bal satışı da yapılmaktadır. Müzede sergilenen eserler arasında; kitaplar, arıcılıkta kullanılan malzemeler, günümüzde ve geçmiş yıllarda sektörde kullanılan aletler bulunmaktadır (Soruç, 2021: 72).

2.5 Evren Ertür Tarihi Zeytinyağı Aletleri Müzesi

Son yıllarda Türkiye'de yaygınlaşan gastronomi müzelerine bakıldığında zeytin, zeytincilik ve zeytinyağı temalı müzelerde artış olduğu görülmektedir. Ülkemizde kurulan zeytinyağı temalı ilk müze ise, Balıkesir'in Edremit ilçesinde bulunan Evren Ertür Zeytinyağı Müzesi'dir. Müze, 2005 yılında zeytinyağı üreticisi olan bir firma tarafından kurulmuştur. Müzede özellikle üretim teknolojilerinin öne çıktığı bir sergileme yapılmaktadır (Gür, 2017: 145).

2.6 Ekmek Müzesi

Ankara Halk Ekmek tarafından fabrika içinde kurulan Ekmek Müzesi, tarih sürecinde var olmuş medeniyetlerin neredeyse tamamında kutsal sayılan ekmeğin geçmişten günümüze serüvenini anlatmaktadır. Müzede Anadolu ezgileri kullanılarak unun ekmeğe haline getirilmesi, pişirilmesi ve son olarak sofralarımıza gelmesi anlatılmaktadır. Eski tekniklerle ekmeğin üretimi gösterilerek günümüzde ulaşılan üretim teknolojileri ziyaretçilere aktarılmaktadır. Müze 2007 yılında kurulmuştur. Tüm geleneksel yöntemler ve teknolojide geline son noktaların sergilenmesinin

dışında, ekmek kültürünün sürdürülmesi ve gelecek nesillere bu mirasın taşınması açısından da önem arz etmektedir (Sezgin ve Şanlıer, 2018: 228)

2.7 Emine Göğüş Mutfak Müzesi

2008 yılında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından hizmete sunulan Emine Göğüş Mutfak Müzesi, Türkiye'nin ilk mutfak müzesi olma özelliğini taşımaktadır. Müze, Gaziantep'in kültürel miraslarından birisi olan Gaziantep Kalesi'nin güneyinde bulunan ve yapımı 1909 yılında tamamlanan Göğüş Konağı'nda hizmet vermektedir. Yöresel mutfak zenginliği ile dünyada farklı bir konuma sahip olan Gaziantep mutfak kültürü, müzeyle somut bir hale getirilmiştir. Şehrin mutfak kültürü ziyaretçilere müzenin çeşitli alanları ile aktarılmaktadır. Bu alanlar arasında; sofraya eşyaları, mutfak, sahra (piknik) geleneği, ocaklık, misafir ağırlama, özel gün yemekleri salonları yer almaktadır. Ayrıca, her salonun sahip olduğu temaya ilişkin odalarda ziyaretçileri bilgilendiren panolar bulunmaktadır. Sahra geleneği (misafir ağırlama) ve özel gün yemekleri gibi ritüellerin sergilendiği salonlarda balmumu heykellerle canlandırma yapılarak ziyaretçilere görsel olarak yörenin kültürü yansıtılmaktadır (Şahinoğlu, 2015: 78).

2.8 Çine Arıcılık Müzesi

2010 yılında dünyanın 71. arıcılık müzesi olarak hizmete girmiştir. Müze içerisinde 40 kişilik bir eğitim salonu bulunmaktadır. Salonda eğitimler, çeşitli kurslar ile seminerler verilmektedir. Bir kafeterya ve çocuk parkı resim atölyesini de bünyesinde bulunduran Çine Arıcılık Müzesi, yaklaşık 2000 yıllık olan Türk ve Roma dönemine ait oyunların sergilendiği bir salona da sahiptir (Savaşkan, 2021: 68).

2.9 Atatürk Orman Çiftliği Şarap Müzesi

Atatürk tarafından 1925 yılında ülkemizde şarapçılığın gelişmesi amacıyla kurulmuştur. Türkiye'de kurulan ilk şarap fabrikasıdır. Türk milletine daha sağlıklı ürünler üretmek mottosuyla kurulan Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü'ne bağlı olan ve Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurularak faaliyet gösteren meyve suları ve şarap fabrikasının bünyesinde sirke ve turşu fabrikası, bal fabrikası da bulunmaktadır. Bu ürünlerin üretime yapılmakla birlikte, tahin, pekmez, domates suyu, bal, nar ekşisi, salça, şarap, sirke ve turşu dolumu da yapılmaktadır (Mankan, 2017: 648, 649).

1925 yılında bir ahır durumunda olan şarap müzesi, 1943 yılına kadar yapılan çalışmalar sonunda şarap ve depolama tesisi halini almıştır. 2010 yılının mayıs ayında ise yeniden başlayan tadilatları tamamlanarak müze ve sergi salonu tarzında tasarlanmıştır. Müzede sergilenen eserler arasında şişeleme makineleri, çeşitli tarım aletleri, ekipmanlar, veterinerlikte kullanılan aletler, fiçiler ve ilk dondurma makinası bulunmaktadır. Ücretsiz olarak ziyarete açık olan müzede Atatürk fotoğrafları sergisi, yağlı boya ve çeşitli resim sergileri vardır. Müze bünyesinde uluslararası kongreler ve çeşitli etkinlikler de düzenlenmektedir (Savaşkan, 2021: 68).

2.10 Zavot Eko Peynir Müzesi

Zavot Eko Peynir Müzesi, Türkiye'nin ilk peynir müzesi olarak bilinmektedir. Kars'ın Boğatepe köyünde bulunan müze, bölge halkı tarafından geleneksel olarak devam ettirilen mandacılık etkinliklerinin peynir üretimi yönüne yoğunlaşmasıyla oluşmuştur. Zavot Eko Peynir müzesi, yerli ve birçoğu kadınlardan oluşan girişimcilerin ortak başarısıdır. Müze olarak tek bir bina kullanılmaktadır ve bina mimarisinden ziyade ürünün ön plana çıkarma odaklı çalışılmaktadır (Şen vd., 2020: 933).

Rus kökenli olan Malakanlardan kalma eski bir bina onarılıp müze olarak kullanılmaya başlanmıştır. Müzede üretim ve sunumun yanında ürün satışı da yapılmaktadır. Geçmişten bugüne peynir üretiminin geçtiği süreçlerde ihtiyaç duyulan şeylerin sergilenmesi ile birlikte, peynir üretiminin ileriki nesillere aktarılması sağlanmaktadır. Zavot Eko Peynir Müzesi, bu bağlamda bir yandan bilgi birikimi sağlarken bir yandan da gıda üretimi zincirini korumak için imkân sunmaktadır. Ülkemizde de örneği bulan bulunan eko müze anlayışı, endüstriyel olarak üretilen ürünler ve ürün şekline karşı yöresel faktörlere dikkat çekerek farkındalık oluşturmada önemli bir etken oluşturmaktadır (Avcı, 2021: 271).

2.11 Şanlıurfa Geleneksel Hacıbanlar Evi Mutfak Müzesi

Şanlıurfa Hacıbanlar Evi Mutfak Müzesi, Şanlıurfa'nın geleneksel mimari yapılarından biri olan Hacıbanlar evinde hizmet vermektedir. Müze olarak kullanılan ev, 2011 yılında Şanlıurfa Belediyesi tarafından satın alınmış ve restorasyon çalışmaları yapılarak yemek müzesi olarak halkın ziyaretine açılmıştır. Şanlıurfa'ya ait yöresel kıyafetli ve balmumundan yapılmış olan heykeller ile yufka ekmeğin yapımı ve yemek hazırlama ritüelleri canlandırılmaktadır. Müzede Urfa yöresine ait mutfak kapları da sergilenmektedir. Müze girişi ücretsiz olup, ziyaretçilerin konak avlusunda imza atabilecekleri bir imza defteri de bulunmaktadır (Şahinoğlu, 2015: 82).

Müze salonlarında her alana ait bilgilendirme panoları kullanılmıştır. Eser başlıyayanların bilgileri ilgili eserin altında verilmiştir. Müze tanıtımında herhangi bir elektronik rehber sistemi kullanılmamaktadır. Bilgi talep edilmesi halinde müze görevlisi bilgilendirme yapmaktadır. Müze kapsamında konferans salonu, kafeterya ve çocuk etkinlik odası bulunmaktadır. Odaların tamamı ahşaptan yapılmıştır ve içlerinde nişler ile gömme dolaplar vardır. Hacıbanlar Evi Mutfak Müzesi'nde ağırlıklı olarak panolar, vitrinler ve balmumu heykeller ile durağan sergileme tekniği kullanılmıştır (Sandıkçı vd., 2019: 107,108).

2.12 Erzurum Evleri Restoranları Müzesi

Tarihi Erzurum evlerinin geçmişi 1850'lere dayanmaktadır. Şehre has bir mimariye sahip olan bu evler, Osmanlı döneminden bugüne ulaşan son örneklerdir. Siyami Demir tarafından 11 Erzurum evi mülk sahiplerinden satın alınarak geçiş duvarları açılmış ve restorasyon çalışmaları yapılarak hayata geçirilmiştir. Müzede sergilenmek üzere Erzurum'un ilçelerinden ve köylerinden yöresel mutfak eşyaları satın alınarak toplanmıştır. Restorasyonun tamamlanmasının ardından, Eski Erzurum Evleri adıyla hizmet vermeye başlamıştır. Birçok yöresel gastronomi müzesinin kuruluş amacı olduğu gibi, Erzurum evlerinin kuruluş amacı da yörede uzun yıllardır var olan tarihi kültürü yansıtan eserleri korumak, sahip çıkmak ve modern zamanların etkisi ile unutulmaya yüz tutan Erzurum evleri kültürünü gelecek nesillere aktarmak ve toplumu kültürel mirasın korunup, sürdürülebilmesi için bilgilendirmektir. Turizm faaliyetlerinin vazgeçilmez bir unsuru da yemektir. Tarihi Erzurum evlerini ziyarete gelenlerin yeme-içme ihtiyaçları ve bu yöndeki istekleri doğrultusunda sergilemenin yanında ziyaretçilere Erzurum'un yöresel yiyecekleri de sunulmaya başlamıştır. Erzurum evleri resmi olarak henüz müze statüsü almış bir yapı değildir. Fakat bünyesinde hem yaşanan kültürü hem de yöresel mutfak kültürünü yansıtan araç ve gereçleri, tabakları, sinirleri, yayıkları, güveçleri, bakır tasları, sahanları ziyaretçilere sergilemesi ile bu yapı resmi olmasa da müze statüsü kazanmıştır (Soruç, 2021: 71).

2.13 Oleatrium Zeytinyağı Müzesi

Aydın'ın Kuşadası ilçesinde yer alan Oleatrium Zeytin ve Zeytinyağı Tarihi Müzesi dünyada ve Türkiye'de zeytinyağının tarihsel geçmişini aydınlatan önemli müzelerinden birisidir. Müze binasının dış görünüşü bir zeytinyağı fabrikası görünümünde inşa edilmiştir. Müzenin inşası sırasında olanakların elverdiği müddetçe yerel ve orijinalliyini koruyan eski yapılardan çıkma

ve sökme taşlar, tuğlalar ve ahşap malzemeler kullanılmıştır. Müze mimarisinde bu yöntemin kullanılmasında amaç, malzemenin orijinalini ve sürdürülebilirliğini korumak ve devam ettirmektir. Müze giriş kapısı olarak tarihi bir kapı kullanılmıştır. Tahminlere göre Konya ya da Karaman'dan getirilen bu kapının Anadolu Selçuklu Devlet'ine ait olduğu ve avlu veya bir han kapısı olduğu sanılmaktadır. Müzenin 3000 metre karelik bir kullanım alanı vardır ve sahip olduğu bu alanla Avrupa'nın en büyük zeytinyağı müzesi olduğu ifade edilmektedir. Müzede 11 adet sergileme salonu ile lobi, iç ve dış bahçe bulunmaktadır. Sergileme salonlarında zeytinyağı ve şarap üretimi balmumu heykellerle canlandırılmıştır. Yaklaşık olarak MÖ 2000 yılından itibaren günümüze kadar geçen zamanda tarihsel sıralama dikkate alınarak zeytinyağı üretilmesinde değişen ve gelişen teknolojilerle zeytinyağının kullanıldığı çeşitli yerler canlandırma ve eserlerle ziyaretçilere hikaye üslubuyla aktarılmaktadır (Çetin ve Küçükkömürler, 2019: 6.7.8).

Müzede sergilenen dönemler şu şekilde sıralanmaktadır (Gür, 2017: 145) :

- Arkaik dönem
- Roma dönemi
- Erken Bizans dönemi
- Geç Bizans dönemi
- Osmanlı dönemi
- Erken Sanayi dönemi
- Elektrik gücü dönemi

2.14 Marmaris Bal Evi Müzesi

Osmaniye, çevresi çoğunlukla çam ağaçlarıyla kaplı ve yoğun bir şekilde çam balı üretimi yapılan Muğla'nın Marmaris ilçesine bağlı bir köydür. Marmaris Bal Evi projesinin başlama amacı, yörede üretilen çam balının uluslararası arenada bir marka haline getirilerek bölge turizmüne katkı sağlamaktır. Projeye başlamadan önce bir SWOT analizi yapılmış ve ziyaretçilerin Marmaris'i tercih etmelerinde çam balının, turizmin ardından ikinci sırada yer aldığı sonucuna varılmıştır. Nüfusunun neredeyse tamamının geçim kaynağı bal olan Osmaniye köyünde gerçekleştirilen ve bir gastronomi müzesi kapsamında değerlendirilen Marmaris Bal Evi'nin bölgeye gastronomi turizmi açısından katkı sağlaması amaçlanmaktadır (Sürücü vd, 2017: 472).

2012 yılında hizmete giren Marmaris Bal Evi, Marmaris Ticaret Odası Başkanlığı tarafınca kurulmuş olup işletilmesi de yine aynı kurum tarafından yapılmaktadır. Müzede bal ve baldan üretimi yapılan çeşitli ürünlerin tadımı yapılmakta, geçmiş dönemlerden itibaren günümüze kadar geçen süreçte bal üretimi hakkında bilgiler verilmekte, balcılıkta kullanılan araç-gereçler sergilenmektedir. Bal Evi içerisinde sunum odaları, teşhir ve tanıtma amaçlı küçük bir dolun alanı, satış bölümü, eğitim alanı ve müze bölümleri bulunmaktadır. Bal evinin en dikkat çekici bölümlerinden birisi ise, bölgenin yerel halkından olan kadınların bölgeye has ve otantik yöresel ürünleri sergileme olanağı olan ve aynı zamanda eğitim de alabildikleri salonlar ve atölyelerdir (Şahin ve Aydın, 2021: 464).

2.15 Ayvalık Zeytinyağı Müzesi

Osmanlı imparatorluğu döneminde Ayvalık, zeytin ve zeytinyağı üretiminde öne çıkan önemli bir ticaret merkezi olmuştur. 19. yüzyıla gelindiğinde denize kıyısı olan ve bu özelliğini ticarete iyi kullanan Ayvalık'a yılda yaklaşık olarak 600 kadar ticari geminin geldiği ve ticaret yapılan

çeşitli Avrupa ülkelerinin 1. Dünya Savaşı başlayana kadar Ayvalık'ta konsoloslukları olduğu bilinmektedir. Sanayi devriminin ardından öncelikle Ayvalık ve daha sonra Ege'de yeni teknolojilerin kullanımı başlamış ve geleneksel olarak üretim yapan yağhaneler zeytinyağı fabrikalarına dönüşmüştür (Manisa ve Yerliyurt, 2018: 52).

Ayvalık Zeytinyağı Müzesi, Ayvalık Belediyesi tarafından dönemin belediye başkanı olan Hasan Bülent Türközen tarafından 2012 yılında kurulmuştur. Müze bir dönem Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan ve zeytinyağı fabrikası olarak kullanılan bir alanda, zeytinyağının ve zeytinin bölge için olan önemine dikkat çekmek ve ürünün tarihçesini ziyaretçilere aktarmak amacıyla kurularak hizmet vermeye başlamıştır (Soruç, 2021: 70).

2.16 Egea Zeytin ve Zeytincilik Müzesi

Manisa'nın Akhisar ilçesinde bulunan Egea Zeytin ve Zeytincilik Müzesi binası, 1900'lü yılların başlarında Bulgar ustalar tarafından inşa edilmiştir. Daha sonrasında bina, kasaplar tarafından kasaphane olarak kullanılmıştır. Binanın yaklaşık 100 yıllık bir tarihi geçmişi vardır. Bina, Akhisar Belediyesi tarafından müze kapsamına uygun bir şekilde restore edilmiştir. Müzede zeytincilik tarihi kronolojik bir sıralamayla sergilenmektedir. Ayrıca bünyesinde Ege ürünlerinin satışının yapıldığı bir de kafe bulunmaktadır (Savaşkan, 2021: 71).

2.17 Antakya Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Müzesi

Hatay, kültürel ve tarihi zenginliği ile tanınmasıyla birlikte, doğal güzellikleri ile de ön plana çıkmaktadır. Şehir, bitki türleri açısından oldukça zengindir. Türkiye'de bulunan çiçekli bitki türlerinden yaklaşık olarak 2000'den fazlası Hatay'da yetişmektedir. Yapılan araştırmalarda bu bitki türlerinin 550 adedinin tıbbi ve aromatik bitki olduğu tespit edilmiştir. Bu bitkiler tedavi amaçlı kullanılmasının yanı sıra, baharat olarak, eczacılık sektöründe, parfümeri ve kozmetikte, bitkisel boya ve insektisit olarak da çeşitli sektörler tarafından kullanılmaktadır. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Müzesi, çok değerli olan bu bitki türlerinin korunması, sürdürülebilirliği, tanıtılması ve bölgeyi turistik bir cazibe merkezi haline getirebilmek amacıyla kurulmuştur. Müze, 2013 yılında Hatay Valiliği Hatay İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından ziyarete açılmıştır. Müze binası, Tarihi Kurtuluş Caddesi'nde 19. yüzyıla ait avlulu, iki katlı bir Antakya evinin restore edilmesi ile hizmete sunulmuştur. Müzenin bulunduğu tarihi Kurtuluş Caddesi'nin önemli bir özelliği de dünyada ışıklandırılan ilk cadde olmasıdır. Bina müze konseptine uygun ve işlevsel olarak restore edilmiştir. Müze dört ana bölümden oluşmaktadır. Üst kat ve teras bölümünde 280 bitki çeşidinin fotoğrafları sergilenmektedir. Bu bitki türlerinin adlarıyla tıbbi ve aromatik olarak kullanım alanları hakkında bilgiler de verilmektedir. Müzenin alt katında ise beş oda bulunmaktadır. Odalarda kullanıma hazır olan ve bölgede yetişen tıbbi ve aromatik bitkilerden hazırlanan nihai ürünler bulunmaktadır. Müze içerisinde bitki çayları, şurupları ve bitkisel şerbetlerin hazırlandığı bir de mutfak yer almaktadır. Müzede sergilenen aromatik bitkilerden bazıları; böğürtlen kökü, fesleğen, taş nanesi, hartlup, kantaron, ada çayı, tilki üzümüdür (Gökçe vd, 2017: 1132,1133).

2.18 Antakya Mutfak Müzesi

Antakya Ticaret ve Sanayi Odası'nın satın aldığı Antakya evleri, şehrin gastronomi zenginliği ve kültürünü yansıtabilecek şekilde tasarlanıp restore edilerek müze olarak kullanıma açılmıştır. Müze 2013 yılında kurulmuştur. Antakya mutfak kültürünün geçmişte nasıl olduğunu tanıtmak, yöresel yiyeceklerin hazırlanması aşamasında kullanılan araç ve gereçleri, mutfak aletlerini ziyaretçilere sergilemek ve en önemlisi birçok müzenin de vizyonu olduğu gibi geçmişten gelerek sahip olunan kültürleri ve değerleri koruyarak gelecek nesillere aktarabilmek amacıyla kurulmuş bir müzedir. Antakya mutfak Müzesi'nin kuruluşundaki bir diğer amaç ise, tarihi bilinci geliştirerek, bölgedeki turizm alt yapısını oluşturmaktır. Ancak restorasyon çalışmaları

planlanandan uzun sürmüştür. 2019 yılına gelindiğinde müze fikrinin düşünürü ve ATSO başkanı Hikmet Çincin, restorasyon çalışmalarında bir gecikme olduğunu ve bu sırada Hatay Büyükşehir Belediyesi tarafından Hatay Gastronomi Evi adı altında bir projenin hayata geçirildiğini ve benzer temalara sahip iki yer olmaması için restorasyonu devam eden projenin Hatay Devlet Müzesi'ne çevrilerek mutfak müzesi fikrinden vazgeçildiğini halka duyurmuştur. Antakya Mutfak Müzesi olarak hizmet vermesi planlanan yerde şu an UNESCO Hatay Gastronomi Evi ziyaretçilere hizmet vermektedir. Gastronomi Evi bünyesinde Osmanlı, Cumhuriyet, Roma ve Selçuklu temalarına sahip alanlar bulunmaktadır (Savaşkan, 2021: 69).

2.19 Pelit İstanbul Çikolata Müzesi

Müze, Pelit çikolatanın İstanbul Esenyurt'ta bulunan üretim tesislerinin bünyesinde yer almaktadır. Müzede, ünlü masal kahramanları, tarihi efsaneler ve dünya sanatında başyapıt olan eserlerin tamamı çikolata heykellerden yapılarak sanatseverlere ve çikolata tutkunlarına sergilenmektedir. Pelit markası, Türkiye'de 1957'den beri pasta ve çikolata üretimi yapan köklü bir kuruluştur. Çikolata müzesi fikri ile marka, gastronomi müzeleri arasında farklı bir tema ile yer almaktadır. Ayrıca, Türk-İslam sanatına ait eşsiz eserlerde çikolatadan yapılarak ilk kez bu müzede sergilenmiştir. Dünya genelinde çikolata müzesi çok az sayıda bulunmaktadır ve Pelit Çikolata Müzesi Türkiye'nin ilk çikolata müzesidir. Müze, sanatçıların da içinde olduğu büyük bir ekibin yaklaşık olarak iki yıllık bir çalışmasının ürünü olarak hizmete sunulmuştur. Müze girişi ücretli olup, haftanın her günü 10.00-17.00 saatleri arasında ziyarete açıktır. Çikolata fabrikasının içinde bulunan müzede restoran ve çikolata satış alanları vardır. Ana salon, Türk Büyüklüğü salonu, medeniyetler salonu ve sanatçılar salonu olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Müzede en dikkat çekici eserler arasında; Osmangazi, Fatih Sultan Mehmet, Sultanahmet Camii, Kız Kulesi, Nuh'un Gemisi, Atatürk ve girişteki çikolata şelalesi sayılabilmektedir. Antik dünyanın yedi harikasından birisi olarak kabul edilen Halikarnas Mozolesi ise, salonun orta merkezinde sergilenmektedir (Sandıkçı vd. 2019: 1223,1224).

2.20 Köstem Zeytinyağı Müzesi

2016 yılında hizmete giren Köstem Zeytinyağı müzesi, İzmir'in Urla ilçesinin Uzunkuyu mevkiinde yer almaktadır. Yapımına 2002 yılında başlanmış olan müzenin 2019 yılında birçok bölümü tamamlanmış olmakla birlikte inşaat çalışmaları hala devam etmektedir. Dünyanın en büyük zeytinyağı müzesidir. Toplam 20.000 m² alan içinde yer alan müzenin 5.650 m² kapalı alanı mevcuttur. Müze bir vakıf olan Köstem Kültür, Eğitim ve Müzecilik Vakfı'na aittir. Müze kapsamındaki bölümlere bakıldığında öncelikle müze temasına uygun olarak zeytin ve zeytinyağı kültürü ile ilgili ziyaretçilerin bilgilendirildi alanlar, zeytinyağı teknolojisi alanı, modern yöntemlerle üretim yapan zeytinyağı fabrikası ve zeytinyağı deposu, sabun ve hijyen müzesi, çocuklar için hazırlanmış olan oyun ve beceri salonları, el sanatları alanından ahşap ve seramik atölyeleri, farklı kapasitelerde dört toplantı salonu ve son olarak da yine aynı vakfa ait olan Köstem Organik Zeytin Çiftliği'nde üretilen çeşitli ürünlerin satışının gerçekleştirildiği bir satış dükkanı görülmektedir. Dünyanın bu en büyük zeytinyağı müzesinde, zeytinden zeytinyağı üretiminin nasıl yapıldığını anlatan süreç görsellerle sergilenirken, Türkiye'de tarihi süreçte uygulanmış ve günümüzde hala uygulanmakta olan bütün üretim yöntem ve teknikleri de sergilenmektedir (Sezgi ve Akbıyık, 2021: 166)

2.21 Gaziantep Baklava Müzesi

Gaziantep Baklava Müzesi 1995 yılında Prof. Dr. Oğuzhan Saygılı tarafından kurulmuştur. Müze statüsü alabilmek için Kültür ve Turizm Bakanlığı'na müracaat edilmiştir. 2019 yılında müze statüsü kazanmış ve faaliyetlerine başlamıştır. Prof. Dr. Oğuzhan Saygılı'da müze kurma fikri, ihtisas yaptığı Almanya'da bir çikolata müzesini ziyaret ettikten sonra oluşmuştur.

Baklava müzesi, insanların baklava hakkında fikir sahibi olmalarını sağlamak ve baklava yapımını konuklara reel olarak göstermek amacıyla kurulmuştur (Soruç, 2021: 65).

Müze, Antep kalesi yakınlarında bulunan Şekeroğlu Mahallesi'nde Millet Han bünyesinde yer almaktadır. Yalnızca pazartesi günleri ziyarete kapalı olan müzede, diğer günler ziyaretçilere geleneksel usulle baklava yapımı canlı olarak izletilmektedir. Müzede, baklava yapımı esnasında kullanılan aletler ve malzemeler de sergilenmektedir (gaziantep.ktb.gov.tr, 2022).

2.22 Bursa Bıçak Müzesi

Bıçakçılık Bursa'nın en eski ve en önemli el sanatlarından birisidir. Bursa'da geleneksel hale gelmiş olan bıçakçılık, bıçak yapımından tarihine kadar Bursa Bıçak Müzesi'nde sergilenerek gelecek kuşaklara bu kültürel miras aktarılmaktadır. Müze haftanın altı günü sabah 09.30 ila 17.30 saatlerinde ziyaret edilebilmektedir. Pazartesi günleri müze ziyarete kapalıdır. Müzenin ön tarafında ziyaretçilerin dinlenebilecekleri oturma alanları bulunan bir bahçe mevcuttur. Ayrıca bahçede ziyaretçilerin hediyelik eşya ve meşhur Bursa bıçağı satın alabilecekleri satış noktaları bulunmaktadır. Eserler müze bahçesinde, eski ve yeni binada ziyaretçilere sergilenmektedir. Sergilenen eserler arasında; kılıçlar, çeşitli bıçaklar, aksesuarlar ve kamalar sayılabilir. Müzenin en dikkat çekici objeleri arasında MÖ 6000 yıllarında Bursa'da çıkarılan Obsidyen'den (volkan camı) üretilmiş olan bıçak bulunmaktadır. Bıçak ustalarının bu ustalık isteyen zanaatlarını icra etmeleri balmumu heykellerle müzede canlandırılmıştır. Her odada içeriye uygun bilgilendirme panoları yer almaktadır. Müzede durağan ve dinamik olmak üzere iki şekilde sergileme tekniği kullanılmaktadır (Sandıkçı vd.2019: 1226,1227).

2.23 Altınözü Tokaçlı Zeytin ve Zeytinyağı Müzesi

Durmuş Sıtkı Debboğlu'na ait olan ve yaklaşık 300 yıllık eski bir zeytinyağı fabrikasında 2017 yılında kurularak hizmete girmiştir. Girişi ücretsiz olan müze, yalnızca halka hizmet etmek amacıyla hiçbir maddi beklenti olmadan ziyarete açılmıştır. Bina, müzeye dönüştürülemeden 24 yıl öncesine kadar zeytinyağı fabrikası olarak kullanılmaya devam etmiştir. Altınözü Tokaçlı Zeytinyağı Müzesi, müze binasının sahibi olan Durmuş Sıtkı Debbeoğlu'nun kurucusu olduğu vakfa aittir ve Akdeniz bölgesinde bulunan hem ilk hem de tek zeytinyağı müzesidir (Soruç, 2021:56). Restorasyon çalışmaları 10 ay süren müzede, Anadolu'da köklü bir geçmişi olan zeytin ağacının tarihi yolculuğu görsellerle aktarılmaktadır. Müzede yazılı ve görsel materyallerle zeytin, zeytinyağı ve zeytin ağacı hakkında geçmişten günümüze bilgiler verilmektedir (altinozu.gov.tr, 2022).

2.24 Dulkadiroğlu Tematik Mutfak Müzesi

2017 yılında kurulan müze, yöresel lezzetlerin bir çatı altında toplanması, yöresel yemeklerin fotoğraflarının sergilenmesi, hazırlanan canlandırmalarla tanıtımının yapılması ve şehrin yöresel mutfak kültürünü gelecek nesillere aktarabilmek amacıyla ziyaretçilerine kapılarını açmıştır (kahramanmaras.ktb.gov.tr,2022).

Dulkadiroğlu Belediyesi İle Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın ortak projesi olarak hayata geçirilmiştir. Haftanın her günü saat 08.00-17.00 saatlerinde ziyaret edilebilen müzeye giriş ücretsizdir. Müze, tarihi bir konakta yer almakla birlikte tarihi mekânlara da çok yakın bir konumda bulunmaktadır. Bu özelliği ile Tematik Mutfak Müzesi'nin ulaşılabilirliği oldukça kolaydır. Müzede sergilenen bazı eserler özel kişiler tarafından bağışlanmış ve bağışçıların bilgileri eserlerde sergilenmektedir. Müze bünyesinde çocuk etkinlik alanı, konferans salonu ve kafeteryası vardır. Teşhir salonu olarak müze odaları kullanılmaktadır ve her odanın ayrı bir teması vardır. Odalar ferah ve geniştir. Oturma alanları ise geleneksel dokuya uygun olarak şark

köşesi tarzında planlanmıştır. Müzede duran sergileme tekniği kullanılmıştır (Sandıkçı vd, 2019: 1220).

2.25 Kahramanmaraş Dondurma Müzesi

Kahramanmaraş Dondurma Müzesi, tarihi Ulu Camii'nin hemen yanında bulunan tarihi Katip Han restore edilerek hizmete girmiştir. Müze binası zeminle birlikte toplam üç kattır. Her kat farklı bir tema ile hazırlanmıştır. Maraş Dondurmasının tarihi, dondurma üretimi için gerek duyulan malzemeler, bütün üretim aşamaları, kullanılan süt ve salebin nasıl elde edildiği ve son olarak da meşhur Maraş dondurmasına kendine has kıvamının verilmesine kadar tüm üretim süreci müzede bölümlerde ayrı ayrı anlatılmaktadır (kahramanmaras.ktb.gov.tr, 2022).

2.26 Safranbolu Türk Kahvesi Müzesi

Safranbolu Türk Kahvesi Müzesi, 2019 yılında müze işletmeciliğini de yapan Semih Yıldırım tarafından kurulmuştur. Dünyada özel bir pişirme tekniği ile Türk Kahvesi olarak bilinen bu lezzetini uluslararası arenada tanıtımının yeterince yapılmaması, bir müzesinin olmayışı ve bu kültürün gelecek nesillere taşınabilmesi düşüncesiyle Türkiye'nin ilk ve tek kahve müzesi kurulmaya karar verilmiştir. Müze, yılda yaklaşık olarak 150.000 ila 200.000 yerli ve yabancı ziyaretçi ağırlamaktadır. Müzede klasik Türk Kahvesi'nden başka geçmiş dönemlerde Anadolu'da yapılan ancak popüler kültürün de etkisi ile unutulmaya yüz tutmuş olan Dibek, Zingarella, Burçak, Nohut, Tarz-1 Hususi, Şehzade, Cilveli ve Hilve adları ile bilinen çeşitli yöresel kahveler ziyaretçilere sunulmaktadır. Kendi alanında Türkiye'de tek olan Safranbolu Türk Kahvesi Müzesi'nde kahvenin çekirdek halinden başlayarak fincanda servis edilmesine kadar tüm aşamalar canlı olarak seyredilebilmektedir. Müzenin dikkat çekici ayrıntılarından bir tanesi de, yörede yetişen safran ile Safranlı Türk kahvesi gibi yenilikçi ürünlerin denenmesidir (Bozacı ve Çevik, 2021: 326,328).

2.27 Safranbolu Çikolata Müzesi

Yurtdışında akademik eğitim aldıktan sonra Türkiye'ye dönen çikolata ustası Mesut Kırmırlı tarafından 2019 yılında Karabük'ün Safranbolu ilçesinde kurulmuştur. Mesut Kırmırlı, Sıra Cam Teras, Safranbolu ilçesine ait tarihi yapılardan Ulu Camii, Cinci Hamamı, su kemeri, çeşme, han, köprü ve konaklar, Safranbolu Evleriyle beraber bir mağara ile bölgede yetişen ve çok değerli olan safran çiçeğinin tamamen çikolatadan yapılan maketlerin oluşturduğu yaklaşık 500 metre karelik bir alanda müzeyi oluşturmuştur. Müzede musluğundan çikolata akan bir havuz ve Türkiye'nin önde gelen devlet adamlarıyla siyasetçilerinin de çikolatadan portreleri sergilenmektedir (trthaber.com, 2022).

2.28 Buğday Müzesi

Türkiye'de faaliyet gösteren gastronomi müzeleri arasında kuruluş amacı ve kurucularının farklılığı tarafından dikkat çeken nadir müzelerden birisidir. Malatya ilinde bulunan Buğday Müzesi'nin ana temasını ata tohumu üretimi oluşturmaktadır. Bu düşünceyle yola çıkan neredeyse tamamı kadın olan girişimciler ve kadın çiftçiler 2020 yılında Malatya Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi'ni kurmuşlardır. Kooperatifin en mühim üretim alanı projenin ana fikri de olan ata tohumu ve bu tohumla ülkenin tarımda millileşme düşüncesidir. Projenin bir başka amacı ise, tohum üretiminde dünyanın önde gelen ülkelerinden birisi olmaktır. Bu projeye Malatya ilinde kadın istihdamına da katkı sağlanmaktadır. Kooperatif, Maldı Ana adında bir marka da oluşturmuştur. Maldı Ana markasının Kadın Kooperatifi Üretim Ve Paketleme Tesisi ile kooperatifin yürüttüğü çalışmalar mevcut olan Buğday Müzesi'nin temellerini oluşturmuştur (malatyahaber.com, 2022).

2.29 Bodrum Çikolata Müzesi

My Chocolate markasının Safranbolu'nun ardından kurduğu ikinci müzedir. Müze, tamamı %100 el yapımı olan çikolatalardan dizayn edilmiştir. Yapımında 7 ton çikolata kullanılmıştır. Bu müzede de Kırimlı konseptine sadık kalınarak ünlü isimlerin portreleri, Muğla'nın tarihi ve doğal güzellikleri çikolatadan yapılan eserlerle sergilenmektedir. Bodrum Çikolata Müzesi hem turizme katkı sağlamak hem de çikolataya dikkat etmek amacıyla kurulmuştur (mychocolate.com, 2022).

2.30 Bursa Çikolata Müzesi

2021 yılında hizmet vermeye başlayan Bursa Çikolata Müzesi, Bursa'nın Nilüfer ilçesinde bulunmaktadır. Safranbolu ve Bodrum çikolata müzelerinin de kurucusu olan Mesut Kırimlı tarafından hayata geçirilmiştir. Kırimlı'nın diğer müzelerinde olduğu gibi bu müzede de siyaset, spor, sanat gibi birçok alanda popüler isimlerin çikolatadan yapılmış portreleri sergilenmektedir. Müzede ayrıca Bursa'nın tarihi zenginlikleri ve çikolatadan yapıma minyatürleri ile yerlerini almaktadır. Her bir minyatür yaklaşık on ton çikolata kullanılarak yapılmıştır (Savaşkan, 2021: 74).

2.31 Rize Çay Müzesi

Rize Çay Müzesi, şehir merkezinde bulunan Rize Müzesi ile yan yana hizmet vermektedir. Müze binası 19. yüzyıla ait tarihi bir yapıdır ve taş bir bodrum katı üzerine iki katlı bir binadır. Yapı olarak yerel mimari özellikleri taşımaktadır. Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından hizmete açılan müzede, "Çayın Serüveni" temasıyla çayın günümüze kadar gelen üretimi ve üretim aşamalarında kullanılmakta olan aletler ve makina teçhizatları sergilenmektedir (kulturportali.gov.tr, 2022).

3. Sonuç ve Öneriler

Mutfak kültürü insanoğlunun varoluşundan beri değişimini ve gelişimini sürdürmektedir. Mutfaklar aynı zamanda kültürün yaşandığı ve yaşatıldığı yapılardır. Kültürler, insanlığın geçmişten günümüze kadar biriktirdiği değerlerin toplamı olarak değerlendirilmektedir ve bu değerler birer miras olarak nesilden nesile aktarılmaktadır. Bireylerin farklı olanı merak etme, başka kültürleri deneyimleme istekleri turizm alanında yeniliklere ve yeni yapılanmalara ilham kaynağı olmaktadır. Son yıllarda değişen turizm istekleri ile birlikte turizm ürünlerinde çeşitlilikler görülmektedir. Gastronomi turizmi de son yılların popüler turizm çeşitlerinden bir tanesidir. Gastronomi, günümüzde önemli bir seyahat motivasyonu haline gelmiştir. Kültür turizmi de gastronomi kadar ilgi çekici bir alandır. Destinasyonların mutfak kültürlerini ziyaretçilere sergileyen gastronomi müzeleri bu bağlamda hem kültürün tanıtılması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması hem de bölgeye bir turizm çekicilik unsuru olarak katkıda bulunmasıyla önemli birer kaynaktırlar. Gastronomi müzeleri deniz-kum-güneş turizminden, doğal ve tarihi zenginliklerden mahrum olan destinasyonlar için alternatif oluşturmaktadırlar. Türkiye mutfak kültürü açısından oldukça zengin bir ülkedir. Bu çalışmada Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden farklı alanlarda 31 gastronomi müzesi ele alınarak incelenmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre gastronomi temalı müzeler Ege Bölgesi'nde yoğunluk gösterirken, Türkiye genelinde 7 adet bulunan zeytincilik ve zeytinyağı üretimi temalı müzeler ise % 23 ile en fazla orana sahip müzeler olarak dikkat çekmektedir. Yapılan bu çalışmadan elde edilen bilgiler dâhilinde gastronomi müzelerinin bölgenin sahip olduğu gastronomik değerlerin belirlenmesi, korunması, sergilenmesi, tanıtılması, gelecek kuşaklara aktarılması ve bir turizm altyapısı oluşturulması amaçlarının güdüldüğü sonucuna varılabilmektedir. Gastronomi turizminin son yıllarda bir trend halini alması ile bölgeler yöresel değerlerini ve kültürel zenginliklerini ön plana çıkararak markalaşma yoluna gitmektedirler. Bu bağlamda gastronomi

müzeleri en iyi tanıtım araçlarından birisidir. Ancak yapılan bu çalışmada görülmüştür ki, Türkiye’de mutfak kültürünün son derece zengin olması ve birçok gastronomi müzesine sahip olmasına rağmen literatürde konuyla ilgili sınırlı sayıda bilgiye ulaşılmış ve bir çekicilik unsuru olarak müzelerin alt sıralarda yer aldığı görülmüştür. Destinasyona sağladığı katkılar göz önünde bulundurularak gastronomi müzelerinin ulusal ve uluslararası arenada tanıtımının daha fazla yapılması gerekmektedir. Bunun için müzelerin olduğu bölgelerde müze temasına uygun tanıtımlar, yarışmalar, festivaller, sanatsal ve kültürel etkinlikler düzenlenerek hem kültür hem de gastronomi turizmi için altyapı oluşturulması mümkündür. Bunun için kamu, yerel yönetimler, STK’lar, yerel halk bir bütün halinde işbirliği yaparak bölgelerinin ekonomik anlamda kalkınmasını sağlayabilirler.

Kaynakça

- Aksoy, M., & Sezgi, G. (2015). Gastronomi Turizmi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gastronomik Unsurları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3), 79-89.
- Avcı, C. (2021). Kaşar: Ekolojik Bir Kent İmgesi Örneği. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (9), 259-276.
- Baykan, E. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 30-49
- Birdir, K., & Akgöl, Y. (2015). Gastronomi Turizmi ve Türkiye’yi Ziyaret Eden Yabancı Turistlerin Gastronomi Deneyimlerinin Değerlendirilmesi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 57-68.
- Bozaci, E. C., & Çevik, A. Destinasyon Çekim Gücü Olarak Gastronomi Müzeleri: Safranbolu Türk Kahve Müzesi Örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 320-330.
- Çetin, M., & Küçükkömürler, S. (2019). Destinasyon Çekicilik Unsuru Olarak Gastronomi Müzeleri: Oleatrium Zeytin ve Zeytinyağı Tarihi Müzesi Örneği. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 22(1), 1-17.
- Çetin, T. (2010). Cumalıkızık köyünde kültürel miras ve turizm algısı. *Milli Folklor Dergisi*, 11(87), 181-190.
- Demirtaş, N., & Demirtaş, M. H. (2021). Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi: Çakşır (Ferula meifolia) Örneği. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 31-42.
- Gökçe, F., Sunar, H., & Türkoğlu, A. (2017). Doğal Çevrenin Korunmasında Bitki Müzelerinin Etkisi; Hatay Tıbbi Ve Aromatik Bitkiler Müzesi Örneği, International Congress On Cultural Heritage And Tourism, 1129-1137
- Göker, G. (2011). Destinasyon Çekicilik Unsuru Olarak Gastronomi Turizmi (Balıkesir ili örneği), *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gür, B. (2017). Antik Çağ’da Zeytinyağı ve Günümüzde Zeytinyağı Müzeleri. *History Studies International Journal Of History*, 9(2), 139-155.
- Kiper, A. U. T., & Kiper, T. (2006). Turizmin kültürel miras üzerine etkileri: Beypazarı/Ankara örneğinde yerel halkın farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 305-314.

- Kivela, J. ve Crotts, J. C. (2006). Tourism and Gastronomy: Gastronomy's Influence on How Tourist Experience a Destination, *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 30(3), 54-77.
- Kizilirmak, İ., Ofluoğlu, M., & Şişik, L. (2016). Türkiye'de Uygulanan Gastronomi Turları Rotalarının Web Tabanlı Analizi ve Değerlendirmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(Special issue 1), 258-269.
- Manisa, K., & Yerliyurt, B. (2018). Batı Anadolu'da Eski Zeytinyağı İşlikleri Ve Mimari Özellikleri. *Tüba-Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (17), 49-61.
- Mankan, E. (2017). Destinasyon Pazarlamasında Çekici Bir Faktör Olarak Türkiye'ki Gastronomi Müzeleri Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 12(4).
- Mankan, E. (2017). Dünyadaki Gastronomi Müzeleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Electronic Turkish Studies*, 12(1).
- McKercher, B., Okumuş, F. ve Okumuş, B. (2008). Uygun Bir Pazar Segmenti Olarak Gıda Turizmi: Rakamları Nasıl Pişirirsiniz!. *Seyahat Ve Turizm Pazarlaması Dergisi*, 25 (2), 137-148.
- Oğuz, ES (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (2).
- Pekin, F. (2011). Çözüm: Kültür Turizmi. *İstanbul: İletişim Yayınları*, 13.
- Sandıkçı, M., Mutlu, A. S., & Mutlu, H. (2019). Emine Göğüş Mutfak Müzesi Sergileme Şekilleri, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(4), 3045-3059
- Sandıkçı, M., Mutlu, A. S., & Mutlu, H. (2019). Mutfak Müzelerinin Sergileme Şekilleri ve Turist Rehberlerinin Etkisi: Şanlıurfa Hacıbanlar Evi Mutfak Müzesi Örneği. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 2(2), 104-112.
- Sandıkçı, M., Mutlu, A. S., & Mutlu, H. (2019). Türkiye'deki Gastronomi Müzelerinin Turistik Sunum Farklılıkları Açısından Araştırılması, A Study About Touristic Presentation Differences In Gastronomy Themed Museums In Turkey. *The Journal Of International Social Research* , 12(68), 1211-1231.
- Sarı Gök, H., Şalvarci, S. (2020). Türkiye'deki Gastronomi Temalı Müzelere Yönelik Gezici Deneyimlerinin İncelenmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi* , 18 (1), 120-140.
- Savaşkan, Y. (2021). Türkiye'deki Gastronomi Müzelerine Genel Bakış. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 3(2) 61-78.
- Savaşkan, Y., & Çavuş, Ş. Gastronomi Temalı Müzelerin Ziyaretçi Deneyimlerinin İncelenmesi: Adatepe Zeytinyağı Müzesi Örneği. *Kongre Kurulları*, 93-114.
- Seyitoğlu, F., & Çalışkan, O. (2014). Turizm Literatüründe Türk Mutfağı Üzerine Yapılan Araştırmaların. *Turizm ve Gastronomi Araştırmaları Dergisi* , 23-35.
- Sezgin, A. C., & Akbiyuk, T. (2021). Dünyadaki Gastronomi Müzelerinin Tematik Analizi (Thematic Analysis of Gastronomy. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 9(1), 153-184.
- Sezgin, A.C. & Şanlıer, N. (2018). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Gastronomi Müzelerinin Değerlendirilmesi, İnsan, Toplum Ve Spor Bilimleri Araştırma Örnekleri, 215.

- Soruç, K. (2021). Mutfak Kültürünün Sürdürülebilirliğinde Gastronomi Müzelerinin Rolü (Master's thesis, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi).
- Sürücü, Ç., Bekar, A., & Arman, S. (2017). Turizmde Çekicilik Unsuru Olarak Gastronomi Müzeleri: Marmaris Bal Evi Örneği.
- Şahin, Ö., & Aydın, A. (2021). Kültürel, Gastronomik ve Turistik Değer: Muğla'da Arıcılık ve Özel Muğla Arıcılık Müzesi Örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 459-473.
- Şahinoğlu, Ş. (2015). Somut Olmayan Kültürel Miras Kavramına Farklı Bir Yaklaşım: Mutfak Müzeleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı.
- Şen, D. E., Yetim, E., & Öztürk, E. (2020). Kültürel Mirasın Geleceği İçin Sürdürülebilir Bir Müzecilik Anlayışı: Ekomüze. *Sanat Tarihi Dergisi*, 29(2), 913-943.
- Şengül, S. & Türkay, O. (2016). Akdeniz Mutfak Kültürünün Gastronomi Turizmi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(Özel Sayı): 86-99.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2011). Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Turizm Hareketleri, Ankara
- Yılmaz, H. & Şenel, P. (2014), Turistik Bir Çekicilik Olarak Gastronomi Müzeleri, 15. Ulusal Turizm Kongresi, Gazi Üniversitesi, Ankara, ss. 499-510.

Dijital Erişim Kaynakları

- <http://www.altinozu.gov.tr/turkiyenin-ilk-zeytin-muzesi-tokacli> (Erişim Tarihi: 27. 03. 2022)
- <https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-230826/gaziantep-baklava-muzesi.html> (Erişim Tarihi: 02. 04. 2022)
- <https://kahramanmaras.ktb.gov.tr/TR-233507/tematik-mutfak-muzesi.html> (Erişim Tarihi: 25. 03. 2022)
- <https://kahramanmaras.ktb.gov.tr/TR-233513/dondurma-muzesi.html> (Erişim Tarihi: 25.03. 2022)
- <https://kulturportali.gov.tr/turkiye/rize/gezilecekyer/cay-muzesi--beyaz-ev-> (Erişim Tarihi: 08.04. 2022)
- <https://malatyahaber.com/haber/maldi-ana-kadin-kooperatifi-acildi/> (Erişim Tarihi:08. 04. 2022)
- <https://mychocolate.com.tr/2021/06/26/bu-muze-cok-tatli/> (Erişim Tarihi: 28. 03. 2022)
- <https://www.adatepe.com/StaticPages/adatepe-zeytinyagi-muzesi/145> (Erişim Tarihi: 22. 03. 2022)
- <https://www.trthaber.com/haber/yasam/safranboluda-cikolata-muzesi-acildi-433041.html> (Erişim Tarihi: 28.03. 2022)

**5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN A-DİDAKTİK ORTAMDA KÖŞEĞEN KAVRAMINI
KULLANARAK ÇOKGENLERİN İÇ AÇILAR TOPLAMINI KEŞFETME
SÜRECİNİN İNCELENMESİ**

**INVESTIGATION OF THE PROCESS OF GRADE 5 STUDENTS TO DISCOVER
THE SUM OF INTERIOR ANGLES OF POLYGONS USING THE DIAGONAL
CONCEPT IN AN ADIDACTIC ENVIRONMENT**

Hülya ÇELİK, Menekşe Seden TAPAN BROUTİN, Hatice Kübra Güler SELEK

Graduate student, Ministry of Education, Mathematics Education, 0000-0002-7135-6595

Associate professor, Bursa Uludag University, Mathematics Education, 0000-0002-1860-852X

Associate professor, Bursa Uludag University, Mathematics Education, 0000- 0002-6262-8421

Özet

Bu çalışmada, çokgenlerin iç açılar toplamının keşfedilmesini hedefleyen bir a-didaktik ortamın sınıf içerisinde yaşantı süreçlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmacılar, çokgenlerin iç açılar toplamının kazandırılması amacıyla didaktik durumlar teorisine uygun olarak öğretim uygulaması planlamış olup, planın gerçekleştiği ders video ile kaydedilmiştir. Araştırmanın uygulaması, 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Bursa ilindeki bir ortaokulda bulunan beşinci sınıf öğrencileri (24 öğrenci) ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. 100 dakikada gerçekleştirilen uygulamanın verileri, çalışma kağıdı ve uygulamanın gerçekleştirildiği derse ait video ve ses kaydı ile toplanmıştır. Daha sonra video ve ses kayıtları transkript edilmiştir. Verilerin analizi sürecinde didaktik durumlar teorisinden yararlanılmış ve veriler didaktik durumlar teorisinin her bir evresine göre betimsel analize çözümlenmiştir. Betimsel analiz tekniği ile çözümlenen veriler bölümlere ayrılmış, doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Bulgular didaktik durumlar teorisindeki süreçler bağlamında incelenmiş ve sınıf içinde dikkat çeken durumlar, dersin anlatımını gerçekleştiren araştırmacı öğretmenler tarafından da not edilmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin karşılıklı etkileşim içinde bulunarak ve akıl yürüterek didaktik durumlar teorisinin evrelerine uygun öğretim uygulamasıyla köşegen kavramını kullanarak çokgenlerin iç açılarının toplamını keşfedebildiği söylenebilir. Uygulama sonucunda öğrencilerden gelen geri dönütler ile didaktik durumlar teorisini ışığında a-didaktik duruma örnek teşkil edecek bir ders işlemenin öğrenciler üzerinde olumlu katkıları olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: A-didaktik ortam, Çokgenlerin iç açılar toplamı, Didaktik Durumlar Teorisi

Abstract

In this study, it is aimed to examine the life processes of an a-didactic environment in the classroom that aims to discover the sum of interior angles of polygons. The researchers planned a teaching practice in accordance with the didactic situations theory in order to gain the sum of interior angles of polygons, and the lesson in which the plan took place was recorded with video. The application of the research was carried out with fifth grade students (24 students) in a secondary school in Bursa in the spring term of the 2021-2022 academic year. Participants were determined using an easily accessible sampling method. Qualitative research methods were used in the research. The data of the application, which was carried out in 100 minutes, were collected with the worksheet and the video and audio recording of the lesson in which the application was carried out. Later, the video and audio recordings were transcribed. During the analysis of the data, the theory of didactic situations was used and the data were subjected to descriptive analysis in terms of the stages of the theory of didactic situations. The data analyzed by descriptive analysis technique are divided into sections and direct quotations are included. The findings were examined in the context of the processes in the theory of didactic situations, and the situations that attracted attention in the classroom were also noted by the researcher teachers who carried out the lecture. As a result, it can be said that students can discover the sum of interior angles of polygons by interacting and reasoning, using the

concept of diagonal with the teaching practice in accordance with the stages of the theory of didactic situations. As a result of the application, it can be said that teaching a lesson that will set an example for the a-didactic situation in the light of the feedback from the students and the theory of didactic situations has positive contributions on the students.

Keywords: A-didactic environment, Sum of interior angles of polygons, Didactic Situations Theory

1.GİRİŞ

Matematik eğitiminde bir konunun öğretimde zaman içerisinde farklı öğretim yaklaşımları benimsenmiştir. Gelişen eğitimler yeni arayışlara kapılar açmış birçok yöntemin birleşimi olan yapılandırmacı yaklaşımı ortaya çıkarmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımın temellerini atan Piaget ve Von Glasersfeld, bireyin bilgiyi uyarlayarak , elde ettiği deneyimlerinden çıkarımlarda bulunarak ortama uyum sağlayacağını öne sürmektedir (Zembat, 2016).Böyle bir ortamda öğrenciler merkezinde kendisinin bulunduğu etkinlikler ile iç içe öğrenmeler sayesinde öğrenme sürecinin oluşturur. Öğretimdeki yeni yaklaşımlar aslında köklü bir öğrenme yaklaşımı olan kavramsal öğrenmeye önem vermekte ve hazırlanan öğretim ortamlarının kavramsal öğrenmeye imkan sağlayacak şekilde olmasını önemsemektedir (Skemp, 1976). Hedeflenen öğrenme ortamında kavramsal öğrenmeye imkan sağlayan yapılandırmacı yaklaşım merkezli uygulamalara gerçek yaşama dair uygulamalarda karşılaşmak çok nadirdir (Altun, 2014).

Didaktik Durumlar Teorisi (DDT) , kavram öğretimini ön plana çıkararak sınıf içerisinde yapılmak istenen etkinliklerin nasıl tasarlanabileceği ve nasıl uygulanabileceği hakkında önemli yöntemler ve araçlar sunabilen bir teori olarak ele alınabilir (Erdoğan, Gök ve Bozkır, 2014). DDT ve uygulamaları ülkemizde fazla bilinmemektedir (Gök ve Erdoğan, 2017).

Bu çalışmada bir a-didaktik durum ele alınmış olup uygulama süreci sınıf ortamında gözlenmiştir.

Didaktik durumlar teorisi, öğrenme durumlarına göre 3 durumda incelenmektedir. Bunlar didaktik durum, didaktik olmayan durum ve a-didaktik durumlardır. Didaktik durumlarda öğretmenin ne öğreteceği bellidir. Öğrencilerden ne istediğini açıkça belli eder. Bu durumlarda, çoğunlukla öğretmen dersin girişinde konusunu veya başlığını yazar ve öğrencilere belirli oranda bu derste neler öğreneceklerinden onları haberdar eder. Öğrenciler öğretmenin kendilerine bir konu veya kavram öğretmek istediğinin bilincindedir. Didaktik olmayan durumlar (non-didaktik) öğretim amacı içermemektedir. Didaktik olmayan durumlarda bir öğretici bulunmaz. Öğrenci bilgiye en ekonomik yolu keşfederek bilgiye ulaşması söz konusudur (Erdoğan, Gök ve Bozkır, 2014).

A-didaktik durumlarda öğretmenin niyeti açık bir şekilde belli değildir. A-didaktik tasarlanmış ortamda öğrenciler, öğretmenleri onları yönlendirmeden hareket edebilirler (Brousseau, 1997; Warfield, 2014). Böyle bir a-didaktik ortamda öğretmen, problemi öğrencilere açık ve doğru bir şekilde sunar. Öğrenci merkezli devam eden aşamalı süreçlerde bilgiyi içselleştirip probleme bulmuş oldukları çözümü nihayetinde kurumsallaştırması istenir. Takip edilmesi gereken bu aşamalar Brousseau (1997)'e göre beş evreden oluşmaktadır.

1. Sorumluluk Aktarma (Devolution) Evresi: Öğrenciye problem durumu tam ve doğru olarak anlatılır. Burada öğrencinin amacı problemi doğru bir şekilde anlayıp çözmek için istekli hale gelmesidir. Öğretmen, herhangi bir bilgi paylaşımında bulunmadan uygun ortamı düzenler, bulunulan ortam içerisinde bir rehber konumundadır.

2. Eylem (Action) Evresi: Sorumluluk Aktarma evresinde problemi tam ve doğru anlamış olan öğrenci çözüm için yola koyulmuştur. Çözüm için farklı yol ve yöntemleri dener, iş birliği içerisinde bir tutum sergileyebilir. İş birliği ile elde edilen dönütler doğrultusunda yanlışını düzeltebilir, eksik kalan kısımları tamamlayarak düzeltmeler yapabilir.

3. Formüle Etme (Formulation) Evresi:Eylem evresinde kullanmış oldukları stratejiyi iş birliği içerisinde bilgi alış-verişi yaparak ifade edebilir.Bu aşamada öğrenciler problemin çözüm yöntemi kurallaştırırlar.

4. Doğrulama(validation) Evresi:Bu evrede Formüle Etme evresinde kabul edilmiş olan kural ve uygulaması diğer öğrenciler tarafından sorgulanır, doğruluğu ve yanlışlığı tartışılır. Öğrenciler arası karşılıklı etkileşim üst düzeydedir.

5. Kurumsallaştırma Evresi: Bu aşamada elde edilen çözüm ortak bir ürün olmuştur. Bu aşama öğretmenin otoriteyi ele alarak bilgi verir. Doğrulama evresinde kabul edilen bilgi öğretmen tarafından resmi hale getirerek genelleştirilmesi yapılır (Arslan, Baran ve Okumuş, 2011; Arslan, Kirman Bilgin ve Taşkın, 2015; Erdoğan, Gök ve Bozkır, 2014).

Bu çalışmada DDT ile köşegen kavramı temel alınarak çokgenlerin iç açılar toplamını keşfetmeleri amaçlanmıştır. Buna ait kazanım ilköğretim 5.sınıfta “Çokgenleri isimlendirir, oluşturur ve temel elemanlarını tanıır.” ifadesiyle detaylı olarak verilmiştir (MEB, 2018). İç açılar toplamı ve köşegen sayısı arasındaki ilişki bu sınıf seviyesinde kazandırılmıyor olup bunu DDT ile sınıf ortamında farkederek yapılandırılmaları beklenmektedir. Anlamlı bir yapılandırma sürecinin olması için öğrencin merkeze kendisi alması ve bilgiyi keşfetmesinin gerektiği düşünülmektedir.DDT teorisinde oyun etkin bir araç olarak kullanılmakta ve oyunda sistematik stratejiler ele alınmaktadır (Erdoğan, 2016). Böyle bir öğrenme ortamında öğrenciler hem eğlenecek hem de kendi öğrenmesini kendisi gerçekleştirecektir.İlgili literatürler incelendiğinde öğrencilere uygun a-didaktik durumların oluşturularak süreçlerin icelenmesi önemli olarak nitelendirilmiştir (Baştürk Şahin, Tapan Broutin & Şahin, 2017 ; Erdoğan, Özdemir Erdoğan, 2013).

Bu çalışmanın amacı 5.sınıf öğrencilerinin a-didaktik tasarlanmış öğretim ortamında köşegen kavramından çokgenlerin iç açılar toplamını keşfetme sürecinin nasıl gerçekleştiğini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

A-Didaktik tasarlanmış bir ortamda;

- 1) Öğrencilerin problemin çözüme ait yaklaşımları nelerdir?
- 2) DDT'e göre her bir aşama nasıl gerçekleşmektedir?
- 3)Köşegen kavramını kullanarak çokgenin iç açılar toplamını keşfetme sürecinde öğrenci yaşantıları nelerdir?

2.YÖNTEM

2.1 Araştırma Deseni

Araştırmada a-didaktik ortama uygun hazırlanan sınıf ortamındaki yaşantıları derinlemesine incelemek amaçlandığından nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2013).Bu çalışmada araştırmacılardan birinin halen öğretmen olarak görev yapıyor olmasından bu desen uygun bulunmuştur.

2.2 Katılımcılar

Çalışma 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde, Bursa ilinde görev yapan araştırmacı öğretmenin ortaokulda öğrenim gören 24 kişiden oluşan beşinci sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yürütüldüğü okul sosyo-ekonomik durum bakımından orta düzeyli bir bölgede yer almaktadır. Çalışmanın katılımcıları seçilirken kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemi araştırmacıya yakın olan, ulaşımına kolay, araştırmaya hız ve pratiklik kazandıran yöntemdir.(Yıldırım & Şimşek, 2021:121-122)

Araştırmacılardan birinin, dersin öğretmeni olduğundan bu örnekleme yöntemi tercih edilmiş olup çalışma öğrencilerin doğal (sınıf) ortamlarında yapılmıştır.

2.3 Veri Toplama ve Analizi

Didaktik durumlar teorisi ışığında hazırlanmış olan etkinlik kağıdında iki matematik eğitimi akademisyeninin görüşleri de alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenerek son hali verilmiştir. Yapılan uygulama video ve ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş olup öğretmenin planlanan dersin ortamında bulunması doğal gözlem yapma imkanı sunmuştur . Verilere video ve ses kayıtları analiz edilerek ulaşılmıştır.

Etkinlik kağıtlarında ulaşılan verilerle kayıtların dökümlerinde elde edilen verilerle birlikte DDT'nin her bir evresine göre betimsel analize tabii tutulmuştur. Bu yaklaşım ile veriler önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Gözlemlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak için her bir evreye ait alıntılara sık sık yer verilir. Betimsel analizde amaç, bulgulara gerekli düzenleme ve yorumlama yapılmış bir şekilde verileri okuyucuya sunmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Evrelerde alıntı cümlelere yer verilerek sürecin gelişimi gösterilmiştir. Analiz sürecinde her öğrenci bir numara ile adlandırılmış (Ö1,Ö2,Ö3,...) araştırmacı öğretmen Ö şekline kodlanarak konuşmalar diyalog haline getirilmiştir.

2.4 Uygulama İşleniş Aşamaları

Araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen uygulama, söz konusu sınıfta 100 dakikalık sürede gerçekleştirilmiştir. Uygulama yapılmadan önce öğrenciler araştırmacı öğretmen tarafından gelişigüzel altışar kişi olacak şekilde dört gruba ayrılmış ve öğrencilerin etkinlik kağıdını grup olarak çözmeleri istendiği belirtilmiştir. Oluşturulan her bir gruba bir isim verilmiş olup her gruptan bir adet grup sözcüsü seçilmiştir. Materyal olarak her gruba bir çalışma yaprağı, makas ve çokgen kartları verilmiştir. Verilen çokgenlerin köşegen sayısından yola çıkılarak iç açılar toplamını bulması beklenmektedir. Uygulamanın en sonunda öğretmen tarafından iç açılar toplamının köşegen sayısı ile ilişkisi öğretmen tarafından bahsedilmiştir.

3.BULGULAR

Oluşturulan a-didaktik ortama ait bulgular analizler sonucunda evrelere göre ayrılmıştır.

3.1.Sorumluluk Aktarma Evresi: Bu aşamada öğrencilere problem durumu tam olarak anlatılmaya çalışılmıştır. Öğrencilere sıra ile dörtgen, beşgen, altıgen ve sekizgen şeklinde karton ve makas dağıtılmıştır. En az sayıda üçgeni elde etmek için nasıl bir kesim yapmaları gerektiği ve her bir çokgen için buldukları sonucu tartışarak etkinlik kağıdını doldurmaları istenmiştir.

Sorumluluk aktarma süreci şu şekilde başlamıştır:

“ Öğretmen: Öncelikle sınıfın altışarlı rastgele bir şekilde dört grup olmanızı istiyorum. Her grubun bir adı olsun ve aranızdan birini grup sözcüsü olarak seçin. Grubun sözcülerine birer tane düdük dağıtacağım. Şimdi her birinize kartondan yapılan dörtgenleri vereceğim. Bu

dörtgeni makaslarınızla keserek en az sayıda üçgen oluşturmanızı istiyorum. Nasıl bir kesim yaparsak daha az sayıda üçgen oluşur? Etkinlik kağıtlarınızı da dağıtıyorum. Her biriniz kartonlarınızı keserek üçgenlerinizi bulun, en az üçgen sayısını tartışarak etkinlik kağıdına tartışarak yazın.”

Grupların her biri birer sözcü seçmiş, gruplar isimlerini: Matematik Dahileri, Hızlı ve Çalışkanlar, Matematik Canavarları ve Takım Ruhu olarak belirlemişlerdir. Her bir grup ismi tahtaya yazılmıştır. Öğrencilere ait sınıf içi diyaloglar şu şekildedir:

Ö1: Etkinlik kağıtlarını mı keseceğiz yoksa kartonları mı?

Öğretmen: Sizlere dağıttığım çokgen kartonları keseceksiniz.

Ö2: Öğretmenim, böyle olur mu? Bu kadar üçgen yeterli olur mu?

Öğretmen: Bilmiyorum.

Ö3: Nasıl üçgenler oluştuğu farkeder mi? Dar açılı-dik açılı- geniş açılı üçgenden herhangi biri olabilir mi?

Öğretmen: Nasıl isterseniz.

Ö4: Öğretmenim, kullanmadığımız artan parçalar olabilir mi?

Konuşmalarda görüldüğü gibi öğrencilerin problemi anlamaya dönük çabalarının olduğunu görülmektedir. Öğretmenin çözüme yönelik bilgi vermemesi üzerine kendileri kartonları kesmeyi deneyerek en az üçgeni elde etmek istemişlerdir. Tüm grupların sorularının bitmesi ve çokgen kartlarını kesmeye başlamalarıyla beş dakika içerisinde bu evrenin tamamlandığı söylenebilir.

3.2 Eylem Evresi: Sorumluluk aktarma evresinin ardından bu evrede öğrenciler sorunun cevabını bulmaya odaklanmışlardır. Her bir grup içindeki öğrenciler kendi çokgen kartonunu üçgenlere ayırmış en az hangi arkadaşının üçgen elde ettiğini karşılaştırmıştır. Farklı kesimler yaparak üçgen sayısındaki değişimleri önce kendileri bulup, grup arkadaşları ile paylaşmışlardır. Verilen çokgenin kenar sayısı, bir köşeden çizilebilen köşegen sayısı, oluşan üçgen sayısı ve çokgenin iç açılar toplamını etkinlik kağıdına doldurmaları istenmiştir. Bu evrede 4 grubun 3'ünün sorun yaşadığı, 1 grubun evreyi başarı ile tamamladığı görülmüştür. Bu evreye ait takım içi örnek konuşmalar şu şekildedir:

Ö1: Ben şimdiden 7 tane üçgen yaptım. Şuradan da kesersem 8 olur. Buradan da kesebilirim...

Ö2: Sen çok küçük parçalar kesmişsin. Öğretmen en az sayıda olması gerektiğini söyledi. Sen böyle kesersen 1500 üçgen çıkar.

Burada bir grubun problemi tam olarak anlamadığı sorumluluk aktarma evresini başarı ile geçemediği eylem evresinde ortaya çıkmıştır. Gruplardan üç tanesi bir köşeden çizilebilen köşegen sayısını bulmada sorun yaşamış, bir köşeden çizilebilen köşegen sayısını her bir köşe için benimseyerek eylem aşamasında işlemlerini devam ettirmiştir.

Ö1: Dörtgen için kaç tane köşegen buldunuz?

Ö6: 4 tane buldum.

Ö2: Dörtgenin kenar sayısı adı üzerinde 4 olur. Dörtgenin 4 kenarı ve 4 köşesi olduğu için en az 4 üçgen çıkartabiliriz. Düz mantık olarak böyle olur. İç açılar toplamı ise bunu zaten biliyorduk. Dörtgenin iç açılar toplamı 360°dir. Bulduk, düdüğü çalabilirsiniz.

Gruplardan sadece biri sorumluluk aktarma evresini başarı ile geçerek dörtgen için bir köşeden bir köşegen çizmiş, oluşan iki üçgenin iç açılarını toplayarak ($180^\circ+180^\circ=360^\circ$) doğru sonuca ulaşmıştır. Tüm grup sözcülerinden bulunduğu sonuçlar istenerek tahtaya not edildikten sonra sıra ile beşgen, altıgen, sekizgen kartları dağıtılıp gruplar izlenmeye devam edilmiştir. Tüm gruplar etkinlik kağıdında çokgenler ile ilgili soruları yanıtlamışlardır.

3.3 Formüle Etme Evresi: Eylem evresi ile birlikte devam eden bu aşamada çokgenlerin iç açılarının toplamını elde ederken iki grup çarpma işleminde işlem hataları yapmış, belli bir ilişki elde edemeyince tekrardan düzenleme yapmak zorunda kalmıştır. Tüm gruplar kendi içerisinde bir ilişki elde etmeye çalışmış etkinlik kağıdında yer alan tabloyu doldurmuşlardır. Bu evre 20 dakika sürmüştür. Video kayıtların analizinde elde edilen konuşmalar şu şekildedir:

Ö1: Üçgen sayısı ile $180'$ i çarparak iç açıları toplamını buluruz.

$$\text{Dörtgen: } 2 \text{ üçgen} \times 180^\circ = 360^\circ$$

$$\text{Beşgen: } 3 \text{ üçgen} \times 180^\circ = 540^\circ$$

$$\text{Altıgen: } 4 \text{ üçgen} \times 180^\circ = 720^\circ$$

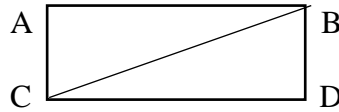
$$\text{Sekizgen: } 6 \text{ üçgen} \times 180^\circ = 1080^\circ$$

Her adımda 180° artıyor. Araya yediyeni yazmamış o da olsaydı 900° olurdu.

Grup içi etkileşim üst düzeyde olduğu bu aşama ilişkinin keşfedilmesiyle tamamlanmış olup doğrulama evresine geçiş yapılmıştır.

3.4 Doğrulama Evresi: Bu evre, formüle etme evresi ile birlikte devam eden bir aşama olmuştur. Bu aşamada öğretmenin rolü grupların bulunduğu değerleri her bir çokgen için tahtaya yazmak olup, herhangi bir müdahale veya ekleme yapılmamıştır. Bu aşama 40 dakika sürmüştür. Grup sözcülerinden buldukları ilişkileri tahtaya kalkarak ifade etmeleri istenmiştir. Öğrenci gruplarından bir tanesi sürecin başından itibaren aralarındaki ilişkiyi tamamen anlamış, adımlarını buna göre devam ettirmiştir. Diğer üç grup bir köşeden çizilen köşegen sayısını hesaplamada sıkıntı yaşamış verilenler arasındaki ilişkiyi önceden farketmemesine rağmen sonradan ilişkiyi belirtebilmiştir. Bu aşamaya ait konuşmalar şu şekildedir:

Ö8: Dörtgen için bir köşeden çizilebilen köşegen sayısı 1'dir. Bu köşegenle iki tane üçgen oluşmuş oluyor. İç açıları toplamını 2 ile $180'$ i çarparsak 360° olarak bulabiliriz.

Ö9: Hayır, sen yanlış anlamışsın. A ve D noktaları da bir köşe noktası olarak alınmalıydı. A-D arasından da çizmeliydin.

Ö8: Tüm köşegenleri sormuyor ki. Bir köşeden çizilebilen köşegen sayısını soruyor.

Ö9: Orada bir köşe dediği A ve D köşeleri olarak alınabilir. Sayı olarak bir köşe demek istememiş.

Ö8: Kaç tane köşegen olduğunu bulmamıza gerek yok. En az sayıda üçgeni böylece elde edebiliriz. Bu da kenar sayısının daima üç eksiği kadar olur.

Gruplar kendi içerisinde tartıştıktan sonra çözüm önerilerini tahtaya kalkarak anlatmışlar, doğruluğu ve yanlışlığı üzerine birbirlerine gerekçeli olarak önerilerini sunmuşlardır. Ayrıca etkinlik kağıtları da incelendiğinde ortak olarak aşağıdaki fikre ulaşmışlardır.

Kenar sayısı- bir köşeden çizilebilen köşegen sayısı-çokgenin iç açılar toplamı arasında bir ilişki vardır. Kenar sayısından üç çıkararak bir köşeden çizilebilen köşegen sayısı elde edilir.

Köşegen sayısına bir ekleyerek de kaç tane üçgen elde ettiğimizi buluruz. Bir tane üçgen 180° olduğundan çarparak çokgenin iç açılar toplamını bulabiliriz.

3.5. Kurumsallaştırma Evresi: Bu aşamada doğrulama evresinde diğer öğrenci grupları tarafından tartışılarak onaylanan kural öğretmen tarafından da söylenerek tüm sınıfın ortak formülü haline getirilmiştir. 10 dakika süren bu evrede öğretmen, grupların bulduğu değerleri tablo haline getirerek tahtaya yazmış aralarındaki ilişkiyi daha net görmelerini istemiştir.

	Kenar Sayısı	Bir köşeden çizilebilen köşegen sayısı	Oluşan üçgen sayısı	Çokgenin iç Açılar Toplamı
Dörtgen	4	1	2	$2 \cdot 180^\circ = 360^\circ$
Bezgen	5	2	3	$3 \cdot 180^\circ = 540^\circ$
Altıgen	6	3	4	$4 \cdot 180^\circ = 720^\circ$
Sekizgen	8	5	6	$6 \cdot 180^\circ = 1080^\circ$

Çokgenin iç Açılar Toplamı = (Kenar sayısı - 2) · 180°

Öğretmen : Bir çokgenin iç açılar toplamı sizlerin de dediği gibi kenar sayısından iki çıkararak elde ettiğimiz üçgen sayısı ile bağlantılıdır.

Çokgenin iç açılar toplamı = (Kenar sayısı-2) · 180° ile bulunabilir.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Didaktik Durumlar Teorisinden bahsedilmiş ve a-didaktik ortama uygun hazırlanmış bir etkinlik uygulanmış ve aşamaları sınıf ortamında incelenmiştir. Öğrencilerin tasarlanmış a-didaktik bir öğrenme ortamında köşegen kavramını kullanarak çokgenin iç açılar toplamını keşfetmeleri hedeflenmiştir.

Öğrenciler kendilerine dağıtılan çokgenlerden en az sayıda üçgen oluşturmak için gerekli kesimleri yapmışlardır. Deneme-yanılma ile grup içerisinde elde edilen en az üçgen sayısını karşılaştırıp not etmişlerdir. Burada bir grubun etkinliği tam olarak anlayamaması ile “sorumluluk devretme” aşamasını başarı ile geçemediği söylenebilir.

Öğrenci gruplarından bazılarının “eylem” aşamasında hala ne yapmaları tam olarak anlamadıkları tespit edilmiştir. Diğer iki grup problemi anlamış bir köşeden çizilebilen köşegen sayısını bulmada sıkıntı yaşamışlardır. Bunun nedenleri arasında köşegen kavramı ile ilgili ön öğrenmeleri gösterilebilir. Ayrıca öğrencilerin problemin çözümünde yönlendirilmeyi bekledikleri, öğretmeni otorite olarak gördükleri gözlenmiştir. Öğretmenin sonuca yönelik bir cevap vermemesi, öğrencilere kavratılmak istenen çokgenin iç açılar toplamının formülünün söylenmemiş olması ile öğrenciler bu sonuca kendileri ulaşmışlardır. Kendi

keşifleri olması itibarıyla ile yapılan öğretimde yapılandırmacı yaklaşım temelinde ilerlemiştir. “Onaylama” evresinde öğrenciler bir önceki aşamada elde ettikleri bilgilerle çözüm yoluna ulaşmışlardır. Gruplar arası tartışmalarda bulunarak ortak bir fikirde buluşmuşlardır.

“Kurumsallaştıma” evresinde ise çokgenin iç açılar toplamının nasıl elde edildiği öğretmen tarafından açıklanmış, öğrencilere öğrendiklerini pekiştirmek için ek sorular sorulmuştur. Bu durumda, öğrencilerin kendi öğrenmelerini sağlamada didaktik durumlar teorisinden öğretimde faydalanılması yararlı olabilir. Bunun yanı sıra araştırmacı öğretmen verilerin analizi sırasında öğrencilerin derse olan katılım düzeyleri ve ilgisinin geleneksel olarak işlenen derslere göre daha fazla olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmada bulgulardan elde edilen sonuç öğrencilere uygun tasarlanan a-didaktik ortam ve yeterli zaman verilirse öğrencilerin öğretilmek istenen kazanımı kendilerinin keşfedebilmelerine imkan sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılan bu çalışma ile farklı sınıf seviyesine sahip olan kazanımı keşfedebildikleri gözlemlenmiştir. Ulaşılan bu sonuç Baştürk Şahin, Tapan Broutin ve Şahin’in 2017 yılında yaptıkları çalışma ile örtüşmektedir. Aynı zamanda Erdoğan, Gök ve Bozkır’ın 2014 yılında yaptığı çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Tüm bu sonuçlarla birlikte, öğretmen gözlemleri ile uygulamanın bitiminde öğrencilerin derste çok eğlendiklerini söylediklerini, kendileri için bu dersin unutulmaz olduğunu söylediklerini bildirmiştir. Ayrıca bundan sonra işlenecek olan her dersin böyle işlenmesini istediklerini belirttiklerini söylemiştir. Farklı sınıf seviyelerinde ve düşük ve başarılı sınıflarla yeni çalışmalar denenip sonuçlarının karşılaştırılması önerilebilir.

5. KAYNAKÇA

- Altun, M. (2014). *Ortaokullarda (5, 6, 7 ve 8. Sınıflarda) Matematik Öğretimi*. Bursa: Alfa Aktüel Yayıncılık.
- Arslan, S., Baran, D. ve Okumuş, S. (2011). Brousseau’nun matematiksel öğrenme ortamları kuramı ve adidaktik ortamın bir uygulaması. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED), 5(1), 204-224.
- Arslan, S., Taşkın, D. ve Kirman Bilgin, A. (2015). Adidaktik öğrenme ortamlarında bireysel ve grup çalışması uygulamalarının öğrenci başarısına etkisi. Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 6(1), 47-67.
- Baştürk Şahin, B.N., Tapan Broutin M.S. & Şahin, G. (2017). Didaktik Durumlar Teorisi Işığında Asal Sayılar Kavramının Öğretimi: Bir Eylem Araştırması. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED), 14(2), 156-171
- Brousseau, G. (1997). *Theory of didactical situations in mathematics: didactique des mathématiques, 1970-1990*, Dordrecht: Kluwer Academic Publisher.
- Erdoğan, A., Gök, M. ve Bozkır, M. (2014). Orantı kavramının adidaktik bir ortamda öğretimi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (GEFAD), 34(3), 535-562
- Erdoğan, A. (2016). Didaktik durumlar teorisi. E. Bingölbali, S. Arslan ve İ.Ö. Zembat (Ed.). *Matematik eğitiminde teoriler içinde* (s. 416-417). Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Erdoğan, A. & Özdemir Erdoğan, E. (2013). Didaktik durumlar teorisi ışığında ilköğretim öğrencilerine matematiksel süreçlerin yaşatılması. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) 14(1), 17-34
- Gök, M. & Erdoğan, A. (2017). Sınıf ortamında rutin olmayan matematik problemi çözme: Didaktik durumlar teorisine dayalı bir uygulama örneği. YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal Of Education Faculty), 2017, Cilt: XIV, Sayı: I, 140-18.

- MEB (2018). *Matematik Dersi (ilkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Skemp, R. (1976). Relational and instrumental understanding. *Mathematics Teaching*, 77, 20–26
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zembat, İ. Ö. (2016). Piaget'in merceğinden yapılandırmacılık ve zihinsel düzenekler. E. Bingölbali, S. Arslan ve İ.Ö. Zembat (Ed.). *Matematik eğitiminde teoriler içinde* (s. 476). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Warfield, V. M. (2014). *Invitation to didactique*, New York: Springer.

**A NEEDS ANALYSIS STUDY FOR A PREPARATORY CLASS ENGLISH
CURRICULUM: STUDENTS' OPINIONS**
**HAZIRLIK SINIFI İNGİLİZCE ÖĞRETİM PROGRAMI İÇİN BİR İHTİYAÇ
ANALİZİ ÇALIŞMASI: ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ**

Kadriye DİMİCİ¹, Gizem BOLCAL ER², Güneş TUNÇ AKBAŞ³

¹ İzmir Kâtip Çelebi University, School of Foreign Languages, 0000-0001-7368-3218

² İzmir Kâtip Çelebi University, School of Foreign Languages, 0000-0002-1383-3349

³ İzmir Kâtip Çelebi University, School of Foreign Languages, 0000-0003-3932-905X

Abstract

Curriculum is the design of instruction which includes planning, implementation, and evaluation. To design an effective curriculum, curriculum designers need to conduct needs analysis to assess the learners' needs in specific contexts. The aim of this study is to make improvements in the English curriculum of a preparatory class at a Turkish university by examining the opinions of the students from various aspects. In the study, holistic single case study design was used and both quantitative and qualitative data were collected from preparatory class English learners at a state university in the west of Turkey. 228 students responded to the questionnaire which consisted of four parts. Descriptive analysis for the quantitative data and content analysis for the qualitative data were used. The quantitative findings revealed that students had alarmingly low self-efficacy beliefs about different English skills, and they thought that it was necessary to have more pair/group work studies, video integration into the courses, and an atmosphere where they can share their emotions and ideas. Moreover, although they ranked the necessity of the objectives used in the curriculum high, the achievement of those objectives was scored low, which indicated that there were problems in the teaching of the objectives. The qualitative data also showed that students expressed some problems such as the materials used in class, assessment system, lecturers' focus on grammar and lack of enough practice on productive skills. The results suggest that the curriculum needs to be improved in a way that allows the use of more productive skills and more useful materials for students.

Key words: needs analysis, curriculum, preparatory class, EFL (English as a foreign language)

Özet

Öğretim programı planlama, uygulama ve değerlendirmeyi içeren öğretim tasarımıdır. Etkili bir öğretim programı tasarlamak için program tasarımcılarının, öğrencilerin ihtiyaçlarını belirli bağlamlarda değerlendirmek için ihtiyaç analizi yapması gerekir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki bir üniversitedeki hazırlık sınıfının İngilizce öğretim programıyla ilgili öğrenci görüşlerini çeşitli yönlerden inceleyerek programda iyileştirmeler yapmaktır. Araştırmada bütüncül tek durum çalışması deseni kullanılmış ve Türkiye'nin batısındaki bir devlet üniversitesinde öğrenim gören İngilizce hazırlık sınıfı öğrencilerinden hem nicel hem de nitel veriler toplanmıştır. Dört bölümden oluşan anketi 228 öğrenci yanıtlamıştır. Nicel veriler için betimsel analiz, nitel veriler için içerik analizi kullanılmıştır. Nicel bulgular, öğrencilerin farklı İngilizce becerileri hakkında endişe verici derecede düşük öz-yeterlik inançlarına sahip olduklarını ve daha fazla ikili/grup çalışması çalışmalarının, derslere video entegrasyonunun ve duygularını ve düşüncelerini paylaşabilecekleri bir atmosferin gerekli olduğunu düşündüklerini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, öğrencilerin programda amaçlanan kazanımları gerekli görseler de, bu hedeflere ulaşma düzeyinin düşük olduğunu belirtmeleri, kazanımların sınıfta öğretiminde sorunlar olduğunu göstermektedir. Nitel veriler ise öğrencilerin sınıfta kullanılan materyaller, değerlendirme sistemi, öğretim elemanlarının dilbilgisine odaklanmalarının yanı sıra, konuşma ve yazma becerileri konusunda uygulama eksikliği gibi sorunları dile getirdiklerini göstermiştir. Sonuçlar, öğretim programının öğrencilerin konuşma ve yazma becerilerini daha fazla kullanabileceği ve daha faydalı materyallerin kullanımına izin verecek şekilde iyileştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: ihtiyaç analizi, öğretim programı, hazırlık sınıfı, İngilizcenin yabancı dil olarak öğretimi

1. INTRODUCTION

Curriculum is the design of instruction which “informs teachers, students, parents, teacher educators, assessment developers, textbook publishers, technology providers, and others about the goals of instruction. It provides direction, clarity, and focus on worthy ends, without interfering with teachers’ decisions about how to teach” (Ravitch, 2010, p. 231). As stated by Christison and Murray (2014), it is a context-dependent, dynamic process that reflects the needs of learners, teachers’ beliefs and institutional values and policies. It is important to emphasize that curriculum design is not a static but a dynamic process because it includes constant planning, implementation, and evaluation. To illustrate, while an institution is implementing a curriculum, it may also evaluate it and make changes when needed. According to Taba (1967), there are seven stages of curriculum development which can be listed as follows: a) diagnosis of needs, b) formulation of objectives, c) selection of the contents, d) organization of the contents, e) selection of the learning experiences, f) organization of the learning activities, and g) evaluation. As understood in these stages, determining the needs is significant since it is the first step in the development or revision of a curriculum. Therefore, needs analysis is the focus of this study since it can inform the curriculum designers about the needs of different stakeholders and can lead the way for improvements in a curriculum.

An effective curriculum is based on the learners’ language learning needs. To determine what to include in or exclude from the program; the objectives of the learning, learners’ level of English language skills, and available tools need to be taken into consideration. When conducting needs analysis, questionnaires, interviews are among the ways of data collection tools. According to Dudley-Evans and St. John (as cited in Rahman, 2015), there are four different components of needs analysis:

- a) Target situation analysis focuses on what the students are expected to do at the end of a language course.
- b) Present situation analysis investigates the students’ current level of achievement, in other words their strengths and weaknesses, in accordance with the objectives stated in the curriculum.
- c) Learning situation analysis refers to what students feel and think about their needs in language learning.
- d) Means analysis concentrates on the availability of means such as teachers, facilities, tools, and time allocations in a language course.

Several needs analysis studies have been conducted using qualitative and quantitative data to assess the needs of English preparatory school students in Turkey. To illustrate, in her study with students in preparatory school in a state university in Turkey, Demiray-Akbulut (2016) found out that majority of the participants thought that it was important for them to study at a preparatory class; however, instead of writing, grammar and vocabulary teaching, instructors should focus more on listening, speaking, and reading skills. Additionally, the students stated that it would be better for them if the materials used in the classroom were more authentic, real-like, and interesting. Similarly, in his study with current preparatory students, former students, EFL lecturers, and the director of the program in a preparatory school in a state university in Turkey, Yılmaz (2004) found that students demanded that needs and goals should be clearly communicated to them and their faculty members. Students also asked for the use of additional materials and methods in classroom instruction and expressed that more attention should be paid to the listening and speaking skills. Furthermore, in his study with sophomore, junior and senior English Language Teaching (ELT) students and ELT graduates conducted to understand

academic needs for the development of speaking skills of preparatory class university students at an ELT department, Ulum (2015) came to conclusion that more aiding materials and more authentic and interesting activities should be deployed in speaking courses based on his participants responses. Moreover, in his study aiming to examine the expectations of Turkish graduate preparatory class students who studied for one-year in optional prep-classes, Yükselir (2018) stated that although most participants thought that studying at a preparatory class was important, they did not think that the program met their expectations in relation to content and language learning processes. Based on the participants' answers, the researcher listed several reasons for this conclusion which can be listed as a) loss of motivation due to learning processes, systems or subjective factors, b) materials that are not suitable enough to improve their level of English, and c) focus on receptive skills rather than productive skills. Finally, in her case study with the students in the voluntary preparatory class and their instructors to recommend necessary changes to program, Ozudogru (2016), expressed that the participants were not of the opinion that the program met their needs to improve their speaking and writing skills at a desired level; therefore, curriculum developers need to focus on abovementioned skills more.

Because the aim of this study is to make improvements in the English curriculum of a preparatory class at a Turkish university by examining the opinions of the students from various aspects, present situation analysis, learning situation analysis and means analysis, which are introduced above, can be used to revise, and improve the currently used curriculum. By taking learners' opinions into consideration, the curriculum can be more learner centered. To this end, the study aims to explore the following research questions:

1. To what extent students perceive their self-efficacy in English language learning and the components of the course satisfying?
2. What is the difference between the students' ideas on the necessity of the objectives used in prep class and to what extent they think they have achieved them?
3. What are the opinions of prep class students about their English language needs?

2. METHOD

2.1. Research Design

The case study design was appropriate in this study because it involves focusing on new or previously unexplored phenomena and provides researchers with rich data about real situations and understanding the facts in a certain context (Yin, 2003). Therefore, in this study, it was aimed to examine a preparatory class English curriculum and to revise the existing curriculum from various aspects by using the holistic single case design. Since case study design also allows the collection of qualitative and quantitative data in the same study, the design was used to work with different data types and to analyze the situation from different perspectives.

2.2. Context and Sample

It is important to review the curriculum used in the preparatory class of the university where the study was carried out and to examine the program by taking the opinions of various stakeholders to make improvements. Since the aim of this study is to examine the English curriculum used in the preparatory class with the opinions of the students, the students studying in the preparatory class of a state university in Izmir, Turkey, formed the study group. In this preparatory class, English coursebooks published by an international publishing house are used, and an understanding of integrating four skills is adopted in the lessons. Through the modular system used in the university, students can progress according to their level. In the curriculum

of the preparatory class, the objectives are arranged within the framework of four skills and core skills which are designed for the integration of 21st century skills into the curriculum. In this context, the data were obtained in April of the Spring semester of the 2021-2022 academic year, because the students have more knowledge and experience about the curriculum in spring terms. 228 students participated in the study on a voluntary basis. The information of these students regarding gender, level of English, department, information about whether they failed in any module or not at the preparatory class, and the type of high school they graduated from is shown in Table 1.

Table 1.

Numbers in terms of demographic characteristics of the sample

Gender	Woman: 101 Man: 116 Unwilling to specify: 11
Current level of English	Pre-intermediate: 76 Intermediate: 152
Department (number of students indicating)	Faculty of Engineering: 117 Faculty of Economics and Administrative Sciences: 80 Faculty of Social Sciences and Humanities: 6 Faculty of Tourism: 3 Faculty of Dentistry: 3 Other: 8
Whether they failed in any module	Yes: 192 No: 36
Type of high school graduated	General high school: 5 Vocational high school: 12 Anatolian high school: 150 Private high school: 42 Other: 19

As seen in Table 1, there is a balanced ratio in terms of gender of the students participating in the study. It is seen that most of the students are from the Faculty of Engineering and Economics and Administrative Sciences, respectively. About two thirds of the students are studying at the Intermediate level, while one third of them are at the pre-intermediate level. It is understood that most of the students have repeated the module before, that is, they have failed in the previous levels of the preparatory class. Finally, in terms of the type of high school they graduated from, it is seen that they mostly finished Anatolian high schools.

2.3. Data Collection Tools

In this study, the "Preparatory Class Students' Needs for Foreign Language Education" questionnaire prepared by the researchers was used to obtain the data. In the preparation of this questionnaire, the researchers benefited from the relevant literature, the items used in similar studies (Özüdoğru, 2016 & Yılmaz, 2004) and the objectives of the curriculum used in the institution where the study was conducted. In the first part of the four-part questionnaire, the demographic information of the students was obtained. In the second part, there were 21 items to determine the students' need for vocabulary and grammar and the situation related to learning-teaching processes. In the third part, there were 23 objectives that were currently used

in the prep class English curriculum and the students were asked how necessary they found these objectives and how much they thought these objectives were addressed in the preparatory class. In the last part, an open-ended question was asked for the students to write their general needs and expectations, and the students were given the opportunity to explain their opinions about the situations that were not included in the questions of the questionnaire. The questions in the second and third parts of the questionnaire were prepared by using a 5-point Likert Scale. After the questions in the questionnaire were prepared, expert opinion was taken. In this direction, a faculty member who completed her doctorate in the Curriculum and Instruction program, and two lecturers in the institution where the study was carried out, who were both not among the researchers of this study, provided an expert opinion and questions were edited.

2.4. Data Analysis

In the analysis of the quantitative data obtained from the study, the ranks ranged from 1 to 5 as 1 referring to totally disagree, 2 referring to disagree, 3 referring to neutral, 4 referring to agree, and 5 referring to totally agree. The number of participants according to their ranks were distributed and outstanding items were determined if the number of participants were more than %33 as the ranks were outlined as 3 groups (first group: totally disagree and disagree, second group: neutral, third group: agree and totally agree).

In the analysis of qualitative data, a content analysis method was used. In this framework, students' views on their English language needs were coded first. Then the codes were classified under the themes. This analysis method was deemed appropriate for the study because it allowed the emergence of different ideas about the curriculum.

3. FINDINGS

3.1. Findings to the First Research Question

The question ‘To what extent students perceive their self-efficacy in English language learning and the components of the course satisfying?’ was determined as the first research question of this study. To answer this question, the data gathered from the second section of the questionnaire was analyzed constituting the first quantitative part of the study. The dataset is formed for each item in Table 2 below.

Table 2.

Satisfaction rank of students about their self-efficacy in English language learning and the components of the course

	Number of Participants out of 228				
	Totally Disagree	Disagree	Neutral	Agree	Strongly Agree
Item 1	15	74	93	38	8
Item 2	4	35	80	85	24
Item 3	13	76	74	57	8
Item 4	17	35	44	73	59
Item 5	18	74	71	49	16
Item 6	17	73	60	55	23

Item 7	14	54	68	60	32
Item 8	19	50	61	66	32
Item 9	29	62	60	52	25
Item 10	10	29	58	74	57
Item 11	31	71	71	39	16
Item 12	17	61	61	55	34
Item 13	53	91	57	20	7
Item 14	53	68	52	37	18
Item 15	20	24	38	67	79
Item 16	16	33	40	60	79
Item 17	28	30	54	58	58
Item 18	13	19	58	69	69
Item 19	37	37	68	53	33
Item 20	12	12	60	94	50
Item 21	23	28	36	87	54

When the data was investigated through each item with 228 participants for all, some outstanding findings came out. To start with, only 39 participants (%17.2) in item 2 stated that they could find the appropriate words while speaking (either agreeing or strongly agreeing with the statement of the item) which turned out as a remarkable issue to be dealt with. In parallel, item 6 revealed that %34.2 of the participants (n=78) could not understand conversations in English due to the unknown words. In addition to lack of vocabulary knowledge, the speed of the speech and pronunciation of words constituted difficulty for students during conversations or listening. A great number of participants (n=132, %57.9) revealed through item 4 that they could not understand what was said in the conversations or listening activities if the speech was fast. 92 participants (%40.3) then added that they had difficulty in understanding the pronunciation of the speakers (item 7). 98 participants (%42.9) lastly pointed out in item 8 that they had difficulty in understanding oral English although they could understand written English. When it came to accent and intonation in listening activities, more than half of the participants (n=131, %57.5) had difficulty (item 10). All in all, it was determined that lack of vocabulary knowledge, the speed of speakers, and the pronunciation, intonation and accent of speakers formed the factors that create difficulty in speaking/listening activities or conversations for students. It should also be underlined that lack of vocabulary knowledge did not only inhibit speaking but also reading and listening (determined by item 12, n=89, %39).

Some other outstanding factors were identified related to interaction of the activities. 146 participants (%64) in item 15 asked for more pair work activities and 139 participants (60.9) in item 16 asked for more group work in lessons. When it comes to personal setting, %60.6 of the participants (n=138) needed activities that enable them to share their ideas and feelings in class. Interaction factor was worth paying attention also because all three items attracted more than %60 of the participants.

Other 3 items referring to different points were also worth mentioning regarding the ratings. Firstly, %50.8 of the participants (n=116) demanded more video contents within the lessons (item 17). About the course book, only 86 participants (%37.7) found the book effective for student learning (item 19). As an alarming finding, item 20 determined that students found what they learnt in class useless in real life (n=144, %63.1).

3.2. Findings to the Second Research Question

The question ‘What is the difference between the students’ ideas on the necessity of the objectives used in prep class and to what extent they think they have achieved them?’ was determined as the second question of the study. 228 participants again rated 23 items in 2 groups first of which referred to the degree of the necessity of the objectives according to the students while the second part referred to the extent they think they have achieved the objectives. The ranks from 1 to 5 referred to the ranks from the weakest (1) to the strongest (5) and the dataset is formed for each item in Table 3 below.

Table 3.

Students’ perceptions about the necessity rank of objectives and their level of achieving them

<i>Rank</i>	Ss’ perceptions about the necessity of objectives					Ss’ perceptions about the achievement of objectives				
	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Item 1	11	14	60	59	101	18	45	110	48	22
Item 2	6	26	59	65	87	21	40	101	54	17
Item 3	15	24	49	44	113	28	52	95	48	13
Item 4	6	24	54	53	100	18	50	88	57	17
Item 5	14	18	54	40	113	37	54	90	45	12
Item 6	9	19	46	56	108	17	43	93	66	18
Item 7	12	18	44	48	120	45	55	86	37	20
Item 8	12	15	44	46	123	25	51	83	60	15
Item 9	10	16	48	43	121	32	57	98	40	8
Item 10	8	15	55	56	106	35	53	96	40	8
Item 11	10	14	70	54	90	25	57	84	51	15
Item 12	9	19	51	52	107	45	59	82	36	12
Item 13	5	15	42	37	135	19	37	95	64	21
Item 14	8	19	50	36	121	40	68	89	24	11
Item 15	5	11	53	41	123	22	45	90	56	20
Item 16	9	16	54	41	114	30	44	91	50	18
Item 17	5	14	46	36	132	15	35	88	66	33
Item 18	14	15	60	53	95	25	43	97	46	23
Item 19	7	14	44	43	127	24	37	94	59	19

Item 20	8	14	42	42	130	30	40	93	54	16
Item 21	7	16	46	48	118	25	36	79	61	32
Item 22	6	25	49	47	108	36	60	86	34	15
Item 23	10	20	50	54	103	26	53	90	47	20

As the most remarkable finding, for all items without any exception, more than %50 students ranked for or more which means that they all agreed with the necessity of the objectives. This also means that the objectives determined by the Curriculum Unit made sense for students and they were approved by them. However, the same pleasing finding could not be observed within the second group of the items referring to the extent that student thought they achieved the objectives. When the rank 1 is interpreted as students totally disagree that they have achieved the mentioned objective and rank 2 is interpreted as students disagree that they have achieved the mentioned objective, at least %25 of the students (referring to at least 57 students) identified themselves as not having achieved the mentioned objective apart from items 13 and 17. However, even if the number of students is not 57, it is 56 with item 13 and it is 50 with item 17 which is again quite similar to %25. As another outstanding finding about the level of student perception about objective achievement, rank 3 (referring to neutral) attracted the greatest number of participants for each item compared to the individual number of participants ranked for each item, meaning that many students could not decide whether they could achieve the objectives or not. Overall, students who thought that they achieved the objectives (rating for 4 and 5 together) constituted the ratio as less than 1/3 of the participants (less than 76 participants). This alarming finding is not relevant to items 6, 13, 15, 17, 19, and 21 but it should be noted that the number of participants is so close to the limit 76 or it is exactly 76 (The sum of participants ranked 4 and 5 for item 6 is 84, for item 13 it is 85, for item 15 it is 76 which is exactly 1/3 of the participants, for item 17 it is 99, for item 19 it is 78, and for item 21 it is 93). These findings show that even with the highest portion of the sum of the participants ranking for 4 and 5 (in item 17 as 99 participants), the ratio is still less than %50 of the participants.

When it comes to the top three highly necessary perceived objectives, item 13 (being able to talk about personal lives about various topics), item 19 (being able to use the learnt words in appropriate context) and item 20 (being able to write proper and appropriate sentences according to the level of students in general, academic and social topics) were determined with number of participants as 172, 170, and 172 in order according to the sum of the ranks of 4 and 5 together. However, it is worth highlighting that even the items with the lowest participant rate according to the sum of the ranks 4 and 5, item 11 (being able to making inference about the feelings and thoughts of the speakers in listening tracks) and item 22 (being able to write appropriate passages with the use of the information which has been obtained by reading or listening) still attracted 144 participants for each according to the sum of the ranks of 4 and 5 together. In this sense, the difference between the highest and lowest rated items about the perception of necessity, there was not a significant difference because participants labeled all the objectives as necessary which means that no skill can be specifically underlined as more required than the others. However, when it comes to the perception of the extent to which they have been achieved, only 5 items could exceed the portion of 1/3 of the participants (more than 76) which are item 6, item 13, item 17, item 19, and item 21 referring to skills related to reading, speaking, pronunciation, and writing; however, it should be noted that the number of participants do not significantly exceed 76 as they are 84, 85, 99, 78, and 93 in order.

All in all, when their perceptions in the difference between the necessity of the objectives used in prep class and to what extent they think they have achieved them are reviewed, most students

think that their achievement level is 3 or less out of 5 overall when all items are examined although they rank the necessity of the same items as 3 or more.

3.3. Findings to the Third Research Question

The third research question of this study was determined as “What are the opinions of prep class students about their English language needs?” For this purpose, qualitative data were obtained through the question posed to the students about their expectations and needs from the preparatory class curriculum. Qualitative findings were classified under three themes: the general structure of the program, components of the curriculum, and extra-curricular issues. The sub-themes that emerged under these themes are shown in Figure 1.

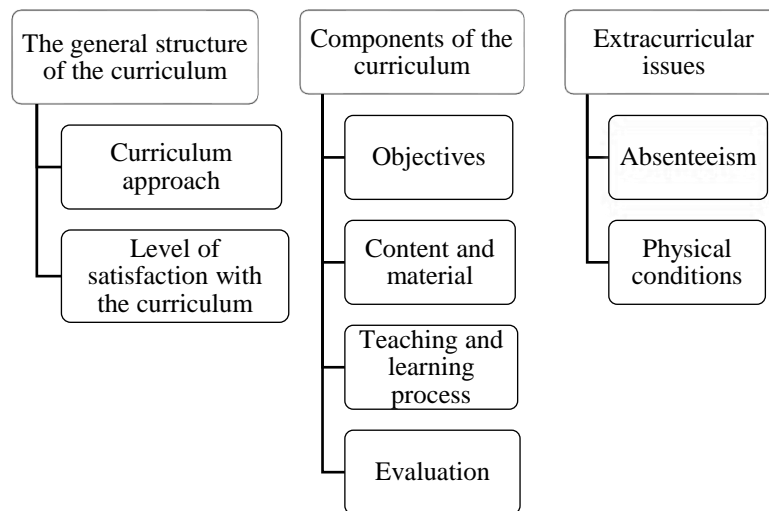

Figure 1. Themes and sub-themes

In the general structure of the program, which is the first theme, the expressions showing *the satisfaction of the students with the curriculum* and their views on *the curriculum approach* were discussed. In this context, some of the students (n=11) stated that they were satisfied with the general situation about the curriculum and expressed this satisfaction with expressions such as "The education is very good", "It is pleasant to study in prep class except for grammar", "I received a good and quality education".

On the other hand, it was seen that students had some problems or made suggestions about the curriculum structure and approach. Students stated that the modular system should be at a higher level (n=3), there were various problems such as level differences in the modular system (n=3), they should be informed about the program process at the beginning of the year (n=3), the preparatory class should give priority to the departmental needs and cover academic subjects (n=8), face-to-face lessons were more beneficial (n=3), lesson hours or course durations should be increased (n=5), the preparatory class curriculum should be better and comprehensive (n=7), and providing a more rigorous education was important (n=1), although some stated that a system that was easier and did not force students would be better (n=2). For this reason, students made suggestions about the need for a more interactive teaching method at the center of the program. In these views, it was understood that their general expectations from the preparatory class were as follows: "speaking fluent English", "more activity-based, aiming at making people love the foreign language", "expectation to really make students love English and help them learn", "to improve oneself more".

Within the framework of the second theme, the components of the curriculum, the students' views on the objectives, content, learning-teaching process, and evaluation that make up the

curriculum were discussed. Within the scope of the first sub-theme, *objectives*, the opinions of the students about what kind of objectives should be focused on in the preparatory class curriculum were discussed. The findings showed that students did not prefer a grammar-oriented approach (n=15), instead they thought that different skills should be included more in the curriculum. It was seen that students had expectations from the curriculum, especially in terms of improving speaking skills (n=35), as well as writing (n=7), listening (n=9), reading (n=4), and vocabulary (n=2) skills. Students shared the view that they wanted language education that they could use in daily life in the curriculum (n=12) and stated the necessity for the use of interactive methods such as video (n=2). Some of these views were as follows: "It will be much more useful for us to improve our vocabulary instead of spending so much time on grammar, which is not paid attention much when speaking in daily life.", "I think that in classes, daily speaking and conversation exercises will be beneficial, as well as making progress from grammar and the book.", "I think that grammar should not be focused so much.", "I think that by doing more speaking activities, students can be more interested in the lesson and improve their daily English conversations better.", "There can be more speaking activities. Extra lessons can be added for speaking because I think that although the prep class improves us in terms of grammar and vocabulary, it does not improve speaking skills enough."

Under the sub-theme of the *content*, some students shared their opinions about the coursebook used in the prep class, and it was understood that all these opinions were negative opinions (n=13) about the coursebook. They expressed their views as follows: "I think the books we use should be a different publication, I don't think it's very useful.", "I would like to continue with a system that is based on books less.", "Especially the parts of the book that need to be made online are a complete waste of time and were made in an amateurish manner. It took too long for the website of the book to respond to the exercises. In addition, it was organized so badly that when I write 'I am' instead of 'I'm' in the questions, it is perceived as a mistake.", "I think the book used was not useful at all in terms of improving English." In addition to the negative comments on the coursebook, some students stated that there should be supplementary and better-quality materials (n=11) with these words: "Different sources should be used apart from the schoolbook.", "Activities should not be limited to book activities only.", "Video and graphical pdfs should be increased."

The students expressed their opinions about *the learning-teaching process*, such as the use of mother tongue in the lessons, group work, and the method of the lesson. It was understood that the students found the group work done in the lessons not enough and they wanted more (n=5): "We need more group speaking practices.", "In addition to the current education, more group work and a speaking-oriented education method will be more beneficial." While some of the students thought that English should be used completely in the lessons (n=4), some of them stated that English learning should be facilitated by using the mother tongue (n=3): "Most people in the Intermediate level do not know English well. Our instructors speak English in the lessons, which is very useful, but this situation causes many students not to understand the subject completely. It will be beneficial for us students to speak Turkish, even if not in full English.", "I think teachers should not speak English while teaching the subject, because we are here to learn English, because the teachers' teaching in English only confuses us more.", "Only English should be spoken in the lessons and the teacher should make the lesson fluent." Students who stated that the lesson should focus more on activities rather than grammar (n=8) thought that this was a more suitable teaching method for language learning: "English is learned better with social activities, presentations, games.", "Lessons should be more fun and productive." In addition, opinions were shared on issues such as correction of the mistakes by the teachers (n=1), and teachers' encouraging class participation (n=3).

In the *evaluation* sub-theme, the opinions of the students about the evaluation methods used in the school were discussed. The students demanded radical changes in the exam system (n=2), and they thought that success in the preparatory class should not be determined with a single exam (n=4). They also explained that the number of homework assignments (n=2) and quizzes (n=2) should be increased, writing assignments should not be written in the classroom (n=1): “I think it is very easy to get 55 to take the exam, it causes us to do this homework more carelessly.”, “I think that the homework we do in the course should not be done just to take the level exit exam. I think that it should be reflected as an extra score in the level exit exam. In this way, there will be an increase in the number of students doing homework and the success rate in the exam will increase.”

In addition, there were student opinions about the necessity of the threshold value to be lower in the proficiency exam and level exit exams (n=6), incomprehensibility of the listening parts in the exams (n=6), the necessity for the exams to focus on speaking and comprehension (n=1), the preparation of the exams according to the right level (n=5). They also expressed that exams should be easier (n=6), the speaking exam should be face-to-face (n=1), there should be different exams for English preparatory class students studying 30% and 100% English (n=1), and there should be parallelism between the exam and lessons (n=2): "The fact that the level exit exams are more difficult than the education given during the course makes our education difficult. I can't learn English exactly.". It was also seen that the placement test held at the beginning of the year was not decisive for the level (n=2): “It would be better if you made the first exam to determine the right class level. At the beginning of the year, I was placed in a class above my level and repeated that level throughout the year.”, “Many people had problems in the placement exam because of misclassification (even though we were the source of this problem, the inability to change the level ruined our whole year. This is the biggest problem.”

The third theme, **extracurricular issues**, included the students' views on some issues that were important in the functioning of the curriculum, even if they were not fully related to the curriculum. In this context, students shared their opinions on absenteeism, physical facilities, and extra support. Students shared their opinions on increasing the right to absenteeism or not taking absenteeism (n=21). Students also noted that the conditions should be different for students who have 30% and 100% obligatory English education (n=4), the classes should not be changed frequently (n=1), there should be arrangements in the course hours (n=2), it should not be compulsory to buy books or expensive books should not be chosen (n=3) and the class population should be less (n=1): “Class hours should start at noon, not in the morning, and our lesson hours should definitely increase.”, “Breaks between the lessons could have been longer.” Finally, students focused on the necessity for extra support to improve themselves through extra-curricular activities (n=4), provision of other language courses (n=1) as follows: "Speaking club should be attended by everyone in the class, not just those who want it.", "Speaking and reading days to improve reading and pronunciation can be organized.”

4. DISCUSSION, CONCLUSION AND SUGGESTIONS

This study was carried out to make improvements in the English curriculum of a preparatory class at a Turkish state university by examining the opinions of the students from various aspects. To this end, holistic single case study design was used and both quantitative and qualitative data were collected from preparatory class English learners. In line with the literature, the results can be categorized in relation to the present situation analysis, learning situation analysis and means analysis components of needs analysis put forward by Dudley-Evans and St. John (as cited in Rahman, 2015). The first mentioned component, target situation analysis, was not used because this component focuses on what the students are expected to do

at the end of a language course; however, the needs analysis in this study was conducted after the curriculum was designed and put into practice.

In accordance with the present situation analysis, which investigates the students' current level of achievement, in other words their strengths and weaknesses, relating to the objectives stated in the curriculum, participants stated that their lack of vocabulary knowledge, the speed of speakers, and the pronunciation, intonation and accent of speakers make it difficult for them to understand speaking/listening activities or conversations. It is similar to other study results (Özüdoğru, 2016). Students also think that although they think that objectives are important, their achievement level of these objectives is 3 or less out of 5 overall. When it comes to learning situation analysis which refers to what students feel and think about their needs in language learning, the following conclusions can be drawn from the responses of the participants: Students expect the preparatory class program to a) enable them to speak fluent English, b) be more activity-based aiming at making people love the foreign language, c) help them improve themselves. To this end, students think that speaking, reading, listening, writing and vocabulary skills should be included more in the curriculum instead of deploying a grammar-oriented approach. Additionally, they wanted language education that they could use in daily life and stated the necessity for the use of interactive methods such as videos. These results are similar to the following studies by Demiray-Akbulut (2016), Özüdoğru (2016), Yılmaz (2004), and Yükselir (2018). Furthermore, students have negative comments on the coursebook. Due to this, they think that there should be supplementary and better-quality materials (Demiray-Akbulut, 2016; Yükselir, 2018). Additionally, instead of working individually, participants opt for group work (Ozudogru, 2016, Ulum, 2015). Also, the students wanted change in the exam and assessment system. Finally, within the frame of means analysis, which concentrates on the availability of means such as teachers, facilities, tools and time allocations; participants stated that they wanted a change in the absenteeism limit and course hours, they do not want to be obliged to buy expensive books, and they find the classrooms crowded.

In the light of these conclusions, the next step after such a needs analysis study could be to revise the existing curriculum for the preparatory students. While doing this, other stakeholders' (i.e. teachers, administrators) views need to be gathered to further improve the curriculum. Case studies examining the outstanding conclusions of this study could be conducted (e.g.: how to improve speaking skills, how to decrease the amount of grammar in practice) and teachers could be provided with in-service training to meet the student needs emerged in this study.

5. References

- Christison, M & Murray D. E. (2014). *What English teachers need to know Volume III: Designing curriculum*. New York: Routledge.
- Demiray-Akbulut F. (2016). ESP needs analysis of university preparatory school students: Learning center approach. *Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute*, 13(36), 181-202.
- Özudoğru, F. (October 2016). *An English language needs analysis of preparatory students at a Turkish state university*. Conference paper presented at The 1st International Conference on Studies in Education (ICOSEDU'2016), Barcelona, Spain.
- Rahman, M (2015). English for Specific Purposes (ESP): A Holistic Review. *Universal Journal of Educational Research*, 3(1), 24-31.

- Ravitch, D. (2010). *The death and life of the great American school system: How testing and choice are undermining education*. New York: Basic Books.
- Taba, H. (1967). *Teacher handbook for elementary social studies*. Palo Alto, CA: Addison-Wesley.
- Ulum, Ö. G. (2015). A needs analysis study for preparatory class ELT students. *European Journal of English Language Teaching*, 1(1), 14-29.
- Yılmaz, F. (2004). An English language needs analysis of preparatory class students at Gaziosmanpaşa University. *Unpublished master thesis*, Bilkent University, Ankara.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods*. (3rd Edition). Sage, Thousand Oaks.
- Yükselir, C. (2018). Students' Perceptions of Optional English Preparatory Program: A Case Study in a Turkish University. *The Literacy Trek*, 4 (1), 37-48. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/literacytrek/issue/38066/419076>.

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER İÇİN REKREASYON UYGULAMALARININ
AİLELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: MUĞLA ÖRNEĞİ**

**EVALUATION OF RECREATIONAL PRACTICES FOR INDIVIDUALS WITH
SPECIAL NEEDS IN TERMS OF THEIR FAMILIES: THE CASE OF MUĞLA**

S.Sevil ULUDAĞ UYANIKER¹, Cahit KURT²

**¹Dr.Mugla Sitki Kocman University, Faculty of Sport Sciences, Department of
Recreation, Mugla, Turkey, ORCID: ID/0000 0003 4997 4861**

**²Mugla Sitki Kocman University, Faculty of Sport Sciences, Department of Recreation,
Mugla, Turkey, ORCID: ID/0000-0001-9945-5213**

Özet

Bu çalışmanın amacı özel gereksinimli bireyler için Tübitak 2209 projesi kapsamında hazırlanan rekreasyon sözlüğü ile rekreasyon tanımının ne olduğunu toplumun özel bir kısmı ve onlarla ilgilenen ailelerine anlatmak, rekreasyonel aktivitelere katılım aracılığıyla özel gereksinimli bireylerin toplum yaşamına daha aktif şekilde katılmalarını sağlamaktır. Bu amaçla literatür taraması yapılarak “Özel Gereksinimli Bireyler için Rekreasyon Sözlüğü” hazırlanmıştır. Sözlükte özel gereksinimli bireyler, rekreasyon, oyun ve eğitsel oyunları tanımları yapıldıktan sonra, özel gereksinimli bireyler için rekreasyon uygulamaları yaparken dikkat edilmesi gereken noktalar, rekreasyon programlarına erişilebilirliğini sağlamak, rekreasyonel aktiviteleri herkese uyarlamak için kullanılan yöntemler, çeşitli rekreasyonel uygulamalar ile esnetme çalışmaları hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bu sözlük Muğla ili Menteşe ilçesindeki Özel eğitim okulu ve Halk Eğitim Merkezinde 23 yaş üzeri zihinsel engelliler için yapılan kursa katılan öğrencilerin aileleri ve öğretmenlerine seminerle tanıtılmış ve sözlükten katılımcılara birer tane hediye edilmiştir. Daha sonra özel gereksinimli gruplara 4 hafta süresiyle haftada 3 gün günde 1 saat sözlük içinde yer alan aktiviteler uygulanmıştır. Uygulama sonunda özel gereksinimli bireylerin aileleriyle yüz yüz görüşme yöntemiyle nitel çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucunda; uygulamaya katılan ailelerin rekreasyon kavramını öğrendikleri ve bu konuda farkındalıklarının arttığı, bu tarzda rekreatif çalışmaların hem özel eğitim merkezleri hem de uygulama okullarında yetersiz olduğunu belirttikleri, daha fazla yapılmasını istedikleri ve rekreasyonun özel gereksinimli bireyler için hem zihinsel hem de fiziksel açıdan oldukça yararlı olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli bireyler, rekreasyon

Abstract

The aim of this study is to explain what the definition of recreation is to a special part of the society and their families with the recreation dictionary we have prepared within the scope of the Tübitak 2209 Projects, and to enable individuals with special needs to participate more actively in community life through participation in recreational activities. For this purpose, "Recreation Dictionary for Individuals with Special Needs" was prepared by scanning the literature. After the definitions of individuals with special needs, recreation, games and educational games are given in the dictionary, information about the points to be considered while making recreational applications for individuals with special needs, the methods used to ensure the accessibility of recreation programs, adapting recreational activities to everyone, various recreational applications and stretching activities are given. The study was carried out with the families and teachers of the course participants over the age of 23 at the Special Education School and Public Education Center in the Menteşe district of Muğla. The dictionary was introduced to the families and teachers of the students in a seminar and a dictionary was given to the participants as a gift. Then, the activities in the dictionary were applied to the groups with special needs for 4 weeks, 3 days a week, 1 hour a day. At the end of the application, a qualitative study was conducted with the families of individuals with special needs by face-to-face interview method. As a result of the study; It was concluded that the families participating in the practice learned the concept of recreation and their awareness on this issue increased, stated that such recreational activities are insufficient both in special education centers and practice schools, they wanted more to be done, and they thought that recreation would be very beneficial both mentally and physically for individuals with special needs.

Keywords: Individuals with special needs, recreation

1. INTRODUCTION

Leisure time is the time outside of work and work-related activities and vital necessities such as food and sleep. In addition, “a suitable time to relax and rest; It is defined as the freedom to choose a pastime or an enjoyable activity”(www.webster-online-dictionary.org). People can spend their free time with activities such as resting, having fun, participating in voluntary activities, improving themselves or hobbies.

Recreation, on the other hand, is related to the activities that the individual is interested in during his/her free time. In the literature, recreation is defined as “activities that people participate in in their free time” and “activities that refresh, relax and voluntarily after compulsory work and activities”. (Karaküçük, 2008; Kraus, 1985). In order to better understand the recreation, it is necessary to know its features. Features of recreation are;

- To be done in free time,
- It is done voluntarily and gives the individual a sense of freedom,
- Language, religion, gender, etc. to be able to address people from all groups without discrimination,
- Consisting of organized events,
- Having fun,
- Allowing the event to generate interest in other activities and to do more,
- Keeping the individual away from monotonous life
- Contributing to the general health of the individual
- The event has more than one goal (Gürbüz, 2006; Hacıoğlu et al., 2003; Veal, 2004).

Individuals with special needs are individuals who differ from their peers at the expected level in terms of their individual and developmental characteristics and educational qualifications due to various reasons such as illness, accident, syndrome. Due to their inadequacy, they cannot participate in society adequately and effectively. This causes their health to deteriorate, to become depressed, to social isolation and to an unhealthy lifestyle. Studies in this area show that recreational activities have positive effects on individuals with special needs. Through active participation in recreation, individuals with special needs can both improve their motor skills, increase their mobility, and create a desire to participate effectively in society by gaining self-esteem and positive self-image, feeling useful and experiencing happiness (CSP, 2005).

While planning a recreational activity for individuals with special needs, activities are planned specifically for the individual after consultation with the doctor and the specialists working with him, these activities are implemented and evaluations are made about the general process after they are implemented. The recreational activity to be done is planned in a way that will comply with the general goals of the individual, in line with his interests and enjoyment, but also in harmony with the general goals of the program. In this direction, the recreation specialist can adapt almost any sportive activity in line with the needs of the individual while working with individuals with special needs. It can enable him to gain sports-specific skills with recreational games that will enable him to learn these sports. Unfortunately, there are very few centers in our country that conduct such activities for individuals with special needs, and they are only

available in some big cities. Apart from that, recreational activities are not implemented in special education and rehabilitation centers.

When we think about caring for people with special needs, we often focus on the basics first: making sure these individuals are healthy, eating well, getting enough sleep, and taking their medication properly. But as we know, a full life includes more than just these basics. Recreation and socialization add meaning and richness to everyone's life. Providing effective, quality care means going beyond this list and finding fun opportunities to engage your loved ones. It is especially important to find safe, comfortable and enjoyable activities for people with special needs.

Although it can undoubtedly vary from person to person, the benefits of participating in recreation have been documented by studies to date. Participating in recreational activities with others increases self-confidence, happiness, morale, and life satisfaction in individuals with special needs. In addition, recreation; It has physical benefits such as increase in muscle strength, increase in sense of well-being, improvement in flexibility, balance and coordination. (Coyle et al., 1998).

Recreation participation can be carried out actively or passively. There are forms of passive recreation such as planning a movie day or going to see a match, and there are forms of active recreation such as swimming, cycling or bowling. Many organizations and groups can plan recreational activities for individuals with special needs, but the important thing is to take the time to explore what each individual finds fun and interesting, and then to know what recreational resources are available around us. Such organized activities allow individuals with special needs who do not regularly feel comfortable in the community to have fun safely with others.

Socialization and recreation are essential components of everyone's life, and it can sometimes be difficult to find a program that is responsive to the needs of individuals with special needs. Especially in our country, there is a perception that the definition of recreation is not well made, that this area is mixed with animation and that it is only made in hotels to entertain people. In order to develop basic life skills of individuals who have completed their primary education, who cannot continue their general and vocational secondary education programs and who need special education under the age of 23, to ensure their adaptation to society, to gain knowledge and skills for work and profession, public and private, special education vocational education center (school) will be opened”, education services for mentally handicapped individuals over the age of 23 are restricted. There are only public education centers and courses opened by municipalities for these individuals. In these courses, there is no training for physical activity and recreation. In this context, we aimed to try to close this gap with this study. In line with the study, a recreation dictionary was created for people who care for individuals with special needs. This recreation dictionary for disabled includes; After the definitions of recreation, games and educational games for individuals with special needs are made, the points to be considered while making recreational applications for individuals with special needs include the methods used to ensure accessibility to recreation programs, adapt recreational activities to everyone, various recreational applications and stretching exercises. The priority of the study is to create a recreation dictionary for individuals with special needs, as can be understood from the title of the project. The second aim is to examine the evaluation of recreational activities carried out with individuals with special needs in terms of their families, with a pilot study.

2. METHODS

First of all, "Recreation Dictionary for Individuals with Special Needs" was prepared for the study. After the dictionary was prepared, interviews were held with Muğla Special Education Application Center in Menteşe district of Muğla province and Public Education Application Center for the mentally handicapped people over the age of 23, and a seminar about the book was given to the teachers and families there. Before the seminar, families of individuals with special needs were asked whether they knew the definition of "recreation". For 4 weeks after the presentation, we carried out the games we designed in the book, 3 days a week, 1.5 hours a day, in special training centers. At the end of the 4-week practices, we collected qualitative data by interviewing the families. The data collected with the voice recorder were written down, defined according to certain facts and analyzed in the depth of the data.

1. Participants

Convenience sampling method was used to determine the participants. In this method, data are collected from the population in the easiest, fastest and most economical way (Aaker et al., 2007: 394, Zikmund, 1997: 428). The group of the study consisted of participants living in Menteşe district of Muğla province with children with special needs. The participants of the study consisted of a total of 60 parents of individuals with special needs, 48 females (80%) and 12 males (20%), with a mean age of 46.96 ± 1.26 years.

2. Data tools

Scales used to collect quantitative data in the research; Demographic Information Form. Qualitative data were obtained by the interview technique, in which the researcher tried to reveal the concepts, meanings and relationships by asking questions to each other, and the role of the researcher was limited to the collection of data, analysis and interpretation of the findings in the context of the case under consideration. During the data collection process, the "standardized open-ended interview" form method and a voice recorder were used. This approach involves asking a series of questions carefully and in a specific order to each interviewee in the same order and style (Tuckman, 1999). In the question form, semi-structured open-ended questions were asked to the participants within the framework of the purpose of the research.

Q1: Can you describe the recreation?

Q2: What kind of effects do you think recreation has on individuals with special needs?

Q3: Do you think recreation practices in private education centers are sufficient?

Q4: Do you want the applications we made in the project to be done continuously?

Q4: What kind of recreational activities would you like your child to do?

3. Data Analysis

A data analysis plan was prepared on the qualitative data of the study before the content analysis. In the qualitative analysis process, the following processes were followed by using the inductive approach: preliminary preparation; coding qualitative data; accessing themes; organizing data and interpreting and reporting qualitative findings. Then, according to this system, the data obtained with the voice recorder were written down, defined according to certain facts, and interpreted with the analyzes in the depth and richness of the data..

3. RESULTS

1. Demographics

The majority of the participants are women (80%), married (85%) and 41-50 years old (41.7%). It was determined that 28% of the participants, 39.7% of whom had primary school education, had less income than their expenses. Most of the participants (61.6%) did not know the meaning of the concept of recreation before the seminar (Table 1).

Table 1. Demographics

	Değişkenler	f	%
Gender	Male	12	20
	Female	48	80
Age	31-40	14	23.3
	41-50	25	41.7
	51 and after	21	35
Marital status	Married	51	85
	Single	9	15
Education	Primary school	22	36.7
	Middle School	9	15
	High school	18	30
	Associate degree	7	11.7
	University	3	5
	Master degree	1	1.7
Income status	Income less than expenses	28	46.7
	Income equals expense	23	38.3
	Income more than expenses	9	15
Did s/he know the definition of recreation before the seminar?	No	37	61,6
	Yes	11	18,3
	Heard but don't know meaning	12	20

2. Qualitative Results

In this part of the study, the data obtained according to the thematic coding system are defined and interpreted according to the facts and presented in a clear language. Findings that emerged in line with the qualitative sub-problems of the research were exemplified with appropriately focused quotations.

Table 2. Conceptual structures regarding the answers given by the participants to the question of what is recreation?

Themes	f	%
<i>Spending leisure / free time</i>	48	80
<i>Activities/Hobbies/Play/Field work</i>	48	80
<i>Mental, physical and spiritual relaxation /Health</i>	12	20

As seen in Table 2, 80% (n=48) of the families of individuals with SN evaluate recreation, leisure, 80% (n=48) activity, hobby, game or field work, 20% (n=48) 12) explains mental,

physical and spiritual relaxation and health improvement. Some examples of the views of the participants are as follows:

“To make good use of our free time” (Participant 1, F). Spending leisure / free time (n=48)

“It is all of the activities that individuals choose voluntarily in their free time, with the aim of improving their physical, social and mental health.” (Participant 20, F). Mental, physical and spiritual relaxation /Health (n=12)

“Refers to our leisure hobbies” (Participant 36, M). Activities/Hobbies/Play/Field work (n=48)

Table 3. Conceptual structures regarding the answers given by the participants to the question of what are the benefits of recreation for individuals with special needs.

<i>Themes</i>	f	%
<i>Improves quality of life</i>	15	25
<i>Increases/develops independence</i>	12	20
<i>Sports/Activities/Game/Training</i>	15	25
<i>Socializing/Interacting/Empathy</i>	18	30
<i>Adapting to life</i>	18	30
<i>Physical-motor skills/Health/Weight control</i>	24	40
<i>Having a good time/positive energy</i>	15	25

As can be seen in Table 3, 40% (n=24) of the families of individuals with SN were related to the physical and motor skills, health and weight control of recreational activities, 30% (n=18) of them were adapting to life, 30% (n=18) on socialization, interaction and empathy skills, 25% (n=15) on participation in sports, activities, games and education, 25% (n=15) on having a good time and having positive energy, 20% (n=12) state that they have benefits on developing and increasing their independence. Some examples of the views of the participants are as follows:

“Increases the quality of life, provides socialization.” (Participant 28, F). Improves quality of life (n=15)

“It allows them to adapt to life. Provides a quality life.” (Participant 15, M). Adapting to life (n=18)

“Our children can socialize, if they do something in their spare time, I think it will be beneficial.” (Participant 38, M). Socializing/Interacting/Empathy (n=18)

“It is positive, it increases our child's independence, reduces her dependence on others.” (Participant 4, M). Increases/develops independence (n=12)

“I believe that participation in events is an added value. I believe that we will see the benefits of one-to-one education on children.”(Participant 24, M). Sports/Activities/Game/Training (n=15)

“May be beneficial in obesity, overeating and weight loss” (Participant 21, F). Physical-motor skills/Health/Weight control (n=24)

“Their motivation will be high, they will have joy in life, they will have energy and they will be happy.” (Participant 16, F). Having a good time/positive energy (n=15)

Table 4. Conceptual structures regarding the answers given by the participants about whether the recreation practices in special education centers are sufficient or not.

<i>Themes</i>	f	%
<i>Insufficient</i>	19	95
<i>Insufficient in day, hour and space</i>	12	20
<i>Lack of Field-specific trainer</i>	9	15
<i>Only desk/special education/academic education</i>	24	40

As seen in Table 4, whether the recreational education of the families of individuals with SN is sufficient or not, 95% (n=19) is inadequate/insufficient in recreation practices, 20% (n=12) is insufficient in day, hour and space in recreation practices, 15% (n=9) explained the lack of field-specific trainers, 40% (n=24) as only desk, special education and academic education. Some examples of the views of the participants are as follows:

“ Not enough. Things that are in the curriculum are constantly being implemented. It's not innovative, it's not personalized. The same practices are applied to everyone.” (Participant 4, M) Insufficient (n=19)

“If we do not even know what recreation is, this education is insufficient. We only know our children's desk, academic activities.” (Participant 19, M) Only desk/special education/academic education (n=24)

“ Absolutely insufficient. I do not think that individuals who have received adequate recreational training work in special education centers.” (Participant 60, F) Lack of Field-specific trainer (n=9)

“ Not enough, Never enough. Trainers do not care much because their days and hours are limited.” (Participant 5, F) Insufficient in day, hour and space (n=12)

Table 5. Conceptual structures regarding the answers given by the participants about whether they want the recreation practices in special education centers to be continuous.

<i>Themes</i>	f	%
<i>I want it to be continuous</i>	21	35
<i>I would like/I would definitely like</i>	36	60
<i>Families should also participate</i>	3	5

As can be seen in Table 5, 35% (n=21) of the families of individuals with SN want their recreational practices to be continuous, 60% (n=36) would like/ would definitely like, 5% (n=3) are families should also participate. Some examples of the views of the participants are as follows:

“ We want it to be permanent. We are open to innovation.” (Participant 40, F) I want it to be continuous (n=21)

“Of course I would. I think it will allow my child to socialize, to turn to different areas and to discover their talents.” (Participant 48, M) I would like/I would definitely like (n=36)

“Of course I want. I would love to. It would be great for us though. It would be great for children, I think families should participate in such activities.” (Participant 59, F) Families should also participate (n=3)

Table 6. Conceptual structures regarding the recreational activities chosen by the participants for their children

<i>Themes</i>	f	%
<i>Any activity s/he can do</i>	12	20
<i>Swimming/Cycling/Walking/Skating</i>	27	45
<i>Individual or group games</i>	15	25
<i>Theatre/Cinema</i>	5	8.33
<i>Playground activities</i>	5	8.33
<i>Imitation/Matching Games</i>	15	25
<i>Dance/Folk dances/Art activity</i>	15	25

As can be seen in Table 6, 20% (n=12) of the families of the individuals with SN participate in all kinds of activities that their children can do, 45% (n=27) swim/cycling/walking/skating activities, 25% (n=15) individual and group games, 8.33% (n=5) Theater/Cinema activities, 8.33% (n=5) playground activities, 25% (n=15) Imitation/Matching games, 25% (n=5) 15) to participate in Dance/Folk Dances/Artistic Activities. Some examples of the views of the participants are as follows:

“ I have a spastic child. It's best for me to find and do activities that he can do” (Participant 51, M) Any activity s/he can do (n=12)

“Walking, cycling. Can do anything related to sports.” (Participant 35, F) Swimming/Cycling/Walking/Skating (n=27)

“ Our children are constantly excluded, so I want them to participate in group activities and make friends. ” (Participant 49, E) Individual or group games (n=15)

“ Anything good for them. Musical places such as cinemas and theaters are good for them, they throw their energy away.” (Participant 56, F) Theatre/Cinema (n=5)

“ Even if they go to a shopping mall or to the playgrounds together they can adapt better. Let him skateboard, play in the park and ride a bike. It's important for us to learn how to do these things.” (Participant 45, F) Playground activities (n=5)

“ I would like imitation games, visual games.” (Participant 2, F) Imitation/Matching Games (n=15)

“ I would like sports activities. It can be folk dances, it can be gymnastics” (Participant 8, M) Dance/Folk dances/Art activity (n=15)

4. DISCUSSION AND CONCLUSION

The aim of this study is to explain what the definition of recreation is to a special part of the society and their families with the recreation dictionary we have prepared, and to enable individuals with special needs to participate more actively in community life through participation in recreational activities.

As a result of the study, it was seen that the majority of the participants who agreed to participate in our project voluntarily were women (80%) and married individuals (85%), and the majority of them were individuals between the ages of 41-50 (41.7%). It was observed that the majority of the participants were primary school graduates, 39.7%, followed by high school, secondary school, associate degree, university and graduate graduates. 28% of the participants stated that their income is less than their expenses, 23% of them stated that their income is equal to their expenses, and only 9% of them their income is more than their expenses. It was determined that most of the participants (61.6%) did not know the meaning of the concept of recreation before the seminar, some (20%) heard the concept of "recreation" but did not know its meaning, and some (18.3%) had never heard of this concept.

After the "Recreation Dictionary for Individuals with Special Needs" presentation seminar and the application studies, as a result of the qualitative studies we applied to the families, 80% of the families of the individuals with SD used recreation, leisure time, 80% of them were activity, hobby, game or field work, 20% It has been observed that the second is explained by mental, physical and spiritual relaxation and health improvement. By looking at these results, it is seen that the seminars we held and the book we prepared worked.

Our second question in the qualitative study was about what kind of benefits individuals with SN provide from our recreational practice studies. 40% of the families of individuals with SCD support recreational activities on physical and motor skills, health and weight control, 30% on adaptation to life, 30% on socialization, interaction and empathy skills, 25% on sports, activities, games. and on participation in education, 25% on having a good time and having positive energy, 20% on developing and increasing independence. It is seen that all of the answers given are consistent with the studies on the benefits of recreation in the literature (Hutzter & Bar Eli, 1993; Lorenzo et al., 2019; Shephard, 1991;).

In the qualitative study, our third question was about whether recreational education and/or practices are sufficient in special education centers and special education practice schools. 95% of the families of individuals with ODD report that the recreation applications are insufficient, 20% are insufficient in the day, hour and space in the recreation applications, 15% are the lack of trainers specific to the recreation area, 40% are only desk-based, private in these types of centers. stated that education and academic training were provided. According to the results of the study, it was concluded that there are no specialists who have received recreation training in such centers and that the recreational education provided is insufficient in terms of quality, time and space. Although there is a specialization area of "Therapy Recreation" in the recreation departments in our country, it is thought that these problems are encountered due to the

insufficient allocation of these experts. In addition, the results of the study will be shared with the relevant fields and used to raise awareness.

In the qualitative study, our fourth question was related to whether the families wanted the recreational activities that we did in the project to be regular or not. 35% of the families of individuals with ODD stated that they wanted recreational practices to be continuous/continuous, 60% wanted such activities to be carried out, and 5% stated that it was necessary for families to participate in such activities. At the end of the study, it was concluded that all the families participating in the study wanted the studies to be regular and continuous, and some families could benefit from these studies by participating in them. The quality of life decreases because the families of individuals with SCD usually devote their free time to the development of their children, and they experience social exclusion and therefore isolation (Yüksel & Tanrıverdi, 2019). For this reason, this result is important in terms of families being able to socialize with families who can understand their own experiences and to spend their free time productively in such centers.

In the qualitative study, our fifth question was about what kind of recreational activities families wanted their children with ODD to participate in. 20% of their families participate in all kinds of activities their children can do, 45% participate in swimming, cycling, walking, skating activities, 25% participate in individual and group games, 8.33% attend theater and cinema activities, 8.33% participate in park activities, % It was concluded that 25 of them wanted to participate in imitation and matching games, 25% of them wanted to participate in dance, folk dances and various artistic activities. The majority of the participants (45%) agreed that they preferred recreational activities such as swimming, cycling and skating.

It has been seen that the study increased the awareness of recreation and provided us with significant data as a pilot study for future studies. In addition to the measurement tools in this study, determining the leisure time physical activity restrictions of families and individuals with SCD and conducting different studies on what can be done to overcome these restrictions will contribute both to the literature and our society.

NOTE: This study was supported by TUBITAK within the scope of University Students Research Projects Support Program (2209-A).

5. REFERENCES

- Aaker, D.A., Kumar, V. & Day, G.S., (2007). Marketing Research, 9. Edition, John Wiley & Sons, Danvers.
- Coyle, C. P., Kinney, W. B., Riley, B.,& Shank, J. W. (1998). Benefits of Therapeutic Recreation: A Consensus View Paperback – August 1, 1998. Idyll Arbor
- CSP (2005). California State Parks; The health and social benefits of recreation, an element of the California Outdoor Recreation Planning Program, Sacramento, CA.
- Gürbüz, B. (2006). Kentsel yaşam sürecinde rekreasyonel katılım sorunları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A., & Dinç, Y. (2003). Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimim, Edt, A. Gökdeniz, Detay Yayıncılık, Ankara.

- Hutzler, Y., & Bar-Eli, M. (1993). Psychological benefits of sports for disabled people: A review. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 3(4), 217-228.
- Karaküçük, S. (2008). Boş zaman ve rekreasyon. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kraus, R. G. (1985). Recreation program planning today. Scott Foresman and Company.
- Lorenzo, T., McKinney, V., Bam, A., Sigenu, V., & Sompeta, S. (2019). Mapping participation of disabled youth in sport and other free-time activities to facilitate their livelihoods development. *British Journal of Occupational Therapy*, 82(2), 80-89.
- Shepherd, R. J. (1991). Benefits of sport and physical activity for the disabled: implications for the individual and for society. *Scandinavian journal of rehabilitation medicine*, 23(2), 51-59.
- Tuckman, B. W. (1999). Conducting educational research (5th ed.). Fort Worth, TX: Harcourt Brace.
- Veal, A. J. (2004). Definitions of leisure and recreation.
- Yüksel, H., & Tanrıverdi, A. (2019). Özel gereksinimli çocuğa sahip olan ailelerin yaşadıkları sosyal sorunlar ve baş etme yolları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 20(3), 535-559.
- Zikmund, W. G. (1997). *Business Research Methods*, 5. Edition, The Dryden Press, Orlando.
www.webster-online-dictionary.org

REMOTE WORKING MODEL IN THE PANDEMIC PERIOD

Semra AKSOYLU¹, Merve Selen KOCABAY², Özgür DEMİRTAŞ³

¹Prof. Dr., Kayseri University, Applied Sciences, ORCID NO: 0000-0002-5837-1600

²Master Student, Kayseri University, Social Sciences, ORCID: 0000-0002-6749-7977

³Assoc. Dr., Kayseri University, Social Sciences, ORCID NO: 0000-0002-2495-2124

Özet

İlk olarak 1973 yılında petrol kriziyle ortaya çıkan uzaktan çalışma modeli Çin'de 2019 yılında ortaya çıkan COVID-19 hastalığı nedeniyle daha önemli hale gelmiştir. 11 Mart 2020 tarihinde küresel bir salgın olarak ilan edilmesiyle birlikte bu salgın çeşitli önlemleri de beraberinde getirmiştir. Karantinaların açıklanmasının ardından uzaktan çalışma modeli, iş dünyası için bir seçenek olmaktan çıkıp bir zorunluluk haline geldi. Böylece karantina süreciyle birlikte sektörlerinin önde gelen firmaları başta olmak üzere çoğu işletme uzaktan çalışma dönemine geçti. Bu durum verimliliği etkileyen performans kavramının değişmesine neden olabileceğinden merak konusu haline gelmiştir. Bu çalışma, salgın sürecinde uzaktan çalışma modelini benimseyen kurumların çalışanlarının iş performanslarının esnek çalışma modelinden etkilenip etkilenmediğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini bu süreçte evden çalışma deneyimine sahip özel ve kamu sektöründe çalışan 106 kişi oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda korelasyon ve regresyon analizleri kullanılmıştır. Sonuçlarda; Uzaktan çalışmanın iş performansı üzerinde olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Pandemi, Karantina, Uzaktan Çalışma, İş Performansı

Abstract

The remote working model, which first emerged with the oil crisis in 1973, gained more importance due to the COVID-19 disease that emerged in China in 2019. With its declaration as a global epidemic in 11 March 2020, it has brought various measures with it. After the quarantines were announced, the remote working model became a necessity for the business world from being an option. Thus, with the quarantine process, most businesses, especially the leading companies in their sectors, switched to the remote working period. This situation has become a matter of curiosity as it may cause changes in the concept of performance that affects productivity. This study aims to determine whether the work performances of the employees of the institutions that have adopted the remote working model during the pandemic process are affected by the flexible working model. The sample of the research consists of 106 people working in the private and public sectors, which have the experience of working from home in this process. It is used correlation and regression analyses for the purpose of this study. In the results; It has been determined that remote working has a positive effect on work performance.

Keywords: COVID-19, Pandemic, Quarantine, Remote Working, Job Performance

1. INTRODUCTION

A disease that is called as COVID-19 emerged in Wuhan, China on November 17, 2019. Although the reason of the disease is not known exactly, an increase in COVID-19 cases was observed in January 2020. It has become a global problem with its spread to other continents. For this reason, it was declared as a global epidemic by the World Health Organization on March 11, 2020 (tr.wikipedia.org). On the same date, the first case of COVID-19 was detected in Turkey. With the entry of the virus into the country, various measures were taken by the Ministry of Health. A curfew was imposed on people under the age of 20 on April 3, 2020, and the first weekend quarantine was implemented between April 10 and April 13 (bbc.com). At the same time, these restrictions applied to citizens over the age of 65.

Due to the epidemic that still continues today, some businesses still continue to work remotely, while others have returned to their old working order. It is a matter of curiosity whether there are changes in the job performance of the employees in this process. The aim of this study is to investigate the effects of the remote working model on the work performance of the employees during the pandemic process.

2. CONCEPTUAL FRAMEWORK

The remote work model, which can be expressed as working from home, mobile working, teleworking, is a flexible working style. In this study, the term remote work will be used. Since the meetings are held face-to-face in the remote working model, there has been an increase in the orientation of the employees towards communication tools (Anderson and Kelliher, 2020). Since the remote working model has a flexible working style, it increased the opportunities of the employees to manage their time and enabled them to have a more free space. While this model eliminates the loss of time during transportation, it also prevents possible negative situations such as traffic. For this reason, it is seen that the stress experienced by employees during transportation decreases (Aksoy, 2012).

There are various factors that affect employees' perception of the concept of remote work. Employees in the remote working model are isolated from the society because they usually do their work at home. This is one of the negative aspects of remote work, as it can create negative psychological consequences (Hobbs & Armstrong, 1998). In addition, the decrease in communication with colleagues due to the change of information flow due to staying away from the working environment may cause the employee to feel lonely. (Furnham, 2000). In addition, since it affects the quality of life at home, employees may find it difficult to distinguish between work life and private life (Demir, 2016). The fact that the home environment is not suitable for working conditions is another negative aspect as it will affect concepts such as productivity and efficiency (Senel, 2021).

The most important factor affecting the success of a business is their performance. The increase in the performance of the employee will also increase the performance of the enterprise. For this reason, the importance of concepts such as commitment and continuity, which can affect performance, is very high (Col, 2008). Employee performance is affected by concepts such as the reward-punishment system, talent, career planning, and the supply of resources necessary for the job (Onay & Ergüden, 2011). Since the maximization of employee performance will also affect the success of the business, it is very important to be well managed by employers (Helvacı, 2002).

Thanks to remote working, the time and cost of employees to perform the work action can be avoided (Susilo, 2020). This working model provides employees with the opportunity to better manage their time. For this reason, it allows them to feel freer and increase their job performance (Gajendran & Harrison, 2007). People who have a high tendency to work remotely and better adopt working conditions are more motivated than those who are less prone to working away from the office and cannot adapt to working away from the office. This situation affects job performance levels positively (Caillier, 2016). According to the previous study data obtained through the literature research, the following hypothesis was determined:

Hypothesis 1: Remote working has a positive and significant effect on job performance.

3. METHODOLOGY

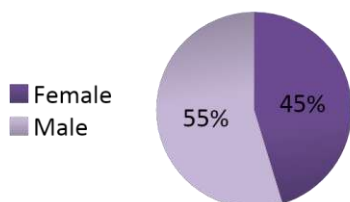
The research data were collected through the Google Form with the survey technique, which is a quantitative research method. The questionnaire prepared via Google Form was sent to the

people in the research sample via WhatsApp and e-mail. As a result of the literature review, the validity and reliability of the scales used in previous studies were used. The sample of the research consists of 106 private sector and public employees who have remote working experience during the pandemic period. Survey data were obtained on a completely voluntary basis. For the measures, it is used a 28-item Remote working model scale used by Senel (2021). For job performance, it is used a 4-item scale used by Col (2008).

4. RESULTS

The research sample consists of 106 participants, 58 (54.7%) male and 48 (45.3) female. 31.1% of the participants are in the age group of 46 and over, 18.9% are in the age group of 36-45, 26.4% are in the age group of 26-35 and 23.6% are in the age group of 18-25. In addition, 46.2% of them are single and 53.8% of them are married. Majority of the participants (69.8%) are undergraduates and have more than 10 years (53.8) work experience. Additionally, 43.4% of the participants were civil servants and their working time; 22.6% / less than 1 year, 23.6% / 1-5 years, 11.3% / 6-10 years and 42.5% 10 observed for more than a

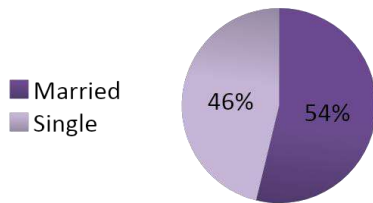
Gender

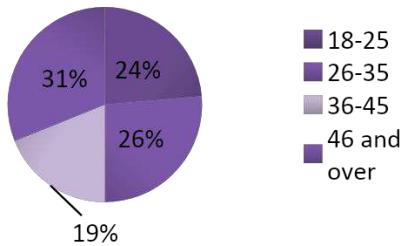
year.

	Less than 1 Year	1-5 Years	6-10 Years	More than 10 Years
Business Experience	12,3 %	26,4%	7,5%	53,8%
Working Time in the Institution	22,6%	23,6%	11,3%	42,5%

Marital Status

Age

For testing the suggested hypothesis, we made a regression analysis.

Table 1: Regression Analysis

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics						Durbin-Watson
					R Change	Square Change	F Change	df1	df2	Sig. Change	
1	,538 ^a	,289	,282	,83367	,289	42,275	1	104	,000	1,719	

a. Predictors: (Constant), Remote Working

b. Dependent Variable: Performance

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	1,378	,401		3,434	,001
1 Mean of the Remote Work	,830	,128	,538	6,502	,000

a. Dependent Variable: Performance

The results indicate that remote working model has a positive effect on job performance ($\beta= 0.538$; $p<0.01$).

5. DISCUSSION

As a result of analyzes, it was determined that the remote working has significant effect on the job performance. Companies need to keep up with ordinary and extraordinary developments in order to ensure their sustainability. In order for the performance of the employees to be at the highest level, work hour plans should be prepared in accordance with the work-life balance (Ünlü and Torgalöz, 2021) of their employees.

Consequently, it can be concluded that the remote working model has an important tool for working hours. In today's world, the organizations should prepare flexible working hours in order to attain more qualified human resources.

6. REFERENCES

- Aksoy, B. (2012). Bilgi Teknolojileri ve Yeni Çalışma İlişkileri. *Ege Academic Review*, 12(3).
- Anderson, D., & Kelliher, C. (2020). Enforced remote working and the work-life interface during lockdown. *Gender in Management: An International Journal*.
- Caillier, J. G. (2016). Do Teleworkers Possess Higher Levels of Public Service Motivation?. *Public Organization Review*, 16(4), 461-476.
- Col, G. (2008). Algılanan guclendirmenin isgoren performansı uzerindeki etkileri. *Dog us Universitesi Dergisi*, 9(1), 35-46.
- Demir, S. E. (2016). Yeni emek sistemleri: ev-ofis sistemi uzerine bir inceleme. *Is, Guc: The Journal of Industrial Relations & Human Resources*, 18(4).
- Furnham, A. (2000). Work in 2020: Prognostications about the world of work 20 years into the millennium. *Journal of managerial psychology*.
- Gajendran, R. S., & Harrison, D. A. (2007). The good, the bad, and the unknown about telecommuting: meta-analysis of psychological mediators and individual consequences. *Journal of applied psychology*, 92(6), 1524.
- Helvacı, M. A. (2002). The importance of performance appraisal in performance managment process. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 35(1), 155-169.
- Hobbs, D., & Armstrong, J. (1998). An Experimental Study of Social and Psychological Aspects of Teleworking: The Implications for Tele-Education.
- Onay, M., & Ergüden, S. (2011). Örgütsel-yönetmel motivasyon faktörlerinin çalışanların performans ve verimliliğine etkilerini incelemeye yönelik ampirik bir çalışma: manisa-sosyal güvenlik kurumu. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 221-230.
- Senel, S. (2021). *COVID-19 salgını sürecinde yaygınlaşan uzaktan çalışma modelinin performansa etkisinde COVID-19'a yakalanma korkusunun ara değişken rolü* (Master's thesis, İstinye Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Susilo, D. (2020). Revealing the effect of work-from-home on job performance during the COVID-19 crisis: Empirical evidence from Indonesia. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 26(1), 23-40.

Ünlü, B. S., & Torgalöz, Ö. A. (2021). *Bilgi Teknolojileri Deneyim Ve Eğitimi İle Teknostres İlişkisi Ve İş-Yaşam Dengesi Üzerindeki Etkileri*.

Websites

BBC. (2020). *Koronavirüs: Adım Adım Türkiye'nin Covid-19'la Mücadelesi*. BBC News Türkçe.

Wikipedia. (2022). *Mental health during the COVID-19 pandemic*. Wikipedia.

MARKA İMAJININ, MARKA BAĞLILIĞI VE TÜKETİCİ SATIN ALMA NİYETİNE ETKİSİ: GİYİM SEKTÖRÜ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Beste ÖZBAYBURLU, Doç. Dr. Özgür DEMİRTAŞ

Öğrenci, Kayseri Üniversitesi, İşletme, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Orcid no:0000-0002-8333-8773

Kayseri Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Orcid no: 0000-0002-2495-2124

Özet

Son yıllarda teknolojinin gelişmesi ve aynı zamanda ticaretin farklı alanlarda kendini göstermesi ile birlikte markaların mevcut durumunu korumaları ve yeni markaların sektöre girip kendilerini gösterebilmeleri oldukça zor bir hal almıştır. Bu durumun farkında olan markalar kendilerini diğerlerinden ayırttırmaya çalışmaktadırlar. Bu markalar mevcut trendleri takip ederek hem kendilerinin var olan imajlarını korumaya hem de yeni trendlere uyum sağlamaya yönelik çalışmaktadırlar. Marka imajının tüketici satın alma niyetini etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle son yıllarda artan rekabet ortamında firmalar imajlarını doğru bir düzlemde oturtmaya çalışmaktadırlar. Aksi halde birçok alternatifin yer aldığı piyasada sürdürülebilirlikleri zamanla azalacaktır. Bu çalışmanın amacı, marka imajının marka bağlılığı ve satın alma davranışı üzerindeki etkilerini incelemektir. Veri toplama aracı olarak anket tekniğinden faydalanılmış olup, veriler çevrimiçi olarak elde edilmiştir. Örneklem 136 birbirinden bağımsız tüketiciden oluşmakta olup, hipotezlerin testleri amacıyla regresyon analizlerinden faydalanılmıştır. Analiz sonuçlarında marka imajının marka bağlılığı ve tüketici satın alma davranışı üzerinde pozitif etkilerde bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Marka, marka imajı, marka sadakati, satın alma niyeti

Abstract

In recent years, the development of technology and the fact that trade is also emerging in different areas, it has become very difficult for brands to maintain their current status and for new brands to enter and show themselves in the industry. Brands that are aware of this situation are trying to separate themselves from their rivals. These brands are committed to keeping track of current trends, protecting their existing image as well as adapting to new trends. It is known that brand image has positive affects on brand commitment and consumer purchase intention. Thus, firms give more attention to their brand image in today's highly competitive business environment. Because, it is an important tool for sustainability. The aim of our study is to reveal the effects of brand image on consumer purchasing behavior and brand commitments. As data collection process, we used a survey method via questionnaire forms. The data were obtained via online forms. The sample comprise of 136 independent consumers. The results of the study reveal that brand image has positive effects on brand commitment and consumer purchasing intention.

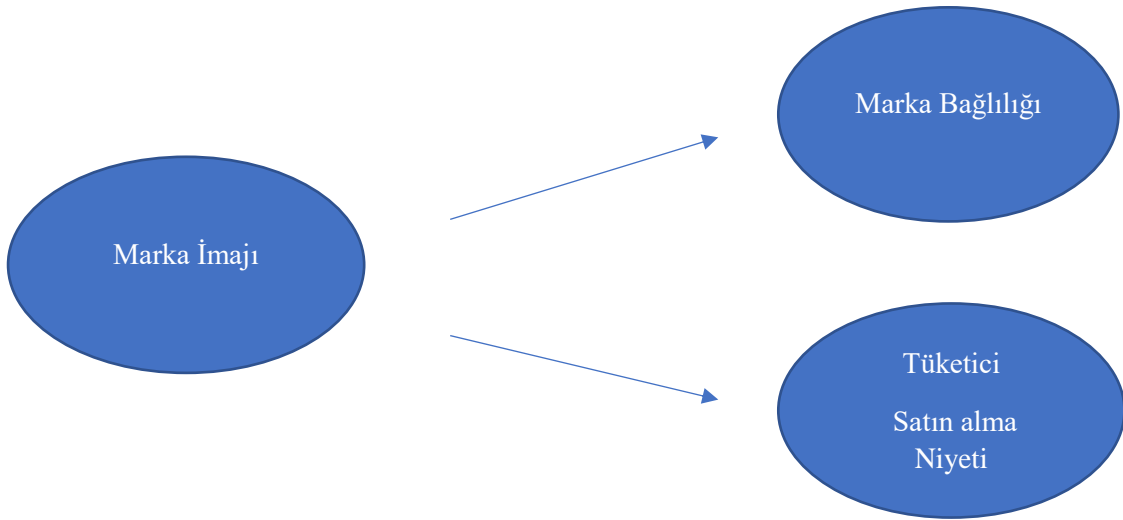
Keywords: Brand, Brand image, brand commitment, purchase intention

GİRİŞ

Günümüzde sürekli yenilenen dünyada var olmak firmalar için gittikçe zor bir hal almaya başlamıştır. Teknolojinin son hızda ilerlemesi ve tüketicinin artık eskiye göre çok daha bilinçli ve ayırt edici olması, firmaların kendilerini düzenli bir şekilde yenilemeye yönlendirmektedir. Günümüzde hiçbir tüketici kendine gerçekten faydalı olmayan bir ürünü almak istememektedir, ancak bazı markalar vardır ki tüketiciye ihtiyacı olmayan ürüne yönlendirmeyi çok başarılı bir şekilde gerçekleştirmektedir. Markalaşma da aslında tam olarak burada başlamaktadır. Marka, firmanın müşteriyi kendine çeken silahıdır, ancak burada önemli olan marka imajıdır. Çünkü markanın imajı, müşterinin algılarını asıl yöneten kısım olup, müşteriler satın alma niyetlerinde kullandıkları markanın imajına önem vermektedirler.

Günümüzde imaj kavramı tek bir şekilde sabit kalmayıp, kişilere göre değişen ve bazen anlık değişimler yaşayabilen bir kavram haline gelmiştir. Bir tüketici alışveriş yaparken aldığı ürünün imajına dikkat etmektedir. Rekabetçi pazarda birbirinden farklı ve birbirine benzeyen birçok ürün ve marka bulunmaktadır. Bu koşullarda firmaların kendilerini ayırıştırması gerekmekte ve bunu da tüketicinin algıları üzerinden yapmaları gerekmektedir. Tüketici bir ürünü alırken o ürünün kendisine ne ifade ettiğini düşünerek almalıdır, bunu da etkileyen en önemli faktörlerden biri marka imajıdır. Özgüven ve Karataş'a göre (2010), İşletmeler, tüketicilere sundukları ürünler ve markalara tüketicinin zihninde olan ve olabilecek belli anlamlar yükleyerek zihinlerinde oluşan imajlar ile bütünleşmelidirler. Bu bağlamda başarılı olabilen markalar imajını güçlendirirken hem de konumlarını da sağlamlaştırarak düşünülmemektedir.

Mevcut çalışmamızda müşterinin marka bağlılığı ve tüketici satın alma davranışlarında marka imajının rolü incelenmiştir (Şekil -1).

Şekil 1 Araştırmanın Modeli

Kavramsal Çerçeve ve Literatür Araştırması

Marka kelimesi İtalyan kökenli bir kelime olup Türk Dil Kurumu Sözlüğü 'ne göre; "Bir ticari malı, herhangi bir nesneyi tanıtmaya, benzerinden ayırmaya yarayan özel ad veya işaret" olarak tanımlanmıştır. Ürünün ve hizmetin kalıplaştırılmış halidir marka. Bu sayede ürünü ve hizmeti kullanan tüketici kafasında bir yere oturabilir veya tamamen uzaklaşabilir. Marka, üretimde bulunan bir üreticinin piyasaya sürdüğü malların ve hizmetlerin adlandırılmasına ve diğer üreticilerden daha farklılaşmasına fayda sağlayan isim, sembol vb. veya bunların hepsinin toplamından oluşur (Kotler, 1994)

Markalar, aynı zamanda ürünlerin ve hizmetlerin imaj taşıyıcılarıdır (Ceritoğlu, 2005:136). Marka imajı, mal ve hizmeti kullanan veya kullanmayı düşünen tüketicinin ürüne sahip olduklarında ya da o ürüne sahip olduklarını düşündüklerinde nasıl hissettikleridir, ürünün onlara kazandırdıklarıdır. Markanın müşterinin beyninde nerede konumlandığıdır. (Akkaya, 1999:101). Marka bağlılığı ise, ürün veya hizmetten faydalanan kullanan tüketicinin kullandığı markaya karşı pozitif duygular beslemesidir ve bu markayı muadil olabilecek diğer markalardan daha çok satın alması ve almaya devam etmesidir. (Odabaşı ve Barış, 2002).

Satın alma niyeti, Tüketicinin bir ürüne ya da hizmete ihtiyaç duyduğu için bu ürünü satın almayı tercih etmesi, bu ürüne olan tutumlarını ve düşüncesini ifade etmektedir (Madahi ve Sukati, 2012).

Marka imajı ve marka bağlılığı ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde, Koçyiğit vd. (2022) tarafından yapılan araştırmada 310 kişi üzerinde yapılan çalışmada marka imajı ile marka bağlılığı arasında olumlu ilişkiler olduğu gözlenmiştir. Torlak vd. (2014) tarafından yapılan çalışmada marka imajı, marka bağlılığı üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir hipotezi desteklenmiştir. Dam (2020) tarafından elektronik mağaza müşterileri ile yapılan çalışmada marka imajı ve marka bağlılığı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Marka imajı ve satın alma niyeti ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde, Onurlubaş ve Altınışik (2019) tarafından yapılan İstanbul ilinde yaşayan 450 kişi üzerinde yapılan çalışmada marka imajının satın alma niyeti üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Eminler (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da marka imajı ve tüketici satın alma niyeti arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Bu kapsamda yukarıda verilen literatür bulguları ışığında aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

Hipotez 1: Marka imajı, Marka bağlılığını pozitif olarak etkilemektedir.

Hipotez 2: Marka imajı, Tüketici satın alma niyetini pozitif olarak etkilemektedir.

YÖNTEM

Araştırmamızda anket tekniği kullanılmıştır. Hazırlanan anket bireylere çevrimiçi olarak ulaştırılmıştır. Google Formlar üzerinden oluşturulan anketler Form depolaması aracılığı ile depolanmıştır. Marka imajı Aktuğlu ve Temel (2006) ile Çabuk ve Orel tarafından geliştirilen Marka imajı ölçeği ile ölçülmüştür. Satın alma niyetleri bölümü Zeithaml vd. (1996) tarafından geliştirilen bir ölçek ile ölçülmüştür. Marka bağlılığı ise Severi ve Ling (2013), Kim ve Kim (2013) ile Yoo vd. (2000) çalışmalarından derlenerek geliştirilmiş olan ölçek vasıtasıyla ölçülmüştür. Birinci bölümde bireylere alışveriş tercihleri ile ilgili sorular yer alırken, ikinci bölümde tüketicilerin satın alma eğilimleri ve marka imajı ile ilgili ifadeler yöneltilmiştir. Üçüncü bölümde ise demografik sorulara yer verilmiştir. Ankette katılımcıların sorulara katılım dereceleri 5'li Likert ölçeği ile ölçülmüştür. Araştırmada regresyon analizlerinden faydalanılmıştır.

Araştırmamızın örneklemini Türkiye'de yaşayan 136 kişiden oluşmaktadır.

Bulgular

Katılımcıların demografik bilgileri aşağıda bulunan Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özellikleri

<i>Cinsiyet</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
<i>Kadın</i>	72	52,9
<i>Erkek</i>	64	47,1
<i>Medeni Durum</i>		
<i>Evli</i>	67	49,3

<i>Bekar</i>	69	50,7
<i>Yaş</i>		
<i>18 yaş ve altı</i>	1	,7
<i>19-25</i>	18	13,2
<i>26-33</i>	60	44,1
<i>33-40</i>	35	25,7
<i>41 ve üstü</i>	22	16,2
<i>Aylık Gelir Düzeyi</i>		
<i>0-2500</i>	12	8,8
<i>2501-4500</i>	12	8,8
<i>4501-6000</i>	22	16,2
<i>6001 ve üzeri</i>	90	66,2

Anket sonuçlarından alınan veriler ışığında, 137 kişiye yapılan anketlerin, %52,9'unun kadın, kalan %47,1'inin erkek olduğu görülmektedir. %44.1 oranında katılımcınız 26-33 yaş aralığında olduğu görülürken, %25.7'si 33-40, %16.2'si 41 ve üstü, %13.2'si 19-25, %0,7'si de 18yaş ve altındadır. Katılımcıların %54.4 oranı lisans mezunu iken, %25.7'si Yüksek Lisans, %8.8'i ön lisans, %7.4'ü lise, %2.2'si doktora ve%1.5'i ilköğretim mezunudur. Katılımcıların %50.7'si bekâr, %49.3'ü evlidir. Değişkenlere ait korelasyon ve regresyon sonuçları da aşağıda verilmektedir.

Tablo 2

Değişkenlere Yönelik Korelasyon Tablosu

	<i>Marka İmajı</i>	<i>Satın alma Niyeti</i>	<i>Marka Bağlılığı</i>
<i>Marka İmajı</i>	1		
<i>Satın alma Niyeti</i>	0,746*	1	
<i>Marka Bağlılığı</i>	0,835*	0,898*	1

* p<0,01

Tablo incelendiğinde marka imajının hem tüketici satın alma niyeti hem de marka bağlılığı arasında pozitif ve anlamlı korelasyonlar görülmektedir. Tabloda bulunan rakamlar

incelendiğinde en yüksek anlamlılığın marka bağlılığı ve satın alma niyeti arasında olduğu görülmektedir. En düşük anlamlılık ise marka imajı ve satın alma niyeti arasında görülmektedir. Çalışmamızın birinci hipotezine göre yapılan regresyon analizine göre aşağıdaki Tanlo-3 sonuçları elde edilmiştir.

Tablo 3

Marka imajının marka bağlılığı üzerindeki etkisini gösteren Regresyon Analizi

Değişkenler	Marka Bağlılığı								
	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata	R ² Değişimi	F Değişimi	df1	df2	F Değiş. Derecesi
Marka İmajı	0,835	0,697	0,694	0,46174	0,697	307,547	1	134	0,000

Değişkenler	Marka Bağlılığı				
	Standartize olmayan Katsayılar		Standartize Katsayılar	t	Anlamlılık
	B	Std.Hata	Beta		
Sabit	0,492	0,121		4,069	,000
Marka İmajı	0,883	0,50	0,835	17,537	,000

Tablo incelendiğinde marka imajı ve marka bağlılığı arasında $\beta=0,835$ bulunmuştur. Bu rakam marka imajı ve marka bağlılığı arasında pozitif bir etkinin olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda H1 desteklenmektedir.

Çalışmamızın ikinci hipotezine göre yapılan regresyon analizine göre aşağıdaki Tablo-4 sonuçları elde edilmiştir.

Tablo 4

Marka imajının Tüketici satın alma niyeti üzerindeki etkisini gösteren Regresyon Analizi

Değişkenler	Tüketici Satın alma Niyeti								
	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata	R ² Değişimi	F Değişimi	df1	df2	F Değiş. Derecesi
Marka İmajı	,746	,556	,553	,65450	,556	167,696	1	134	,000

Değişkenler	Tüketici Satın alma Niyeti
-------------	----------------------------

	Standartize olmayan Katsayılar	Standartize Katsayılar	t	Anlamlılık
	B Std.Hata	Beta		
Sabit	,521 ,171		3,041	,003
Marka İmajı	,925 ,071	,746	12,950	,000

Marka imajı ve Tüketici satın alma niyeti rakamlarına bakıldığında ise $\beta=0,746$ olduğu görülmektedir. Bu sonuç da çalışmanın ikinci hipotezini desteklemektedir.

SONUÇ

Son yıllarda tüketici farkındalığının artması, sürekli gelişen ve değişen piyasa koşulları üreticileri kendilerini farklılaştırmaya sevk etmiştir. İşletmelerinin markalarını duyurmaya ve bu noktada da markalarına doğru bir imaj oluşturmaya çalışmaktadırlar. Oluşturulan imaj sayesinde tüketicinin satın alma niyeti ve markaya olan bağlılığı artırılmaya çalışılmaktadır. Oluşturulan doğru imaj bağlılığı da beraberinde getireceğinden müşterinin satın alma niyeti de artacaktır. Sınırlı kaynak ve sınırsız ihtiyacın olduğu Dünya’da işletmelerin ihtiyaç tespitini doğru yapıp ürettikleri ürünü tüketiciye doğru bir şekilde sunup, imajlarını doğru bir şekilde yönetmeleri durumunda, markalarına olan bağlılık ve tüketicilerin markalarını almaya yönelik olan niyeti de artacaktır. Aksi halde birçok ürünün bulunduğu rekabetçi piyasada yok olmaları kaçınılmaz olacaktır.

Araştırmada giyim alışverişi yapan kullanıcılar ile marka imajının, marka bağlılığı ve tüketici satın alma niyeti üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda marka imajının marka bağlılığı ve tüketici satın alma niyeti üzerinde anlamlı ve pozitif etkilerinin olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akkaya, E. (1999). Marka imajı bileşenleri, otomobil sektöründe bir uygulama. 4. *Ulusal Pazarlama Kongresi*, 18, 20.
- Aktuğlu, I. K., & Temel, A. (2006). Tüketiciler Markaları Nasıl Tercih Ediyor? Kamu Sektörü Çalışanlarının Giysi Markalarını Tercihini Etkileyen Faktörlere Yönelik Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 43-59.
- Ceritoğlu, A. B. (2005). Markanın Gerçek Konumu: Tüketici Algısı. *Marka Yönetimi Sempozyumu*, 14-15.
- Dam, T. C. (2020). The Effect of Brand Image, Brand Love on Brand Commitment and Positive Word-of-Mouth. *The Journal of Asian Finance, Economics, and Business*, 7(11), 449-457.
- Eminler, O. (2012). *Marka imajının tüketicilerin satın alma niyetlerine etkisi: hazır giyim sektöründe bir araştırma* (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).
- Koçyiğit, M., Küçükçivil, B., & Özüpek, M. N. (2022) " Lovemark” Oluşum Sürecinde Marka İmajı İle Marka Bağlılığı Arasındaki İlişkinin Z Nesli Özelinde İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(1), 1-30.

- Kotler, P. (1994). *Analysis, Planning, Implementation And Control*. Prentice Hall International.
- Madahi, A., & Sukati, I. (2012). The Effect Of External Factors on Purchase İntention Amongst Young Generation in Malaysia. *International Business Research*, 5(8), 153
- Odabaşı, Y., & Barış, G. (2006). Tüketici Davranışı, Kapital Medya Hizmetleri AŞ. *Istanbul, S, 124*.
- Onurlubaş, E., & Altunışık, R. (2019). Tüketici etnosentrizmi ve marka imajının satın alma niyeti üzerindeki etkisi: Gıda tüketicileri üzerine bir uygulama. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 277-307.
- Özgüven, N., & Karataş, E. (2010). Genç Tüketicilerin Marka Kişiliği Algılamalarının Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi: Mcdonald's ve Burger King. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 139-165.
- Torlak, Ö., Doğan, V., & Özkara, B. Y. (2014). Marka Farkındalığı, Marka İmajı, Markadan Etkilenme ve Markaya Güvenin Marka Bağlılığı Üzerindeki Görece Etkilerinin İncelenmesi: Turkcell Örneği. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 9(1), 147-161.

TÜRKİYE VE NORVEÇ ÜLKELERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İTHALAT VE İHRACAT FAALİYETLERİNİN ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF THE COMPARATIVE IMPORT AND EXPORT ACTIVITIES OF TURKEY AND NORWAY COUNTRIES WITH ANALYSIS

Kübra Nur AKKALIN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Uluslararası Ticaret Ve Finansman, 0000-0001-6677-8550

Özet

Günümüz şartlarında ticaretin sınırlarının ülkelerin sınırlarını aşması ile ihracat ve ithalat kavramları hem işletmeler hem de ülkeler için önemini arttırmıştır. Bilhassa ihracat faaliyetleri bir ülkenin ekonomik büyüme ve refah düzeyini arttırabilmesi için oldukça önemli bir faktördür. En temel ifade ile mal veya hizmetlerin ülke sınırları dışında kalan farklı ülkelere satılması suretiyle gerçekleştirilen ihracat işlemleri ülkeler için oldukça önemli bir etken olduğundan devlet destek ve teşvikleri ile güçlendirilmektedir. Farklı bir ülkeden temin edilen mal veya hizmetin ülke sınırları içerisine getirilmesi ile gerçekleşen ithalat faaliyetleri ise devlet müdahaleleri ile asgari düzeye çekilmeye gayret edilmektedir. Öyle ki bir ülkenin ithalat faaliyetlerinin ihracat faaliyetlerinden fazla olması dış ticaret açığı vermesine sebebiyet verir. Bu durumun sürekli hale gelmesi ülkenin ithal ikameci bir ülke olması anlamına gelmektedir. Bu sebeple ülkeler ithalat ve ihracat işlemlerinin takip ve kontrollerini sağlayarak ihracata teşvik ve ithalata sınırlamalar ile bu dengeyi muhafaza etmeye çalışırlar. Çalışmada Türkiye'nin ithalat ve ihracat oranları ile Norveç'in ithalat ve ihracat oranları incelenerek iki ülkenin değerleri arasında karşılaştırma yapılmıştır. Bilhassa Avrupa'nın en zengin ülkesi olan Norveç'in petrol ve balıkçılık faaliyetleri ile elde etmiş olduğu ihracat verilerine bakıldığında asıl ihracat faaliyetlerinin gerçekleştirildiği, büyük oranda ihracat rakamlarını etkileyen iki sektör olduklarını görebilmekteyiz. 2020 yılı verilerine bakıldığında Norveç'in 83,4 milyar dolar tutarında ihracat faaliyetleri yapmış olduğu görülmektedir. Türkiye'nin ihracatında en önemli iki faktöre bakıldığında otomotiv endüstrisi sektörü ilk sırada yer alırken kimyevi maddeler ve mamulleri otomotiv sektörünü takip eden ikinci sektördür. Bu kapsamda Türkiye ihracat rakamları 2020 yılı itibari ile 169,48 milyar dolar ile gerçekleşmiştir. Yine analizler ile elde edilen bilgiler incelendiğinde Norveç'in 2020 yılında 81,4 milyar dolarlık ithalat faaliyeti gerçekleştirdiği Türkiye'nin ise 219,3 milyar dolar ithalat gerçekleştirdiği gözlemlenmektedir. Norveç ilaç ve kimya, tarım ve hayvancılık gibi sektörlerde ithalat faaliyetlerinde bulunurken Türkiye mineral yakıtlar, yağlar ile makine, kazan sektörleri ile ithalat faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Tüm karşılaştırma neticesinde elde edilen veriler ışığında birtakım önerilerde bulunulmuştur. Çalışmanın amacı Türkiye ve Norveç ülkelerinin ithalat ve ihracat oranlarının incelenmesi, analizler ile detaylandırılmasıdır. Çalışmaya ait sonuç ve önerilerin incelenmesi halinde ilk dikkat çeken unsur şüphesiz ki devlet teşviklerinin artırılması, üretimin çoğaltılması yapılması gereken asli faaliyetler olmaktadır. Ayrıca özellikle büyümekte olan şirketlerin ihracat noktasında bilgisizliği ve bu bilgisizlikten kaynaklanan isteksizliğinin giderilmesi açısından uygulanan rehberlik, danışmanlık faaliyetlerinin ihracat faaliyetlerinde bulunabilecek kapasitesi olan firmalara doğrudan iletilmesi ve denetlenerek yönlendirilmesi de oldukça önemlidir. Atıl kapasitelerin tekrar kullanılmaya başlanması da ihracata teşvik noktasında önemli rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İhracat verileri, İthalat verileri, Karşılaştırma

Abstract

In today's conditions, with the borders of trade exceeding the borders of the countries, the concepts of export and import have increased their importance for both businesses and countries. In particular, export activities are a very important factor for a country to increase its level of economic growth and welfare. In the most basic terms, export transactions carried out by selling goods or services to different countries outside the borders of the country are strengthened by government support and incentives, as they are a very important factor for countries. Import activities, which are realized by bringing goods or services from a different country within the borders of the country, are tried to be minimized by state interventions. So much so that a country's import activities are more than its export activities, causing a foreign trade deficit. The fact that this situation becomes permanent means that the country is an import substitution country. For this reason, countries try to maintain this balance by providing follow-up and control of import and export transactions, encouraging export and restrictions on imports. In the

study, Turkey's import and export rates and Norway's import and export rates were examined and a comparison was made between the values of the two countries. When we look at the export data of Norway, which is the richest country in Europe, through oil and fishing activities, we can see that these are the two sectors where the main export activities are carried out, which greatly affects the export figures. Looking at the data for 2020, it is seen that Norway has made export activities worth 83.4 billion dollars. Considering the two most important factors in Turkey's exports, the automotive industry sector ranks first, while chemicals and products are the second sector following the automotive sector. In this context, Turkey's export figures were realized as 169.48 billion dollars as of 2020. When the information obtained through the analyzes is examined, it is observed that Norway realized 81.4 billion dollars of import activities in 2020, while Turkey realized 219.3 billion dollars of imports. While Norway carries out import activities in sectors such as pharmaceuticals and chemistry, agriculture and animal husbandry, Turkey carries out import activities in mineral fuels, oils, machinery and boiler sectors. In the light of the data obtained as a result of all comparisons, some suggestions were made. The aim of the study is to examine the import and export rates of Turkey and Norway countries and to detail them with analyzes. When the results and suggestions of the study are examined, the first thing that draws attention is undoubtedly the main activities that should be done to increase the state incentives and increase the production. In addition, it is also very important that the guidance applied in terms of eliminating the ignorance and reluctance arising from this ignorance, especially at the point of export of the growing companies, directly conveying the consultancy activities to the companies that have the capacity to carry out export activities and directing them by inspection. The reuse of idle capacities also plays an important role in promoting exports.

Keywords: Export data, Import data, Comparison

1. GİRİŞ

Günümüz şartlarında ticarete sınırlarının kaldırılması ve her ülke pazarının uluslararası Pazar boyutu kazanmasının ardından ihracat ve ithalat faaliyetleri ülkeler için refah düzeyinin artırılması açısından daha büyük önemler kazanmaya başlamıştır. İthalat ve ihracat faaliyetlerinin önem kazanması ile birlikte her ülke doğal kaynakları başta olmak üzere ihracat faaliyetlerini arttırmak için ihracat işlemlerine hız vermiştir. Ülke kaynaklarını verimli ve tam kapasite kullanabilen ve ülke doğal kaynaklarını ihraç ederek Avrupa'nın en zengin ülkesi konumuna gelen Norveç bu çalışmada ekonomik ve dış ticaret verileri noktasında ele alınmıştır. Norveç'in güçlü ekonomisinin incelenmesi ve ülkeye ihracatımızın analiz edilerek neler yapılması gerektiğinin araştırılması oldukça önemlidir. Bu çalışmada ülkeler için önem taşıyan dış ticaret faaliyetlerinin örneklenerek incelenmesi ve karşılaştırılması amacıyla Türkiye ve Norveç ülkelerine ait dış ticaret verileri ele alınmıştır. Çalışma iki başlıktan oluşmakta olup ilk olarak dış ticaret faaliyetleri ile alakalı kavramlara yer verilmiş, daha sonra iki ülkenin genel yapılarından bahsedilmiştir. İkinci bölümde Türkiye ve Norveç ülkelerinin ithalat ve ihracat rakamlarına ait veriler tablolar halinde incelenmiştir. Son olarak sonuç ve öneriler kısmı detaylandırılmıştır.

2. YÖNTEM

Çalışmada 2015-2021 arası yıllar ele alınarak Norveç ve Türkiye'ye ait ithalat ve ihracat verileri ile iki ülkenin birbirleri ile olan ekonomik ilişkileri incelenmiştir. Araştırmaya konu olan veri setleri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veri tabanından temin edilmiştir.

3. BULGULAR

1. Genel Kavramlar

İhracat ve ithalat faaliyetleri bir ülkenin ekonomik refahı için oldukça önemli faaliyetlerdir. İhracat, bir ülkede üretilen ürün veya hizmetlerin başka ülkeye satışının gerçekleşmesidir. İthalat ise bir ülkeye ihtiyaç duyulan mal veya hizmetlerin başka bir ülkeden satın alınması ile getirilmesi işlemidir. (İzgi ve Yılmaz, 2018:55). İhracat, kamu kurumları ile özel sektör işletmelerinin hammadde, mamül, yarı mamül veya hizmetlerin satışını gerçekleştirmek suretiyle ülkeye döviz girişinin sağlanması faaliyetidir. İthalat faaliyetleri ise bir ülkeye ihtiyaç duyulan mal veya hizmetlerin başka bir ülkeden satın alınması ile getirilmesi işlemidir.

İthalat ve ihracat faaliyetlerinin birbiri ile eşdeğer veya yakın oranlarda olması Dış ticaret dengesidir. İthalat faaliyetlerinin ihracat faaliyetlerinden fazla olması dış ticaret açığı verilmesine sebep olurken ihracat faaliyetlerinin ithalat faaliyetlerinden daha fazla olması dış ticaret fazlasına olanak sağlar. Böyle bir durumda ise ülke ekonomisi zenginleşerek ülke refah düzeyi artar. Bu sebeple her ülkenin ithalat ve ihracat faaliyetlerinde amacı ithalatı asgari düzeyde tutarak ihracatı azami düzeye getirmektir.

2. Ülkelerin Ekonomik Yapıları

Norveç 5.367.580 nüfusa, 323.895 km² yüz ölçümüne sahip bir ülkedir. Başkenti Oslo şehri olan ülkenin para birimi Norveç Kronu'dur (Akkaya, 2021). Çok gelişmiş ve karma bir ekonomiye sahip olan Norveç 196 ülke arasında ekonomisi ile 32. sırada yer almaktadır. 2021 yılında 82.244 ABD dolarlık kişi başına düşen milli gelir ile dünyada 4. sırada yer almaktadır. Ülkenin kişi başına düşen GSYİH'sı incelendiğinde tarım sektörünün payı %2, sanayi sektörünün payı %29 ve hizmetler sektörünün payı %58 olarak gözlemlenmiştir. Ülke geniş petrol, doğal gaz, mineral, kereste, su ürünleri ve su rezervine sahiptir.(www.ticaret.gov.tr)

Norveç ülke ekonomisi gün geçtikçe daha çok büyümekte ve güçlenmektedir. Ülke yaşam standartları ile refah seviyesi oldukça yüksektir. Refah düzeyinin yüksek olmasına olanak sağlayan, Kuzey Denizi petrolü başta olmak üzere doğal kaynakların bulunup işlenmesi ile elde edilen gelirlerdir.(Uludağ İhracatçı Birlikleri, 2017)

Türkiye 84.680.273 nüfusa, 783.562 km² yüz ölçümüne sahip bir ülkedir. Başkenti Ankara şehri olan ülkenin para birimi Türk Lirası'dır. Kuzey yarım kürede, Kafkasya ve Ortadoğu bölgelerinin tam ortasında yer alan ülkenin komşu ülkeleri Suriye, Irak, İran, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Bulgaristan ve Yunanistan'dır.

Karma bir ekonomiye sahip olan Türkiye 196 ülke arasında ekonomisi ile 21. sırada yer almaktadır. 2021 yılında 8.599 ABD dolarlık kişi başına düşen milli gelir ile dünyada 74. sırada yer almaktadır.

3. Verilerin Analizi

Yıllar	İhracat	Toplam İhracat	Oran
2017	833,944	102,072,155	0,8
2018	731,389	123,054,756	0,6
2019	825,988	102,793,716	0,8
2020	1,378,091	82,429,462	1,7
2021	1,708,918	160,429,746	1,1

Tablo 1: Norveç- Türkiye İhracat Verileri (Milyar Dolar)

Norveç ihracat rakamları incelendiğinde ülkeye ait GSYİH'nın yaklaşık %25'i petrol ve doğal gaz ihracatı ile sağlanmaktadır. Bu sebeple 2015 yılında tüm dünyada petrol fiyatlarının düşüş göstermesi ile 105.449,310 milyon dolar olan ihracat faaliyetleri verileri 2016 yılında 89.120,210 milyon dolara düşmüştür. 2017 yılında 102,072,155 milyon dolar ile petrol satışlarını normal seviyelere çeken ülke 2018 ve 2019 yıllarında artış göstermeye devam etmiştir. 2020 yılında pandemi sürecine girilmesi Norveç ihracat rakamlarını da

etkileyerek toplam ihracatın 82,429,462 milyon dolara düşmesine sebep olmuştur. 2021 yılına gelindiğinde ise ülke ihracatı 160,429,746 milyon dolara yükselmiştir. Norveç'in Türkiye'ye yapmış olduğu ihracat verilerine bakıldığında genel olarak artış göstermekle beraber Norveç genel ihracat verilerinde sahip olduğu oranının düşüş yaşadığı gözlemlenmektedir. Norveç'in ülkemize yapmış olduğu ihracatta yer alan ürün grupları mineral yakıtlar ve yağlar başta olmak üzere makine ve cihazlar, demir çelik, su ürünleri ve diğer ürün gruplarıdır.

Yıllar	İthalat	Toplam İthalat	Oran
2017	833,146	82,713,861	1,0
2018	774,824	87,611,853	0,9
2019	928,997	85,927,067	1,1
2020	901,092	81,320,407	1,1
2021	1,277,524	98,568,888	1,1

Tablo 2: Norveç- Türkiye İthalat Verileri (Milyon Dolar)

Norveç'e ait ithalat rakamları ve ürünlerine bakıldığında ithalat verilerinin genel olarak çok fazla değişkenlik göstermediği görülmekle beraber ülkeye ait ithal ürünlerin yoğun olarak Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları, petrol yağları, yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemiler, mavnalar, telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar olduğu gözlemlenmektedir. Norveç'in Türkiye'den yapmış olduğu ithalat verileri incelendiğinde artış ve azalışlar gözlemlenmekle birlikte 2019 yılı itibari ile ithalatın arttığı tespit edilmiştir. Norveç'in toplam ithalat verilerinde Türkiye ile gerçekleştirilen ithalat faaliyetlerinin oranlarının da yükseldiği görülmektedir.

Norveç'in Türkiye'den ithal ettiği başlıca ürünler, gemiler ve suda yüzen taşıt araçları, motorlu kara taşıtları, demir veya çelikten eşya, meyveler ve sert kabuklu meyveler, bakır ve bakırdan mamul eşyalar ve diğer ürün gruplarıdır.

Yıllar	İhracat	Toplam İhracat	Oran
2017	546,713	164,494,619	0,3
2018	513,095	177,168,756	0,3
2019	729,179	180,832,722	0,4
2020	733,435	169,637,755	0,4
2021	937,654	225,264,314	0,4

Tablo 3: Türkiye- Norveç İhracat Verileri (Milyar Dolar)

Türkiye'nin ihracat verilerine bakıldığında artış ve azalışların olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye ihracat verilerinde yer alan ürün grupları motorlu kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, demir ve çelik ile diğer ürün gruplarıdır. 2015 yılında 150,982,114 bin dolar ihracat

rakamlarına sahip olan 2017 yılında 164,494,619 bin dolar ihracat artışı göstermiş olup bu artış 2018 ve 2019 yıllarında da devam etmiştir. 2020 yılında pandemi sürecinin başlaması ile bir önceki yıl 180,832,722 bin dolar olan ihracat verileri 169,637,755 bin dolara gerilemiştir. Bu gerileme yüksek oranlarla motorlu kara taşıtları, makinalar ve mekanik cihazlar ile çelik ve demir ihracatının düşüş göstermesi sebebiyle meydana gelmiştir. 2021 yılına gelindiğinde ise ülke ihracatı 225,264,314 bin dolar seviyelerine çıkmıştır. 2020 yılı ihracat oranlarında azalış yaşayan sektörler eski seviyelerine yükselerek ihracatın artışını sağlamıştır. Türkiye'nin Norveç'e yapmış olduğu ihracat faaliyetleri 2019 yılı itibari ile artış göstermiştir. Bu artış Türkiye genel ihracat rakamlarını 0.4 oranında etkilemiştir.

Yıllar	İthalat	Toplam İthalat	Oran
2017	840,346	238,715,128	0,4
2018	764,975	231,152,483	0,3
2019	775,898	210,345,203	0,4
2020	682,064	219,516,807	0,3
2021	870,967	271,422,758	0,3

Tablo 4: Türkiye-Norveç İthalat Verileri (Milyar Dolar)

Türkiye'nin ithalat verileri incelendiğinde ithalat verilerinin genel olarak çok fazla değişkenlik göstermediği görülmekle beraber ülkeye ait ithal ürünlerin yoğun olarak mineral yakıtlar ve yağlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, demir ve çelik olduğu gözlemlenmektedir. Pandemi sürecinin başlangıcı olan 2020 yılında 219,516,807 bin dolarlık ithalat faaliyeti ile bir önceki yılda gerçekleştirilen 210,345,203 bin dolarlık ithalat faaliyetleri arasında büyük bir fark gözlemlenmemiştir. 2021 yılında ise ithalat faaliyetleri 271,422,758 bin dolara yükselmiştir. Bu yükselişte etken olan ürün grupları genel olarak ithalatı yapılan ürün grupları olan mineral yakıtlar ve yağlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, demir ve çeliktir. (www.trademap.com/directdata) Türkiye'nin Norveç'ten yapmış olduğu ithalat faaliyetleri incelendiğinde yükselişler ve azalışlar gözlemlenmektedir. Ancak Türkiye'nin genel ithalatında Norveç'ten yapılan ithalat faaliyetlerinin 0.3 oranında kalarak düşüş gösterdiği gözlemlenmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Her iki ülkenin verilerine bakıldığında Norveç ihracatının 80 milyar dolar ile 160 milyar dolar arasında seyrettiği, Türkiye'nin ihracat rakamlarının 160 milyar dolar ile 225 milyar dolar arasında gerçekleştiği gözlemlenmektedir. İthalat verileri incelendiğinde Norveç'in 80 milyar dolar ile 98 milyar dolar arasında gerçekleşirken Türkiye ithalatında bu veriler 210 milyar dolar ile 270 milyar dolar arasında gerçekleşmiştir. Yine ülkelerin kişi başına düşen GSYİH verilerine bakıldığında Norveç kişi başına düşen GSYİH rakamı 80 bin dolar ortalamaya sahipken Türkiye'de bu rakam 8 bin dolar ortalamaya sahiptir. Tüm bu veriler incelendiğinde Türkiye'nin hem ihracatının hem de ithalatının Norveç'ten daha fazla olduğu ancak buna rağmen kişi başına düşen milli gelirin daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Bundaki en önemli etken ülkelerin nüfuslarıdır. Norveç'in ülke nüfusu 5.5 milyon civarında seyrederken Türkiye ülke nüfusu 85 milyona yaklaşmıştır. Yine Norveç'in ithalat rakamlarının daha düşük olması ve doğal kaynaklarını aktif ve tam kapasite kullanabiliyor olması ülke zenginliğinin

temel kaynaklarındandır. Türkiye’de imalat sektörünün ivme kazanmasına karşılık tarım sektörünün düşüşe geçmesi ise tarım sektörünün getirisinin azalış göstermesine sebep olmaktadır. Türkiye ve Norveç ticaret verileri incelendiğinde Türkiye’nin Norveç’e yapmış olduğu ihracat faaliyetlerinin artış gösterdiği ithalat faaliyetlerinin ise artışlar ve azalışlara sahip olduğu gözlemlenmektedir. 2020 yılına kadar Türkiye’nin ithalatının ihracatından fazla olduğu ancak 2020 ve 2021 yıllarında ihracatının ithalatından fazla olduğu gözlemlenmektedir

Tüm veriler incelendiğinde her iki ülkenin ithalat noktasında, ithal edilen ürünlerin, özellikle doğal kaynak olmayan sektör mamullerinin üretiminin desteklenmesi ile ithalatının düşürülmesi gerçekleştirilebilecek çözümdür. Yine her iki ülkenin devlet müdahalesinde bulunmayan ihracat sektör ve ürünlerinin üretimlerini destekleyerek var olan bu ihracatı teşvik etmesi yapılması gereken bir faaliyettir. Üretim ve ihracat potansiyeli bulunan ürünlerin ülkeler tarafından tespiti ile bu ürünlerin üretilmesinin teşvik edilmesi ihracat faaliyetlerinin artırılması için bir diğer alternatif çözümdür. Bilhassa ülkemizde bilgisizlikten kaynaklı isteksizlik ile ihracat eylemlerinden kaçınmakta olan firmaların tespiti ile ihracata rehberlik ve danışmanlık seviyesinde teşviki de ülke ihracatının artırılmasında oldukça önemli bir rol oynayacaktır. Türkiye ve Norveç ithalat ve ihracat süreçlerine bakıldığında var olan ticaretin geliştirilmesi amacıyla ülkeye ihracatı bulunan ürünlerin ihracat rakamlarının artırılması için gerekli çalışmalar yapılması şarttır. Norveç’in tarıma elverişli arazisinin daha az olması ve tarım ürünlerini ithal etmesi bir fırsata dönüştürülerek ülkeye gönderilen tarım ürünlerinin çeşitliliği sağlanmalıdır. Ülkenin ihraç ettiği ürünler gözetlenerek bilhassa ülkeye ihracat yapılmasını sağlayacak ürünlerin ihracatı için ihracatçıların ülkeye yönlendirilmesi ile ülkeye yapılacak ihracatın devlet teşvikleri ile destekleri gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Akkaya, E. İ. (2021). Düünden bugüne Norveç; Avrupa Birliği ile ilişkileri. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

İzgi, B. B. Ve Yılmaz H. (2018). Türkiye’de ekonomik büyüme, ihracat ve ithalat: nedensellik ilişkisi (1992-2016). İktisadi yenilik dergisi, 5(2). Ss 54-74.

www.trademap.com/directdata

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avrupa/norvec/genel-bilgiler>

Uludağ İhracatçı Birlikleri (2017) Norveç Ülke Raporu (Yaş Meyve Sebze Sektörü Açısından). <http://www.uib.org.tr>

**THE SOCIO-MORAL CONSEQUENCES OF BETRAYAL (AN ANALYSIS FROM
ISLAMIC PERSPECTIVE)**

Dr. Naseem Akhter

**Department of Islamic Studies, Shaheed Benazir Bhutto Women University, Peshawar,
Pakistan**

Abstract

Islam is a religion of peace and harmony. It does not like immoral activities. In which one is also betrayal. Betrayal is not merely a sin, but a plague and an evil that has spread throughout society. Theft, robbery, murder, kidnapping, lying, suspicion, inequality, dishonesty, and fraud are just a few of the ills that have arisen as a result of this curse. It is undeniable that a society plagued by such horrors will eventually collapse. The current society is in the same condition, and it is on the verge of collapse. We can witness the same situation that existed in pre-Islamic Arabia, when people were uninformed. Regrettably, modern man has forgotten the Islamic doctrines and commands. With the passage of time, humanity is on the verge of annihilation. Human beings have been taught by Islam that treachery is a significant sin that damages trust, confidence, and belief. As a result, human beings should avoid it in order to save their physical and spiritual lives. In order to improve the state of society, it is necessary to follow the teachings of Islam. Then a civilization with a balanced environment will be conceivable. We should teach our children moral ethics at an earlier stage of their growth, so then they can understand the sensitivity of immoral ethics. The goal of this study was to bring attention to the societal implications of betrayal in today's society in light of Islamic teachings. For scholars and readers, this research can be beneficial and enlightening in terms of its specific goal.

Keywords: Islamic teachings, Betrayal, Society, Socio Moral Effects

**THE IMPORTANCE OF HONESTY IN THE DEVELOPMENT OF A PEACEFUL
SOCIETY (IN THE LIGHT OF ISLAMIC TRADITION)**

Dr. Naseem Akhter

**Department of Islamic Studies, Shaheed Benazir Bhutto Women University, Peshawar,
Pakistan**

Abstract

Honesty is a positive quality and an Almighty Allah blessing. Almighty Allah bestows this attribute on anyone he pleases. The best attributes are honesty and sincerity. Because Islam is a religion of peace and security, it seeks to live in a peaceful society. Dishonesty, betrayal, deception, corruption, lying, and deception are all forbidden in Islam. Islam has identified the correct and incorrect paths, and it is now up to the individual to choose one of these paths, whether the good road or the bad one. However, it is a proven fact that people who become ethical and honest spend their lives in a society that is prosperous and peaceful. When it comes to modern civilization, it is undeniable that we will deteriorate over time. We have disregarded Islam's precepts, as a result of which unethical principles, such as dishonesty, robbery, deceit, treachery, kidnapping, murder, violence, and corruption, are prevalent throughout society. People's honesty and integrity are essential for a society's advancement and prosperity; when people are honest, society's environment is calm. The purpose of this study is to demonstrate how honesty is critical to the development of a peaceful community.

358

Keywords: Role of Honesty, Islamic teachings, Society, Establishment of a peaceful society

EARLY MARRIAGE OF GIRLS IN IRAN: REASONS AND CONTEXTS

Ahdieh Asadpour

Abstract

The present study seeks to investigate the reasons and contexts of marriage of girls in childhood. Use a qualitative approach to achieve the goal. The required data were collected using a semi-structured interview technique from girls who had experienced marriage under the age of 18 and are still under the age of 18. Khorasan Razavi province (one of the eastern provinces of Iran) was considered as a field of study and a total of 23 participants were interviewed. Interviews were analyzed after implementation using thematic analysis method. Findings showed that family backgrounds, social backgrounds, cultural backgrounds, religious context, personal characteristics (suitor and child-girl), economic backgrounds and environmental conditions are among the main reasons and grounds for early marriage among girls of Khorasan.

Keywords: Early marriage, Khorasan Razavi, thematic analysis, family backgrounds.

THE USE OF FOREIGN LANGUAGE KNOWLEDGE FOR FUTURE ENGINEERS

Lecturer, PhD Irina-Ana DROBOT ¹

¹ Technical University of Civil Engineering Bucharest, Romania, literature, foreign languages, ORCID 0000-0002-2556-6233

Abstract

The purpose of this paper is to look at the perception of students in their first year of study regarding the use of knowing a foreign language for their field of activity, engineering, which they will be practising in the future. The paper will take into account the tests meant for making up groups of foreign languages at the beginning of the academic year 2021-2022, for a group of students in their first year at the Technical University of Civil Engineering Bucharest, Faculty of Industrial and Agricultural Buildings. The test was meant to test their English language level in order to form two groups of study based on their needs. The paper will look into reasons they believe knowing a foreign language and, especially, English, will help them in their future field of activity. Reasons may include communication with collaborators, getting involved in projects, communicating for the purpose of research, studying abroad, etc. Afterwards, the paper will try to find reasons why students believe that foreign languages knowledge will help them in their future domain of activity. Are these ideas circulating in mass-media or in the education field? Are students receiving various promises of achieving certain skills and possibilities using foreign languages? How realistic are, in fact, these possibilities?

Keywords: mentality, values, Romanian culture

1. INTRODUCTION

In order to be divided into groups of foreign languages to be studied for the first two academic years, such as English, French, Spanish, and German, students at the Technical University of Civil Engineering Bucharest are asked, if too many opt for the English language seminar, to write an essay in order for the professor to see the general level of the students. Those having a level that is much higher or much lower compared to the majority are often recommended to take another foreign language for study, since those other foreign languages start from beginner's level. These are the rules set up by the professors at the Department of Foreign Languages and Communication in order to form, as much as possible, equal groups of students for foreign languages in order to be easy to work with as far as students' number is concerned. At the end of the two years of study, students that do not hold a certificate such as Cambridge or TOEFL are going to sit for an examination test for the language they have studied. Usually English language seminars start from an intermediate level, B1 and reach level B2 by the end of the two years. In case the students in the English class are advanced, the general level will be higher, or if they are beginners, the level will start from beginners.

The essays testing the level of the first year students discussed here were corrected by the author of the paper. The paper will show the reasons these students give regarding advantages they can gain for their future careers as engineers by knowing the English language. The advantages found by students will be listed, together with details, and also the number of essays mentioning the respective advantage(s) will be shown in order to get a perspective on the general mindset and expectations of these students from their foreign languages seminars, and especially from the English seminar.

The information gathered from these tests can help gain a perspective on the mentality, as well as values, in Romanian culture regarding a future profession and its relationship with knowing English as a foreign language. In turn, this information regarding students' expectations and mindset can help professors of foreign languages seminars do a needs' analysis for teaching English for specific purposes (or other languages) having in mind what they need with respect to their future profession. The English language seminar should contain materials that are relevant for them, as well as activities which they should find relevant for their expectation regarding their future careers. For example, if students believe they may find English of help to communicate with other engineers belonging to other cultures, then some lessons may focus on dialogues in professional settings.

1.1. Theoretical Framework

The wish for migration in search of work abroad for students in technical universities is large in the case of Romanian students, "the economic factor being the main migration driver", according to Gherheş et al (2020). According to the same researcher paper, "In the academic tradition, mobility is part of the university culture, encouraged and practiced for centuries. The assumption is that a highly skilled, educated person needs to be exposed to a variety of experiences and contexts in order to put his/her abilities to the best use and reach the maximum potential." This describes very well the mindset of Romanian students preparing for the engineering professions. Some students have mentioned, in their essays, that they wish to travel abroad for their studies and for work purposes. They mentioned they would like to have the opportunity to work abroad and to collaborate with international companies having their headquarters abroad, as well as to establish business connections and start project with other engineers from abroad. What is more, Romanian students' wish to live and work permanently abroad has been noted: "In the last decade, more than a fourth (26%) of the Romanians living in Romania expressed a desire to permanently settle abroad if they had the opportunity, the percentage rising in the young population." (Gherheş et al 2020) This wish is present in the mentioning of the opportunities to work abroad if one knows the English language, especially, since it is a global language, and thus engineers could work in any country if English is used by a company.

2. METHOD

Forty students submitted their essays based on the topic of the way English as a foreign language was going to help them in their future profession as engineers, in October 2021. They were from the Faculty of Industrial and Agricultural Buildings, from first year, series A. The author of this paper had to choose which students to keep in the English language group based on their level. Their papers were given grades from 1 to 10. Based on the grades of the tests, the students were grouped according to levels and grades as follows: 10 students fit in the 9-10 range, 8 students in the 8-9 range, 18 students in the 7-8 range, and 4 students in the 5-6 range.

The present paper will look at details regarding advantages of knowing a foreign language, namely English, in the profession of engineering, which will be presented as a table. The table will be correlated with the theoretical framework presented in 1.1.

3. FINDING

The results to the question regarding the advantages of knowing the English language in the engineering profession discussed in the students' essays are listed below, in Table 1, accompanied by reasons for which students believe that there is a certain advantage. Twelve main advantages could be identified in their essays. Professional communication was identified in 30 out of the total of 40 essays, and seems to be among the main reasons why students believe

they could benefit from choosing to study English language for their foreign languages seminars. Among the most often mentioned advantages was also easier adaptation abroad, including easier travelling, due to the possibilities of communication offered by English as a lingua franca. Moreover, 23 essays mention the advantage of being easier to get a job while knowing a foreign language, such as English, since employers have made this a requirement. The opportunities to work abroad are mentioned by 18 essays, showing that students believe that knowing a foreign language, especially English, is going to open up doors for them regarding jobs abroad. Strongly connected to this aspect is working in an international company, mentioned in 7 essays, which includes the situation where a company can be based abroad, in an English-speaking country, or simply cooperate with partners there. Receiving or asking for a higher salary is mentioned in 6 essays, for those engineers that know a foreign language, preferably an international one, such as English. The opportunities to start working on your own, independently, are not considered by too many students, at least for the time being. Thus, the opportunity to start your own business, considering knowledge of English as a lingua franca an advantage, is only mentioned in 2 essays. Opportunities for remote working is only mentioned by 1 essay, referring to the fact that due to knowledge of English a civil engineer could work as a project manager for an international company, being able to communicate with and coordinate a team. Two students mention their dreams of being able to study abroad, based on international mobility programs. Five essays mention the fact that knowing English could help with English terms being part of various domains of activity, such as programming and civil engineering. Access to entertainment and information in English is mentioned in four essays; this can help in making small talk during events, as it does not seem necessarily related to professional development. One essay also considers the possibility of getting a second job, if needed, as translator or interpreter, if one knows English or other language and holds a certificate or diploma recognized internationally.

Table 1

Students' papers mentioning advantages of knowing English with reasons

Knowing English advantages	Number of essays mentioning it	Reasons
Professional communication	30	English as dominant business language Communication as the key to solving any issue Knowing a common language can help start a project Opportunities to interact with foreign engineers English as a lingua franca, to communicate to professionals of various nationalities Improving productivity – lowering stress levels by communicating with the others
Easier adaptation abroad	26	English as a means of help for social abilities, getting information, understanding different cultures English is an official language in certain countries Easy travelling to English-speaking countries – e.g. you can ask for directions For work purposes or for tourist purposes Developping social relations
Easier to get a job	23	English as the most spoken language in the world You can be part of a global workforce Knowing a foreign language is a requirement in getting a job Getting a document showing foreign language skills and level
Easy to get a second job as translator	1	
Access to entertainment and information	4	Top films, books, music, internet content are available in English American culture is everywhere (movies, commercials)

<p>Opportunity to work abroad 18</p> <p>Working in an international company 7</p> <p>You can claim/ receive a higher salary 6</p> <p>English is helpful in your domain 5</p> <p>Opportunities for remote working 1</p> <p>Opportunities for studying abroad 2</p> <p>Opportunity to start your own business 2</p>	<p>General culture</p> <p>English is an internationally recognized language</p> <p>The international company may be based in an English-speaking country or have partners there</p> <p>Improving productivity – successful companies are the ones with employees from all over the world, which can lead to new ideas and improvement of the company</p> <p>If you collaborate with an international company, you can improve your country's economy</p> <p>20-25% higher than your competitors, if English is useful in your work domain</p> <p>New technical words come from English</p> <p>Special terms used for projects</p> <p>Most software programs use English in all existing domains – knowing English becomes a requirement to adapt to the new world and to the new generation</p> <p>Most Construction terms are in English</p> <p>e.g. you can apply to work as a project manager in the domain of Civil Engineering for a foreign company, which will require you to coordinate teams from all around the world</p> <p>With an Erasmus program</p> <p>Go to North America with Work and Travel program for the summer</p> <p>After gaining enough money from being hired by a foreign company</p> <p>Start building a business in Romania and have project requests from other countries</p>
---	--

First of all, we can notice the importance that students give to communication, if we read their essays, whether in a professional or personal context. They believe that knowing English can help the communicate better with people having any native language in their profession, and establishing common ground, as well as with people when they are in the role of tourists asking for directions, for instance. A foreign language is also believe to help in having a second job, that of translator or interpreter. To a less extent, students, at least in this group, are hopeful to claim a higher salary or get a higher salary due to foreign language knowledge, to start their own business, work remotely, study abroad, or work in an international company. The opportunity to work abroad due to knowing English is, however, relatively popular within this group of students. As a result, students look rather reticent towards the possibilities of starting off a business on their own or remote work, having in mind, probably, the current consequences of the COVID-19 pandemic crisis and the possible economic consequences which were talked about in the media (Nicola et al 2020).

Regarding the possibilities of studying abroad, these should be explored to the maximum degree by Romanian universities: “Universities must understand that the international experience is of tremendous importance, as the students with study-abroad experience will have a competitive advantage on the labor market, being more prepared to communicate in foreign languages and more culturally sensitive.” (Momete 2010) Thus, studying abroad can help students gain various skills, regarding their future profession, and they should get any opportunity to do so.

Romanian universities offer well-prepared engineers, with respect to foreign languages proficiency as well: “More than 100 universities in Romania offer qualified engineers, having also very good language skills. The high productivity and creativity of Romanian specialists are important advantages on the world outsourcing market. The cost of labour in the IT sector is low and the quality of work is very good, staff being creative and motivated.” (Bosco &

Baltescu 2014) The world market will get Romanian engineers that are highly qualified. Romanian universities prepare engineers well also with respect to foreign languages proficiency, which is an advantage compared to other countries' engineers: "The good knowledge of foreign languages leads to a closer relationship with Western Europe from the cultural point of view and represents a key advantage in comparison with India, China and Russia." (Bosco & Baltescu 2014)

Thus, Romanian engineers are well-prepared by universities with respect to foreign language learning. In fact, they start their foreign language studies (of English in particular) since before university level studies, since primary or secondary school. This is visible in the fact that some students, at least those enrolled at the Technical University of Civil Engineering Bucharest, hold international certificates showing their level of knowing the respective language. Students are told that a foreign language can help them in their career and are encouraged to keep studying it, as it can help them with studying or even working, at least for a while, abroad. The field of academic research is an international one, with international communities of researchers that are constantly being created; this is an example of a case where knowing English as a foreign language can directly help a future or actual engineer.

With respect to the teachers' role in foreign language teaching in non-philological universities, Cately (2011) states that skills should matter more than rules: "Teachers should be ready to assume new roles and develop/facilitate strategic learning, emphasizing communication and technological abilities." Thus, engineering students should be taught communication skills, specifically related to their domain, and therefore how to use their knowledge of foreign languages in their field of activity. Applying foreign languages to the field of engineering requires a few specialized notions of vocabulary, next to the general knowledge of English grammar, which can be further developed at university level.

Romania may be under the influence of the English language due to the historical situation arising in the late 19th and early 20th century, when "The decline followed by the disintegration of the Ottoman Empire in the 19th century favored the penetration of another superpower in the region of the Black Sea: the British Empire." (Negrea 2015) As a result, the values and cultural mindset regarding the importance of knowing this foreign language may be the influence of historical circumstances and thus an example of adaptation to the external conditions for the Romanians.

Continuing with Romanian history conditions, "Interest in teaching foreign languages in higher education institutions, with the view of forming specialists that are able to interact globally, has become more and more prominent in Romania, especially after 1989." (Caciora & Sturza 2018). The year 1989 marks, in Romania, the fall of the Communist regime. This is the time when universities created departments of "teachers of English intending to specialize in the field of English for Specific Purposes" (Caciora & Sturza). Thus, the tradition of teaching English for engineers and other domains dates since 1989 in Romania. Since the tradition dates so far back, it is natural that progress has been made in this direction and that students in Engineering can also be proficient in English as a foreign language.

4. CONCLUSION, DISCUSSION AND RECOMMENDATIONS

The students' expectations regarding the study of foreign languages during their first two university academic years are echoes of the mentality and values that circulate in Romanian culture throughout the various levels of the education systems. Students are informed about scholarships in order to study abroad, where they can gain experience for their future domain of activity, or for developing their teamwork or leadership skills, as well as their intercultural

communication skills. Collaborations at international level are encouraged, both for students, as well as for professionals. With respect to foreign languages instruction, students are taught to expect to live in a global village, where English is the common language (Modiano 1999). Students are thus taught to adapt to the current society they are living in. They should understand the context of their culture by relating it to the larger context of a global culture. Focus should be placed by teachers on their multilingual communicative competence (Prokhorova 2020).

The students' essays for testing their level of the English language at the beginning of the academic year right before their first year of study suggest the fact that students understand the expectations placed on them in Romania, which include being able to cooperate with other engineers at international level and with international companies. However, working abroad would mean they could stay there permanently and leave Romania, while studying or even working temporarily could help benefit both their careers and the economic situation of their native country. Students seem quite realistic and not very optimistic regarding the opportunities to start their own business, as well as to get a higher salary for knowing English as a foreign language and work remotely. What is more, not many mentioned the possibility of getting a second job as a translator or interpreter, which once again is realistic since the profession of engineer is a time-consuming one. Mention should be made that only two essays mentioned the possibility of studying abroad due to knowing English as a foreign language, meaning that students are getting skeptical about the long-term possibilities of later working abroad and establishing a life there. They could be realistic and wish to start their careers in Romania, where, after all, engineers are needed. Lately, there are rather few students signing up for engineering studies at the Technical University of Civil Engineering Bucharest. The university is trying to attract future students and show them the advantages they can get in their own country by practising the engineering profession here where it is needed.

5. References

- Boscor, D., & Baltescu, C. (2014). Romania's competitive advantages on the global outsourcing market. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Economic Sciences. Series V*, 7(1), 149.
- Caciora, S. A., & Sturza, A. (2018). Motivation to learn English: A case study on engineering students at the University of Oradea. *Positioning English for Specific Purposes in an English Language Teaching Context*, 217.
- Cately, Y. M. (2011). The foreign language teacher's roles in response to the knowledge society requirements. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 11, 127-131.
- Gherheș, V., Dragomir, G. M., & Cernicova-Buca, M. (2020). Migration intentions of Romanian engineering students. *Sustainability*, 12(12), 4846.
- Modiano, M. (1999). International English in the global village. *English Today*, 15(2), 22-28.
- Momete, Cristina Daniela. (2010). Engineering Education for a Strong Knowledge Society in Romania. *Annals of the Oradea University. Fascicle of Management and Technological Engineering*, Volume IX (XIX), no. 1.
- Negrea, V. (2015). The English Language Culture In Romania In The Late 19th And Early 20th Century. *Euromentor Journal-Studies about education*, (03), 32-42.

Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., & Agha, R. (2020). The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review. *International journal of surgery*, 78, 185-193.

Prokhorova, A. (2020, March). Multilingual Communicative Competence of Future Engineers: Essence, Structure, Content. In *Proceedings of the Conference "Integrating Engineering Education and Humanities for Global Intercultural Perspectives"* (pp. 11-20). Springer, Cham.

RANGE OF MATERIALS FOR WINTER SPORTSWEA

Yulia KOBERNIK¹, Varvara GETMANTSEVA²,Alexsandra EREMINA³

¹ Graduate student

²PhD in Engineering, *ORCID № 0000-0003-0441-3198*

³Constructor

Russian State University named after A.N. Kosygin (Technology, Design, Art).

Department of Art Modeling, Design and Technology of Clothing

Moscow Russia

Abstract

Sport is an important cultural factor in people's lives. It is present in all aspects of our lives. Sport has penetrated into fashion, movies, business, marketing, tourism, and sportswear has become more and more popular. The popularity of this type of clothing is growing every day. Clothing for various sports is now considered by consumers as casual wear and as clothing for sports. This is largely due to the convenience of this type of clothing in terms of ergonomics. The indicator of ergonomics is complex and includes indicators characterizing the conformity of the product to the human figure in statics and dynamics, the level of physiological comfort, etc. The article analyzes materials used in the production of winter sportswear in order to systematize the assortment of materials by their functional importance, considering the variants of finishing and coating of raincoat materials, analyzes different types of membrane fabrics with different coatings, indicates their main characteristics, which can be used in the formulation of recommendations on the selection of material package for designing winter sportswear range of different functional purposes. This information is systematized and presented in the form of elements of the second level of the database, where the initial information (first level information) is the nomenclature of protective functions of the product.

Keywords: Materials, sportswear, sportswear requirements, membrane fabrics, impregnation, finishing

In the development of winter sportswear one of the most important indicators are those that characterize the degree of human protection from external influences, including cold, wind, moisture, etc. [1]. In this aspect it is interesting to know about assortment, characteristics and properties of materials used for winter sportswear manufacturing [2,3].

In the manufacture of winter sportswear, many different materials are used, which have excellent hygienic and performance properties. When designing winter sportswear, it is necessary to take into account the possibility of predicting the behavior of material packages during operation. The indicators of physical and mechanical properties should not change when the environmental factors change [4].

At the Russian market there is a wide range of imported fabrics from China and Europe. Foreign countries are manufacturers and suppliers of materials for making sportswear.

Modified synthetic fibers are used in the production of sportswear, which due to their structure have better hygienic properties. In the trade space there are fabrics of synthetic fibers, which are close to natural properties, blended fabrics based on cotton and membrane fabrics. The main raw materials used in the production of materials for sportswear are polyester, elastane, Lycra,

spandex, nylon and cotton. The ratio of percentage composition can be absolutely different. Cotton is often absent from the composition at all. But there are fabrics that are completely made of cotton [3], such materials, for example, are used in the manufacture of medical clothing.

When making winter sportswear, mostly very dense fabrics with a smooth or slightly ribbed surface are used, which promotes water drainage. The fabrics have a water-repellent hydrophobic impregnation with a membrane coating. They are coated with a special substance that prevents water penetration. Because of this, the front side of the material acquires a characteristic sheen.

There are several ways to achieve waterproof fabric. These include coatings and finishes. The options for coatings and coatings used in raincoats are presented in Table 1.

Table 1 - Applicable treatments and coatings in raincoats

Finishing	Coatings
WR/DWR	PU/TPU
Cire/oil cire	PU MILKY
Antistatic	Silver
AMO	TPU. Breathable
	PVC
	Teflon

WR/DWR (Water repellent impregnation) - Protects against moisture, allows sweat vapor to pass through, traps moisture from the outside. Thanks to the water repellent finish, the fabric acquires the property of not being wetted by water and protects a person from getting water on the skin. The fabric is vapor permeable (allows sweat vapor to pass through) but retains moisture from the outside. WR is applied to the fabric at the time of washing, a special solution that enters the fiber structure and the interstitial space. May be on the front or back side.

Cire/oil cire - calendering the material. With this finish, feathers, bird down and synthetic materials are retained and do not pass through the threads of the material. The fabric becomes airtight.

Antistatic (antistatic impregnation) is applied to the fabric to reduce the build-up of static electricity on the fabric.

AMO (Anti-Microbial Impregnation). Textile fabrics are impregnated with solutions of an antimicrobial agent to ensure low bacterial count control. AMO, due to its properties, ensures the impossibility of reproduction of bacteria, various fungi and protects against pathogenic microorganisms. This impregnation of the material is carried out at the final stage of finishing [4].

Teflon coating (Teflon) gives the material water-repellent and stain-proof properties.

PU/TPU-polyurethane coating (transparent), which provides waterproof and windproof properties of the material. It is applied on the back side. PU coating is used to improve water resistance and moisture resistance of the fabric.

PU MILKY-coating is a polyurethane coating, which makes the fabric less transparent (reduces the degree of transparency of the fabric). The coating has a color - white/gray. With this coating, the material is not vapor permeable ("does not breathe").

Silver - internal coating of silver color, which keeps the temperature and creates the effect of "thermos". This coating is waterproof and provides sun protection.

TPU. Breathable - polyurethane coating in the form of a porous film, where due to the small pores the material wicks away moisture and is vapor permeable

PVC (polyvinyl chloride) - inner dense rubberized coating that provides complete water resistance of the fabric. It has low thermal and electrical conductivity, high fire resistance and resistance to many chemical reagents [5].

A special group of fabrics for sportswear includes membrane fabrics with different impregnations. In turn, membrane fabrics are divided into three types: porous, nonporous, combined.

Pore (microporous - mPU, PTFE), are shown in Figure 1. The membrane film consists of microscopic pores that are smaller than a drop of water, but larger than a water molecule. Thus, only water vapor passes through the material. Membrane micropores can accumulate dust, dirt or detergent, which affects the ability of the fabric to pass through water vapor. Pore-free membranes have been developed to eliminate this disadvantage [5,3].

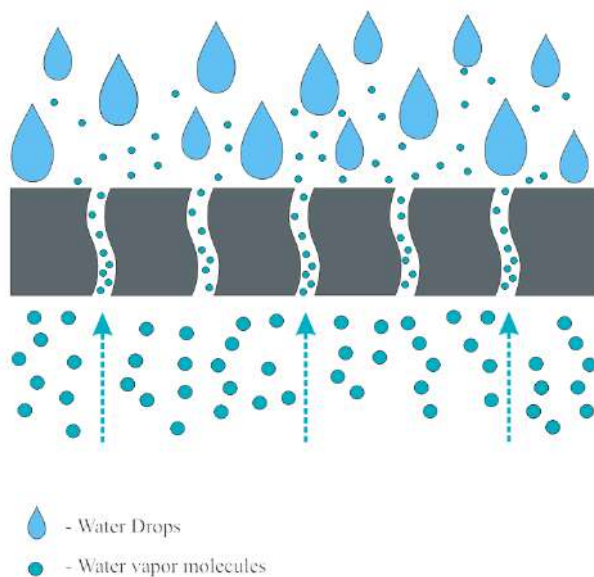

Figure 1 - Pore (microporous) membrane

The flameless (hydrophilic TPE,TPU,PU) membranes are made on a polyurethane or copolyester base. Water vapor is carried away physically and mechanically - hydrophilic zones

resembling channels are embedded on the inside of the membrane film (Fig. 2). The zones are filled with water vapor and, due to the difference in pressure, are removed to the outside.

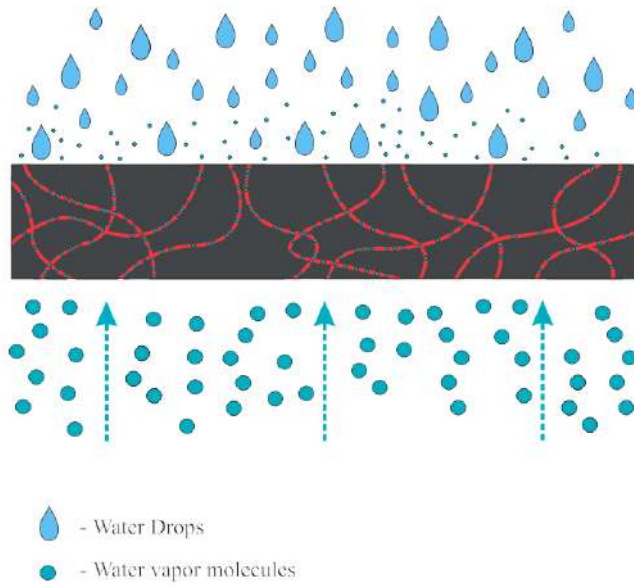

Figure 2 - Flameless (hydrophilic) membrane

Combined (biocomponent ePTFE) - combining a microporous membrane with a hydrophilic membrane (Fig. 3). This combination increases the strength of the membrane and its hygienic properties[5,7].

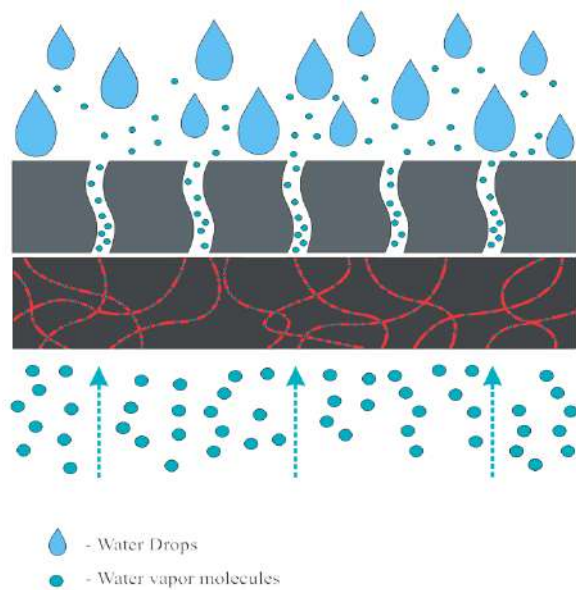

Figure 3 - Combined (biocomponent) membranem

An example of a combination of modern materials with a membrane is the Softshell fabric. Softshell material is a knitted three-layer membrane fabric, where the top layer has a high index of wear resistance, and the inner pile surface due to the air space (closed pores filled with air) provides thermal protection [3].

Systematized indicators of the characteristics of membranes of different types are presented in Table 2.

Table 2 - Membrane material characteristics

Type of material	Water impermeability mm.w.s.	Vapor permeability m2 x 24h	Temperature
Microporous	7000-15000	5000-15000	-20/-25 C°
Hydrophilic	7000-20000	3000-10000	-15 C°
Biocomponent	>15000	>10000	-25/-30 C°

Various treatments and coatings can be applied to the material in combination with each other. Their variability varies and depends on the consumer's requirements for the product. For example, WR Breathable Antistatic is a breathable membrane with a water-repellent finish with an antistatic effect.

For all important indicators of the quality of the material is set their normative (basic) values, in accordance with which the choice of material for the product. For this purpose the normative and technical documents are used: GOST and data of the TSNIISP. In the standards presented there is no variation of quality indicators of climatic conditions that is very important when selecting fabrics for winter sportswear.

Garment companies, for the manufacture of outerwear sportswear, it is necessary to have a formed database of properties and quality indicators of raincoat materials. The use of arrays of data in the development of new models of products will reduce the time spent on the selection of material.

A further hypothesis of our research is based on the possibility of selecting the material and its processing to ensure the necessary and demanded function of the product. Taking into account all the features of the package of materials will allow you to rationally design sportswear that meets the requirements of the consumer. To solve this problem, a database of material package variants for winter sports kits is being developed.

The structure of the first level of the database includes a set of nomenclatures of protective functions of products or kits. On the second level (Fig.4) a package of materials for the product is selected depending on the selected or designated functions. To fill the second level, we studied the information about the existing materials used in the manufacture of ski suits.

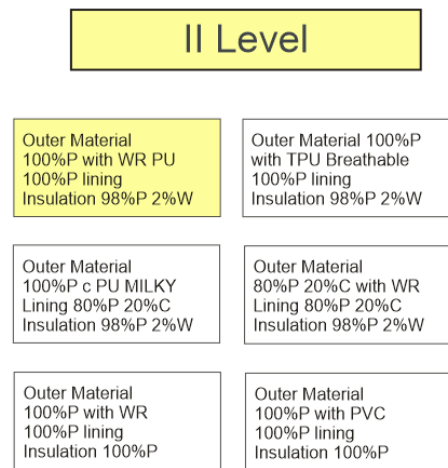

Figure 4 - Structure of Level II

The third level structure provides options for design solutions in accordance with the selected functions and selected package of materials and will contain design options in the form of sketches and technical drawings.

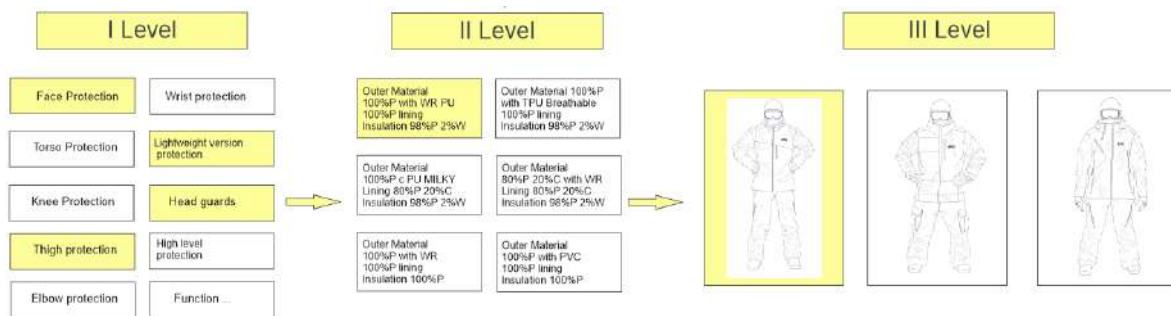

Figure 5 - Database levels

Each subsequent level of the developed database (Fig. 5) depends on the previous one, which allows to speak about successive development of technical solutions of the set on the basis of synthesis and analysis of the previous information. The formed databases of each level in one program will allow to give to the consumer the possibility to choose the characteristics of the product depending on individual needs.

In order to complete a database for selecting a package of materials for articles intended for winter sports, the article analyzes the range of materials for the specified purpose, identifies options for modifying and enhancing their properties by finishing and coating, reviewed the three types of membrane fabrics, their features and purpose. This information is systematized and presented in the form of elements of the second level of the database, where the initial information (first level information) is the nomenclature of protective functions of the product.

Bibliography

1. Smirnova D.S., Kryuchkova A.A., Getmantseva V.V. The study of design features of the suit for protection from the cold in the Arctic and the Arctic shelf / In the Proceedings of the All-Russian Conference of young researchers with international participation: Social and humanitarian problems of education and professional self-realization (Social Engineer - 2019). - 2019. - C. 325-327.

2. Khuzina L.M. Polymeric materials in the production of sportswear // Bulletin of Kazan Technological University - 2012 - Vol.15 - No.18 - p.171-173.
3. Review of the market of clothing sets for protection from the cold in the Arctic and the Arctic shelf / V.V. Getmantseva, Yu.O. Kobernik, A.A. Kryuchkova, D.S. Smirnova // Costumology. 2021. T. 6. № 2.
4. Hisamieva L.G., Usmanova E.D., Gazizov I.S. Research of ergonomic properties of two-layered fabrics with polyurethane membrane coating in order to design of sports riding clothes//Vesnik of Kazan Technological University - 2010 - № 10 - p.673-675.
5. Bobikova A.A. Characteristics of the assortment of raw materials and materials for the manufacture of sportswear // Green corridor - 2017 - №1(1) - p.21-23
6. Patent №2747763 Russian Federation, IPC D06M 10/00 (2006.01), A61L 2/10 (2006.1), A61L 101/02 (2006.1). Method of imparting antibacterial properties to the textile material for sportswear: №2021106687: applied for 15.03.2021: promulgated on 13.05.2021 Bulletin №14/ Makhtey E.V. - 9 p.
7. TextileSpace landmark in the world of textiles. - Text: electronic// What you need to know about waterproof fabrics: [<https://textileSpace.ru>]. - URL: <https://textileSpace.ru/catalog/clothes/chto-nuzhno-znat-o-vodonepronitsaemih-tkanyah> (accessed 18.01.2022).

**THE PROCESS OF EARLY AND PRESCHOOL EDUCATION; OBSTRUCTIVE
AND CONTRIBUTING FACTORS**

Nino Kitoshvili, Tamar Chakvetadze

**PhD student in Applied Social Psychology at Tbilisi State University, Assistant Professor
at Alte University, Tbilisi , Georgia**

Kindergarten "Bunbare" - Founder and Director, Tbilisi, Georgia

Abstract

The education of the next generation is a prerequisite for the development of society and thus, the main goal of society. From the very first years of life, the family and the kindergarten take care of the development of the child's social and emotional skills. The ability to establish healthy communication with peers provides a solid foundation for a child to the next level of education, and it is believed that the success of early education and the developmental process contributes to the long-term bio-psycho-social well-being and economic growth of both the child and society as a whole. Play is a child's main occupation, and education theories emphasize the role of play and physical activity in preschool education. Selected pedagogical methods and an education program tailored to the child's needs helps with developing their social and emotional skills. Preschool education in Georgia is not compulsory, systematized and optimized; Kindergartens have different educational programs and different distributions of outdoor and indoor spatial activities. As a result, private and public kindergarten children have different social and emotional skills for school-age education and different backgrounds for schooling. The study was interested in identifying the factors hindering and contributing to the preschool and early education process and aimed to emphasize the importance of outdoor spatial activities in the process of education. There were analyzed relevant scientific literature, reports, documents and expert interviews during the research process. As a result, the study identified the factors hindering and facilitating the process of early and preschool education, highlighted the importance of external spatial activities in the process of early and preschool education, defined their role in the development of the child and developed recommendations for overcomes challenges in preschool education.

Keywords: pedagogy, play, preschool education, early development

**APPLICATOONS & PARADIGM SHIFT OF SUSTAINABLE SUPPLY CHAIN
MANAGEMENT TOWARDS ACHIEVING A CIRCULAR ECONOMY (CE)**

**Promise Goodness Adeleye, Favour Ifeoma Chibunna, Oladeji Daniel Oladele, Gideon
Oluwaseun Olayioye, Aderemi Timothy Adeleye**

**Department of Agriculture, University of Ilorin P.M.B 1515. Ilorin, Kwara State, Ilorin,
Nigeria**

University of Lagos, Lagos State, Nigeria

Seneca College of Applied Arts and Technology, Toronto Canada

Nigeria Immigration Services (NIS), Lagos State, Nigeria

**Dalian Institute of Chemical Physics, Chinese Academy of Sciences (CAS), Dalian,
China**

Abstract

As the entire globe is yearning for sustainability, there have been many organizations asking for shifting from linear economy towards circular economy if actually we are committed to achieving the mission of 2030 sustainable agenda (SDG) as proposed and endorsed at the United Nations meeting held at Paris, France after the expiration of Millennium Development Goals (MDGs). In the last decades, green and sustainable supply chain management practices have been developed, trying to integrate environmental concerns into organizations by reducing unintended negative consequences on the environment of production and consumption processes. Circular economy (CE) has been seen as instrumental to restoring ecological space to a healthy and habitable environment. Circular economy encourages the practical knowledge and implementation of environmental sustainability by employing the systematic and practical pathways of transforming materials/products/wastes in a way that benefit both the ecology and economic growth and development thereby positively contributing to the GDP. Therefore, circular economy is not merely for the reduction of the use of the environment wastes but rather with the creation of self-sustaining production systems with value-added opportunities with utilization of materials continuously. The paper asserts that an integration of circular economy principles within sustainable supply chain management can provide clear advantages from an environmental point view. Emerging supply chain management challenges and market dynamics are also highlighted and discussed. Therefore, this work presents two major cases from industrial processes (chemical and food), Furthermore, we express both environmental and economic values/ benefits of engaging in circular economy over linear economy. We further state that circular economy possesses high economic benefits for the transformation of wastes to value added materials/wealth that will eventually reduce the unemployment as values are created.

Keywords: Circular Economy, Linear Economy, Sustainability, Environment, Supply Chain Management

**PROPHET MUHAMMAD (PEACE BE UPON HIM) AND SOCIAL WELFARE
ACTIVITIES: A RESEARCH BASED STUDY**

Rehana Kanwal

**P.h.d Research Scholar, Department of Islamic Studies, National College of Business
Administration and Economics, Lahore, Pakistan**

Abstract

Islam is a divine religion that focuses on the prosperity, facilitation and assistance of humanity. The theoretical and practical teachings of Islam convey the same message in order to transform the societies through cooperative interaction. The Holy Prophet Muhammad (PBUH) practically implemented the theoretical teachings of Islam. The life of Muhammad (PBUH) is a complete package of social welfare activities that encompasses welfare activities for humans, animals, plants and even non living things. Hence the Holy Quran says about the Holy Prophet (PBUH) "And we have not sent you, (O Muhammad), except as a mercy to the worlds 1." The social welfare activities of the Holy Prophet (PBUH) have touched every aspect of the life. Some of the activities of the Holy Prophet (PBUH) designed to benefit an individual where as some are designed to benefit groups or societies. In this article social welfare activities of the Prophet Muhammad (Peace Be Upon Him) have been discussed scholarly.

The sirah of the Holy prophet (PUBH) is a complete package of guidance for the whole world in general and specifically for the Muslim world. The approach and logical activities of the Holy prophet (PUBH) not only enables the people to become an active member of the society but also creates strong bonds of human relations through participatory approach. The activities of the holy Prophet (PUBH) also identify the love for humanity, philanthropy and transformation of societies through cooperation and coordination.

Keywords: Prophet Muhammad, Social Welfare Activities, Practical Teachings

**A CRITICAL STUDY OF WESTERN AGENDA
IN THE PERSPECTIVE OF CULTURAL WAR**

Rehana Kanwal

**P.h.d Research Scholar, Department of Islamic Studies, National College of Business
Administration and Economics, Lahore, Pakistan**

Abstract

“Orientalism new or old has many aspects. The scene they show the world has double edges, the picture which is shown to the people does not reveal the fact rather it conceals. Today west in the coalition of NATO, under the supervision of United States depicts the Muslim World by many terms like fundamentalists, terrorists, conservators, backward and suicidal attackers. If one looks into the matter impartially it comes out that west has its own targets. They can be listed as, to create a new culture that suits the present secular and agnostic western civilization and weaken Muslim states by getting control over oil reservoirs. Tightening the clutch of debts and arms embargo. Creating misunderstandings towards Muslim countries particularly neighboring states. Highlighting sectarian differences and propagating it into horrible scenes. Putting economic sanctions by creating a storm in the teacup. Destabilizing Muslim states, by the name of establishing democracy. Banning Muslim raw material and goods to the western markets. This paper is going to unveil this alarming situation and show the true picture of this.”

To conclude it can be said that the roots of civilizational clash between Christian and Islamic identities are very deep. It can be traced out in religious circles in the very initial stages. With the passage of time it developed into many phases and spheres i.e. cultural, defence, scientific fields, economy and much more in the war arsenals. Several complicated reasons can be counted behind this wrestling. One aspect remained always superior and that is spiritual entity as compared to Christianity, towards Islam.

Keywords: Western Agenda, Cultural War, NATO, Economic Sanctions, Fundamentalism and Islamic Bomb.

INDIAN JUDICIARY ON MARITAL RAPE: A STUDY OF EMERGING TRENDS

**Dr Sanskriti Mishra, Assistant Professor, Sharda University, Greater Noida,
Uttar Pradesh, India**

**Bhumika Sharma, Assistant Professor, Sharda University, Greater Noida,
Uttar Pradesh, India**

**Priti Chaudhari, Research Scholar(PhD), Sharda University, Greater Noida,
Uttar Pradesh, India**

Abstract

India is a country of most diverse whether in cultural aspects, religious aspects, social aspects or educational aspects. Marriage is such an social institution which is of equal importance in each and every community and society resides in India. It is a social and sacred institution which ties two families along with two individuals. Our society follows the patriarchal system from ancient times, so it became nature of men to dominate his female partner. This natural phenomenon sometimes gave birth to dark side of this glorious institution. Marital rape is such a dark side of a compatible, valuable and important relation. The latest report of National Family Health Survey (NFHS), India shows that 24.2% Urban married women and 31.6% of Rural married women of age (18-49) years have experienced spousal violence. Though the marital rape is yet not a crime in India, the judiciary is on the way to eliminate this black spot from Indian society. However it is not easy as it includes other aspects on the other side of coin like – the definition, the way to prove or disprove consent and so on. The present article is focused on efforts of Indian judiciary to make a check on this social evil. The cases decided by the Apex Court and various High Courts are studied and analysed to make a view for judicial aspects for the problem. The role of the Courts is appreciable to safeguard the rights of married women of all age groups. A progressive approach has been adopted by them.

Keywords: Indian Penal Code, Marital Rape, Marriage, Woman

**ADVOCATING FOR CULTURAL RIGHTS FOR A RESILIENT CREATIVE AND
CULTURAL INDUSTRIES IN SOUTH AFRICA: THE CASE OF IM4THEARTS
ORGANISATION**

Mr. Kingdom M. Moshounyane

**University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Arts, Department of
Creative Arts, South Africa**

Abstract

The South African Cultural Observatory (SACO) reports that the South African Creative and Cultural Industries (CCIs) were negatively affected by the pandemic. The pandemic revealed many fault lines in the post-democratic creative and cultural industries in South Africa. During the pandemic, the creative and cultural industries needed a unifying voice to highlight the plight of many artists in dire straits. *IM4THEARTS* organisation seems to have brought forth forceful advocacy that is underscored by a cultural rights framework. This organisation seems to have coalesced all other organisations and individuals under one umbrella, around the central idea of artist's rights as human rights. The advocacy work under the campaign *#ArtistsLivesMatter* during the pandemic resulted in initiating Artist's Rights Charter. This paper explores this organization's advocacy work during the pandemic.

Keywords: IM4THEARTS, Creative and Cultural Industries (CCI's), South Africa, Cultural Rights, Human Rights, ArtistsLivesMatter, Artist's Rights Charter

**PARTICIPATORY CITIZENRY IN HIGHER LEARNING INSTITUTIONS: A
SOCIAL TRANSFORMATION MECHANISM TO PROMOTE ACTIVE
PARTICIPATION IN RESEARCH-BASED COMMUNITY ENGAGEMENT**

Gift Tapiwa Marovatsanga

**University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Humanities and Social
Sciences, Department of Creative Arts, South Africa;**

Unathi Kolanisi

University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Department of Consumer Science;

Thembi Kheswa

University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Department of Consumer Science.

Abstract

Research-based community engagement (RbCE) in most higher learning institutions (HLIs) has not yet grasped the best way to truly engage communities as co-knowledge producers, as the practice of treating communities as ‘subjects’ is still observed. This paper recognizes the need to develop alternative approaches to conducting a pragmatic-true-inclusive community-based research engagement to better engage micro-level communities before, during and after RbCE. Using an intrinsic case study, a participatory citizenry-community engagement (PC-CE) framework with an 8-step adaptive research approach for sustainable interventions is proposed. It is a mechanism that recognizes communities as co-creators of knowledge, establishes a two-way beneficial partnership and ensures the sustainability and measurability of Community Engagement outcomes. It encourages transdisciplinary collaboration and stakeholder engagement. It could be used when conducting RbCE for postgraduate and service learning (authentic and work-integrated learning) projects. The role and value of HLIs in the 21st century is becoming more than just to graduate students. HLIs are expected to produce graduates who are able to respond to employer and community needs, and who are able to initiate creative entrepreneurship. Future research should explore how to balance the value of the three pillars (teaching & learning, research & innovation and community engagement) of academia that bear symbiotic constituents.

Keywords: authentic engagement; call and response, community engagement, participatory - citizenry

CULTURAL APPROACHES ABOUT TRADITIONS IN TEACHING LANGUAGE

Dr. Iosefina BLAZSANI-BATTO

**Azerbaijan University of Languages, Baku / Romanian Language Institute, Bucharest,
Romania/ Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, ORCID ID: 0000-0002-7975-3800**

ABSTRACT

Each country has a field of art in its cultural history that reflects the spiritual dimension, worldview, aesthetics and philosophy of life. For the people of Azerbaijan, the collective mind is deeply imprinted and materialized through the skill with which the art of carpet weaving recalls and memorizes secular histories. Due to their high aesthetic value, cheerful rugs, decorated with various patterns and signs, are used to decorate the walls and floors of homes. Carpet weaving embodies the aesthetics of harmony, rhythm and color since ancient times, forming a kind of synthesis of certain geographical, economic and social conditions, which later acquired aesthetic value. Azerbaijan, through the art of carpets, tells the story of a community that, in a relatively small area, agglomerates traditions and customs from mountains and alpine meadows, endless forests, steppes, valleys and reaching the Caspian Sea. The artistic thinking of the people was formed in a unique environment, which favored the creative activity of the Azerbaijani population. Therefore, the emphasis is on language learning in communicative contexts, with extensive references to Romanian culture and civilization in comparison with the Azerbaijani ones. The specificity is a didactic approach that values principles of public diplomacy, especially cultural diplomacy. The present research is a qualitative one, that investigates tangible heritage to promote cultural bridges between Romania and Azerbaijan. The methods used to study the chosen topic are participatory observation, document analysis, and narrative research. The case-oriented approach makes the discussion about cultural aspects of communication particularly useful to understand the dynamics of cultural diplomacy. A careful comparative observation between Romania and Azerbaijan describes a symbiotic and similar cultural destiny. The carpet weaving craft has an important role in social communication, affirmation and promotion of cultural identity. Seen as an expression of creativity and identity, the mastery of the rugs, in Romania and in Azerbaijan, is considered a tool to facilitate communication at the societal level, in groups of different ages and social and economic backgrounds and the comparative cultural approach in teaching language is a better way to motivate the students in quickly and pleasurable language acquisition.

Keywords: traditional culture, intangible heritage, confluences, blended learning

EFFECT OF PROJECT BASED LEARNING (PBL) ON THE READING SKILLS

Shahzadi Hina Sain¹, Zohaib Hassan Sain²

¹Beaconhouse Head Office, Subject Specialist

²Pakistan Safety Council, Trainer, 0000-0001-6567-5963

Abstract

The topic was selected to probe the effectiveness of project-based learning on the reading skills of the students. In this case study, the prime objective was to determine the impact of PBL on the year 3 students in the TNS, DHA branch, Lahore, Pakistan. Moreover, understanding students' progress in various ways and become autonomous learners to improve their reading skills. A literature review conducts a meticulous investigation of the research in the same area.

The data was collected through census sampling which enabled the researcher to have authentic data, and details in a short time. The researcher practiced triangulation by comparing a variety of sources which are: running records, reading logs, observations and students' artefacts (reflective journals and writing journals). The study was held for two months in each term. The results prove that project-based learning not only improved their literacy skills but also made them inquisitive and independent learners. Therefore, many surveys and studies conducted before on the secondary level, have proven the findings of this study similar to the one conducted now at the primary level highlighting the scope of the study.

382

Keywords: Autonomous learners, Independent learners, Literacy skills, Project Based Learning, Case study

**CHALLENGES IN QUALITY OF EDUCATION IN HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS (HEIs) OF PAKISTAN**

Zohaib Hassan Sain¹, Shahzadi Hina Sain²

¹Pakistan Safety Council, Trainer, 0000-0001-6567-5963

²Beaconhouse Head Office

Abstract

The purpose of this study is based on exploratory research to identify “Challenges in Quality of Education in HEIs of Pakistan”. Exploratory research approach is used to achieve the objectives of the study in less time and inexpensive means. From the last few years, Pakistan is facing a lot of challenges in education sector such as curriculum, less training institutions, corruption in education, teacher’s behavior, less research work. Emerging issues in education sector are less training institutions and trend towards research work which is essential to follow for the growth and strength of any economy. The purpose of our research is to identify the major challenges in educational sector in Pakistan which the educational sector is suffering from last few years. The researcher used triangulation in order to carry the reliability and validity of the data for results. So, to conduct this triangulation the researcher used questionnaire for the students, questionnaire for the teachers and interviews of the management. . In this regard primary data was collected from the focused group of students using a sample of 100 questionnaires for each university were filled by the students of the selected five universities. This attempt of conducting the research will play an important role in the development of Pakistan. In this research Curriculum, Corruption in education, less training institutions, Teacher’s behavior and less research work are independent variables and Quality of Education is dependent variable. In future, we will research on the solution of these problems. To increase the literacy rate, the Govt. of Pakistan has announced that the education is compulsory for sixteen years old for every citizen.

Keywords: Curriculum, Corruption, Teacher’s Behavior, Research Work

**IMPACT OF GROUP WORK ON LOW-PERFORMING GRADE 12 LEARNERS IN
A SOUTH AFRICAN PROVINCE**

Dr. RK Mahlobo

**Vaal University of Technology, Faculty of Applied and Computer Sciences, ORCID NO:
0000-0002-7020-2957**

Dr. RS Lebelo

**Vaal University of Technology, Faculty of Human Sciences, ORCID NO: 0000-0002-
8051-1569**

Abstract

In 2019 one province in South Africa conducted an annual second school-term intervention programme for Grade 12 mathematics, among other subjects. The intervention was held during school winter recess in June. The target of the intervention was learners performing poorly in mathematics, chosen from low-performing schools (in terms of overall examination results in all subjects). The low-performing schools were spread throughout the province. Two learners were selected from each school. Reputable qualified mathematics teachers were recruited from good-performing schools and tertiary institutions to help the learners with Euclidean Geometry problems. There was no prescription on how the intervention should be done by these experts. Against the background that in general, a literature survey suggests that group work enhances the performance of participants, the researcher specifically wanted to determine if the enhancement applies to an almost homogeneous group of low performers. In most literature surveys, group work usually involves group participants of diverse ability – heterogeneous groups. The researcher was allocated three of the twelve classes the learners were split into. The intervention in the three groups was based purely on group work. Pre- and post-test results were used to establish the impact of the intervention. The quantitative method was used to analyse data. Results of pre-and post-test results did not show any notable improvement in the learner performance. What can be learned from the study is that group work in a homogeneous low-performing group is not as effective as one would wish for.

Keywords: Performance, Group work, Low achievers, Grade 12, Mathematics

**EXPLORING THE POTENTIAL OF DIGITAL GAME-BASED LEARNING: A
STUDY OF THE PERCEPTIONS OF SPANISH BILINGUAL AND EFL PRE-
SERVICE TEACHER IN LIGHT OF THE TPACK MODEL**

Francisco J. Palacios-Hidalgo

<https://orcid.org/0000-0002-4326-209X>

Cristina A. Huertas-Abril

<https://orcid.org/0000-0002-9057-5224>

University of Córdoba, Spain

Abstract

The use of games in formal and nonformal education has been extensively analysed in the scientific literature, and thanks to this, the traditional misconception that the only possible purpose of games is entertainment has been overcome. Among the main findings regarding the educational potential of games, it has been shown that game-based learning (GBL), and in particular digital game-based learning (DGBL), can support other teaching methodologies and facilitate students' learning and skills. However, teachers are required to have the necessary training to implement DGBL, as well as time and technical resources. In this light, the Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK) model may be an interesting option to help teachers acquire the necessary training for an efficient use of DGBL. This model considers that teachers need to have specific knowledge of their discipline, methodological strategies to enhance students' learning, and technologies they can use in the classroom for an efficient teaching practice. Indeed, specific applications of the TPACK model have been studied in the field of DGBL, which the clear relationship between the two. Considering this, this exploratory study analyses the perceptions of a group of Spanish bilingual and EFL pre-service teachers regarding the implementation of DGBL in light of the TPACK model. Considering this, this exploratory study analyses the perceptions of a group of Spanish bilingual and EFL pre-service teachers regarding the implementation of DGBL in light of the TPACK model. By following a quantitative approach, findings show positive opinions among participants about the educational potential of games in the bilingual and EFL classroom. By following a quantitative approach, findings show positive opinions among participants about the educational potential of games in the bilingual and EFL classroom. From the study, it can be concluded that universities and teacher education institutions need to include specific scaffolding and training so as to provide future teachers with the necessary knowledge and skills to implement DGBL.

Keywords: Digital Game-Based Learning; Teachers' attitudes; TPACK Model

DEVELOPMENT OF A WOMEN'S BLOUSE OF A COMPLEX STRUCTURALLY VOLUMINOUS SHAPE

Elkina Anastasia Pavlovna¹, Kiseleva Marianna Vladimirovna²

¹ Russian State University. A.N. Kosygin (Technologies. Design. Art), Russia, Moscow, student, ORCID 0000-0003-3616-0340

² Russian State University. A.N. Kosygin (Technologies. Design. Art), Russia, Moscow, candidate of Technical Sciences, ORCID 0000-0001-6160-8288

Abstract

The purpose of the work is to create a product of a complex spatial and constructive form based on a source of inspiration due to various techniques of modeling methods of the basic design of a woman's blouse. A technical sketch of the product was made. In the automated Eleandr system, the basic design of a women's dress with a raglan sleeve for a typical figure was created using the MGUDT method. Next, model lines were applied, in which the shaping elements were modeled. The lower parts of the front and back were separated in a conical way. Based on the basic design of a women's blouse with reliefs and voluminous lower fly-off parts was built and modeled.

After the modeling was completed, the primary sample of the product was cut and made. During the fitting, it was revealed that the shape of the lower flying parts differs from the technical sketch and the source of inspiration. To create the desired volumetric shape of the lower parts of the product during fitting, an additional volume was added by the method of conical dilution.

This method did not give sufficient volume and dilution, so it was decided to look for the shape of the model by draping the fabric. To determine the desired volume, a paper overlay was attached, a piece of fabric was fixed and model lines of the flying parts were applied.

After the draping of the fabric on the mannequin was completed, the details of the back of the product were changed, as well as the design lines of the front and lower parts were changed, a new detail was added to create a smooth one-piece contour of the lower fly-off part. During the work on the lower fly-off parts of the blouse, it was decided to make them overhead parts, and leave the front and back along the hip line of the base volume as a frame. When designing the new MK, some points were taken into account

- The details of the lower parts of the blouse should be cut obliquely
- Duplicated
- Relief lines should be smoother, without sharp curves

As a result, it turned out to achieve the desired volume in the lower mating parts, but in order to achieve a fit in one part of the part and volume in the other part, it is necessary to produce molding using special molds and a press.

Keywords: Women's blouse, lower parts, complex-constructive volumetric shape

**DEVELOPMENT OF A MODEL OF CLOTHES WITH A SLEEVE OF A COMPLEX
CONSTRUCTIVE AND VOLUMETRIC SHAPE**

Kiseleva Marianna Vladimirovna¹, Ryzhova Yulia Ilyinichna²

¹ Senior Lecturer, Russian State University. A.N. Kosygin (Technologies. Design. Art), Russia, Moscow, Modeling and production of clothing, ORCID № 0000-0001-6160-8288

² Student, Russian State University. A.N. Kosygin, (Technologies. Design. Art), Russia, Moscow, Modeling and production of clothing, ORCID № 0000-0002-2902-8141

Abstract

In the collections of modern designers there are unusual complex structural elements. The purpose of the work is to create a product with a sleeve of a complex spatial and constructive shape. The shape of the sleeve is designed using engineering methods. Based on the basic design of a women's dress for a typical figure 170-102-106 with a raglan sleeve built in the Eleandr program, a raglan sleeve with a spherical element was modeled according to the MGUDT method.

On the basic design of the raglan sleeve, the locations of the vertical divisions and the location of the sphere were outlined. The desired sleeve volume has been determined. Based on this, the details were separated from each other. The configuration of the cuts of the parts is determined.

After fitting, making adjustments by the mock-up method and analyzing the details obtained during the construction, it was revealed that in order to obtain a spherical sleeve shape, it was necessary to increase the width of the vertical divisions of the sleeve from two sides, and not just from one in a percentage ratio of 50-50.

As a result of the development, the desired sleeve with a sphere was obtained.

Keywords: Raglan sleeve, Modeling of the sleeve, Complex volumetric shape

**KNOWLEDGE TRANSFER: TEACHING AND LEARNING PROCESS OF BAPEDI
REED PIPES' MUSIC (KIBA), DANCE AND DRUMMING**

Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka

**University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Arts, Department of
Creative Arts, South Africa, ORCID NO: 0000-0002-4652-9490**

Abstract

Numerous reed pipes' music ensembles are found in the Bapedi society, in Greater Sekhukhune District Municipality, Limpopo Province in South Africa. This music genre has unique characteristics. Its vibrant character evokes feelings of bravery and jubilation. Its effect compels action, which can be expressed in bold dance gestures by the performers as well as the stimulated spectators. The universal goal of this music genre is the retention and the preservation of Bapedi people's Local Knowledge System (LKS). This universal goal confutes the notion of the likely loss of culture due to the involvement in the activities of modernity. This paper discusses how knowledge is transferred; the teaching and learning process of music, dance and drumming. The main question the study addressed is: what is the concept of the Bapedi reed pipes' music (kiba)? To achieve the objective of this study, contextual approach was employed, and data was collected through observations, interviews and video recordings of rehearsals and performances during social gatherings. Closer investigation has revealed that the concept of Bapedi reed pipes' music is so construed that it is the group rather than the individual that is of primary importance. The investigation has also shown that no heavy demands are put on any individual; each pipe plays only one note, and the principle of one-note-one-man is applied. It was concluded that when each part is played alone, it is simple enough, and when all parts are played together, the result is rich and impressive.

Keywords: Knowledge, Reed pipes' music, Bapedi society, South Africa, Drumming

**WORKSHOPS OUTDOORS: MEANS OF RESTORATION AMIDST COVID-19
ONLINE MODE**

Ms Santa Stopniece

**PhD of Intercultural Communication (dual citizen of Latvia and Finland), Vice Dean of
Foreign Affairs Suzhou Polytechnic Institute of Agriculture (China)**

Abstract

Amidst global pandemic of COVID-19, online learning and teaching, video conferencing and online meetings are oftentimes treated as the *new normal* (Pacheco, 2021). Students, tutors, employees and supervisors are expected to accept it and perform as effectively as under face to face situation (Peña *et al.*, 2021). However, online mode sustained over periods of longer time, e.g. several months, often results in decreased motivation, lesser ability to concentrate, and general fatigue (Fuentes, 2020).

While exercise programs and other coping methods indoors are being suggested and made available, there is still limited information available on best strategies to alleviate online learning challenges (Barrot, Llenares & del Rosario, 2021). Learning outdoors, when possible and relevant, would offer more comprehensive experience of inquiry and healing effects of environment that offers deep replenishment (Elderedge, 2001; Franco, Shanahan & Fuller, 2017). While outdoors workshop method may not be possible to use under complete lockdown measures, in many circumstances, it is still allowed to meet outdoors and in small groups. These opportunities need to be actively explored and incorporated into learning and work schedule.

Showcasing the experience of Suzhou Polytechnic institute of Agriculture (China), this paper explores the opportunities of outdoors workshops for replenishment amidst lengthy online learning periods. Based on the analysis of the case involving reports and interviews with the international students and tutors, this paper suggests wider use of outdoors workshop method as an approach of maintaining motivation and experiencing the restorative effect of being in the nature. These means of more humane experience could be relevant and creatively applied in a variety of settings, learning situations, and disciplines.

**THE PROBLEM OF CHOICE BETWEEN HIGH-QUALITY TRANSLATION AND
PROFESSIONAL TRANSLATION EDITING.**

Assoc. Prof. Svitlana Zapolskykh, Lect. Vasyl PUZANOV

**Zaporizhzhia National University, Faculty of Foreign Philology, The Department of
English Translation Theory and Practice, Zaporizhzhia, Ukraine**

Abstract

Due to the Covid-19 pandemic, the issue of budgets for business projects has become even tougher. For obvious reasons, HR managers try to save on almost everything [1]. Increasingly, for the translation of large texts, not a team of professional translators is hired, but a professional senior translator and a team of amateur translators. To what extent this approach is efficient and what it is suitable for, we will consider in this abstract. In Ukraine in 2022, a professional translation into and from English costs from 100 to 300 UAH for 1,800 characters, while prices for an amateur translation start at 12 UAH for 1,800 characters. It is easy to calculate that, for example, a project for four professional translators of 10 pages per each will cost 4000 UAH, and a project with one professional translator (he is also the senior translator of the project) cost 1360 UAH. Thus, the savings are 66% of the budget. We see that in terms of cost and time, the option with one senior professional translator looks much more attractive than the traditional option with a group of highly qualified professionals, but what about the quality of that project? A good indicator of the high quality of a translation is its full or conditional compliance with the ISO EN 17100 standard [2]. It was developed to replace the previous ISO EN 15038 and was adopted in 2015. According to this standard, at the end of the production process, translated materials are checked by a second translator. This is called bilingual editing. They will check the overall meaning, but also look at it more broadly, making sure it meets the relevant specifications and style guides. Ideally, both translators should act as a special team to achieve the best translation possible. This means sharing ideas back and forth and fixing any mistakes where possible. In the case of a work scheme where there is the senior translator and ordinary translators, bilingual editing is impossible at least for the senior translator part of the project, and this already indicates a significant decrease in the overall quality of the translation. In addition, a senior translator is overloaded with quality checks of large amount of translations from ordinary translators will definitely devote less time and attention to such checks. Thus, we see that translations editing, despite its obvious economic benefits, can only partially compensate the lack of a professional translators team. Such an approach to translation is acceptable only in the case when the accuracy of the translation does not play a decisive role.

References:

1. Daniel Dirks (2020, May) HR Under Pressure to Cut Costs? Know How to Protect What's Important. Gartner. <https://www.gartner.com/smarterwithgartner/hr-under-pressure-to-cut-costs-know-how-to-protect-whats-important>
2. ISO 17100:2015 Translation Services-Requirements for Translation Services. Technical Committee ISO/TC37, 2015.

Keywords: English translation, professional translation, amateur translation, translation project, senior translator, translation editing.

**REFLECTING THE OF EXPLANATION AND UNDERSTANDING AND
INTERPRETATION THE LINK BETWEEN THE PHILOSOPHICAL
HERMENEUTICS OF DASEIN "BEING WEIGHT" MARTIN HEIDEGGER IS A
DIFFERENT STEP THAN "METHODOLOGICAL HERMENEUTICS"**

Vorya Shabrandi

Knowledge of Master of International Relations University of Guilan Iran

<https://orcid.org/0000-0002-6013-2115>

Abstract

In Iran, some have identified *Martin Heidegger* as the world's most important and advanced philosopher of the next century, and even said that the world remains, will remain. We have strongly sanctified *Heidegger* in Iran, but in a philosophical country like England they are not good with his thinking. There is a rumor that he wrote some of *Hitler's* speeches. The first book published by *Heidegger* in Persian was the translation of *seyyed Ahmad Fardid*. From *What is Philosophy?* From March 1953, for the first time an article entitled "From Kant to Heidegger" by *seyyed Ahmad Fardid* in the Magazine of Speech until 1988, the book "What is Philosophy?" *Martin Heidegger* was translated into Persian and made available to Persian -speaking audiences, the name of *Heidegger* repeatedly in Iranian philosophical circles and caused controversy. In other words, at 78 years since Heidegger's introduction to Iranians until the first translation of his work, Heidegger's name was the quotation of Iranian philosophical and intellectual circles without a book published. *Heidegger* is usually considered to be existentialists. This is both true and incorrect. Because, despite the ambiguity of his philosophy and sometimes two -part, it seems that we are faced with a philosopher and a philosophy who makes every effort to protect the ontological or " *Beingology* " position. What is the subject of the who and what his difference with the existentialist philosopher is what we will explain below? This article seeks to present philosophical hermeneutics from *Heidegger's* view, and it has been shown that hermeneutics has entered a different phase of "methodological hermeneutics" with the book "*The Being and Time*". To do this, we have dealt with one of the important books of the book "Being and Time", " exist ". "Dasein" as a being thrown into life and has the abilities to reach the future that is original and original, which requires *Heidegger* to understand and interpret. *Heidegger* is sometimes written by Dasein, sometimes separate and with the Da-Sein distance line. In the first case, Dasein is man because it is open and open to existence. And in the second use, the meaning is still human, but because it is the embodiment of existence. *Heidegger*, when he speaks of Dasein, is the same human being. The literal meaning of the word is: "Being - there", meaning that man is "there - Being " is paying attention to his body. Heidegger entered a phase of his traditional discussion with Heidegger's book "Being and Time". Instead of interpreting and interpreting the text like *Dilthey and Schleier Macker*, Heidegger seeks which interpretation of "valid" and "invalid" and, instead of presenting a "method" to interpret the text, entered a new valley. *Rene Descartes* began to escape the doubt and find a certain point for philosophy of "self" and concluded that "I think, then". As a being who doubts in all things, man is the human being who believes in the mind. So, this person is skeptical, and there is no doubt about being. In his philosophy, Heidegger

examined this man or, according to him, "Dasein". Not from the angle that, like *Rene Descartes*, to find a certain point for his philosophy, but on the basis that he wanted to mean existence. For Heidegger, the "being" that seeks the meaning of being, who is in his own way and is an interpretation and understanding, is "Dasein" himself. So first one has to examine this "Dasein" as a phenomenon. In this field, *Heidegger* was influenced by his master, *Edmund Husserl*. *Heidegger* examines "Dasein" that has been "thrown" or "thrown" into the text of life.

Keywords: Mart Heidegger, methodological hermeneutics, existentialist, Phenomenology, Ontology, Dasein, throwing, Interpretation.

**ANALYSIS OF HISTORICAL ROOTS REASONS OF PUTIN'S ATTACK ON
UKRAINE IN THE FRAMEWORK OF REALISM THEORY (NEW REALISM)
INTERNATIONAL RELATIONS**

Alarm is the largest crisis in Europe during recent decades (World War III)

Vorya Shabrandi

University Of Guilan Iran

Abstract

The war in Ukraine has been accompanied by a wide reaction globally. This is the biggest war that Europe is experiencing after the years after the Cold War. Meanwhile, after three decades of peace in Europe, now the Green Continent has been involved in terrible events that did not last for a long time. In this paper, we will endure the deep roots of this crisis, we can not end before the destruction of Ukraine as well as before falling into the NATO war with Russia, the alarm of the largest crisis in Europe during recent decades (World War III) Let's be. From the beginning of this military invasion that Putin has named it special operations, various analyzes have been presented by political circles and international media, but it seems better to refer to the theory of international relations, the theory of realism (New realism), recent events can be recent events In Ukraine, it analyzed The Russian crisis is rooted in the opposite of Russia and the United States, Russia's behavior in attacking Ukraine is fully compliant with the recommendations and proposals of the supporters of this theory, and the leaders of the country are trying to threaten security threats from the membership of Ukraine in NATO. Military action neutralized by referring to the principles and concepts contained in realism theory can be said Russia's leaders assess the attack on Ukraine in the framework of national interests and confronting the security threats to Russia over decades on Russian security. According to the teachings of this theory, no power does not allow other countries in their geographical boundaries and threaten their security. For example, the United States does not allow Russia or China in Latin America, which is accounted for the United States, seems to be Putin before attacking Ukraine on a hard dilemma or should surrender and their eyes to join Ukraine in NATO. Of course, this action is opposed to Putin's psychological realities, seeking to revive Russia's power in the global passage and does not match the security doctrine of this country, or by attacking Ukraine and resorting to Western countries and to other republics from Russia. Give Russia, the presence of NATO on its security borders does not endure any circumstances and is willing to confront the West at any level. It seems that the continuation of the military route that Putin has been taking, can fully caught the country in the western trap, and insisting on this wrong path, has led to a heavy damage to the Russian economy and most of its isolation in the international arena Bless.

Key words: Vladimir Putin, Russian Federation, Ukraine, NATO, Realism Theory (New Realism), Offensive Realism, Liberalism, International Relations.

COVID-19 PANDEMİSİNİN TURİZM İŞLETMELERİNİN LİKİDİTE ORANLARI ÜZERİNE ETKİSİ

Sabiha Gamze ESİRGEN, Doç. Dr. Günay Deniz DURSUN

**İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Muhasebe ve Denetimi
Yüksek Lisans Öğrencisi**

Beykent Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü

Tüm dünyayı etkisi altına alan çıkan COVID-19, 1 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Wuhan kentinde ilk vaka ile karşılaşılmasıyla birlikte dünya yeni bir bulaşıcı hastalıkla karşı karşıya kalmıştır. COVID-19'un etkilerinin ciddi boyutlara ulaşması ile ülkeler seyahat yasağı getirmiş ve diğer ülkelere olan uçuşlar iptal edilmiştir. Turizm sektörü ülkeler tarafından alınan önemli kısıtlamalar sebebiyle COVID-19'dan en çok etkilenen sektörlerden biri olarak yer almaktadır. Bacasız sanayi olarak da tanımlanan turizm sektörü; istihdama, döviz ithalatına, bölgesel kalkınmaya, üst yapı arzına ve diğer sektörlerin gelişimine katkı sağladığı için önemli bir faaliyet topluluğu olarak kabul edildiğinden hizmet sektöründe önemli bir ekonomik ve sosyal role sahiptir. Bu nedenle ülkeler ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınmayı destekleyen turizm faaliyetlerine büyük önem vermekte ve kriz durumlarında turizme gerekli desteği sağlamaktadır. Ayrıca turizm faaliyetlerinde yaşanabilecek sorunların önüne geçmek için kriz yönetimi ve önleme politikaları uygulamaktadırlar. Ancak savaşlar, doğal afetler, siyasi sorunlar ve salgın hastalıklar gibi durumlar turizm faaliyetlerinin kısmen veya tamamen durmasına neden olmuştur. Sektörün de önemi nedeni ile yapışan bu çalışma, Borsa İstanbul'da işlem gören turizm işletmelerin likiditeleri üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi amacını taşımaktadır. Bu amaçla BIST Turizm endeksi kapsamında faaliyet gösteren 9 şirketin yıllık faaliyet raporları ve finansal tabloları incelenmiş likidite oranları hesaplanarak analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan tüm finansal veri ve bilgiler ilgili sektördeki işletmelerin Kamu Aydınlatma Platformu (KAP) ve kendi web sitelerinden temin edilmiştir. Araştırma verileri 2018-2021 yılları arasında dört yıllık finansal tablolardan elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için alınabilecek finansal önlemler ortaya konulacaktır. Dolayısıyla bu çalışma turizm sektörünün geleceği açısından, sektöre ışık tutacağı ve literatüre katkı sağlayacağı düşüncesiyle önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: COVID-19, BIST, Turizm, Finansal Tablo

**PARANIN YANSIZLIĞI HİPOTEZİ TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİN GEÇERLİ Mİ?
IS THE NEUTRALITY OF MONEY HYPOTHESIS APPLICABLE TO THE
TURKISH ECONOMY?**

Assist. Prof. Süleyman UĞURLU

**ORCID ID: 0000-0001-5942-9379, Karabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, İktisat Politikası, Karabük, Türkiye**

Özet

İktisat yazını içerisinde popüler konulardan olan reel ekonomik değişkenler ile parasal büyüklükler arasındaki etkileşim, çeşitli iktisat okulları arasında farklı şekilde yorumlanmaktadır. Parasal büyüklüklerin reel değişkenleri etkilemeyeceğini savunanlara karşın, etkileyeceğini belirtenler de bulunmaktadır. Bunlardan kimileri zamanın önemine dikkat çekerken, kimileri de uygulanacak politikaların sürpriz olup olmamasına vurgu yapmaktadırlar. Paranın miktar teorisinin bir ifadesi olarak paranın yansızlığı hipotezine göre, reel değişkenler uzun dönemde para arzındaki değişimlerden bağımsız hareket etmektedirler. Bir başka ifade ile para arzındaki değişimler reel değişkenleri değil, sadece nominal değişkenleri etkiler. Birtakım makroekonomik hedeflere ulaşmak amacıyla uygulamaya konulan para politikalarının etkinliği paranın yansızlığı hipotezinin geçerli olup olmaması ile sıkı bir ilişki içerisinde olduğundan, reel gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH) ile para arzı arasındaki ilişkinin etkilerinin ortaya konulması büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı Türkiye’de reel GSYH ile çeşitli para arzı büyüklükleri arasındaki uzun dönemli ilişkinin sonuçlarını ortaya koymaktır. Bu kapsamda çalışmada ilgili konu 1998:Q1-2020:Q4 dönemine ait üçer aylık veriler kullanılarak analiz edilmiştir. Bu amaçla ilk olarak değişkenler arasındaki durağanlık seviyeleri tespit edildikten sonra, uzun dönemli ilişkiyi sınamak için eşbütünleşme analizi yapılmıştır. Westerlund ve Costantini (2009), paranın yansızlığı hipotezinin kabul edilebilmesi için eşbütünleşme analizinde değişkenler arasında herhangi bir eşbütünleşme ilişkisinin bulunmaması gerektiğini belirtmiştir. Elde edilen bulgulara göre eşbütünleşme ilişkisi bulunamamış ve paranın yansız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Paranın Yansızlığı Hipotezi, Türkiye Ekonomisi, Eşbütünleşme.

Abstract

The interaction between real economic variables and monetary aggregates, which is one of the popular topics in the economics literature, is interpreted differently among various economics schools. Although there are those who argue that monetary aggregates do not affect real variables, there are also those who argue the opposite. While some of them draw attention to the importance of time, others emphasize whether the policies to be implemented should be a surprise or not. According to the money neutrality hypothesis as an expression of the quantity theory of money, real variables act independently of changes in the money supply in the long run. In other words, changes in money supply affect only nominal variables, not real variables. It is of great importance to reveal the effects of the relationship between real gross domestic product (GDP) and money supply, since the effectiveness of monetary policies implemented to achieve certain macroeconomic goals is closely related to the validity of the money neutrality hypothesis. Therefore, the aim of this study is to reveal the results of the long-run relationship

between real GDP and various money supply sizes in Turkey. In this context, the relevant subject in the study was analyzed using quarterly data for the period 1998:Q1-2020:Q4. For this purpose, after the stationarity levels between the variables were determined first, cointegration analysis was performed to test the long-term relationship. Westerlund and Costantini (2009) stated that in order to accept the neutrality of money hypothesis, there should be no cointegration relationship between the variables in the cointegration analysis. According to the findings, no cointegration relationship could be found and it was concluded that money is neutral.

Keywords: The Neutrality of Money Hypothesis, The Turkish Economy, Cointegration.

THOMAS MORE'UN ÜTOPYA ESERİNDE SİYASET VE DİN İLİŞKİSİ

Ayman KARA

Arş. Gör. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Siyasal Düşünceler, ORCID: 0000-0002-7493-0150

Özet

More 16. yüzyılda İngiltere’de yaşamış bir devlet adamı ve düşünürdür. Onun dönemi Reform hareketinin yaşandığı dönem olup dinsel anlamda çatışmaların gerçekleştiği bir zaman dilimidir. İngiltere Kralı VIII. Henry’nin Katolik Kilisesi ile yaşadığı sürtüşme ve sonrasında İngiliz Kilisesi’nin Katolik Kilisesi’nden ayrılması, Protestan ve Katolik mezhepleri arasındaki tartışma ve çatışmalar dönemin dinsel sorunlarını yansıtmaktadır. Dinsel çatışmalar siyasal iktidarları da etkilemekte, siyasal iktidarlar dinsel sorunlara göre tavır belirlemektedir. More, yaşadığı dönemin dinsel ve siyasal kargaşa ortamında Ütopya isimli eserini kaleme almıştır. Ütopya “var olmayan yer” anlamına gelmektedir. Düşünür Ütopya eserinde gerçekte var olmayan bir ülkeyi anlatmış, böylece olmasını istediği ideal ortamı tasarlamıştır. Ütopya bir yönüyle siyasal ve toplumsal bir eleştiri olarak da değerlendirilmiştir. Ütopya’da ekonomik ve toplumsal idealler anlatılırken dinsel anlamda da var olması arzulanan bir düzen kurgulanmaktadır. Kilise’nin var olmadığı, insanların Kilise ve din adamlarının aracılığına ihtiyaç duymadan dinlerini yaşadıkları, dinsel baskıların bulunmadığı ve herkesin istediği dini istediği şekilde yaşayabildiği bir ortam bulunmaktadır. Siyaset ve din birbirlerinden kesin olarak ayrılmış, din siyasette bir ölçüt olmaktan çıkarılmıştır. Bu anlamda dönemin siyasetinin din ile iç içe geçmiş olması durumuna eleştirel bir bakış göze çarpmaktadır. Bu çalışmada More’un bulunduğu dönem içerisindeki dinsel çatışmalar ve tartışmalar değerlendirilecek, onun yazdığı Ütopya eserinde ele aldığı din ve siyaset ilişkisi incelenecektir. Ütopya eseri dönemin siyaset ve din ilişkilerine bir eleştiri olarak yazıldığı ve bu dönemdeki siyaset ve din ilişkisi sorunlarına çözüm önerisi sunması sebebiyle önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Thomas More, Ütopya, Kilise, siyasal iktidar

THE RELATIONSHIP OF POLITICS AND RELIGION IN THOMAS MORE'S UTOPIA

Ayman KARA

Kırıkkale University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Political
Science and Public Administration, Political Thought, ORCID: 0000-0002-7493-0150

Abstract

More was a statesman and a thinker who lived in the 16th century in England. His period is the period of the Reform movement, it is a time of religious conflict. The friction between King of England Henry VIII and the Catholic Church and the subsequent separation of the English Church from the Catholic Church, the discussions and conflicts between the Protestant and Catholic sects reflect the religious problems of the period. Religious disagreements also affect political powers and political powers determine their attitudes according to religious problems. More, in the religious and political turmoil of the period he lived in, wrote his work called Utopia. The meaning of Utopia is “the place that does not exist”. Thinker; In his work Utopia, he described a country that did not exist in reality, thus he designed the ideal environment he wanted it to be. Utopia, in a way, it has also been evaluated as a political and social criticism. While explaining economic and social ideals in Utopia, an order that is desired to exist in a religious sense is constructed. There is an occasion where the Church doesn't exist, people live their religion without the need for the intermediary of the Church and the clergymen, there is no religious pressure, and everyone can live the religion they want the way they want. Politics and religion are clearly separated from each other; religion has ceased to be a criterion in politics. In this sense, a critical view on the situation that the politics of the period was intertwined with religion draws attention. In this study; the religious conflicts and debates in More's period will be evaluated, and the relationship between religion and politics in his work Utopia will be examined. Work of utopia; it is important because it was written as a criticism of the politics and religion relations of the period and offers a solution to the problems of politics and religion in this period.

Keywords: Thomas More, Utopia, Church, political power

HİZMET İNOVASYONU İLE TEKRAR SATIN ALMA NİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE DENEYİMSEL PAZARLAMANIN ARACI ROLÜ

Ceylan BOZPOLAT¹

¹Dr.Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Pazarlama, ORCID: 0000-0002-9672-8308

Özet

Turizm sektörünün temel yapı taşı olan otel işletmeleri, sürdürülebilir rekabet gücü motivasyonu ile giderek artan bir şekilde deneyimsel hizmet sunan inovasyonlara yönelmektedir. Bu inovasyonlar turistlerin hizmet deneyimini ve aynı deneyimi tekrar yaşama isteğini etkileyebilmektedir. Mevcut çalışma, otel işletmelerinde hizmet inovasyonunun ve deneyimsel pazarlamanın misafir perspektifli etkilerini ve bunların yeniden satın alma niyeti ile olan ilişkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırma verileri, tripadvisor.com sitesinin Kapadokya bölgesindeki lüks oteller kategorisinde ‘en iyi değeri sunan’ kriterine göre belirlediği sıralamadaki ilk 10 otelin misafirlerine dağıtılacak yapılandırılmış anket aracılığıyla toplanacaktır. Amaçsal örnekleme yöntemi referans alınarak belirlenen bu sıralamadaki otellerin tamamı, deneyimsel hizmet sağlayıcısı olarak nitelendirilmektedir. Nihai olarak en az 400 anket elde edilmesi hedeflenmektedir. Analiz aşamasında hizmet inovasyonu ve deneyimsel pazarlama ifadelerine ilişkin ayrı ayrı açıklayıcı faktör analizi yapılacaktır. Değişkenlerin literatürle tutarlılığı değerlendirildikten sonra ilgili örneklemedeki geçerliliğini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi uygulanacaktır. Kabul edilebilir uyum sağlayan araştırma modelinde deneyimsel pazarlamanın aracı rolü, Baron ve Kenny (1986) ve Hayes ve Preacher (2010)’in yaklaşımları doğrultusunda değerlendirilecektir. Araştırma sonucunda, hizmet inovasyonunun, otel misafirlerinin yeniden satın alma niyetleri ve deneyimsel pazarlamaya ilişkin algıları üzerinde doğrudan olumlu etkisi olabileceği; deneyimsel pazarlamanın da hizmet inovasyonu ve yeniden satın alma niyeti arasındaki ilişkide aracı (tam ve kısmi) role sahip olabileceği tahmin edilmektedir. Bu araştırma gerçek müşteri deneyim değerlendirmelerini içerdiğinden sektör yöneticilerine; müşteri deneyim yönetimi teorisini genişlettiğinden akademisyenlere katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Hizmet İnovasyonu, Deneyimsel Pazarlama, Otel İşletmeleri

**THE INTERMEDIATE ROLE OF EXPERIENTIAL MARKETING IN THE
RELATIONSHIP BETWEEN SERVICE INNOVATION AND RE-PURCHASING
INTENTION**

Ceylan BOZPOLAT¹

¹Asst. Prof. Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Marketing, ORCID: 0000-0002-9672-8308

Abstract

Hotel businesses, which are the basic building blocks of the tourism sector, are increasingly turning to innovations that offer experiential service with the motivation of sustainable competitiveness. These innovations can affect the service experience of tourists and their willingness to experience the same experience again. The present study aims to investigate the effects of service innovation and experiential marketing in hotel businesses from a guest perspective and their relationship with re-purchase intention. Research data will be collected through a structured questionnaire to be distributed to the guests of the top 10 hotels in the ranking determined by tripadvisor.com according to the 'best value' criterion in the luxury hotels category in the Cappadocia region. All of the hotels in this ranking, which are determined by reference to the purposive sampling method, are considered as experiential service providers. Ultimately, it is aimed to obtain at least 400 questionnaires. In the analysis phase, separate explanatory factor analysis will be made regarding the expressions of service innovation and experiential marketing. After evaluating the consistency of the variables with the literature, confirmatory factor analysis will be applied to test the validity of the relevant sample. The mediating role of experiential marketing in an acceptable adaptive research model will be evaluated in line with the approaches of Baron and Kenny (1986) and Hayes and Preacher (2010). As a result of the research, service innovation can have a direct positive effect on hotel guests' re-purchase intentions and perceptions of experiential marketing; It is estimated that experiential marketing may also have a mediating (full and partial) role in the relationship between service innovation and repurchase intention. Since this research includes real customer experience evaluations, to industry executives; it contributes to academics as it expands the theory of customer experience management.

Keywords: Service Innovation, Experiential Marketing, Hotel Businesses

CONSTITUTIONALISM AND CHALLENGES TO DEMOCRACY IN KENYA

MARYAM SUCAAD AHMEDNOOR

ISTANBUL TICARET UNIVERSITY (Master's Student)

Abstract

The African continent has had elusive episodes on constitutionalism and democracy as she struggles amidst violent political turbulence to navigate good governance practices that meet global standards and acceptance. The main objective of this study was to assess “Constitutionalism and Challenges to Democracy in Kenya”. Realist approach coupled with postcolonial theory were adopted to ground the study. This was evidently adduced by the then Kenyan government adoption of the western fronted constitution in 1963 after her independence. The study further established the pattern of governance during the independence wave that swept Africa followed by coups then manipulation of democracy by constitutionally lifting the term limits. Kenya has not yet reached the term limits but has tried to manipulate the constitution through the Building Bridges Initiative that was found to be unconstitutional by the Supreme Court. The political space in post-independence Kenya has been characterized by ethnicity, weak political system, propaganda and weak electoral institutions. Kenya promulgated the Constitution in 2010 that devolved the system of governance. Devolution system in Kenya aims at strengthening institutions and devolving power to the county level thus promoting democracy, good governance and equitable economic development. The 2010 Kenyan constitution domesticates all international treaties and conventions that Kenya has ratified. This is seen in article 2(5) where it provides that general rules of international law shall form part of the law of Kenya. The study concludes that there is a need for strengthening governance structures. The study recommends that constitutional and legal reforms that support democracy and good governance be embraced and the independence of the judiciary upheld.

Keywords: constitutionalism, democracy, governance, elections, devolution

**EVOLUTION OF SOMALILAND PARLIAMENTARY AND LOCAL COUNCIL
ELECTIONS 2021**

ABDIFATAH FAISAL MOHAMED

ISTANBUL TICARET UNIVERSITY (Master's Student)

Abstract

The joint parliament and local council elections that were held on May 31, 2021 were well prepared by the opposite parties and the government. Despite being held under difficult conditions due to the COVID-19 outbreak and infrastructure constraints, these elections exhibited progress along Somaliland's democratic path. A considerably better voter registry was used in comparison to past parliamentary and council elections. The parties and other stakeholders accepted the results of these elections, in which the two opposition parties won seats at the expense of the ruling party at both the parliament and local levels, with political maturity. These elections, on the other hand, also highlighted a number of important areas in which legislative reforms and improved technical measures are needed. Two major modifications have occurred as a result of this. First, the limited political system, in which only three political parties are able to run for office, should be reconsidered. Second, for the first time in Africa, no woman was elected to Parliament, indicating a significant democratic deficiency. It requires Somalilander-led legal steps to ensure female representation in government, as past efforts, including volunteer steps undertaken by political groups, civil society, and international funders, have failed to yield the breakthrough many in Somaliland had hoped for. Furthermore, a political recommitment to the pre-existing statutory electoral timeline is required in order for future elections to be held on time. Streamlining voter registration, dramatically improving voter education, encouraging voting secrecy, training of polling employees, providing clear counting directions, and improving technical measures for vote tabulation are some of the technical measures that might help improve the electoral process.

Keywords: elections, parliamentary, local council

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİN ÖRGÜTSEL BİLGİ PAYLAŞIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

THE EFFECT OF DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS ON ORGANIZATIONAL KNOWLEDGE SHARING

Hakan Vahit ERKUTLU¹, Enes ÖZER²

¹Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yönetim ve Organizasyon,
0000-0003-2441-3603

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yönetim ve
Organizasyon, 0000-0003-0760-896X

Özet

Bu çalışmanın amacı bireylerin demografik özelliklerinin örgüt içerisinde bilgi paylaşımı üzerindeki rolünü araştırmaktır. Bu çalışmanın örneklemini Nevşehir ve Kayseri’de rastlantısal metotla seçilen Organize Sanayi Bölgesinde 420 çalışan oluşturmaktadır. Katılımcıların %59,7’si erkek bireylerden, %40,2’si kadın bireylerden oluşmaktadır. Erkek katılımcıların %57’si evli iken kadın katılımcıların %50’si evlidir. Katılımcılar 33,7 ortalama yaşa sahiptir. Katılımcıların %80’si iş gören unvanında iken %20’si yönetici unvanındadır. Katılımcıların eğitim durumları %36 lisans, %20 lise, %22 ön lisans ve %22 diğer olarak dağılmaktadır. Katılımcılar sektörlerinde 3,7 yıl ortalama kıdem ile çalışmaktadır. Bu verilere istinaden, demografik özelliklerden, yaş, cinsiyet kıdem ve eğitim faktörlerinin bilgi paylaşımı üzerindeki etkilerine bakılan bu çalışmanın sonucu olarak; cinsiyet ve kıdem değişkenlerinin bilgi paylaşımını etkilemediği görülürken eğitim değişkeninin anova testi yapıldığında bilgi paylaşımını olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Yaş değişkeni ise bilgi paylaşımını anlamlı ve pozitif yönde etkilemiş olduğu; anlamlı farklılığın 20 – 29 yaş arası ile 50 -59 yaş arasında ve 30 – 39 yaş aralığı ile 50 – 59 yaş aralığı arasında meydana geldiği yapılan Post-Hoc testi ile tespit edilmiştir. Bununla birlikte yaşın bilgi paylaşımını olumlu yönde etkilediği varsayılabilir. Çalışmanın bulgularına göre elde edilen tüm bulgular ışığında, demografik özelliklerden yaş ve eğitim değişkenlerinin bilgi paylaşımını olumlu yönde etkilediği ancak diğer faktörlerin (cinsiyet ve kıdem) etkisinin görülmediği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Bilgi Paylaşımı, Örgüt, Demografik Özellikler

Abstract

The aim of this study is to investigate the role of demographic characteristics of individuals on information sharing within the organization. The sample of this study consists of 420 employees in the randomly selected Organized Industrial Zone in Nevşehir and Kayseri. 59.7% of the participants are male individuals and 40.2% are female individuals. While 57% of male participants are married, 50% of female participants are married. Participants have an average age of 33.7. While 80% of the participants are in the title of employee, 20% are in the title of manager. Educational status of the participants is 36% undergraduate, 20% high school, 22% associate degree and 22% other. Participants work in their industry with an average seniority of 3.7 years. Based on these data, as a result of this study, the effects of demographic characteristics, age, gender, seniority and education factors on information sharing; While it was seen that the gender and seniority variables did not affect the knowledge sharing, it was seen that the education variable positively affected the knowledge sharing when the anova test was performed. The age variable, on the other hand, had a significant and positive effect on information sharing; It was determined by the Post-Hoc test that there was a significant difference between the ages of 20 - 29 and between the ages of 50 -59 and between the ages of 30 - 39 and 50 - 59 years. However, it can be assumed that age positively affects information sharing. In the light of all the findings obtained according to the findings of the study, it was determined that the demographic characteristics such as age and education variables affected the information sharing positively, but the effect of other factors (gender and seniority) was not observed.

Keywords: Knowledge Sharing, Organization, Demographics

1. GİRİŞ

Bilgi, Platon'un idealar üzerine geliştirdiği kuramdan, modern entelektüel kapital olarak kabul edilmesine, yaşamın temel dinamiği olmaya devam etmektedir (Külcü, 2018; 13). Bilgi kavramının geçmişten günümüze, özellikle de içinde bulunduğumuz dönemin ve modern insanın en önemli kavramlarından biri haline geldiği söylenebilir. Literatürü incelediğimiz zaman, yakın geçmişte en çok kabul görmüş kaynaklar arasında Michael Polanyi'nin "Personal Knowledge Towards a Post-Critical Philosophy" (Polanyi, 1962), ve "The Tacit Dimension" (Polanyi, 1966), eserlerini, Daniel Bell'in "The Coming of Post-Industrial Society" eserini (Bell, 1976), Alvin Toffler'ın "Powershift Knowledge" (Toffler, 1990) eserini, Thomas Davenport ve Laurence Prusak'ın "Working Knowledge" (Davenport ve Prusak, 1998) eserleri ile bilgi yönetimi kavramının oluşmasında katkı sağlayan ve literatürü oluşturan akademisyenlerin yanı sıra bilgi üzerine bir çok yazın ve incelemenin yer aldığı farklı tanımlamalar olduğu görülmektedir.

Bu kapsam hem akademisyenler hem de iş dünyası, yeni bilginin yaratılması, elde edilmesi ve bu bilginin bütün iş süreçlerinde kullanılması ve paylaşılması için nelerin yapılabileceği konusunda çeşitli arayışlar içine girildiği görülmektedir. Özellikle örgüt içi bilgi paylaşımının geliştirilmesiyle rekabet düzeyinin artırılacağı düşüncesi giderek daha kabul görmeye başladı. (Yeniçeri ve Demirel, 2007; 222). Bu nedenle yöneticiler, örgüt içi bilginin paylaşımına her zaman olduğundan daha fazla önem vermeye başladılar. Dolayısıyla bu çalışma örgüt içerisindeki bireylerin değişen demografik özelliklerinin bilgi paylaşımı üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada; demografik özelliklerden, yaş, cinsiyet, eğitim ve kıdem değişkenlerinin örgüt içi bilgi paylaşımı üzerinde anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkinin varlığı incelenmiştir.

1. Kuramsal Çerçeve

1. Bilgi Paylaşımı

Genel kabul görmüş tanımlamalara bakacak olursak, bilgi kavramı TDK Güncel Türkçe Sözlükte, öğrenme, gözlem veya araştırma biçimiyle kazanılan ve insan aklının erebileceği olgu, gerçek, malumat ve ilkelerin bütünü şeklinde tanımlanmaktadır (TDK 2022). Benzer bir tanımlama da Seçkin ve Demirel aktarımına göre Davenport ve Prusak tarafından "bir düzen içerisinde meydana gelen deneyimlerin, değerlerin, uzman kişi görüşlerine farklı ve yeni bir görüş kazandırarak yeni deneyimlerin ve enformasyonun değerlendirilerek anlamlı bir biçim kazandırılması sürecidir." şeklinde yapılmıştır (Demirel ve Seçkin, 2008; 190).

Bilgi paylaşımı temel olarak bilgiyi örgütteki diğer çalışanlara açıklama davranışdır. Bireyler arasındaki bilgi paylaşımı, bir bireyin sahip olduğu bilginin diğer bireyler tarafından anlaşılabilir, özümsenebilen ve kullanılabilir bir hale gelme sürecidir. "Paylaşma" kavramıyla ifade edilen, bireyin sahip olduğu bilgiyi başkalarının kullanabileceği şekilde sunması, bilgiye sahip olan bireyin bilinçli bir çabası içerdiği anlamına gelmektedir (Erdemir Ergün, 2021; 29).

Köseoğlu ve arkadaşlarına göre bilgi paylaşımını etkileyen bireysel faktörler bulunmaktadır (Köseoğlu vd., 2011 s. 221);

- Bilgi paylaşımı için zaman yetersizliği
- Bilgi paylaşımının tam olarak benimsenmemesi
- Sahip olunan bilginin farkına varamama ve ifade edememe
- Bilginin doğru kullanımına yönelik güvensizlik

- Örgüt üyelerinin iş güvenliğini tehlikeye atma endişesi
- Bireylerin kültür, değer ve inançlardaki farklılıklar
- Bireylerin kıdem farklılıkları
- Bireylerin eğitim düzeyindeki farklılıklar
- Bireylerin yaş ve cinsiyet farklılıkları

Köseoğlu ve arkadaşlarının çalışmalarında da yer verdiği üzere bireylerin kıdem, eğitim yaş ve cinsiyet farklılıkları bilgi paylaşımını etkileyen unsurlar arasında kendini göstermektedir. Buradan hareketle;

Hipotez 1: Cinsiyet ve Bilgi paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 2: Eğitim ve Bilgi paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3: Kıdem ve Bilgi paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 4: Yaş ve Bilgi paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın örneklemini Nevşehir, Kayseri’de rastlantısal metotla seçilen Organize Sanayi Bölgesinde çalışan 420 çalışan oluşturmaktadır. Bilgi Paylaşımı Ölçeği: İşletmelerde bilgi paylaşımını ölçmek için 14 sorudan oluşan ölçek Zhining Wang ve Nianxin Wang adlı yazarların “knowledge sharing, innovation and firm performance” kullanılmıştır. Çalışmada kullandığımız ölçek ise, belirtilen ölçeği baz alarak yapılmış olan Aslan (2014) çalışmasından alınmıştır. Ölçümler beşli Likert tipi ölçekle gerçekleştirilmiştir (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum). Anketin güvenilirlik katsayısı 0.914’tür.

14 ifadeden oluşan bilgi paylaşım ölçeğinin Cronbach’s Alpha güvenilirlik kat sayısı 0,914 olarak bulunmuş ve ölçek iyi derecede güvenilirliğe sahiptir.

Tablo 1: Bilgi paylaşım ölçeğinin güvenilirlik analizi sonuçları:

Cronbach’s Alpha	Madde sayısı
,914	14

Araştırmaya 420 kişi katılmıştır. Katılımcıların %59,7’si erkek bireylerden, %40,2’si kadın bireylerden oluşmaktadır. Erkek katılımcıların %57’si evli iken kadın katılımcıların %50’si evlidir. Katılımcılar 33,7 ortalama yaşa sahiptir. Katılımcıların %80’si iş gören unvanında iken %20’si yönetici unvanındadır. İşletme sektörü dağılımları ise şu şekildedir: %23 tekstil, %18 mobilya, %17 metal sanayi, %13 gıda, %10 kâğıt, %8 otomotiv, %7 plastik-ambalaj %2 savunma sanayi şeklindedir. Eğitim durumları %36 lisans, %20 lise, %22 ön lisans ve %22 diğer olarak dağılmaktadır. Katılımcılar sektörlerinde 3,7 yıl ortalama kıdem ile çalışmaktadır.

3. BULGULAR

Araştırmada yer alan değişkenlere ait Pearson Korelasyon katsayıları Tablo 1’de de yer almaktadır. İkili korelasyon değerlerine bakıldığında yaş ile kıdem arasında pozitif yönlü orta derecede etkili bir ilişki vardır. Yine bilgi paylaşımı ile yaş ve eğitim arasında pozitif bir ilişki görülmektedir.

Tablo 2: Temel değişkenlere ilişkin korelasyon tablosu ^a

Değişkenler	Ortalama	S.Sapma	1	2	3	4
1. Yaş	33,79	8,37				
2. Cinsiyet	1,40	,49		-,087		
3. Eğitim	4,11	1,25		,068	-,054	
4. Kıdem	3,80	3,51		,446**	-,052	-,024
5. Bilgi Paylaşımı	3,86	,67		,244**	-,050	,186** ,078

a n = 420.

** p <.01.

Bu çalışma demografik özelliklerden yaş, cinsiyet, eğitim ve kıdemin bilgi paylaşımı üzerinde etkili olduğu varsayımından hareket etmiştir. Dolayısıyla çalışmanın temel amacı bu ilişkinin varlığını bulmaktır.

3.1. Hipotez 1: Cinsiyet ve Bilgi paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3: T- testi sonuçları ^a

		Varyanların eşitliği için Levene Testi		Ortalamaların eşitliği için t-testi						
		F	Sig.	t	f	Sig. (2-tailed)	Ort.farkı	S.Hata farkı	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
BİLGİ PAYLAŞIMI	Equal variances assumed	1,437	,231	,023	418	,307	,06795	,06645	-,06266	,19857
	Equal variances not assumed			1,014	350,241	,311	,06795	,06699	-,06381	,19971

^a n = 420.

Çalışmanın 1. Hipotezinde; cinsiyet değişkeni ile bilgi paylaşım arasında 0,05 anlam düzeyinde anlamlı bir fark yoktur (p>0.05).

3.2. Hipotez 2: Eğitim ve Bilgi paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 4: Eğitim düzeyi anova testi sonuçları ^a

ANOVA

	Karelerin top.	df	Ort. kare	F	Sig.
Gruplar arasında	9,802	6	1,634	3,811	,001
Gruplar içinde	177,066	413	,429		
Total	186,868	419			

ANOVA anlamlılık değeri 0.05'ten küçük olduğu için H2 hipotezi kabul edilir. Eğitim durumunun bilgi paylaşım ölçeğinde anlamlı bir farklılığı **vardır.**

3.3. Hipotez 3: Kıdem ve Bilgi paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 6: Kıdem anova testi^a

ANOVA

	Karelerin top.	df	Ort. kare	F	Sig.
Gruplar arasında	10,779	25	0,431	0,914	0,587
Gruplar içinde	84,005	178	0,472		
Total	94,784	203			

^a $n = 420$.

* $p < .05$.

** $p < .01$.

*** $p < .001$.

Çalışmanın 3. Hipotezinde; bilgi paylaşım ölçeği ve kıdem arasında 0,05 anlam düzeyinde anlamlı bir fark yoktur ($p > 0.05$).

3.4. Hipotez 4: Yaş ve Bilgi paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 7: Yaş aralığı tanımlayıcı istatistikler

	N	Ortalama İçin 95% Güven aralığı						
		Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Lower Bound	Upper Bound	Minimum	Makimum
0 - 19	3	3,5476	,33756	,19489	2,7091	4,3862	3,29	3,93
20 - 29	144	3,7956	,64696	,05391	3,6891	3,9022	2,21	5,00
30 - 39	178	3,7825	,64238	,04815	3,6875	3,8775	1,93	5,00
40 - 49	72	4,0179	,71235	,08395	3,8505	4,1853	2,14	5,00

50 - 59	21	4,4422	,51933	,11333	4,2058	4,6786	2,79	5,00
60 ve üstü	2	4,7143	,00000	,00000	4,7143	4,7143	4,71	4,71
Toplam	4203,8631	,66782	,03259	3,7990	3,9271	1,93	5,00	

Tablo 8: Yaş grupları anova testi^a

ANOVA

	Karelerin top.	df	Ort. kare	F	Sig.
Gruplar arasında	12,326	5	2,465	5,847	0,000
Gruplar içinde	174,542		414	0,422	
Total	186,868	419			

^a $n = 420$.

* $p < .05$.

** $p < .01$.

*** $p < .001$.

ANOVA anlamlılık değeri 0.05'ten küçük olduğu için H3 hipotezi kabul edilir. Bilgi paylaşım ölçeğinde yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık **vardır**.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Demografik özelliklerden, yaş, cinsiyet kıdem ve eğitim faktörlerinin bilgi paylaşımı üzerindeki etkilerine bakılan bu çalışmanın sonucu olarak; cinsiyet ve kıdem değişkenlerinin bilgi paylaşımını etkilemediği görülürken eğitim değişkeninin anova testi yapıldığında bilgi paylaşımını olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Yaş değişkeni ise bilgi paylaşımını anlamlı ve pozitif yönde etkilemiş olduğu; anlamlı farklılığın 20 – 29 yaş arası ile 50 -59 yaş arasında ve 30 – 39 yaş aralığı ile 50 – 59 yaş aralığı arasında meydana geldiği yapılan Post-Hoc testi ile tespit edilmiştir. Bununla birlikte yaşın bilgi paylaşımını olumlu yönde etkilediği varsayılabilir. Bu çalışma süreci boyunca, elde edilen tüm bulgular ışığında demografik özelliklerden yaş ve eğitim değişkenlerinin bilgi paylaşımını olumlu yönde etkilediğini ve diğer faktörlerin (cinsiyet ve kıdem) etkisinin görülmediği tespit edilmiştir.

Sonuçlar işletme yöneticilerine önemli öneriler getirmektedir. Eğitim düzeyinin artması bilgi paylaşımının artmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla işe alırken eğitimi yüksek olan çalışanların tercih edilmeleri önem arz etmektedir. Ayrıca bilgi paylaşımının önemi konusunda çalışanlara eğitimler verilmesi de göz önüne alınması gereken noktalardan birisidir. Yaş değişkeni de bilgi paylaşımında artırmaktadır. Bu nedenle çalışanları katılımcı bir yönetim tarzı uygulayarak, onların kariyer gelişimlerine olumlu yönde destekler sağlayarak işletmede tutabilmeye çalışmak oldukça önemli bir çalışma ve tutum olarak düşünülebilir. Bu konuda verilebilecek teorik öneriler arasında, bilgi paylaşımının demografik değişkenlere göre nasıl değişim gösterebileceğini araştıran uzamsal çalışmalar yapılması verilebilir. Bu noktada elde edilen bulguların çalışmanın farklı sektörlerde, yaş ve eğitim gruplarında gerçekleştirilip karşılaştırılması önerilebilir. Gerçekleştirilmiş olan bu çalışmanın ise konu ile ilgili

araştırmaların geliştirilmesini destekleyerek, örgütsel davranış literatürüne katkıda bulunacağı söylenebilir.

5. KAYNAKLAR

- Amirhasani, M. Ghorbani, S. and Zahdi, M. Z. (2020). The impact of organizational justice on knowledge sharing in an academic-educational environment. *Scientific Journal of Strategic Management of Organizational Knowledge*, 2 (7): 153-180.
- Bell, D. (1976), *The Coming of Post-Industrial Society*, New York: Basic Books.
- Davenport, T., Prusak, L. (1998) *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*. Massachusetts: Harvard Business School Press.
- Demirel, Y. (2007). Bilgi ve bilgi paylaşımının işletme performansına etkisi üzerine bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5 (2): 101-116.
- Demirel, Y., Seçkin, Z. (2008). Bilgi ve bilgi paylaşımının yenilikçilik üzerine etkileri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (1), 189-202.
- Demirel, Y., Yeniçeri Ö. (2007) “Örgüt İçi Bilgi Paylaşımına Yönelik Bireysel Ve Örgütsel Engeller Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, 9(12), 222.
- Erendemir Ergün, E. (2021) “Örgütsel Sosyalleşme ile Bilgi Paylaşımı Arasındaki İlişkide Güçlendirici Liderliğin Düzenleyici Rolü”, *Yüksek Lisans Tezi*, Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Karaaslan, A., Özler, D. E. ve Kulaklıoğlu, S. (2009). Örgütsel vatandaşlık davranışı ve bilgi paylaşımı arasındaki ilişkiye yönelik bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11 (2): 135-160.
- Köseoğlu, M. A., Gider, Ö. ve Ocağ, S. (2011). Bilgi paylaşımı tutumunu etkileyen faktörler nelerdir? Bir kamu hastanesi örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (1): 215-243.
- Külcü, Ö. (2018), *Bilgi Kuramı ve Bilgi Yönetimi (Kuramsal Bilginin Oluşumu ve Toplumsal Bilgiye Dönüşümü)*. İstanbul: Hiperlink Yayıncılık.
- Polanyi, M. (1962), *Personal Knowledge Towards a Post-Critical Philosophy*. London: Taylor & Francis.
- Polanyi, M. (1966), *The Tacit Dimension*. New York: Doubleday.
- Toffler, A. (1990), *Powershift Knowledge, Wealth, and Violence at the Edge of the 21st Century*. New York: Bantam Books.
- Türk Dil Kurumu Sözlük, Bilgi, <https://sozluk.gov.tr>, 17 Ocak 2022.

**SYNCHRONISTIC EFFECTS OF DIGITAL TRANSFORMATION ON
INDIGENOUS EDUCATION**

Moses Adeolu AGOI, Ismail Olaniyi MURAINA

Lagos State University of Education, Lagos Nigeria, Orcid Code: <https://orcid.org/0000-0002-8910-2876>

Lagos State University of Education, Lagos Nigeria, Orcid Code: <https://orcid.org/0000-0002-9633-6080>

Abstract

The present century is a chronological showcase of un-precedent changes experienced in educational culture occasioned by dynamic developments in technology. These developments have drastically influenced indigenous education and invariably improved services and operational excellence. There are concrete proves from past research results that digital transformation have a holistic-impact in the overall educational outputs, it means that there is a significant relationship between digital knowledge, digital transformation and technological performance. This paper evaluated the adoption of information and communication technology in the field of education especially indigenous type of education and its engraved importance. The paper also discussed the real-time delivery of digitalized and transformational learning opportunities, impacts and its benefits in education as a whole. Information on the evoking digital status was obtained using descriptive design approach. Questionnaires were administered and collected from 100 respondents among which were teaching and non-teaching staff in the field of education, targeting students and others using online Google form questionnaire instrument. The results obtained in this study established the continuous transforming indigenous education synchronizingly to structure and organize all aspect of the said educational system. Conclusively, recommendations were made to educators, administrators, students and other stakeholders in educational sectors on how to embrace and enhance digital skills to help aid the geometrical performance in technology and that of educational outputs.

Keywords: Synchronous, Digital, Technology, Transformation, Indigenous, Education

IMPACT OF COVID-19 ON GLOBAL TRAVEL AND TOURISM INDUSTRY

CHANDAN PREET KOUR

RESEARCH SCHOLAR, CENTRAL UNIVERSITY OF KASHMIR

Abstract

Recent technology has converted the whole world into one single family. Revolution in field/space transport has minimized the distances and brought the people of world much closer. Such type of progress has promoted the tourist industries in general. Every year lacks of tourists are visiting different world fame historical places and natural beautiful. Flourishment of tourist industries help in understanding each other's culture, social ethics and living standard. Furthermore tourist industries also open the doors of economic flow. But unfortunately widespread of Covid -19 virus has adversely affected the tourist industries. Hotels, restaurants, malls, tourist guides engaged at tourist resort places, houseboat owners and different categories of poor labourers are left jobless/helpless. Adopting the precautionary measures air dashing of flights to each other's country remained suspended due to this virus. Related travel agencies, corporations, companies and firms faced more than 90% loss because of covid-19 ragging. Every year so many tourist spots are being unearthed by the tourist department in different countries which attracts the tourists to visit these newly located places very eagerly but this year due to covid-19 pandemic visitors could not enjoy the trips, thus all their hopes to visit such places dashed into the ground causing huge loss to world economy.

411

Keywords: Impact, Global Travel, Tourism

**EFFECTIVE WAYS OF MODERNIZATION AND INTERNATIONALIZATION OF
EDUCATION IN KAZAKHSTAN**

Aigerim Kosherbayeva, Kosherbayev Rinad, Kantarbayev Zuaz

**Doctor of pedagogical sciences, professor Abai Kazakh national pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan.**

Doctoral student. Abai Kazakh national pedagogical University. Almaty

Master degree. KazArchitectural Academy. Almaty, Kazakhstan

Introduction – On the eve of the 30 th anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan we would like to note: in the economic, scientific and technological progress the education, forming the human capital becomes the main driving force behind the development of society and, therefore, a priority of the national policy of the states. The most important factor determining the long-term development of society in all spheres of life, the main competitive advantage of the state - is the quality of higher education the teachers in particular.

Experimental – The research presented in the paper was carried out through extensive analysis of different higher education policy and planning initiatives towards internationalisation as represented in different official documents.

Results and Discussion – The main results to be presented relate to a) the process of alignment to structural reforms taking place in the European Union or the so-called ‘Bologna Process’, as it has been experienced in Kazakhstan; b) international mobility programs, in particular those aimed at training academic staff and students at universities abroad, such as the prestigious ‘Bolashak’ program, in seeking to prepare them as active and engaged participants in the global world; c) language policy and planning initiatives aiming to construct a trilingual university system and harmonise Kazakh as the national language, Russian as an international language and English as a language of global status. The education system of Kazakhstan is focused on international cooperation. For the solution of problems are developed 4 strategic direction:

- creation of new system of professional development;
- modernization of the content of professional development on the basis of the best Kazakhstan and international experience;
- development of innovative system of professional development of teachers of pedagogical specialties of higher education institutions and colleges;
- creation of conditions of effective functioning of system of the professional development, providing quality of education.

Conclusions – For emerging nations such as Kazakhstan, the internationalisation of education represents economic, cultural and scientific opportunities, as well as necessity. Through critical analysis of the process underway in Kazakhstan as it is documented in policies and planning initiatives, conclusions and comparisons may be drawn in relation to other national contexts and new prospects may be encountered for

Keywords: education, higher education, modernization, international cooperation, development, relationship

**CƏNUBİ QAFQAZIN TƏBİİ VARLIQLARINA VURULAN ZİYAN
GÜNEY KAFKASYA'NIN DOĞASININ ZARARLARI**

Prof.Dr. Qasım Hacıyev

**AMEA Qafqazşünashq İnstitutu Ermənişünashq şöbəsinin müdiri, Bakı Dövlət
Universitetinin professoru, Turan Akademiyasının akademiki.**

Profesör Doktor. Kasım Hacıyev

**ANAS Kafkas Araştırmaları Enstitüsü Ermeni Araştırmaları Bölüm Başkanı, Bakı
Devlet Üniversitesi Profesörü, Turan Akademisi Akademisyeni**

Açar sözlər: Cənubi Qafqaz, Azərbaycan Respublikası, Ermənistan, təbiət.

Azərbaycan Respublikası dünyanın maraqlı bölgələrindən birində, Şərqlə Qərbin qovşağında olan Cənubi Qafqazda yerləşir. Təbii coğrafi şəraitinə, flora və faunasına, iqliminə görə çox maraqlı ölkədir. Qədim tarixə malik olan Azərbaycan Respublikası XX əsrin sonlarında müstəqilliyini bərpa etmişdir. Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində Azərbaycan Respublikasının 20% ərazisi Yuxarı (Dağlıq) Qarabağ regionu və 7 rayonu 30 il işğal altında qalmışdır. İşğal altında olan ərazilərə külli miqdarda ziyan dəymişdir. Belə ki, işğalçılar tarixi abidələrlə bərabər regionun infrastrukturunu da dağıtmışlar. Onlar meşələri qırmış, otlaqları yandırmış, çayları zərərli maddələrlə zəhərləmişlər. İşğaldan azad edildikdən sonra bu ərazilərdə minlərlə çoxillik, qiymətli ağacların kəsildiyinin, ümumi təbiətə dəhşətli zərbə vurulduğunun, zəhərli kimyəvi maddələrin tullantılarının ərazidə basdırılmasının, narkotik bitki plantasiyaların salınmasının şahidi olduq.

Anahtar Kelimələr: Güney Kafkasya, Azərbaycan Cumhuriyeti, Ermenistan, doğa.

Azərbaycan Cumhuriyeti, dünyanın en ilginç bölgələrindən birində, Güney Kafkasya'da, Doğu ile Batı'nın birləştiği yerde yer almaktadır. Doğal coğrafi koşulları, flora ve faunası ve iklimi nedeniyle oldukça ilgi çekici bir ülkedir. Eski bir tarihe sahip olan Azərbaycan Cumhuriyeti, yirminci yüzyılın sonlarında bağımsızlığını yeniden kazanmıştır. Ermeni askeri saldırısı sonucunda Azərbaycan Cumhuriyeti topraklarının %20'si - Yukarı (Dağlık Karabağ) bölgesi ve 7 ilçesi 30 yıldır işgal altındadır. İşgal altındaki topraklar ağır hasar gördü. Böylece işgalçılar, tarihi eserlerin yanı sıra bölgenin altyapısını da yok ettiler. Ormanları kestiler, otlaqları yaktılar, nehirleri zararlı maddelerle zehirlediler.

Kurtuluşdan sonra bu alanlarda binlerce değerli ağacın kesilmesine, genel olarak doğaya verilen büyük zarara, bölgeye zehirli kimyasalların gömülmesine, ilaç tarlalarının kurulmasına tanık olduk. Güney Qafqazın lider devletine çevrilmiş Azərbaycan Respublikası 44 günlük İkinci Qarabağ savaşında qalib gəldikdən sonra da Ermənistan xəyanətkarlıq mövqeyi tutdu. Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı Ermənistan hərbi qüvvələrinin işğal edərək qanunsuz məskunlaşdırdığı erməni əhalini kəndlərdən çıxaran zaman onlara verilən humanitar vaxtdan istifadə edərək evləri və ağacları yandırdılar. Kurtuluşdan sonra bu alanlarda binlerce değerli ağacın kesilmesine, genel olarak doğaya verilen büyük zarara, bölgeye zehirli kimyasalların gömülmesine ve uyuşdurucu sahalarının kurulmasına tanık olduk. Birinci Karabağ Savaşı sırasında Ermeni nüfus, Ermeni ordusu tarafından işğal edilip köylerinden tahliye edildiğinde, kendilerine verilen insani zamanı evlerini ve ağaclarını yakmak için kullandılar. Azərbaycan Respublikasının inkişafına qısqançlıqla yanaşan bir sıra dövlətlərin təhriki ilə Ermənistan hələ də pozuculuq işlərini davam etdirir.

Müharibə zamanı minaladıqları yüzlərlə hektar ərazinin mina xəritələrini verməkdə imtina edir, tezliklə təmizlənməsinə, abad yaşayış məskənlərinə çevrilməsinə mane olur. Bütün bu məsələlərin tarixi-siyasi mahiyyətini və dəyən zərəri aşağıdakı tezislər əsasında hərtərəfli və konkret şərh etmək olar: Savaş sırasında mayınladıqları yüzlerce hektarlık araziye mayın haritaları vermeyi reddederek temizlenmelerini ve müreffeh yerleşim yerlerine dönüştürülmesini engelliyor. Bütün bu meselelerin tarihi ve siyasi özü ve zararları, aşağıdaki tezler temelinde kapsamlı ve somut olarak yorumlanabilir:

1. Ermənistanın Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzü zamanı böyük dağıntılar baş vermişdir.
2. Ermənistanın Azərbaycan Respublikasına hərbi təcavüzü ilə baş verən birinci Qarabağ müharibəsində maddi dəyərləri müəyyən etmək mümkün olmayan yüzlərlə tarix və mədəniyyət abidəsi dağıdılmışdır.
3. Birinci Qarabağ müharibəsində Azərbaycan Respublikasına milyardlarla ABŞ dolları dəyərində maddi ziyan dəymişdir.
4. İşğal olunmuş ərazilərdə Azərbaycanın fauna-florasına və ekoloji durumuna da ciddi ziyan dəymişdir.
5. Separatçılar tərəfindən idarə olunan “Dağlıq Qarabağ Respublikası”nda təbiətin qorunması ilə bağlı hər hansı beynəlxalq konvensiyaların yerinə yetirilməsi üçün beynəlxalq təşkilatlar qarşısında heç bir məsuliyyət daşmamışdır.
6. Azərbaycan Respublikasının ərazilərinin 20 %-ni işğal etmiş Ermənistan ölkəmizin təbiətinə ziyan vurmaqla yanaşı, Cənubi Qafqazın da təbii aləminə də böyük təhdidlər, ciddi təhlükələr və problemlər yaratmışdır.
7. Dünya ictimaiyyəti, qlobal xarakter daşıyan sosial, mədəni, ekoloji problemləri həll etmək yolunda ciddi maneə olan Ermənistanın Cənubi Qafqaz regionunda separatçılığına qarşı ciddi mübarizədə haqlı tərəf olan Azərbaycana dəstək olmalıdır.

1. Ermenistan'ın Azerbaycan Cumhuriyeti'ne yönelik saldırısı sırasında büyük bir yıkım yaşandı.
2. Ermenistan'ın Azerbaycan Cumhuriyeti'ne askeri saldırısının yol açtığı birinci Karabağ savaşında, maddi değerleri tespit edilemeyen yüzlerce tarihi ve kültürel eser yıkılmıştır.
3. Birinci Karabağ Savaşı'nda Azerbaycan Cumhuriyeti milyarlarca ABD doları maddi zarara uğramıştır.
4. İşgal altındaki topraklarda Azerbaycan'ın faunası, florası ve ekolojik durumu da ciddi şekilde zarar görmüştür.
5. Ayrılıkçıların yönetimindeki Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nde, doğanın korunmasına ilişkin herhangi bir uluslararası sözleşmenin uygulanması konusunda uluslararası kuruluşlara karşı herhangi bir sorumluluk üstlenmemiştir.
6. Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarının %20'sini işgal eden Ermenistan, ülkemizin doğasına zarar vermekle kalmamış, Güney Kafkasya'nın doğal dünyası için de büyük tehditler, ciddi tehditler ve sorunlar yaratmıştır.
7. Dünya toplumu, küresel sosyal, kültürel ve çevresel sorunların çözülmesinin önünde ciddi bir engel olan Güney Kafkasya bölgesinde Ermeni ayrılıkçılığına karşı verilen ciddi mücadelede haklı bir taraf olan Azerbaycan'a destek vermelidir.

**AFGHAN REFUGEE IN INDIA: THEIR LIFE AND MISERABLE CONDITIONS
AND LEGAL AIDS**

Dewa Safi

School of international Studies, Jawaharlal Nehru University/ New Delhi

Abstract

More than 30,000 Afghan families have abandoned their homes owing to large-scale hostilities and sought asylum in India's capital city over the previous two and a half decades. Many individuals from other countries call Delhi home, but Afghans have a unique affinity with India and its capital. To understand why, we must look back at the two countries' histories, both ancient and modern. In India, the UNHCR has roughly 11,000 Afghan refugees registered; the most of them live in Delhi and the surrounding areas. In Delhi, the refugees encounter numerous challenges. Protecting these Afghan refugees should be a top priority for the Indian government and the UNHCR. While the UNHCR's recognition of China and Afghan refugees is immensely appreciated, the Indian government must be attentive to their plight in Delhi and guarantee that recognition, registration, residential permits, and leave permits are obtained without undue cost, delay, or corruption. The resettlement programme for Afghan refugees in Delhi must also be expanded and prioritised, especially among large resettlement countries like the United States, without discrimination based on culture, language, or religion. Protection and aid to the most vulnerable members of society would be difficult to achieve and resolve without effective and timely protection procedures and proper community support systems in place.

415

Keywords: Afghan refugees; UNHCR; life of refugees; vulnerable section; resettlement program; community support

STATUS OF THIRD MOLAR TOOTH ERUPTION BETWEEN TRIBAL AND NON-TRIBAL GROUPS: A STUDY OF BASTAR DISTRICT, CHHATTISGARH

Konuri Ravi Kumar, Swapan Kumar Kolay

Research Scholar, School of Anthropology & Tribal Studies, Shaheed Mahendra Karma Vishwavidyalaya, Bastar, Jagdalpur:494001, District Bastar, Chhattisgarh

Professor & Head, School of Anthropology & Tribal Studies, Shaheed Mahendra Karma Vishwavidyalaya, Bastar, Jagdalpur: 494001, District Bastar, Chhattisgarh

Abstract

This study was carried out in the Tribal and Non-tribal population in eight villages under Bakavand block of Bastar district of Chhattisgarh with the objective of comparing the pattern of third molar eruption. A total of 409 individuals aged between 18 to 50 years were examined for third molar eruption and dental probe, mouth mirror, torch light, measuring tape and vernier caliper used for all suspected cases followed by genealogy, interview by structured and pre tested schedule, FGDs, and case study etc. Results revealed that there was higher rate of third molar eruption in Non-tribal individuals (6.5%) when compared with the Tribal populations (2.9%). It could be demonstrated that third molar eruption increasing is more of a problem of Non-tribal than the Tribal. Civilization and change of diet seemed to be responsible for the observed differences in third molar eruption in both the groups in Bastar district of Chhattisgarh. This study also revealed that decreasing eruption of lower third molar and vertical eruption of upper third molar was the commonest respectively in both groups.

Keywords: Tribal, Non-tribal, Third molar, Civilization, Change of diet.

**ELABORATION AND CHARACTERIZATION OF MEMBRANE SUPPORTS FROM
LOCAL CLAYS OF THE OURIKA-MOROCCO REGION**

BOUTALEB Mouhssine¹, WAQIF Mohamed^{2,3}, TABIT Kamal³

**Faculty Of Science And Technology - Cadi Ayyad University, Synthesis and
characterization techniques**

Abstract

As part of this work, we seek to characterize the clays of the OURIKA and ZARABA regions, and the mixtures between the two, with the aim of using them in the production of low-cost ceramic membranes. For this, the raw materials and its mixtures are calcined at 900°C, 1000°C and 1100°C, and characterization analyzes of X-ray fluorescence, IR, DRX, ATD-ATG, SEM, plastic limit, particle size, calcimirate, loss on ignition, permeability, and mechanical stresses were studied.

These analyzes showed that the raw materials are essentially made up of quartz and alumina with the appearance of the anorthite phase from 900°C, and the growth of this phase with an increase in the sintering temperature, which confers materials with high mechanical properties (between 61 and 257.68 MPa).

The particle size distribution of the two samples shows that clay and silt are the main elements in the raw material, the sandy phase represents only 1.3 in OURIKA clay and 0.1 in Zaraba which gives the clay paste a plasticity index between 19 and 28. The membrane supports have a porosity varies between 1.7% and 11.38% created by the decomposition of carbonates, and a permeability between 50 and 1542.5 L/h.m². Bar, indeed these membrane supports can be used in the filtration of wastewater with the increase of its porosity by pore-forming elements, which will be the subject of the second part of this study.

Keywords: Characterization of clay, membrane support, ceramic permeability

BLUE ECOSYSTEM IN LINE WITH SUSTAINABLE GOALS

Dr. Ghanshyam Barman

C G P I T, Uka Tarsadia University, India, ORCID NO.: 0000-0002-2611-0801

Abstract

Oceans were the source of life on earth. Early civilizations on the earth were developed near water bodies. 2/3 part of earth is covered by water. 45% of our population depends upon water for their livelihood. Oceans play an important role for the existence of life on earth. The emission of harmful gases by ever-growing quest to excel in industrial development led to environmental degradation. The ocean regulates drives and controls the earth's system which makes life to continue on earth. The rainwater caused by monsoon, water cycle, weather system, climate, sea coast, food for us, and the life gas oxygen in the air for breathing, are all based upon the sea. Sustainable system for growth, development and progress is essential global resource and important for green future. The continuous deterioration of blue ecosystem due to pollution, and led to ocean acidification was reversed and controlled during covid time was helpful to revive it. The marine ecosystem decides the environment and life on earth. The biodiversity including flora and fauna in water, land and air ecosystems are adversely affected by the pollution and deterioration in the blue ecosystem. Saving our ocean should be a priority. Blue biodiversity is essential for the well being of our planet. Marine biodiversity and ecosystem should be conserved by strict implementation of rules and regulation. No harmful activities should be allowed in marine areas. The fishing, mining and other commercial activities to exploit natural resources in marine need to be continue under close observation and its monitoring. United Nations 17(sustainable development goals) SDGs for sustainable development using green and environment friendly technology and the interactions between the oceans and the humans. In SDG 14: Life below water is an important goal, which will be a game changer in achieving SDG's for a sustainable future.

Keywords: blue ecosystem, oceans, industries, pollution, sustainable development goals,

**SUSTAINABLE AND GREEN ENVIRONMENTAL REMEDIATION OF
WASTEWATER USING AGRO-WASTES**

**Promise Goodness Adeleye, Gideon Oluwaseun Olayioye, Aderemi Timothy Adeleye,
Chuks K. Odoh**

**Department of Agriculture, University of Ilorin P.M.B 1515. Ilorin, Kwara State, Ilorin,
Nigeria**

Nigeria Immigration Services (NIS), Lagos State, Nigeria, ORCID: N/A

**Dalian Institute of Chemical Physics, Chinese Academy of Sciences (CAS), Dalian,
China, ORCID: 0000 0003 0103 5419**

**Dalian Institute of Chemical Physics, Chinese Academy of Sciences (CAS), Dalian,
China, ORCID: N/A**

Abstract

Wastewater can be regarded as one of the major sources of environmental pollution in our society especially when they are left untreated it resulted to various environmental issues that degenerate our health facilities and in turn affect our economy. The rise of emerging contaminants in waters challenges the scientific community and water treatment stakeholders to design a workable, efficient and low-cost solution to address this. In view of this environmentally friendly remediation/ clean up strategies or methods are required. According to sustainable development goals (SDGs) #6 that deals with access to clean water and sanitation there is need for both water resource sectors and government to rise to action to control the issues of wastewater through certain policy on effective discharge as the scientists work on technical way-out to proffer solutions. In view of this, our recent work is directly dealing with sustainable and green environmental remediation of wastewater using agro-wastes. In this work we review systematic pathways of using agro-wastes for remediation of wastewater. In this work we present simple, practical, inexpensive, effective, and environmentally friendly adsorbents that suitable to solve wastewater challenge in our communities and to sustainably achieve circular economy transforming wastes to value-added materials that can generate income through utilization of agro-wastes. In conclusion, we present overall applications of agro wastes and future challenges related to the current tasks. This work presents overviews of different sustainable technologies used to reduce the risk of wastewater in our society.

Keywords: Agriculture, Agro-wastes, wastewater, sustainable development, circular economy, Environment

İSLÂM İNANCI VE FUNDAMENTALİZM (KÖKTENDİNCİLİK)

Mehmet TAŞDELEN

Dr. Öğt. Üyesi, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Kelam ve İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı (Sosyal Bilimler), 0000-0003-3770-0847

Özet

İslâm, Hz. Peygamber'in vahiy yoluyla Allah'tan almış olduğu ve ilk uygulamalarını bizzat kendisinin yaptığı, Müslümanlar tarafından zamanla geliştirilen; insan, ahlak, toplum, devlet ve çevre gibi konularda kendine özgü prensipleri bulunan dinin genel adı olarak tanımlanabilir.

İslâm içerisinde yer alan iman esasları, emir ve yasaklar, ibadet ile ilgili hükümler, muamelat ve toplum hayatına dair kurallar ve ahlakî normlar Allah tarafından insanlığa gönderilmiştir. İslâm, kendisinden önce gelmiş dinlerin hükümlerini de bir araya getirmiş ve kıyamete kadar tüm insanların ve dinlerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir evrenselliğe sahip olmuştur.

İslâm inanç sistemi, insan hayatının tümünü kendisine muhatap alır. Muhatapı insan olan bu dinin anlaşılması ve hayata yansıtılması başta Hz. Peygamber'in uygulamaları ve örnekliliği ile mümkündür. Hz. Peygamberden gördüklerini uygulayan sahabiler de kendinden sonra gelenlere örnek olmuşlardır. İslam dinine girenlerin sayısı arttıkça ve Müslüman coğrafyası genişledikçe İslam'ın Hz. Peygamber ile başlayan uygulamaların anlaşılmasında farklılıklar oluşmaya başlamıştır. Bu farklılıkların çoğu İslâm'ın daha iyi anlaşılması ve yaşanmasında faydalı olmuştur. Çok azı ise İslâm'ı anlama ve anlamlandırma da genel kabulün dışına çıkarak münferit bir şekle bürünmeye başlamıştır. Bu durum Müslümanların geneli tarafından kabul edilmediği gibi İslâm'ın temel prensiplerine ve özellikle de inanç yapısına aykırılık göstermektedir.

Batı dünyasında Hristiyanlığı özüne ve aslına döndürme gayesiyle ortaya çıkan fundamentalizm yani köktendincilik tabiri zamanla farklı alanlar için kullanılmıştır. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren ise Müslümanlar arasından çıkmış kimi fikrî yapılanmalar ve gruplar için de bu kavramın kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Ancak zamanla Müslümanlar ve İslam'ın geneli için kullanılmaya doğru bir temayülün oluşmaya başladığı da gözden kaçmamaktadır. Bunun sebepleri arasında bu kavramın bilinçsiz kullanımı olduğu gibi bir kısım batılı yazar ve düşünce sahiplerinin fundamentalizm, köktendincilik, radikalizm gibi tabirleri bilinçli bir şekilde Müslümanlar için kullanması da sayılabilir. Böylelikle aslında Müslümanlara ait olmayan bu gibi ithal kavramlarla İslâm'ı insan hayatına önem vermemekle, İslâm inancını ve Müslümanları sertliğe, şiddete meyilli olmakla itham ederek İslamiyeti ve Müslümanları kötü gösterme çabaları dikkat çekmektedir.

Bu yaklaşımlarla İslâm inancını anlamaya çalışma ve bu kavramları Müslümanlar için kullanma hem İslâmiyeti doğru bir şekilde anlamamaya hem de ön yargılarla hareket etmeye sebep olduğundan bu tür ön yargılı yaklaşımlardan kaçınmak gerekir.

Anahtar kelimeler: İslâm, İnanç, Fundamentalizm.

ISLAMIC FAITH AND FUNDAMENTALISM

Mehmet TAŞDELEN

Assist. Prof., Gaziantep Islamic Science and Technology University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Kalam and History of Islamic Sects (Social Sciences), 0000-0003-3770-0847

Abstract

Islam can be defined as the general name of the religion that the Prophet received from Allah through revelation and that he made the first practices himself, which was developed over time by Muslims and which has its own principles in matters such as human, morality, society, state and environment.

The principles of faith, orders and prohibitions, provisions regarding worship, rules of conduct and social life and moral norms in Islam were sent to humanity by Allah. Islam has brought together the rules of religions that came before it and has a universality that can meet the needs of all people and religions until the day of judgment.

The Islamic belief system addresses the whole of human life. Understanding and reflecting this religion, whose addressee is human, is possible with the practices and example of the Prophet. Companions who practiced what they saw from the Prophet set an example for those who came after him. As the number of converts to Islam increased and the Muslim geography expanded, differences began to emerge in the understanding of the practices of Islam that started with the Prophet. Many of these differences have been helpful in better understanding and living Islam. Very few of them have started to take an individual form by going beyond the general acceptance in understanding and making sense of Islam. This situation is not accepted by Muslims in general, and it contradicts the basic principles of Islam and especially the structure of belief.

The term fundamentalism, which emerged in the Western world with the aim of returning Christianity to its essence and origin, has been used for different fields over time. Especially since the 1990s, it is seen that this concept has started to be used for some intellectual organizations and groups that emerged among the Muslims. However, it is not overlooked that over time, a tendency to be used for Muslims and Islam in general has started to form. Among the reasons for this is the unconscious use of this concept, as well as the conscious use of terms such as fundamentalism and radicalism by some western writers and thinkers for Muslims. Thus, the efforts to portray Islam and Muslims as bad by accusing Islam of not giving importance to human life, and accusing the Islamic faith and Muslims of being inclined to harshness and violence draw attention with such imported concepts that do not actually belong to Muslims.

Trying to understand the Islamic faith with these approaches and using these concepts for Muslims cause both not understanding Islam correctly and acting with prejudices, so it is necessary to avoid such biased approaches.

Keywords: Islam, Faith, Fundamentalism

TÜRKÇE DEYİMLERLE KİŞİLEŞTİRME SANATI ELDESİ VE SANATSAL ANLATIMDA YARATICI İMGE OLARAK KULLANILMASI

Hikmet GÜNBATTI, Birol Bayram GÜNGÖR

Malatya Bilim ve Sanat Merkezi

Özet

Bu çalışmada, deyimler kullanılarak kişileştirme sanatı elde edilecek ve bunlar sanatsal anlatımda bir imge olarak kullanılacaktır. Önceden belirlenmiş olan mecaz anlamlı deyimlerin anlamları verilecek, daha sonra da bu deyimlerle kişileştirme sanatı elde edilip cümle içinde yaratıcı bir imge olarak kullanılacaktır. Geliştirdiğimiz bu yöntemle elde edilen imgeler, roman, hikâye, masal, şiir, deneme gibi yazınsal edebi türlerde kullanılabilir.

Kişileştirme sanatı yoluyla özgün imgelere dönüşen deyimler, anlatımı daha da renkli hale getirecek, söz konusu imgeler, bütün yazınsal edebi türlerde rahatlıkla kullanılabilir. Çalışmamızda, iki veya daha çok sözcükten meydana gelen mecaz anlamlı deyimlerle kişileştirme sanatı elde edilebileceğini gözlemledik. Mecaz anlamlı deyimler, ana dilde var olmalarına karşın, bu deyimlerle kişileştirme sanatı elde edilip sanatsal anlatılarda yaratıcı imge olarak kullanıldığına yönelik herhangi bir bulguya rastlamadık. İki ya da daha çok sözcükten meydana gelen mecaz anlamlı deyimlerle kişileştirme sanatı eldesinin mümkün olduğu, bunların yaratıcı bir imge olarak sanatsal anlatıda kullanılabilirliği sonucuna ulaştık. Yapılan araştırmalarda, sanatsal anlatılarda çok değişik yollarla imge elde edildiği ve bunların roman, hikâye, masal, mektup, deneme, şiir gibi yazınsal edebi türlerde kullanıldığı görülmektedir. Deyim kullanımıyla kişileştirme sanatı eldesi ve bunların bir imge olarak sanatsal anlatımda kullanılmasına yönelik herhangi bir çalışma henüz yapılmamıştır. Bu konu başlığında herhangi bir bilimsel yayına da rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Deyimler, imge, Türkçe deyimlerle kişileştirme sanatı elde edilmesi ve bunların sanatsal anlatımda birer imge olarak kullanımı

OBTAINING THE ART OF PERSONIFICATION WITH TURKISH IDIOMS AND USING THESE AS IMAGES IN ARTISTIC EXPRESSION

Abstract

In this study, the art of personification will be obtained by using idioms and they will be used as an image in artistic expression. The meanings of the predetermined metaphorical idioms will be given, and then the art of personification will be obtained with these idioms and will be used as a creative image in the sentence. The images obtained with this method can be used in literary genres such as novels, stories, fairy tales, poems and essays. Idioms, which are transformed into original images through the art of personification, will make the expression even more colorful, and these images can be easily used in all literary genres.

In our study, we observed that the art of personification can be achieved with figurative idioms consisting of two or more words. Although metaphorical idioms exist in the mother tongue, we did not find any evidence that the art of personification was obtained with these idioms and used as creative images in artistic narratives. We concluded that it is possible to obtain the art of personification with metaphorical idioms consisting of two or more words, and that they can be used in artistic narrative as a creative image. In our research, we observed that images are obtained in many different ways in artistic narratives and they are used in literary literary genres such as novels, stories, fairy tales, letters, essays and poems. There has not been any study yet on obtaining the art of personification with the use of idioms and using them as an image in artistic expression. No publication has been found on this topic.

Keywords: Turkish idioms, images, literary art through personification, Attaining the art of personification with Turkish idioms

**IMPACT OF HUMAN RESOURCES ON ENTERPRISES SUCH AS TRADE,
SERVICE, GASTRONOMY, TOURISM IN FERIZAJ**

Prof As Dr Aziz Rrexhepi, Besarta Rexhepi Sahatqija

University of Applied Sciences Ferizaj

PhD c St. Kliment Oridski Bitol University Faculty of Hotleris and Tourism in Ohrid

Abstract

With the development of technology, different companies have changed their policies to be leaders in the country where they operate. Everywhere in the world, staff costs and expenses should make up at least 50% of the total budget. Human resource management is important for the recruitment, selection, evaluation and training of employees. So no matter how sophisticated the organization's systems, processes and technology, what guarantees its success are the skills and commitment of employees, especially in this period of Cov 19, where Gross Domestic Product GDP in Tm3 has fallen by 7.25% in 2020 compared to with the previous year Ethical causes are much greater and more complex than being expressed simply through satisfaction, but the importance of motivation should not be underestimated. Motivation cannot be seen, but what is seen is behavior. The motivational process is identifying the needs of people, where the need is the lack, which makes the behavior remove those shortcomings, which can be physiological, psychological and social.

Even today it can not be said that a common strategy has been developed, which would be a model in which companies and governments would find their interests. For this reason I am interested in doing an empirical study on the impact of the satisfaction process on the realization of the goals of business enterprises in the Ferizaj region. Due to the limitations in determining the master's course, I thought that my research would focus on motivation of human resources from trade, service, gastronomy, tourism in the region of Ferizaj.

To survive in such a competitive environment that involves a complex of environmental factors (infrastructure, legislation ...), requires a well-armed human resource structure, capable of meeting these challenges.

Keywords: Human resource, business, job satisfaction, manager ...

CYBER LAW

Anjali

Bhagat Phool Singh Mahila Vishwavidhyalay, Khanpur Ballb

Abstract

Cyber law is any law that applies to the internet and internet related technologies. Cyber law is one of the newest areas of the legal system. This is because internet technology develops at such a rapid pace. Cyber law provides legal protection to the people using internet. This includes both businesses and everyday citizens. Understanding cyber law is of the most important to anyone who uses the internet.

Cyber law has also been referred to as the 'law of the internet'. Cyber law also called IT Law is the law regarding information-technology including computers and internet. It is related to legal informatics and supervises the digital circulation of information, software, information security and e-commerce.

IT law does not consist a separate area of law rather it enclose aspects of contract, intellectual property, privacy and data protection laws. Intellectual property is a key element of IT law.

Importance of Cyber law;

1. It covers all transaction over internet.
2. It keeps eyes on all activities over internet.
3. It touches every action and every reaction in cyberspace.

Cyber law and Intellectual property

An important part of cyber law is intellectual property. Intellectual property can include areas like inventions, literature, music, and businesses. It now includes digital items that are offered over the internet. IP rights related to cyber law generally fall into the following categories;

- Copyright
- Patents
- Trade Secrets
- Contracts
- Privacy
- Employment
- Defamation
- Jurisdiction

ELECTRIC MOBILITY IN INDIA: PROSPECTS AND CHALLENGES

Mr. Anirudh Tyagi, Ms. Snigdha Kuriyal

Student (B.A.L.LB) 3rd Year, 6th Semester, School of Law, Sharda University, Greater Noida, India

Assistant Professor, School of Law, Sharda University, Greater Noida, India

Abstract

The ongoing onus upon the environment continues due to enormous and unplanned industrialisation. The transport sector is one of the major areas leading to the environmental concerns. New and primarily different paths are evolving to offer clean and economic mobility services. Mobility and energy are the two parallel pillars in the journey towards viable transformations. Sustainable, affordable and inclusive approach has been recommended as a solution by the World Economic Forum while adopting smart mobility. Various studies and reports are conducted world-wide suggesting ways to implement Electric Vehicles on road, air or water. The proposed models of Electric Vehicles adoption provide positive impacts for environment, energy and mobility systems and create value for industries and society. India's potential to generate a shared, electric, and connected mobility system is capable of major benefits domestically as well as globally. Thus, Government of India is looking to promote electric mobility as one of the key solutions to reduce carbon emission through her policies. The need is switching to the Electric Mobility in passenger vehicles, beyond privately-owned vehicles. The time calls for radical reworking of energy sources for the transport. The present paper is an attempt to highlight the developments in the Indian system with regard to adoption of Electric Vehicles. The paper aims to explore the international Guidelines in brief and at last proposes suggestions for electric mobility. The study shall be doctrinal, using the secondary data.

Keywords: Electric Mobility, India, Future, Vehicle

**RAPE AND SEXUAL VIOLENCE USED AS A WEAPON OF WAR AND
GENOCIDE: AN EXAMINATION OF THE ROLE OF THE INTERNATIONAL LAW
IN PROSECUTION OF SEXUAL VIOLENCE DURING ARMED CONFLICTS**

Tahir Qureshi

Central of International Legal Studies/ Jawaharlal Nehru University

Abstract

Rape and other forms of sexual violence have been used against civilian populations since the advent of armed conflict. However, recent scholarship within the last few decades proves that rape is not a byproduct of war or a result of transgressions by a few “bad apples,” rather; rape and sexual violence are used as strategic, systematic, and calculated tools of war, ethnic cleansing, and genocide. Rape has also been used as a means of preventing future generations of children of “undesirable” groups from being born. Rape and sexual violence are also used with the purpose of intimidating women and their communities, destroying the social fabric and cohesion of specific groups, and even as a final act of humiliation before killing the victim. In each conflict that is examined in this thesis, sexual violence is used against civilian populations for the specific purpose of genocide. This paper examines the recognition of the sexual violence as an international crime and international mechanism for the prosecution of the accused of sexual violence at the armed conflicts.

427

Keywords: Sexual violence, prosecution, international Criminal Court of Justice

**THE IMPACT OF CASHLESS POLICY ON THE PERFORMANCE OF NIGERIA
FINANCIAL INSTITUTIONS**

Dr. Rita Nneka Udoye

Federal College of Education (Technical), Asaba Delta State Nigeria

Abstract

This study assessed the impact of cashless policy on the performance of Nigeria financial institutions. The study adopted descriptive survey design with the samples of 136 individuals from the bank, schools, and market places selected through purposive sampling techniques. Structured questionnaire developed by the researcher was used for data collection. The instrument was validated by two experts and has the reliability coefficient of 0.78 using Cronbachs' Alpha reliability test. Out of the 136 instruments that was distributed, 129 were retrieved and used for data analysis. Descriptive statistics of mean and standard deviation were used to analyze data collected. The findings of the study revealed that there was high level of awareness on cashless policy tools such as ATM, POS, Mobile banking, Internet banking and Electronic fund transfer; the study equally revealed that the implementation of cashless policy in Nigeria financial institutions has reduced cash related crimes, provides banks with more liquidity for lending to the needy sectors, reduced high operational cost incurred in the cash based economy and increased convenience, more service options and and cheaper access to banking services. The study recommends among others that Federal Government of Nigeria, the Central and Commercial Banks and the banking agents should synchronize their efforts in ensuring the availability of cashless policy tools and reduce excessive charges on some electronic banking channels.

Keywords: Cashless Policy, Performance, Financial Institutions

**GENDER DISCRIMINATION AND WOMEN LAWYERS; A CASE STUDY OF
KARACHI**

Surhan Badar

University of Karachi, Pakistan

Abstract

It's a long history of women being oppressed, from lack of legal rights to limited freedom. Many cultures have long seen women as inferior. In spite of great advances (particularly in education and health), gender disparities continue. South Asian patriarchy values male resource access and economic power. After much deliberation, the researcher concluded that Pakistan had never had a female supreme court judge, despite having had a female prime minister many years ago who was also the country's first Muslim leader, and that this was due to a number of factors. The researcher concluded that the majority of women lawyers are paid less than the minimum wage of Pakistan. Despite the fact that their working hours exceed eight hours per day. In addition, the fact that many female lawyers held multiple master's degrees was noteworthy. Female lawyers face all kinds of Gender discrimination, from being unpaid to facing workplace harassment, sexual assault few of them were even harassed in the courtroom and some don't feel safe practicing criminal law because of the fear of being the easier target with comparison to men. The researcher also came to the conclusion that it appeared throughout the interviews that many female lawyers believed gender-based violence to be the only kind of discrimination.

Keywords: Women Lawyers, Gender discrimination, inequality, wage gape, gender based violence, harassment

**EMBRACING THE REALITIES AND FACTS ABOUT GENDER DYSPHORIA –
SOCIAL AND BEHAVIORAL CHANGE IN SOCIETY**

Maliha Amin

University of Karachi

Abstract

In the present current period embracing the real factors of own self is vital. An individual is essentially considered into two sexes in particular. Yet, not many individuals are still in that frame of mind of uncertainty connected with their own orientation. They are not guaranteed of their own orientation while living in the general public like Pakistan.

It is considered as taboo when a person comes out suffering with gender dysphoria. To talk about this issue and coming out in front of others is near to impossible. People here in Karachi are not ready to accept this fact. This causes a lot of mental health issues in them specially among youth. They are unaware of the fact that seeking wrong information from internet surfing and taking advices from people who lack knowledge.

It is crucial to comprehend and recall that while being transsexual isn't itself an ailment. Many of them have to deal with it because of the widespread stigma and discrimination. Some of them have lost their families, their jobs, their homes and their support and some face harassment, extreme violence and even physical abuse in the society because of intolerance and unacceptance of their existence in the society.

These types of experiences can be challenging for anyone and for some transgender it can lead to anxiety, severe depression, self-harm and other mental health conditions. Living unafraid of separation and viciousness and being upheld and insisted in being what their identity is basic for permitting them to carry on with a sound, safe and satisfying lives. The massive changes into the strategies, regulations and perspectives occurred in the recent years significantly in Karachi Pakistan

**SOCIAL COSTS OF ENERGY CRISIS DURING CORONAVIRUS PANDEMIC AND
RUSSIA-UKRAINE CONFLICT**

**Dr.Marius Savu LOLEA, Dr.Andrea Amalia MINDa, Eng.Andrei SĂRĂCUTĂ-
ARDELEAN**

**Ph.D.,Scientific researcher&teaching, Interest fields: energy, marketing, human
resources, University of Oradea, Romania ORCID I.D. 0000-0002-1592-0913**

**Ph.D, lecturer& researcher, Interest fields: mathematics, informatics, statistics.
University “Babeş – Bolyai” of Cluj Napoca, Department of Engineering Sciences from
City of Reșița, Romania ORCID ID:0000-0001-7219-827X**

**Ph.D. stud., Interest fields: energy management, buildings comfort, Doctoral School in
Engineering Sciences, University of Oradea ORCID ID: 0000-0002-0789-2940**

Abstract

Measures taken by governments and local authorities to stop or limit the intensity of the Covid 19 pandemic had inevitably a strong social impact sustained by the onset of a major energy crisis that has led to rapidly rising energy prices and the domino effect has affected all economic fields and generated massive concerns among the population about the standard of living and the future of the family life. These issues have turned into particularly high social costs. The analysis of these costs is included to this paper in interconnection with the energy crisis that began, a crisis that was recently exacerbated by the new Russian-Ukrainian conflict. As electricity became very expensive during the analysis period and the purchasing power remained constant, the authors conducted an investigation on how Romanians' lives are affected by the increase in energy prices. Data on these prices are taken from the results of transactions on the Energy Exchange from Romania. The social research was conducted through interviews with precise questions and analysis of data from public reports.

Example of social inquiry questions: What do you do for a living and what is your family's income? What is the value of the energy bills you have recently paid for the analysis period; Are you affected by the energy crisis at home, in your family? What about work? How has the energy crisis affected you? Have you reduced your energy consumption to make financial savings? Has the energy crisis affected your workplace? The interviews were conducted on the street, at home or by e-mail. Variable answers were collected on 5 levels.The results were statistically processed and graphically displayed - tables and diagrams, along with the authors' observations. The paper also examined the influence of energy costs on the prices of other products such as staple foods, services or fuels. Among the conclusions attached at the end of the paper we mention that, although in the pandemic the consumption of energy and fuels decreased, the selling prices have risen to the final consumers.

**LABOR MARKET EVOLUTION IN THE PERIOD OF COVID-19 PANDEMIC.
CASE OF ENERGY DOMAIN IN ROMANIA**

**Dr.Marius Savu LOLEA, Dr.Andrea Amalia MINDa, Eng.Andrei SĂRĂCUTĂ-
ARDELEAN**

**Ph.D,Scientific researcher&teaching, Interest fields: energy, marketing, human
resources, University of Oradea, Romania ORCID I.D. 0000-0002-1592-0913**

**Ph.D, lecturer& researcher, Interest fields: mathematics, informatics, statistics.
University “Babeş – Bolyai” of Cluj Napoca, Department of Engineering Sciences from
City of Reşiţa, Romania ORCID ID:0000-0001-7219-827X**

**Ph.D. stud., Interest fields: energy management, buildings comfort, Doctoral School in
Engineering Sciences, University of Oradea ORCID ID: 0000-0002-0789-2940**

Abstract

The paper includes the results of a study regarding the evolution of the labor market in Romania in general, and in the energy field in particular. Why the energy field? Because the biggest energy crisis has started recently since the oil crisis of the 70's of the last century and because now, the energy crisis overlaps with a sanitary, food and humanitarian crisis. Another reason considered important by the authors is that without energy and especially without electricity no economic domain can optimally function and technical progress is not possible. The analysis period is 3 years, between April 2019 and April 2022. This duration coincides with that of the pandemic and partly with the armed conflict from Ukraine. Comparisons were thus made to show the impact of the two serious events on the workforce in various fields of activity. Were noted the differences found between the categories of employees, the number of dismissed workers, the possibility of working from home, the level of salary, etc. Was also studied the possibility of employing Ukrainian refugees who have recently come to Romania, with their professional skills and salary requirements. In many areas of activity, the staff of the companies was fired and the companies went bankrupt. In this context, we analyzed the directions in which the Romanian government helps the dismissed workers and what are the main forms of support. State support consists of financial compensation, retraining in another profession through online courses and finding another job. These situations were statistically processed in the paper and the results were commented by the authors. However, we also identified jobs as home couriers or sellers of information technology products. The number of influencers on social networks has increased among them many artists and singers who have moved their activity in virtual space. A statistical analysis was performed to identify other professional categories more sought after during a Coronavirus pandemic compared to the previous situation. In the energy domain, there were no problems with personnel redundancies because the energy system needs to be operational, even if the demand for electricity was lower during the Coronavirus pandemic. After completing the research, we found that some jobs have no demand in pandemic period while others do. This is the case in hotels and restaurants where restrictions on social distance have made this thing impossible.

**URBAN PLANNING, A STRATEGIC ISSUE FOR AN EFFECTIVE URBAN
MANAGEMENT: THE CASE OF ALGIERS (NORTHERN ALGERIA)**

Feriel Kheira KEBAILI, Amel BAZIZ-BERKANI, Hani Amir AOUISSI

**Laboratoire de recherche et d'étude en aménagement et urbanisme (LREAU), USTHB
Alger.16000, Algerie. ORCID No: 0000-0003-1850-104**

**Laboratoire de recherche et d'étude en aménagement et urbanisme (LREAU), USTHB
Alger.16000, Algerie. ORCID No: 0000-0003-2867-0260**

**Scientific and Technical Research Center on Arid Regions (CRSTRA), Biskra 07000.
Algeria. ORCID No:0000-0003-0010-657X**

Abstract

Since its independence, Algeria has all this time been confronted with challenges related to the growth of large cities and especially the capital Algiers, home of a great spatial dynamic. In order to control its growth, this metropolis has adopted, according to its needs, new instruments to accompany its development and face the various challenges it faces.

Algiers, as the capital of a sovereign country, has been a field of progressive experimentation in which a succession of urban planning plans and instruments has taken place, only in their entirety have they been able to achieve the expected results and objectives which envisaged exploiting future needs, organizing them into programs, organizing sites and mastering the urban development guidelines.

Indeed, urban planning has been marked by weaknesses that have led to ineffective management of urbanization.

Furthermore, in view of the new ambitions of this city, new development strategies have been applied. It is important to take stock of the shortcomings and challenges of this planning and also to question the tools to be developed for an effective urban management.

Keywords: Urban planning, urban management, new strategies, urban planning instruments, urban planning tools

**CREATING DRIP TO MARKET AGRO CORRIDOR (DMAC) FOR REDUCING
WATER FOOTPRINTS IN AGRICULTURE: BEST PRACTICES OF WORLD'S
LARGEST DRIP IRRIGATION PROJECT AT RAMTHAL MAROL, KARNATAKA,
INDIA**

Suresh S, Sandesh N, Manasa Gowda

Project Manager, DMAC EY Bangalore

Project Consultant, DMAC, EY, Bangalore

Project Consultant, Research Scholar, DMAC, EY, Bangalore

Abstract

This paper presents a successful model of micro irrigation with an inbuilt institutional mechanism that ensures knowledge transfer, agronomical support, access to quality inputs and high value market to farmers in arid and semi-arid regions. The model is being implemented at one of the World's Largest Drip Irrigation Site in Bagalkot district of Karnataka¹. It is potentially irrigating 24,000 hectares and benefiting 15,000 farmers. Krishna Bhagya Jal Nigam Limited (KBJNL), one of the Water Corporation of Government of Karnataka conducted a feasibility study on adopting Drip Irrigation and the findings revealed that due to high water use efficiency (WUE) in Drip Irrigation System 12571 Ha can now be irrigated with only 1.43 TMC of water thus saving 1.34TMC of water. The saved water of 1.34 TMC had the potential to double the total irrigated area. This has cut down the cost of future irrigation for KBJNL and helped farmers in almost halving their irrigation cost and labour cost. In addition, Farmers are organised under Water User Associations', a community collective that drives the project and trained and equipped as a seller institution to promote collective marketing. Aggregation through Water User Associations enables farmers to directly trade with big buyers eliminating the middlemen thus accruing appreciated price for their produce. Water User Associations are registered as Cooperative Societies and the project envisions creating independent groups in the longer run, which will have the potential to drive larger socio-economic transformation for the region.

Keywords: KBJNL, Department of Agriculture, Ramthal, Bagalkot, Drip Irrigation, Water user Association, WUCS, Socio Economic Transformation, FPO, DMAC

**DOCUMENTATION OF THE INTERNATIONAL INCENSE ROUTE THROUGH
JORDAN – SOUTHERN LEVANT**

**Prof Dr Mohammed Waheeb¹, Prof Dr Firas Alawneh¹, Prof Dr Mohannad Tarrad², Dr
Abd al Aziz Mahmoud²**

**¹Professors in Archaeology; Department of Cultural Resource Management (CRM),
Queen Rania Faculty of Tourism and Heritage (QRFTH), The Hashemite University,**

**²Professors in Architecture Engineering, Department of Architecture Engineering,
Faculty of Engineering, and Dept of History Al al-Bayt University, Mafraq, Jordan**

Abstract

The international incense route or the caravan trade in the past crossed the East and West region. The incense route starts from the coast of Yemen on the Arabian Sea to the north of the Mediterranean, passing through Yemen to the Arabian Peninsula and is divided into two routes one of which leads to Najd, then Iraq and Persia, and the other goes to the north of the Arabian Peninsula, where it is considered one of the main stations on the Incense route and, the caravan continue to Egypt to Petra and meeting the route coming from the north of the Arabian Peninsula.

The caravans passing through Jordan through the incense route were carrying incense, spices, cosmetics, precious stones and many other products from the east to the countries of Europe. It found local Arab and international interest in its route. This research will focus on documenting the route stations and make analysis of its importance. Tourism is expected to have economic and social impacts on the areas through which the routes crosses, It should be mentioned that the stations of this route which was founded in Palestine were included on the World Heritage List / UNESCO in 2000, and accordingly, the current field work and investigations in Jordan will push the file to be listed or nominated on the national list in Jordan for one year, then it will be inscribed on the World Heritage List.

Keywords: Incense Route, Archaeology, Documentation, architecture ,Tourism, Jordan

ERADICATING HATE SPEECH THROUGH YOUTH-LED PODCAST

¹Nur Aini Binti Warni, ²Salieni Balakrishnan, ³Adibah Maisarah Mohd Fahmi, ⁴Fredo Foo Sau Yi, ⁵Amyra Natasyah Ismail, ⁵Zell Ashraf Kusnadi

Keningau Vocational College, English Language Unit, Sabah, Malaysia

Abstract

This project was intended to create a podcast series which addresses all the undesirable social media posts which often become viral and circulate faster among the Malaysian society. Social media has been exploited by some irresponsible individuals to ridicule, humiliate and condemn people based on their skin colors or other cultural aspects. There have been many cases in Malaysia where hate speech was being publicly made on mainstream media and social media that it drew backlash from the society. Thus, the goal of this project is to educate the public especially the youth to be literate of media and information in the effort to promote peacebuilding narratives and address hate speech. This podcast which is known as SPRN which stands for spreading positivity reducing negativity (SPRN). It is a 2-hour podcast held once a week where it addresses different themes by getting the hosts and guest speakers to discuss relevant issues openly and they will be taking questions from the listeners too. This podcast also offers an exclusive 30-minute lightning talk.

Keywords: podcast, hate speech, youth

**NOSOCOMIAL INFECTIONS AND ANTIBIOTIC SENSITIVITY OF
ENTEROBACTER SP ISOLATED FROM THE HOSPITAL OF MEDEA (ALGERIA)**

Amina ZERGOUG^{1,2}

¹ Faculty of Sciences, Yahia-Fares University, Urban Pole, 26000 Medea, Algeria.

² Laboratory of Microbiology and Plant Biology, 27000 Mostaganem, Algeria. ORCID
0000-0002-2375-9728

Abstract

Nosocomial infections represent nowadays a major public health problem on a global scale, being responsible for heavy morbidity but also for significant lethality, due to their frequency and socioeconomic cost. Among the responsible germs, enterobacteria are particularly responsible for severe nosocomial infections. The pathogenicity lies in their powers to resist multiple antibiotics often associated with beta lactams, aminoglycosides and quinolones. During our study in various departments of the public hospital establishment in Medea (Algeria), twenty eight gram-negative bacilli were isolated from various samples (urine, pus, the hospital environment and the air), of which the most frequent species are *Enterobacter sp*, *E.coli* and *Klebsiella sp* with a rate of 37.5%, followed by *Proteus sp* and other negative gram bacillus with a rate of 12.5%. The results of statistical study to the antibiotic resistance of *Enterobacter sp* recorded at the hospital of Medea, show that the highest rates of resistance are observed with regard to beta lactams: ampicilin + acid clavulanic (59%), amoxicilin (37%), ampicilin (29%). In contrast, the most active antibiotics against these strains are aminoglycosides and fluoroquinolones with low resistance rates of (10%) for gentamicin, (2%) for ciprofloxacin and nalidixic acid.

Keywords: *Enterobacter sp*, Nosocomial infections, Pathogenicity

FUZZY LOGIC CONTROL OF A DFIG INTEGRATED TO A WIND POWER SYSTEM

Dr. Ahlem CHEBEL

**Badji-Mokhtar-Annaba University, Laboratory: Electromechanical Engineering,
Electromechanical Engineering 23000, Annaba, Algeria. ORCID: 0000-0002-0427-0409**

Prof.Dr. Abdelouahabb ENRETEM

**Badji-Mokhtar-Annaba University, Laboratory: Electromechanical Engineering,
Electromechanical Engineering 23000, Annaba, Algeria. ORCID: 0000-0002-0427-0409**

Dr. Ivan DOBREV

**DynFluid Laboratory, Arts et Métiers-Paris Tech, 151, bd The Hospital, France.
ORCID: 0000-0002-0427-0409**

Abstract: This work presents the study and use of the dual-power asynchronous generator in wind energy production. For this, we have defined a wind turbine model to drive the DFIG. For this, we have defined a model of the wind turbine to drive the DFIG. Two types of vector control have been studied in this paper for independent control of active and reactive power: direct control and indirect control. Indirect control offers several advantages and facilitates the implementation of filtering. Control by fuzzy logic is introduced to increase the robustness of the correctors to the parametric variations of the machine. Active filtering by DFIG significantly improves the quality of the energy supplied to the electricity grid. The purpose of this work is to control the DFIG using fuzzy logic with vector control and then analyze the behavior of the wind turbine using a dual-power induction generator (DFIG). The simulation results obtained during the application of the technique based on fuzzy logic, show that the performance of the control is acceptable. According to these results, the technique based on fuzzy logic can be considered a reasonable solution for the optimization of energy conversion in wind systems because it offers a great possibility of avoiding technical or economic problems.

Keywords: dual-power asynchronous generator, fuzzy logic, Vector control, wind turbine

STATISTICAL STUDY ON RISK FACTORS FOR TYPE 2 DIABETES

BOUDJEMAA Fatiha

PhD student“ second year ”National School of Statistics and Applied Economy. Kolea.
Algeria: 0000-0001-9514-7168.

ملخص

مرض السكري هو مرض مزمن ومكلف يأتي مع مضاعفات خطيرة. واحد من أربع أمراض غير معدية ذات أولوية حددتها منظمة الصحة العالمية. يعتبر مرض السكري اليوم مرض القرن بالنظر إلى عدد مرضى السكري الذين يستمر في الزيادة، وهو واحد من أكثر الأمراض شيوعا في العالم مع 537 مليون شخص مصاب(الاتحاد الدولي لمرض السكري 2021). تعتبر هذه الزيادة في عدد مرضى السكري سريعة جدا لدرجة أن منظمة الصحة العالمية قد عرفت أنه وباء.

الهدف الرئيسي من هذه الدراسة هو تحديد وتحليل عوامل الخطر لمرض السكري من النوع 2 من مسح عينة تتكون من 200 مريض بالسكري في منطقة وسط الجزائر (بالضبط ولاية عين الدفلى) بين 01 فيفري 2020 إلى 30 أبريل 2020. وللقيام بذلك، اعتمدنا على المسح الإحصائي وبشكل أكثر دقة على مسح العينة. باستخدام أداة تساعد في جمع المعلومات Excel اللازمة لدراستنا وهي الاستبيان. وأجريت معالجة البيانات والتحليل الإحصائي باستخدام البرنامج الحاسوبي التالي: SPSS 25.

من خلال دراستنا للعينة الإحصائية، تم تحديد أهم عوامل الخطر الأساسية المتمثلة في: العمر(كلما زاد العمر زاد خطر الإصابة)، السمنة، التاريخ العائلي (العوامل الوراثية)، قلة النشاط البدني وارتفاع ضغط الدم. بالإضافة إلى عوامل الخطر الثانوية المتمثلة في: التدخين، سكري الحمل، بالنسبة للمرأة إنجاب طفل يزن 4 كغ أو أكثر و الإصابة بأمراض القلب. لم يتم العثور على العوامل الأخرى المذكورة في الأدبيات في دراستنا، ربما لأن عينتنا كانت صغيرة جدا من الناحية الكمية، بالإضافة إلى نقص البيانات وخصوصية مجتمع الدراسة.

الكلمات المفتاحية: مرض السكري من النوع 2، عوامل الخطر، مرضى السكري.

Abstract

Diabetes is a chronic and costly disease that comes with serious complications. One of four priority non-communicable diseases identified by the World Health Organization (WHO). Nowadays, diabetes is considered as the disease of the century given the number of diabetes patients that continues to increase. It is also one of the most common diseases in the world with more than 537 million people affected according to the International Diabetes Federation in 2021. The increase in the number of diabetics is so fast that the WHO has defined it as an epidemic. The main objective of this study is to identify and analyze the risk factors for type 2 diabetes from a sample of 200 diabetic patients in the central region of Algeria (Ain Defla) from February 01, 2020 to April 30, 2020. For this reason, we relied on the statistical survey and more accurate on sample scanning. Using a tool that helps in collecting the necessary information for our study, which is the questionnaire. Data processing and statistical analysis were carried out using Excel and SPSS 25. The results showed that the most important basic risk factors were: age (the greater the age, the greater the risk of infection), obesity, family history (genetic factors), lack of physical activity and high blood pressure. In addition, the secondary risk factors were: smoking, gestational diabetes (for a woman having a baby weighing 4 kg or more), and heart disease. Other factors mentioned in the literature were not found significant in our study, probably because our sample was quantitatively small, in addition to the specificity of the studied population.

Key words :Type 2 diabetes, risk factors, diabetes patients

**ADOPTING COST ACCOUNTING PRACTICE MODEL IN AFRICAN
COMPLEMENTARY AND ALTERNATIVE MEDICINES (ACAM) PRACTICE IN
SOUTH AFRICA**

Dr Makomane Lucas Taba

**Executive Director; TMC Technologies CC and TMC Consulting CC; Graduated
Doctoral Student, University of Limpopo, Faculty of Management and Law, School of
Accountancy**

Abstract

The reality of every competitive business is characterized by its ability to cost its products and services to effectively charge the correct price for its services. The literature review demonstrates a need for a conceptual model for ACAM facilities to be developed for more accurate cost accounting data on ACAM facilities. The main expected contribution to knowledge is represented in the development of an analytical model on the adoption factors of the costing system in the South African CAM facilities. The main purpose of this study is to adopt a cost accounting practice model in ACAM medicines practice in South Africa. This will be done by determining the available production process in the ACAM health care facility. The main data was gathered through face-to-face semi-structured interviews and direct observation to enhance the research validity and reliability. The collected data were analyzed systematically through thematic analysis. The findings indicate that ACAM health care facilities never utilized any costing methods and nor perceive costing and cost accounting as an important tool to ACAM profitability. The results of the study have shown that cost accounting system can be adopted in ACAM facilities in South African as there exist the costing factors necessary for the adoption of the cost accounting system in the South African ACAM facilities.

440

Keywords: ACAM facilities, ACAM medicines, costing system, ACAM practitioners, cost accounting system, ACAM costing model, ACAM health care

**PROJECT MANAGEMENT IN THE REPUBLIC OF CROATIA ANALYSIS OF 3
COUNTIES: PRIMORJE - GORSKI KOTAR, LIKA - SENJ AND ISTRIA
COUNTIES**

Ph.D. Maja Vizjak, M.Sc. art

Faculty of Economics in Zagreb, Croatia

Abstract

The preparation and implementation of the project in the Republic of Croatia is not a new practice, but certain difficulties are still being identified. It is not a simple process and requires systematic work and monitoring that is characterized by a multitude of challenges of emerging unpredictable situations. Most of the projects are from the Operational Program "Competitiveness and Cohesion 2014-2020". No measure can completely annul the crisis circumstances that have occurred in the market in recent times. Timely communication between the project promoter and institutional support that can prevent possible unwanted consequences is important. With a common approach to achieving goals, the desired results can be achieved. The risks that accompany the implementation of projects are financial, technological, market, political and environmental.

Keywords: EU projects, Competitiveness and Cohesion 2014-2020, risks, institutional framework

KURUMSAL BİLGİ GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDA BİLGİ GÜVENLİĞİ POLİTİKALARININ ROLÜ

Ebru POLAT¹, Prof. Dr. Ahmet TEKİN²

MEB¹

Fırat Üniversitesi²

Özet

Kurumlar sahip oldukları bilgi varlıklarını korumak için bilgi güvenliğine ihtiyaç duymaktadır. Alan yazın incelendiğinde kurumların bilgi güvenliğini sağlamak için teknolojik önlemlerin almalarına rağmen günümüzde sadece teknik önlemlerin alınmanın yeterli olmadığı söylenebilir. Bilgi güvenliğinin sağlanmasında kurumların amaç ve hedeflerini uygulamak için bilgi güvenliği politikaları geliştirilmektedir. Çalışanların bilgi güvenliği politikalarına uyumlu davranış sergilemeleri bilgi varlıklarının korunmasında önemli katkı sağlayabilir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, kurumda uygulanacak bilgi güvenliği politikalarının belirlenmesinde dikkat edilecek hususların incelenmesidir. Araştırma kapsamında kurumsal bilgi güvenliğinin dayanaklarını oluşturan bilgi politikaları, standartları, prosedürleri, temel ve kılavuzları terimleri incelenmiş, farkları ve aralarındaki ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda bilgi güvenliği politikalarının risk analizi yapılmasını öneren standartlara uygun olması, risk analizine dayalı metodolojik yaklaşımlar kullanması, bilgi güvenliği ile ilgili yasal riskleri dikkate alması, acil durum eylem planlarını içermesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca bilgi güvenliği politikalarının kuruluşun fiziksel varlıklarını dikkate alan önlemler içermesi, korunacak bilgi varlıklarının belirlenmesi, kullanıcıların erişim ve işlev gerçekleştirme yetkisinin tanımlanması, personelin sorumluluklarının net bir şekilde açıklanması, ihlaller sonrası atılacak adımların belirlenmesi gibi özelliklere sahip olması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: bilgi güvenliği, kurumsal bilgi güvenliği, bilgi güvenliği politikaları

MANTAR YÖNETİM TARZININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Saadet GÜNDÜZ¹, Kubilay ÖZYER²

¹Öğr. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İşletme Yönetimi, ORCID: 0000-0001-7316-096X

²Prof. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İşletme Yönetimi, ORCID: 0000-0002-9654-7750

Özet

Örgütlerin ne kadar çok kaynağa ve olanağa sahip olurlarsa olsunlar iyi yönetilemediklerinde rakiplerinden geride kalmalarının kaçınılmaz olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda, birçok değişkenin yanı sıra yöneticilerin benimsedikleri yönetim tarzının da çalışanların; motivasyonlarına, verimliliklerine, performanslarına ve dolayısıyla örgütlerin başarısına önemli ölçüde etki ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Örgütlerin başarısında belirleyici olduğu bilinen yönetim anlayışlarına ek olarak son yıllarda literatüre “mantar yönetim” de eklenmiştir. Mantar yönetim tarzı literatürde çalışanlar ile bilgi paylaşımından kaçınan, ast ve üstler arasında iletişimin sağlanmasında adil olunmayan, yönetimde katılımcı anlayışı benimsemeyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında mantar yönetim tarzının uygulanması her ne kadar örgüt için kritik olan bazı zamanlarda karmaşayı önlemek, çalışanlarda olası panik havasını ortadan kaldıracak veya gereksiz bilgileri paylaşmaktan kaçınmak adına benimsenebilen bir yönetim tarzı olsa da genel manada günümüz şeffaf, katılımcı ve paylaşımcı yönetim anlayışına ters düştüğü görülmektedir. Mantar yönetim tarzı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde bu yönetim tarzının uygulandığı örgütlerde çalışanlarda görülen içe kapanma, duygu, düşünce, görüş ve önerilerini dile getirmekten kaçınma gibi bazı etkilere ve hatta örgüte yabancılaşma, örgütsel sessizlik, örgütsel sinizm gibi örgütsel davranış konularına yönelik birtakım sonuçlara yol açtığı görülmektedir. Bu çerçevede çalışmamızda yabancı ve Türkçe literatürde yeni olan ve gittikçe yaygınlaşmaya başlayan mantar yönetim tarzının araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla bu çalışmada mantar yönetim tarzı alanında yapılan çalışmalara yönelik bibliyometrik analizlere yer verilmiştir. Bibliyometrik analiz; belirli bir alanda belirli bir dönemde ve belirli bir bölgede kişiler ya da kurumlar tarafından üretilmiş yayınların ve bu yayınlar arasındaki ilişkilerin sayısal olarak analizidir. Bu kapsamda literatürde mantar yönetim tarzı alanında yapılmış olan 22 adet çalışmaya rastlanmış olup 1 kitapta da bölüm olarak yer verilmiştir. Bunun dışında çeşitli çalışmalarda mantar yönetim tarzına atıfta bulunulduğu da gözlemlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Mantar yönetim, mantar yönetim tarzı, bibliyometrik analiz

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF MUSHROOM MANAGEMENT STYLE

Saadet GÜNDÜZ¹, Kubilay ÖZYER²

¹Lecturer, Tokat Gaziosmanpaşa University, Business Administration, ORCID: 0000-0001-7316-096X

² Prof. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa University, Business Administration, ORCID: 0000-0002-9654-7750

Abstract

It is known that it is inevitable for organizations to lag behind their competitors when they are not well managed, no matter how many resources and opportunities they have. In this direction, in addition to many variables, the management style adopted by the managers; it would not be wrong to say that it has a significant impact on their motivation, productivity, performance and therefore the success of organizations. In addition to the management approaches that are known to be decisive in the success of organizations, "mushroom management" has been added to the literature in recent years. Mushroom management style appears in the literature as a concept that avoids sharing information with employees, is unfair in ensuring communication between subordinates and superiors, and does not adopt a participatory approach in management. From this point of view, although the application of the mushroom management style is a management style that can be adopted in order to prevent confusion at times that are critical for the organization, to eliminate possible panic in employees or to avoid sharing unnecessary information; In general, it is seen that it is contrary to today's transparent, participatory and sharing management approach. When the studies on the mushroom management style are examined, some effects such as introversion, avoidance of expressing feelings, thoughts, opinions and suggestions were observed in the organizations where this management style is applied. In addition, it is seen that it leads to some results regarding organizational behaviour issues such as alienation from the organization, organizational silence, and organizational cynicism. In this context, in our study, it is aimed to investigate the mushroom management style, which is new in foreign and Turkish literature and has become increasingly widespread. For this purpose, in this study, bibliometric analyses for studies in the field of mushroom management style are included. Bibliometric analysis; It is the numerical analysis of the publications produced by individuals or institutions in a certain area, in a certain period and in a certain region, and the relations between these publications. In this context, 22 studies in the field of mushroom management style were found in the literature, and one book was included as a chapter. Apart from this, it has been observed that various studies refer to the mushroom management style.

Keywords: Mushroom management, mushroom management style, bibliometric analysis

AKDENİZ BÖLGESİNDEKİ HELAL OTELLERE YÖNELİK ÇEVİRİMİÇİ ŞİKÂyetLERİN İNCELENMESİ: TRIPADVISOR ÖRNEĞİ

Cemil GÜNDÜZ¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği,
ORCID: 0000-0002-0222-2497

Özet

Türkiye'deki helal konseptli otel sayıları hızlı bir şekilde artış göstermektedir. Ancak helal konseptli oteller konusunda en büyük problem ortak bir standarda sahip olunmamasıdır. Kendini İslami olarak tanıtan birçok otelin helal sertifikasına sahip olmaması denetim hususunda bazı sorunlara sebep olmaktadır. Günümüzde Müslüman turistler için İslam dininin emir ve yasaklarına uygun ürün ve hizmetler sunmak olan helal otellere yönelik birçok şikâyet alınmaktadır. Bu şikâyetlerin büyük bir kısmı çevrimiçi olarak yapılmaktadır. İnternet teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte birçok bilinçli turist gidecekleri otele ait turist yorumlarını okuyarak karar vermektedir. Bu çalışmada helal otellere yönelik çevrimiçi şikâyetler nitel yöntemlerden biri olan içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında Akdeniz bölgesinde faaliyet gösteren 21 adet dört ve beş yıldızlı helal konseptli otel işletmesi ele alınmıştır. Çevrimiçi platformlarda en yaygın kullanılan otel yorumlama sitelerinden biri ele alınarak helal otellere yönelik 8411 yorum incelenmiştir. Beş puan üzerinden değerlendirilen bu yorumlardan bir (berbat) ve iki (kötü) puan alan olumsuz 789 adet yorum içerik analizine tabi tutularak 12 Ana tema ve 44 alt tema elde edilmiştir. Çalışmanın bulgular kısmında her temaya ait örnek müşteri yorumları da sunulmuştur. Yapılan analizlerin sonuçları incelendiğinde helal otellere yönelik en fazla şikâyet alınan ana başlıklar; yiyecek içeceklerin lezzetsiz ve az çeşitte olması, helal otel personelinin kaba ve ilgisiz olması ile oda ve havuz temizliklerinin yetersiz olması olarak tespit edilmiştir. Ayrıca bazı helal otellerin İslami konseptte ve mahremiyete uygun olmayan ürün ve hizmetler sunduğu ifade edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Helal otel, Akdeniz, şikâyet, online, nitel

**ANALYSIS OF ONLINE COMPLAINTS ABOUT HALAL HOTELS IN THE
MEDITERRANEAN REGION: THE EXAMPLE OF TRIPADVISOR**

**Assist. Prof., Tokat Gaziosmanpaşa University, Tourism and Hotel Management,
ORCID: 0000-0002-0222-2497**

Abstract

The number of halal concept hotels in Turkey is increasing rapidly. However, the biggest problem in halal concept hotels is the lack of a common standard. The fact that businesses that introduce themselves as Islamic hotels do not have halal certification causes some problems in terms of inspection. Today, many complaints are received about halal hotels that offer products and services in accordance with Islam for Muslim tourists. The majority of these complaints are made online. With the development of internet technologies, many conscious tourists decide by reading the tourist reviews about the hotels they will go to before making a reservation. In this study, online complaints about halal hotels were analysed with content analysis method, which is one of the qualitative methods. Within the scope of the study, 21 halal concept hotels with four and five stars operating in the Mediterranean region were discussed. 8411 reviews for halal hotels were examined by considering one of the most frequently used hotel review sites on online platforms. Out of these comments, which were evaluated over five points, 789 negative comments with one (bad) and two (bad) points were subjected to content analysis and 12 main themes and 44 sub-themes were obtained. In the findings part of the study, sample customer comments for each theme are also presented. When the results of the analyses are examined, the main headings that receive the most complaints about halal hotels are; It has been determined that the food and beverages are tasteless and less variety, the halal hotel staff is rude and indifferent, and the room and pool cleaning are insufficient. It has also been stated that some halal hotels offer products and services that do not comply with the Islamic concept and privacy.

Keywords: Halal hotel, Mediterranean, complaint, online, qualitative

9. SINIF TARİH DERS KİTABINDA YER ALAN MÜZE GÖRSELLERİNİN İŞLEVSELLİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Seda KAYNAK¹ Meliha KÖSE²

¹ Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi,

² Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı

Özet

Ders kitapları, eğitim-öğretim sürecinin vazgeçilmez öğelerinden biri olup, öğrencilerin düşünme becerilerini geliştiren, bağımsız öğrenme yeteneğini açığa çıkaran, bireysel düşüncelerini rahatça ortaya koymasına olanak sağlayan materyallerdendir. Tarih öğretiminde amaçlanan tarihsel düşünme becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında en önemli kaynakların başında gelmesi ve öğretmen ve öğrenciler tarafından temel başvuru kaynağı da olması nedeniyle ders kitaplarının niteliği, öğretimin de niteliğini belirleyecektir. Bu yüzden ders kitaplarının hazırlanmasında içerik, dil ve anlatım, görsel tasarım gibi etmenlerin öğrencilerin gelişim seviyesine uygunluğuna özen gösterilmelidir. Tarih dersinin doğası gereği var olan soyut kavramların öğretilmesinde ve öğrencilerin geçmişe uzanan bir köprü kurabilmesinde görseller önemli bir etkidir. Ders kitaplarında yer alan görsel öğeler; bilgi vermek, metinde geçen bilgileri desteklemek, ilgi çekmek, konuları olgular arasındaki ilişkileri göstermek ve zihinde canlandırılması güç olan karmaşık durumları açıklamak gibi amaçlarla kullanılır. Tarih öğretimi söz konusu olduğunda, tarih ders kitapları için şüphesiz en önemli görsel kaynaklardan biri, müze materyalleridir. Müze materyalleri tarihi somutlaştırmanın öğrenciye geçmişi yaklaştırmının etkili araçlarından biridir. Bu yüzden ders kitaplarında müze materyallerine ait görsellere her zaman yer verilmiştir. Ancak bu görsellerin ders kitaplarında da hangi amaçla ve nasıl kullanıldığı daha önemlidir. Araştırmanın amacı 9.sınıf tarih ders kitabında yer alan müze görsellerinin eğitim açısından işlevselliğini sorgulamaktır. Doküman analizi yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, veri toplama aracı olarak güncel 2021-2022 eğitim öğretim yılında ortaöğretimde okutulan tarih ders kitabı kullanılmış olup, toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, tarih ders kitaplarında yer alan görsellerin çoğunluğu metin içeriği ile uyumlu ve metni destekler niteliktedir. Görsellerin çoğu metinde kısmen desteklenmiştir. Kullanılan figürler konu ile ilişkili olup, görseller net bir şekilde ve algılanabilir özelliktedir. Görselin çoğunda sergilendiği müze bilgisine yer verilmiş olup, bir kısmında müze bilgisi yer almamaktadır. Görsellerin çoğunda hangi döneme ait olduğuna dair bir açıklama da bulunmamaktadır. Ayrıca görsellerde metinle ilgili açıklayıcı bir bilgiye yer verilmemiştir. İncelenen ünitelerde görseller genelde konuyu görsel açıdan desteklemek için kullanılmaktadır. Ancak görselin analiz edilmesine ve görsel üzerinden öğrenmeye yardımcı olacak etkinliklere yer verilmediği görülmektedir. Bu durum müze görsellerinin, ders kitaplarındaki işlevselliğini azaltmaktadır. Müze görsellerinin, aktif öğretimi destekleyecek ve tarih öğretiminin amaçlarına hizmet edecek şekilde kullanımı konusunda, tarih ders kitaplarının yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Görsel, Müze Görselleri, Tarih Ders Kitabı

Abstract

Textbooks are one of the indispensable elements of the education-teaching process and are materials that develop students' thinking skills, reveal their independent learning ability, and allow them to express their individual thoughts comfortably. The quality of the textbooks will also determine the quality of the teaching, since it is one of the most important resources in gaining students the historical thinking skills aimed in history teaching and is also the main reference source for teachers and students. Therefore, in the preparation of textbooks, care should be taken to ensure that factors such as content, language and expression, and visual design are suitable for the development level of the students. Visuals are an important factor in teaching abstract concepts that exist due to the nature of the history lesson and in helping students build a bridge to the past. Visual elements in textbooks; It is used for purposes such as giving information, supporting the information in the text, attracting attention, showing the relationships between subjects and facts and explaining complex situations that are difficult to visualize. When it comes to history teaching, one of the most important visual resources for history textbooks is museum materials. Museum materials are one of the effective tools of concretizing history and bringing the past closer to the student. For this reason, visuals of museum materials have always been included in the textbooks. However, it is more important for what purpose and how these images are used in textbooks. The aim of the research is to question the educational functionality of the museum visuals in the 9th grade history textbook. In this study, in which the document analysis method was used, the current history textbook taught in secondary education in the 2021-2022 academic year was used as a data collection tool, and the collected data were analyzed by the content analysis method. According to the findings of the research, the majority of the visuals in the history textbooks are compatible with the text content and support the text. Most of the images are partially supported in the text. The figures used are related to the subject, and the visuals are clearly and perceptible. Most of the image contains information about the museum where it is exhibited, and some of it does not contain museum information. In most of the images, there is no explanation as to which period they belong to. In addition, there is no explanatory information about the text in the images. In the examined units, visuals are generally used to support the subject visually. However, it is seen that there are no activities that will help analyze the visual and learn through the visual. This situation reduces the functionality of museum visuals in textbooks. History textbooks need to be re-evaluated regarding the use of museum visuals in a way that will support active teaching and serve the purposes of history teaching.

Keywords: Visual, Museum Images, History Textbook

NEDEN GELDİM: ÖĞRETMENLERİN TEZSİZ YÜKSEK LİSANSTAN BEKLENTİLERİ

İsmail ŞAN¹, Nuri ERDEMİR², Ali KIŞ³

¹Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim, 0000-0003-0780-0169

²Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, 0000-0002-5106-788

³Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi, 0000-0003-4768-39644

Özet

Hizmet-içi eğitim faaliyetlerinin yanı sıra lisansüstü eğitimler aracılığıyla öğretmenlerin kendilerini yenilemeleri mesleki gelişimlerine oldukça yüksek katkılar getirmektedir. Lisansüstü eğitim gören öğretmenlerin mesleki yetkinliklerinin yapmayanlara nazaran daha yüksek olması birçok faktörün yanı sıra eğitimden elde edilen verimle de açıklanabilir. Öğretmenlerin lisansüstü eğitime yönelimlerini etkileyen faktörler arasında kişisel gelişimin yanı sıra meslekte yüксеlebilmek veya kariyer değişikliği yapma gibi gerekçeler farklı düzeylerde yürütülen araştırmalarda erişilen sonuçlar arasında görülmektedir. Öğretmenlik meslek kanununda yapılan değişikliklerin ardından, uzman ve başöğretmenlik statülerine tanınan ayrıcalıkların bu yönelimi ve farkındalığı ve dolayısıyla lisansüstü eğitime yönelimi artırdığı görülmektedir. Diğer taraftan üniversitelerin açtığı tezsiz yüksek lisans programlarına kayıt yaptıran öğretmenlerin bir kısmı uzun yıllardır açılmayan programların açılmış olmasını fırsat bilerek programlara kayıt yaptırmaktadır. Bununla birlikte öğretmenlerin lisansüstü eğitime başlama nedenlerinin bilinmiyor olması özellikle mesleki gelişim olarak görülen tezsiz yüksek lisans öğrencilerine yönelik program öğelerinin tespiti ve uygulanmasında sorunlara neden olabilmektedir. Bu çalışmanın amacı, tezsiz yüksek lisansa kayıt yaptıran öğretmenlerin programa hangi amaçlarla kayıt yaptırdığının tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda, öğretmenlik yaparken aynı zamanda 2021-22 eğitim - öğretim yılı bahar yarıyılında, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki bir devlet üniversitesinin eğitim bilimleri enstitüsüne kayıt yaptıran 58 tezsiz yüksek lisans öğrencisinin oluşturduğu katılımcı grubundan, gönüllülük esasına dayalı olarak açık uçlu yazılı anket aracılığıyla veri toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi süreçlerine uygun olarak, nitel veri analizi yazılımı aracılığıyla kodlara ayrılmıştır. Kodlar oluşturulurken yargı bildiren her bir ifade ayrıştırılmış olup, herhangi bir ifadenin gözden kaçmamasına dikkat edilmiştir. Ayrıştırılan 85 kod 10 kategori altında toplanırken bu kodların diploma almak, öğrencilerine daha faydalı olmak ve mesleki doyum temaları altında toplanacak şekilde boyutlandırılabilirdiği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Öğretmen, yetişkin eğitimi, yaşam-boyu öğrenme, tezsiz yüksek lisans, kayıt gerekçesi

Abstract

Postgraduate trainings, in addition to in-service training activities, are very beneficial for teachers to refresh their knowledge. Professional competencies of teachers who have postgraduate education are higher than those who do not. This situation can be explained by the efficiency obtained from the training they attended, as well as many factors. According to the results of studies conducted at different levels, it is seen that among the factors affecting teachers' orientation to graduate education, there are reasons such as personal development as well as promotion in the profession or making a career change. Moreover, the privileges granted to specialist and head teacher statuses increased this orientation and thus the interest in postgraduate education. On the other hand, some of the teachers enrolled in these programs have turned the opening of programs that have not been opened for many years into an opportunity. The fact that the reasons for teachers to start postgraduate education are not known may cause problems in the determination and implementation of program elements for students studying in non-degree master's programs, which are seen as professional development. The aim of this study is to determine the purposes for which teachers who enroll in the non-degree master's program enroll in the program. In line with this purpose, data was collected through an open-ended written questionnaire on a voluntary basis from the participant group consisting of 58 non-degree master's students who were enrolled in the educational sciences institute of a state university in the Eastern Anatolia Region in the spring semester of the 2021-22 academic year while at the same time teaching. The collected data were coded through qualitative data analysis software in accordance with the content analysis processes. While the codes were being created, each statement expressing

judgment was separated and care was taken not to overlook any statement. While the 85 codes were collected under 10 categories and 3 themes under the themes of getting a diploma, being more beneficial to students and professional satisfaction.

Keywords: Teacher, andragogy, life-long learning, non-degree master's, reason for registration

1. GİRİŞ

Eğitim düzeyi her geçen yıl yükselen ülkemizde alınan diplomaların da değeri aynı hızda azalmaktadır. Eğitim seviyesi ile maaş arasında güçlü bir pozitif ilişki ve işsizlik oranı ile negatif bir ilişki olduğu (TÜİK, 2021) bilinmektedir. “Ne kadar eğitim, o kadar iş güvenliği ve daha iyi ücret” anlamına gelen bu durum geçerliğini korumakla birlikte alınan diplomaların değeri de her geçen yıl azalma eğilimindedir (TÜİK, 2022). Üniversite mezunlarının iş bulması eskisinden çok daha zor olmaktadır. 1980’li yıllarla başlayan ve günümüze kadar süren “her ile bir üniversite politikası” ile çehresi değişen yükseköğretim sistemiyle birlikte üniversite giriş sınavlarına giren, bir bölüme yerleşen ve diploma alarak mezun olanların sayıları, her geçen yıl katlanarak artmıştır (Yalçıntaş & Akkaya, 2019a). Bununla birlikte mezunların iş bulma oranları da azalmaktadır. Üniversite mezunları, öğrencilikle ilgili yükümlülüklerini yerine getirebilmek için lise düzeyinde işlere yönelmektedir (Eurostats, 2021). Lise işlerinin işverenleri, üniversite mezunlarının fazlalığı nedeniyle, üniversite mezunlarını işe almanın maliyeti azaldığı için üniversite mezunlarını tercih etmekte (Yi & McMurtrey, 2013). Gereğinden fazla üniversite mezunu olduğu için üniversite mezunu işlerin geliri azalmaktadır. Bu durum sadece lise ve üniversite mezuniyetiyle sınırlı değil; yüksek lisans veya doktora mezuniyetleri de benzer bir enflasyonla karşı karşıyadır. Her geçen süre, elde edilen akademik derecenin karşılığında alınan ayrıcalığın değerinin düşmesiyle beliren akademik enflasyon (Yalçıntaş & Akkaya, 2019b), mesleğe başlayanlara da kısmen etki edebilmektedir. Mesleğini sürdürenler arasında ayırım yapılma ihtimali birçok faktörün yanı sıra mezun olunan dereceyle de ilgili olduğu için görevi başındaki insanlar için de akademik kariyer yapmış olmak eskisinden daha önemli hale gelmiştir. Ayrıca bilgi çağıyla birlikte başlayan ve günümüze kadar gelişen bilgi patlaması, bilimsel, teknolojik, sosyal ve psikolojik zeminlerde her zamankinden daha hızlı ve fazla değişimi gerektirmektedir. Lisans eğitiminin kazandırdığı bilgilerin geçerliği her geçen yıl azaldığı için bireylerin lisans eğitiminden fazlasına gereksinimi vardır (Yüksel, 2014). Lisansüstü eğitim bireylerin bu ihtiyacını karşılamaya yönelik bir eğitim kademesidir. Toplumsal katkısının yanı sıra bilim dünyasının da gereksinim duyduğu insan gücünün oluşmasına katkı sunan bu kademeye yönelimin teşvik edilmesi ile son yıllarda talep yoğunluğu yaşanmaktadır. Bu teşviklerden biri, Millî Eğitim Bakanlığı’nın ilan ettiği “öğretmenlik kariyer basamakları mesleki gelişim çalışmaları ve eğitim programına ilişkin yönerge” olup görevi başındaki öğretmenlerin uzman ve başöğretmen olarak sınıflanmasında lisansüstü eğitim yapmış olanlara ayrıcalıklar tanınmaktadır (MEB, 2022). Lisansüstü eğitim görenlerin sınavdan muaf tutulacağına bildirilmesiyle birlikte öğretmenlerin lisansüstü eğitim almaya yönelmesiyle birlikte bu eğitime gelme nedenlerinin ne olduğu merak konusu olmuştur. Yetişkin eğitimleri yürütülürken öncelikle çocuk eğitiminden farklı olması gerektiği gerçeğine dikkat edilmelidir. Knowles vd. (2005) yetişkin eğitiminde öğrenenlerin süreç öncesinde neden öğrenmeleri gerektiğini bilmeye ihtiyaç duyduklarını; kendi kararları için sorumluluk alma biçiminde benlik algısına sahiptir olma; geçmiş yaşantılardan yararlanmayı önemseme; bilmeye ve yapabilmeye ihtiyaç duydukları şeyleri öğrenmeye hazır olma; yaşam-merkezli öğrenmeye eğimli olma ve daha iyi iş, terfi, yüksek ücret gibi bazı dışsal faktörler ile özsaygı, yaşam kalitesi gibi içsel faktörlerle öğrenmeye yanıt verme değişkenlerinin hesaba katılması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca öğrenme ortamının sosyal ve fiziksel olarak uygun hale getirilmesi, ihtiyaçların tespiti, deneyimlerin oluşturulması, planlama ve uygulama süreci ile öğrenenin

kendi kendini değerlendirmesi aşamalarının önemli olduğunu belirtmektedir (akt. Peynirci, 2014). Doktora ve Tezli Yüksek Lisans süreçlerinden daha kalabalık gruplarla yürütülen tezsiz yüksek lisans eğitimi süreçleri yetişkin eğitiminin doğası gereği, her ne kadar yüksek lisans olarak isimlendiriliyor olsa da oldukça farklı şekilde yürütülmektedir. Eğitim Bilimleri Enstitüleri bünyesinde öğrenim gören Tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin büyük çoğunluğu aynı zamanda öğretmenlik de yapmaktadır. Birçoğu uzun yıllar sonra eğitime dönen bu gruptaki öğrencilerin, lisansüstü eğitimden beklentilerinin neler olduğunun belirlenmesi, bu kademedeki yürütülecek derslerin planlanmasında kullanılması gereken önemli bir veridir. Benzer amaçlarla yürütülen çalışmalarda kariyer sahibi olmak (Gömleksiz & Et. S. Z., 2013; Şaşmaz Ören et al., 2012), mesleki gelişim (Gömleksiz & Et. S. Z., 2013; Şaşmaz Ören et al., 2012), akademik yeterliği artırmak (Gömleksiz & Et. S. Z., 2013; Şaşmaz Ören et al., 2012) sahip olmaktır. Yapılan bu çalışmada öğrencilerin beklentilerinin kısmen karşılandığı ileri sürülmüştür. Yapılan çalışmaların tezsiz yüksek lisansa yönelik olmaması bu öğrencilerin hangi beklentilerle kayıt yaptırdıklarının henüz tam olarak bilinmiyor olmasına neden olmaktadır.

1.1. Kuramsal Çerçeve

Bilgi çağı, toplumun her kesimi için eğitimin ömür boyu devam etmesini gerektiren bir görünüm sergilemektedir. Hiç bitmeyen ve sonu gelecek gibi de görünmeyen bir öğrenme ihtiyacı geçidinden geçen insanlık, bu gereksinimin şiddeti ölçüsünde tedbirlere yönelmektedir. Bu tedbirler arasında sayılabilecek olan yaşam boyu öğrenme kavramının yaygınlaştırılmasına yönelik girişimler ve yetişkin eğitiminin kendine has doğasının çözülmeye çalışılması oldukça önemli görülmektedir. Hayat problemleriyle karşılaştıkça bunlarla baş edebilmek adına gereksinim duyulan yetenek geliştirme süreci olarak görülen yetişkin eğitimi performans yönelik ve probleme dayalı yürütülmelidir (Knowles et al., 2005). Bağlamdan kopuk öğrenmelerin fayda vermediği bu eğitim türünde hem eğiticinin hem de katılımcının bilinçli ve istekli olması gerekmektedir.

Yetişkin eğitiminin amaçlarını sıralayan Duman'a (2007) göre yetişkin eğitimi hem toplumun hem bireyin gereksinimlerine yanıt verebilmelidir. "Yetişkin eğitimi; yetişkin sayılan kişilerin bilgilerini arttırmak, mesleki ve teknik açıdan ilerlemelerini sağlamak, becerilerini genişletmek ve kişisel gelişimlerine yardımcı olmak, toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişimlerine katkıda bulunmak adına içerik, düzey ve yöntemi ne olursa olsun yaygın eğitim ya da zorunlu eğitimlerinin devamında yararlandıkları düzenli eğitim süreçlerinin tümü" (UNESCO, 1985) veya "Ülkedeki sorunların çözümü için yetişkin yetiştirmek" (Park, 2002) şeklinde tanımlanan yetişkin eğitimi birçok ülkenin yaşam boyu öğrenme politikasında yerini almaktadır. Bu politikalar ışığında hazırlanan uzman ve başöğretmenlik statülerine yönelik yönerge ile birlikte ülkedeki öğretmenlerin lisansüstü eğitime yönelme oranlarında artış görülmüştür. Bu artışın arka planında nelerin olduğunun görülmesi, tezsiz yüksek lisansa kayıt yaptıran öğretmenlerin programa hangi amaçlarla kayıt yaptırdığının tespit edilmesi, bu çalışmanın amacını teşkil etmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Öğretmenlerin tezsiz yüksek lisans eğitimine başlama nedenlerinin neler olduğunun belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, olayları ve algıları bütünlüğü bozmadan gerçekçi bir şekilde sunmaya yönelik yöntemlerdir, süreçlerin takip edildiği araştırmalardır (Yıldırım & Şimşek, 2005). Genel, temel, açıklayıcı ve yorumlayıcı özellikleri olan çalışmalar temel nitel araştırma olarak adlandırılır. Temel nitel araştırmalarda, bireylerin inşa ettikleri gerçeklik ön plandadır. Olgunun

katılımcılardaki karşılığıyla ilgilenilir (Merriam & Tisdell, 2015). Bu çalışmada, tezsiz yüksek lisans yapmakta olan öğretmenlerin deneyim ve görüşlerine dayalı olarak öğretmenlerin tezsiz yüksek lisansa başlama nedenlerinin neler olduğunu ayrıntılı olarak betimlemek amaçlanmıştır.

2.1. Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcıları, 2021-2022 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir devlet üniversitesinin eğitim bilimleri enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı'nda öğrenim gören 61 tezsiz yüksek lisans öğrencisidir. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak katılımcıları belirlenen araştırmada çalışılan konunun anlaşılmasını kolaylaştıracak en doğru verilerin toplanabileceği kişilere ulaşmak amaçlanmaktadır (Creswell, 2021). Katılımcıların belirlenmesinde a) bir devlet üniversitesine devam etme b) tezsiz yüksek lisansa kayıt olma c) öğretmenlik yapıyor olma, d) gönüllü olma ölçütleri kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcılara İlişkin Kişisel Bilgiler

Katılımcı	Branş	Kıdem yılı	Akademik kariyer yapma düşüncesi
K1	Özel Eğitim	12	Var
K2	Matematik	13	Var
K3	Matematik	13	Var
K4	Matematik	16	Var
K5	Memur	12	Var
K6	Sınıf Öğretmeni	35	Var
K7	Sınıf Öğretmeni	35	Var
K8	Sınıf Öğretmeni	35	Yok
K9	Okul Öncesi	18	Var
K10	Kimya Öğretmenliği	11	Var
K11	Türkçe Öğretmenliği	0	Var
K12	Fen Bilimleri	5	Yok
K13	İşletme hiz.	14	Var
K14	Hasta ve Yaşlı Hizmetleri	9	Yok
K15	İngilizce	16	Yok
K16	Fen Bilimleri	10	Var
K17	Sınıf Öğretmeni	19	Yok
K18	İngilizce	12	Var
K19	Fen Bilimleri	30	Yok
K20	Okul Öncesi	10	Var
K21	Sınıf Öğretmeni	10	Var

Tablo 1

Katılımcılara İlişkin Kişisel Bilgiler

Katılımcı	Branş	Kıdem yılı	Akademik kariyer yapma düşüncesi
K22	Sınıf Öğretmeni	30	Var
K23	Rehberlik	22	Yok
K24	Matematik	17	Var
K25	Sınıf Öğretmeni	22	Yok
K26	Rehberlik	22	Yok
K27	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	15	Var
K28	Muhasebe Finansman Alanı	26	Var
K29	Sınıf Öğretmeni	24	Yok
K30	Edebiyat	20	Var
K31	İlköğretim Matematik	15	Var
K32	Matematik	15	Var
K33	Sınıf Öğretmeni	23	Var
K34	Bilişim teknolojileri	9	Var
K35	Müzik Öğretmenliği	2	Yok
K36	Sınıf Öğretmeni	12	Var
K37	Fen Bilimleri	11	Var
K38	Matematik	11	Var
K39	İngilizce	11	Var
K40	Sınıf Öğretmeni	14	Var
K41	Okul Öncesi	5	Var
K42	Bilişim teknolojileri	7	Var
K43	İngilizce	13	Var
K44	Sınıf Öğretmeni	15	Var
K45	Kimya	27	Yok
K46	Matematik	6	Var
K47	Matematik	6	Var
K48	Biyoloji	24	Yok
K49	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	13	Var
K50	Okul Öncesi	14	Yok
K51	Okul Öncesi	14	Yok
K52	Bilişim teknolojileri	18	Yok
K53	Sınıf Öğretmeni	21	Yok

Tablo 1

Katılımcılara İlişkin Kişisel Bilgiler

Katılımcı	Branş	Kıdem yılı	Akademik kariyer yapma düşüncesi
K54	Beden Eğitimi	19	Yok
K55	İlköğretim Matematik	11	Var
K56	Matematik	14	Yok
K57	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	15	Var
K58	Kimya	21	Yok
K59	Okul Öncesi	14	Yok
K60	Beden Eğitimi	16	Var
K61	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	14	Var

Katılımcılar incelendiğinde kıdem yılının 0-35 yıl arasında değiştiği, yarıdan fazlasının akademik kariyer yapmayı düşündüğü ve 20 farklı branştan katılım olduğu görülmektedir.

2.1. Veri toplama

Çalışmanın verileri, kişisel bilgi formunun yanı sıra tek sorudan oluşan açık-uçlu yazılı anket aracılığı ile toplanmıştır. Çalışmanın gereği olarak kullanılan bu teknik katılanlardan “özgün (yaratıcı)” cevaplar toplanabilmesine olanak tanımaktadır. Veri toplama sürecinin geçerliğini sağlamak adına katılımcılardan özgün, tarafsız ve doğru bilgi sağlamaları açısından kolayca anlaşılabilir bir soru sorulmuştur. Sorunun belirlenmesinde uzmanların görüşlerine başvurulmuş ve amaca uygun olduğu konusunda uzlaşma toplantısı neticesinde tüm araştırmacıların onayı üzerine araştırmada veri toplama sürecinde kullanılmasına karar verilmiştir.

Verilerin toplanması için araç çevrimiçi olarak paylaşılmıştır. Öğretmenlere bu araçta yer alan bilgilerin bilimsel bir araştırma amacıyla kullanılacağı, kişisel bilgilerin gizli tutulacağı bilgisi ile birlikte paylaşılan araçlara 07 Şubat 2022 ile 21 Şubat 2022 tarihleri arasında gelen yanıtlar değerlendirmeye alınmıştır. Toplanan verilerin, öğretmenlerin görüşlerin yansıttığı varsayımlar olarak veriler analize alınmıştır.

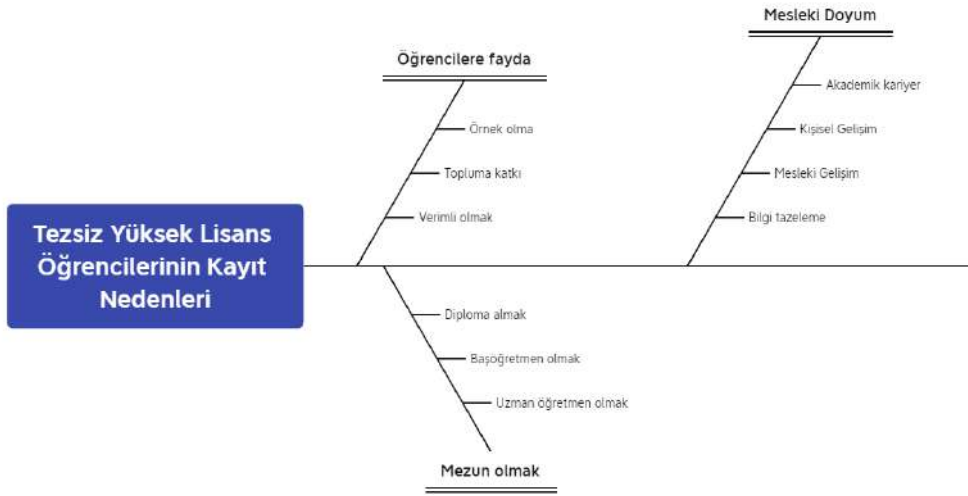
Verilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla veri toplama süreci ve analiz sonuçları ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Veri analizinde nitel veri analiz tekniklerinden biri olan içerik analizinden yararlanılmıştır. Bu teknikte, elde edilen verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmak amaçlanır (Miles & Huberman, 1994). Eğitim araştırmalarında içerik analizi; genel olarak yazılı belgeler, günlükler ve görüşme metinlerinin analizinde kullanılmaktadır (Patton, 2015). Önce kodlar belirlenmiş olup ardından bu kodlardan birbiriyle uyumlu olanlar belirli kategoriler altında bir araya getirilmiştir. Kategorilerin birbiriyle uyumlu olanları temaların oluşturulmasında kullanılmıştır. Temalar, anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde ve birbirinden farklı olmasında özen gösterilerek oluşturulmuştur. Temalar ve kategoriler kişi sayıları ve yüzdelerle belirtilmiştir. Nitel araştırmalarda belirtilen yüzdeler genelleme amacı taşımayıp fikir vermeyi kolaylaştıracak şekilde sıralamak amacıyla kullanılmaktadır.

Açık uçlu yazılı anketlerin içerik analizine tabi tutulması sırasında Eğitim Programları ve Öğretim, Eğitim Yönetimi ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık anabilim dallarında görev

yapan 3 uzman kodlayıcı tarafından bağımsız olarak kodlanmıştır. Yapılan kodlamalar sonrası Kodlama formuna yapılan kodlamalar sonrası her bir uzmanın doldurduğu formlar karşılaştırılmış ve kodlamaların güvenilirlik katsayısı Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik düzeyi formülüne (güvenirlik = görüş birliği/görüş birliği+ görüş ayrılığı) göre 0.989 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, uyum olmadığı gözenekler için üçlü bir kodlama toplantısı yapılmış olup bu gözeneklerde uyum sağlanıncaya kadar kodlamaya devam edilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışmada kapsamında toplanan verilerin analizi neticesinde 85 kod, 10 kategori ve 3 tema oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar ve kategoriler şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Öğretmenlerin tezsiz yüksek lisans programına kayıt nedenleri.

Şekil incelendiğinde öğretmenlerin tezsiz yüksek lisansa öğrencilere faydalı olma, mesleki doyum elde etme ve mezun olma sebepleriyle kayıt yaptırdıkları anlaşılmaktadır. İnsan eylemlerinin üç temel nedeni arasında gösterilen hazza, faydaya ve iyiye yönelik olma durumlarının çalışma kapsamında öğretmenlerde de ön plana çıktığı görülmektedir.

3.1. Öğrencilere fayda temasına yönelik bulgular

Öğrencilere faydalı olmak için kayıt yaptırdığını belirten öğretmenlerin örnek olma, topluma katkı sunma ve verimli olma kategorilerine ayrıştırılabildiği görülmektedir. Sorulan, “Tezsiz yüksek lisanstan beklentiniz nedir?” sorusuna cevaben K7, “Kariyer yaparak, çocuklarıma örnek olmak” şeklinde bu düşüncesini dile getirmiştir. Öğretmenlik mesleğinin rol model olma yönünün ön plana alındığı bir kategori olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

K29 ise topluma katkı amacını güttüğünü “Bitirdikten sonra gelecekte önce kendime sonra da çevremdekilere bir dokunuş yapabilirim ne mutlu bana...” diyerek belli etmiştir. Bu kodlama K29’un, eğitim süreci henüz başlarken çıkışta elde etmeyi beklediği faydaların hem bireysel hem de toplumsal olduğu anlaşılmaktadır.

K37 “Kendimi eğitim öğretim alanında geliştirip okulda öğrencilerime daha faydalı olmak...” ve K44’ün “Bireysel farklılıklara göre yöntem kullanarak tüm öğrencilerime daha iyi eğitim vermek. Bu doğrultuda kendimi geliştirmek” amacıyla bu eğitime başladıkları anlaşılmaktadır.

Buna göre her iki katılımcının da verimli olmayı önemseydiği ve eğitim sürecinin sonunda verimli bir birey olmayı bekledikleri anlaşılmaktadır.

3.2. Mesleki doyum temasına yönelik bulgular

Öğretmenlerin tezsiz yüksek lisansa başlama nedenlerinden olan mesleki doyum teması incelendiğinde akademik kariyer, kişisel gelişim, mesleki gelişim ve bilgi tazeleme kategorilerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Akademik kariyer amacıyla kayıt yaptıran K41 “*Mesleki anlamda gelişim sağlamak. Kendimi akademik seviyede az da olsa geliştirmek*” şeklinde görüş bildirirken öğretmenlik mesleğinin yanı sıra yürütülecek olan dersleri takip ederek mesleki anlamda gelişim göstereceğine inandığı anlaşılmaktadır.

K60 “*Kendimi geliştirmek (istiyorum) ve yeni bilgilere uzak olmak istemiyorum*”, K13 ise “*Çağdaş eğitim sistemine uygun sürekli gelişen kendini yenileyen bir birey olmama katkı sunmasını bekliyorum*” diyerek süreç sonunda kişisel anlamda gelişim elde etmeyi amaçladıklarını ifade etmektedirler.

K12'nin programa mesleki gelişim için dahil olduğu “*Çağdaş eğitim sistemine uygun sürekli gelişen kendini yenileyen bir birey olmama katkı sunmasını bekliyorum*” şeklindeki ifadesi ile anlaşılmaktadır.

“*Eğitim alanındaki yeni gelişmelerden haberdar olup, bilgilerimi geliştirmek istiyorum*” şeklinde görüş belirten K48 gibi K14 de “*Öğretmenlik meslek alanında daha iyi olmaya katkı sağlayacak bilgiler edinip uzman öğretmenlik için bir adım sayılacak olan yüksek lisansımı yapmak*” diyerek bu süreçten beklentilerini bilgi tazelemek olarak belirtmiştir.

3.3. Mezun olmak temasına yönelik bulgular

Bu tema altında yer alan kategorilerin diploma almak, uzman öğretmen olmak ve başöğretmen olmak şeklinde oluştuğu görülmektedir.

K14 “*Öğretmenlik meslek alanında daha iyi olmaya katkı sağlayacak bilgiler edinip uzman öğretmenlik için bir adım sayılacak olan yüksek lisansımı yapmak*” amacını güttüğünü ifade ederken K33 “*Alanda uzmanlaşmak*” amacıyla kayıt yaptırmıştır.

Diğer taraftan bazı katılımcıların sadece “*Başarılı bir şekilde mezun olmak*” şeklinde görüş bildirdiği görülmüştür. Eğitim süreçlerine bu gibi kazanımlar için gelenlerin sayısı az olmamakla birlikte diğer gerekçelerden herhangi birini neden dile getirmediğinin araştırılmasında fayda olacağı öne sürülebilir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma göstermiştir ki, aladaki öğretmenlerden bazıları lisansüstü eğitime sadece not ve diploma için dahil olmaktadır. Elde edilen bulgular tezsiz yüksek lisansa başlayan öğretmenlerin kayıt nedenleri arasında öğrencilere fayda, mesleki doyum ve mezun olmak nedenleri yer almaktadır. Alanda yapılan diğer çalışmalarla (Gömlüksiz & Et. S. Z., 2013; Şaşmaz Ören et al., 2012) benzer sonuçlar elde edilmiştir. Özellikle mezun olabilmek dışında herhangi bir amaç belirtmeyen ve süreçten alınacak diğer herhangi bir kazanımı önemseymediği anlaşılan öğretmenlerin bu durumunun nedenlerinin ve diğer öğretmenlerle aralarındaki farkların nereden kaynaklandığının görülebilmesi önemli bir araştırma konusudur. Zira kendileri de sınıf içinde öğretmenlik yapmakta olan bu kişilerin kendi derslerinde buna benzer bir öğrenci

profilini görmeyi arzulayıp arzulamadıkları veya en azından ne zaman bu düşünceye yöneldiklerinin tespiti, buna yönelik önlem alınmasını kolaylaştıracaktır.

Diğer taraftan mesleki doyumunu ve öğrencilere faydayı önemseyen öğretmenlerin bu yöndeki çabalarının neler olduğunun araştırılması da önemli görülmektedir. Zira bu öğretmenlerin ne şekilde motive olduklarının bilinmesiyle diğer öğretmenlerin öğretmenlik süreçlerinin şekillendirilmesi faydalı olabilir.

4.1. Öneriler

Elde edilen sonuçlardan hareketle, öğretmenlerin lisansüstü eğitime başlama nedenlerinin neler olduğunu tespit etmeye yönelik bir ölçme aracı geliştirilebilir. Bu ölçme aracı yardımıyla lisansüstü eğitime dahil olan öğretmenlerin hangi nedenlerle bu sürece dahil olduklarının belirlenmesi mümkün olabilecektir. Ayrıca karşılaştırmalı veriler kullanılarak farklı ülkelerdeki lisansüstü eğitime kayıt yaptıran öğretmenlerin durumu incelenebilir. Lisansüstü eğitimi sadece mezun olabilmek amacıyla aldığını belirten öğretmenler derinlemesine çalışmalar, gözlemler ve görüşmeler aracılığıyla yürütülebilir. Bu öğretmenlerin buna rağmen lisansüstü eğitimde başarılı olup olmadığı, oluyorsa bunun için ne tür bir yol izlendiğinin araştırılması da önemli bir çalışma konusudur. Verimli olmak ve mesleki doyumunu elde etmek amacıyla kayıt yaptıran öğretmenlerle derinlemesine araştırmalar yapılarak bundan hangi motivasyon kaynaklarından beslendikleri tespit edilebilir.

5. KAYNAKLAR

- Creswell, J. W. (2021). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (M. Sözbilir (ed.)). Pegem Akademi Yayıncılık. <https://doi.org/10.14527/9786053184720>
- Duman, A. (2007). *Yetişkinler eğitimi*. Ütopya Yayınevi.
- Eurostats. (2021). *Youth unemployment*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Youth_unemployment
- Gömlüksiz, M. N., & Et. S. Z. (2013). Öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime ilişkin metaforik algıları. *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 154–151.
- Knowles, M. S., Holton, E. F., & Swanson, R. A. (2005). *The Adult learner* (Sith). Elsevier.
- MEB. (2022). *Uzman ve başöğretmenlik eğitim programlarına başvurular 1 haziran'da başlıyor*. <https://oygm.meb.gov.tr/www/uzman-ve-basogretmenlik-egitim-programlarına-basvurular-1-haziranda-basliyor/icerik/986>
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A Guide to design and implementation* (Fourth edi). Josey-Bass.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. <file:///C:/Users/pc/Downloads/186934.pdf>
- Park, S. J. (2002). The change of South Korean adult education in globalization. *International Journal of Lifelong Education*, 21(3), 285–294. <https://doi.org/10.1080/02601370210127873>
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods* (Fourth edi, Vol. 59). SAGE Publications.
- Peynirci, G. (2014). *Yetişkin eğitimi kurslarının yetişkin eğitimi ve yetişkin öğrenen ilke ve özelliklerine göre incelenmesi*. Marmara Üniversitesi.

- Şaşmaz Ören, F., Yılmaz, T., & Güçlü, M. (2012). Öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik görüşlerinin analizi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 189–201. <http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/21.oren.pdf>
- TÜİK. (2021). *Gelir ve yaşam koşulları araştırması*. <https://www.verikaynagi.com/grafik/egitim-seviyesine-ve-cinsiyete-gore-yillik-ortalama-esas-is-geliri-tl-2021/>
- TÜİK. (2022). *İşgücü istatistikleri*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>
- UNESCO. (1985). Yetişkin eğitimi terimleri. In *UNESCO Milli Eğitim Komisyonu*.
- Yalçıntaş, A., & Akkaya, B. (2019a). *Diplomalı Aylak Sınıf: Gösterişçi Tüketim Süreci Olarak Türk Yükseköğrenim Sistemi Özet Educated Leisure Class: The Turkish Higher Learning System as a Process of Conspicuous Consumption Abstract*. *March*, 36–91.
- Yalçıntaş, A., & Akkaya, B. (2019b). Türkiye’de Akademik Enflasyon: “Her İle Bir Üniversite Politikası” Sonrasında Türk Yükseköğretim Sistemi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 3, 1–22. <https://doi.org/10.33630/ausbf.551330>
- Yi, G., & McMurtrey, M. E. (2013). The impact of academic inflation on the labour market: if everyone has a PhD, who will be the custodian? *International Journal of Electronic Finance*, 7(3/4), 250. <https://doi.org/10.1504/IJEF.2013.058605>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Beşinci ba). Seçkin Yayıncılık. <http://eku.comu.edu.tr/article/view/1044000129>
- Yüksel, H. (2014). Yaşam boyu eğitim olgusunun istihdama katkısı: İŞKUR örneği. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(5).

BEN BİLİRİM!: ÖĞRETMEN OLMA YOLUNDA İLK ADIMLAR
I KNOW!: FIRST STEPS TO BE A TEACHER

İsmail ŞAN¹, Ali KIŞ², Nuri ERDEMİR³

¹Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim, 0000-0003-0780-0169

²Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi, 0000-0003-4768-3964

³Öğr. Grv. Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, 0000-0002-5106-7884

Özet

Eğitim fakültelerinde yer alan programların ilk yıllarında genellikle teorik dersler işlenmektedir. Bu derslerin bir kısmı genel kültür, bir kısmı alan bilgisi ve bir kısmı da meslek bilgisine ayrılmıştır. Uzun yıllarını öğrenci tarafında geçirdikleri sınıfın öğretmen tarafına geçmeden önceki son hazırlıkların yapılmaya başlandığı meslek derslerini alan öğretmen adayları, eğitimle ilgili olay ve olgulara diğer insanlardan daha farklı yaklaşıma başlamaktadır. Bu durum, öğretmen adaylarının zamanla eğitim konularındaki hassasiyetinin artmasının yanı sıra duyuşsal yönden daha proaktif olma yönünde evrilmesine zemin hazırlamaktadır. Eğitim içerikli dersleri gördükçe bu içerikle temas etmeyen kişilere göre farklılaşan düşünceleri ise zamanla mesleğe bakışlarını şekillendiren önemli unsurlardan biridir. Bu çalışmanın amacı, toplumda eğitimle ilgili yerleşik yanlışların neler olduğuna ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda 2021-22 eğitim-öğretim yılı güz yarısında Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim gören 52 öğretmen adayından, gönüllülük esasına dayalı olarak açık uçlu yazılı anket aracılığıyla veri toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi süreçlerine uygun olarak, nitel veri analizi yazılımı aracılığıyla kodlara ayrılmıştır. Kodlar oluşturulurken yargı bildiren her bir ifade ayrıştırılmış olup, herhangi bir ifadenin gözden kaçmamasına dikkat edilmiştir. Ayrıştırılan 396 kod 16 kategori altında toplanırken bu kategorilerin de öğretmen, öğrenci, öğretim programı ve eğitimle ilgili temel kavramlar temaları altında toplanacak şekilde boyutlandırılabilirdiği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Öğretmen adayı, yanlış, eğitim terimleri

Abstract

In the first years of the programs in education faculties, theoretical courses are usually taught. Some of these courses consist of general culture, some of them field knowledge and some of them vocational knowledge. Teacher candidates who take vocational courses tend to approach educational events and phenomena differently than other people. This situation paves the way for pre-service teachers to be more proactive emotionally by increasing their sensitivity to education issues over time. Opinions that differ according to those who do not attend educational courses allow pre-service teachers to embrace teaching. This attitude is among the important elements that shape their view of the profession over time. The aim of this study is to determine the opinions of pre-service teachers about the established misconceptions about education in society. For this purpose, data were collected through an open-ended written questionnaire on a voluntary basis from 62 teacher candidates studying at the education faculty of a state university in the Eastern Anatolia Region in the fall semester of the 2021-22 academic year. The collected data were coded through qualitative data analysis software in accordance with the content analysis processes. While the codes were being created, each statement expressing judgment was separated and care was taken not to overlook any statement. While the 273 statements declaring judgments were collected under 82 codes, it was seen that some of these codes could be sized to include faculty members, some students, some curriculum and some basic concepts related to education.

Keywords: Teacher candidate, misconception, educational terms

1. GİRİŞ

Öğretmen eğitimindeki kabul gören iki yaklaşımdan biri “Teori-pratik” diğeri ise “Pratik-teori” yaklaşımlarıdır. Teori-pratik yaklaşıma göre öğretmen adaylarının eğitim süreçleri teoriye dayalı olur ve sınıf ortamıyla ilişkilendirmeye gerek duyulmaz (Roth & Surprenant, 2012). Öğretmen adaylarının, öğrendiklerinin uygulamadaki karşılığını kontrollü ve sistemli olarak görebilmeleri için formal öğrenim süreçleri boyunca çok az yaşantı geçirebilmesine imkân sunan bu yaklaşıma göre yetişmeleri durumunda gerçek sınıf ortamlarında zorlandıkları görülmektedir (Azar, 2003). Bu zorlanmanın iş üstündeki göstergeleri ise daha ziyade öğrencilerin daha iyi eğitime hakkının elinden alınmasına sebep olan şekillerde geri dönmektedir (Sykes et al., 2010). Uygulama yönü apır basan Pratik-teori yaklaşımında, sınıf içi uygulamaların ağırlıkta olması gerekir. Teorik bilgilerin kazandırılmasının yerine sınıf içi uygulamalarda işe yarayacak becerilere yönelik bir eğitim-öğretim sürecinin tercih edilmesi (Fenstermacher & Soltis, 2004) nedeniyle meslek hazırlığında uzmanlık yerine ustalığa odaklanıldığı öne sürülebilir. Öğretmen adaylarının uzmanlıktan ziyade ustalığa ihtiyacı olması hesaba katılarak birçok ülkedeki öğretmen eğitiminin bu yönde evrimleştiği (Sykes et al., 2010) görülmektedir. Eğitim fakültelerinde yer alan programların ilk yıllarında genellikle teorik dersler işlenmektedir. Teori lehine büyük oranda bozulan denge pek çok gelişmiş ülkede iş üstünde yürütülme lehine bozulmakla birlikte (Kavak et al., 2007) geciken uygulama derslerinin mesleğe yönelik hazırlığı zorlaştırma potansiyeli oldukça yüksektir (Aykan et al., 2018; Bal, 2016).

Meslek Bilgisi derslerinin alınmaya başlanmasıyla birlikte öğretmen adaylarının mesleki gelişimleri başlamakta (Neimeyer & Ebben, 1985) olup eğitimle ilgili olay ve olgulara diğer insanlardan daha farklı yaklaşıma başlamaktadır. Olaylara eğitimci gözüyle bakmaya başladıkça daha önceki düşüncelerine sahip insanların hatalı olan düşüncelerini daha iyi sezebilmekte ve dolayısıyla bunlara ilişkin fikir beyan edebilmektedir. Toplumun genelinin bakış açısının sorgulanmasıyla devam eden bu süreçte derinlik ve genişliğin artması meslek bilgisi derslerinin çıktılarını olarak beklenmektedir (MEB, 2017; Stronge, 2018). Bu çıktılara erişebilmek adına farklı derslerde farklı öğretim üyelerinin eğitime yönelik temel kavramları kendi bakış açılarına göre tarif etmeleri neticesinde bunlardan kendisine uygun olanları benimseyen öğretmen adaylarının bu bakış açılarına uygun olarak anlatılan diğer konuları daha rahat kavrayabilirken karşıt bakış açısının kazandırılması daha da zorlaşmaktadır. Öğretmen adaylarının mesleğe yönelik bakış açılarının ve derinliğinin bilinmesi durumunda kazanımların eksik ve hatalı olanlarının tespiti daha olası görünmektedir. Bununla birlikte alanyazın incelendiğinde öğretmen adaylarının gözünden, eğitime ilişkin başkaları tarafından yanlış bilindiğine inandıkları bilgilerin neler olduğunun incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu çalışmada, toplumda eğitimle ilgili yerleşik yanlışların neler olduğuna ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.1. Kuramsal Çerçeve

Olması gereken şekilde gerçekleşmeyen öğrenmeler, öğrenenin zihninde bazı tutarsızlıklara ve ileriki öğrenmeleri engelleyici bozulmalara neden olabilir. Öğretim hedeflerine tam olarak ulaşamaması, eksik düşmeler ve hatalı çıktılar kavram yanlışlarının hem sebebi hem de sonucu olabilmektedir. Bu yanlışların çeşitli şekillerde ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar: önyargılı olunan kavramlar, bilimsel olmayan inançlar, kavramsal yanlış anlamalar, yöresel yanlış anlamalar ve olgusal yanlışlardır. *Önyargılı kavramların*, kökleri günlük deneyimlere dayanır ve bu kavramlar oldukça popülerdir. *Bilimsel olmayan inançlar* bilimsel eğitim dışındaki kaynaklar marifetiyle öğrendikleri görüşleri ifade eder. *Kavramsal yanlış anlamalar*,

öğrencilere kendi önyargılarından ve bilimsel olmayan inançlarından kaynaklanan çelişkiler ve çelişkilerle yüzleşmelerini teşvik etmeyecek şekilde bilimsel bilgiler öğretildiğinde ortaya çıkar. *Yerel yanlış anlamalar*, günlük yaşamda bir anlam ifade eden ve bilimsel bir bağlamda başka bir anlama gelen kelimelerin kullanılmasından kaynaklanır. *Olgusal kavram yanlışları*, genellikle erken yaşta öğrenilen ve yetişkinliğe kadar sorgulanmadan tutulan yanlışlardır (National Research Council, 1997).

Öğrencilerde oluşan kavram yanlışları genellikle yanlış açıklamalar ve yanlış sorulardan kaynaklanabileceği gibi aşırı genellemelerin de neticesi olabilmektedir (Yağbasan & Gülçiçek, 2003). Yanlışların yerleşik hale gelmesi düzeltilmesini zorlaştırmakla birlikte etkisini artırması ve daha çok yayılması gibi sonuçları da düşünüldüğünde eğitim ortamlarının en temel sorunların biri olarak acil müdahale gerektiren durumlardan biridir. Kavram yanlışlarının giderilmesi çoğu zaman kavramın öğretilmesinden daha zordur. Bu anlamda kavram yanlışları ile mücadelede: kavram yanlışlarının önceden tahmini, sınıf içi tartışmalar, etkinlik temelli öğretimler ve ihtilafli konuların değişik zamanlarda konu edilmesi (National Research Council, 1997) gibi önlemlere gereksinim vardır. Kavram yanlışlarının tespiti bu anlamda oldukça önem arz etmektedir. Kavram yanlışlarının tespitinde açık uçlu veya çoktan seçmeli soruların yanı sıra görüşme, ifadeler tablosu, teşhis testleri, yapılandırılmış grid, tanılayıcı dallanmış ağaç, anlam çözümleme tablosu, kelime ilişkilendirme tekniği, kavram haritaları, kavram karikatürleri, kavramsal değişim metinleri ve tahmin gözlem açıklama teknikleri kullanılabilir (Şimşek, 2022).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Öğretmen adaylarının başkalarının yanlış bildiğine inandıkları eğitimle ilgili bilgilerin neler olduğunun belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışma temel nitel araştırma desenine uygun olarak yürütülmüştür. Doğal ortama duyarlı bir araştırma olan nitel araştırmalar, olayları ve algıları bütünlüğü bozmadan gerçekçi bir şekilde sunmaya yönelik yöntemlerdir (Yıldırım & Şimşek, 2005). Genel, temel, açıklayıcı ve yorumlayıcı özellikleri olan çalışmalar temel nitel araştırma olarak adlandırılır. Temel nitel araştırmalarda, bireylerin inşa ettikleri gerçeklik ön plandadır. Olgunun katılımcılardaki karşılığıyla ilgilenilir (Merriam & Tisdell, 2015). Bu çalışmada, meslek bilgisi derslerini almakta olan öğretmen adaylarının deneyim ve görüşlerine dayalı olarak toplumda eğitimle ilgili yanlış bilinen kavramların neler olduğunu ayrıntılı olarak betimlemek amaçlanmıştır.

2.1. Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcıları, 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz yarıyılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim gören 52 öğretmen adaydır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak katılımcıların belirlendiği bu çalışmada çalışılan konunun anlaşılmasını kolaylaştıracak en doğru verilerin toplanabileceği kişilere ulaşmak amaçlanmaktadır (Creswell, 2021). Katılımcıların belirlenmesinde a) bir devlet üniversitesine devam etme b) eleştirel ve analitik düşünme dersine kayıtlı olma c) gönüllü olma ölçütleri kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları Tablo 1'de verilmiştir. Tablo incelendiğinde ilköğretim matematik öğretmenliği, sınıf öğretmenliği, Sosyal Bilgiler öğretmenliği, İngilizce öğretmenliği, PDR, Resim Öğretmenliği, Özel eğitim öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliğinden öğrencilerin katılımcı listesinde yer aldığı, 19-33 yaş aralığında bulunan katılımcıların en az ikinci en çok dördüncü sınıfta oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 1.

Katılımcılara İlişkin Kişisel Bilgiler

Katılımcı	Anabilim Dalı	Cinsiyet	Sınıf	Yaş
K1	İlk. Mat. Öğretmenliği	Erkek	3	21
K2	Sınıf Öğretmenliği	Erkek	2	21
K3	Sos. Bil. Öğretmenliği	Erkek	2	21
K4	İngilizce Öğretmenliği	Kadın	4	21
K5	İngilizce Öğretmenliği	Kadın	4	21
K6	İngilizce Öğretmenliği	Kadın	3	20
K7	Sınıf Öğretmenliği	Kadın	3	21
K8	Sınıf Öğretmenliği	Kadın	2	20
K9	İlk. Mat. Öğretmenliği	Erkek	4	22
K10	PDR	Erkek	4	23
K11	Resim Öğretmenliği	Kadın	3	20
K12	Özel Eğitim Öğretmenliği	Kadın	4	22
K13	İlk. Mat. Öğretmenliği	Kadın	2	21
K14	Sos. Bil. Öğretmenliği	Erkek	2	20
K15	Türkçe Öğretmenliği	Erkek	3	30
K16	Okul öncesi öğretmenliği	Erkek	4	22
K17	Türkçe Öğretmenliği	Kadın	2	22
K18	İlk. Mat. Öğretmenliği	Kadın	2	21
K19	İlk. Mat. Öğretmenliği	Kadın	2	20
K20	İlk. Mat. Öğretmenliği	Kadın	2	20
K21	Müzik Öğretmenliği	Erkek	4	26
K22	Resim Öğretmenliği	Kadın	3	20
K23	Resim Öğretmenliği	Kadın	3	20
K24	İlk. Mat. Öğretmenliği	Kadın	4	21
K25	Özel Eğitim Öğretmenliği	Kadın	3	31
K26	Türkçe Öğretmenliği	Erkek	2	20
K27	Fen Bilgisi Öğretmenliği	Kadın	2	19
K28	Resim Öğretmenliği	Kadın	3	19
K29	Sınıf Öğretmenliği	Erkek	4	24
K30	PDR	Erkek	4	22
K31	Sos. Bil. Öğretmenliği	Kadın	2	20
K32	Fen Bilgisi Öğretmenliği	Kadın	2	19
K33	Resim Öğretmenliği	Kadın	3	21
K34	Özel Eğitim Öğretmenliği	Erkek	4	33
K35	İngilizce Öğretmenliği	Erkek	2	21
K36	Resim Öğretmenliği	Kadın	4	22
K37	Okul Öncesi Öğretmenliği	Kadın	3	21
K38	Türkçe Öğretmenliği	Erkek	3	20
K39	İngilizce Öğretmenliği	Erkek	2	24
K40	Okul Öncesi Öğretmenliği	Kadın	3	23
K41	Fen Bilgisi Öğretmenliği	Kadın	4	20

Katılımcı	Anabilim Dalı	Cinsiyet	Sınıf	Yaş
K42	Müzik Öğretmenliği	Kadın	3	22
K43	Türkçe Öğretmenliği	Kadın	3	21
K44	Sınıf Öğretmenliği	Kadın	3	20
K45	Resim Öğretmenliği	Kadın	3	22
K46	Resim Öğretmenliği	Kadın	4	23
K47	Özel Eğitim Öğretmenliği	Erkek	4	22
K48	İlk. Mat. Öğretmenliği	Erkek	3	21
K49	Sınıf Öğretmenliği	Erkek	2	21
K50	Türkçe Öğretmenliği	Erkek	4	21
K51	Sınıf Öğretmenliği	Kadın	3	21
K52	Fen Bilgisi Öğretmenliği	Kadın	2	20

Katılımcı listesinde yer alanların hepsi, fakültede verilen Eleştirel ve Analitik Düşünme isimli seçmeli dersi almaktadır. Bu ders kapsamında eleştirel ve analitik düşünme becerileri ile ilgili bir dönemlik ders kapsamında üst düzey düşünme becerilerini bildikleri ve kullanabildikleri varsayımıyla örneklemin oluşturulması uygun görülmüştür.

2.1. Veri toplama

Çalışmanın verileri, kişisel bilgi formunun yanı sıra tek sorudan oluşan açık-uçlu yazılı anket aracılığı ile toplanmıştır. Çalışmanın gereği olarak kullanılan bu teknik katılanlardan “özgün (yaratıcı)” cevaplar toplanabilmesine olanak tanımaktadır. Veri toplama sürecinin geçerliğini sağlamak adına katılımcılardan özgün, tarafsız ve doğru bilgi sağlamaları açısından kolayca anlaşılabilir bir soru sorulmuştur. Sorunun belirlenmesinde uzmanların görüşlerine başvurulmuş ve amaca uygun olduğu konusunda uzlaşma toplantısı neticesinde tüm araştırmacıların onayı üzerine araştırmada veri toplama sürecinde kullanılmasına karar verilmiştir.

Verilerin toplanması için araç çevirmişçi olarak paylaşılmıştır. Öğretmen adaylarına bu araçta yer alan bilgilerin bilimsel bir araştırma amacıyla kullanılacağı, kişisel bilgilerin gizli tutulacağı bilgisi ile birlikte paylaşılan araçlara 11 Ekim 2021 ile 14 Ocak 2022 tarihleri arasında gelen yanıtlar değerlendirmeye alınmıştır. Toplanan verilerin, internetten alınmış bile olsa öğretmen adaylarının görüşlerini yansıttığı varsayılarak veriler analize alınmıştır.

Verilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla veri toplama süreci ve analiz sonuçları ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Veri analizinde nitel veri analiz tekniklerinden biri olan içerik analizinden yararlanılmıştır. Bu teknikte, elde edilen verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmak amaçlanır (Miles & Huberman, 1994). Eğitim araştırmalarında içerik analizi; genel olarak yazılı belgeler, günlükler ve görüşme metinlerinin analizinde kullanılmaktadır (Patton, 2015). Önce kodlar belirlenmiş olup ardından bu kodlardan birbiriyle uyumlu olanlar belirli kategoriler altında bir araya getirilmiştir. Kategorilerin birbiriyle uyumlu olanları temaların oluşturulmasında kullanılmıştır. Temalar, anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde ve birbirinden farklı olmasında özen gösterilerek oluşturulmuştur. Temalar ve kategoriler kişi sayıları ve yüzdelerle belirtilmiştir.

Açık uçlu yazılı anketlerin içerik analizine tabi tutulması sırasında Eğitim Programları ve Öğretim, Eğitim Yönetimi ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık anabilim dallarında görev yapan 3 uzman kodlayıcı tarafından bağımsız olarak kodlanmıştır. Yapılan kodlamalar sonrası Kodlama formuna yapılan kodlamalar sonrası her bir uzmanın doldurduğu formlar

karşılaştırılmış ve kodlamaların güvenilirlik katsayısı Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik düzeyi formülüne (güvenirlik = görüş birliği/görüş birliği+ görüş ayrılığı) göre 0.894 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, uyumun olmadığı gözenekler için üçlü bir kodlama toplantısı yapılmış olup bu gözeneklerde uyum sağlanıncaya kadar kodlamaya devam edilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışmada kapsamında toplanan verilerin analizi neticesinde 396 kod, 16 kategori ve 4 tema oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar şekil 1'de verilmiştir.

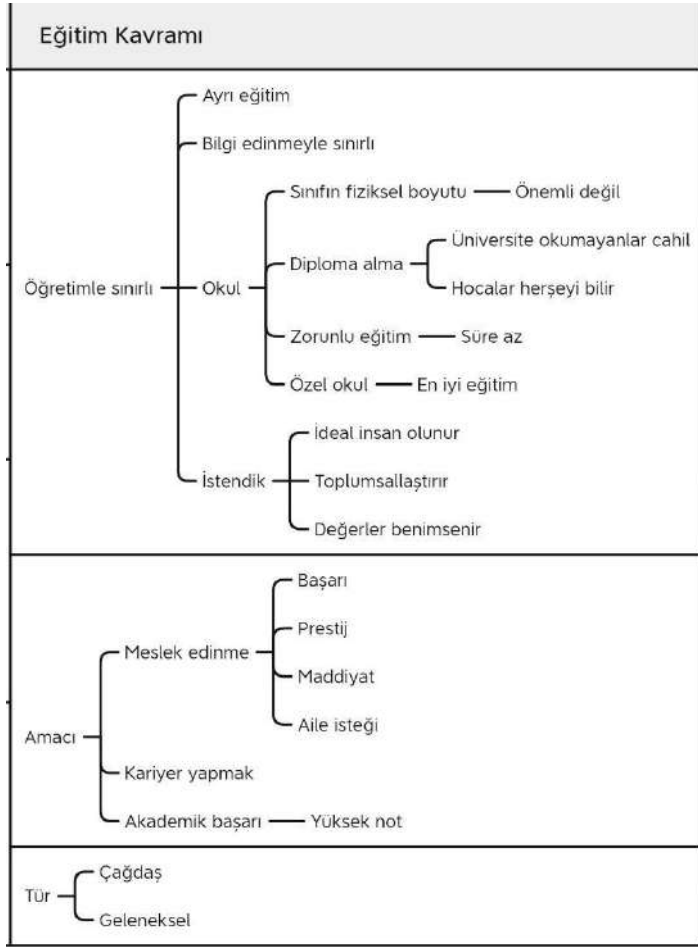

Şekil 1. Doğru bilinen yanlışlara ilişkin oluşan temalar.

Şekil incelendiğinde öğretmen adaylarının eğitim programı, eğitim kavramı, öğrenci ve öğretmenlere yönelik bilgilerde yanlışlık olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

3.1. Eğitim Kavramına Yönelik Doğru Bilinen Yanlışlar

Eğitim kavramına yönelik veriler incelendiğinde bu kavramın öğretimle sınırlı olduğunun düşünüldüğü, amacı ve türleri konularında doğru bilinen yanlışlar olduğunun düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Şekil 2'de eğitim kavramına ilişkin yanlışlar temasıyla ilgili kategoriler ve kodlar görülmektedir.

Şekil 2. Eğitim kavramına yönelik yanılgılar temasına ilişkin kategoriler ve kodlamalar.

Eğitim kavramının öğretimle sınırlı olduğunu düşünen öğretmen adaylarının eğitimin okulla, bilgi edinmeyle sınırlı olduğuna ilişkin düşünceleri ve istendik ürünler elde edileceğine dair inancı eleştirdikleri gibi kız-erkek ayrı eğitimi savunanları da eleştirmektedirler. K3 “*eğitimin öğretimle karıştırılması ya da aynı şeylermiş gibi birbirleri yerine kullanmaları gibi yanlışlar var. Öncelikle eğitim ile öğretimin farklı şeyler olduğunu belirtmeliyim. Evet aralarında bir bağlantı bir ilişki var ancak aynı şey değiller. Eğitim, istendik davranış değiştirme ya da oluşturma sürecidir. Öğretim ise eğitimin okuldaki bölümünü kapsayan kısımdır. Diğer bir deyişle öğretim, eğitim kurumlarında planlı, programlı ve profesyonel kişiler tarafından verilen bölümdür*” şeklinde belirttiği görüş ile eğitimle öğretimin farklı şeyler olduğunu altını çizmiştir. Bu tema ile ilgili bir diğer kategori sınıfın fiziksel boyutuna ilişkindir. K1: “*Sınıf boyutu önemli değil. Bu ilke yanlış bilinen bir şeydir. Öğrenci sayısının çok fazla olduğu bir sınıfta burada sınıfın fiziksel yani yüzölçümü öğrenci sayısına göre baz alınmamış demektir. Bu durum yanlış bilinen bir gerçektir sınıf boyutu burada çok önemlidir*” şeklinde görüş belirtmiştir. Eğitimin sadece bilgi edinmeyle sınırlı olduğu düşüncesini eleştiren K4 “*İyi ezber yapanları bilgili saymanın yanlış olduğunu düşünüyorum*” şeklinde bu görüşünü ifade etmiştir.

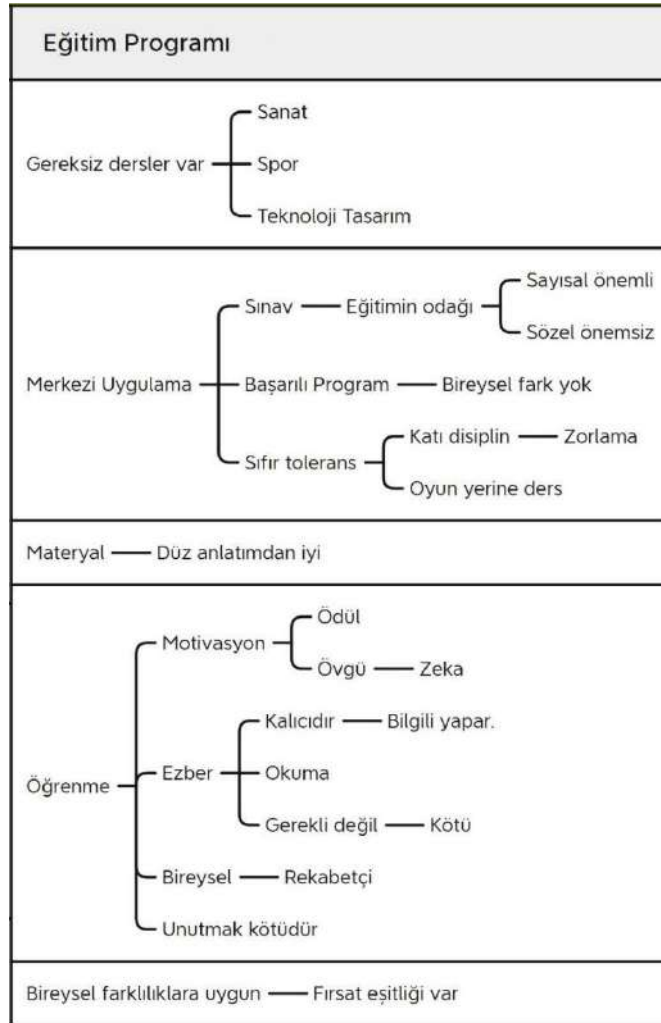
Eğitimin amacına yönelik yanılgıların eğitimin meslek edinme, kariyer yapma ve akademik başarı için yapılan bir iş olduğu düşüncesine katılmadıkları anlaşılmaktadır. “*Eğitim iyi bir meslek sahibi olmak veya yüksek makam sahibi olmak değildir bana göre eğitim topluma faydalı insanı değerlere saygılı birer birey yetiştirmektir*” şeklinde görüş bildiren K8 eğitimin meslek veya kariyere yönelik olmaması gerektiğini ancak toplumun bu şekilde gördüğünü belirtmektedir. Diğer taraftan iyi eğitimin yüksek akademik başarı ile anlaşılamayacağını

savunan K7 “Eğitimde amaç bireyin kendini gerçekleştirebilmesine zemin hazırlamaktır. Bu süreçte beceri ve yetilerin ahlaki şekilde geliştirilmesidir. Eğitimin bir diğer amacıysa karakter gelişimini sağlamaktır” şeklinde ifade etmiştir.

Eğitimin türlerine yönelik yanılgıların, çağdaş anlayışın her durumda geleneksel olandan daha iyi olduğunu savunanlarda olduğunu düşünüldüğü anlaşılmaktadır. “Geleneksel eğitimin ve ezberin o kadar da kötü bir sistem olduğunu düşünmüyorum. Ezber birçok alanda kaçınılmaz oluyor” şeklinde görüş bildiren K10 ezberin toptan reddedilmesine yönelik tepkisini belirtmektedir.

3.2. Eğitim Programlarına Yönelik Doğru Bilinen Yanlışlar

Eğitim programına yönelik veriler incelendiğinde programda gereksiz dersler olduğunu düşünenlerin, merkezi uygulamanın doğru olduğunu savunanların, materyal kullanımının düz anlatımdan daha iyi olduğunu düşünenlerin ve öğretim programlarının bireysel farklılıklara uygun olduğunu savunanların yanı sıra öğrenme konusunda da birçok doğru bilinen yanlış olduğunu düşündükleri görülmektedir. Şekil 3’de eğitim programına ilişkin yanılgılar temasıyla ilgili kategoriler ve kodlar görülmektedir.

Şekil 3. Eğitim programına yönelik yanılgılar temasına ilişkin kategoriler ve kodlamalar.

Eğitim programında gereksiz ders olduğunu düşünenlerin bu konuda yanıldığını düşünen K11 “Çoğu insanlar Görsel Sanatlar, Müzik, Teknoloji ve Tasarım gibi derslerin gereksiz olduğunu

zaman kaybı olduğunu düşünürler. Bu kanı son derece yanlıştır. Öğrencilerin Teknoloji ve Tasarım dersi sayesinde düşünme, araştırma, icat etme gibi fonksiyonları gelişir, algıları açılır. Müzik dersi sayesinde ruhları dinlenir, sakinleşirler. Beden Eğitimi dersinde yaptıkları egzersizler sayesinde vücutları dinç olur, içlerindeki fazla enerjiyi bu şekilde atarak diğer derslere daha adapte olmuş bir biçimde girerler” şeklinde görüş bildirmiştir.

Eğitim programlarının merkezi uygulamalarına yönelik olarak “Öğrencilerin hepsinin aynı kategoride eğitimi bence yanlış talep eden "talebe" ile zorunlu eğitim için eğitim sisteminin sürükleyerek okula getirilen öğrenci aynı eğitimi almamalı her ikisinin gelişimi farklı bir metotla uygulanmalı. Öğrencilerin kendi ilgi alanları ve istekleri farklıysa bunları kategorize edip onları karşılamak verimi olağanüstü derecede arttıracaktır. Psikolojide kemik karakter gelişimi çok küçük yaşlarda oluştuğunu biliyoruz ilkökul çağındaki çocuklarında bunu dürüst bir şekilde analiz edip onları gelecekte istediği alana yönlendirmeye yardımcı olan bir eğitim sistemi var olmalıdır” şeklinde görüş bildiren K12 öğrencilerin bireysel farklılıklarının programda yeterince karşılığının olmamasını eleştirmektedir.

“Sürekli materyal, akıllı tahta vb. şeyler kullanarak yapılan her dersin düz anlatımdan daha iyi olduğunu düşünmüyorum. Mükemmel bir Türkçe öğretmenim vardı. Sadece kalem kullanırdı ve tahtada devleşirdi. İş öğretmende bitiyor” diyen K18’e göre ise materyalin ne olduğundan ziyade nasıl kullanıldığına odaklanılması gerektiğini dikkate sunmaktadır.

Şekil 3 incelendiğinde öğrenme konusunda motivasyon, ezber, bireysellik ve unutmaya yönelik yanılgıların olduğu yönünde görüşlerin olduğu anlaşılmaktadır. Öğrenme ile motivasyon arasındaki ilişkide yaşanan yanılgıyı K16 “Öğrenmenin Temeli Motivasyondur. Oysa öğrenmenin temel koşulu öğrenmek için kendi içimizde duyduğumuz istektir. Bir başka deyişle çevresel koşulların niteliği değil kendi motivasyonumuz öğrenmenin temel koşuludur. Öğrenciler merak ettikleri, ilgilendikleri konuları kolaylıkla öğrenebilir, bu konuları kavrayabilmenin kendisini başlı başına bir ödül sayarlar. En iyi öğrenciler, merak edenlerdir” şeklinde ifade etmiştir. K27 ise ezberin çok kullanılıyor olmasının bir yanılgı ürünü olduğunu “Ezber öğretimi benimsemeleri yanlış bir tavidir. Doğrusu öğrencilerin aktif olduğu yaparak yaşayarak öğrenmeleridir” şeklindeki düşüncesiyle ifade etmiştir. Diğer taraftan K28 ise “Öğrencilerin rekabet ortamına sokulmaları eğitim hakkındaki yanlıştır. Öğrenciler rekabet ortamına değil iş birliğinin olduğu ortamlarda eğitilmelidir” diyerek öğretim ortamlarının genel yapısını eleştirmektedir. K30 ise öğrenmelerin unutulmasına yönelik oluşan yanılgıyı eleştirirken “Öğrenmeyle ilgili bir başka kaygımız da öğrendiklerimizi unutmamaya çalışmaktır. Oysa unutmadan yeni şeyler öğrenemezsiniz. Unuttuğunuz şeyler için kaygılanmayın. Eğer konu sizin için önemliyse nasıl olsa o bilgiyi tekrar öğrenirsiniz. Özet olarak şunu söyleyebiliriz. İspanyolca mı öğrenmek istiyorsunuz, kendinizi sadece kitaplara gömmeyin. Gidin insanlarla konuşun, İspanya’ya gidin sonra da biraz boşlayın. Daha iyi kavradığınızı göreceksiniz” şeklinde unutmayı öğrenmeyi destekleyen bir unsur olarak ele almıştır.

K31’e göre eğitimde fırsat eşitliği olduğunu söyleyenler yanılgı içindedir. “Eğitimin bireysel farklılıklara da duyarlı (mesleki liseler imam-hatip liseleri Anadolu liseleri ve güzel sanatlar liseleri) düşüncesi yanlıştır. Bu kadar dar kapsam ile seçicilik mümkün değildir ve sistemle tezat bir ayrıştırma değildir. Lise dönemi sonunda verilen iş olanak imkanları da eşit değildir” şeklinde kaleme alınan bu görüşe göre okul türlerine göre bir adaletsizlik vardır.

3.3. Öğretmene ve Öğrenciye Yönelik Doğru Bilinen Yanlışlar

Öğretmen ve öğrenciye yönelik veriler incelendiğinde bu kavramların bir arada ele alınması nedeniyle verilerinin birlikte sunulmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Öğrencinin

öğretmenden korkması gerektiğinin düşünülmesi aksine korkunun eğitimde yerinin olmadığı düşünülmesinin yanı sıra öğretmenlerin her ne kadar daha iyi görünse de herhangi bir öğrenciyi bir diğerine tercih etmemesi gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Öğrenci başarısının yetenek, ev ödevi, para kültür ve sınıf mevcuduyla ilgili olduğuna dair inanışlarda hata olduğunun düşünülmesi anlaşılmaktadır. Benzer şekilde göçmen olmanın performansı etkilediği, öğrencinin pasif olmasının makbul olduğu ve ideal öğrenci tiplerine ilişkin yanlışların da olduğu öne sürülmektedir.

Öğretmenlerin rekabet ortamında performansının yükseleceği, öğrenci başarısızlığının sorumluluğunu alması gerektiği uygulamadan ziyade teorinin yoğun olması gerektiği ve eğitimin en önemli faktörünün öğretmen olduğuna yönelik yanlışların olduğunu düşündükleri görülmektedir. Şekil 4’de öğretmene ve öğrenciye ilişkin yanlışlar temasıyla ilgili kategoriler ve kodlar verilmektedir.

Öğrenci	Öğretmen
<p>Yetenek ≡ Zeka türleri</p> <p>Ev ödevi ≡ { Yazma Zorunlu olmalı</p> <p>Başarı — Para — { Önemli değil ≡ Önemli ≡</p> <p>Kültür ≡</p> <p>Sınıf mevcudu — { Az olmalı ≡ Önemli değil ≡</p>	<p>Rekabet</p>
<p>Performans — { Göçmen ≡ Görmeden öğrenilir</p>	<p>Sorumluluk — Başarısızlık</p>
<p>Pasif olmalı — { Sorumluluk Verilmemeli — Yetişkinler üstlenmeli Fikri alınmamalı Emir almaya alıştırmalı</p>	<p>Eğitimi — { Bilgiye dayalı Uygulama — Son sınıf</p>
<p>İdeal — { Ses çıkaran — Utangaç olmamalı Tepki veren — Hırçın olmamalı Ezber yapan</p>	<p>Önem — { En Önemli Faktör Önemli değil</p>

Şekil 4. Öğretmene ve Öğrenciye yönelik yanlışlar temasına ilişkin kategoriler ve kodlamalar.

Öğrenci başarısının yetenekle ilgili olduğunun düşünüldüğünü belirten K34 “*Birçok öğrenci başarıyı çalışmak yerine yetenekle ilgili bir şey olarak görme eğiliminde. Ancak PISA sonuçları bize bu algının doğru olmadığını gösteriyor*” şeklindeki ifadeyle bu görüşe katılmadığını belirtmektedir. Ev ödevlerinin başarıyla ilişkisine yönelik “*Ev ödevlerinin böyle bir etkisinin (başarıyı artırdığının) olduğu kanıtı yok. Ayrıca Finlandiya’daki az veya hiç ev ödevi vermeme tekniğine rağmen yüksek başarı yüzdeleri dikkat çekmektedir. Ev ödevindense öğrencinin o okul gününde edindiği bilgi ve tecrübeler daha önemlidir. Bazı durumlarda ev ödevi verilebilir ancak kesin olumlu etkisi olduğu söylenemez*” demektedir.

Öğrencilerin yeterince sorumluluk almalarına müsaade edilmemesini eleştiren K33 “*Türk eğitim sisteminde programların biraz daha esnetilerek öğrencinin aktif olduğu korkmadan yaparak yaşayarak öğrendiği bir ortam yaratılmalıdır*” şeklinde görüş beyan etmiştir. Diğer taraftan bu görüşün uzantısı sayılabilecek şekilde K35 “*Okul ve üniversiteler hala sanayi devrimindeki gibi öğrencileri iyi birer emir komuta zincirine halka olarak yetiştirmelidir*” diyerek öğrencilerin emir almaya alışmaları gerektiği algısının yanlış olduğunu belirtmiştir. K44 ise bu durumun tersten de okunması gerektiğini ve “*Çok ses çıkaranları özgüvenli;... her şeye tepki verenleri lider kabul etmek*” gibi bir yanlışın da olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenlere yönelik en bariz yanlışlardan birinin öğrenmedeki en önemli faktör olmasına yönelik olduğu görülmektedir. K50’ye göre “*Öğretmenin eğitimdeki en önemli faktör olduğuna inanılır. Elbette öğretmen önemlidir fakat çevre gibi dış faktörler başarıya çok daha fazla etki etmektedir. Ev ödevlerinin başarıyı artırdığını inanılır. Fakat başarı için öğrencilerin okul günü boyunca yaşadıkları çok daha önemlidir*”.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Elde edilen bulgular gösteriyor ki öğretmen adayları kısmen de olsa toplumdaki eğitimle ilgili yanlışları görebilmektedirler. Bu durum verilen meslek derslerinin bu konulara yönelik, eskisinden daha derin ve daha geniş düşünemediklerine işaretler olarak görülebilir. Bununla birlikte gelen cevapların bir kısmının internetten alıntılanmış olmasına rağmen bu görüşlerin öğretmen adaylarının görüşünü yansıttığının varsayıldığı bu araştırmanın en zayıf noktası bu varsayım gibi durmaktadır. Zira bu konularda görüş bildirirken kendi görüşlerini bildirmek yerine farklı kaynaklara başvuruyor oluşları farkındalığın oluşup oluşmadığı konusundaki diğer işaretlere gölge düşürmektedir. Buna rağmen elde edilen verilerden hareketle öğretmen ve öğrenciye yönelik yanlışların büyük çoğunluğunun birlikte ele alınmasının, süreçte birbirleriyle paylaşılması gereken rollerin çokluğundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Özellikle başarı konusundaki rollerin birbiriyle iç-içe olması ve her iki tarafın proaktiviteyi birbirinden bekliyor olması bu durumun ortaya çıkmasına neden olmuş olabilir. Sürecin somut parçaları olan öğretmen ve öğrencinin, yarı somut olan eğitim programı köprüsünde karşılaşmalarının tamamen soyut olan eğitim kavramına yönelik yanlışların ortaya çıkmasına sebep olduğu, yapılan analizlerden anlaşılmaktadır.

Eğitim gibi soyut bir kavramın toplum tarafından doğru anlaşılabilmesi şöyle dursun henüz üzerinde düşünüldüğüne dair işaretlerin de az olduğunun öğretmen adaylarıncı düşünüldüğü öne sürülebilir. Zira büyük oranda okul öğrenmesi şeklinde görülmesi eğitimin değerine ilişkin yeterince farkındalık oluşmadığına işaret etmektedir. Diğer taraftan bu soyutluktaki kavramların çoğunun benzer bir akıbet yaşamasının normal olmasına rağmen eğitim kavramına nazaran daha somut olan eğitim programlarının da toplumca yanlış anlaşıldığına dair algı oluştuğu görülmektedir. Öğretim programının merkezi olmasının bir yanlışın ürünü olduğuna yönelik inanış başrolde olmak üzere büyük oranda programların iddia ettiği şekilde olmadığına

inanıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum eğitim programlarıyla yeterince temas edilmemiş olmasından ileri geliyor olabilir. Zira aynı resmi program geçerli olsa da uygulamadaki farklılıklar eğitim programlarına yönelik farklı algıların ve dolayısıyla yanlışların ortaya çıkmasını kaçınılmaz hale getirmektedir. Ancak tüm bunlara rağmen somut olan öğretmen ve öğrenci hakkında ortaya çıktığı düşünülen yanlışların nedeni olarak sosyal bilimlerin determinizme uygun olmayan yapısını öne sürmek yanlış olmayacaktır. Zira bazı öğrencilerde etkili olan ve bununla birlikte bazılarında herhangi bir fayda vermeyen uygulamalar toplumda bu gibi bir zihni yanlışlamaya itmiş olabilir.

4.1. Öneriler

Meslek bilgisi derslerinde eğitimle ilgili kavramların daha doğru ve etkili şekilde öğrenilebilmesi için analitik yaklaşımla ele alınması toplumdaki yanlışların görülmesini kolaylaştırabilir. Bununla birlikte benzer bir çalışma sınıf ortamında yüzyüze tekrar edilerek farklı kaynaklardan beslenmeden cevap vermelerini sağlayacak şekilde yürütülebilir. Ayrıca öğretmen adaylarının öne sürdüğü yanlışların giderilmesine yönelik seminerler düzenlenerek toplumdaki eğitimle ilgili yanlışların giderilmesi sağlanabilir. Öğretmen adaylarıyla yapılan bu çalışmanın benzeri öğretmenlerle de yapılabilir ve öğretmen adaylarının doğru bildiği yanlışların neler olduğu sorulabilir. Nitel veriler elde edilen bu çalışmanın verileri kullanılarak “eğitime ilişkin doğru bilinen yanlışlar ölçeği” geliştirme çalışması ve ardından öğretmen adaylarının bu konulardan hangilerinde daha fazla yanlışlığı olduğuna yönelik görüşleri evrene genellenebilecek şekilde nicel veriler elde edilerek, ilişkisel taramaya uygun şekilde belirlenebilir.

5. KAYNAKLAR

- Aykan, A., Dursun, F., & Koşan, Y. (2018). Teacher candidates ' opinions on the efficiency of vocational knowledge courses. 27. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, April, 20–23*.
- Azar, A. (2003). Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması Derslerine İlişkin Görüşlerinin Yansımaları. *Milli Eğitim Dergisi*, 159. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/159/azar.htm
- Bal, A. P. (2016). Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programının matematik öğretmen adaylarının mesleki tutumlarına olan etkisi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 58–58. <https://doi.org/10.24289/ijsser.283587>
- Creswell, J. W. (2021). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (M. Sözbilir (ed.)). Pegem Akademi Yayıncılık. <https://doi.org/10.14527/9786053184720>
- Fenstermacher, G. D., & Soltis, J. F. (2004). *Approaches to teaching*. Teachers College, Columbia University.
- Kavak, Y., Aydın, A., & Akbaba Altun, S. (2007). *Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007)*.
- MEB. (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. <http://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-genel-yeterlikleri/icerik/39>
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A Guide to design and implementation* (Fourth edi). Josey-Bass.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. file:///C:/Users/pc/Downloads/186934.pdf

- National Research Council. (1997). Science Teaching Reconsidered. In *Science Teaching Reconsidered*. National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/5287>
- Neimeyer, G. J., & Ebben, R. (1985). The effects of vocational interventions on the complexity and positivity of occupational judgments. *Journal of Vocational Behavior*, 27(1), 87–97. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(85\)90054-5](https://doi.org/10.1016/0001-8791(85)90054-5)
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods* (Fourth edi, Vol. 59). SAGE Publications.
- Roth, K., & Surprenant, C. W. (2012). Kant and education: Interpretations and commentary. In *Kant and Education: Interpretations and Commentary*. Taylor and Francis. <https://doi.org/10.4324/9780203348086>
- Şimşek, C. L. (2022). *Fen öğretiminde kavram yanlışları tespiti ve giderilmesi* (İkinci Bas). Pegem Akademi.
- Stronge, J. H. (2018). *Qualities of effective teachers*. ASCD.
- Sykes, G., Bird, T., & Kennedy, M. (2010). Teacher education: Its problems and some prospects. *Journal of Teacher Education*, 61(5), 464–476. <https://doi.org/10.1177/0022487110375804>
- Yağbasan, R., & Gülçiçek, Ç. (2003). Fen öğretiminde kavram yanlışlarının karakteristiklerinin tanımlanması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(13), 102–120.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Beşinci ba). Seçkin Yayıncılık. <http://eku.comu.edu.tr/article/view/1044000129>

**FROM OLD TRENCHES TO FRESH COGNIZANCE: REFLECTIONS OF
MILITARIZED EDUCATION ON SOCIETY**

Ayman KOLE¹, Emre Dağhan TOKGÖZ²

¹Assist. Prof. Dr., Fırat International University, Political Thoughts, ORCID:0000-0002-1156-0439

²Fırat International University, Educational Sciences, ORCID:0000-0002-3553-1018

Abstract

In ancient history, the commanders of the armed forces were also the leaders of the country's government. However, in the modern era, there was no difference in the situation, and military commanders took an equally prominent role in political affairs. An analysis of structural militarism on the national plane focuses on the impact of the military on the country's civilian politics, how many trained citizens serve in the military, the military's relationship with politics, the defense industry, technology, and the economy, and when, how, and under what circumstances governments use the army. This study aims to find examples of militarism in Turkish youth education and its reflection on Turkish society. The Military Service Course, which was added to the curriculum of high schools in 1926 with a law and regulation, became the National Security Information Course with the Decision and Regulation of the Council of Ministers dated December 28, 1979 and numbered 8/37. National Security Information courses, which were taught in the 2nd and 3rd grades of public high schools and later only in their 2nd grades, were abolished after the 2011-2012 academic year. Moreover, a new regulation has been issued with the condition that some related topics will be taught in the "Citizenship Information" course. In the Turkish Empire, during the Balkan Wars and the First World War, youth organizations take on a semi-military appearance. In this period, it is seen that scouting either remained in the background or transformed into a completely different organization with interventions regarding content and form. In accordance with the conditions of the years between 1912-1918, the connection of the state with the youth organizations was at the level of the Ministry of War. In this period, youth organizations were accepted as a kind of militia force behind the army, yet preparing the youth for the army, and their organization was based on military principles. The scouts, who participated in the Çanakkale front during the 1st World War and took part in the Turkish War of Independence with the regiment's banners, played a major role in the inclusion of scouting in the arrangements made by the young Turkish state regarding the social sphere with the proclamation of the republic. Apart from finding examples of militarization in education, this study aims to reconcile in detail the reasons behind why most Turkish nationals have impassioned militarist feelings and ties to ancestral conqueror-saviors in today's society with examples of militarization in education.

Keywords: Militarism, Education, Turkish, National Security, War

İLERİCİ KAPİTALİZM DÜŞÜNSELİ EKSENİNDE KAMU HİZMETLERİ: REFAH DEVLETİNİN GERİ DÖNÜŞÜ

Hasret ÖZTÜRK

Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek
Yüksekokulu, Kamu Yönetimi, ORCID No: 0000-0001-9111-4844

Özet

Refah devleti, toplumu oluşturan tüm bireylerin siyasi, ekonomik ve sosyal haklarını gözeten ve yine tüm bireylerin bu haklardan aynı düzeyde yararlanması için kamu hizmetlerini gerçekleştiren devlet şeklidir. Refah devletinin en önemli ve temel unsuru kamu gücü ve kaynakları ile ortaya konan kamu hizmetleridir. 1970 yıllarda tüm dünyadaki kamu yönetimlerinde etkisini hissettiren ve devletlerce benimsenen neo-liberalizm refah devletine karşı bir duruşla, refah devleti anlayışı kapsamında uygulanan kamu hizmetlerini eleştirerek, kamu hizmetlerin gerçekleştiren aktörlerde, kamu hizmet alanlarında ve sınırlarında değişikliği öngörmüştür. Böylece kamu hizmeti sunan aktörlere devletin yanında özel sektör ve gönüllü sivil toplum kuruluşları da eklenmiştir. Özel sektör kuruluşlarının kamu hizmeti sunumunda yer alması kamu hizmetlerini elde etmede bireylere bir maddi bedel ödeme yükümlülüğünü de beraberinde getirmiştir. Kamu hizmetlerinin gönüllü sivil toplum kuruluşları ile gerçekleştirilmesi halinde ise hizmet sunumunda aksamalara ve kesintilere rastlanmıştır. Bu durum kamu hizmetlerine ulaşma ve yararlanma derecesine göre farklı toplumsal kesimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir taraftan ekonomik ve sosyal alanlarda sunulan tüm kamu hizmetlerine ulaşabilen ve bu alanda aktif rol oynayan çok küçük bir üst kesim ortaya çıkarken, diğer taraftan ekonomik ve sosyal alanlarda sunulan kamu hizmetlerine ulaşamayan bu alanda aktif rol oynamayan büyük bir alt kesim ortaya çıkmıştır. Neo-liberalizm çerçevesinde uygulanan politikalar toplumlarda ekonomik ve sosyal haklara ulaşabilen üst kesim ve ekonomik ve sosyal haklara ulaşamayan alt kesim şeklinde iki kutuplu toplum ortaya çıkararak refah devletinin tüm birikimlerini yok etmiştir.

Bu doğrultuda 2011 yılına gelindiğinde Joseph E. Stiglitz, ekonomik ve sosyal alanlardaki kutuplaşmalara dikkat çekerek “ilerici kapitalizm” diye adlandırılan refah devlet uygulamalarına benzer düşünseli ortaya sürmüştür. Stiglitz göre; toplumlarda tüm ekonomik ve sosyal imkânlarla sahip küçük azınlık kesimin olması ekonomik sistemi yani kapitalizmi bitirme noktasına getirdiğini ifade etmiştir. Tüm bireylerin yararlanacağı kamu hizmetlerini kurgulamak için her şeyden önce kapitalist sistemin canlanması gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu noktada devlet kurumunun yapması gereken kamu hizmetlerini şu şekilde sıralamıştır. Ekonomik ve sosyal açıdan dezavantajlı kesimlere kaynak transferi ve sosyal yardımlar yapılması, ekonomik ve sosyal tüm imkânlarla sahip küçük azınlık sınıfların aşırı rant hırslarına ket vurulması, bireylere çalışabilecekleri iş imkanlarının sunulması ve bu imkanların kalıcı ve süreklilik arz etmesi ile adil bir vergi ve veraset sisteminin oluşturulması olarak ifade etmiştir.

Anahtar kelimeler: refah devleti, kamu hizmetleri, ilerici kapitalizm düşünseli

**PUBLIC SERVICES ON THE IDEATIONAL AXIS OF PROGRESSIVE
CAPITALISM: THE RETURN OF THE WELFARE STATE**

Hasret ÖZTÜRK

**Assist. Prof., Burdur Mehmet Akif Ersoy University Vocational School of
Social Sciences, Public Administration, ORCID Numbers: 0000-0001-9111-4844**

Abstract

The welfare state is a form of state that observes the political, economic and social rights of all individuals forming the society and provides public services so that all individuals benefit from these rights at the same level. The most important and fundamental element of the welfare state is the public services provided by public power and resources. Neo-liberalism, which made its influence felt in public administrations all over the world in the 1970s and was adopted by states, predicted a change in public service areas and boundaries of public services by criticizing the public services implemented within the scope of the welfare state with a stance against the welfare state. Thus, the private sector and voluntary non-governmental organizations have been added to the actors providing public services besides the state. The involvement of private sector organizations in the provision of public services has led to the emergence of the obligation to pay a financial cost to individuals in obtaining public services. When public services are carried out by voluntary non-governmental organizations, disruptions and interruptions in service delivery have been encountered. This has led to the emergence of different social segments according to the degree of access and utilization of public services. While a very small upper segment that can access all public services offered in the economic and social fields and plays an active role in these fields has emerged, on the one hand, a large lower segment that cannot reach the public services offered in the economic and social fields and does not play an active role in these fields has emerged, on the other. Policies implemented within the framework of Neo-liberalism have destroyed all the savings of the welfare state by creating a bipolar society in the form of an upper class that can reach economic and social rights and a lower segment that cannot reach economic and social rights.

In this connection, in 2011, Joseph E. Stiglitz drew attention to the polarizations in the economic and social fields and put forward the idea of “progressive capitalism” similar to the practices of the welfare state. According to Stiglitz, the existence of a small minority with all economic and social opportunities in societies brought the economic system, namely capitalism, to the point of extinction. He pointed out that first of all, the capitalist system should be revived in order to construct public services that will benefit all individuals. At this point, he listed the public services that the state should provide as follows: Resource transfer and social assistance to economically and socially disadvantaged segments, inhibiting the excessive rent ambitions of small minority classes with all economic and social opportunities, providing individuals with job opportunities where they can work and establishing a fair tax and inheritance system by providing permanent and continuous opportunities.

Key words: welfare state, public services, the idea of progressive capitalism

**DEVELOPMENT AND FINANCING OF HIGHER EDUCATION AS HUMAN
CAPITAL IMPROVEMENT INDICATOR IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

Miras ORYNBASSAROV¹, Yılmaz Ulvi UZUN²

**¹Doctoral student at al-Farabi Kazakh National University, Republic of Kazakhstan,
ORCID NO:0000-0002-6614-4950;**

²Assist. Prof. Dr., Bitlis Eren University, Turkey, ORCID NO: 0000-0002-6428-4167

Abstract

In this paper, we review the relation between human capital and higher education system in Kazakhstan. Human capital as an economic indicator is revisited from the high education's perspective; and the more stress of the study is located on the problems of high educational institutions' development. In the light of Kazakh government efforts to invest in the education we analyze the trends and conclude that current state of higher education is yet to be reformed robustly and re-financed structurally. Given the real improvements in high education, we claim that the economic return on investment in human capital will be significant and have dramatic effects on all-pervasive sustainable development of the nation. The value of the research lies in the fact that certain issues considered in line with the theory of human capital, the rationality of human investment in education, medicine, etc., have a special place in improving the economy of the state. The well-being and sustainable development of any state depends on the indicators of national human capital, and the trends in the development of the world economy are increasingly strengthened over time. It is proved that the economic return on investment in human resources is significantly higher than the return on investment in the material industry. The skills and competencies of students which allow them to carry out professional activities in a particular profession are clearly reflected in today's globalized world economy. Lack of quality professionals has its drawbacks in every field. The high level of professionalism of millions of specialists in the country contributes to high incomes and to the improvement of the country's potential.

Key words: higher education system, human capital, financing in education, sustainable development, human resources.

ULUSLARARASI GÖÇMENLERİN SOSYAL YOĞUNLAŞMASININ SOSYAL PSİKOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Celal İNCE¹

¹Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyoloji, 0000-0001-6081-4100

Özet

Bu çalışma; uluslararası göçmenlerin sosyal yoğunlaşmasını, gruplar arası ilişkiler özelinde “sosyal kimlik” ve “sosyal temas” kuramları bağlamında teorik olarak tartışmaktadır. Bireyler sahip oldukları kimliksel özelliklerine bağlı olarak, belli sosyal gruplara dâhil olmakta ya da dâhil oldukları sosyal gruplar; onların kimliklerinin inşası üzerinde etkili olmaktadır. Bu durum, bireyin kimlik oluşumunu ve aidiyetini tahkim ederken diğer gruplardaki bireylerle sosyal teması zorlaştırabilmektedir. Diğer taraftan farklı gruplara mensup olan bireyler arasındaki sosyal teması yokluğu çatışmayı beslerken, bu bireyler arasında kurulan sosyal temas toplumsal bütünleşmeye zemin hazırlamaktadır. Bu durumu, toplumların farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan birtakım sosyal grupları üzerinden okumak mümkün olduğu gibi göçmenler ve ‘yerel halk’, ‘ev sahibi toplum’ gibi kategorileştirmeler ve gruplaşmalar açısından da analiz etmek mümkündür. Göçmenler göç ettikleri ülkelerde ve mekânlarda birçok yapısal faktörle birlikte hem yerel grupların dışlamalarına bağlı olarak hem de “sosyal kimlik” oluşturmaya bağlı olarak içinde bulunduğu göçmen grubun bireyleriyle daha fazla sosyal temas kurmaktadır. Bu kapsamda göçmen gruplar, grup üyeleriyle alışveriş yapmakta ve zamanının önemli bir kısmını bu bireylerle geçirmektedir. Bu durum, göçmenlerin yoğun olduğu ülkelerde çift taraflı bir uyum sorununa yol açmakta ve yerel halk ile göçmen gruplar arasındaki çatışmayı körüklemektedir. Böyle bir çatışmayı azaltmanın yöntemi olarak “sosyal temas” kuramı bir çözüm olarak sunulabilmektedir. Bu kurama göre, farklı kimlik ve kültürlere sahip olan göçmen grubun üyesi olan bireyler ile yerel halk arasındaki sosyal temas artırıldığında bu grup üyelerinin birbiri birbirileri hakkındaki ön yargıları azalacak, toplumsal bütünleşme kolaylaşacaktır.

Anahtar kelimeler: Sosyal psikoloji, Göç, Uyum, Sosyal Kimlik, Sosyal Temas

**SOCIAL PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF THE SOCIAL CONCENTRATION OF
INTERNATIONAL IMMIGRANTS**

Celal İNCE¹

¹Bitlis Eren University, Sociology, 0000-0001-6081-4100

Abstract

The purpose of this study is to discuss the social concentration of international immigrants in the context of “social identity” and “social contact” theories regarding intergroup relations. Depending on the characteristics they possess, individuals are included in certain social groups, or the social groups they belong to influence the development of their identities. While this situation strengthens the sense of identity and belonging in the individual, it can cause difficulties in social contact between individuals of different groups. The absence of social contact between individuals belonging to different groups feeds conflict; therefore, establishing social contact between these individuals lays the groundwork for social integration. It is possible to analyze this situation in terms of social groups within societies that emerged due to unique circumstances, as well as in terms of categorizations and groupings such as immigrants and the “host society.” Immigrants are frequently exposed to the individuals of the immigrant group they belong to and often create social identities exclusive to their group in the countries and places they migrate to. In this context, these individuals spend a significant amount of their time with the other members of their immigration group. This situation causes a bilateral integration problem in countries where immigrants are concentrated and fuels the conflict between the host society and immigrant groups. As a method of reducing said conflict, the theory of social contact can be recommended. According to this theory, when social contact between members of immigrant groups with different cultural identities and the local people increases, the prejudices between these groups decreases, and social integration will be facilitated.

Keywords: Social psychology, Migration, Integration, Social Identity, Social Contact

ARİSTOTELES’TE ANALOJİK MANTIK-PLATON VE KUHN BAĞLAMINDA-

Hülya ALTUNYA¹, Furkan YILMAZ²

¹ Prof. Dr., Isparta/SDÜ, Felsefe ve Din Bilimleri - Mantık, 0000-0003-2115-5207

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Isparta/SDÜ, Felsefe ve Din Bilimleri - Mantık, 0000-0003-1994-1196

Özet

Analojik mantıksal düşünme, insanın gündelik konuşmalarında vazgeçilmez bir konumdadır. Bu düşünme biçiminin Antik Yunan’ın mitik söyleminde benzetmeye dayalı akıl yürütme olarak çokça kullanıldığı söylenebilir. Mitostan logosa geçiş sürecinde Antik Yunan filozofları da bir akıl yürütme şekli olarak analojiyi felsefelerinde sıklıkla kullanırlar. Fakat teorik anlamda analojiyi ilk defa ele alan Aristoteles’tir. Analojik akıl yürütmeyi tanımlayan, bilgi değerini ve çeşitlerini açıklayan Aristoteles, iki tür analojiden bahseder: örnek anlamındaki paradigma ve matematikteki iki sayının arasındaki ilişkiyi belirten orantı. Aristoteles’te kesinlik bildiren analojinin ikinci türünü ifade eden orantı ise geometrik ve aritmetik olmak üzere ikiye ayrılır. Orantı analojisini ilk ortaya atan Pisagor’dur. Ancak o bu kavramı felsefesinde mistik bir bağlamda kullanır. Paradigmada, örnek ile hakkında örnek verilen arasında bir tür özdeşlik varsayılarak tikelden tikele yönelik bir tür analojik akıl yürütme yapılır. Bu özdeşlik; Platon’da mutlak, Kuhn’da bilim adamlarının ittifak ettiği ve Aristoteles’te ise anlatıcının kabul ettiği bir tümel varsayımdır. Bu akıl yürütmenin neticesi, mitik ve alegorik bir dil kullanan Platon’a göre her daim kesinlik ifade eder ve paradigmalar görülen nesnelerin bir tür *ilkörnekler*dir. 20. Yüzyılda yaşamış olan ve paradigma kavramını bilim felsefesinin tartışma alanına taşıyan Thomas Kuhn’da ise bu akıl yürütmenin neticesi bilim adamlarının kabullerine göre değişerek bir süreliğine kesinlik verebilir ve paradigma, bir tür *model*dir. Paradigma anlamındaki analoji Aristoteles’te ise olasılıklı netice verirken *orantı* anlamındaki analoji kesinlik verir. Aristoteles’teki paradigma manasındaki benzetmeye dayalı kıyas, bir tür kısaltılmış endüktif ve dedüktif kıyasın karışımı olarak ele alınabilir. Ayrıca paradigma, tarihsel ve kurgusal koşutluk olarak ikiye ayrılır. Tarihsel koşutluk betimleme, betimleme ise bir tür kısaltılmış (entimem) analoji olan metafordan ibarettir. Kurgusal koşutluk ise hayvan masalları gibi halk söylevleridir. Araştırmamızda türleriyle birlikte analojik akıl yürütmenin Aristoteles’te hangi anlam ve alanlarda kullanıldığını tespit etmeye çalışacağız. Daha sonra formel ve informel mantık açısından analojik mantığın argümantasyon değerini tartışacağız.

Anahtar kelimeler: Aristoteles, Platon, Kuhn, analoji, paradigma, orantı, metafor

**ANALOGICAL LOGIC IN ARISTOTLE-IN THE CONTEXT OF PLATO AND
KUHN-**

Hülya ALTUNYA¹, Furkan YILMAZ²

¹ Prof. Dr., Isparta/SDÜ, Philosophy And Religious Studies - Logic, 0000-0003-2115-5207

²Graduate Student, Isparta/SDÜ, Philosophy And Religious Studies - Logic, 0000-0003-1994-1196

Abstract

Analogical logical thinking is indispensable in human daily conversations. It can be said that this way of thinking was used a lot as reasoning based on analogy in the mythical discourse of Ancient Greece. During the transition from mythos to logos, Ancient Greek philosophers frequently use analogy in their philosophy as a way of reasoning. However, Aristotle was the first to deal with analogy in the theoretical sense. Aristotle, who defines analogical reasoning and explains the value of information and its types, talks about two types of analogies: the paradigm in the sense of example and the ratio that indicates the relationship between two numbers in mathematics. Proportion, which expresses the second type of analogy that states certainty in Aristotle, is divided into two as geometric and arithmetic. Pythagoras was the first to introduce the proportionality analogy. However, he uses this concept in a mystical context in his philosophy. In the paradigm, a kind of analogical reasoning is made from the particular to the particular by assuming a kind of identity between the example and the example given. The result of this reasoning always expresses certainty according to Plato, who uses a mythical and allegorical language, and paradigms are a kind of archetypes of the objects seen. In Thomas Kuhn, who lived in the 20th century and brought the concept of paradigm to the field of discussion of the philosophy of science, the result of this reasoning may change according to the acceptance of scientists and may give certainty for a while. According to him, a paradigm is a kind of model. While analogy in the sense of paradigm gives probability results in Aristotle, analogy in the sense of proportion gives certainty. Analogy-based syllogism in the meaning of paradigm in Aristotle can be considered as a kind of abbreviated combination of inductive and deductive syllogism. In addition, the paradigm is divided into historical and fictional parallelism. Historical parallelism consists of description, and description consists of metaphor, which is a kind of abbreviated (enthymeme) analogy. Fictional parallelism is folk discourses like animal tales. In our research, we will try to determine in which meanings and areas analogical reasoning is used in Aristotle, together with its types. We will then discuss the argumentation value of analogical logic in terms of formal and informal logic.

Keywords: Aristotle, Plato, Kuhn, analogy, paradigm, proportion, metaphor

GEORGE BERKELEY'İN BİLGİ FELSEFESİ VE VARLIK ANLAYIŞI

Mehmet Gökhan AKDENİZ

Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Felsefe Bölümü, Felsefe,
<https://orcid.org/0000-0002-1993-3308>

Özet

Bu bildiri İrlandalı din adamı ve filozof olan George Berkeley'in (Dysert 1685 / Oxford 1753) bilgi felsefesine dair bir çalışma yapılmıştır. Yapılmış olan bu çalışmada düşüncelerini ele almış olduğumuz George Berkeley temelde felsefe ve din bilimi eğitimi almıştır. George Berkeley kilisede görev yapmış ve 1734 yılında İrlanda'nın Cloyne kentinde piskopos olmuştur. Felsefesinin çatısını çok genç yaşta arka arkaya yazmış olduğu üç kitabında oluşturmuştur. İlk kitabı Yeni Bir Görme Kuramı (1709), psikolojide çığır açmış bir eser olarak kabul edilmiştir. İkinci kitabı, İnsan Bilgisinin İlkeleri Üstüne İnceleme (1710), ve üçüncü eseri Hylas ve Philanoun Arasında Üç Konuşma (1713), ise idealist felsefenin klasikleri arasında kendine önemli bir yer edinmiştir. George Berkeley yalnızca bilen öznenin ve onun bilinç içeriklerinin varlığını kabul etmiştir. George Berkeley, özneyi bir çeşit ideler havuzu yani düşünceler toplamı olarak görmüştür. Zihnimiz dışında başka zihinlerin, varlıkların, bir dış dünya ya da gerçekliğin olup olmadığını merak etmiş ancak sadece bilinç içeriklerimizi ve algılarımızı bilebileceğimize kanaat getirmiştir. Bu doğrultuda George Berkeley'in bilgi felsefesinin temellerinin nereye dayandığına ve çıkış noktasına değinilmiştir. Sonrasında George Berkeley ile Rene Descartes'in varlık üzerine olan düşüncelerinin paralel ve de farklı olan kısımları belirtilmiştir. Devamında duyulur nesnelere nasıl varlık kazandığı ve bu varlığı hangi koşulda sürdürebildiklerine değinilmiştir. Sonuç olarak ölümden sonra yeni bir yaşam olduğunu düşünürsek, bu yaşam yani varlığın devamı insanların değil de tanrının algısı üzerinden sürdürülüyorsa; her ne kadar Berkeley insanı nesne devamlılığını kazanamamış olan bir bebeğe çevirmiş olsa da materyalist felsefeye karşı farklı bir bakış açısı geliştirmiştir.

Anahtar kelimeler: Berkeley, özne, nesne, algı, bilgi, varlık

**GEORGE BERKELEY'S UNDERSTANDING OF EPISTEMOLOGY AND
ONTOLOGY**

Mehmet Gökhan AKDENİZ

**Selcuk University, Graduate Student, Department of Philosophy, Philosophy,
<https://orcid.org/0000-0002-1993-3308>**

Abstract

In this paper, a research was conducted on the epistemology of George Berkeley (Dysert 1685 / Oxford 1753), an Irish cleric and philosopher. George Berkeley, whose thoughts we have discussed in this study, basically studied philosophy and theology. George Berkeley served in the church and in 1734 became bishop of Cloyne, Ireland. He formed the framework of his philosophy in three books that he wrote back to back at a very young age. His first book, *A New Theory of Sight* (1709), was considered groundbreaking work in psychology. His second book, *Treatise on the Principles of Human Knowledge* (1710), and his third, *Three Conversations Between Hylas and Philanoun* (1713), have earned themselves a prominent place among the classics of idealistic philosophy. George Berkeley accepted only the existence of the knowing subject and its conscious content. George Berkeley saw the subject as a kind of pool of ideas, that is, a collection of ideas. He wondered if there were other minds, beings, an outside world, or reality outside of us, but came to the conclusion that we can only know our conscious contents and perceptions. In this respect, it has been mentioned where the foundations of George Berkeley's philosophy of knowledge were laid and the starting point. Then, parallel and different aspects of the thoughts of George Berkeley and Rene Descartes about existence are stated. Then, how sensory objects exist and under what conditions they can maintain their existence are emphasized. As a result, if we think that there is a new life after death; Although Berkeley turned man into a baby who could not achieve object permanence, he developed a different perspective against materialist philosophy.

Keywords: Berkeley, subject, object, perception, knowledge, being

SENECA'NIN BİLGE İNSAN ANLAYIŞI

Damla YILDIZ

Selçuk üniversitesi, YL Öğrencisi, Felsefe, <https://orcid.org/000-0002-6854-2426>

Özet

Stoacılık, Helenistik dönemin en önemli okullarından biridir. Üç dönem olarak ele alınır; Erken Stoacılık Dönemi, Orta Stoacılık Dönemi ve Geç (Roma) Stoacılık Dönemi. Felsefenin mantık, ahlak ve fizik alanlarıyla ilgilenmiş ve eserler vermişlerdir. Genel olarak, insan ve doğa üzerinde durmuşlardır. Özellikle insanların eşitliğinden ve erdeminden söz etmişlerdir. Öyle ki, Stoa okuluna ve filozoflarına bakacak olursak her kesimden filozof görmek mümkündür. Hem köle hem de imparator filozof vardır. Erken Stoacılık Dönemi filozofları; Zenon, Kleantes ve Krizippos'tur. Orta Stoacılık Dönemi filozofları; Panaitios ve Poseidonios'tur. Geç Stoacılık Dönemi filozofları; Seneca, Epiktetos ve Marcus Aurelius'tur. Burada özellikle geç dönem Stoacılığından Seneca ele alınacaktır. Bu çalışmada, Seneca'nın erdemli insan ve bilge anlayışı evrensel bakış açısıyla incelenecektir. Seneca kitaplarında, özellikle *Ahlak Mektupları*'nda, birçok kavrama yer vermiştir. Bunlar; mutluluk, özgürlük, ölüm, intihar, zaman, zevk ve haz, iyi ve kötü, erdem gibi kavramlardır. Bu kavramlar doğrultusunda Seneca'nın insana bakış açısı ele alınacaktır. İnsanın mutluluğu nasıl elde edeceği? Nasıl özgür bir insan olacağı ve nasıl erdemli bir kişiliğe sahip olacağı? Sorularına yanıtlar aranacaktır. Seneca bu konularda ilk olarak insanın doğaya dönmesini ve kendini doğada bulmasını salık verir. Örneğin, bir insanın zamanın kıymetini bilmesini ve zamanını boş şeyler ile harcamamasını öğütler. İnsan akla ve tanrısal bir ruha sahip olması sebebiyle içinde iyiyi barındırır ve bunu da doğanın yani bir nevi kozmosun yardımıyla ortaya çıkarır. Evren bir bütün olarak düşünüldüğünde, insan da onun bir parçasıdır ve tanrısal vergilerden dolayı diğer canlılardan ayrılır. Bundan dolayı insan aklını kullanarak iyiye ulaşmalı ve erdemi elde etmelidir. Seneca, erdemli bir insanın bilge olma yolunda ilerlediğini de vurgular. Onun için iyiliği isteyip kötülüğü engellemek, insanlar arası ayrımcılık yapmamak, üstlenilen görevleri layıkıyla yerine getirmek, doğaya ve Tanrı'ya saygı duymak ve bunun gibi nice öğütler vardır. Bu çalışmada, Seneca'nın hayatından ve eserlerinden yararlanılarak evrensel, erdemli ve bilge insan anlayışı incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Stoacılık, Seneca, bilge insan.

SENECA'S UNDERSTANDING OF WISE-MAN

Damla YILDIZ

Selcuk University, Master Student, Philosophy, <https://orcid.org/000-0002-6854-2426>

Abstract

Stoicism one of the most important schools of Hellenistic period. Stoicism consist of three parts; Early Stoicism Period, Middle Stoicism Period and Late (Rome) Stoicism Period. They interested in profession of logic, ethics and physics of philosophy. In general, they focus on humanbeing and nature. They especially discussed the equality and virtue of human beings. So, if we look at the Stoic school and philosophers, it is possible to see philosophers from every walk of life. There are philosophers both slaves and emperors. Early Stoic Philosophers; Zenon, Kleantes and Krizippos. Middle Stoic Philosophers; Panaitios and Poseidonios. Late Stoic Philosophers; Seneca, Epiktetos and Marcus Aurelius. In this study, especially Seneca from late Stoicism will be discussed. And also, in this study, Seneca's understanding of the virtuous and wise man will be analysed from a universal (cosmopolit) perspective. Seneca has included many concepts in his books, especially in *Ahlak Mektupları*. These are concepts such as happiness, freedom, death, suicide, time, pleasure, virtue, good and evil. In line with these concepts, Seneca's perspective on human will be discussed. How does one achieve happiness? How can a person be free? And how can a person have a virtuous personality? Answers to such questions will be sought. Seneca advises human beings (people) to return to the nature and find themselves in nature first. For example, he advises a person to appreciate time and not to waste it on useless things. Because of human beings have mind and a divine spirit, they contain the good and also they reveal this goodness with the help of nature. When the universe is considered as a whole, man is also part of it and human is different from other living things because of divine gifts. For this reason, human must use her/his logic to achieve good and attain virtue. Seneca also emphasizes that a virtuous person is on the way to becoming a wise man. Wishing good and avoiding evil, not to discriminate between people, fulfill the assigned duties, respecting nature and God, and there are good advises like these. In this study, the universal, virtuous and wise man understanding will be examined by making use of Seneca's life and works.

Key words: Stoicism, Seneca, wise-man

ETİK LİDERLİK VE MAKYAVELİZM

Hakan Vahit Erkutlu¹, İbrahim Köseoğlu²

¹Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Örgütsel Davranış A.B.D.,
0000-0003-2441-3603.

²Yüksek Lisans, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yönetim Organizasyon A.B.D.,
0000-0002-7236-1644.

Özet

Liderlerin sergilemiş olduğu davranışlar izleyenleri üzerinde önemli etkilere sahiptir. Evrensel etik değerleri benliğinin merkezine konumlandıran etik liderler, etik değer ve normlara uygun davranışlar sergileyerek birlik ve beraberliği sağlamakta, izleyenlerini motive etmekte ve izleyenleri için rol model teşkil etmektedir. Etik liderlik konusunda yapılan bazı çalışmalar etik liderliğin birçok unsur üzerinde etkili olduğuna vurgu yapmaktadır. İzleyenlerin sahip oldukları kişilik özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak etik liderlerin başarıya ulaşma olasılıklarını artırabilmektedir. Makyavelist kişilik özelliklerinin temelini oluşturan makyavelizm kavramı ilk olarak Niccolo Machiavelli tarafından kaleme alınan “Hükümdar” isimli eserde kullanılarak, makyavelist kişiliğe sahip bireyler güç kazanmak ve şahsi hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla diğer bireyleri manipüle eden, yalan söyleyen, güçlü intikam duygusuna sahip olan ve sürekli şüphe duyan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Psikoloji biliminde “Karanlık Üçlü” olarak nitelendirilen makyavelizm, narsisizm ve psikopati kişilik özelliklerine sahip izleyenlerin örgütlerde yer alması liderlik süreçlerini zorlaştırmaktadır. Bu çalışma etik liderlik ile makyavelizmin boyutlarından olan ahlaki yoksunluk, statü arzusu, diğerlerine güvensizlik ve kontrol arzusu arasında ki ilişkiyi araştırmaktadır. Çalışmanın örneklemini Kayseri Organize Sanayi Bölgesi’nin de faaliyet gösteren işletmelerde çalışan 335 çalışan oluşturmaktadır. Çalışmada değişkenler arasında ki ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyon analizinden, değişkenler arasında ki etkiyi belirlemek amacıyla basit regresyon analizinden faydalanılmıştır. Çalışmanın sonuçları etik liderliğin makyavelizmin ahlaki yoksunluk ve diğerlerine güvensizlik boyutları üzerinde anlamlı ve negatif yönlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Etik Liderlik, Ahlaki Yoksunluk, Statü Arzusu, Diğerlerine Güvensizlik, Kontrol Arzusu

DUYGUNUN, SÜRÜCÜ DİKKATİ VE PERİFERAL GÖRÜŞÜ ÜZERİNE ETKİSİ

Tansu ALAVCI¹, Mehmet KOYUNCU², Gülin KAÇA³

¹Ege Üniversitesi, Uygulamalı-Deneysel Psikoloji Lisansüstü Programı, Türkiye

²Ege Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Türkiye

³Ege Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Türkiye

Özet

Türkiye İstatistik Kurumu (2020) verilerine göre gerçekleşen kazalarda sürücü kusuru %88,3 oranıyla ilk sırada bulunmaktadır. Yolların düzeltilmesi, gerekli levha ve tabelaların uygun bir şekilde yerleştirilmesi, yolun ışıklandırılması gibi düzenlemeler trafik ortamındaki güvenli sürüşün sağlanmasını önemli ölçüde etkilemektedir. Trafik ortamında kontrol edilmesi gereken bir diğer değişken sürücü dikkati ve dikkatini etkileyen faktörlerdir. Bu faktörlerden birisi duygudur. Bu çalışmada da duygunun sürücü periferel algısı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmaya 18-35 yaş arasında ehliyeti olan kişiler katılmıştır. Katılımcılar deneyimli ve deneyimsiz olarak 2 gruba ayrılmıştır. Duygunun incelenmesi için kişilere duygu sevki yapılarak duygu durumları dahil oldukları gruba uygun olarak değiştirilmiştir. Pozitif, negatif ve nötr duygu gruplarına eşit sayıda kadın ve erkek katılımcı deneyim durumuna göre rastgele şekilde atanmıştır. Toplam 84 kişi katılmıştır. Demografik bilgi formunu ve bilgilendirilmiş onam formunu dolduran katılımcıların çevresel görüşlerinin kontrolü için Viyana Test Sistemi'nde bulunan Sinyal Takip Testi ile deneye başlanmıştır. Testi tamamlayan katılımcılar değişim körlüğü fenomeni temelinde oluşturulan ve Yanıp Sönme Paradigması ile sunumu yapılan değişim saptama görevine geçmişlerdir. Bu görevde trafik ortamına ait sunulan görsellerdeki merkezi ve periferel değişikliği fark etmeleri ve ne olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Bu aşamadan önce katılımcılara duygu grubuyla bağlantılı olarak kısa film parçası izletilmiş ve otobiyografik anı yazma görevi verilerek duygu sevki gerçekleştirilmiştir. Çalışma bulgularına göre duygunun ve deneyimin sürücü periferel görüşü üzerinde ana etkisi anlamlı bulunmamıştır. Ancak; duygu ve cinsiyet etkileşimi incelendiğinde, negatif gruptaki erkek katılımcıların kadınlardan daha hızlı olarak değişimlenen küçük ve merkezi nesnelere tespit ettikleri bulunmuştur. Benzer şekilde deneyimsiz gruptaki erkeklerin merkezi ve küçük nesne değişimini fark etmede deneyimsiz gruptaki kadınlardan daha hızlı oldukları bulunmuştur. Sonuçlar literatürdeki bulgulara benzemekle beraber karşıt olan çalışmalar da bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Değişim Körlüğü, Periferel Dikkat, Sürücü Deneyimi, Duygu Sevki

VERGİ CEZA HUKUKU AÇISINDAN TEFECİLİK

Burak PINAR

¹Doktor Öğretim Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Mali Hukuk,
burak.pinar@deu.edu.tr, 0000-0002-9163-3094

ÖZET

Finansman kaynağına ihtiyaç duyan kişiler bazı durumlarda, çeşitli sebeplerden dolayı kanuni olarak finansman faaliyetinde bulunan kişi veya kurumlar yerine bu tür faaliyetleri yasa dışı yollardan gerçekleştiren kurumlara yahut gerçek kişilere gidebilmektedirler. Bu gibi durumlarda karşılaşılan tefecilik faaliyetleri, Ceza Hukuku bakımından suç niteliği taşımasının yanı sıra devletin uğramış olduğu vergi kaybı nedeniyle Vergi Hukuku bakımından da özel bir önem taşımaktadır. Şöyle ki; vergi hukuku bakımından vergilendirmenin yapılması için vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesi yeterli görülmektedir. Vergi Usul Kanunu'nun 9'uncu maddesinin 2'inci fıkrası gereğince faaliyetin kanunlarla yasak edilmiş olması vergilendirmenin gerçekleştirilmesine engel teşkil etmemektedir. Tefecilik faaliyetleri, özel vergi kanunlarında düzenlenen vergiyi doğuran olayı oluşturduğu sürece o vergi türü bakımından vergilendirmenin yapılması gerekmektedir. Diğer taraftan vergi hukuku kapsamına giren bu faaliyetler, tahakkukun gecikmesi durumunda vergi zıyaı kabahatine, sahte belge kullanılması durumunda kaçakçılık suçuna sebebiyet vererek vergi ceza hukukundaki vergi suç ve kabahatlerin uygulama alanına girmektedir. Ancak bu gibi durumlarda nasıl vergilendirme süreci işletileceği konusunda gerek yargı kararlarında gerekse doktrinde görüş birliğine varılamamış, madde düzenlemesinin revizeye duyduğu ihtiyaç sık sık dile getirilmiştir. Yargı kararlarında da henüz birlik ve yerleşiklik bulunmamaktadır. Son olarak tefecilik faaliyetlerin kapsamı, özellikle "kanunilik ilkesi" çerçevesinde eleştirildiğinden bu açıdan da doktrin ve yargı uygulaması görüş birliğine varabilmiş değildir. Tüm bu hususların incelendiği bildirimizde, bu sorunlar dile getirilmekte ve çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu doğrultuda çalışma, tefecilik faaliyetlerine dair kanuni düzenlemeleri ve bu suç tipinin uygulamadaki sonuçlarını, Vergi Hukuku özelinde doktrin ve yargı kararları çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefecilik Faaliyetleri, Vergi Zıyaı Cezası, Kaçakçılık Suçu,

USURY IN TERMS OF TAX CRIMINAL LAW

Burak PINAR

Assistant Professor, Dokuz Eylül University Law Faculty, Financial Law, 0000-0002-9163-3094

Abstract

Under some circumstances, people needing funding source prefer institutions and real persons involved in illegal action to institutions and organizations involved in legal action for various reasons. Usury activities in similar cases have a special meaning due to tax loss of government in terms of Tax Law besides, mean crime in terms of Criminal Law. In terms of tax law, the occurrence of the taxable event is considered sufficient for taxation. The fact that the activity is prohibited by law in accordance with the 2nd paragraph of the 9th article of the Tax Procedure Law does not prevent the realization of taxation. As long as usury activities constitute the taxable event regulated in special tax laws, taxation must be made in terms of that tax type. On the other hand, these activities, which are within the scope of tax law, cause tax loss misdemeanor in case of delay in accrual, and smuggling crime in case of using forged document, and fall into the application area of tax crimes and misdemeanors in tax criminal law. However, in such cases, a consensus could not be reached in both the judicial decisions and the doctrine on how the taxation process would be implemented, and the need for revision of the article regulation was frequently mentioned. There is no unity and stability in judicial decisions yet. Finally, since the scope of usury activities has been criticized within the framework of the "principle of legality", the doctrine and judicial practice have not been able to reach a consensus in this respect. In our paper, which examines all these issues, these problems are expressed and solutions are offered. This study aims to investigate legislative acts on usury activity, consequences of the crime in practice and within the frame of doctrine and judicial decisions.

Keywords: usury activities, tax loss penalty, smuggling

TÜRKİYE’DE ÇALIŞAN SURIYELİ GÖÇMENLERİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA TARTIŞILMASI

Emre BÜYÜKBAYRAKTAR

**Kocaeli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İş Sağlığı ve Güvenliği Ana Bilim Dalı,
0000-0002-9215-2006**

Özet

2011 yılında Suriye’de çıkan iç savaş ile birlikte Türkiye’ye yönelen yoğun göç, Türkiye’deki toplumsal dinamikleri sarsmasının yanı sıra ucuz iş gücü olarak görülen Suriyelilerin iş gücü piyasasına dahil edilmesiyle birlikte iş kazalarının da artmasına yol açmıştır. Genel olarak düşük nitelikli ve az eğitilmiş bir göçmen profiline sahip olan Suriyeliler daha çok inşaat ve hizmet sektöründe çalıştırılmakta olup gerek dil bilmemeleri gerekse düşük eğitim seviyesi ve ihtiyaç duyulan yeterli vasıflara sahip olmadıklarından dolayı işverenler tarafından gününbirlik, düşük ücretli vasıfsız işlerde uzun saatler boyunca sosyal güvenlikten mahrum kalarak kayıt dışı bir biçimde çalıştırılmaktadır. Bu durum aynı zamanda işçilerin iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinden de yoksun kalmasına yol açmasından dolayı iş kazası ve meslek hastalıklarının artmasına sebep olmuştur. Literatür taramaya dayalı olan bu araştırma da daha önce yayınlanmış olan kongre bildirileri, akademik makaleler, dergi yayınları raporlar incelenerek Suriyeli çalışanların iş sağlığı ve güvenliği kapsamında durumları analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuçta göçmenlerin ucuz iş gücü olarak işverenler tarafından suistimal edildiği ve birçok düşük ücretli ve sigortasız işçinin bir nevi onlara yardım ve destek kılıfı altında çalıştırıldıkları dolayısıyla işverenlerin kanun dışına çıktığı görülmektedir. Bu çalışma kapsamında Suriyeli işçilerin iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarından nasıl faydalandıkları ya da faydalanamadıkları tartışılarak mevcut eksiklikler ve alınması gereken tedbirler tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler : Suriyeli göçmenler, iş sağlığı ve güvenliği, iş kazaları, meslek hastalıkları

**DISCUSSION OF SYRIAN IMMIGRANTS WHO WORK IN TURKEY WITHIN THE
SCOPE OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY**

Emre BÜYÜKBAYRAKTAR

**Kocaeli University, Institute of Science, Department of Occupational Health and Safety,
0000-0002-9215-2006**

Abstract

Intense migration to Turkey with the civil war in Syria in 2011 not only shook the social dynamics in Turkey, but it also led to an increase in occupational accidents with the inclusion of Syrians, who are seen as cheap labor, into the labor market. Syrians, who generally have a low-skilled and low-educated immigrant profile, are mostly employed in the construction and service industry, and worked unregistered for long hours in daily, low-paid, unskilled jobs without social security by employers because they do not know the language, have low education level and do not have the necessary qualifications. This situation also led to an increase in work accidents and occupational diseases due to the workers deprivation of occupational health and safety measures. In this research, which is based on literature review, with examination of previously published congress papers, academic articles, journal publications, reports the situation of Syrian employees within the scope of occupational health and safety was tried to be analyzed. As a result, it is seen that immigrants are abused by employers as cheap labor and employers acts out of law with hiring many low-paid and uninsured workers allegedly for helping and supporting them. As part of this study, how Syrian workers benefited or did not benefit from occupational health and safety practices were examined and hereby current deficiencies and measures to be taken were discussed.

Keywords: Syrian immigrants, occupational health and safety, work accidents, occupational diseases

POLITICAL PHILISOPHY OF SIMONE WEIL

Cansu GÜMÜŞ

Graduate Student, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Political Science and Public Administration, <https://orcid.org/0000-0001-5373-1227>

Abstract

The scope of this research consists of the theory of labor, the criticism of Marxism and modern science put forward by Simone Weil in the context of political philosophy. While conducting the research, literature review was used as a method. Simone Weil is a thinker who has made important contribution to today's political philosophy literature with both pacifist, activist, militant and mystical views in her short 34 years' life. She was born in Paris in 1909 as a Jew and died in London in 1943 as a Saint. Throughout her life, she had thoughts on philosophical and social inquiries. In her life that started at the beginning of the twentieth century, she saw the First World War, the Bolshevik Revolution, the wars transformed and started by racism under the influence of fascism, the genocide and last the Second World War. In a time of such destruction, wars and hatred, Weil concentrated on first with her anti-war pacifist stance, then with her syndicalist revolutionary role, then as a soldier who fought on the anarchist front in the Spanish Civil War. After her experiences, Weil chose to discuss her views in a theoretical framework and questioned the origins of oppression and freedom. She discussed the exploitation of labor and the sanctity of labor, and in this context, she presented her criticisms of Marxism. With the mechanization brought about by modern science and developing technology, the industry has made the working class slaves of the machines, and she sought ways to work by using the mind of the working class by taking Marx's concept of alienation from a different direction. She explored the causes of rootlessness in the working class with the concept of uprootedness. Simone Weil's views were valued by many famous thinkers and Albert Camus called Weil as "the only great spirit of our time", while Andre Gide declared Simone Weil as "the most spiritual writer of this century". In addition, Giorgio Agamben focused on his doctoral thesis on Weil and used the analogy of "the most lucid of our times" for Weil's consciousness.

In this study, the views of philosopher Simone Weil who fled from the holocaust and Nazism in twentieth century, during the period between two World wars, on labor, Marxism and society in the context of her period was examined.

Keywords: Critique of Modern Science, Liberty, Marxism, Oppression

FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENLERİNİN BİLİM UYGULAMALARI DERSLERİNDE YAPTIKLARI STEM ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

Ersan AĞCA, Oktay BEKTAŞ

Öğretmen, MEB, 0000-0003-4603-0726

Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, 0000-0002-2562-2864

Özet

Bu çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin bilim uygulamaları derslerinde STEM öğrenme modeline yönelik düşünceleri araştırılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, desen olarak ise fenomenoloji tercih edilmiştir. Amaçlı örneklem yönteminin bir türü olan ölçüt örneklemesine göre katılımcılar seçilmiştir. Ölçüt olarak ise bilim uygulamaları dersinde STEM öğrenme modelini uygulayan öğretmenler tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Kayseri ili Melikgazi ilçesinde görev yapmakta olan 7 fen bilimleri öğretmeni oluşturmaktadır. İki kadın ve beş erkek katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla, çalışmada veri toplama aracı olarak 14 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelerden ZOOM programı üzerinden yapılmış ve katılımcılardan izin alınarak görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Ses kayıtları yazıya döküldükten sonra kodlar, kategoriler ve temalar oluşturularak içerik analizi yapılmıştır. Doğrudan alıntılar yapılarak bulgular sunulmuştur. Çalışma sonucunda fen bilimleri öğretmenlerinin STEM öğrenme modelini farklı sınıf düzeylerinde yaptıkları, STEM öğrenme modelinin öğrencilerin motivasyonuna, bilim uygulamaları dersine olan tutuma katkıda bulunduğu, ders içeriğine uygun olduğu, STEM öğrenme modelinin uygulanmasında basit malzemeleri tercih ettikleri, öğrencilerin girişimcilik becerilerine ve 21. Yüzyıl becerilerini kazanmalarına olumlu etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan fen bilimleri öğretmenleri bilim uygulamaları dersinde STEM entegrasyonunda ve STEM içerisindeki disiplinlerin tamamına yaptıkları etkinliklerde yer verme noktasında sorun yaşadıklarına değinmişlerdir. Bunların dışında bilim uygulamaları ders saatlerinin azlığının STEM etkinliklerini yapma açısından öğretmenlere olumsuz etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler, kendilerine rehberlik edecek STEM etkinliklerinin bulunduğu bir klavuz kitabının olmamasının STEM öğrenme modelini bilim uygulamaları derslerinde STEM etkinlikleri yapmalarını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Bu sonuçlardan yola çıkarak STEM etkinlikleri içeren bilim uygulamaları ders kitabının hazırlanarak öğrenci ve öğretmenlerin kullanımına sunulmasının okullarda uygulama birliğinin oluşması açısından ve genel olarak STEM etkinliklerinin yaygın kullanımını konusunda öğretmenlere faydalı olacağı önerisinde bulunulmuştur. Ayrıca bu etkinliklerin yapılabilmesini kolaylaştırması açısından bilim uygulamaları ders saatlerinin artırılmasının olumlu etkileri olacağı önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: STEM, Fenomenoloji, Bilim Uygulamaları

Abstract

In this study, the thoughts of science teachers about the STEM learning model in science applications courses were investigated. Qualitative research method was used in the study, and phenomenology was preferred as a design. Participants were selected according to criterion sampling, which is a type of purposeful sampling method. As a criterion, teachers who applied the STEM learning model in the science applications course were preferred. The study group of the research consists of 7 science teachers working in Melikgazi district of Kayseri province in the 2021-2022 academic year. Semi-structured interviews were conducted with two female and five male participants. Therefore, a semi-structured interview form consisting of 14 open-ended questions was used as a data collection tool in the study. The interviews were made over the ZOOM program and the interviews were audio recorded with the permission of the participants. After the audio recordings were written down, codes, categories and themes were created and content analysis was made. Findings are presented by making direct quotations. As a result of the study, the science teachers made the STEM learning model at different grade levels, the STEM learning model contributed to the motivation of the students, the attitude towards the science applications course, it was suitable for the course content, they preferred simple materials in the application of the STEM learning model, it helped the students gain entrepreneurial skills and 21st century skills. It has been concluded that there are positive effects.

On the other hand, science teachers mentioned that they have problems in STEM integration in the science applications course and in including all of the disciplines in STEM in their activities. Apart from these, it has been determined that the scarcity of science applications course hours has negative effects on teachers in terms of doing STEM activities. Teachers stated that the lack of a guidebook with STEM activities to guide them negatively affected the STEM learning model to do STEM activities in science applications classes. Based on these results, it was suggested that preparing a science applications textbook containing STEM activities and presenting it to the use of students and teachers would be beneficial for teachers in terms of forming a unity of practice in schools and the widespread use of STEM activities in general. In addition, it has been suggested that increasing the number of science applications course hours will have positive effects in terms of facilitating these activities.

Keywords: STEM, Phenomenology, Science Applications

1. GİRİŞ

Türkiye’de 2004 yılında öğretim programlarında büyük bir değişikliğe gidilerek yapılandırmacı yaklaşım modeli benimsenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşım sayesinde derslerde aktif olan öğretmenin yerini öğrenci almış ve öğretmen yol gösterici, rehber pozisyonu almıştır. Öğrenci aktif olduğu için sürece doğrudan dahil olmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımda kişi eski bilgilerini yeni bilgileri ile karşılaştırır ve eski bilgilerin yerine yeni bilgilerin gelmesi için zihninde yeni şema oluşturarak daha kalıcı bilgilere ulaşır (Özmen, 2015).

İlerleyen yıllarda bu değişiklikler devam etmiş 2017 ve 2018 yıllarında güncellenen fen bilimleri öğretim programının vizyonuna bakıldığında, yapısı kullanılan programla benzer içeriklere sahip olmasına rağmen program incelendiğinde bazı yeni eklemeler göze çarpmaktadır. Göze çarpan en önemli farklılık “fen, mühendislik ve girişimcilik uygulamaları” ve “mühendislik ve tasarım becerileri” ‘nin programa eklenmesidir (MEB, 2017; MEB, 2018). 2013 fen bilimleri öğretim programında “araştırma-sorgulama stratejisi” öne çıkarken, 2017-2018 yılındaki programlarda ise “araştırma-sorgulama ve bilginin transferine dayalı strateji” ön plandadır (MEB, 2013; MEB, 2017; MEB, 2018).

1.1. Kuramsal Çerçeve

Bulduğumuz yüzyılda öğrencilerin günlük sorunlarını çözebilecek ve toplumun ihtiyaçlarına katkıda bulunabilecek becerilere sahip olması gerekliliği, eğitimin kalitesini ve standardını etkileyen önemli faktörlerden biridir (Şahin, Ayar & Adıgüzel, 2014). 21. yüzyıl becerileri; yaratıcılık ve yenilikçi düşünme, eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim becerileri, takım çalışması, bilgi iletişim teknolojileri okuryazarlığı, yerel ve evrensel vatandaşlık bilinci, yaşam ve kariyer ile ilgili bilinç ve beceriler olarak ifade edilmektedir (Eğitim Araştırmaları Geliştirme Derneği [EARGED], 2011). Genel olarak 21. yüzyıl becerileri kapsamı konusunda farklılıklar bulunmasına karşın; yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, işbirliği ve problem çözme hem fikir olunan beceriler arasındadır (Akgündüz vd., 2015; Karataş, Akçayır & Gün 2016; Şahin, Ayar, & Adıgüzel, 2014).

Fen ve matematik, nitelikli insanların sahip olması gereken becerilerin kazandırılmasında önemli rol oynar. Fen ve matematiğin uygulama alanı olan teknoloji ve mühendislik, modern hayatın her tarafına yayılmakta, insanlığın mevcut ve gelecekteki sorunlarına çözüm sunmaktadır (National Research Council, [NRC] 2012). Özgün adı Science Technology Engineering and Mathematics (STEM) olan bu alan öğrencilere yaratıcı problem çözme tekniklerini benimseten entegre bir yaklaşımdır (Akgündüz vd., 2015; Gülhan & Şahin, 2016). Bybee (2010) STEM’i fen, teknoloji, matematik ve mühendislik alanlarının birbirleri ile iş birliği içerisinde olmasını hedefleyen bir öğretim sistemi olarak tanımlamıştır. Genel olarak STEM eğitiminde, gerçek yaşam ile içerik arasında bağlantı kurularak fen, matematik, teknoloji ve mühendislik disiplinleri kaynaştırılmaya çalışılır (Yamak, Bulut, & Dündar, 2014).

Bu bilgiler ışığında STEM uygulamalarının temel gayeleri arasında öğrencilerin enerji ve ilgilerini topluma yön verebilecekleri şekilde yönlendirmek, değişik ortamlarda bulunabilmeleri için fırsatlar oluşturmak ve öğrencileri öğrenme için ilgilerini artıracak soru ve problemlerle karşı karşıya koymak yer alır.

STEM uygulamalarının diğer bir gayesi ise, disiplinler arasında birlik sağlamak ve iş birliğini uyumlu bir şekilde ortaya çıkarmaktır (Wang, 2012). Bunun yanı sıra, STEM uygulamaları ile ilköğretim ve ortaöğretim okullarında öğrenim gören merak duygusu fazla, neden-sonuç ilişkisi kurabilen, yetenekli öğrencilerin belirlenmesi ve bu öğrencilerin üniversitelerin Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik alanlarına yönlendirilmesi hedeflenmektedir.

Amaçlardan da anlaşılacağı gibi STEM eğitimi, öğrencilerin okullarda öğrendiği teorik bilgileri pratiğe çevirerek ürün ortaya çıkarabilmesi açısından önemlidir. Bu düşüncelere benzer olarak Çorlu ve Çallı (2017) çalışmasında STEM eğitiminin öğrenmeyi okul ile sınırlamadığını, toplumun bilim toplumuna dönüşmesini sağladığını, öğrencilerin icatlar yapma ihtimallerini artırdığını ve üretime katkı veren öğrenciler yetiştirdiğini ifade etmektedir. Bu nedenle Amerika gibi birçok ülke de STEM alanında daha çok bilgi edinmeyi, STEM eğitimi ile bütün öğrencileri desteklemeyi ve lise eğitimi boyunca STEM eğitimi yerleştirmeyi hedeflemektedir.

Sanders (2012)'e göre ise, STEM eğitimi alan öğrenciler, bütünleşik STEM bilgi ve becerilerini özgün problemlerin çözüm sürecindeki aşamalarda kullanabilir, STEM alanlarına tutumunu ve eğilimini sergileyebilir. Böylece öğrenciler değişen çağa uyum sağlar ve karşılaştıkları zorluklara kolaylıkla çözüm üretebilirler.

Alanyazından da görüldüğü gibi, ülkelerin gelecekteki ilerleme hedefleri açısından STEM eğitimi önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla, STEM eğitimi almış öğrenci sayısının artırılması ve bu öğrencilerin endüstri ve sanayide istihdam edilmesi yine ülkeler açısından önemli hedefler arasında görülmelidir. Bu hedefin gerçekleşmesi içinde yeterli miktarda ve nitelikte STEM eğitimi almış öğretmenlere ihtiyaç vardır çünkü STEM temelli bir öğretim programının uygulanabilirlik kazanabilmesi ancak nitelikli öğretmenler ile olabilir (Wang, 2012).

Fen ve matematik konularının içine mühendislik ve teknolojiyi entegre etmek gerektiği ve çoklu disiplin içeren bir öğretim stratejisinin kullanıldığı öğretim programlarının hazırlanması öncelikli bir gereksinimdir çünkü nitelikli öğretmenlerin STEM temelli etkinlikleri uygulayabilmesi ancak böyle bir programın hazırlanmasıyla olabilir (Ramaley, 2007). STEM temelli etkinlikleri içeren öğretim ile özellikle fen ve matematik konularının somutlaştırılması ve öğrencilerin motivasyonunda artışı sağlanabilir. Ayrıca öğrencilerin fen ve matematik derslerinde mühendislik problemleri çözmeleri onların fen ve matematik öğrenmelerini de kolaylaştırabilir. Bu alanlara teknolojinin de eklenmesiyle fen ve matematik dersleri içerik ve yapı bakımından zengin ve öğrenciler açısından daha çekici bir hale gelebilir (Schaefer, Sullivan ve Yowell, 2003). Birden fazla disiplinin birbiri ile ilişkili şekilde bir araya getirilmesiyle oluşan bütünleştirilmiş öğretim programları öğrencinin farklı alanlar hakkında da bilgi sahibi olmasına ve ayrıca öğrencilerin ilgi, motivasyon, problem çözme ve işbirlikçi öğrenme becerilerinin gelişmesine olanak sağlamaktadır (Niess, 2005). STEM temelli bir öğretim programı, öğrencilerin gerçek yaşamla ilgili problemleri çözmesine rehberlik etmelidir. Ayrıca öğrencilerin dizayn etme, deneme, verileri yapılandırma, analiz etme, yorumlama ve doğal olayları birleştirebilmesini sağlamalıdır (Wang, 2012).

STEM eğitiminin ülkeler genelinde yaygınlaştırılmasında, STEM alanında gerekli eğitim ve yeterliliğe sahip öğretmenler anahtar bir öneme sahiptir (Wang, 2012). Fakat uygulama sürecinde öğretmenlerin yüz yüze geldikleri birçok zorluk olduğu vurgulanmaktadır. Bu zorluklardan biri, STEM eğitiminin bütüncül ve disiplinler arası bir yaklaşım olması ile ilgilidir.

Fen bilimleri öğretmenlerin STEM etkinliklerini derslerinde uygulayabilmeleri için kendi alanları dışında diğer STEM alanları (matematik, teknoloji ve mühendislik) ile ilgili de bilgiye ve yeterliğe sahip olmaları gerekmektedir. STEM etkinliklerini derslerine ve fen konularına entegre edebilmek için fen öğretmenlerinin yeni strateji ve teknikler geliştirmeleri gerekmektedir. Ancak, henüz öğretmenlerin STEM uygulamalarında yeterliklerini arttıracak ve uygulamalar esnasında karşılaştıkları problemleri ortadan kaldıracak istenilen özelliklere sahip mevcut bir program bulunmamaktadır. Öğretmenlerin STEM alanında yetiştirilmesi ve eksikliklerinin giderilmesi amacıyla bir program geliştirebilmek için öncelikli olarak öğretmenlerin STEM ve STEM eğitimi ile ilgili algılarının ortaya çıkarılması gerekmektedir. Yüksek kalitede STEM entegrasyonu sağlayabilecek bir program için öğretmenlerin STEM entegrasyonu ile ilgili kavrama, algı ve sınıf uygulamalarının araştırılması yapılması gereken ilk işlem basamağı olmalıdır (Wang, 2012). Programların ve öğretmen eğitimlerinin ihtiyaca uygun olarak tasarlanması, öğretmenlerin STEM alanı konusundaki düşüncelerinin ortaya çıkarılmasına bağlıdır. Öğretmenlerin tutum ve inançları onların fen ve matematik öğretimi sırasında kendi sınıflarındaki kullandıkları yöntem ve teknikleri etkiler kısacası uygulamalarına yön verir. Bu bakımdan alan yazın incelendiğinde fen öğretim programları hakkında öğretmenlerin görüşlerini alan çok sayıda çalışma olmasına rağmen (Birinci Konur, Sezen ve Tekbıyık, 2010; Kırıkkaya, 2009; Tekbıyık ve Akdeniz, 2008; Tüysüz ve Aydın, 2009; Yangın ve Dindar, 2007), STEM temelli etkinlikler ile öğretmenlerin görüşlerini alan çalışmalar az sayıdadır (Siew, Amir ve Chong, 2015; Wang, Moore, Roehrig ve Park, 2011). Bu bakımdan, STEM eğitiminin amacına ulaşabilmesinde öğretmenlerin anahtar bir öneme sahip olması nedeniyle öğretmenlerin STEM eğitimi ile ilgili düşüncelerinin ortaya çıkarılması ve karşılaştıkları zorlukların belirlenmesi gerekmektedir. Bu araştırmadan elde edilecek verilerin öğretmenlerin bu alandaki eksikliklerini giderebilecek öğretmen yetiştirme ve destek programlarının hazırlanmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. STEM alanında öğretmenlerin görüşlerinin alındığı Türkiye’de yapılmış herhangi bir çalışma bulunmadığından, bu çalışma bundan sonra bu alanda yapılacak benzer çalışmalara da kaynaklık edecek ve bu alanda çalışan araştırmacılara yol gösterecektir. Tüm bu sebeplerden dolayı elde edilen verilerin alan-yazın açısından anlamlı ve değerli olacağı düşünülmektedir. Bu gerekçeden yola çıkarak araştırma sorusu “Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Bilim Uygulamaları Derslerinde Yaptıkları STEM Etkinliklerine Yönelik Görüşleri Nasıldır?” şeklindedir

2. YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışma kapsamında, bir olguya ayrıntılı anlam kazandırmak ve incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemi ve bu araştırma yöntemine ait bir desen olan fenomenoloji kullanılmıştır. Fenomenoloji hayatımızda karşılaştığımız ancak detaylı olarak bilgi sahibi olmadığımız ya da üzerinde çok düşünmediğimiz olguları (örneğin; olay, deneyim ya da durum gibi) derinlemesine inceleyen nitel çalışma türüdür (Creswell, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Katılımcıların yaşamış oldukları deneyim ile ilgili hissettikleri, algıları, düşünceleri ve bunları nasıl yapılandırıp kendilerinde nasıl bir bilinçlilik durumu oluşturduğu fenomenoloji çalışmalarında masaya yatırılır (Van Manen, 2007). Bu araştırmanın da amacı fen bilimleri öğretmenlerinin Bilim Uygulamaları derslerinde yaptıkları STEM temelli etkinlikler ile ilgili düşüncelerini derinlemesine sorgulanmaktır. Tüm bu nedenlerden dolayı araştırmada amacımıza uygun olan nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örneklem; seçim için önemli olduğu varsayılan ölçütler belirlenmiş ve bu ölçütlere göre seçilen örneklemin, araştırma evreninin bütün niteliklerini temsil ettiği düşünülmektedir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Amaçlı örneklemin türü olan ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme ölçütler belirlenir ve bu ölçütlere uyan bütün olasılıklar çalışılır. Burada bahsedilen ölçüt ya da ölçütler araştırmacının kendi oluşturduğu ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu amaçla, fenomenoloji deseninin amaçları doğrultusunda STEM konusunda önceden bir takım tecrübesi olan fen bilimleri öğretmenleri katılımcılar olarak tercih edilmişlerdir. Özellikle belirtilen öğretmenlerle çalışılmasının nedeni, bu öğretmenlerin bilim uygulamaları derslerinde STEM etkinlikleri yapmış olmalarıdır.

Veri Toplama Aracı

Görüşme, insanların bir konu hakkında neyi ve neden düşündüklerini anlamak için onlarla sözlü iletişime girmektir. Görüşme daha çok, önceden belirlenmiş ve bir amaç için yapılan soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı etkileşimli bir eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır. Görüşmenin asıl amacı, iletişim kurulan bireyin araştırılan konu hakkında duygu, düşünce ve inançlarının neler olduğunu ortaya çıkarmaktır (Çepni, 2009; Merriam, 2009; Patton, 2002). Bu nedenle mevcut araştırmada, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır (Bogdan ve Biklen, 2007; Patton, 2002). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanması ile ilgili süreçte araştırmacı tarafından öncelikle konu ile ilgili alan-yazın taraması yapılmış ve alan-yazından elde edilen verilerinden de yararlanılarak yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır (Siew, Amir ve Chong, 2015; Wang, Moore, Roehrig ve Park, 2011). Hazırlanan görüşme formu ile ilgili olarak eğitim alanında bir akademisyen ve bir fen bilimleri öğretmeni olmak üzere iki uzmanın görüşleri alınmıştır. Uzman görüşlerinden elde edilen veriler doğrultusunda araştırmacı tarafından soruların açıklığı, uygunluğu, yeterliliği gibi açılardan görüşme formu yeniden incelenmiştir ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Öğretmenlere yapılacak olan görüşmenin konusu hakkında önceden bilgi verilmiş, daha sonra araştırmacılarından biri tarafından görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler randevu alınarak katılımcıların görev yaptığı okullarda sessiz ve sakin bir odada yüz yüze şekilde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde ses kaydına izin veren katılımcılarla yaklaşık 25-30 dakika süren görüşmeler yapılarak sesleri kaydedilmiştir. Kaydedilen görüşmeler daha sonra bire bir yazıya dökülmüş ve analiz edilmiştir. Bu yolla öğretmenlerin bilim uygulamaları derslerinde yaptıkları STEM temelli ders etkinlikleri ile ilgili görüşleri ayrıntılı olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu çalışmada da geçerlik ve güvenirliliği etkileyen/ tehdit eden faktörleri aza indirmek veya ortadan kaldırmak amacıyla araştırmacılar tarafından çeşitli önlemler alınmıştır (Aydın, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Çalışmanın iç geçerliğini sağlamak için; çalışmada kullanılmak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu için uygulama öncesinde uzman görüşlerine başvurulmuştur. Hazırlanan görüşme formu ile ilgili olarak bir akademisyen ve bir öğretmen olmak üzere iki konu uzmanının görüşleri alınmış, ardından çalışmaya katılan öğretmenlerden farklı iki öğretmene formlar okutularak soruları okunabilirlik ve anlaşılabilirlik açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Uzman görüşlerinden elde edilen veriler doğrultusunda araştırmacı tarafından soruların açıklığı, uygunluğu gibi hususlar açısından form yeniden incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler esnasında her

bir soru ile ilgili katılımcıların cevapları tekrar edilerek katılımcılardan teyit etmeleri istenmiş varsa yanlış anlaşılan kısımlar anında düzeltilmiştir. Yapılan görüşmelerin öncesinde katılımcılara açıklamalarda bulunulmuş ve katılımcılar ile araştırmacılardan birisi arasında doğal bir sohbet ortamı oluşturulmaya çalışılmıştır. Görüşmelerin süresi yaklaşık olarak 25-30 dakika sürmüştür. Katılımcıların yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar bulgular kısmında aynen alıntılar şeklinde sunulmuştur. İç geçerliği sınırlayacak faktörler arasında veri çeşitlenmesinin yapılamaması (veri toplama aracı olarak sadece görüşmenin kullanılması) gösterilebilir.

Dış geçerliği sağlamak için ise; araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi ve bulguların nasıl düzenlendiği ayrıntılı olarak betimlenmiştir. Ayrıca çalışmanın katılımcıları çalışmanın amacına katkı sağlayacak uygun bireylerden oluşmaktadır.

Araştırmanın bulguların tamamı yorum yapılmadan okuyucuya sunulmuş ve kayıt cihazı kullanılarak veri kaybının önlenmiş olup, bu durum araştırmanın iç güvenilirliğini (tutarlılığını) artırıcı bir etkiye sahiptir. Ayrıca, veriler iki araştırmacı tarafından bağımsız bir şekilde okunmuş ve kodlar oluşturulmuştur. Kodlardan yola çıkılarak temaların oluşturulması esnasında araştırmacılar arasında fikir birliğine varılmıştır.

Son olarak da, veriler sonuç kısmında uygun şekilde tartışılmıştır. Ayrıca, sonuç ve bulgular bölümlerinin tutarlı olup olmadığı konusunda araştırmacılar arasında tartışılmış ve görüş birliğine varılmıştır. Dolayısıyla çalışmanın dış güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır.

İçerik analizi, bir konu ile ilgili metnin/ söylevin içeriğini yansıtacak kelime veya kelime gruplarıyla sistematik olarak özetlenmesi, kategorilere ayrılması ve araştırmacılar tarafından önceden belirlenen kurallar dâhilinde kodlar oluşturulması tekniği olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Bilindiği üzere içerik analiz sürecinde önce birbirine benzeyen nitel veriler belli tema ve kategoriler altında düzenlenir ve sonrasında neden- sonuç ilişkileri şeklinde irdelenir ve yorumlanarak birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin yarı yapılandırılmış görüşme protokolündeki on üç açık uçlu soru ve bazı sorulara ait sondalara verdikleri cevaplar doğrultusunda veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir (Marshall ve Rossman, 2006).

Görüşmelerden elde edilen veriler ışığında araştırmacı tarafından kodlamalar yapılarak kategoriler ve bu kategoriler ışığında temalar oluşturulmuştur. Kod, kategori ve temalar oluşturulduktan sonra alanında uzman iki fen eğitimcisinin görüşlerine sunulmuş, uzmanın görüşleri sonucunda veriler temalar ve kategoriler altında sınıflanarak okuyucu için anlamlı hale getirilerek kod ve temaların son şekli verilmiş ve böylece iç tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Bulgular “Bilim Uygulamaları Derslerinde Yapılan STEM Etkinliklerinin Özellikleri” adı verilen tek tema altında verilmiştir. Temalara göre başlıklar belirtilip görüşme sorularına verilen cevaplar tablolar halinde aşağıda belirtilmiştir. Bu tema başlığı altında 14 kategori ele alınmıştır. Bu kategorilere göre bulgular sunulmuştur. Kategoriler ilgili tablolarda verilmiştir.

3.1. Bulgulara Ait Alt Başlık

Tablo1. STEM etkinliklerini bilim uygulamaları derslerinde kullanıyor musunuz? Neden?

1. Kategori: Bilim uygulamaları dersinde STEM kullanımı	Öğretmen
Kod	

Dersi somutlaştırma	Ayşe, Erhan, Halime
Kalıcı öğrenme	
Günlük hayatla bağlantı kurma	
STEM'in süreç temelli olması	Ahmet
Özgün bir STEM tasarımı yapma	Kamil, Zafer, Salim
Motivasyonu artırma	Halime
Grup çalışması yapma	
Zaman avantajı sağlama	Salim, Zafer
Ders içeriğine uygun bulma	
Fen mühendislik girişimcilik uyg. STEM etkinliklerine dönüştürme	Ayşe

Tablo 1' e bakıldığında öğretmenlerin STEM etkinliklerini öncelikli olarak dersi somutlaştırma, günlük hayatla bağdaştırma, kalıcı öğrenme gibi kodlarla ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra motivasyonu artırma ve grup çalışmalarına uygunluğu açılarından da bilim uygulamaları derslerinde bu etkinlikler ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Diğer yandan fen bilimleri kitaplarında yer alan fen mühendislik ve girişimcilik uygulamaları bölümlerinin öğretmenlere STEM etkinliklerini kullanma konusunda yararlandıkları bölümlere örnek verdikleri görülmektedir. Bu durumla ilgili örneğin Kamil:

“Bu süreçte yaratıcılıklarının geliştiğini, başarılarının arttığını, derse olan ilgilerinin arttığını gözle görüyoruz bu yüzden ben STEM etkinliklerini tercih ediyorum açıkçası”. İfadelerini kullanmıştır.

Tablo 2. Hangi sınıf düzeylerinde STEM etkinliklerini yapıyorsunuz? Neden?

2. Kategori: STEM eğitimi yapılan sınıf düzeyi	
Kod	Öğretmen
5 ve 7	Ayşe
5,6,7 de çok 8'de daha az	Ahmet, Kamil
5,6,7,8	Halime
7,8	Erhan
6,8	Salim
5,6,7,8	Zafer

Tablo 2'ye bakıldığında öğretmenlerin daha çok 7. Ve 8. Sınıflarda bilim uygulamaları derslerinde STEM etkinlikleri yaptıkları görülmektedir. Örneğin Zafer:

“Normalde dersine girdiğim tüm sınıf düzeylerinde 5, 6, 7 ve 8 o yıl hangi sınıf düzeyinde derse giriyorsak öğrencilerin seviyelerine göre etkinlikleri yapıyoruz. Etkinliklerin konularla uyumlu olmasını sağlamaya çalışıyoruz.”. ifadelerini kullanmıştır.

TABLO 3. STEM etkinliklerini kullanırken hangi tür materyalleri kullanıyorsunuz?

3. Kategori: STEM eğitiminde kullanılan materyaller	
Kod	Öğretmen
geri dönüşüm ve atık malzemeleri	Ayşe
laboratuvarda bulunan malzemeler	Ahmet
kimyasal maddeler	
kolay ulaşılabilir basit malzemeler	Kamil Halime Erhan Salim Zafer Ahmet

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin STEM etkinlikleri yapmada daha çok basit malzemeleri veya geri dönüşüm malzemelerini tercih etmeleri görülmektedir. Bu durumla ilgili Salim:

“Dediğim gibi basit malzemeler öğrencilerin evlerinde kullanmadıkları yada rahat ulaşabilecekleri maddi açıdan ulaşılabilir malzemeler kullanıyorum.” İfadelerini kullanmıştır.

Tablo 4. Bilim uygulamaları derslerinde kullanmayı hayal ettiğiniz ancak gerçekleştiremediğiniz STEM etkinlikleri var mı? Neden?

4. Kategori: Yapılmak istenen STEM etkinlikleri	
Kod	Öğretmen
3 boyutlu tasarım içeren etkinlikler	Kamil
sürat (6. Sınıf)	Halime
mitoz ve mayoz bölünme (7. sınıf)	
mevsimler ve iklim (8. Sınıf)	
elektrikle ilgili STEM etkinliği	Erhan
mikroskopik canlılarla ilgili STEM etkinliği	
Robotik etkinlik	Zafer

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin farklı sınıf seviyelerinde ve farklı konularda STEM etkinlikleri yapmak istedikleri görülmektedir. Bu durumla ilgili örneğin Halime:

“mesela 7. Sınıfta mitoz ve mayoz bölünme ile ilgili bir STEM etkinliği olsun isterdim. Çünkü çocuklar anlamakta çok zorluk çekiyorlar”. İfadelerini kullanmıştır.

Tablo 5. Bilim uygulamaları derslerinde kullandığınız STEM etkinliklerini hazırlarken hangi kaynaklardan yararlanıyorsunuz? Niçin?	
5. Kategori: STEM eğitiminde yararlanılan yazılı ve görsel kaynaklar	
Kod	Öğretmen
Stem School Label	Ayşe
youtube	Ahmet, Salim
Makale, tez ve kitaplar	Kamil, Salim, Zafer, Halime
Bilim şenlikleri	Erhan, Ahmet, Halime
fen ile ilgili siteler	Erhan, Zafer
facebook, konferanslar	Salim
MEB'in hazırladığı broşürler ve kitapçıklar	Zafer, Ayşe

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin farklı yazılı kaynaklardan STEM etkinliklerini yapmak amacı ile yararlandıkları görülmektedir. Bu kaynaklara örnek olarak bazı internet siteleri veya makaleler verilmiştir. Bu durumla ilgili örneğin Salim:

“Daha çok STEM eğitimini almış kişilerden fikir alabiliyoruz. Çevremizdeki yüksek lisans yapmış, doktora yapmış öğretmenlerden yardım alıyoruz. Ve akademisyenlerimiz var onlardan bilgi alıyoruz. Yayınlar var makaleler bu konuda kitaplar var STEM kitapları son zamanlarda Türkiye’de de arttı. Onları takip ediyoruz”. İfadelerini kullanmıştır.

Tablo 6. STEM eğitiminden bulunan fen, teknoloji, matematik ve mühendislik alanlarına yaptığınız etkinliklerden örnekler verebilir misiniz?	
6. Kategori: STEM disiplinlerine örnek etkinlikler	
Kod	Öğretmen
Hücre tasarımında fen ve mühendislik	Ahmet
mayoz bölünme etkinliğinde fen ve mühendislik	
depremde yıkılmayan ev etkinliğinde teknoloji ve mühendislik sürtünmeyi	
azaltma etkinliğinde fen ve mühendislik	
havalı asansör etkinliğinde fen mühendislik ve teknoloji	
sıcak su buharıyla ısınma etkinliğinde fen teknoloji ve mühendislik	
basınç etkinliğinde fen ve matematik	
Hücre tasarımında fen ve mühendislik	Halime
Uzay aracı tasarlama etkinliğinde fen mühendislik ve teknoloji DNA tasarımı	
etkinliğinde fen ve mühendislik	
Vinç tasarımı etkinliğinde fen mühendislik ve matematik	
Dinamometre tasarımı etkinliğinde fen mühendislik ve matematik	
Elektrik devreleri etkinliğinde fen ve matematik	
Güneş ve Ay tutulması tasarımında fen matematik mühendislik ve teknoloji	
Teleskop tasarımı etkinliğinde fen matematik mühendislik ve teknoloji	Erhan

Dilde tat bölgeleri etkinliğinde fen ve mühendislik	
Galvaniz halka etkinliğinde fen mühendislik ve teknoloji	
Asit-baz etkinliğinde fen	
Roket tasarlama etkinliğinde fen mühendislik ve teknoloji	Salim Erhan
Akvaryum tasarımı etkinliğinde fen mühendislik ve teknoloji	Zafer
Köprü tasarımı etkinliğinde fen mühendislik ve teknoloji	
Ay'ın evreleri etkinliğinde fen ve mühendislik	
Paraşüt etkinliğinde fen mühendislik ve teknoloji	Zafer, halime Erhan salim
Basit makine tasarımı etkinliğinde fen mühendislik ve teknoloji	Kamil Ahmet Halime
Sürat etkinliğinde fen ve matematik	Salim

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenler bilim uygulamaları derslerinde kullandıkları farklı STEM etkinliklerine örnekler vermişlerdir. Ayrıca bu etkinliklerde STEM içerisinde yer alan disiplinleri birbiri ile entegre etmeye yönelik etkinlik örneklerine de yer vermişlerdir. Bu durumla ilgili örneğin Salim:

“Sürtünme kuvveti ile ilgili roket yapı ya da bir paraşüt yapımı yumurtayı kırmadan en iyi paraşütü kim tasarlayacak gibi etkinlikler yapıyoruz.” ifadelerini kullanmıştır.

Tablo 7. Bilim uygulamaları derslerinde STEM etkinlikleri esnasında robotik kodlama aktivitelerine yer veriyor musunuz? Neden?	
7. Kategori: STEM eğitiminde kullanılan robotik program türleri	
Kod	Öğretmen
Isı sensörlü yastık etkinliğinde diğer programlar	Ahmet
Basit makineler konusunda lego	Halime
Tansiyon ölçme etkinliğinde aurdinio	Zafer

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerden bazılarının STEM etkinliklerine yer verdiği görülmektedir. robotik aktivitelere yer veren öğretmenlerin lego veya arduino gibi farklı robotik kiti kullanan bazı öğretmenlerin olduğu görülmektedir. bu durumla ilgili örneğin Ahmet:

“Robotik kodlama ile ilgili etkinlik bazen yapıyoruz. Küçük çocukların havale geçirmesi ile ilgili ısı sensörlü yastık yapmıştık sıcaklık arttığında sinyal veriyordu öyle bir etkinlik yapmıştık.” ifadelerini kullanmıştır.

Tablo 8. STEM etkinliklerini kullanırken disiplinler arası entegrasyona ne ölçüde özen gösteriyorsunuz? Neden?	
8. Kategori: Disiplinler arası STEM entegrasyonuna özen	
Kod	Öğretmen
Bütün konularda fen matematik mühendislik teknoloji entegrasyonu	Ayşe Zafer, Salim
havalı asansör etkinliğinde matematik entegrasyonu	Ahmet
tohum çimlendirme etkinliğinde disiplin içi entegrasyon	
Farklı fen konularında disiplin içi entegrasyon	Kamil, Salim
Fen matematik mühendislik entegrasyonu	Halime
Fen ve mühendislik entegrasyonu	Erhan, Zafer
Okuma becerisi entegrasyonuna özen	Salim

Tablo 8 incelendiğinde öğretmenlerin fen bilimlerini merkeze alarak öncelikle mühendislik entegrasyonuna sonra diğer STEM alanlarının entegrasyonuna özne gösterdikleri görülmektedir. örneğin Kamil:

“tasarım fen alanında iyi olabilir ama o ürünün tasarımı ve görselliğinin olması gerekir. Veya tasarım noktasında çok zayıf ben bunu kabul edemem o ürünün her yönüyle geliştirilmesi ve herkese hitap etmesi gerekir.” ifadelerini kullanmıştır.

Tablo 9. Bilim uygulamaları derslerinde STEM etkinliklerini kullanmanızı etkileyen faktörler açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

9. Kategori: STEM eğitime fiziki koşulların etkisi	Öğretmen
Kod	
laboratuvar eksikliği, sınıfın kalabalık olması, ders saati azlığı	Ayşe, Erhan, zafer Ahmet
malzeme temin etme sıkıntısı, sınıfın kalabalık olması	Halime, Salim, Ahmet, Erhan, Zafer
fiziki, ve teknolojik imkan yetersizliği	Kamil
laboratuvarın grup etkinliklerine uygun olmaması	Salim
teknolojik imkanların olumlu etkisi	Erhan

Tablo 9 incelendiğinde malzeme temin etme veya laboratuvar eksikliği gibi problemlerin Öğretmenlerin bilim uygulamaları derslerinde STEM etkinliklerini yapmalarına engel olarak ifade ettikleri görülmektedir. Örneğin Erkan:

" sınıfın kalabalık olması tabi ki stem etkinliğinin herkese ulaşmasını engelliyor. En büyük problemimiz bu sınıflar 33 kişi civarında. Etkinlikleri yaparken sınıfta ses daha çok oluyor. Herkesi kontrol etmek zor oluyor ve ders yetişmiyor. Öğrenci sayısı daha az olsa daha rahat stem etkinliklerini yapabiliriz." İfadelerini kullanmıştır.

Tablo 10. Bilim uygulamaları derslerinde STEM etkinliklerini kullanmanızı etkileyen faktörler açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sonda: fen programı açısından

10. Kategori: STEM eğitime fen programının etkisi	Öğretmen
Kod	
fen programında STEM'e yeterince yer verilmemesi, diğer branşlarla öğretim programının uyumlu olmaması	Ayşe
ders saati azlığı	Ahmet, Erhan, Zafer Ayşe Salim
STEM entegrasyonunun sağlanamaması, öğrenciyi aktif kılan yöntem ve teknikler ile kolay sınıf yönetimi	Kamil
konu yoğunluğu, her konuya göre STEM etkinliğinin olmaması	Halime
farklı yöntem ve tekniklerin STEM eğitime katkısı	Halime, Ayşe, Zafer
fen programının STEM'e uygun olmaması	Salim
fen programının disiplinler arası entegrasyona uygun olmaması	

Tablo 10 incelendiğinde öğretmenler daha çok bilim uygulamaları ders saatlerinin az olmasından şikayet etmektedir. Bunun yanında bazı öğretmenlerin fen programının STEM eğitime uygun olmadığını belirttikleri görülmektedir. Diğer yandan farklı yöntem ve tekniklerin kullanımının STEM eğitimi açısından avantajlı olduğunu söyleyen öğretmenlerde mevcuttur. Örneğin Halime:

“Fen programı açısından aslında stem etkinliği ders kitaplarında var. 6. Sınıf sindirim konusunda stem etkinliği var ama her konu için yok” ifadelerini kullanmıştır.

Tablo 11. Bilim uygulamaları derslerinde kullandığınız STEM etkinliklerinin öğrencilere uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

11.Kategori: STEM eğitiminin öğrenme kazanımlarına uygunluğu	
Kod	Öğretmen
Kazanımlara uygun olanları seçme	Ayşe, Ahmet, Kamil, Halime, Erhan, Salim, Zafer
Bilim uygulamaları ve matematik öğretim programının uyumu	Salim

Tablo 11 incelendiğinde öğretmenlerin bilim uygulanmaları derslerinde yapacakları STEM etkinliklerini seçerken öncelikli olarak kazanımları dikkate aldıkları görülmektedir. örneğin Salim:

“Zaten STEM etkinliklerini öğrencilerimize kendimiz uyguluyoruz. Bazen kitabımızın ünite sonlarındaki bölümlerden de etkinlik seçebiliyoruz. Bazen tasarladığımız bir etkinlik olabiliyor. Ama tabii ki uygun olmasına dikkat ediyoruz bu en önemli özellik çünkü biz buna havadan getirmiyoruz kazanımlara uygun olmasına dikkat ediyoruz”. ifadelerini kullanmıştır.

Tablo 12. Bilim uygulamaları derslerinde kullandığınız STEM etkinliklerinin öğrencilere uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

12.Kategori: STEM eğitiminin öğrencilerin önbilgilerine uygunluğu	
Kod	Öğretmen
öğrenci düzeyine uygun olanları seçme, etkinlik öncesinde önbilgi kontrolü ve projeyi açıklama	Ayşe, Ahmet, Kamil, Halime,Erhan,Salim,Zafer
okuduğunu anlama ile ilgili yetersizlik, öğrencilerin tasarlayabileceği etkinlik seçme.	Ayşe
sunum yaparak girişimcilik becerisinin artması	Halime

Tablo 12 incelendiğinde öğretmenlerin yaptıkları STEM etkinliklerinde öğrenci düzeylerine dikkat ettikleri görülmektedir. örneğin Kamil:

“Öğrencilerin ön bilgileri açısından biz STEM etkinliklerini gerçekleştirirken biz zaten fen bilimlerinde işlenen konular üzerine odaklanıp onlar üzerine inşa ettiğimiz için ön bilgileri açısından hazır olarak geldiklerini düşünüyoruz.”. ifadelerini kullanmıştır.

Tablo 13. Bilim uygulamaları derslerinde kullandığınız STEM etkinliklerinin öğrencilerinizin motivasyonunu etkilediğini düşünüyor musunuz? Neden?

13. Kategori: STEM eğitiminin motivasyona etkisi	
Kod	Öğretmen
Sergi yapma motivasyonu, etkinliğe katılma motivasyonu	Ahmet
birlikte çalışma ve motivasyon artışı, sorumluluk alma, sunum yapma ve motivasyon artışı, yapıcı eleştiri ve motivasyon artışı, merak etme ve motivasyon artışı, akran öğrenmesi ve motivasyon artışı, uygun görev dağılımı ve motivasyon artışı, bütün öğrencilerin katılımı ve motivasyon artışı	Halime

aktif öğrenme ve motivasyon artışı, başarı duygusu ve motivasyon artışı	Erhan, Halime Salim	Zafer, Kamil
---	---------------------------	-----------------

Tablo 13 incelendiğinde başarı duygusunun öğrencilerin motivasyonuna olumlu yönde katkısı olduğu görüşmeye katılan öğretmenler tarafından belirtilmiştir.örneğin Halime:

“öğrenciler aktif oldukları zaman çok keyif alıyorlar. Hele de bir şey ürettikleri zaman heyecanlanıyorlar, merakları artıyor. Arkadaşlarıyla grup olacakları için sorumlulukları artıyor. Bir araya geliyorlar, birlikte bir tasarım yapmaya çalışıyorlar. Bu onların meraklı olmalarını sağlıyor. Dersi sevmelerini sağlıyor. Motive olmalarını sağlıyor.” ifadelerini kullanmıştır.

Tablo 14. Bilim uygulamaları derslerinde kullandığınız STEM etkinliklerinin öğrencilerinizin tutumunu etkilediğini düşünüyor musunuz? Neden?

14.Kategori: STEM eğitiminin tutuma etkisi

Kod	Öğretmen
kendini ifade etme imkanı ve başarı duygusu ile olumlu tutum edinme	Ayşe
etkinliğin yapılaş aşamalarını bilme, sonuçlarını tahmin etme ile olumlu tutum edinme	Ahmet
aktif olma ve olumlu tutum edinme, sınıf içi etkileşimin (diyalog) artması ve olumlu tutum edinme, kendini keşfetme ve olumlu tutum edinme,	Halime Erhan Kamil
fen merkezli STEM etkinlikleri ve olumlu tutum edinme	Salim Zafer

Tablo 14 incelendiğinde STEM etkinliklerinin farklı özellikleri sayesinde öğrencilerin bilim uygulamaları dersine olumlu tutum kazanmalarına yardımcı olduğu görülmektedir.

Örneğin Halime:

“tabii ki etkiliyor. Öğrenciler mutlu oluyorlar dese karşı ve öğretmene karşı olumlu tutum geliştiriyorlar. Hiç konuşmadıkları arkadaşlarıyla grup çalışmalarında diyalog kuruyorlar özellikle kalabalık sınıflarda. Bir de kendi farklı yönlerini gösteriyorlar bu STEM etkinliklerinde. Öğrenci yaratıcı düşünüyorsa veya yazma becerileri varsa ortaya çıkıyor. Birbirleri ile iletişimleri ve tutumları olumlu etkileniyor.” İfadelerini, kullanmıştır.

Tablo 15. Bilim uygulamaları derslerinde kullandığınız STEM etkinliklerinin özgüvenlerini etkilediğini düşünüyor musunuz? Neden?

15.Kategori: STEM eğitiminin özgüvene etkisi

Kod	Öğretmen
Farklı STEM etkinliklerini yapabilme ve özgüven sahibi olma	Ayşe Halime
tasarımları sunma ve özgüven sahibi olma	Ahmet

başarma duygusu ve özgüven sahibi olma

Kamil Erhan

aktif katılım ve özgüven sahibi olma, grupta görev alma ve özgüven sahibi olma

Salim Zafer

Tablo 15 İncelendiğinde öğrencilerdeki aktif katılımın ve başarma duygusunun öğrencilerin özgüvenlerine olumlu yönde etkide bulunduğu görülmektedir. örneğin Zafer:

Öğrencilerin fen derine karşı tutumlarında kesinlikle bir iyileşme oluyor. Bizim dersimiz canlılarla ilgili hayatla ilgili kısaca öyle olunca öğrenci bir yerinden mutlaka seviyor. Fizik kimya biyolojiyi barındıran fen bilimleri dersinde öğrenci mutlaka birini seviyor öğretmen de bunu güzel STEM etkinlikleriyle tutumlarını olumlu şekilde etkiliyor.” İfadelerini kullanmıştır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada “STEM eğitimi almış fen bilimleri öğretmenlerinin bilim uygulamaları derslerinde yaptıkları STEM etkinliklerine yönelik görüşleri nasıldır?” şeklindeki araştırma sorusuna cevap aranmıştır.

Öğretmenlerin bilim uygulamaları dersinde STEM etkinliklerinin yapılması ile ilgili MEB’in öğretim programında benimsediği yapılandırmacı yaklaşımın kalıcı öğrenme, günlük hayatla bağlantı kurma, bilginin yapılandırılması gibi özellikleri ile örtüştüğü görülmektedir.

Öğretmenlerin bilim uygulamaları derslerinde STEM etkinliklerini yaptıkları sınıf seviyelerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak bilim uygulamaları dersinin seçmeli bir ders olarak okutulması olduğu söylenebilir. Diğer yandan bütün seviyelerdeki bilim uygulamaları dersleri için STEM etkinliklerinin uygulanabilir olması öğretmenlerin farklı sınıf seviyelerinde bu etkinlikleri yapmalarını açıklamaktadır.

Fen bilimleri öğretmenleri bilim uygulamaları derslerinde STEM etkinlikleri yaparken daha çok kolay ulaşılabilir basit malzemeleri tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında bazı öğretmenlerin laboratuvarında bulabildikleri malzemeleri kullandığı tespit edilmiştir. Bir öğretmen ise robotik kodlama aktiviteleri için arduino kiti kullandığını belirtmiştir. Buradan hareketle STEM etkinliklerinin yapılmasında basit malzemelerin tercih edilmesi öğretmenlerin bu etkinlikleri yapmaları açısından kolaylaştırıcı bir etki olarak düşünülebilir. Robotik kodlama kitlerinin ise öğretmenler tarafından çok fazla kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Robotik aktivitelerde bu kitleri kullanan öğretmen ise kendi imkanları ile bu kitleri aldığını belirtmiştir. Alan yazında yer alan sonuçlar çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Siew ve arkadaşları (2015) yılında yapmış oldukları çalışmalarının sonuçlarına bakıldığında, bu çalışma sonuçlarıyla benzer olarak öğretmenlerin zaman, malzeme ve konu alanına hâkim olamama gibi çeşitli zorlukları ifade ettikleri görülmektedir. STEM ve STEM etkinliklerine dair bu olumsuz durumların yapılacak olan eğitimlerde göz önünde bulundurulması hem öğretmenlerin bu etkinlikleri fen sınıflarında daha etkin uygulayabilmeleri hem de fen programını zaman sıkıntısı yaşamadan yetiştirebilmeleri açısından oldukça önem arz etmektedir (Siew ve ark., 2015). Ayrıca Siew ve ark., (2015), STEM etkinliklerinin uygulanması sırasında yaşanan zaman problemini ortadan kaldırmak için çalışmaların ders dışında yürütülmesi önerisinde bulunmuştur.

Öğretmenlerin yapmak istediği STEM etkinlikleri ile ilgili bilim uygulamaları derslerinde yapılabilecek STEM etkinliklerine farklı konulardan örnekler verdikleri görülmektedir. Bu

durumun sebebi olarak öğrencilerin anlamakta zorlandığı konuları tercih ettikleri görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak STEM eğitiminin öğrencilerin akademik başarısına olumlu etkilerinin olması söylenebilir. Alan yazın incelendiğinde STEM eğitiminin öğrencilerin akademik başarılarına olumlu etkilerinin olduğu çalışmalara rastlamak mümkündür.

Öğretmenlerin bilim uygulamaları derslerinde yaptığı STEM etkinliklerine farklı disiplinlerden entegrasyon örnekleri verdiği görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak öğretmenlerin konu ile ilgili yeterli bilgiye sahip oldukları ve doğru bir biçimde STEM eğitimini uyguladıkları söylenebilir.

Katılımcıların tamamının STEM disiplinlerini kendi içerisinde ilişkilendirdikleri ve diğer disiplinler ile ilişki kurmaya özen gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Erduran (2013) bilimi anlamak için farklı disiplinlerden yararlanılması gerektiğini belirtmiştir. Buradan hareketle katılımcıların ifade ettiği “Fen bilimleri teknoloji, mühendislik ve matematik alanları ile ilişkilidir” sonucu ile paralellik göstermektedir. Dolayısıyla, fen bilimleri öğretmenlerinin fen bilimlerini diğer alanlarla ilişkilendirebilmeleri, onların STEM hakkında araştırma yapmalarına ve STEM eğitimini bilim uygulamaları derslerinde uygulamalarına yöneltecek motivasyona sahip olmalarını sağlamış olabilir. Bu durum onların STEM eğitiminin doğasına (fen bilimlerinin birçok alanla ilişkili olması ve fen bilimlerinin disiplinler arası bir yaklaşımla öğretilmesi) uygun düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir.

Öğretmenlerin robotik kodlama kitlerini çok fazla tercih etmedikleri görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak STEM eğitiminde öğretmenlerin daha çok kolay ulaşılabilir basit malzemeleri tercih etmeleri söylenebilir. Diğer yandan robotik kitlerin maliyetlerinin fazla olması tercih edilmelerinin önünde bir engel olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin fiziki koşulların STEMM eğitimini kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı etkilerinden bahsettikleri görülmektedir. Öğretmenler laboratuvarın olmamasının önemli bir eksiklik olduğunu dile getirmişlerdir. Bunun dışında malzeme temin etme sıkıntısı da dile getirilen bir başka husus olmuştur. Sınıf mevcudunun az olması ise STEM etkinliklerini yapmayı kolaylaştıran bir etken olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin yapacakları STEM etkinliğinde öğrenci seviyelerini dikkate aldığı ve bu yönde bir seçim yaptıkları görülmektedir. Bu şekilde bir seçimin yapıldığı için öğretmenlerin öğrencilerinin özelliklerini bilmeleri gerektiğini söyleyebiliriz.

Öğretmenler öğrenme kazanımlarına uygun etkinlikleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Sümen ve Çalışıcı (2016) yaptıkları çalışma sonucunda ise STEM etkinliklerinin derse aktif katılımı sağladığı için derslerin daha verimli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, Barcelona (2014) yaptığı çalışmada STEM etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarılarını arttırdığını ve iyi bir öğrenme pratiği sağladığını belirtmiştir. Bu bağlamda, STEM etkinlikleri ile gerçek yaşam problemlerini çözme tecrübesini edinen öğrenciler, yirmi birinci yüzyıl küresel ekonomisine hazırlanmış olacaktırlar (Barcelona, 2014).

Katılımcılara STEM etkinliklerinin bilim öğrencilerin ön bilgilerine uygunluğu açısından değerlendirmeleri istendiğinde öğrencilerin düzeylerine uygun etkinliklerin seçilmesi gerektiği ve ön bilgi kontrolünün yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım ve Altun (2015) tarafından fen bilgisi öğretmen adayları ile STEM uygulamalarının derslere entegrasyonu ile ilgili yürütülen çalışmada STEM eğitimi ve mühendislik uygulamalarının öğrencilerin ilgilerini ve başarılarını artırmada etkili olduğu sonucuna varılmaktadır. Başka bir çalışmada ise STEM eğitiminin kalıcı öğrenmeler sağladığı, motive

edici ve eğlenceli olduğu sonucuna varılmıştır (Bozkurt Altan, Yamak ve Buluş Kırıkkaya, 2016). Alan yazın incelediğinde Güneş ve Taştan Akdağ (2017) yapmış oldukları çalışmada fen lisesi öğrencilerine STEM uygulamaları ile enerji konusu anlatılmış, daha sonra öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Çalışma sonucunda STEM uygulamalarının bilginin kalıcılığını, öğrenilen bilgilerin günlük hayata karşılaşılan problemlerde kullanıldığını, öğrenci ve öğretmenlerin motivasyonlarını artırıcı yönde etkisini tespit etmişlerdir. Başka bir çalışmada ise Jesus ve Lens (2005) öğretmenlerin motivasyonlarının öğrenci motivasyonlarını etkilediğini ve motive olmuş öğretmenlerin eğitimdeki reformların gerçekleşmesindeki istekliliği ile garanti sağlayan en önemli unsurlar olduğunu belirtmektedir. Alan yazındaki benzer araştırmaların sonuçları, STEM uygulamalarının öğretmen ve öğrenci başarılarını artırdığı bu sayede öğretmenlerin motivasyonlarının arttığı sonucuna ulaşılan bu çalışmayı desteklemektedir. Bu bağlamda, STEM uygulamalarının okullarımızda reform hareketine dönüşebilmesini sağlamak için öğretmen ve öğretmen adaylarının STEM etkinliklerini bilmeleri ve tecrübe etmeleri gerekmektedir.

Fen bilimleri öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda, STEM etkinliklerin öğrencilerin motivasyon, tutum, özgüven gibi duyuşsal özelliklerine olumlu etkilerinin olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç alanyazında yer alan birçok çalışma ile benzerlik göstermektedir. Bu çalışmalardan Yamak ve arkadaşlarının (2014) ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin fene karşı tutumlarına Fen Teknoloji-Mühendislik ve Matematik etkinliklerinin etkisini araştırmak amacıyla yapılandıkları çalışmalarında, öğrencilerin STEM etkinliklerinde sürekli bilimsel araştırma ve sorgulama yaptıkları sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, öğrencilerin mini tasarım uygulamalarında gözlem yapma, deney tasarlama, değişkenleri belirleme gibi becerilerini kullandıkları ve dolayısıyla zihinsel becerilerinin geliştiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ile yine benzer olarak STEM temelli ders etkinlikleri yoluyla öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinimsel boyutta becerileri ve başarıları geliştirilerek fen bilimlerini anlamlı öğrenmeleri sağlanabilir (Çavaş, Bulut, Holbrook ve Rannikmae, 2013).

Öneriler

Araştırmaya katılan öğretmenlerin STEM etkinlikleri ile ilgili görüşleri dikkate alındığında, STEM ve STEM temelli ders etkinlikleri ile ilgili verilen eğitimlerin sayısı artırılmalı ve eğitimlerin içeriği/ kapsamı genişletilmelidir. Ayrıca eğitim sonrasında da öğretmenlerle iletişim kesilmemeli ve onların farklı konularda yaşayabilecekleri sıkıntılar noktasında destek olunmalıdır. Bu alanda verilen eğitimler fen öğretmenleri ile sınırlandırılmayıp, farklı branşlardaki öğretmenlere de verilerek, STEM temelli ders etkinliklerinin uygulama alanı genişletilmelidir. Özellikle materyal temini ile ilgili bir birim oluşturularak öğretmenlere teknik destek sağlanmalıdır. Bu eğitimler ile fen bilimleri öğretmenleri STEM etkinlikleri sınıflarında uygulamaları konusunda cesaretlendirilmelidirler.

Bu çalışma STEM etkinlikleri ile bilgi sahibi olan ve STEM etkinliklerini bilim uygulamaları derslerinde uygulayan öğretmenler ile gerçekleştirilmiştir. Farklı çalışmalarda öğretmenlerin ders uygulamalarının gözlemlendiği uzun süreli bir etkileşimin söz konusu olduğu bir eylem çalışması planlanarak daha zengin ve derinlemesine verilerin elde edildiği farklı bir nitel çalışmanın yapılmasının da alan yazın açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Öğretmen adayları için planlanan STEM eğitimleri sayısı artırılmalı ve bu eğitimler öğretmen adaylarına katkı sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Bu sayede öğretmenlerin STEM uygulamaları konusunda tecrübe kazanmaları sağlanabilir. Bu sayede birçok öğretmen

TUBİTAK vb. kuruluşlarının yapmış oldukları yarışmalara öğrencilerine hazırlayıp daha üretken bir nesil yetiştirmelerini sağlayabilir.

Öğretmen adaylarının STEM hakkında daha fazla bilgiye sahip olmaları amacı ile fen bilgisi öğretmenliği öğretim programında STEM uygulamalarına daha fazla ağırlık verilmelidir.

Bu çalışma öğretmenler ile gerçekleştirilmiştir. Bilim uygulamaları dersi için STEM etkinliklerin yapılması ile ilgili farklı sınıf seviyelerindeki öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilerek farklı bakış açıları ortaya konulabilir.

Bu çalışmada fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Farklı çalışmalarda durum çalışması gibi farklı nitel araştırma desenleri tercih edilebilir.

Öğretmenlerin STEM etkinlikleri ile ilgili daha fazla bilgi ve tecrübeye sahip olmaları amacı ile hizmet içi eğitimlerde STEM eğitime daha fazla ağırlık verilmelidir.

STEM eğitimi ile ilgili STEM içerisinde yer alan farklı disiplinler ile ilgili işbirliğinin sağlanması konusunda öğretim programı üreticilerinin bu disiplinlerin entegrasyonuna özen göstermesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akgündüz, D., Ertepinar, H., Ger, A. M., Kaplan Sayı, A., & Türk, Z. (2015). STEM eğitimi çalışmaları raporu: Türkiye STEM eğitimi üzerine kapsamlı bir değerlendirme (The report of STEM education workshop: an assessment on STEM education in Turkey)[White Paper]. *Istanbul, Turkey: Istanbul Aydın University STEM Merkezi ve Eğitim Fakültesi.*
- Barcelona, K. (2014). 21st century curriculum change initiative: A focus on STEM education as an integrated approach to teaching and learning. *American Journal of Educational Research, 2*(10), 862-875.
- Bektas, O., & Aslan, F. (2019). Fen bilgisi öğretmen adaylarının STEM uygulamaları hakkında görüşlerinin belirlenmesi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 3*(2), 17-50.
- Birinci Konur, K., Sezen, G., ve Tekbıyık, A. (2010). Fen ve teknoloji derslerinde yapılandırmacı yaklaşıma dayalı etkinliklerde öğretim teknolojilerinin kullanılabilirliğine yönelik öğretmen görüşleri. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi, 1*(2).
- Bozkurt Altan, E., Yamak, H. & Buluş Kırıkkaya, E. (2016). FeTeMM Eğitim Yaklaşımının Öğretmen Eğitiminde Kullanılmasına Yönelik Bir Öneri: Tasarım Temelli Fen Eğitimi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6* (2), 212-232.
- Bybee, R. W., (2010). What is STEM education? *Science, 329* (5995), 996: doi: 10.1126/science.1194998
- Bybee, R. W. (2013). *The Case for STEM Education: Challenges and Opportunities*. Arlington, Virginia: NSTA Press.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design, qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (Third Edition)*. California: SAGE Publications.
- Çavaş, B., Bulut, Ç., Holbrook, J. ve Rannikmaa, M. (2013). Fen eğitimine mühendislik odaklı bir yaklaşım: ENGINEER projesi ve uygulamaları. *Fen Bilimleri Öğretimi Dergisi, 1*(1), 12-22.

- Çorlu, S. & Çallı, E., (2017). *STEM kuram ve uygulamalarıyla fen, teknoloji, mühendislik ve matematik eğitimi*. Pusula Yayıncılık ve İletişim: İstanbul.
- Dugger, W. E. (2010). *Evolution of STEM in the United States* (Paper) Presented at the 6th Biennial International Conference on Technology Education Research on Dec 8-11, 2010 in Australia.
- Dugger, Jr., W. E. (2011). *Evolution of STEM in the United States*. Retrieved August 2015 from <http://www.iteaconnect.org/Resources/PressRoom/AustraliaPaper.pdf>.
- EARGED (2011). MEB 21. Yüzyıl Öğrenci Profili. Ankara: MEB.
- Ensari, Ö. (2017). *Öğretmen adaylarının FeTeMM eğitimi ve FeTeMM etkinlikleri hakkındaki görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Eroğlu, S., & Bektaş, O. (2016). STEM Eğitimi Almış Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Stem Temelli Ders Etkinlikleri Hakkındaki Görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 32- Journal of Qualitative Research in Education, 4(3), 43-67.
- Gökbayrak, S., & Karışan, D. (2017). *Altıncı Sınıf Öğrencilerinin FeTeMM Temelli Etkinlikler Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi*. Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 3 (1), 25-40.
- Jesus, S. N., & Lens, W. (2005). An integrated model for the study of teacher motivation. *Applied Psychology*, 54(1), 119-134.
- Kuenzi, J. J., Matthews, C. M., & Mangan, B. F. (2006, July). Science, technology, engineering, and mathematics (STEM) education issues and legislative options. *Library of Congress Washington DC Congressional research service*.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2006). *İlköğretim fen ve teknoloji dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2009). *Ortaöğretim 12. sınıf fizik dersi öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2013). *İlköğretim Kurumları (İlkokullar ve Ortaokullar) Fen Bilimleri Dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: MEB Yayınevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2016). *STEM Eğitimi Raporu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (YEĞİTEK).
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2017). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7, ve 8. Sınıflar)*. <https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2017/02/Fen-Bilimleri.pdf>. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7, ve 8. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=325>. Ankara.
- Morrison, J. (2006). Attributes of STEM education: The student, the school, the classroom. *TIES (Teaching Institute for Excellence in STEM)*.
- National Research Council. (2012). *National science education standards*. National Academy Press, Washington, DC. 262.

- National Science Board. (2007). A National action plan for addressing the critical needs of the u.s. science, technology, engineering, and mathematics education system. 20 Eylül 2015 tarihinde <http://www.nsf.gov/nsb/stem/> adresinden erişildi.
- Niess, M. L. (2005). Preparing teachers to teach science and mathematics with technology: Developing
- Ramaley, J. A. (2007). *Facilitating change: Experience with the reform of STEM Education*. Retrieved August 2011 from <http://www.wmich.edu/science/facilitatingchange/Products/RamaleyPresentation.pdf>
- Sanders, M. (2009). Stem, stem education, stemmania. *The Technology Teacher*, 68(4), 20-26.
- Sanders, M. (2009). STEM, STEM Education, STEM mania. *The Technology Teacher*, 20-26.
- Sanders, M. & Wells, J. (2010, February). *Integrative STEM education*. Paper presented at the Virginia Department of Education Webinar, Integrative STEM/Service learning, year 1.
- Sanders, M. E. (2012). Integrative STEM education as “best practice”. *Griffith Institute for Educational Research, Queensland, Australia*.
- Siew, N. M., Amir, N. ve Chong, C. L. (2015). The perceptions of pre-service and in-service teachers regarding a project-based STEM approach to teaching science. *SpringerPlus*, 4(8), 1-20.
- Sullivan, F. R. (2008). Robotics and science literacy: Thinking skills, science process skills and systems understanding. *Journal of Research in Science Teaching*, 45(3), 373–394.
- Şahin, A., Ayar, M. C., & Adıgüzel, T. (2014). Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik içerikli okul sonrası etkinlikler ve öğrenciler üzerindeki etkileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 1-26.
- Tavşancıl, E. & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi, İstanbul.
- Wang, H. (2012). *A New era of science education: science teachers' perceptions and classroom practices of science, technology, engineering, and mathematics (STEM) integration*. (Doctoral dissertation). Retrieved from Proquest. (3494678)
- Wang, H. H., Moore, T. J., Roehrig, G. H., ve Park, M. S. (2011). STEM integration: Teacher perceptions and practice. *Journal of Pre-College Engineering Education Research (J-PEER)*, 1(2), 2.
- Yamak, H., Bulut, N. ve DüNDAR, S. (2014). 5. sınıf öğrencilerinin bilimsel süreç becerileri ile fene karşı tutumlarına FeTeMM etkinliklerinin etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 249-265.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Genişletilmiş 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

MÜLTECİLER, GÖÇMENLER VE SİĞINMACILARLA İLGİLİ HAZIRLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ

Murat TEMUR¹, Mustafa EROL²

¹Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ORCID: 0000-0001-8548-6342

²Arş. Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ORCID: 0000-0002-1675-7070

Özet

İçinde bulunduğumuz yüzyılda politik olaylar, kıtlık, iklim değişikliği ve nüfus artışı gibi nedenlerden dolayı göç hareketleri hızla artmaktadır. Türkiye ise coğrafi konumu nedeniyle bu göç hareketlerinden doğrudan etkilenmektedir. Özellikle politik ve siyasi olaylardan dolayı son on yılda milyonlarca mülteci ve sığınmacı Türkiye'ye göç etmek durumunda kalmıştır. Göç eden bu kalabalık nüfus ise beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Bu sorunların bir kısmı, beslenme, barınma, korunma, sağlık, eğitim olarak sıralanabilir. Göçmen, mülteci, sığınmacı gibi kavramlarla adlandırılan bu bireylerin sorunlarını en erken dönemlerde belirlemek ve topluma entegrasyonlarını sağlamak gelecekte oluşabilecek sorunların çözümü adına önemlidir. Aksi durumda bu sorunlar, bireyleri bedenen ve ruhen etkileyebilir ve telafisi zor sonuçlar doğurabilir. Bu sorunlardan eğitim, göç eden bireylerin topluma uyum sağlamasına, kendini geliştirmesine ve sonuç olarak da topluma faydalı bir birey olmasına katkı sağlaması açısından önemlidir. Bu nedenle göçmenlerin eğitim anlamında ihtiyaçlar belirlenmeli ve onlara destek verilerek içinde buldukları toplumun ihtiyaç duyduğu birer birey olarak yetişmeleri sağlanmalıdır. Bu kapsamda araştırmamızın amacı 2019-2022 yılları arasında, “Göç” ve “Eğitim ve Öğretim” konularında yapılmış lisansüstü tezleri incelemek ve okuyuculara yapılan çalışmaların genel bir çerçevesini sunmaktır. Bu bağlamda ulusal tez merkezinde göç, göçmen, sığınmacı ve mülteci kelimeleri yazılarak literatür taraması yapılmıştır. Tezlerin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılacaktır. Bu kapsamda elde edilen tezler içerik analizi türlerinden betimsel içerik analiz tekniği ile analiz edilecektir. Verileri sistemli ve düzenli bir şekilde toplamak ve veri kaybını engellemek için bir veri toplama formu oluşturulmuştur. Bu form kullanılarak, çalışmalar yayın yılı, yayın türü, araştırma yöntemi, deseni, konu, çalışma grubu vb. incelenecektir. Çalışma sonunda, lisansüstü tezlerin hangi yıllarda yazıldığı, tezlerin üniversitelerin hangi bölüm veya anabilim dalında yazıldığı, hangi araştırma yöntemi ve deseninin kullanıldığı, çalışma grubunun kimlerden oluştuğu ve sayısı hakkında okuyuculara bilgi verilmesi planlanmaktadır. Böylece araştırma sonucunda göç ve eğitim konusunda güncel araştırmalar derlenip bir bütünlük içerisinde sunulmuş olacaktır. Ayrıca araştırmanın sonuçlarının göçmen, sığınmacı, mülteci ve eğitim konusunda çalışma yapacak araştırmacılara yol göstereceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Göç, eğitim, betimsel içerik analizi, göçmen, mülteci

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN PENCERESİNDEN MÜLTECİ/GÖÇMEN ÖĞRENCİLERİN SORUNLARINA BİR BAKIŞ

Murat TEMUR¹, M. Talha ÖZALP²

¹Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ORCID: 0000-0001-8548-6342

²Arş. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ORCID: 0000-0002-8564-7254

Özet

Günümüzde insanlar daha iyi bir iş, sağlık, eğitim gibi isteğe bağlı nedenlerle veya savaş, doğal afet, dini, siyasi ve etnik baskılar gibi zorunlu nedenlerle göç etmektedir. Bu göç hareketleri sonucunda da ülkelerinden, ailelerinden ve/veya arkadaşlarından ayrılmaktadırlar. Göç hareketi insanları, özellikle de savunmasız konumda olan çocukları önemli ölçüde etkilemektedir. Göç hareketine maruz kalan çocuklar beslenme, barınma ve sağlık gibi birçok konuda yeterli desteği alamamaktadır. Öğrencilerin bu ihtiyaçları karşılanırsa dahi iletişim sorunu, uyum sorunu ve maddi sorunlar yaşamakta, bu sorunlar nedeniyle de eğitimlerini sürdürmemektedirler. Eğitim haklarından mahrum kalan bu öğrenciler, gelecekte daha iyi bir iş için diğer insanlarla rekabet edemeyebilirler. Üstelik eğitim almayan bu çocuklar, topluma faydalı birer insan olmak yerine suça yönelebilirler. Bu nedenle herhangi bir sebeple göç ederek Türkiye'ye gelen öğrencilerin eğitim almasına etki eden sorunların belirlenmesi ve çözülmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde öğrencilerin topluma faydalı birer insan olması sağlanabilir. Bu doğrultuda araştırmamızın amacı mülteci/göçmen öğrencilerin yaşadığı sorunları, diğer paydaşların (öğretmen, diğer öğrenciler ve veliler) bu öğrencilerle ilgili düşüncelerini ve öğretmenlerin mülteci/göçmen öğrencilere eğitim verme sürecinde bir destek alıp almadığını belirlemektir. Bu amacı gerçekleştirmek için araştırmada, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Ölçütler; “En az 5 yıl deneyime sahip olma”, “Sınıfında en az 1 mülteci/göçmen öğrenci olma” olarak belirlenmiş ve bu doğrultuda 9 sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda ulaşılan bulguların, mülteci/göçmen öğrencilerin ne tür sorunlar yaşadığı konusunda bir farkındalık oluşturması ve ileride yapılacak müdahaleli çalışmalara dayanak olması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Eğitim, göç, sınıf öğretmenleri, ilkökul, mülteci/göçmen öğrenciler

**FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENLERİNİN STEM EĞİTİMİNDE ALTERNATİF
ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARAÇLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN
BELİRLENMESİ**

**DETERMINING THE PERCEPTIONS OF SCIENCE TEACHERS ON
ALTERNATIVE ASSESSMENT AND ASSESSMENT TOOLS IN STEM
EDUCATION**

Serdar VARİNLİOĞLU¹, Oktay BEKTAŞ²

¹Fen Bilimleri Öğretmeni, MEB, 0000-0002-4025-2419

²Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, 0000-0002-2562-2864

Özet

Bu çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin STEM etkinliklerinde alternatif ölçme değerlendirme araçlarına yönelik görüşleri ve kullanım esnasında yaşadıkları sorunlar araştırılmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yönteminin özelliklerine uygun olarak, "fenomenoloji (olgu bilimi) deseni" kullanılmıştır. Amaçlı örneklem yönteminin bir türü olan ölçüt örneklemesine göre katılımcılar seçilmiştir. Ölçüt olarak ise fen bilimleri dersinde STEM öğrenme modelini uygulayan öğretmenler tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Kayseri ve Niğde illerinde görev yapmakta olan yedi fen bilimleri öğretmeni oluşturmaktadır. İki kadın ve beş erkek katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla, çalışmada veri toplama aracı olarak dokuz açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler "Zoom" programı üzerinden yapılmış ve katılımcılardan izin alınarak görüşmeler ses kaydı alınmıştır. Ses kayıtları yazıya döküldükten sonra kodlar, kategoriler ve temalar oluşturularak içerik analizi yapılmıştır. Doğrudan alıntılar yapılarak bulgular sunulmuştur. Çalışma sonucunda fen bilimleri öğretmenleri STEM etkinliklerinde süreç odaklı değerlendirme yapabilmek için sadece geleneksel ölçme değerlendirme araçlarını kullanmanın yetersiz olduğunu; bu araçlara ilaveten alternatif ölçme değerlendirme araçlarının da kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ancak çeşitli sebeplerden dolayı STEM etkinliklerinde bu araçları çoğu zaman kullanamadıklarını vurgulamışlardır. Bu sebepler arasında STEM eğitiminin çok bileşenli olması ve bu bileşenlerin her birini ölçmeyi sağlayacak ölçme aracının olmaması, çoğunlukla fen dersi ağırlıklı ölçmeler yapılması, entegrasyonun tam olarak ölçülememesi, alternatif ölçme araçlarının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinin uzun zaman gerektirmesi, öğretmenlerin bu konuda yeterli eğitimi olmaması, fen kazanımlarının yoğun olması, sınıfların kalabalık olması, öğretmenin her öğrenciye dönüt vermede süre yetmemesi, öğrencinin çoktan seçmeli merkezi sınavlara yönelik hazırlanmak istemesi, BİLSEM'de bir öğrencinin aynı programa devam edememesi, program değişikliği sonucu sürecin kesintiye uğraması ve öğrencinin değerlendirmesinin yarım kalması gösterilmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak çok boyutlu STEM etkinliklerinde entegrasyonu, mühendislik tasarım sürecini, bilişsel beceriye ek duyuşsal, psikomotor, 21.yüzyıl gibi becerileri ve STEM kariyer ilgisini ölçmeyi sağlayan bir alternatif ölçme aracının ve bilgilendirici kılavuzun geliştirilmesinin öğretmenlere faydalı olacağı önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: STEM, alternatif ölçme değerlendirme araçları, fenomenoloji, fen bilimleri

Abstract

In this study, science teachers' perceptions on alternative assessment and evaluation tools in STEM activities and the problems they experienced during use were investigated. In the study, "phenomenology (phenomenology) design" was used in accordance with the characteristics of the qualitative research method. Participants were selected according to critical case sampling, which is a type of purposive sampling method. As a criterion, teachers who applied the STEM learning model in the science lesson were preferred. The study group of the research consists of seven science teachers working in Kayseri and Niğde provinces in the 2021-2022 academic year. Semi-structured interviews were conducted with two female and five male participants. Therefore, a semi-structured interview form consisting of nine open-ended questions was used as a data collection tool in the study. The interviews were made through the "Zoom" program and the interviews were audio recorded with the permission of the participants. After the audio recordings were written down, codes, categories and themes were created and content analysis was made. Findings are presented by making direct quotations. As a result of the study, science teachers stated that it is insufficient to use only traditional assessment and evaluation tools in order to make

process-oriented evaluation in STEM activities; They stated that in addition to these tools, alternative assessment and evaluation tools should be used. However, they emphasized that for various reasons, they could not use these tools in STEM activities most of the time. Among these reasons, it has been shown that STEM education has many components and that there is no measurement tool to measure each of these components, mostly science-based measurements are made, the integration cannot be measured exactly, the preparation, implementation and evaluation of alternative measurement tools require a long time and that teachers do not have sufficient training on this subject, science gains are intense, the classes were crowded, the teacher did not have enough time to give feedback to each student, the desire of the student to prepare for the multiple-choice central exams, a student could not attend the same program at BİLSEM, the process was interrupted as a result of the program change, and the student's evaluation was incomplete. Based on these results, it has been suggested that the development of an alternative measurement tool and informative guide that enables to measure integration in multidimensional STEM activities, engineering design process, cognitive skills, skills such as affective, psychomotor, 21st century, and STEM career interest will be beneficial for teachers.

Keywords: STEM, alternative assessment tools, phenomenology, science

1.GİRİŞ

Son yarım yüzyılda, eğitim paradigmalarında öğrenciye doğrudan bilgi aktarımı yaklaşımından bilginin oluşumu ve anlamının gelişiminde yapılandırmacı yaklaşıma doğru bir evrilme olmuştur (Maslovaty & Kuzi, 2002; Oakes & Lipton, 1999). Eğitimde bir arada olan iki yapılandırmacı yaklaşımı vardır. Bunlardan biri, bireydeki bilişsel ve otonom kalıpların gelişimine odaklanan Piagetçi, gelişimsel yapılandırmacılıktır. Diğeri, Vygotskyci, sosyo-kültürel yapılandırmacılıktır (Hickey & McCaslin, 2001; Vadeboncoeur, 1997). Yapılandırmacı yaklaşımlara göre anlamlı öğrenme, öğrenenlerin kendine özgü psikolojik özellikleri, sosyal, kültürel ve tarihsel etkileşimlerini dikkate alan bağlamlarda gerçekleşebilir. Öğrenciler, mevcut bilgileri ile temasa geçtikleri yeni fikirler arasındaki bir etkileşim süreci yoluyla kendi bilgilerini oluştururlar (Richardson, 1997). Öğrenmeyi kişisel bilgi ve anlam oluşturma süreci olarak gören yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, karmaşık ve çeşitli bir süreci açıklar. Yapılandırmacılık aynı zamanda öğretmenin öğrencileri öğrenme sürecinde yeni bilgileri uygularken ve içselleştirirken gözlemlediği ve değerlendirdiği biçimlendirici değerlendirmeyi vurgulamaktır. Bu nedenle yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, öğrencilerin öğrenme ve anlamalarının yapısını ve kalitesini daha derinlemesine inceleyen çeşitli ölçme değerlendirme türleri gerektirir. Son yıllarda yapılandırmacılığın kullanımının öneminin artmasıyla ölçme değerlendirmenin niteliği ve kavramsallaştırılmasında önemli gelişmeler olmuştur (Gipps, 1999). Ölçme değerlendirme, öğretme-öğrenme sürecinin sonucu değil, aynı zamanda ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Brooks & Brooks, 1992). Bu doğrultuda ölçme değerlendirme, gelenekselden daha geniş bir eğitimsel ölçme değerlendirme yaklaşımına, bir test ve sınav kültüründen süreçte bir değerlendirme kültürüne kadar bir paradigma değişiminden geçmiştir (Gipps, 1994; Murphy & Torrance, 1988).

Yeni paradigma ile ortaya çıkan alternatif ölçme değerlendirme, üst düzey düşünmeyi ortaya çıkarır, öğrenme çıktılarının yanı sıra öğrenme süreçlerini de ele alır, öğretim ile entegre bir süreç olur ve öğrencilerin kendi çalışmalarını değerlendirmesine imkan verir (Shepard, 2000). Standartlaştırılmış çoktan seçmeli, kısa cevaplı testler gibi geleneksel ölçme araçları belirli bir bilginin ne ölçüde kazanıldığını belirleyebilirken, fen derslerinde öğrenme ve anlama süreçlerini değerlendirmek ve derin öğrenme ve aktif katılımı teşvik etmek için daha yoğun ve etkileşimli değerlendirmeye ihtiyaç vardır (Lewy, 1996). Yapılandırmacı öğrenme kuramlarına göre hem süreci hem de ürünü değerlendirme ihtiyacı olduğundan, öğrenci potansiyeline, öğrenmesine sosyal ve kültürel yapısına dikkat edilmelidir (Maslovaty & Kuzi, 2002).

Türkiye’de de 2005 yılından itibaren öğretim programlarında eğitim felsefesi olarak yapılandırmacılığın temel alınması ile önemli bir değişim yaşanmıştır. Genel eğitim felsefesi

temel olarak süreç değerlendirmesi yapabilmek için öğretim programındaki değişimlere paralel olarak fen bilimleri derslerinde alternatif ölçme değerlendirme anlayışının da klasik ölçme araçlarına ilave olarak uygulanması gerekliliği ortaya çıkmış ve ülkemizde fen eğitiminde süreç odaklı değerlendirmenin önemi bu tarihten itibaren giderek artmıştır (Er & Şaşmaz Ören, 2015). Yapılandırmacı yaklaşımla beraber farklı disiplinlerin bağlantı kurularak öğrenilmesi ve çok yönlü gelişmelerinin önemi daha fazla anlaşılmıştır (Bybee, 2013). “Science”, “Technology”, “Engineering” ve “Mathematics” kelimelerinin baş harflerinin kısaltmasıyla oluşan, yapılandırmacı yaklaşıma dayalı olarak gelişen STEM öğrenme modeli, bu disiplinlerin bütünleştirilerek kullanılmasını içeren pedagojik bir yaklaşımdır. Okul öncesi eğitimden üniversiteye kadar STEM eğitimi, hayatla ilişkili disiplinler arası bilgi ve becerileri teşvik eden, öğrencilerin çok yönlü gelişimini sağlayan bir öğrenme modelidir (Honey vd., 2014; NRC, 2012). STEM öğrenme modelinin öneminin artmasıyla, dünya genelinde birçok ülkede STEM eğitimi veren okullar açılmış ve ana sınıftan üniversiteye kadar eğitimler devam etmiştir. Bunun yanı sıra STEM merkezleri ve müzeleri açılmış, bilimsel yayınlar, çalıştaylar ve online eğitimler düzenlenmiştir (Akgündüz, 2015). Ancak, “STEM eğitiminde ölçme değerlendirme nasıl yapılmalıdır?” sorusu henüz yeterince yanıtlanamamıştır (Brophy vd., 2008). Diğer bir ifadeyle, STEM eğitime dayalı programların geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik yoğun çaba harcanırken bu STEM programlarının öğrencilerin kazandığı çeşitli bilgi ve becerilerin tespiti eksik kalmıştır (Buhagiar 2007; Çepni, 2018). Eğitim öğretim sürecinin temel unsurlarından biri de ölçme değerlendirme olduğu için nitelikli bir STEM eğitiminde kullanılan değerlendirmenin, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun olarak gelişen alternatif değerlendirme yaklaşımına uygun olması gereklidir. Ölçme değerlendirme, STEM eğitiminin doğasına uygun ve öğretim sürecine entegre olacak şekilde çeşitlendirilmelidir (Çepni, 2018; Shepard, 2000).

STEM eğitime en fazla önem verilen ABD’de yayınlanan NRC (2012) raporuna göre fen öğreniminin üç boyutu vardır. Bunlar, bilim insanları ve mühendislerin işlerini yaptıkları uygulamalar, disiplinler arasında köprü kuran ortak kavramlar ve STEM’i oluşturan disiplin konularıdır. Bu rapora göre geleneksel değerlendirmeye ek olarak öğrenmeye yardımcı olmak ve öğretmen ve öğrencilere geri bildirim vermek üzere alternatif ölçme değerlendirme kullanılmalıdır. NASEM (2017) raporuna göre geleneksel değerlendirmeler -amaçları ne olursa olsun- STEM etkinliklerinin ve etkileşimlerin tamamını ölçmek için kullanılamaz çünkü bunu yapmak için tasarlanmamışlardır. Honey ve diğerlerine (2014) göre STEM eğitiminin öğrenciler için hedefleri arasında STEM okuryazarlığı, 21. yüzyıl yetkinlikleri, STEM işgücüne hazır olma, ilgi ve katılım, STEM disiplinleri arasında bağlantı kurma becerisi bulunmaktadır. Bu hedeflerin yerine getirilip getirilmediğini sadece geleneksel ölçme araçlarıyla tespit etmek mümkün değildir. Öğrencilerin kendi kendilerinin öğrenmesini değerlendirmesi, akranlarını değerlendirmesi ve öğretmenin rehberlik ederek sorduğu sorular gibi birçok araç yer almalıdır (Akgündüz, 2018). Fen öğretmenleri bu konuda ölçme araçlarını çeşitlendirmeli, alternatif ölçme araçlarını da kullanmalıdır. Nitelikli bir STEM eğitiminde ölçme değerlendirmenin sahip olması gereken bazı özellikler şu şekildedir (Çepni, 2018; Harwell vd., 2015; Honey vd., 2014; NRC, 2011, 2014; Potter., 2017; Saxton vd., 2014; Sondergeld, 2014; Srinivasan, 2015; Tan & Leong, 2014; The Dayton Regional STEM Center, 2017):

- Etkili bir STEM etkinliklerinde hem geleneksel hem de alternatif ölçme değerlendirme araçları birlikte kullanılmalıdır,
- STEM etkinliklerinde ölçme değerlendirme daha çok öğrencilerin mühendislik uygulamaları boyunca performanslarının incelenmesine olanak sağlayan görevler aracılığıyla yapılmalıdır,

- STEM eğitiminde ölçme değerlendirme gerçek dünya problemlerini çözme süreci boyunca öğrencilerin bilgi ve becerilerini göstermelerine imkân sağlamalıdır,
- Öğrencilerin çalışmalarının toplandığı portfolyolar ve öğrencilerin yaptıkları projeler de STEM eğitiminde bir ölçme değerlendirme aracı olarak kullanılmalıdır,
- STEM eğitimi çok boyutludur. Bu nedenle STEM eğitiminde ölçme değerlendirme de çok bileşenli olmalıdır. STEM eğitiminde ölçme değerlendirme çok bileşenli görevler içermelidir. Görevin bir bölümü uygulamalar, başka bir bölümü disiplinler arası kavramlar, başka bir bölümü temel disiplinler üzerine odaklanmalıdır,
- STEM eğitiminde ölçme değerlendirme araçları çeşitli becerileri ölçer nitelikte olmalıdır. STEM eğitiminde ölçme değerlendirme üst düzey düşünme becerilerini, duyuşsal beceriler ve 21. yüzyıl becerilerini test etmelidir,
- STEM eğitiminde ölçme değerlendirme konu içeriğindeki kavramların derinlemesine anlaşılıp anlaşılmadığını test etmelidir. Bunun için de kavramsal değişim ve gelişimi ortaya çıkaracak ölçme araçları kullanılmalıdır,
- STEM eğitiminde hedeflenen öğrenme çıktıları çeşitli ve karmaşık olduğundan çeşitli ölçme araçları kullanılmalıdır. Bir öğrenme çıktısı için birden fazla ölçme aracından elde edilen veriler değerlendirme amaçlı olarak birlikte kullanılmalıdır.

Sınıflarında STEM etkinliklerini uygulayan öğretmenler yukarıda sıralanan özelliklere uygun olarak ölçme değerlendirme gerçekleştirmelidir. Bu yüzden sınıflarında STEM etkinliklerini uygulayan öğretmenlerin geleneksel ölçme değerlendirme yaklaşımını kullanması çok boyutlu STEM eğitiminde yeterli değildir (Çepni, 2018; Odabaşı, 2018; Şardağ vd., 2018). Ancak alışlagelmiş ölçme değerlendirme yaklaşımının yanında alternatif ölçme değerlendirmeyi kullanmak beraberinde bazı zorlukları da getirmektedir. Bu doğrultuda sınıflarında STEM öğrenme modelini uygulayan öğretmenlerin geleneksel ölçme araçlarına ek olarak alternatif ölçme araçlarını uygulama ve uygulama esnasında yaşadıkları problemlere yönelik görüşlerinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

2005 yılından itibaren geliştirilen MEB öğretim programlarında duyuşsal alan davranışlarının ağırlığı artmıştır. STEM eğitiminde 21.yüzyıl becerileri gibi duyuşsal alan kazanımları ve duyu, tutum gibi duyuşsal alan davranışları edindirilmeye çalışılmaktadır. Öte taraftan eyleme dayalı bir öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediği konusuna da yeni programlarda önem verilmektedir. STEM eğitiminde ürün oluşturma gibi birçok psikomotor beceri de kazandırılmaya çalışılmaktadır. Öğrencilerde bilişsel alan davranışları geliştirilmesi yanında duyuşsal ve psikomotor bakımdan gelişmeleri için öğretim etkinlikleri ve ölçme değerlendirme etkinlikleri uygun şekilde düzenlenir. Proje ve performans görevleri ile grup içinde çalışma fırsatı yakalayan öğrenci, bir toplulukta sorumluluk almayı, başkalarının haklarına saygı göstermeyi, dinlemeyi, yardım etmeyi ve gerektiğinde bir başkasından yardım istemeyi öğrenir. Proje ve performans görevi tasarlanırken bilişsel alan kazanımları önceden belirlendiği gibi, duyuşsal ve psikomotor alanda hedeflenen kazanımlarda en baştan belirlenmeli, etkinlikler bu doğrultuda düzenlenmelidir (Başol, 2019). STEM etkinliklerini uygulayan fen bilimleri öğretmenleri bu becerilerden hepsini ölçüp ölçmediğini belirlemek ve bu süreçte sorunlarını belirlemek bu çalışmanın alana katkı getirmesi açısından önemlidir.

STEM eğitime yönelik alan yazın incelendiğinde bu eğitimin ölçme ve değerlendirme boyutunun belirli bir şekilde ifade edilmediği görülmektedir (Zengin vd., 2020). Farklı makale, tez ve kitaplarda birkaç örnek rubrik, öz, akran değerlendirme formu vs. gibi ölçme araçları bulunmaktadır (Akgündüz, 2018; Doğan, 2020; Gül, 2019; Okulu, 2019). Ancak STEM etkinliklerini uygulayan öğretmenler bu araçlardan haberdar mı? Öğretmenler bu araçları doğru zamanda uygulayacak, değerlendirecek altyapıya, zamana, sahip mi? yoksa ölçme

değerlendirme kısmı kısa bir şekilde geçirilmekte midir? gibi soruların alan yazında cevabı bulunamamıştır. Bu yüzden bu çalışmada öncelikli olarak öğretmenlerin STEM etkinliklerinde alternatif ölçme araçlarına yönelik görüşleri ve yaşadıkları sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde STEM etkinliklerinin değerlendirme bölümünün geleneksel ve cılız kalması, ölçme araçlarının farklı disiplinleri, konuları, uygulamaları ve disiplinleri test etmeyi gerektirmesi yani çok boyutlu olması gerekmesindedir. Ayrıca farklı boyutların birbiriyle dengeli olması gerekmesinden ve STEM eğitiminde öğrencilerin elde etmesi beklenen birçok öğrenme çıktısı olmasından kaynaklanmaktadır (Gipps, 1994; NRC, 2014). Bu çalışma ile sınıflarında STEM etkinliklerini uygulayan fen bilimleri öğretmenlerinin alternatif ölçme değerlendirme araçlarıyla ilgili görüşlerinin belirlenmesi, ölçme değerlendirme aşamasındaki sorunlarının tespit edilmesi amaçlanarak alana katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, sınıflarında STEM etkinliklerini uygulayan fen bilimleri öğretmenlerinin kullandıkları ölçme değerlendirme yaklaşımı ve alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin belirlenmesi, fen bilimleri öğretmenlerinin ölçme değerlendirme aşamasındaki sorunlarının tespit edilmesidir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma yönteminin deseni olan fenomenoloji (olgu bilim) kullanılmıştır. Fenomenoloji, insanların kendi yaşam dünyalarının bilinçli deneyimi, kısaca günlük yaşam ve sosyal faaliyetidir (Merriam, 2018). Fenomenoloji, farkında olduğumuz fakat detaylı ve derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olguları (olaylar, algılar, deneyimler veya durumlar) araştırmaya odaklanan çalışmalarda kullanılan araştırma desendir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu çalışmada fenomenoloji deseninin kullanılmasının nedeni fen bilimleri öğretmenlerinin STEM etkinliklerinde alternatif ölçme değerlendirme hakkındaki görüşleri ve kullanırken yaşadıkları sorunları derinlemesine ve ayrıntılı bir şekilde araştırmaktır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmada amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine incelenmesine fırsat verir (Patton, 2002). Amaçlı örnekleme çoğu durumda olay ve olguların keşfedilip açıklanmasında faydalı olur (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada örnekleme çeşitliliği yapılarak amaçlı örnekleme türlerinden olan ölçüt ve maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenen kriterleri kapsayan tüm durumların çalışılmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Çalışma grubu oluşturulurken belirli özelliklere sahip bireyler, vakalar, objeler ya da durumlar seçilebilir. Belirlenen ölçütü karşılayan durumlar çalışma grubuna alınır (Büyüköztürk vd., 2018). Bu çalışmada fen bilimleri dersinde STEM öğrenme modelini uygulayan fen bilimleri öğretmenleri çalışma grubuna seçilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme, çalışılan konuda çeşitli bireyler katarak küçük bir çalışma grubu oluşturmaktır. Maksimum çeşitlilikte çalışma grubu oluşturmanın amacı, çeşitlilik içeren durumlar arasında herhangi ortak olguların olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Ayrıca maksimum çeşitlilikte çalışma grubu oluşturularak yapılan çalışmaların bulgu ve sonuçlarının daha zengin olabileceği göz önünde tutularak maksimum çeşitlilik örnekleme karar verilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Çalışma grubu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Kayseri ve Niğde illerinde MEB'e bağlı çeşitli resmi, özel ortaokul, BİLSEM ve resmi lisede görev yapmakta olan iki kadın ve beş erkek yedi fen bilimleri öğretmeni

seçilerek oluşturulmuştur. Çalışma grubu olarak çeşitli sınıf ve seviyede fen bilimleri öğretmenlerinin seçilmesinin nedeni, her kademe ve düzeydeki fen bilimleri öğretmenlerinin görüşlerini almaktır. Çalışma grubu seçilirken fen bilimleri öğretmenlerinin gönüllü olması dikkate alınmıştır. Çalışma grubunda yer alan fen bilimleri öğretmenlerinin demografik bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcılar	Frekans
Kadın	2
Erkek	5
Resmi Ortaokul	4
Özel Ortaokul	1
BİLSEM	1
Resmi Lise	1
Toplam	7

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada sınıflarında STEM öğrenme modeli uygulayan fen bilimleri öğretmenlerinin alternatif ölçme değerlendirme araçları ve bu araçları kullanmada karşılaştıkları sorunları belirlemek için veri toplama araçlarından görüşme kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Görüşme, fenomenoloji çalışmalarında temel veri toplama aracıdır. Görüşme, önceden belirlenen, planlanan, ciddi bir amaç için soru-cevap şeklinde yapılan, etkileşimli bir iletişim sürecidir (Stewart & Cash, 1985; aktaran Yıldırım & Şimşek, 2011). Görüşme, bireylerin neyi, niçin düşündüklerini; bireylerin duygu, tutum ve davranışlarını şekillendiren faktörleri ortaya çıkarmada kullanılan bir araçtır (Ekiz, 2017). Bu çalışmada görüşmenin kullanılmasının nedenleri arasında araştırmacının daha detaylı ve derinliği olan, tam bilgiye ulaşma isteği, görüşmede cevap oranının yüksek olması ve katılımcının sorulara anlık geliştirdiği tepkileri kaydetme imkânı gösterilebilir (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Bu çalışmada görüşme çeşitlerinden yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede araştırmacı görüşmede sorulacak soruları önceden hazırlar. Araştırmacı yarı yapılandırılmış görüşme esnasında kısmi esneklik sağlar ve oluşturulan soruların yeniden gözden geçirilip düzenlenmesine izin verir (Ekiz, 2017). Hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de gerekli olduğunda ilgili konuda derinlemesine bilgi sağladığından bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tercih edilmiştir (Büyüköztürk vd., 2018).

Görüşme sürecine başlamadan önce alan yazın taraması yapılarak araştırma konusu ve araştırma sorusu belirlenmiştir. Bu araştırma konusu hakkında bir fen eğitimcisiinden fikir alınarak STEM öğrenme modelini tam kapsayacak ve fen bilimleri öğretmenlerinin STEM öğrenme modelini uygulamaları esnasında alternatif ölçme araçları ve bu araçları kullanırken karşılaştıkları sorunları belirleyecek tarzda sorular hazırlanmıştır. Görüşmede beş açık uçlu soru ve sondalar bulunmaktadır. Ardından görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu, genel bilgilendirme-etik açıklamalar, kişisel bilgiler ve açık uçlu soruların yer aldığı kısımlardan oluşmaktadır. Görüşmeler yaklaşık olarak 40-75 dakika aralığında sürede Zoom adlı program üzerinden gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında yapılan görüşmeler için katılımcılardan etik kurallara uyulması şartıyla izin alınarak ses kaydı alınmıştır. Etik Kurul İzni alınmıştır. Görüşme formunda dikkat edilmesi gereken aşağıdaki hususlara önem verilmiştir:

- Anlaşılması kolay olan sorular hazırlama,

- Araştırma sorusuna uygun odak sorular hazırlama,
- Açık uçlu sorular hazırlama,
- Yönlendirici sorulardan uzak durma,
- İç içe geçen çok boyutlu sorulardan uzak durma,
- Sondalar hazırlama,
- Soruları yeniden düzenleyip geliştirme (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Görüşmede elde edilen ses kayıtları transkriptleri oluşturularak yazılı hale getirilmiştir. Transkript oluşturulurken katılımcıların gerçek isimlerinin yerine kod isimler verilmiştir. Ses kayıtları yazıya geçirilirken ana konuşmaya sadık kalınmış olup sadece bazı anlam bozukluğunun olduğu yerler ve tekrarlanan kelimeler düzeltilmiştir. Görüşme sonrasında yazıya geçirilen görüşme kayıtları katılımcılara tekrar okutturulup tekrar teyit ettirilip, imzalatılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada hem betimsel analiz hem de içerik analizi kullanılmıştır. Betimsel analiz, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmayı amaçlayan veri analizi türüdür. Betimsel analizde veriler, görüşme gibi veri toplama araçlarında kullanılan sorular dikkate alınarak sunulabilir. Veriler belli bir sistematığa uyularak ve açık bir şekilde betimlenir. Bu betimlemeler açıklanıp yorumlanır. Sebep-sonuç ilişkileri incelenir ve bazı sonuçlara ulaşılır. Görüşme yapılan bireylerin cevaplarını etkili bir şekilde aktarmak için direkt alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Ne? sorusuna cevap almak istenildiği durumlarda betimsel analiz kullanılır. 1., 3. ve 5. sorularda kategorilerde betimsel analiz kullanılmıştır.

İçerik analizi, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve bu kavramlar arasındaki ilişkilere ulaşmayı amaçlayan veri analizi türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Belli kurallara dayanan kodlamalarla bir metindeki bazı sözcüklerin daha küçük kategoriler ile özü verilen sistemli, tekrarlanabilir ve tümevarımsal bir analiz çeşididir (Büyüköztürk vd., 2018; Merriam, 2018). İçerik analizi, genel olarak görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde kullanılır (Büyüköztürk vd., 2018). Betimsel analizde veriler hakkında yorum yapılırken, içerik analizinde veriler daha derinlemesine incelenen bir süreçten geçer. Betimsel analizle dikkat edilemeyen ya da gözden kaçan kavramlar içerik analiziyle bulunabilir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu çalışmada betimsel analizin yanında içerik analizinin kullanılmasının sebebi, verilerin tanımlanarak içinde saklanan gerçeklerin ortaya çıkarılıp belirlenmeye çalışılmasıdır. Bir başka deyişle ne? sorusunun yanına nasıl? Ve niçin? sorusuna cevap aranan sorularda kullanılır. 2. ve 4. sorularda kategorilerde içerik analizi kullanılmıştır. Bu yüzden çalışmada veri analiz çeşitlemesi yapılmıştır. Çeşitleme (triangulation), ayrı ayrı veri analiz çeşitleri kullanarak araştırma sonuçlarının inandırıcılığını artırmak için yapılan işlemlerdir. Nitel araştırma yöntemlerinde geçerlik ve güvenilirliği artırmak için kullanılan bir yoldur. Analiz çeşitlemesi gibi türlerin kullanılması çalışmadaki emeği ve zamanı artırabilir ancak çalışmanın inandırıcılığını artırır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu çalışmada veri analiz çeşitlemesi yapılmasının nedeni görüşmede kullanılan soruların hem ne? hem de nasıl? sorusuna cevap aramasıdır. Bu yüzden veri analizinde hem betimsel hem de içerik analizi kullanılmıştır. Öncelikle görüşme verilerinin transkripti çıkarılmıştır. Görüşmeye katılanların gerçek isimleri yerine kod isimler verilmiştir. Görüşmeye başlamadan hemen önce katılımcıdan izin alınmıştır. Görüşme sonrasında kayıtların transkripti oluşturularak katılımcılara okutularak imza ile teyit ettirilmiştir. Görüşme verileri transkripti konuşma tarzında yazıldığı için anlaşılmayan bazı yerler gözden geçirilmiştir. Örneğin, konuşurken bir sözcüğün tekrarlandığı cümlelerde aynı sözcük bir kez yazılmıştır. Katılımcının anlam bozukluğu yaptığı yerler düzenlenmeye

çalışılmıştır. Katılımcının kendi kendine sorduğu anlam içermeyen küçük konuşmalar yerine ... konulmuştur.

Anlamli veri setlerinin belirlenmesi için öncelikle temalar, sonra kategori ve kodların oluşturulma sırası izlenmiş ancak tema olmaması nedeniyle kategori ve kodlar oluşturulmuştur. Bu süreçte araştırmacı beş tane kategori belirlemiştir. Fen eğitimcisinin görüşleri ile bu tema yerine görüşme esnasında araştırmacının katılımcılara sordukları sorular ve sondalardan hareketle 5.sorunun alt kategorisi oluşturulmuştur. Kategorilerin isimleri ile ilgili bir fen eğitimcisinden yeniden fikir alınmış, dönütlerle gereken düzeltmeler yapılmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulan “Ölçme değerlendirme yaklaşımı”, “Ölçme değerlendirme yaklaşımı kullanma gerekçesi”, “Ölçme değerlendirme yaklaşımlarını kullanma esnasında yaşanan problemler” , “STEM’de süreç temelli alternatif ölçme araçları kullanma gerekçesi” ve “STEM’de alternatif ölçme araçlarını kullanmada yaşanan problemler” şeklinde yeniden düzenlenmesinin daha iyi olabileceği belirtilmiştir. Ayrıca oluşturulan beş kategorinin birbiriyle anlamlı ve ilişkili olmasına dikkat edilmiştir. Temanın isminin kodları tam kapsayıcı özellikte olmasına dikkat edilerek temalara son şekli verilmiştir. Bu kategoriler Tablo 2’de verilmiştir. Bulgular bölümünde her kategori başlık halinde detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 2

Oluşturulan kategorilerin isimleri

Kategoriler
Ölçme değerlendirme yaklaşımı
Ölçme değerlendirme yaklaşımı kullanma gerekçesi
Ölçme değerlendirme yaklaşımlarını kullanma esnasında yaşanan problemler
STEM’de süreç temelli alternatif ölçme araçları kullanma gerekçesi
STEM’de alternatif ölçme araçlarını kullanmada yaşanan problemler

518

Her kategoriye uygun olarak kodlar düzenlenmiştir. Bu süreçte kod oluşturulurken bir kategoriye yedi katılımcının verdikleri cevaplar tek tek incelenerek başlanmıştır. Bir katılımcıdan bir veya daha fazla kod çıkmıştır. Bir fen eğitimcisinin görüşü alınarak kodlar düzeltilmiş ve kodlara son şekli verilmiştir.

Bulgular bölümünde her kategoride araştırmacı tarafından oluşturulan kodlar katılımcılara göre tabloda yerleştirilmiştir. Daha sonra bulgular bölümünde her kategoride oluşturulan kodların yer aldığı direkt alıntılar yapılmış ve analiz güçlendirilmiştir. Direkt alıntı yapılırken farklı katılımcıların seçilmesine dikkat edilmiştir.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik ve güvenilirlik bilimsel araştırmalarda kullanılan iki önemli ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırılan olgunun olduğu biçimde ve yansız bir şekilde aktarılmasına geçerlik denir. Nitel çalışmalarda geçerlik araştırma sonuçlarının doğruluğunu konu edindiği için objektifliği artırır. Objektiflik tek bir gerçeğe ulaşmak değildir. Nitel araştırmalarda geçerlik, iyi ve titiz çalışmanın merkezinde yer alır (Creswell, 2018). Geçerlik, iç ve dış geçerlik olmak üzere ikiye ayrılır (Merriam, 2018; Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu çalışmada Eroğlu ve Bektaş’ın (2016) geçerlik çalışması baz alınmıştır (Tablo 3).

Tablo 3

Çalışmanın Geçerliğini Artıran Ölçütler

Geçerlik	İç Geçerlik	Ortam teyidi Uzun süreli etkileşim Katılımcı teyidi Çeşitleme
----------	-------------	--

	Uzman incelemesi
	Doğrudan alıntı
Dış Geçerlik	Amaçlı örneklem tercihi
	Ayrıntılı betimlemeler

2.5.1. İç Geçerlik (İnandırıcılık)

Ortamın teyidi: Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme, Zoom programı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Hem video kayıt hem de ses kaydı alınmış, katılımcıların ve görüşmenin sessiz ve internetin iyi çektiği bir ortamda olmasına dikkat edilmiştir. Bu durum çalışmanın iç geçerliğini artırmıştır.

Uzun süreli etkileşim: Görüşme için araştırmacı ile katılımcılar araştırmacı öncülüğünde whatsapp grubu oluşturulmuştur. Bu haberleşme grubu sayesinde yapılacak görüşmelerin zamansal planlaması yapıldı. Araştırmacı ile katılımcılar arasında iletişim bu şekilde güçlendirilmiştir. Planlanan tarih ve zamanlarda katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirildi. Görüşme öncesinde araştırmacı katılımcının heyecanını azaltmak için rahatlatıcı bir konuşma yapmıştır. Görüşmeye geçmeden önce katılımcının rahatlatılması sağlanmıştır. Görüşme katılımcı hazır hale gelmeden başlamamıştır. Görüşmeye başlamadan hemen önce çalışmanın amacı okunmuş, record ile kayıt yapılacağı, bilgilerin gizli kalacağı belirtilerek sözlü olarak izin alınmıştır. İzin alındıktan sonra görüşmeye başlanmıştır. Görüşme esnasında katılımcıyı rahatsız edecek söz ve hareketlerden kaçınarak soru ve sorduların cevaplarının alınmasına odaklanılmıştır. Görüşme esnasında katılımcıyı yönlendirecek soru ve davranışlardan uzak durulmuştur. Görüşme esnasında katılımcının verdikleri cevaplar özet halinde tekrar edilmiş ve katılımcının onaylaması sağlanmıştır. Görüşmeler 40-75 dakika aralığında sürmüştür. Görüşme sonrasında yapılan konuşmaların yazılı halinin kendilerine okutturulacağı belirtilmiştir. Böylece çalışmanın iç geçerliği artırılmıştır.

Katılımcı teyidi: Görüşme öncesinde programda kayıttayken sözlü olarak izin alınmıştır. Görüşme esnasında katılımcının ifadelerinden not alınarak özet yapılmıştır. Diğer soruya geçmeden önce katılımcıya söyledikleri özetlenerek teyit ettirilmiştir. Görüşme sonrasında görüşme kayıtlarının kod isimlerle transkripti çıkarılıp katılımcılara imzalatılmıştır. Böylece çalışmanın iç geçerliği artmıştır.

Çeşitleme: Çeşitleme, araştırmada elde edilen sonuçların farklı açılardan değerlendirilip anlamlandırılmasına olanak verir. Veri toplama araçlarının çeşitlemesinin yanında örneklem çeşitlemesi de yapılabilir. Araştırmanın çalışma grubundaki bireylerden toplanan verilerin benzer bilgilerin toplanabileceği başka bireylerle teyit edilmesine örneklem çeşitlemesi denir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu çalışma da ölçüt örneklemesinin yanında maksimum çeşitlilik örneklemesi de kullanılmıştır. Ayrıca veri analizi yapılırken de çeşitleme yapılmıştır. Verilerin analizinde hem içerik analizi hem de betimsel analiz kullanılmıştır. Böylece çalışmanın iç geçerliği artırılmıştır.

Uzman incelemesi: Çalışmanın her aşamasında bir fen eğitimcisiinden görüş ve dönütler alınmıştır. Veri toplama aracı seçiminde, görüşmede sorulacak soruların son halinin verilmesi ve görüşme formunun hazırlanmasında, verilerin analizi için kod-kategori oluşturma, düzenleme ve son şeklini verme, bulguların yazımı ve sonuç kısmının yazımında uzman görüşü alınmıştır. Verilerin analizi, bulgular ve sonuçlar arasında uyum olup olmadığına bakmak için uzman incelemesi yapılmıştır. Böylece çalışmanın iç geçerliği artırılmıştır.

Doğrudan alıntı: Bulgular kısmında verilerin analizinde kullanılan kodlar ve kategoriler tablolarda verilmiştir. Beş kategoriden birer katılımcıya ait doğrudan alıntılar verilerek

çalışmanın iç geçerliği artmıştır. Ayrıca bulgular bölümünde farklı kişilerden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

2.5.2. Dış Geçerlik (Aktarılabirlik)

Amaçlı örneklem seçimi: Çalışmada amaçlı örneklem kullanılmıştır. Çalışma grubu, fen bilimleri öğretmenlerinden oluşturulmuştur. Sınıflarında STEM öğrenme modelini uygulayan fen bilimleri öğretmenleri seçilmiş ve ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme kullanıldığı için çalışma grubuna çeşitli kademe ve seviyelerde öğretmenlik yapmaları dikkate alınarak katılımcılar seçilmiştir. Çalışma grubu özellikleri ve seçim şekli verilerek çalışmanın dış geçerliği artırılmıştır. Bu durum da başka çalışmaların tekrarlanabilirliğini sağlar.

Ayrıntılı betimleme: Çalışmanın giriş bölümünde çalışmanın gerekçesi, çalışmanın dayandırıldığı genel felsefeye göre açıklanmıştır. Böylece çalışmanın dış geçerliği artırılmıştır. Çalışmada fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Çalışmanın deseni bölümünde fenomenoloji deseninin niçin kullanıldığı gerekçelendirilmiştir. Böylece çalışmanın dış geçerliği artırılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme yapılmıştır. Böylece çalışmanın dış geçerliği artmıştır. Veri analizi için içerik analizi ve betimsel analiz yapılmıştır, verilerin analizi kısmında detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Böylece çalışmanın dış geçerliği artmıştır. Bulgular bölümü yorum yapılmadan tablolar ve doğrudan alıntılarla sunulmuştur. Bulgularda verilen veriler, verilerin analizi bölümüyle uyumludur. Böylece çalışmanın dış geçerliği artmıştır.

Güvenirlik, bir çalışmanın yeniden yapıldığında sonuçların tekrar etmesidir, tekrarlanabilirliğidir (Merriam, 2018). Güvenirlik, nitel araştırmalarda çalışmanın yapıldığı ortamda meydana gelen her şeyi veri olarak kaydetmektir (Büyüköztürk vd., 2018). İç güvenilirlik ve dış güvenilirlik olmak üzere iki çeşittir. Bu çalışmada Eroğlu & Bektaş'ın (2016) güvenilirlik çalışması baz alınmıştır (Tablo 4).

Tablo 4.

Çalışmanın Güvenirliğini Artıran Ölçütler

Güvenirlik	İç Güvenirlik	Kodlama tutarlığı Bulguları yorum yapmadan sunma
	Dış Güvenirlik	Uzman kontrolü Analiz, bulgu, tartışma ve sonucun birbiri ile tutarlığı

2.5.3. İç Güvenirlik (Tutarlık)

Araştırmacı ve uzman arasında kodlama tutarlığı: Araştırmacı tarafından hazırlanan kodlar ve kategoriler fen eğitimcisi tarafından incelenmiştir. Oluşturulan kodlardan bazıları uzmanın verdiği dönütler ile tekrar düzenlenmiş ve ortak karara varılmıştır. Veri toplama aracı olan görüşmedeki sorular ve sıralaması fen eğitimcisine gösterilmiştir. Bu çalışmada araştırmacının iki farklı alanda uzman eğitimciden fikir alması çalışmanın iç güvenirliğini artırmıştır (McMillan, 2000; aktaran: Büyüköztürk vd, 2018).

Veriler, içerik analizi ve betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Bu çalışmada veri toplama süreci detaylı olarak veri toplama araçları ve sürecinde detaylı olarak anlatılmış ve çalışmanın iç güvenirliğinin artırılması amaçlanmıştır.

Görüşme ile elde edilen veriler Zoom programı ile kaydedilmiştir. Bu kayıtlar transkripte dönüştürülüp çıktısı alınarak katılımcılara okutulmuştur. Onay verdikleri için imzaları alınarak arşivlenmiştir. Ayrıca görüşmeler video formatında bilgisayarda saklanmıştır. Böylece çalışmanın iç güvenirliği sağlanmıştır.

Bulguları yorum yapmadan sunma: Araştırma sorularına uygun olarak verilen cevaplar bulgular bölümünde yorum yapılmadan sunulmuştur. Yorum yapma, sonuç tartışma bölümünde gerçekleştirilmiştir. Bulgular, hem verilerin analiziyle hem de sonuç-tartışma bölümü ile bağlantılıdır. Böylece iç güvenilirlik sağlanmıştır.

2.5.4. Dış Güvenirlik (Teyit edilebilirlik)

Araştırma sonuçlarını verilerle karşılaştırmak için uzman kontrolü ya da meslektaş teyidi: Araştırmacı tarafından hazırlanan kodlar ve kategoriler verilerin analizinde de belirtildiği gibi uzmana gösterilmiştir. Kodlar ve kategoriler uzmana gösterildikten sonra fikir birliğine varılmıştır. Dolayısıyla çalışmanın dış güvenirligi sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ham verileri saklanmıştır. Araştırmada katılımcının anlam bozukluğu yaptığı cümleler ve tekrarlanan kelimeler gibi bariz durumlar hariç kayıtlara sadık kalınmıştır. Böylece çalışmanın dış güvenirligi artırılmaya çalışılmıştır.

Analiz, bulgu, tartışma ve sonucun birbiri ile tutarlığı: Verilerin analizinde belirtildiği gibi veriler analiz edilmiş ve bulgular bölümünde uyumlu olarak analiz edilen veriler sunulmuştur. Bulguların yorumlanması ve tartışılması sonuç ve tartışma bölümünde gerçekleştirilmiştir. Bölümler arasında tutarlığın olmasına dikkat edilmiş, bu doğrultuda bölümler fen eğitimcisinin incelemesinden geçirilmiştir. Böylece çalışmanın dış güvenirligi artırılmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde görüşme kayıtlarından analiz edilen veriler sunulmuştur. Toplam beş kategoride yer alan kodlar beş ayrı başlıkta ele alınmıştır.

1. “Ölçme Değerlendirme Yaklaşımı” Kategorisinde Katılımcıların Kodlarına İlişkin Bulgular

Katılımcılara “Sınıflarınızda STEM eğitiminde hangi ölçme değerlendirme yaklaşım veya yaklaşımlarını kullanmaktasınız?” sorusu yöneltilmiştir (Tablo 5). Fen bilimleri öğretmenlerinin “geleneksel ölçme değerlendirme” ve “alternatif ölçme değerlendirme” kodları ve bu kodlara uygun ölçme araçları Tablo 5’te listelenmiştir.

Tablo 5.

Ölçme Değerlendirme Yaklaşımı Kategorisinde Katılımcılara Ait Kodlar

Katılımcılar	Kodlar
Murat	* Geleneksel ölçme değerlendirme * Açık uçlu sorular * Çoktan seçmeli sorular * Ortak deneme sınavları (FenBeg, MatBeg)
	* Alternatif ölçme değerlendirme * Dijital temelli ölçme araçları (Kahoot, Quiz, Flickers, Socrative) * Hata defteri çıkarma * İnteraktif etkinlikler (Wordwall, Çarkıfelek) * Oyunlaştırma * Bilgi yarışması (Kim 500 puan ister?) * Bulmaca (ClassLab)
Mehmet	* Geleneksel ölçme değerlendirme * Hazır bulunmuşluk testleri * Yazılı sınavlar * Çoktan seçmeli sorular * Doğru-yanlış * Eşleştirme
	* Alternatif ölçme değerlendirme * Süreç değerlendirme formları * Proje
Sevim	* Geleneksel ölçme değerlendirme * Çoktan seçmeli sorular * Ara sınavlar * Quizler
	* Alternatif ölçme değerlendirme * Dijital temelli ölçme araçları * Proje * Ürün değerlendirme rubrikleri * Süreç değerlendirme rubrikleri

Harun	* Geleneksel ölçme değerlendirme * Ürün odaklı değerlendirme * Çoktan seçmeli sorular * Açık uçlu sorular	* Alternatif ölçme değerlendirme * Öğrenci günlükleri * Öz değerlendirme raporları * Proje * Gözlem formları
Ersin	* Geleneksel ölçme değerlendirme	* Alternatif ölçme değerlendirme * Ödev listeleri * Kontrol listeleri * Portfolyo * Öz değerlendirme formları * Akran değerlendirme formları
Cankat	* Geleneksel ölçme değerlendirme	* Alternatif ölçme değerlendirme * Gözlem formları * Akran değerlendirme formları * Grup değerlendirme formları * Proje * Bakanlık BİLSEM gözlem formları
Buse	* Geleneksel ölçme değerlendirme * Çoktan seçmeliler * Doğru yanlışlar * Açık uçlu sorular	* Alternatif ölçme değerlendirme * Gözlem formları * Rubrikler * Performans ölçekleri * Dijital temelli ölçme araçları * Mülakat * Akran değerlendirme formları * Sunum

Katılımcılardan Murat: “İnteraktif etkinlikler çok hoşuma gidiyor. Yani ölçme değerlendirmede interaktif, Wordwall diye bir uygulama var. O da yine normalde çarkifelek gibi uygulamalar vs. var. Ee öğrenciler burada işte “Kim 500 puan ister?” tarzı kendi sorularımı oluşturup animasyona çeviriyorum. Oyunlaştırıyorum. Oyunlaştırma sizler daha iyi bilirsiniz. Öğrenciler artık tekdüze ölçme değerlendirmelerden sıkılıyor. Ve bu, benim dersime olumsuz bir tutum oluşturmasını diye bunu yapıyorum.” ifadeleriyle geleneksel, tekdüze ölçme değerlendirme yaklaşımına ek alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanılması gerektiğini belirtmiştir.

Mehmet görüşünü “Şu anki kullanılan ölçme değerlendirme yöntemlerimiz genelde yazılı sınavlar, çoktan seçmeli sorular. Biz alternatif yöntemler de kullanıyoruz işte doğru-yanlış, eşleştirme fakat bunlar hep genel olarak bilişsel düzeyde kazanımları ölçüyor. İleri düzeyde kazanımları ölçmek için daha çok süreç değerlendirme formları kullanılması gerekiyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Sevim, “Öncelikle mümkün olduğunca farklı alternatif ölçme değerlendirme araçlarından yararlanmaya çalışıyorum. Bunun dışında geleneksel bazı araçları da zaman zaman kullanıyorum. Örneğin, çoktan seçmeli testler gibi, ara sınavlar, kısa sınavlar, quizler gibi. Bunlara ek olarak da daha çok disiplinler arası etkinlikler yaptığımızda özellikle dijital temelli ölçme değerlendirme araçlarından ya da işte proje temelli bir çalışma yürüttüysek ee rubriklerden, ürün değerlendirme rubriklerinden ya da genel olarak süreç değerlendirme rubriklerinden yararlanıyoruz.”, Ersin, “Sınıflarda hem geleneksel ölçme değerlendirme yaklaşımlarını kullanıyorum hem de alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarını kullanıyorum. Eee her ikisini bir arada kullanıyorum. Geleneksel kullanmamın ee sebebi, ee geçmişten gelen alışkanlıklarımız var. Ee ve nota bir şekilde dönüştürmemiz gerekiyor STEM uygulamalarını bir şekilde nota dönüştürmemiz gerekiyor. Çünkü çocuklara not veriyoruz. Alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarını da yine ee elimden geldiğince kullanmaya gayret gösteriyorum. Çünkü sürecin ee değerlendirilmesi de benim açımdan önemli. Ee STEM

eğitimine aslında alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarının daha uygun olduğunu düşünüyorum. Yani o şekilde değerlendirme yapılırsa daha doğru bir değerlendirmenin yapılacağı kanaatindeyim. Bunun için elimden geldiğince alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarını kullanmaya gayret gösteriyorum.” şeklinde ifade ederken; Buse, “Biz alternatif ölçme araçlarını geleneksel şimdiye kadar edindiğimiz araçlar olarak işte çoktan seçmeliler, ne bileyim belki doğru yanlışlar, işte açık uçlu sorular. Bildiğimiz geleneksel olanlar. Bir de çoklu değerlendirme araçlarından bahsedebiliriz. İşte performansı ölçmek isteriz. Beceriye yönelik gelişmişlikleri ölçmek isteriz, mülakatlar yaparız. Akran değerlendirmeleri yaparız. İşte başka şuan aklıma hızlı gelen, eee neler olabilir? Bunlar çok daha zor... Mesela çocuğa sunum yaptırırız, bir sergi yaptırabiliriz ya da bir gözlem. Bunların hepsi de alternatiflerdir.” ifadesiyle STEM etkinliklerinde ölçmeyi çeşitlendirmeleri gerektiğini belirtmiştir.

2. “Ölçme Değerlendirme Yaklaşımı Kullanma Gerekçesi” Kategorisinde Katılımcıların Kodlarına İlişkin Bulgular

Katılımcılara “Sınıflarınızda STEM eğitiminde kullandığınız ölçme değerlendirme yaklaşım(lar)ını neden kullanmaktasınız?” sorusuna yönelik olarak STEM etkinlikleri esnasında geleneksel yaklaşımı kullanma gerekçelerini “başarıyı kıyaslama”, “kazanımları edinme düzeyini belirleme”, “Fen kazanımlarına yönelik olma” şeklinde çeşitli kodlar ortaya çıkmıştır. Alternatif yaklaşım kullanma gerekçelerini “dönüt verme”, “geleneksel ölçme araçlarını eğlenceli hale getirme” ve “ölçme değerlendirme araçlarının çeşitlendirilmesi” şeklinde çeşitli kodlar ortaya çıkmıştır. “Geleneksel yaklaşıma ek olarak alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımı kullanma gerekçesi kategorisinde katılımcılara ait kodlar” Tablo 6’da listelenmiştir.

Tablo 6.

Geleneksel yaklaşıma ek olarak alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımı kullanma gerekçesi kategorisinde katılımcılara ait kodlar

Katılımcılar	Kodlar
Murat	* Tekdüze ölçme değerlendirme sıklığı * Geleneksel ölçme araçlarını eğlenceli hale getirme * Öğrencinin anlık ölçümü * Ölçme değerlendirmede öğrenciyi hoşlandırma * Her öğrenciye söz hakkı verme * Başarı kıyaslama * Veri depolama * Dönüt verme * Fen kazanımlarına yönelik olma
Mehmet	* Öğrencinin katılımını ölçme * Kazanımları edinme düzeyini belirleme * Problem çözme becerilerini görme
Sevim	* Üst düzey becerileri ölçme * Alternatif beceri ve yetkinlikleri ölçme * Çoktan seçmeli soruların sınırlı düzey ölçmesi
Harun	* Dönüt verme * Geleneksele göre avantajlı olma
Ersin	* Geleneksele ek olarak kullanma * Süreç değerlendirmesi * STEM eğitimine uygun
Cankat	* Öğrencilerin ilgi, yetenek alanlarını belirleme * Disiplinler arası çalışma * Etkinliklerin göstergesi
Buse	* Ders planının en önemlisi- sonuncusu * Ölçme değerlendirme araçlarının çeşitlendirilmesi

Katılımcılardan hepsi sınıflarında geleneksel yaklaşımı zaten kullandığını ek olarak alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımı kullandığını belirtmişlerdir. Bu yüzden alternatif yaklaşımı kullanma gerekçelerine ait kodlar daha fazla sayıdadır. Katılımcılar kullandıkları ölçme değerlendirme yaklaşımını kullanma gerekçelerini farklı şekillerde açıklamıştır.

Katılımcılardan Harun, alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımını kullanma gerekçesini “*Yani burada şu var: geri dönüt mekanizması daha güzel çalıştığı için ee süreç değerlendirmesi yapıyor. Öğrenci bu ürünü tasarlarlarken mesela bir ürün veya etkinlik yaparken sürekli mesela bir u arkadaşından veya öğretmeninden dönüt istediği için çocukların da bu, avantajına geliyor. Bir ürün getirip de ya bunun sonunu düzeltmek biraz da zahmetli oluyor çocuğa. Süreç boyunca onları değerlendirmek biraz daha öğrencinin işine geliyor diyeyim.*” şeklinde belirtirken Murat, “*Ünite sonunda çocuğun hangi sınıfta, hangi konularda ve hangi sorularda daha fazla başarı var? Hangi sorulara öğrenciler daha fazla takılıyor? Bu benim çok işime yarıyor işin gerçek tarafı. Ve bunu en azından öğrencilerden aldığım verileri depoluyorum ve ona göre çocuklara bir iki ay sonra hata defteri çıkartıp veriyorum. Bu hata defteri, her bir öğrencinin işte yanlış yaptığı soruları çocuklara veriyorum.*” şeklinde belirtmiş ve dönüt vermenin önemine değinmiştir.

Buse, alternatif ölçme değerlendirmeyi geleneksele ek olarak kullanma gerekçesini “*Bunun her ders planında olduğu gibi basamakları var. Bu basamakların sonuncusu ve en önemlisi, ölçme değerlendirme kısmı. Ben daha çok gözleme dayalı ölçme değerlendirme yapmayı seviyorum. Rubriklerim var. Bu rubrikleri konunun yapısına göre güncelleyip onları gözlemlerle, performans ölçekleri şeklinde öğrencilerime uygulamayı seviyorum. Benim en çok yaptığım şey bu. Ama uzaktan eğitimde biraz daha tabi dijital ölçme araçlarını kullanarak da bunu gerçekleştirdik. Dolayısı ile ortam şartları, çoğunlukla öğrenci şartları, okulun fiziki yapısı gibi şartlar ölçme değerlendirme araçlarını çeşitlendirmem konusunda beni etkiliyor ama şu son dönemde biraz daha gözleme dayalı rubriklerle devam ediyorum.*” şeklinde ölçme araçlarının çeşitlendirilmesini vurgulayarak ifade etmiştir.

Murat ise geleneksel ölçme araçlarını kullanma gerekçesini “*...yani öntest sontestte hem çoktan seçmeli sorular da var. Bazen arasına şey de katıyorum hani açık uçlu sorular da katıyorum ki çocuğun genelde bilgi durumu nedir bununla ilgili. onları öğrenebilmek için.*” şeklinde ifade etmiştir.

3. “Ölçme değerlendirme yaklaşımlarını kullanma esnasında yaşanan problemler” Kategorisinde Katılımcıların Kodlarına İlişkin Bulgular

“Bu yaklaşım veya yaklaşımları yürütürken karşılaştığınız problemler nelerdir? Lütfen açıklayınız.” sorusuna öğretmenlerin verdiği cevapların betimsel analizi sonucu Tablo 7’deki kodlar ortaya çıkmıştır. Hem geleneksel hem de alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımında fen bilimleri öğretmenlerinin çeşitli sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir.

Tablo 7.

Ölçme değerlendirme yaklaşımlarını kullanma esnasında yaşanan problemler kategorisinde katılımcılara ait kodlar

Katılımcılar	Kodlar
Murat	* Web 2.0 araçlarının ücretli olması * Hazırlamanın zaman alması * İnternet bağlantı sorunu * Kopya çekme * Başarısı düşük öğrencinin olumsuz tutumu
Mehmet	* Sınıfların kalabalık olması * Kazanım sayısının fazla olması

	<ul style="list-style-type: none">* Süre yetmemesi* Sadece bilişsel beceri ölçümü* Sınıfların fiziki yetersizliği* Grupla etkileşimli çalışma yapamama* Öğrenci düzeyinin yetersizliği* Öğrencinin altyapı eksikliği* Klasik ölçme araçlarının entegrasyonu ölçmemesi* Klasik ölçme araçlarının aktif katılımı sağlayamaması* Öğretmenin alternatif ölçme araçlarına hakim olmaması
Sevim	<ul style="list-style-type: none">* Öğrenci direnci* Veli direnci* Öğrencilerin dijital aracı kullanma yatkınlığının olmaması* Öğrencilerin dijital aracı kullanmaya ilgisinin olmaması* Öğrencilerin teknolojik altyapısının olmaması* Teknolojik araca önyargı* Okullardaki teknolojik altyapı eksikliği
Harun	<ul style="list-style-type: none">* Öğretmenlerin ürün değerlendirmesinin basit olması* Öğretmenlerin süreç değerlendirmesinin zahmetli olması* Öğretmenlerin süreç değerlendirmesinin zaman alması* Öğrencinin sürekli dönüt istemesi* Öğrencinin sorumluluk becerisinin az olması* Öğrencinin bilinçsiz olması
Ersin	<ul style="list-style-type: none">* Alternatif ölçmede direkt nota dönüştürmemesi* Nota dönüştürmek için rubrik hazırlayamama* STEM etkinliğine uygun rubrik olmaması* Var olan rubriklerin uygun olmaması
Cankat	<ul style="list-style-type: none">* Süreç değerlendirmede program değişmesi* Süreç değerlendirmede öğrenci gruplarının devamsızlığı* STEM'in sosyal bilimlerde yapılamayacağı düşüncesi
Buse	x

Katılımcılardan Murat, “*Tabi bu tür etkinliklerin en büyük problemi, bu uygulamalar yabancı uyruklu olduğu için hocam bazıları özellikle mesela Flickers'ta eskiden sınırsız öğrenciye tanımlayabiliyorduk. Ama şimdi 10 öğrenciye tanımlıyor, ücretsiz yapıyor. Gerisini bu sefer ülkemizde de maalesef kur politikasından dolayı, aslında çok düşük bir bütçe gibi gözükse de ee ücret noktasında bu tür uygulamalar artık ücretli olmaya başladı. Yani ilk zamanlarda herhalde bir tanıtım amaçlı, ben bunu 4-5 yıl kullanmıştım. Hiçbirine ücret ödemedim. Ama bu Flickers'a artık ücret ödemeye başladım.*” şeklinde ifade ederek alternatif ölçme araçlarından Web 2.0 araçlarının ücretli olması sorununu ifade etmiştir.

Sevim, “*Öncelikle öğrenciler geleneksel ölçme değerlendirme araçlarına dayalı olarak bir eğitim sürecinden geçtikleri için sizin farklı bir yaklaşımla onları değerlendirmeye çalışmanız bir kere öğrencilerin direnci ile karşılaşmanıza sebep oluyor.*” ifadeleriyle alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımını kullanmada öğrencilerin direnç gösterdiğini vurgulamıştır.

Ersin, “*Eee şimdi geleneksel ölçme değerlendirme yaklaşımlarını kullanırken bir problem yaşamıyoruz. Ee onları direkt nota dönüştürebiliyoruz. Ama STEM eğitime az önce söylediğim gibi daha uygun olan, sürecin değerlendirilmesi. Yani çocuğun ee bir amaca ulaşırken o aşamalardan nasıl geçtiği ve ürünü tasarlayabilmesi mesela. Amacına uygun bir ürün tasarlayabilmesi, STEM eğitiminde sürecin değerlendirilmesini gerektiriyor. Burada ee şöyle bir ee problemimiz oluyor. Mesela bunu yine bir şekilde nota dönüştürmemiz gerekiyor. Nota dönüştürürken de mesela rubriklerin hazırlanması kısmında biraz daha sıkıntı yaşıyoruz diyebilirim. Çünkü tek bir rubriğimiz olsa o amaca hizmet etmeyebilir ya da bununla ilgili mesela STEM eğitime yönelik bazı yerlerde rubrikler görebiliyoruz ama bunların düzenlenmesi gerekiyor. Bizim kendi etkinliğimize, STEM etkinliğimize uygun hale getirilmesi*”

gerekiyor. Bence alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımları içerisinde en çok ee zorlandığım konu, hem nota dönüştürme hem de bunun ee belli bir rubriğinin olması gerekliliği öyle söyleyeyim.” alternatif ölçmede direkt nota dönüştürememe ve STEM etkinliğine uygun ölçme aracının olmaması gibi sorunları ifade etmiştir.

4. “STEM’de süreç temelli alternatif ölçme araçları kullanma gerekçesi” Kategorisinde Katılımcıların Kodlarına İlişkin Bulgular

“STEM eğitiminiz esnasında neden süreç temelli alternatif ölçme araçları kullanıyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin verdiği cevapların içerik analizi sonucu Tablo 8’deki kodlar ortaya çıkmıştır. Katılımcıların görüşlerinde “süreçte öğrenci gelişimini ortaya koyma” kodu en fazla frekansa sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 8.

STEM’de süreç temelli alternatif ölçme araçları kullanma gerekçesi kategorisinde katılımcılara ait kodlar

Katılımcılar	Kodlar
Murat	<ul style="list-style-type: none">* Süreçte öğrenci gelişim durumunu izleme* Hazırbulunmuşluk düzeyini belirleme* Öğrencide farkındalık oluşturma* Öğrencinin fikrini belirtmesini sağlama* Bilimsel süreç becerileri kazandırma* Kavram öğretimi* Süreçte öğrendiklerini belirleme
Mehmet	<ul style="list-style-type: none">* Süreçte öğrenci gelişimini ortaya koyma* Süreçte öğrencinin problemi tanımlama şeklini görme* Süreçte öğrencinin problemi analiz şeklini görme* Süreçte öğrencinin çözüm önerisi geliştirme şeklini görme* Süreçte öğrencinin ürün oluşturma şeklini görme* Süreçte öğrencinin ürünü paylaşma şeklini görme
Sevim	<ul style="list-style-type: none">* Süreçte öğrenci gelişimini ortaya koyma* Birçok öğrenciden eş zamanlı fikir toplama* Kısa sürede fikir toplama ve dönüt verme
Harun	<ul style="list-style-type: none">* Süreçte öğrenci gelişimini ortaya koyma* Öğrencinin zorlandığı noktaları belirleme* Öğrencinin eğlendiği noktaları belirleme* Belirlenen duruma göre dersi yeniden planlama* Eğitim sürecinin olumlu ilerlemesi için erken müdahale yapma* Öğrendiklerini ortaya çıkarma* Günlük hayata aktarma şeklini belirleme* Hem öğrenci hem öğretmeni değerlendirme
Ersin	<ul style="list-style-type: none">* Süreçte öğrenci gelişimini ortaya koyma* Süreçte öğrencinin kendi gelişimini görmesini sağlama
Cankat	<ul style="list-style-type: none">* Öğrencileri ilgi alanlarına göre yönlendirme sağlaması* Süreci gözlemlene imkânı verme* Süreçte öğrenci gelişimini ortaya koyma* Sürecin her aşamasında ürünü değerlendirme
Buse	<ul style="list-style-type: none">* Süreçte öğrenci gelişimini ortaya koyma* Öğrendiklerini ortaya çıkarma* Öğrenci performansını görme* Öğrencilerin kazanımları edinmelerini kontrol etme* Öğretmenin kendini değerlendirmesi

Katılımcılardan Sevim, STEM’de süreç temelli alternatif ölçme araçları kullanma gerekçesini “Evet kullanıyorum ve yani şunu düşünüyorum. Asıl değerlendirilmesi gereken, hiçbir zaman zaten ürün odaklı çalışmalar ortaya koymadık biz. Ee daha çok böyle süreçte öğrencinin

gelişimini ortaya koymak üzerine çalışmalar kurgulamaya çalışıyorum. O yüzden de süreçte öğrencinin gelişimini ortaya koymak amacıyla süreç temelli ölçme değerlendirme yaklaşımlarından ya da tekniklerinden yararlanıyoruz.” şeklinde ifade etmiştir. Bunun yanında Buse, “...Benim derslerde yaptığım, sene başında öğrencileri tanımak adına yaptığım evet tabi ki sonuç odaklı. Ama STEM’ de ders işlerken ben süreç odaklıyı yaparım çünkü amacım burada ben başladım bitti olayı değil. Süreçte ne kadar ilerliyor? Kendimi de böyle bir check etmem lazım. Benim söylemlerim karşıya ne kadar ulaşmış? Karşıda ne uyandırmış? Karşı benden ne kadar ne almış? Bunları bir kontrol etmem gerekir. Kontrol ede ede devam ederim. Hepsini böyle bir andan çocuğa devirip de hadi çocuğum şimdi ölçüyoruz diye değil de yavaş yavaş etap etap dolayısı ile hepsini kullanıyorum ama yerinde ve zamanında olması gerektiği gibi.” hem öğrenciyi hem de kendini (öğretmen) değerlendirmesini sağladığı için süreç temelli alternatif ölçme araçları kullandığını belirtmiştir.

5. “STEM’de alternatif ölçme araçlarını kullanmada yaşanan problemler” Kategorisinde Katılımcıların Kodlarına İlişkin Bulgular

“STEM eğitiminiz esnasında bahsettiğiniz alternatif ölçme araçlarınızı kullanırken yaşadığınız sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. “STEM’de alternatif ölçme araçlarını kullanmada yaşanan problemler” kategorisi kazanımlar, içerik, süre, öğrenci seviyesi, öğrenci sayısı, matematik, teknoloji ve mühendislik entegrasyonu ve aktif katılım alt kategorilerinde ayrı ayrı tablolarda incelenmiştir.

“STEM eğitiminiz esnasında bahsettiğiniz alternatif ölçme araçlarınızı kullanırken kazanımlar açısından yaşadığınız sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılardan Harun ve Buse kazanımlar açısından sorun yaşamadığını belirtmiştir. Tablo 9’da diğer katılımcılara ait kodlar verilmiştir.

Tablo 9.

Kazanımlar Alt Kategorisi

Katılımcılar	Kodlar
Murat	* Kullanılan Web 2.0 araçlarının her kazanıma uygun olmaması
Mehmet	* Kazanımların yoğunluğu * Ortaokulda 7. ve 8.sınıfta kazanım sayısının fazla olması * Öğretmenin alternatif ölçme araçlarına hâkim olmaması
Sevim	* Lisede 9.sınıf üstü sınıflarda kimya kazanım yoğunluğu * MEB Kimya kazanımlarının disiplinler arası altyapıda oluşturulmaması
Harun	X
Ersin	* Kazanımların yoğunluğu
Cankat	* BİLSEM’de belli kazanımlarının olmaması
Buse	x

(X= sıkıntı yok)

Sevim kazanımların disiplinler arası yapıya uygun olmadığını “Bazen hani kimya konu içerikleri ee direkt olarak sizin yaptığınız çalışmalarla örtüşmüyor. Ya da MEB’e bağlı kazanımlar sizin yaptığınız çalışmalarla direkt örtüşmeyebiliyor. Ya da siz direkt o kazanım içerik çerçevesinde birtakım etkinlikler yürütemiyorsunuz. Bu durumda bunların çakışmasından dolayı bazı sıkıntılar yaşayabiliyoruz.” ifadeleriyle belirtmiştir.

Ersin kazanımların yoğun olduğuna “Kazanımlarla ilgili eee. Bu önemli bir değişken aslında. Şöyle bir düzenleme eee yapabiliyoruz. Kazanımlardan hangisinin işte kendi tecrübemize göre, hangi kazanımın önemli olduğunu düşünüyorsak o kazanımı biraz daha ön plana almaya

çalışıyoruz. Kazanımların yoğunluğu belki olumsuz bir etken olabiliyor.” ifadeleriyle dikkat çekmiştir.

“STEM eğitiminiz esnasında bahsettiğiniz alternatif ölçme araçlarınızı kullanırken içerik açısından yaşadığınız sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılardan Mehmet içerik açısından sorun yaşamadığını belirtmiştir. Tablo 10’da diğer katılımcılara ait kodlar verilmiştir.

Tablo 10.

İçerik (konu) Alt Kategorisi

Katılımcılar	Kodlar
Murat	* Soyut kavramların özümsememesi * 8.sınıf ilk ünite de coğrafya konusuna yer verilmesi * 6.sınıf sürat konusunun işlenmeyen matematik konusu içermesi
Mehmet	x
Sevim	* Ölçme araçlarının disiplinler arası temele dayanmaması * Kimya içeriklerinin yapılan STEM çalışmalarıyla uyumsuzluğu * MEB kazanımlarının yapılan STEM çalışmaları ile uyumsuz olması
Harun	* Kimya konularını entegre etme zorluğu * Literatürde fizik ve biyolojide yapılmış çalışmaların çok olması * Literatürde kimyada örnek çalışmaların az olması * Kimya derslerinde malzeme sıkıntısı * Öğretmenin kimyada eksiklikleri * Kimya konularının mikro boyutta olması * Kimya konularının delile dayalı olması
Ersin	* Literatürde biyoloji ile ilgili etkinliklerin azlığı * Biyoloji konularını ölçme değerlendirmede öğretmenin yetersizliği
Cankat	* BİLSEM’de yerleşik programın olmaması * Aynı grupta fen al(an)mayan öğrenci bulunması
Buse	* Konu yoğunluğu * Öğretim programının doğru planlanmaması * Öğretim programının doğru uygulanmaması * Günlük yaşamla bağlantı kuran konuların yetersiz olması * Aynı konunun alt başlıklarının yöresel ihtiyaçlara cevap verememesi

Kazanımlar açısından sorun olmadığını ancak içerik açısından sorun yaşadığını belirten Harun, *“Kazanımlar açısından zaten ee bu STEM etkinliklerini uygularken ortaya bir fen kazanımı koyuyoruz. O kazanım çerçevesinde bir ürün geliştirme veya o süreci yaşamasını istiyoruz çocukların. Yani kazanımlar açısından çok bir sıkıntı yaşamadım sadece bazı kimya konularında. Yani belki ben entegre konusunda, kimya konularını entegre etme konusunda sıkıntılar yaşıyorum yani.”* şeklinde ifade etmiştir.

Sevim, STEM eğitimi esnasında alternatif ölçme araçlarını kullanırken içerik açısından yaşadığı sorunları *“Bazen hani kimya konu içerikleri ee direkt olarak sizin yaptığınız çalışmalarla örtüşmüyor. Ya da MEB’e bağlı kazanımlar sizin yaptığınız çalışmalarla direkt örtüşmeyebiliyor. Ya da siz direkt o kazanım içerik çerçevesinde birtakım etkinlikler yürütemiyorsunuz. Bu durumda bunların çakışmasından dolayı bazı sıkıntılar yaşayabiliyoruz.”* şeklinde ifade etmiştir.

“STEM eğitiminiz esnasında bahsettiğiniz alternatif ölçme araçlarınızı kullanırken süre açısından yaşadığınız sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılardan Sevim süre açısından sorun yaşamadığını belirtmiştir. Tablo 11’de diğer katılımcılara ait kodlar verilmiştir.

Tablo 11.

Süre Alt Kategorisi

Katılımcılar	Kodlar
Murat	* Zaman yetişmemesi * Zaman yetişmesi için ölçme değerlendirmenin kısıtlanması
Mehmet	* Zaman yetişmemesi
Sevim	x
Harun	* Alternatif ölçme araçlarının kontrolünün zaman alması * Öğrencilere dönüt vermenin zaman alması
Ersin	* Zaman yetişmemesi * Alternatif ölçme değerlendirme araçlarını kullanma becerisinin olmaması * Etkinliğe uygun alternatif ölçme araçlarının var olmaması * Alternatif ölçme araçlarıyla ilgili yönerge eksikliği
Cankat	* Zaman yetişmemesi
Buse	* Ders saatinin konu yoğunluğuna göre az kalması * Zaman yetişmemesi * Bireysel değerlendirme yapamama

Cankat, STEM eğitimi esnasında alternatif ölçme araçlarını kullanırken süre açısından yaşadığı sorunları “*Hocam maalesef zaman yetmiyor. Çünkü öğrenciler bize bir saat geliyorlar bazı gruplar 40 dakika içerisinde etkinliği yapıp bu etkinliğin hemen değerlendirmesini yapayım bu çok gerçekçi gelmiyor. Yani bunu çok iyi planlamak lazım. Ama dediğim gibi biz değerlendirme kısmını daha çok öğrencilerin ürünleri boyutunda işte birbirlerini değerlendirmede akran değerlendirmelerini yaparken etkinlikler içerisinde bunları yedirmeye çalışıyoruz bazen. Bazen formunu dağıtıyorum hemen sürem kaldıysa, hadi bir değerlendirelim diyorum. Bazen de sözel olarak ifade etmelerini sağlıyorum ama süre gerçekten yetmiyor.*” şeklinde ifade etmiştir.

Mehmet, “*Süreç değerlendirirken öğrencilerin aktif olarak süreçte nasıl rol aldıklarını öğrencilere sunum yaptırarak da ölçmek istiyorum mesela. Bu süreçte öğrencileri izleyip ee cevaplarına göre değerlendirme formlarını dolduruyorum. Ee burda en çok karşılaştığım problem zaman. Her öğrenciye yeterli zamanı ayıramıyoruz. Çoğu öğrenciyi kısıtlamak zorunda kalıyoruz. Çocuk ıı belki daha çok şey söyleyecek ama biz diyoruz beş dakika içerisinde onu tamamlamamız lazım. Kısıtlıyoruz bu kısıtlama da tabi ki ölçmeyi engelliyor. Tam verimli ölçme değerlendirme yapamıyoruz yani.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

“STEM eğitiminiz esnasında bahsettiğiniz alternatif ölçme araçlarınızı kullanırken öğrenci seviyesi açısından yaşadığınız sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcıların hepsi öğrenci seviyesi açısından sorun yaşadığını belirtmiştir. Tablo 12’de katılımcılara ait kodlar verilmiştir.

Tablo 12.

Öğrenci Seviyesi Alt Kategorisi

Katılımcılar	Kodlar
Murat	* Öğrencilerin hazırbulunuşluğunun yetersizliği * Öğrencinin sorularda okuduğunu anlama becerisinin düşük olması * Öğrencinin sınavlara önyargısı * Ölçme değerlendirmede kullanılan Web 2.0 araçlarının bıkkınlık oluşturması
Mehmet	* Öğrencinin bilişsel düzeyinin yetersiz olması * Öğrencinin not kaygısı * Başka ürünleri taklit etmesi * STEM etkinliklerine alışık olmama
Sevim	* Altyapısı zayıf öğrencilerin öğrenme zorlukları * Altyapısı zayıf öğrencilerin uygulama zorlukları

	* Öğrencilerin akademik ve motivasyon olarak farklı seviyede olmaları * Öğrenci ve velilerin direnci
Harun	* 8.sınıfların LGS'ye odaklanmaları * 8.sınıf öğrencilerin STEM'i zaman kaybı olarak görmeleri
Ersin	* 8.sınıf öğrencilerinin LGS'ye odaklanmaları * Bilgi düzeyi düşük öğrencilerin motive olamaması
Cankat	* Özel yetenekli öğrencilerin form doldurmada sıkılmaları, sevmemeleri * Özel yetenekli öğrencilerin yazmayı sevmemeleri * Özel yetenekli öğrencilerin düşünce hızlarının yüksek olması
Buse	* Öğrencinin STEM'e alışık olması * Diğer öğretmenlerin STEM yapmaması

Harun, STEM eğitimi esnasında alternatif ölçme araçlarını kullanırken öğrenci seviyesi açısından yaşadığı sorunları “*Yani şimdi hocam sadece öğrenci seviyesi açısından bunlar yani 5, 6 ve 7. özellikle çok rahat yaptığımız. Ama 8.sınıfta maalesef bu LGS sınavından dolayı öğrenciye bir etkinlik yaptırdığımızda hocam soru çözelim. Yani öğrenci kendisini soruya odaklamış. Bunların kendini geliştirmeyeceğini veya bu etkinlikleri bir zaman kaybı olarak görüyor çocuk. Yani hocam soru çözelim bunlarla niye uğraşmaz? Yani çocuğun kendine bir katkı sağlayacağını düşünmediği için 8. sınıflarda biraz daha çekingen davranıyorum.*” şeklinde ifade ederken; Buse “*...eğer siz bunu okulda ya da bulunduğunuz eğitim kurumunda uygulayan 1 ya da 2 kişiden biriyseniz diğerleri böyle bir şey yapmadığı için çocuğun bunu anlamlandırması zor oluyor.*”; Cankat ise “*Hocam zaten özel yetenekli öğrenciler oldukları için birçoğu şey konusunda farklılaştırılmış öğretimlerde konuları görüyorlar. Bizde de biliyorsunuz hem hızlandırma hem farklılaştırma var. Değerlendirme kısmında söyle: hepsi sıkılıyorlar hocam açık ve net. Yani form doldurmaktan nefret ediyorlar, zaten yazmayı sevmiyorlar. Olabildiğince sözel ifade ettirmeye çalışmamın nedeni de o. Literatürde zaten şöyle diyor; özel yetenekli çocukların zihinsel düşünme hızları yazı yazma becerilerinden daha hızlı olduğu için sıkılıyorlar. Dolayısı ile onlara bir değerlendirme formu verdiğinde dünyanın en kötü işini yapmış oluyorsun. Motivasyonları hemen düşüyor of yine mi öğretmenim diyorlar. Onun için bunları olabildiğince az yapmaya ama öz yapmaya çalışıyoruz.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

“STEM eğitiminiz esnasında bahsettiğiniz alternatif ölçme araçlarınızı kullanırken öğrenci sayısı açısından yaşadığınız sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılardan Murat öğrenci sayısı açısından sorun yaşamadığını belirtmiştir. Tablo 13’te diğer katılımcılara ait kodlar verilmiştir.

Tablo 13.

Öğrenci Sayısı Alt Kategorisi

Katılımcılar	Kodlar
Murat	X
Mehmet	* Sınıfların kalabalık olması * Değerlendirme sürecinin kısılması
Sevim	* Daha az öğrenci sayısına sahip olmama
Harun	* Sınıfların kalabalık olması
Ersin	* Sınıfların kalabalık olması *25-30 üstü sınıfların olması
Cankat	*7-8 kişi sıkıntı yok
Buse	*Yorucu olması *Kolay olmaması *İdeal öğrenci sayısı 20'nin üstünde sınıfların olması-42 kişi *Gürültülü olması *Bireysel değerlendirme yapamama

Buse, STEM eğitimi esnasında alternatif ölçme araçlarını kullanırken öğrenci sayısı açısından yaşadığı sorunları “*Tabi ki ben mesela 42 kişilik olan sınıfta bu sefer grup grup kullanıyorum.*” şeklinde ifade ederken; Murat, “*Öğrenci sayısından şimdiye kadar bir problem yaşamadım. Çünkü çalıştığım kurumda öğrenci sayıları 20-22 olduğu için bu tür uygulamalar noktasında ideal sayılar olduğunu düşünüyorum.*” şeklinde öğrenci sayısı açısından sorun yaşamadığını ifade etmiştir.

“STEM eğitiminiz esnasında bahsettiğiniz alternatif ölçme araçlarınızı kullanırken matematik, teknoloji ve mühendislik entegrasyonu açısından yaşadığınız sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılardan hepsi matematik, teknoloji ve mühendislik entegrasyonu açısından sorun yaşadığını belirtmiştir. Tablo 14’te katılımcılara ait kodlar verilmiştir.

Tablo 14

Matematik, Teknoloji ve Mühendislik Entegrasyonu Alt Kategorisi

Katılımcılar	Kodlar
Murat	* STEM'in tüm disiplinlerini kapsamaması * Fen konularının bazılarında entegrasyon yapılamaması * Biyoloji konularında mühendislik entegrasyon sorunu
Mehmet	* Kodlama yetersizliği * Yüzeysel teknoloji kullanma becerisi * Düşük matematiksel beceri düzeyi * Öğrenci düzeyinin yetersiz olması * Öğrencinin aktif katılmaması * Sadece kazanım odaklı değerlendirme
Sevim	* Disiplinler arası çalışma yapılması?? * STEM disiplinlerinin tümünü ölçme aracına entegre edememe * Kimya içeriklerinde matematiğin en aza indirgenmesi * Kimya içeriklerinde mühendisliğin zayıf kalması * Disiplinler arası dengeli dağıtım olmaması * Teknolojik altyapı sıkıntısı * Öğrencilerin yetersiz imkânları
Harun	* Öğrencilerin matematiği kullanamamaları
Ersin	* Başarının ön planda olması * Matematik ve teknolojinin ikinci planda olması
Cankat	* Tasarım projelerinde mühendislik temelli becerilerin ön plana çıkması
Buse	* Öğretmenin yetkinliğe ulaşmaması * STEM'de öğretmenin yetersiz olması * Teknik araç gerecin olmaması

Sevim, STEM eğitimi esnasında alternatif ölçme araçlarını kullanırken matematik, teknoloji ve mühendislik entegrasyonu açısından yaşadığı sorunları “Ben bir kimya öğretmeni olarak disiplinler arası çalışma yapmama rağmen her zaman için merkezim odağım her zaman kimya. Dolayısıyla diğer farklı disiplinlerin farklı alanların ölçme değerlendirme ee sürecine dâhil edilmesi, ee bazen sıkıntı olabiliyor. Hani örneğin matematik tarafı bazı bizim konu içeriklerimizde maalesef matematik en aza indirildi. Dolayısıyla matematik tarafı bazen zayıf kalabiliyor bazen yaptığımız işlemde yaptığımız ölçme değerlendirme çalışmasında daha doğrusu ölçüp değerlendireceğiniz uygulamada, ee uygulama sonunda ölçme değerlendirme yapacağınız çalışmada bazen mühendislik kısmı zayıf kalabiliyor. E dolayısıyla bunu da ölçme değerlendirmeye daha az yansıtıyorsunuz. Yani oransal olarak tam dengeli dağıtım olamıyor maalesef.” şeklinde ifade ederken, Ersin, “*Şimdi ee ders kitabındaki fen, mühendislik ve girişimcilik uygulamaları isimli kısımlar bizim STEM etkinliklerini uygulamamızı kolaylaştırıyor. Ben bundan iyi derecede faydalaniyorum. Bu kısım bizim mühendislikle ilgili*

olan entegrasyonumuzu olumlu yönde etkiliyor. İşlevsel bir ürün ortaya koymayı ön plana alıyoruz. Bu durum yani hedeflediğimiz sonuca giderken ee tasarlama ön planda olması matematik ve teknolojiyi ister istemez ikinci plana atmamıza sebep oluyor. Benim fikrim bu yönde.” şeklinde ifade etmiştir.

“STEM eğitiminiz esnasında bahsettiğiniz alternatif ölçme araçlarınızı kullanırken aktif katılım açısından yaşadığımız sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılardan Mehmet, Harun, Ersin, Cankat ve Buse aktif katılım açısından sorun yaşamadığını belirtmiştir. Tablo 15’te diğer katılımcılara ait kodlar verilmiştir.

Tablo 15.

Aktif Katılım Alt Kategorisi

Katılımcılar	Kodlar
Murat	* Önyargılı öğrencilerin katılımının düşük olması
Mehmet	x
Sevim	* Düzeyi düşük öğrencilerin pasif kalması
Harun	x
Ersin	x
Cankat	x
Buse	x

Murat, STEM eğitimi esnasında alternatif ölçme araçlarını kullanırken aktif katılım açısından yaşadığı sorunları “*Tabii geçen sene bununla ilgili çok büyük sıkıntı yaşadım. Onlineda. Ben çocukları istedim ki online süreçte her birine yazılı kağıdı dağıtamayacağım için bunları çok fazla kullandım ama yani sıkıntı aktif katılım noktasında çok az olmaya başladı. Neden ee çünkü normal süreçte de durumu iyi olmayan öğrenci katılmak istemiyor hocam. Sorun bu. Onun dışında hiçbir problem yok. Çocuk online süreçte tabii evde başka şeylerle uğraşmak, bilgisayarda altta oyunlarla uğraşmak onu daha çok cezbediyor. E dolayısıyla online süreçte bunu çok büyük sıkıntı yaşadım aktif katılım noktasında. İşte ben ee şifreyi yoluyorum çocuk işte bir bakıyorum sınıf mevcudu 24 katılan 10 kişi. E diğer 14 nerede? Yok. O konuda ee bu tür şeylerde öğrenci işte istemiyor. Yani kendi isminin oraya çıkmasını işte yanlış yaptığını vs. çıkmasını istemiyor. O yüzden katılsa bile zoraki katılıyor. Ya da bazısı da derste maalesef ilgisini çekmiyor, dersle ilgili olumsuz düşünceleri var. Ee yoksa bu tür uygulamalar güzel. Katılım noktasında aktif katılım konusunda problemler yaşadığım oldu hocam.*” şeklinde ifade ederken; Sevim, “*Şimdi bu tamamen öğrenci grubuyla alakalı. Bazen öğrenci grubu olayı çok net kavrayabiliyor hızlı bir şekilde ilerleyebiliyoruz. Hani bu alternatif ölçme değerlendirme araçları bize zaman kazandırıyor kolaylık anlamında. Aynı anda birçok kişiden fikir toplayıp aynı anda dönütler verip hani bu durumda daha kısa bir sürede değerlendirme yapabiliyoruz. Ama diğer taraftan öğrenci grubunuz eğer hani olaya çok adapte değil çok motive değilse bu durumda da içinden çıkılmaz genişlikte bir süreye ihtiyacımız oluyor. Hani bu da olumsuz taraf oluşturuyor.*” şeklinde ifade etmiştir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu çalışmada sınıflarında STEM etkinliklerini uygulayan fen bilimleri öğretmenlerinin kullandıkları ölçme değerlendirme yaklaşımı ve alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin belirlenmesi, fen bilimleri öğretmenlerinin ölçme değerlendirme aşamasındaki sorunlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak öğretmen adaylarıyla görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler analiz edildikten sonra bulgular bölümünde beş kategori altında ayrı ayrı başlıklarla verilmiştir. Bu bölümde de kategorilerde ortaya çıkan sonuçlar verilerek tartışılmıştır.

4.1. “Ölçme Değerlendirme Yaklaşımı” Kategorisinde Katılımcıların Kodlarına İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmada fen bilimleri öğretmenlerinin tamamının STEM etkinliklerinde geleneksel yaklaşımı sınıflarında kullandıkları ortaya çıkmıştır. Yine fen bilimleri öğretmenlerinin tamamının geleneksel ölçme değerlendirme yaklaşımına ek olarak STEM etkinliklerinde alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımına uygun ölçme araçları kullandıkları ortaya çıkmıştır. Fen bilimleri öğretmenlerinin geleneksel yaklaşıma uygun olarak açık uçlu sorular, çoktan seçmeli sorular, ortak deneme sınavları, hazır bulunuşluk testleri, yazılı sınavlar, doğru-yanlış, eşleştirme, ara sınavlar, quizler gibi geleneksel ölçme araçlarını kullandıkları ortaya çıkmıştır. Bu ölçme araçlarına ek olarak alternatif yaklaşıma uygun olarak dijital temelli ölçme araçları, hata defteri çıkarma, interaktif etkinlikler, oyunlaştırma, bilgi yarışması, bulmaca, süreç değerlendirme formları, proje, ürün değerlendirme rubrikleri, süreç değerlendirme rubrikleri, öğrenci günlükleri, öz değerlendirme formları, ödev listeleri, kontrol listeleri, portfolyo, akran değerlendirme formları, gözlem formları, grup değerlendirme formları, performans ölçekleri, mülakat ve sunum gibi ölçme araçlarını kullandıkları ortaya çıkmıştır. NRC (2012) raporuna göre etkinliklerde öğrencilerin eğitsel değerlendirmenin en az üç amacından bahsedilmektedir. Bunlar, öğrenmeye yardımcı olmak için sınıfta kullanılan alternatif değerlendirme, başarı düzeylerini belirlemek için sınıf, okul düzeyinde kullanılmak üzere geleneksel değerlendirme ve sınıflar, okullar veya uluslararası karşılaştırmalar yapmak için kullanılan standartlaştırılmış testlerden oluşan merkezi değerlendirmedir. Bu çalışmada elde edilen sonuç, NRC (2012) raporunda STEM etkinliklerinde hedeflenen değerlendirmenin amaçlarıyla benzerlik göstermektedir. Aynı şekilde nitelikli bir STEM eğitiminde yalnızca geleneksel ölçme değerlendirme yaklaşımı kullanımının yetersiz olduğu (NASEM, 2017) ve nitelikli bir STEM eğitiminde hem geleneksel hem de alternatif ölçme değerlendirme araçlarının birlikte kullanılması gerekli olduğunu (Çepni, 2018; Harris vd., 2016; NRC, 2014; Sondergeld, 2014; Tan & Leong, 2014; The Dayton Regional STEM Center, 2017) vurgulayan çalışmalar bulunmaktadır. Bu sonuç, fen bilimleri öğretmenlerinin STEM etkinliklerinde tek tip ölçme araçlarının yeterli olmadığını deneyimlediğini ve ölçme araçlarının çeşitlendirilmesiyle STEM etkinliklerinin ölçme değerlendirilmesinin geçerli ve güvenilir yapılacağına farkında olduklarını göstermektedir.

4.2. “Ölçme Değerlendirme Yaklaşımı Kullanma Gerekçesi” Kategorisinde Katılımcıların Kodlarına İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmada fen bilimleri öğretmenlerinin tekdüze ölçme değerlendirme sıklığı, ölçme değerlendirme sürecini eğlenceli hale getirme, öğrencinin anlık ölçümü, her öğrenciye söz hakkı ve dönüt verme olanağı, alternatif beceri ve yetkinlikleri ölçme olanağı, çoktan seçmeli soruların sınırlı düzey ölçmesi, üst düzey becerileri ölçmemesi, sürecin değerlendirmesine imkân vermesi, disiplinler arası çalışmaları ölçme imkânı vermesi, geleneksel yaklaşıma ek olarak kullanılabilme, ölçme değerlendirme araçlarının çeşitlendirilmesi ve STEM eğitime uygun olması gibi gerekçelerden dolayı alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımını kullandıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, Başol (2019), Çepni (2018), NRC (2014), Saxton vd. (2014) ve Srinivasan'ın (2015) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. STEM etkinliklerinde ölçme değerlendirme süreci, öğrencilerin öğrenme sürecinde dönüt alması, öğretimin niteliğini yükseltmesi, öğrencilerin kendi gelişimini izlemesi ve fen öğretim programını geliştirmesi açısından kritik öneme sahiptir (NRC, 2014). Bu çalışmada ortaya çıkan sonuç, fen bilimleri öğretmenlerinin sınıflarında hem alternatif yaklaşımının ilkelerine hem de STEM'in doğasına uygun gerekçelerle alternatif yaklaşımı tercih ettiğini göstermektedir.

Fen bilimleri öğretmenlerinin başarı kıyaslama, veri depolama, fen kazanımlarına yönelik olma ve kazanımları edinme düzeyini belirleme gibi sebeplerden geleneksel ölçme değerlendirme yaklaşımını tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar Zengin ve diğerlerinin (2020) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Zengin ve diğerlerinin (2020) çalışmasında STEM eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalarda bilişsel alanda geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarının sıkça kullanıldığı rapor edilmiştir. Fen bilimleri öğretmenlerinin fen kazanımlarını edindirme ve not verme zorunluluğundan dolayı geleneksel ölçme değerlendirme yaklaşımına yöneldiği görülmektedir.

4.3. “Ölçme değerlendirme yaklaşımlarını kullanma esnasında yaşanan problemler” Kategorisinde Katılımcıların Kodlarına İlişkin Sonuçlar

Bu çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin STEM etkinliklerinde alternatif ölçme araçlarını hazırlamanın, uygulamanın zaman alması, öğrencinin altyapı eksikliği, veli direnci, öğrencilerin dijital aracı kullanma yatkınlığının olmaması, bu araçların ücretli olması, öğretmenlerin süreci değerlendirmesinin zahmetli ve zaman alması, nota dönüştürmek için rubrik hazırlayamama, BİLSEM’de süreç değerlendirmede öğrencinin programının değişmesi ve öğrenci gruplarının devamsızlığı, STEM etkinliğine uygun rubrik olmaması, var olan rubriklerin uygun olmaması, geleneksel ölçme araçlarının entegrasyonu ölçmemesi ve sadece bilişsel beceri ölçümü gibi problemlerle karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin ölçme değerlendirmede belirttiği problemler NRC (2014) raporunda belirtildiği STEM eğitiminde ölçme değerlendirmenin zorluklarına işaret etmektedir. STEM eğitiminin çok yönlü olması, birçok çıktısının olması ve entegrasyonu gerektirmesi ölçme değerlendirmenin de karmaşıklaşmasına sebep olmaktadır (Honey vd., 2014).

4.4. “STEM’de süreç temelli alternatif ölçme araçları kullanma gerekçesi” Kategorisinde Katılımcıların Kodlarına İlişkin Sonuçlar

Bu çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin STEM etkinliklerinde süreçte öğrenci gelişim durumunu izleme, hazırbulunuşluk düzeyini belirleme, süreçte öğrencinin problemi tanımlama şeklini görme, kısa sürede fikir toplama ve dönüt verme, öğrencinin zorlandığı noktaları belirleme, öğrencinin eğlendiği noktaları belirleme, öğrencileri ilgi alanlarına göre yönlendirme sağlama, günlük hayata aktarma şeklini belirleme, hem öğrenci hem öğretmeni değerlendirme ve eğitim sürecinin olumlu ilerlemesi için erken müdahale yapma gibi sebeplerden dolayı süreç temelli alternatif ölçme araçları kullandıkları sonucu çıkmıştır. Alternatif değerlendirme yaklaşımı, genellikle eğitimciler tarafından, öğrencinin anlayışını geliştirecek öğretimdeki değişiklikleri bilgilendirmek için öğrenme sürecinde kullanılır. Biçimlendirici değerlendirme tipik olarak notlardan ziyade nitel geri bildirim içerir (Honey vd., 2014). Bu yüzden bu çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin sonuç odaklı bir ölçme değerlendirme yaklaşımından ziyade süreç temelli ölçme değerlendirme yaklaşımını tercih etmelerinin gerekçeleri Honey ve diğerlerinin (2014) çalışması ile benzerlik göstermektedir.

4.5. “STEM’de alternatif ölçme araçlarını kullanmada yaşanan problemler” Kategorisinde Katılımcıların Kodlarına İlişkin Sonuçlar

Bu çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin STEM etkinliklerinde alternatif ölçme araçlarını kullanırken, kazanımların yoğunluğu, MEB Kimya dersi kazanımlarının disiplinler arası altyapıda oluşturulmaması, ölçme araçlarının disiplinler arası temele dayanmaması, alternatif araçları kullanmada öğretmenin yetersizliği, bu araçların kullanımının fazla zaman alması, öğrencilerin test çözme alışkanlığı, not endişesi, sınıfların kalabalık olması, STEM’in tüm disiplinlerini kapsamaması, okullarda sadece kazanım odaklı değerlendirme yapılması gibi birçok problem durumuyla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Entegre STEM değerlendirmenin

geliştirilmesi, entegre STEM öğrenme ortamlarındaki disiplin bilgisi ve uygulamalarının birçok olası kombinasyonları nedeniyle özellikle zor olacaktır ve bu zorlukları aşmak için STEM eğitiminin her aşamasında ölçme değerlendirme iyi tasarlanması gereklidir (Honey vd., 2014; NRC 2013b). Bu doğrultuda fen bilimleri öğretmenlerinin alternatif ölçme değerlendirme araçlarını kullanma yetersizliği sonucunda hareketle ek hizmet içi eğitimler alması, fen bilimleri öğretmenlerinin STEM'e uygun ölçme araçlarının yetersiz olduğu sonucunda hareketle STEM'e uygun ölçme aracının geliştirilmesi önerilmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Akgündüz, D. (2018). STEM eğitiminin kuramsal çerçevesi ve tarihsel gelişimi. Devrim Akgündüz (Ed.), *Okul öncesinden üniversiteye STEM Eğitimi* (s.19-49) içinde. Anı Yayıncılık.
- Akgündüz, D. (2018). İlkokul ve ortaokul fen bilimleri eğitiminde STEM uygulamaları. Devrim Akgündüz (Ed.) *Okul öncesinden üniversiteye STEM Eğitimi* (s.169-200) içinde. Anı Yayıncılık.
- Akgündüz, D. (2019). STEM eğitiminin kuramsal çerçevesi ve tarihsel gelişimi. İçinde *Okul öncesinden üniversiteye kuram ve uygulamada STEM eğitimi* (Ed. D. Akgündüz). Anı Yayıncılık.
- Başol, G. (2019). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Birenbaum, M. & Dochy, F.J.R.C (Eds.). (1996). *Alternatives in assessment of achievements, learning processes and prior knowledge*. Boston, MA: Kluwer /Springer.
- Brooks, J. G. & Brooks, M. G. (1992). *In search of understanding: the case for constructivist classrooms*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Brophy, S. Klein, S. Portsmore, M. & Rogers, C., (2008). Advancing Engineering Education in P-12 Classrooms. *Journal of Engineering Education*, 369-387.
- Buhagiar, M. A. (2007). Classroom assessment within the alternative assessment paradigm: Revisiting the territory. *Curriculum Journal*, 18(1), 39-56.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F., (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bybee, R. W. (2013). *The case for STEM education: Challenges and opportunities*. NSTA Press.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. California: Sage.
- Creswell, J.W. (2018). *Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri* (1. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Çepni, S. (2018). *Kuramdan uygulamaya STEM+A/E eğitimi* (4. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, H. (2020). *Beşinci sınıf fen bilimleri dersi ünitelerinin bütünlük STEM eğitimi yaklaşımı ile tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi.
- Ekiz, D. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.

- Eroğlu, S., & Bektaş, O. (2016). STEM eğitimi almış fen bilimleri öğretmenlerinin stem temelli ders etkinlikleri hakkındaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 4(3), 43-67.
- Gipps, C. V. (1994). *Beyond testing: towards a theory of educational assessment*. London: Routledge Falmer.
- Gipps, C. (1999). Socio cultural aspect of assessment. In A. Iran-Nejad & P.D. Pearson (Eds.), *Review of Research in Education*, 24 (pp. 355-392). Washington: American Educational Research Association.
- Gül, K. (2019). *Fen bilgisi öğretmen adaylarına yönelik bir STEM eğitimi dersinin tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Harris, C. J., Krajcik, J. S., Pellegrino, J. W., & McElhane, K. W. (2016). *Constructing assessment tasks that blend disciplinary core ideas, crosscutting concepts, and science practices for classroom formative applications*. Menlo Park, CA: SRI international.
- Harwell, M., Moreno, M., Phillips, A., Guzey, S. S., Moore, T. J., & Roehrig, G. H. (2015). A study of STEM assessments in engineering, science, and mathematics for elementary and middle school students. *School Science and Mathematics*, 115(2), 66-74.
- Hickey, D. T. & Mc Caslin, M. (2001). A comparative, sociocultural analysis of context and motivation. In S. Volet & S. Jarvela (Eds.). *Motivation in learning contexts* (pp.33-56). Amsterdam: Pergamon.
- Honey, M., Pearson, G., & Schweingruber, A. (2014). *STEM integration in K-12 education: status, prospects, and an agenda for research*. Washington: National Academies Press.
- Lewy, Z. (1996). Octopods: nude ammonoids that survived the Cretaceous-Tertiary boundary mass extinction. *Geology*, 24(7), 627-630.
- Maslovaty, N. & Kuzi, E. (2002). Promoting motivational goals through alternative or traditional assessment. *Studies in Educational Evaluation*, 28, 199-222.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma* (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Murphy, R. & Torrance, H. (1988). *The changing face of educational assessment*. Milton Keynes, Open University Press.
- National Academies of Sciences Engineering and Medicine [NASEM]. *The Health Effects of Cannabis and Cannabinoids: The Current State of Evidence and Recommendations for Research*. Washington, DC: National Academies Press; 2017.
- National Research Council [NRC]. (2011). Successful K–12 STEM education: Identifying effective approaches in science, technology, engineering, and mathematics. Available at www.nap.edu/catalog.php?record_id=13158 (retrieved December 6, 2021).
- National Research Council [NRC]. (2012). A framework for K–12 science education: Practices, crosscutting concepts, and core ideas. Available at www.nap.edu/catalog.php?record_id=13165 (retrieved September 5, 2021).
- National Research Council [NRC]. (2013b). Developing Assessments for the Next Generation Science Standards. Committee on Assessment of Science Proficiency in K-12. Available online at www.nap.edu/catalog.php?record_id=18409 (retrieved January 14, 2014).

- National Research Council [NRC]. (2014). The growth of incarceration in the United States: exploring causes and consequences. Washington, DC: The National Academy Press.
- Oakes, J. & Lipton, M. (1999) Teaching to Change the World. New York: McGraw-Hill.
- Odabaşı, Ş. Y. (2018). *STEM için ölçme ve değerlendirme*. Merhaba STEM Yenilikçi Bir Öğretim Yaklaşımı İçinde, 109.
- Okulu, H. Z. (2019). *STEM eğitimi kapsamında astronomi etkinliklerinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Patton, M. Q. (2002). Qualitative research and evaluation methods (Third Edition). California: Sage Publications.
- Potter, B. S., Ernst, J. V., & Glennie, E. J. (2017). Performance-based assessment in the secondary STEM classroom. *Technology and Engineering Teacher*, 76(6), 18.
- Potter, B. S., Ernst, J. V., & Glennie, E. J. (2017). Performance-based assessment in the secondary STEM classroom. *Technology and Engineering Teacher*, 76(6), 18.
- Richardson, V. (Ed.). (1997). *Constructivist teacher education: Building new understandings*. London: Falmer.
- Saxton, E., Burns, R., Holveck, S., Kelley, S., Prince, D., Rigelman, N., & Skinner, E. A. (2014). A common measurement system for K-12 STEM education: Adopting an educational evaluation methodology that elevates theoretical foundations and systems thinking. *Studies in Educational Evaluation*, 40, 18-35.
- Shepard, L. A. (2000). The role of assessment in a learning culture. *Educational Researcher*, 29(7), 4-14.
- Sondergeld, S. A. (2014). Closing the gap between STEM teacher classroom assessment expectations and skills. *School Science & Mathematics*, 114(4), 151-153.
- Srinivasan, P. (2015). Assessment in STEM SOS. In A. Şahin (Eds.) *A practice based Model of STEM Teaching STEM Students on the Stage (SOS)* (pp.111-123). Rotterdam: Sense Publishers.
- Şardağ, M., Ecevit, T., Top, G., Kaya, G., & Çakmakçı, G. (2018). Fen ve mühendislik uygulamaları. Güncel öğretim programlarına uygun ve STEM destekli fen bilimleri öğretimi, 239-264.
- Er, Ö. & Şaşmaz Ören, F. (2016). Fen ve teknoloji dersi 7. sınıf "Işık" ünitesinde alternatif değerlendirme yaklaşımları temelli öğretimin öğrencilerin akademik başarı ve tutumları üzerine etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4).
- Tan, A. L. & Leong, W. F. (2014). Mapping curriculum innovation in STEM schools to assessment requirements: tensions and dilemmas. *Theory into Practice*, 53, 11-17.
- The Dayton Regional STEM Center. (2017). *STEM education quality framework*.
- Vadeboncoeur, J. (1997). Child development and the purpose of education: A historical context for constructivism in teacher education. In V. Richardson (Ed.), *Constructivist teacher education: building new understandings* (pp. 15-37). Washington, DC: Falmer Press.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8.Baskı)*. Seçkin Yayınları.

Zengin, N., Kaya, G. ve Pektaş, M. (2020). STEM temelli araştırmalarda kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2), 329-355.

TÜRKİYE’DE KADIN GÖZÜYLE YAŞLILIK VE SOSYAL YAŞAM
AGING AND SOCIAL LIFE IN TURKEY FROM THE PERSPECTIVE OF WOMEN

Özgür ALTINDAĞ¹

¹ Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, İİBF, Sosyal Hizmet Bölümü, Diyarbakır, ORCID: 0000-0002-4828-7501

Özet

Yaşlılık dünya üzerinde yaşayan tüm canlılar için geçerli bir yaşamsal süreçtir. İnsan özelinde baktığımızda şuan ki teknolojik imkanlar çerçevesinde geri döndürülemeyen ve tüm işlevlerde bir azalmaya neden olan bir süreç olarak da tanımlanabilir. Bilindiği üzere dünya nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyine paralel bir şekilde yaşlı nüfus oranı da giderek artmaktadır.

Nüfus tahminlerine göre 2021 yılı için dünya nüfusunun 7 milyar 831 milyon 718 bin 605 kişi olduğu yaşlı nüfus ise 764 milyon 321 bin 142 kişi olduğu tahmin edilmektedir. Buna göre dünya nüfusunun %9,8’inin yaşlı nüfustan oluştuğu söylenebilir. Yaşlı nüfusuna sahip ülkeler sıralamasında Türkiye, 167 ülke arasında 68. sırada yer almıştır. Türkiye’de yaşayan 65 yaş ve üzeri nüfus, 2016 yılında 6 milyon 651 bin 503 kişi iken son beş yılda %24,0 artarak 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişiye ulaşmıştır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2016 yılında %8,3 iken, 2021 yılında %9,7’ye yükselmiştir. Yaşlı nüfusun 2021 yılında %44,3’ünü erkekler, %55,7’sini kadınlar oluşturmuştur. En az bir yaşlı fert bulunan 6 milyon 112 bin 760 hanede en az bir yaşlı fert bulunduğu görülmüş bu yaşlılardan 1 milyon 561 bin 398’inin tek başına yaşayan yaşlı fertlerden oluştuğu hesaplanmıştır. Bu hanelerin %74,9’unu yaşlı kadınlar, %25,1’ini ise yaşlı erkekler oluşturmuştur. Yine okuma yazma bilmeyen yaşlı kadınların oranı %24,2 iken yaşlı erkeklerin oranı %4,7 olmuştur. Eşi ölmüş yaşlı kadınların oranı, eşi ölmüş yaşlı erkeklerin oranının 4 katına ulaşmıştır. Yaşlı nüfusun yoksulluğu cinsiyete göre incelendiğinde, yaşlı erkeklerde yoksulluk oranı 2016 yılında %14,7 iken 2020 yılında %15,6 olmuş, yaşlı kadınlarda yoksulluk oranı ise 2016 yılında %17,0 iken 2020 yılında %17,6 olmuştur. İşgücüne katılım oranlarına bakıldığında oranların yaşlı erkek nüfusta %16,8 iken yaşlı kadın nüfusta %4,6 olduğu bulunmuştur (TUİK, 2022).

Görüleceği üzere 65 yaş ve üzeri kadın yaşlıların erkek yaşlılara oranla ciddi pek çok dezavantaja sahip oldukları görülmektedir. Bu dezavantajlı durum yaşlı kadınların sosyal yaşamlarını ve sosyal yaşama katılımlarını doğrudan etkilemektedir. Bu çalışma kapsamında yaşlılık ve sosyal katılım konusu “kadın” odağından ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Yaşlılık, kadın, sosyal katılım, sosyal hizmet.

Abstract

Aging is a vital process for all living things on earth. When we define aging in terms of human within the framework of current technological possibilities, we can define it as an irreversible process that causes a decrease in all functions. As it is known, the world population is getting older. In parallel with the development level of the countries, the proportion of the elderly population is gradually increasing.

According to population estimates, it is estimated that the world population for 2021 is 7 billion 831 million 718 thousand 605 people and the elderly population is 764 million 321 thousand 142 people. Accordingly, it can be said that 9.8% of the world population consists of the elderly population. In the ranking of countries with elderly population, Turkey was ranked 68th among 167 countries. While the population aged 65 and over in Turkey was 6 million 651 thousand 503 people in 2016, it has increased by 24.0% in the last five years and reached 8 million 245 thousand 124 people in 2021. While the proportion of the elderly population in the total population was 8.3% in 2016, it increased to 9.7% in 2021. In 2021, 44.3% of the elderly population was men and 55.7% were women. It has been observed that there is at least one elderly person in 6 million 112 thousand 760 households with at least one elderly person, and it has been calculated that 1 million 561 thousand 398 of these elderly individuals are elderly individuals living alone. 74.9% of these households were composed of elderly women and 25.1% of them were elderly men. Again, while the rate of illiterate elderly women was 24.2%, the rate of elderly men was 4.7%. The proportion of widowed elderly women has reached 4 times the proportion of widowed elderly men. When the

poverty of the elderly population is analyzed by gender, while the poverty rate for elderly men was 14.7% in 2016, it became 15.6% in 2020. While the poverty rate for elderly women was 17.0% in 2016, it became 17.6% in 2020. Considering the labor force participation rates, it was found that while the rates were 16.8% in the elderly male population, it was 4.6% in the elderly female population (TUIK, 2022).

As can be seen, it is seen that the female elderly people aged 65 and over have many serious disadvantages compared to the male elderly. This disadvantaged situation directly affects the social life and participation of elderly women in social life. Within the scope of this study, the subject of old age and social participation will be discussed from the focus of "women".

Keywords: Aging, women, social participation, social work.

1. GİRİŞ

Yaşlılığın kronolojik olarak tanımlanmasında Dünya Sağlık Örgütü'nün "65 yaş ve üzeri yaş" tanımı ile Birleşmiş Milletlerin "60 yaş ve üzeri" tanımlamaları temel alınmaktadır. Yaşlılık dünya üzerinde yaşayan her canlının yaşadığı doğal bir süreçtir. Teknolojinin gelişmesi, yaşam olanaklarının artması ve sağlık alanında meydana gelen değişimler yaşlı nüfusu artırarak ülkelerin demografik yapısında da ciddi değişimler yaratmıştır. Burada soruna neden olan konu yaşlı nüfusun genç nüfusa oranla daha fazla artmasıdır. Bu durum demografik yapıyı bozduğu için ekonomik dengeler de bozulmaya başlamış ve yaşlılık tam olarak bir sorun alanı haline gelmiştir.

Yaşlanma tüm dünyada etkisi belirgin bir hızla yükselen önemli bir sosyal soruna evrilirken Türkiye de hızla yaşlanan ülkeler arasındaki yerini almıştır. Bu bağlamda istatistiklere bakıldığında Türkiye'de yaşayan 65 yaş ve üzeri nüfus, 2016 yılında 6 milyon 651 bin 503 kişi iken son beş yılda %24,0 artarak 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişiye ulaşmıştır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2016 yılında %8,3 iken, 2021 yılında %9,7'ye yükselmiştir. Yaşlı nüfusun 2021 yılında %44,3'ünü erkekler, %55,7'sini kadınlar oluşturmuştur. Kadınların yaşlı nüfus içerisinde erkek yaşlılara oranla çok daha dezavantajlı oldukları istatistiklerle de doğrulanmaktadır (TUIK, 2022).

Yaşlı olmak tek başına ciddi bir sorun sebebi iken yaşlı kadın olmak bu soruları daha da artırmaktadır. Türkiye'de yapılan çalışmalar ve istatistiksel hesaplamalar görüleceği üzere 65 yaş ve üzeri kadın yaşlıların erkek yaşlılara oranla ciddi pek çok dezavantaja sahip olduklarını gözler önüne sermektedir. Bu dezavantajlı durum yaşlı kadınların sosyal yaşamlarını ve sosyal yaşama katılımlarını doğrudan etkilemektedir. Bu çalışma kapsamında yaşlılık ve sosyal katılım konusu "kadın" odağından ele alınacaktır.

2. YAŞLILIK VE CİNSİYET BAĞLAMI

Kronolojik yaşlanma doğumdan yaşın ilerlemesine kadar geçen zamanı açıklayan bir kavramdır. Biyolojik açıdan gelişim anne karnında başlayan bir süreçtir. Bu anne karnında başlayan biyolojik gelişim hücrelerin yaşlanması ve hücre yenilenme hızlarının düşüşü ile birlikte yaşlanmaya dönüşmektedir. Genelde yaşlanma denildiğinde ilk akla gelen konu hücrelerin yenilenmemesine bağlı olarak yaşlanma olmaktadır. Sosyolojik anlamda yaşlanma ise zaman içinde kazanılan alışkanlıkların, sosyal konumun ve bireylerin sosyal rollerinin değişmesini ifade etmede kullanılmaktadır (Durgun ve Tümerdem, 1999). Yaşlanmanın bir diğer bağlamı da psikolojiktir. Psikolojik yaşlanma, insanın bilişsel işlev ve yeteneklerindeki azalmaya bağlı sorun yaşamasıdır. Birey yaşadığı sıkıntılar ve kayıplar sonucu psikolojik olarak sıkıntı yaşar ve psikolojik açıdan yaşlanır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010).

Sanayileşme ile birlikte değişen ve dönüşen toplumsal yapı özellikle geniş aile kavramını da değişime zorlamıştır. Bu değişim sürecinde en büyük zorluğu yaşayan grupların başında da

yaşlılar gelmektedir. Yıllar içinde yaşanan bu sosyal dönüşümün bir sonucu olarak bireyselleşen yaşam döngüsü yaşlı bireyleri giderek daha da yalnızlaştırmıştır. Ortaya çıkan bu destek ve bakım ihtiyacı da bir sosyal soruna dönüştüğü için sosyal politikalara olan ihtiyaç artmış bu sorumluluk da devletlerce üstlenilmiştir.

Türkiye'deki sosyal politikalara bakıldığında yaşlılık hala tam olarak bir sorun olarak görülmediğinden yaşlılığı temel alan ve yaşlılara dönük sosyal politikaların oldukça eksik olduğu söylenebilir. Türkiye'nin nüfusu hala genç sayıldığı için yaşlılık ile ilgili çıkabilecek sorunlar yeni yeni gündeme gelmekte var olan sorunlar da ağırlıklı olarak kurum bakımı veya evde bakım modelleri ile sadece "bakım" odaklı ele alınarak çözülmeye çalışılmaktadır (Altındağ, 2020).

Yaşlılık süreci insanlar için benzer özellikler taşısa da herkesin aynı şekilde geçireceği bir süreç değildir. Türkiye özelinde bakıldığında yaşlılık sürecinin ihtiyaçlar, yaşanılan yer, cinsiyet, ekonomik durum, sağlık durumu, ailevi özellikler, kentte yaşayanlar için kente gelme nedeni ve şekli gibi birçok değişkene göre oldukça farklılaşabildiği söylenebilir (Altındağ, 2020).

Yaşlılık sürecinin farklılaşmasında pek çok sebep olmakla birlikte toplumsal cinsiyet faktörü oldukça belirleyici bir unsur olarak karşımızda durmaktadır. Yaşlılık sürecine Türkiye'deki toplumsal cinsiyet algısı üzerinden bakıldığında Türkiye'de geleneksel değerlerin hala ön planda olduğu, kadın ve erkek rollerinin keskin sınırlarla birbirinden ayrıldığı söylenebilir. Bu noktada kadına yüklenen sorumluluklardaki fazlalık yaşamın ilerleyen dönemlerin de sürmekte sonrasında yaşanan ve yalnızlaşan kadınların bu süreci çok daha ağır yaşayabildikleri bilinmektedir.

Kadının yaşlanma sürecine bakıldığında kadınların çoğunlukla bakıma muhtaç hale gelmiş olan ebeveynlere, yine aynı şekilde eşinin aynı durumdaki ebeveynlerine veya eşinin kendisine bakmak zorunda kalması çoğunlukla rastlanılan bir durumdur. Bu durumun dünyanın çoğu ülkesinde benzer şekildedir. Kadınların bakımı üstlenici rolü aslında kadını fizyolojik, psikolojik ve sosyal açılarından mağdur da edebilmektedir. Türkiye'de son dönem oldukça yaygın hale gelen yaşlı ve engelli bakım aylıkları da aslında yine kadınları eve bağlamakta ve bu yaşanan mağduriyeti daha da derinleştirmektedir.

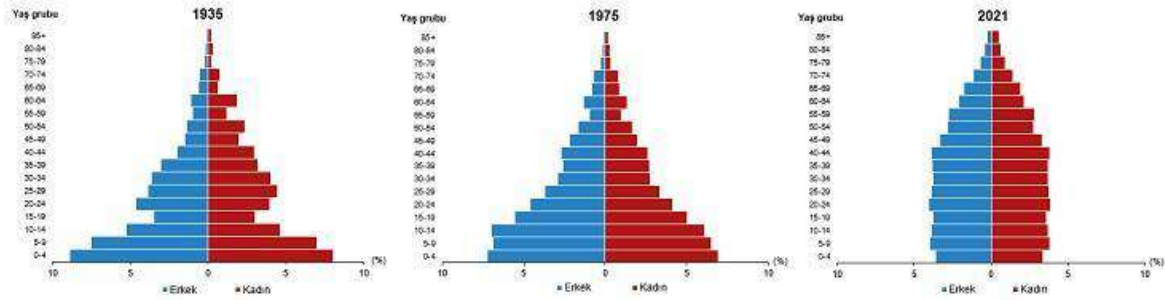
Giddens'in (1989, s.158) da belirttiği gibi kadın ve erkek arasındaki farklılığın biyolojik temelden çok kültürel olduğu konuyu anlamada oldukça yol gösterici bir savdır. Yaşlılık sürecinde toplumsal cinsiyet rolleri belirgin bir şekilde yaşamı etkilemektedir. Erkeği yaşamın hemen her döneminde dışarıya dönük bir varlık haline getiren bu bakış açısı kadını daha edilgen daha içe dönük bir hale getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında kültürel yapının yaşlanma sürecinde ciddi bir etken olduğu söylenebilir.

3. TÜRKİYE'DE YAŞLILIK VE CİNSİYETE DAİR GÖSTERGELER

2021 yılı için dünya nüfusunun 7 milyar 831 milyon 718 bin 605 kişi olduğu yaşlı nüfusun ise 764 milyon 321 bin 142 kişi olduğu tahmin edilmektedir. Buna göre dünya nüfusunun %9,8'inin yaşlı nüfustan oluştuğu söylenebilir (TUİK,2021).

Türkiye yaşlı nüfusuna sahip ülkeler sıralamasında 167 ülke arasında 68. sırada yer almıştır. Türkiye'de yaşayan 65 yaş ve üzeri nüfus, 2016 yılında 6 milyon 651 bin 503 kişi iken son beş yılda %24,0 artarak 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişiye ulaşmıştır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2016 yılında %8,3 iken, 2021 yılında %9,7'ye yükselmiştir (TUİK,2021).

Tablo 1: Nüfus piramidi, 1935, 1975, 2021

(TUİK,2021).

Türkiye'nin 1935-1975-2021 yıllarına ait nüfus piramidine bakıldığında doğurganlık ve ölüm hızlarındaki azalma ile birlikte sağlık alanında kaydedilen gelişmeler, yaşam standardının, refah düzeyinin ve doğuştan beklenen yaşam süresinin artması ile yaşanan demografik değişimin yansımaları net bir şekilde görülmektedir. Bakıldığında 1935'ten 2021 yılına doğru gelindiğinde genç nüfusun oransal olarak azaldığı, yaşlı nüfusun da arttığı görülmektedir.

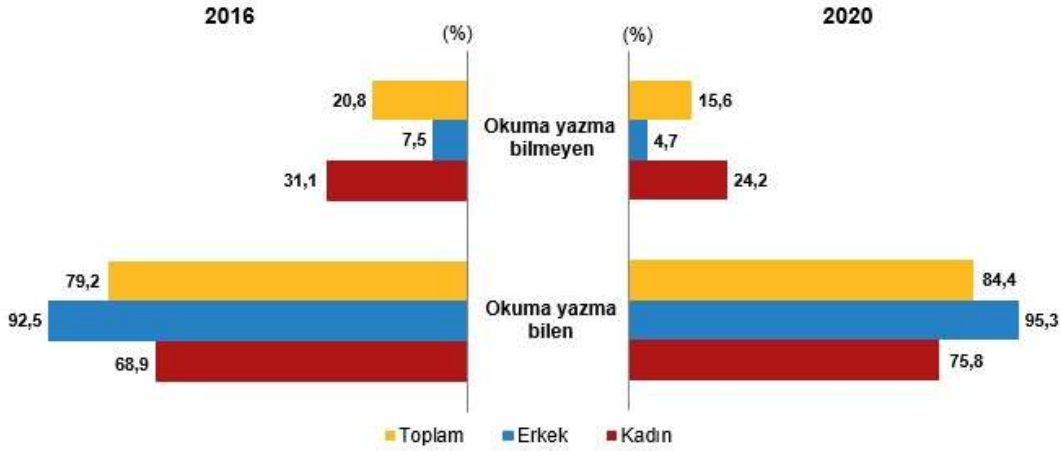
Türkiye'deki 65 ve daha yukarı yaşta nüfusa bakıldığında 2016 yılında 6.651.503 olan sayı son beş yılda %24,0 artarak 2021 yılında 8.245.124 kişiye ulaşmıştır. Böylece yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2016 yılında %8,3 iken, 2021 yılında %9,7'ye yükselmiştir. Cinsiyet dağılıma bakıldığında 2021 yılında yaşlı nüfusun %44,3'ünü erkekler, %55,7'ini kadınlar oluşturmuştur (TUİK,2021).

Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden yaşlı bağımlılık oranı, 2016 yılında %12,3 iken bu oran 2021 yılında %14,3'e yükselmiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4, 2030 yılında %19,6, 2040 yılında %25,3, 2060 yılında %37,5 ve 2080 yılında %43,6 olacağı öngörülmektedir (TUİK,2021). Sadece bu değerlere bakıldığında Türkiye'nin hızla yaşlandığı ve yaşlanmaya devam edeceği söylenebilir. Bu bağlamda şimdiden geleceğe dönük çok ciddi sosyal politika önlemleri alınmalıdır.

Türkiye'de 2021 yılında toplam 25.329.833 haneden 6.112.760'ında 65 ve daha yukarı yaşta en az bir fert bulunduğu görülmüştür. Yani özetle yaklaşık her dört haneden birinde (%24,1) en az bir yaşlı fert yaşamaktadır.

Diğer önemli bir istatistiğe bakıldığında Türkiye'de 1 milyon 561 bin 398 yaşlının tek başına yaşadığı görülmüştür. En az bir yaşlı fert bulunan 6.112.760 hanelerin 1.561.398'inin tek başına yaşayan yaşlı fertler oluşturmaktadır. Bu tek başına yaşayan yaşlıların %74,9'unu yaşlı kadınlar, %25,1'ini ise yaşlı erkekler oluşturmaktadır. Bu veriler yaşın ilerlemesi ile birlikte yaşlı kadınların tek başına yaşama durumunun giderek arttığını gözler önüne sermektedir.

Tablo 2: Yaşlı nüfusun cinsiyete göre okuma yazma oranı, 2016, 2020

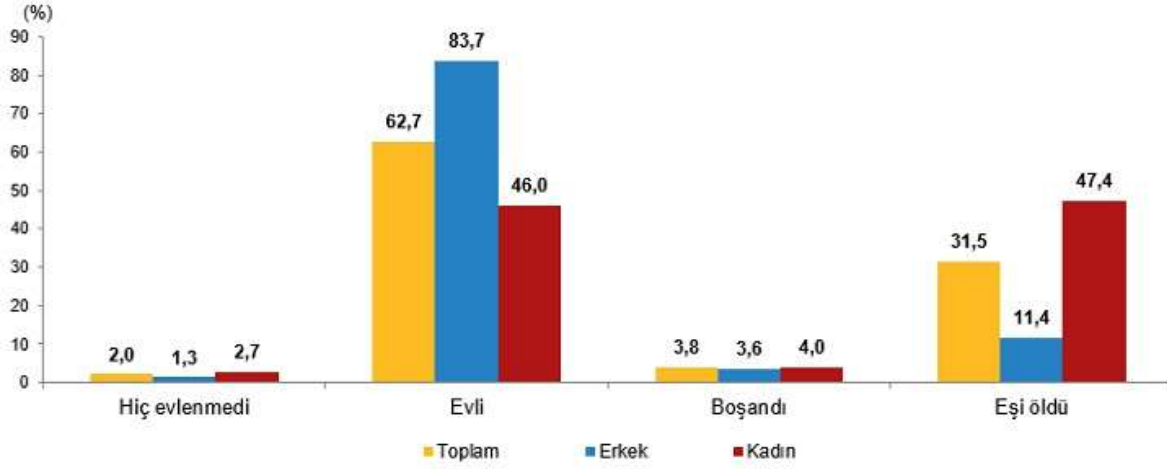

(TUİK,2021).

Yaşlı nüfus eğitim durumuna göre incelendiğinde, 2016 yılında yaşlı nüfusun %43,7'sinin ilköğretim, %5,6'sının ortaokul veya dengi okul/ilköğretim mezunu, %5,9'unun lise veya dengi okul mezunu, %5,8'inin yükseköğretim mezunu olduğu görülmüş; 2020 yılında ilköğretim mezunu olanların oranı %46,1'e, ortaokul veya dengi okul/ilköğretim mezunu olanların oranı %7,9'a, lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %8,0'e, yükseköğretim mezunu olanların oranı ise %7,4'e yükselmiştir (TUİK,2021).

Yaşlı nüfusun eğitim durumu cinsiyete göre incelendiğinde, cinsiyetler arasında önemli farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Bitirilen tüm eğitim düzeylerinde yaşlı erkek nüfus oranının yaşlı kadın nüfus oranından daha yüksek olduğu görülmüştür. Örneğin 2020 yılı içinde okuma yazma bilmeyen yaşlı kadınların oranı %24,2 iken yaşlı erkeklerin oranı %4,7 olmuştur. Bu veriler kadın ve erkek arasındaki yaşamsal farklılıkları çok net bir şekilde önümüze koymaktadır. Her ne kadar yıllar içinde kadınların eğitim durumu artsa da halen istenilen seviyede bir artış olduğunu söylemek zordur. Tüm resmi işlemlerin yapılmasında, bir yerden başka bir yere seyahat edilmesinde okuryazarlık büyük bir etkidir. Sadece bu farklılığın bile kadınların sosyal yaşamda erkeklere oranla daha az yer almalarına bir gerekçe olabildiği söylenebilir. Kadınların eğitim düzeyinin artırılması için milli eğitimin özel tedbirler alması, yaşlı kadınların okuryazar olması için halk eğitim merkezlerinin daha aktif kullanılması gereklidir.

Tablo 3: Medeni durum ve cinsiyete göre yaşlı nüfus oranı, 2021

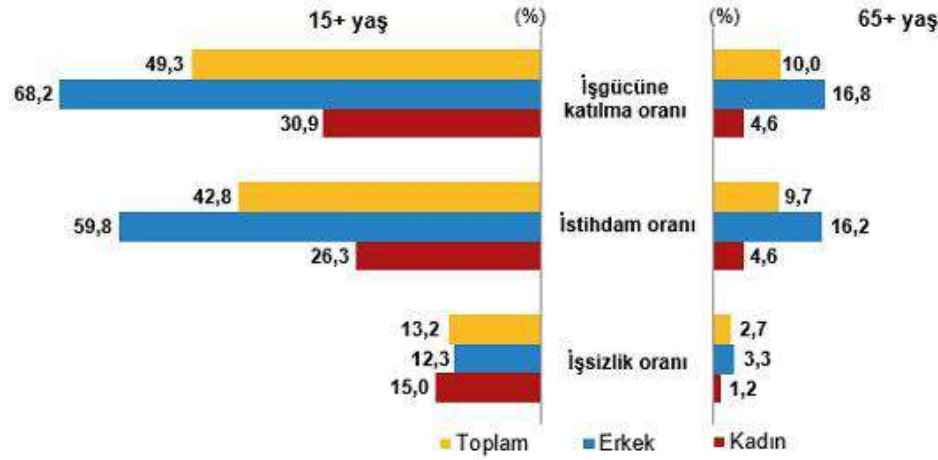
(TUİK,2021).

Yaşlı nüfusun yasal medeni durumlarına bakıldığında cinsiyetler arasında önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Yaşlı erkek nüfusun 2021 yılında %1,3'ünün hiç evlenmemiş, %83,7'sinin resmi nikahla evli, %3,6'sının boşanmış, %11,4'ünün eşi ölmüş olduğu görülürken yaşlı kadın nüfusun %2,7'sinin hiç evlenmemiş, %46,0'sının resmi nikahla evli, %4,0'ünün boşanmış, %47,4'ünün ise eşi ölmüş olduğu görülmüştür (TUİK,2021). Eşi ölen erkeklerin %11,4 kadınların ise %47,4 olması yaklaşık 4 katlık bir farka işaret etmektedir. Kadınların yaşlarının ilerlemesi ile bu oran daha da yukarılara çıkmaktadır. Kadınların yaşam süre ortalamalarının erkeklerden daha fazla olması eşin ölümünden sonra yalnız yaşama sürelerini daha da artırmaktadır. Bu nedenle özellikle yalnız yaşayan kadınlar erkeklere oranla yaklaşık 3 kat fazla olması kadın yaşlılara özel pek çok düzenlemenin yapılmasına net bir gerekçe oluşturmaktadır.

Türkiye'de yoksulluk oranı, 2016 yılında Türkiye geneli için %21,2 iken 2020 yılında %21,9 olmuş, bu oran, yaşlı nüfus için 2016 yılında %16,0 iken 2020 yılında %16,7'ye yükselmiştir. Yaşlı nüfusun yoksulluğu cinsiyete göre incelendiğinde, yaşlı erkeklerde yoksulluk oranı 2016 yılında %14,7 iken 2020 yılında %15,6'a ulaşmış, yaşlı kadınlarda yoksulluk oranı ise 2016 yılında %17,0 iken 2020 yılında %17,6 olmuştur (TUİK,2021).

Yaşlılığın yoksulluğun yaşanmasına temel bir etken olduğu görülmekle birlikte bu verilerde de kadın ve erkek yaşlılar arasındaki yoksulluk oranlarında %2'lik bir farklılık olduğu yaşlı kadınların yoksulluk riskinin erkeklere oranla daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 4: Yaş grubu ve cinsiyete göre işgücü durumu, 2020

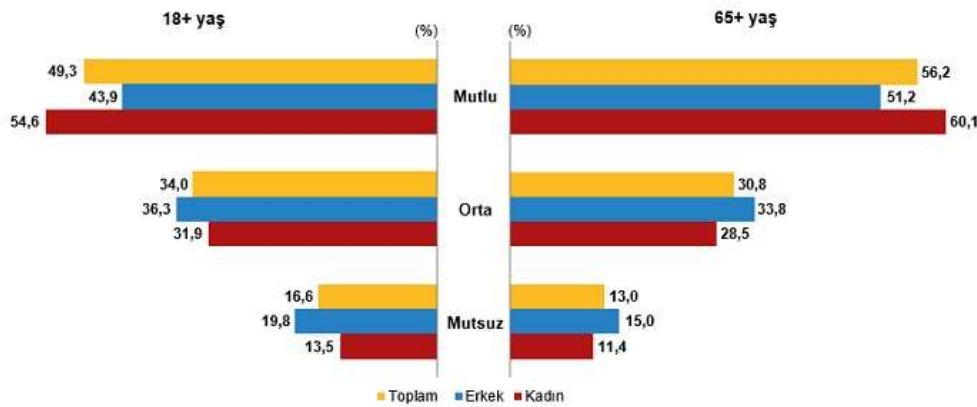

(TUİK,2021).

İşgücü istatistiklerine bakıldığında, işgücüne katılma oranının 2016 yılında 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus için %52,0 iken 2020 yılında %49,3 olduğu görülmektedir. Bu oran yaşlı nüfus için 2016 yılında %11,8 iken 2020 yılında %10,0 olmuştur. Konu bağlamında işgücüne katılma oranı cinsiyete göre incelendiğinde, bu oranın yaşlı erkek nüfusta 2020 yılında %16,8 iken yaşlı kadın nüfusta %4,6 olduğu görülmüştür. Yaşlı nüfustaki işsizlik oranını 2016 yılında %2,6 iken 2020 yılında ise %2,7 olduğu görülmüştür. İşgücü istatistiklerine göre, istihdam edilen yaşlı nüfusun sektörel dağılımı incelendiğinde, 2020 yılında yaşlı nüfusun %64,2'sinin tarım, %27,7'sinin hizmetler, %6,1'inin sanayi, %2,0'sinin ise inşaat sektöründe yer aldığı görülmüştür (TUİK,2021).

Verilere bakarak kadın yaşlıların işgücüne katılım oranının erkek yaşlılara oranla yaklaşık 4 kat düşük olduğu, işgücüne katılan yaşlı kadınların da büyük oranda tarım sektöründe sigortasız çalıştıkları söylenebilir. Bu verilerde de kadın yaşlıların ev içi emeklerinin görünmez olduğu, üretim faaliyetlerinde de ücretsiz işçi olarak yer aldıkları söylenebilir. Bu durumun mutlak şekilde düzeltilmesi yaşlı kadın istihdamının artırılarak kadın yaşlıların sosyal yaşamda çok daha fazla yer almalarının sağlanması gerekmektedir.

Tablo 5: Yaş grubu ve cinsiyete göre genel mutluluk düzeyi, 2021

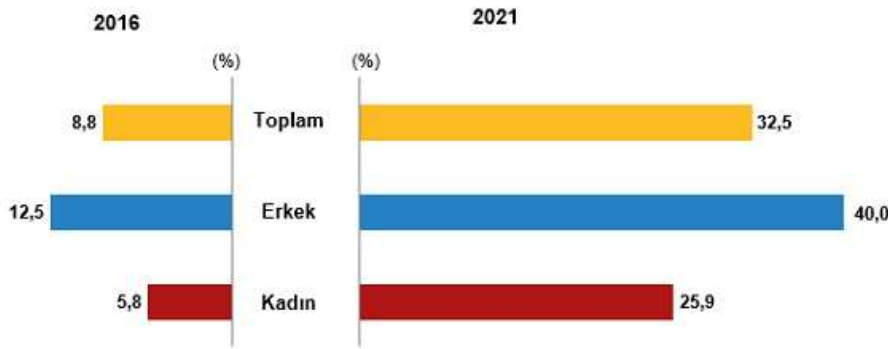

(TUİK,2021).

Yaşam memnuniyeti araştırması sonuçlarına göre, mutlu olduğunu beyan eden 18 ve daha yukarı yaştaki bireylerin oranı 2021 yılında %49,3 iken bu oran 65 ve daha yukarı yaştaki bireyler için %56,2 olmuştur. Yaşlı bireylerin genel mutluluk düzeyi cinsiyete göre incelendiğinde, 2021 yılında erkeklerin %51,2'sinin, kadınların ise %60,1'inin mutlu olduğunu beyan ettiği görülmüştür. Yaşam memnuniyeti araştırması sonuçlarına göre, yaşlı bireylerin 2016 yılında en önemli mutluluk kaynağı %64,2 ile aileleri, %18,0 ile çocukları, %6,9 ile eşleri, %6,4 ile torunları iken 2021 yılında %59,9 ile aileleri, %21,5 ile çocukları, %8,1 ile torunları ve %6,2 ile eşleri olmuştur (TUİK,2021).

Verilere bakıldığında yaşlı kadınların yaşlı erkeklere oranla daha mutlu oldukları görülmektedir. Bu mutluluğun en büyük kaynağı da aileleri olmaktadır. Aileleri ile yakın ilişki içinde olan yaşlıların diğer yalnız yaşayan ve aileyle iletişim kurmayan yaşlılara oranla daha mutlu oldukları söylenebilir. Bu bağlamda yaşlıların mutlak suretle aile ile iletişimlerinin devam etmesi oldukça önemlidir.

Tablo 6: Yaşlı bireyler internet kullanım oranı, 2016, 2021

(TUİK,2021).

Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına bakıldığında internet kullanan 65-74 yaş grubundaki bireylerin oranı 2016 yılında %8,8 iken bu oran 2021 yılında %32,5'e yükselmiştir. Bunda artan akıllı telefon kullanımının da etkili olduğu düşünülmektedir. İnternet kullanımının ilk akla gelenden farklı olarak çoğunlukla arama ve mesajlaşma gibi özellikler için kullanıldığı bilgiye erişim ve online işlem yapma amaçlı kullanımının düşük olduğu söylenebilir.

İnternet kullanan yaşlı bireyler cinsiyete göre incelendiğinde, erkeklerin kadınlardan daha fazla İnternet kullandığı görülmektedir. İnternet kullanan yaşlı erkeklerin oranı 2021 yılında %40,0 iken yaşlı kadınların oranı %25,9 olmuştur. Burada yine 2020 yılı içinde okuma yazma bilmeyen yaşlı kadınların oranının %24,2 yaşlı erkeklerin oranının ise %4,7 olmasının büyük etken olduğu söylenebilir.

4. SONUÇ

Türkiye'de kadın gözüyle yaşlılık ve sosyal yaşam konusu çok gündemde yer almayan göz ardı edilen bir konudur. Bu çalışmada da görüleceği üzere kadınlar yaşlılık sürecinde de geçmişten gelen eşitsizliklerden kaynaklanan pek çok zorlukla mücadele etmektedir.

65 yaş ve üzeri kadın yaşlıların erkek yaşlılara oranla ciddi düzeyde pek çok dezavantaja sahip oldukları görülmektedir. Ortalama yaşam süresinin erkeklere göre uzun olması bir avantaj gibi

görülse de eş kaybı sonrası yalnız yaşama, yoksulluk, eğitim durumu, işgücüne katılım, bilişim imkanlarına erişim... konularında yaşanan dezavantajlar kadın yaşlıları olumsuz anlamda ciddi şekilde etkilemektedir.

Geçmişten gelen eşitsiz yapının kadın üzerindeki etkileri yaşlılık sürecinde daha yoğun bir şekilde hissedilmekte ve bu dezavantajlı durum yaşlı kadınların sosyal yaşamlarını ve sosyal yaşama katılımlarını doğrudan etkilemektedir.

Çalışmanın içerisinde her bir ana başlık altında önerilen sosyal politika tedbirlerinin alınması ile gelecek yıllarda yaşanacak dezavantajlı durumların ortadan kaldırılması ve cinsiyetler arasında net bir dengenin kurulması gereklidir. Yaşlılık tek başına ciddi bir dezavantaj yaratırken kadın olmanın bu dezavantajı daha da derinleştirmesinin önüne geçilmelidir.

Herkesin kaçınılmaz bir şekilde yaşlandığı bu yaşam biçiminde sürecin başından farkında olarak yaşlılık sürecine erken yaşta yatırım yapılmalıdır. Bu yatırımdan kasıt aslında tam olarak yaşlı dostu bir dünya inşasıdır. Yaşlının hiçbir ayırım gözetilmeksizin sosyal olarak kendini diğer bireylerden farklı görmediği ortamların yaratılması aslında temelde çoğu sorunun önüne geçecek kadın yaşlıların yaşadığı bu derin sorunları da ortadan kaldıracaktır.

5. KAYNAKLAR

- Altındağ, Ö. (2020). *Yaşlılığa Güneydoğu Penceresinden Bakış*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Durgun,B. ve Tümerdem, Y. (1999). Kentleşme ve yaşlılara sunulan hizmetler. *Türk Geriatri Dergisi*, 2, 115-120.
- Giddens, A. (1989). *Sociology*. London: Polity Press.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2010). *Yaşlı Refahı - Yaşlılar için Sosyal Hizmet*. Ankara: Kilit.
- TUİK Haber Bülteni (2022). *İstatistiklerle Yaşlılar*, 2021. 18 Mart 2022, 45636 sayılı bülten. 11 Mayıs 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2021-45636> adresinden alınmıştır.

GELENEKSEL TÜRK EBRU SANATI VE ÖZNEL OLUŞ KAVRAMI
TRADITIONAL TURKISH EBRU ART AND THE CONCEPT OF BEING SUBJECT

Tahsin BOZDAĞ

Öğretim Görevlisi, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları, ORCID: 0000-0001-7412-9323

Özet

Öznel oluş kavramı, üzerine yapılan bilimsel çalışmalar son dönemlerde oldukça artmakta ve öznel oluş kavramı etkin bir araştırma alanıdır. Metodolojik ve teorik ilerlemeler, bu ilişkilerin altında yatan süreçle birlikte Öznel oluş kavramı bulgularının yordama belirliliğinin tahmin edicileri ve bulguların oldukça net anlaşılmasına izin veren boylamsal ve deneysel tasarımların artan kullanımı ile bu zaman döneminde dikkate değer olmuştur. Bu bilimsel olgulara ek olarak, bulgular Öznel oluş kavramı ile birçok ilişkinin insanların kültürüne, değerlerine ve içinde yaşadıkları bağlama bağlı olduğunu ortaya koyduğundan, bu süreçlerle ilgili varsayımlar daha dikkate değer bir başlık açtı. Bu başlıklar arasında Geleneksel Türk sanatları plastik dil bağlamında bireydeki Öznel oluşlar merkezinde bir çalışma alanı sunmaktadır. Geleneksel Türk sanatlarının bir alt disiplini olan Türk ebru sanatı ise bireyin öznel oluşlarının yansımalarını, kişilik temelli tahmin edicileri ve süreçteki bireysel farklılıkların süreç odaklı sanatsal gelişimi dahil olmak üzere birçok ana araştırma alanına genel bir bakış sunmaktadır. Bu bağlamda çalışmada geleneksel Türk ebru sanatının öznel oluş kavramı sürecinde yansımaları çalışmanın özünü teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel, ebru, kültür, sanat.

Abstract

Scientific studies on the concept of subjective being have been increasing in recent years and the concept of being subjective is an active research area. Methodological and theoretical advances have been notable during this time period, with the process underlying these relationships as well as predictors of the predictive certainty of the concept of subjectivity findings, and the increasing use of longitudinal and experimental designs that allow a fairly clear understanding of the findings. In addition to these scientific facts, as the findings reveal that many relationships with the concept of subjectivity depend on people's culture, values, and the context in which they live, assumptions about these processes have opened up a more noteworthy topic. Among these titles, Traditional Turkish Arts offers a study area in the center of Subjective becomings in the individual in the context of plastic language. Turkish marbling art, which is a sub-discipline of traditional Turkish arts, provides an overview of many main research areas, including the reflections of the individual's subjective nature, personality-based estimators, and the process-oriented artistic development of individual differences in the process. In this context, the reflections of the traditional Turkish marbling art in the process of being subjective constitute the essence of the study.

Keywords: Traditional, marbling, culture, art.

1. GİRİŞ

1.1. Öznel İyi Oluş Kavramı

Kavram olarak Öznel iyi oluş, bireyin yaşamsal süreç içerisinde kendini konumlandığı parametrelerin değerlendirmesini yansıtır (Diener:1999). Bu değerlendirmeyle ilgili çok kapsayıcı bilimsel araştırmalar, psikoloji, ekonomi, sosyoloji, felsefe, gerontoloji, kinesiyoloji, sağlık ve güzel sanatlar dahil olmak üzere çeşitli alanlardan gelen araştırmalarla disiplinler arasıdır. Bu disiplinlerin artması, alan genişledikçe, ortaya çıkan çeşitli ampirik ve teorik gelişmeler günümüzde sanatın kapsayıcı özelliğinin yansımaları olmanın idealarını ortaya koymaktadır (Suh:1998). Sanat disiplinlerindeki idealar içerisindeki birey kendini konumlandırma öz itibarıyla merkezde yere almaktadır. Geleneksel Türk sanatlarında ise

birey temelli öz arayışı yerini zamanla “Öznel esenlik” olgusu insanı süregelen yaşayışından ebediliğin sentezine götüren mümkün gibi görüneni gerçek kılmak iradesi sunar.

Sanat ne sadece idrakler, heyecanlar veya şekil olarak ifade edilmesi ötesinde bir ruh taşımasıdır. Bu ruh noktasında Öznel iyi oluş kavramı sanattaki hazzın tamamlayıcı niteliklerinden biri olarak karışımıza çıkmaktadır. Öznel iyi oluş kavramının temelinde bir kişinin hayatının iyi gittiğine ne ölçüde inandığını veya hissettiğini ifade etmesi saklıdır. Bireyin tüm yaşamını kapsana bu süreç içerisinde sanata olan bakışı ve sanat eserine ithafında kişinin kendi bakış açısından değerlendirilmesi gizli ile ilgilendirir. Sanatta ve özellikle gelenekli sanatlarda bu konu bazen literatürde kafa karışıklığına neden olabilir, çünkü öznel iyi oluşu daha geniş iyi olma biçimleriyle eşitlemek en istenen ve doğası gereği öznel olmayan birçok iyi oluş sanatın özünde vardır (Hurka, 2014).

1.2. Öznel İyi Oluşun Alanı

Öznel iyi oluşun alanı, bireyin süregelen hayatının öznel değerlendirmesi ve bu değerlendirmelerdeki farklılıklar bütünü olarak alan belirlenir. Bu alan belirlenirken birçok olgu hayatın çeşitli özelliklerini göz önünde bulundurmalarını ve o yaşamın kalitesi hakkında açık bir yargıda bulunmalarını istemek (en açık şekilde yansıtılan bir yaklaşım) gibi görünebilir. Bu yaklaşımların ötesinde duysal deneyimleri ise bu alanın en önemli basamağını oluşturmaktadır. Duysal deneyimler veya duygular değerlendirici bir bileşen içerdiğinden, bazıları insanların duysal deneyimlerinin bir bütün olarak hayatı genel olarak değerlendirmelerine dair kanıt sağlayabileceğini iddia etmişler (Kahneman, 1999). Bu noktada bireyin öznel olarak, yaşamları birçok arzu edilen özelliği içeren insanlar, bu arzu edilen özelliklerle anbean karşılaştıklarında olumlu duygular yaşama eğiliminde olabilirler. Bu nedenle, insanların “mutlu”, “üzgün”, “kırgın” veya “neşeli” gibi çeşitli olumlu ve olumsuz duyguları ne sıklıkta veya yoğun bir şekilde deneyimlediklerini değerlendirerek değerlendirmek mümkündür (Wirtz , 2003). Gelenekli sanatta bu değerlendirme alanı içerisindeki kavramsallaştırılma önemli bir noktada ayırım içerisindedir. Gelenekli sanatlarda bireyin yaşam doyumu gibi daha bilişsel, yargı odaklı değerlendirmeler ile bir kişinin tipik duysal deneyimi sorulduğunda elde edilen daha duysal değerlendirmeler arasındaki karşıtlığa odaklanır. Bu odaklanma gelenekli sanatta eserde var olmanın öznel iyi oluş mahiyetindeki kavrayışta ve bu kavrayıştaki mahiyeti idrakinde keşfinde saklıdır.

2. Geleneksel Türk Ebru Sanatı Tanımı

Ebru sanatı kâğıt süsleme sanatlarının en önemlilerinden biridir. Bulutumsu, buluta benzeyen anlamına gelen ebru, Farsça “ebrî” kelimesinden gelmektedir (Özçimi:2009). Ebru yoğunlaştırılmış suyun üzerine, suda erimeyen sığır ödü eklenerek ayarlanmış boyaların, at kılı ve gül dalından oluşan fırçalar yardımıyla suyun yüzeyine serpilerek yüzeyde oluşan motiflerin kâğıda alınarak oluşturduğu, bir kâğıt süsleme sanatıdır (Glassie:1993). Kıvamı arttırılmış sıvının üzerinde dikkatlice boyalar yardımıyla renkli bir desen oluşturur, akabinde kâğıt oluşturulmuş bu desenin üzerine bırakılır kaldırıldığı zaman ustalıklı rastlantının ve gizemin birlikteliğinden doğan parlak bir desen meydana gelir. Ebru kendine has disiplinleri içinde barındıran bir sanattır. Ebru yapmak kimya ve fizik bilimleri teknikleriyle ifade edilebilen ayrıca fiziksel bazı değişkenlerin etkisindedir. Şöyle ki, ebru yapılacak odanın ısı ve nemi önem arz etmektedir.

Bütün mevsimlerde bu sanat yapılabilir fakat en iyi sonucu alabilmek gerekli koşulların oluşturulması gerekmektedir (Babaoğlu:2007).

2.1. Geleneksel Türk Ebru Sanatı Tarihi

Kâğıt süsleme sanatlarının en önemlilerinden olan ebruculuğun hangi tarihte başladığına dair kesin bir bilgi ve belge bulunmamaktadır. Ancak çok eski tarihli kitap ciltlerinde yan kâğıdı (kapak ile kâğıdı birbirine bağlayan kâğıt) olarak ebrunun kullanıldığı görülmektedir. Yine eski bir murakka'nın (albüm) içindeki yazı kıtalarının etrafında pervazlara yapıştırılmış ebrû kâğıtlarına da rastlanmaktadır. Bütün bunların bilinmesine rağmen bu bilgiler ebrunun tarihçesine dair bir belge niteliği taşımamaktadır. Çünkü bu eski yazma eserler zamanla tamir görüp yenilenmişlerdir. Bu ebrû kâğıtlarının da bu esnada değiştirilmiş olma ihtimali bulunmaktadır (Derman :1977).

Geleneksel Türk ebru sanatı Özbekler tekkesi şeyhi İbrahim Edhem efendiye gelinceye kadar bağımsızlığını kazanamadığı gibi pek yaygınlaşamadığı da söylenebilir. Üstelik Ethem efendinin babası Şeyh Sadık Efendi ebruyu İstanbul'da değil, Buhara'da öğrenmiştir. Denilebilir ki, Türkistan menşeli bir teknik ve sanat olan ebru, Anadolu'da XIV. veya XV. yüzyılda başlayan macerasının bir benzerini XIX. Yüzyıl sonlarında yeniden, fakat farklı bir yol takip ederek yeniden yaşar (Ayvazoğlu:2010).

Ebrû sanatının ortaya çıkışına dair farklı rivayetler bulunmaktadır. Fuat Başar ve Yavuz Tiryaki Türk Ebru Sanatı adlı eserlerinde, ebrunun tarihçesini anlatırlarken İran kaynaklarının, bu sanatın Hindistan'da doğduğunu ve İran üzerinden Osmanlılara kadar geldiğini ileri sürdüklerini belirtmektedirler. Kimileri ise ebru sanatının Türkistan'da icra edildiğini ve göçler vasıtasıyla Osmanlılara kadar indiğini, bazı araştırmacıların ise, bu sanatı Uygur Türklerine kadar götürmek istediklerini ifade etmektedirler (Başar: 2006)

2.2. Geleneksel Türk Ebru Sanatkarları

Şebek Mehmet Efendi sanatkarın ne zaman doğduğu ve vefat ettiği belli değildir. Yaklaşık olarak 1600'lü yılların başında vefat ettiği tahmin edilmektedir. Şimdiye dek tespit edilebilen en eski ebrucudur. Tertib-i Risale-i Ebrî isimli yazma eserde Şebek lakabı ile kendisinden Rahimehullah olarak bahsedildiği belirtilmektedir.

Hatip Mehmet Efendi için Müstakimzade Süleyman Sadettin Efendi Tuhfe-i Hattatin'de, hatip ebrusunun ilk defa hatip Mehmet Efendi tarafından yapıldığını yazdığı belirtilmektedir. Doğum tarihi bilinmemektedir. İstanbullu olup, Ayasofya Camii'nin hatibi olması sebebiyle hatip olarak bilinmektedir (Derman:1977).

Şeyh Sadık Efendinin hayatına dair fazla bilgi mevcut değildir. Buhara'nın Vabakne şehrinde doğmuş, ebruyu Buhara'da olduğu yıllarda öğrenip iki oğluna öğrettiği bilinmektedir. Üsküdar Sultan Tepesinde bulunan Özbekler Tekkesi şeyhliğinde bulunmuştur. Dergâhta bulunan kabir kitabesinden vefat tarihini öğrenebilmekteyiz (Derman :1977).

Hezarfen İbrahim Ethem Efendi Özbekler Tekkesinde doğmuştur. Ebruyu babası Sadık Efendiden öğrenmiştir. Sahip olduğu meziyetler sebebiyle kendisine Hezarfen (bin sanat sahibi) denilmiştir (Tanman:2007).

2.3. Geleneksel Türk Ebru Çeşitleri

2.3.1. Battal Ebru; Gelenekli ebrunun plastik dil bağlamındaki yansımasıdır. Temel prensibi kolay gibi görünen fakat yapılması en zor olan ebru çeşididir. Battal ebru diğer bütün formların oluşmasındaki çıkış prensibini temsil etmektedir. Zemin battal başlığı altında yer alan battal çeşitleri şunlardır; Tarz-ı Kadim, Mustafa Düzgünman Battalı, Ethem Efendi Battalı, Nefli Battal, Somaki Battal ve Serpmeli Battal çeşitlerinden oluşmaktadır (Arıtan:1999).

2.3.2. Gelgit Ebrusu; İki boyutlu düzlemde yardımcı aletlerin yardımıyla sağdan sola aşağıdan yukarıya doğru yapılan hareketler ile oluşturulan doğrultular bütünüdür (Derman:1977).

2.3.3. Şal Ebrusu; Battal ve Gel git ebrusunun üzerine yardımcı aletlerin doğaçlama formlarının tekrarı niteliğindeki anımsamaların oluşumudur. Bu hareketler iki boyutlu düzlemde kıvrılmalar formunda da olabilir (Arıtan:1999).

2.3.4. Taraklı ebru; Battaldan sonra gel git ebrunun üzerine tarak olarak bilinen yardımcı araçla desenin aksi yönünde hareket ettirilerek yapılır. Gel git ebrusu yapılmadan da taraklı ebru yapılabilir. Geniş taraklı ve ince taraklı ebru olmak üzere iki çeşidi vardır. Bülbül Yuvası; Küçük taneli battal ebru yapıldıktan sonra dıştan başlayıp içe doğru daireler çizilerek yapılır. Kumlu Ebru; Bu ebru çeşidin de fırça kullanılmaz. Teknenin ortasına lahor çividi damlatılmaya başlanır tekne dolana kadar damlatma işlemi devam eder, boyalar birbirini sıkıştırarak çatlar ve kum zerrecikleri tarzında bir desenin ortaya çıkmasıyla oluşur (Ovalıoğlu:2007).

2.3.5. Kılçıklı Ebru; Kumlu ebrunun yapımında oluşan noktaların daha hacimli büyüterek “V” şeklini almasıyla elde edilen ebru çeşididir.

2.3.6. Çift Baskı Ebru; Ebru yapılan kâğıt kurutulur, daha sonra tekrar ebru kağıda alınarak çift baskı ebru elde edilmiş olur. Akkase Ebru ve Yazılı Ebru; Çoğunlukla hafif ebru üzerine birden fazla baskı yaparak desen veya yazı elde edilen ebru çeşididir. Yapıştırma işlemi için genellikle Arap zımkı kullanılır. Hatip Ebru; Adını Hatip Mehmet Efendi’den alan bu ebru çeşidini eski ustalar genellikle açık renkli battal ebru zemin üzerine yapmayı tercih etmişlerdir (Ovalıoğlu:2007).

2.3.7. Çiçekli Ebru; zemin olarak istenilen ebru zemini kullanılabilir. Burada dikkat edilecek nokta zemin oluşturulurken açık renkli tonların kullanılmasıdır. Sonrasında bizler yardımıyla boyalar zeminin üzerine damlatılır ve hangi çiçek yapılacaksa o form oluşturulur. Çiçekli ebru çeşitleri vardır. Papatya, lale, Menekşe, Karanfil, Gül, Sümbül bu çeşitler arasındadır (Derman:1977).

3. Geleneksel Türk Ebru Sanatında Özneleşme

Plastik sanatların barındırdığı disiplinlerde öznel oluş sorunsalı oldukça kapsamlı bir alan teşkil etmektedir. Öznel oluş bireyde gözlemlenebilir bir sorunsaldan içsel bir duyuşsal muhayyile şartlarını oluşturmaktadır (Clare, 2002). Duyusal muhayyileler arığında ise gelenekli sanatlar öznel oluşun şuuraltı ve gayrişuurî oluşumlarının büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Gelenekli sanatlarda sanatkarın uzun bir süre boyunca duyuşsal deneyimleri değerlendirmeleri istendiğinde, bu deneyimlerdeki surette tatbiki öznel oluştaki bireyin ruh sahasını belirler. Sanatkardaki ruh sahasındaki bu yargıları sorgulamadan yapabilmeleri, öznel oluş kalitelerini değerlendirmek için kullanılacak tüm ilgili bilgileri teslimiyetle sanat vasıtası ile yaptığını göstermektedir. Geleneksel Türk ebru sanatkarının öz saklanan estetik bir yargının diyalektikleri sanatkarın öznel oluş sürecinde mümkündür, ancak bu aynı zamanda öznel oluş varsayım salını sorgulamasına giden değerler bütününe sorgulamasına yol açabilir. Öznel oluş varlığını sorgulayan sanatkar iki boyutlu düzlemde kararları verirken ilgili epizodik anıları hatırlamamaları, bunun yerine yargılarının temeli olarak bu düşüncelere plastik değerler olarak sanatsal dürtüler çerçevesinde güvenmeleridir. Teknedeki sorgulamalar karar anında ruh halini etkiliyorsa, bunun öznel oluşa yaklaşma olgularındaki bir sanatsal eylemden başka nasıl açıklandığı tartışmaya açıktır. Ebru sanatkarı, öznel oluş kavramına yanıt verildiğinde iyi bir ruh halinde olursa, yanıtlayıcı, karamsar bir ruh halindeyken vereceği değerlere kıyasla alışılmadık derecede yüksek düzeyde yaşam doyumu bildirebilir. Ebru sanatkarının doyumu

yargılarının yargı anında beden ve ruh halinin teknedeki yansımaları noktasında öznel oluş yolculuğunun en belirleyici koşullarının oluşum evreleridir.

4. Sonuç

Geleneksel Türk ebru sanatında; olası olmayanı sanat yoluyla görünür kılmak, insan ruhunun derinliklerinde yer tutan belli belirsiz hissedişleri sanatçı duyarlılığıyla anlaşılır bir ebru imgesine dönüştürmek, duyuların ve imgelemlerin varlık- yokluk savaşımında karmaşık olanı kendiliğinden olanla sentezleyip derinleştirmek, ebru sanatının estetik olanı arayış serüveni içinde yer alır. Ebru sanatında iki boyutlu düzlem üzerindeki renkler; sanatsal derinliğin ayırımında olmayan gözlerdeki düzensiz algısı, zihnin bu düzensizlik algısı karmaşasında, yokluk olarak ifade ettiği bir doğrudur. Ebru sanatı bu algıların aksine sanatsal bir yaratı sürecidir. Geleneksel Türk ebru sanatının bir usta nezdinde icrasına vakıf olanlar, bu yokluk sürecindeki gözlerde ebru sanatını eşsiz bir düzen olarak algılamaktalar. Ebru sanatındaki bu düzen, sanatkârın kendi birliğini bulmasına, bu birliği kavramasına hizmet eden en önemli olgudur. Şüphesiz sanatkârın görünendeki düzensizliği değil, ruh âlemindeki çokluğu ve dağınıklığı tatmin ve huzur verici birliğin icrası şuuruna varması gayretinden başka bir şey değildir. Bu gayret sanatkarın öznel oluş sürecinde özel ve öznel eylemlerinin gelenekli sanatlarda hissedişlerin akli olarak idrakinin bazı hususlarda açıklamada yetersiz kalacağı sonucuna götürür.

5. KAYNAKLAR

- Arıtan, A. S. (1999). Türk Ebru San'atı ve Bugünkü Durumu. *S.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 8-9.
- Ayvazoğlu, B. (2010). *Ebru'nun İkinci Hayatı Türk Ebrusu'nda Düzgünman Ekolü*, Çev. M. Sadrettin Özçimi, İstanbul.
- Babaoğlu, A. (2007). *Ebru İstanbul*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel Yayınları, İstanbul.
- Başar, T, Fuat Y. (2006). *Türk Ebru Sanatı*. Gözen Yayınevi, İstanbul.
- Derman, M. U. (1977). *Türk Sanatında Ebru*. Ak Yayınları, İstanbul.
- Derman, M.U. (1999). *Gecikmiş Bir Vaad, Prof. Dr. M. Nihat Çetin'e Armağan*. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Derman, M. U. (1999). *Osmanlıların Renk Cümbüşü Ebruculuk*. Osmanlı 11 Kültür ve Sanat Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Diener, E., & Lucas, R. (1999). *Personality and subjective well-being*. In: *Kahneman*. New York: Russell Sage Foundation. 213–229.
- Glassie, H. (1993). *Günümüzde Geleneksel Türk Sanatı*. (Çev. Yasemin A. Süha Oğuzertem), İstanbul.
- Hurka, T. (2014). *Objective goods*. In: *Adler, M. D., & Fleurbaey, M. (Eds.)*. The Oxford Handbook of Well-Being and Public Policy, Oxford, UK: Oxford University Press, 379–402.
- Kahneman, D. (1999). *Objective happiness*. In: *Kahneman, D., Diener, E., & Schwarz, N. (Eds.)*, *Well-being: The foundations of hedonic psychology*. New York: Russell Sage Foundation, 25-26.
- Ovalıoğlu, İ. (2007). *Arşivin Rengi Osmanlı Belgelerinde Ebru ve Etiket*. İş Bankası Yayınları, İstanbul.

- Özçimi, M. S. (2009). *Levni'den Ebru'ya*. T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Valiliği, Konya.
- Özçimi, M. S. (2010). *Ebrû, İstanbul*. Biksad Yayınları, İstanbul.
- Suh, E., Diener, E., Oishi, S., & Triandis, H. C. (1998). The shifting basis of life satisfaction judgments across cultures: *Emotions versus norms*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 482.
- Tanman, M. B. (2007). Özbekler Tekkesi. *TDV İslam Ansiklopedi*, C. 34, İstanbul.
- Wolfe, J. R. (1991). *Marbled Paper Its History, Techniques, and Patterns*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Wirtz, D., Kruger, J., Scollon, C. N., & Diener, E. (2003). *What to do on spring break? The role of predicted, on-line, and remembered experience in future choice*. *Psychological Science*, 14, 520–524.

ANADOLU TÜRK DÜZ DOKUMA YAYGILARINDA KULLANILAN KADIN
YANIŞLARI
WOMEN'S BLOOM USED IN ANATOLIAN TURKISH PLAIN WEAVING

Tahsin BOZDAĞ

Öğretim Görevlisi, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Geleneksel
Türk Sanatları, ORCID: 0000-0001-7412-9323

Özet

Geleneksel düz dokuma yaygılarımız, günümüzde önemini ve sanatsal değerinin anlamlandırılması noktasında hak ettiği değeri görememektedir. Geleneksel düz dokuma yaygılarımız dokunduğu yörenin sanatını, kültürünü ve geleneğini içinde barındırır. Düz dokuma yaygılarında kullanılan yanışlar ise sadece bir motif olarak değil bir sanat argümanı olarak bilinçli bir şekilde dokumada yer alır. Dokuma eserlerine sanatsal bir açıdan bakınca bize Türk toplumunun geçmişten gelen, günümüzde de farkında olmadan sürdürdüğümüz yaşam ve sanat kültürünü gösterir. Geleneksel düz dokuma yaygılar da kullanılan yanışların büyük bir bölümünü kadın ve kadımla özdeşleşen yanışlar oluşturmaktadır. Anadolu'da kısmen Yaşatılan düz dokuma geleneği ve bu dokumalarda kullanılan kadın ve kadına özgü yanışları tespit etmek ve bu yanışların anlamlarını, yeni nesillere bozulmadan aktarabilmek çalışmamızın temel amacını teşkil etmektedir.

Bu çalışma Anadolu Türk düz dokuma yaygılarında kullanılan kadın yanışları ve bu yanışların anlam içeriklerinin gelecek kuşaklara aktarılması noktasında önem arz etmektedir. Araştırmamızın Anadolu-Türk Dokuma Sanatı alanında bugüne kadar yapılan çalışmalara bir katkı sağlayacağını düşünüyoruz. Bu konunun ileride yeni yapılacak çalışmalarla daha da zenginleyeceğini, düz dokuma yaygılarının yok olmadan Türk kültürü ve sanatı içindeki hak ettiği yeri alacağını ümit ediyoruz.

Anahtar Kelime: Gelenek, Sanat, Türk, Yanış

Abstract

Our traditional flat woven mats do not see the value they deserve in terms of making sense of their importance and artistic value today. Our traditional flat woven mats contain the art, culture and tradition of the region they are woven. On the other hand, the flames used in flat weaving mats are consciously included in weaving not only as a motif but also as an art argument. When we look at weaving works from an artistic point of view, it shows us the life and art culture of Turkish society from the past and which we continue without realizing it today. A large part of the burnings used in traditional flat woven mats are women and the burnings that are identified with women. The main purpose of our study is to determine the flat weaving tradition that is partially kept alive in Anatolia, and the women and women-specific reflections used in these weavings, and to transfer the meanings of these illusions to new generations without deterioration.

This study is important in terms of transferring the meanings of women's dances used in Anatolian Turkish flat weaving mats and the meanings of these dances to future generations. We think that our research will contribute to the studies carried out so far in the field of Anatolian-Turkish Weaving Art. We hope that this subject will be enriched with new studies in the future, and that flat weaving mats will take their deserved place in Turkish culture and art before they disappear.

Keywords: Tradition, Art, Turkish, Burning

1. Giriş

Türk kültürünün önemli temel taşlarından birini oluşturan turan dokuma sanatı, bir yandan Türk sanatının var oluşundaki süreci ortaya koyarken, diğer taraftan kendinden sonraki kuşaklara ilham kaynağı olmuştur. Özellikle dokuma ürünlerinde karşılaştığımız yanışların sembolik ve ikonografik anlamları, geçmişin sanat anlayışını ortaya koymakta ve günümüz sanatçılara da yol göstermektedir. İşte bu yüzden ki, bu kadar zengin yanış, kompozisyon, renk ve teknik

zenginliklere sahip olan Türk dokumacılığı, başta mimari olmak üzere birçok sanat dalını da estetik yönden etkilemeyi bilmiştir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Türk Sanatının köklü bir geçmişe sahip olan alanlarından biri hiç şüphesiz ki Anadolu Türk düz dokuma yaygıları ve kullanılan yanırlardır. Özellikle Türklerin ana yurdu olarak kabul edilen Orta Asya ve civarı ile Anadolu'nun kuzeydoğu ve doğu bölgeleri, dokumacılık sanatının en yaygın olduğu yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedendir ki Türkler, Orta Asya'dan Anadolu ve çevresine kadar dünya sanatına birçok dokumayı armağan etmiştir. Bu dokumaları incelediğimizde kullanılan çok zengin bir yanış ve bu yanırların birbiriyle oluşturduğu eşsiz kompozisyonlar düz dokuma sanatındaki plastik yorumlama gücünün birer temsilcisidir.

Bu bağlamda amaç, Anadolu Türk düz dokuma yaygılarında kullanılan kadın ve kadına özgü yanırların doğru anlamlandırılması, değerlendirilmesi, geçmişle bağlantılarının kurulması ve devamlılığının sağlanması açısından önem arz etmektedir.

2. ANADOLU TÜRK DÜZ DOKUMA YAYGILARININ KISA TARİHİ GELİŞİMİ

Türklerin hayat sürdüğü Orta Asya'da halı, keçe ve düz dokuma yaygılar (kilim, cicim, zili, sumak) yaygın bir örtü malzemesiydi. İl örnekler incelendiğinde yüksek ihtimalle, önce bunların en ilkeli olan keçe keşfedilmiş, ilerleyen süreçlerde zor bir tekniği gerektiren düz dokuma yaygılar ve en son da halı gelişmiş olmalıdır (Deniz, 2002)16.

Dokuma, toplumların var oluş süreçlerinin, gelişimlerinin, ruh zenginlikleri ve estetik normlarının, dini ve kültürel inançlarının değerlendirilebildiği, teknolojik ve arkeolojik bir araçtır. İnsanlığın her döneminde yaşamla iç içe gelişen dokuma eylemi, tarihsel sürecini aşarak günümüze gelmiştir. Estetik bir bütün olan dokuma, form, renk ve malzemelerin birleştiği bir kompozisyondur. En önemli malzeme ise dokumayı oluşturan liflerdir. Bitkisel ve hayvansal liflerin birbirine bükülerek iplik yapılması, istenilen uzunlukta dokumalar yapma imkânı vermesi bakımından çok önemli bir buluş olmuştur. Yapılan arkeolojik kazılarda, çözümlenmiş iplerini germekte kullanılan, ortası delik taşlar bulunmuştur. Bu sistem, günümüzde bile ilkel yaşayan bazı kabilelerde uygulanmaktadır (Ergüder, 2007).

Düz dokumaların tarihçesi, dokumacılığın keşfi ile bağlantılıdır. Dokumacılıkta yün kullanımı ise hayvanın insan kullanımına elverişli hale gelecek duruma hazırlanmasına bağlıdır. Türk dokuma yaygılarının tarihçesini, Türklerin koyunun yetiştirildiği ve yünün üretildiği Orta Asya'da dokumanın tarihçesine bakmak en doğru yaklaşım olacaktır. Son buzul döneminden sonra yeniden hayatın başladığı Orta Asya'da, insanların hayvanları kendi yaşamında kullanmaya başlaması ve ehliştirmesiyle birlikte dokumacılık da bu süreçte gelişim göstermiştir. İlerleyen zaman dilimlerinde birçok farklı tabiat olayları (tufanlar, kuraklık v.s.) neticesinde meydana gelen göçlerle beraber diğer dönemlere yayılmıştır (Parlak, 2002).

3. DÜZ DOKUMALARIN TANIMI ve TEKNİKLERİ

3.1.Kilim

“**Kilim**” kelimesinin, Farsçadan geldiği söylenirse de aslında Türkçe bir kelimedir (Parlak, 2002). Atkıların çözgüleri tamamen kapatılarak, bütün yüzeyi (dizayn) meydana getiren, her motifin ayrı renkte, bir atkı ile kendi içinde dokunduğu, atkılarının çözgüleri bir alt-bir üst yaparak geçirilen dokuma tekniğine kilim denir (Deniz, 2000).

2. Cicim

Cicim, bezayağı dokumalar üzerine, renkli iplerle yapılan ya da farklı tekniklerle dar ve uzun dokunup kesilen parçaların yan yana eklenmesiyle oluşturulan sergi, örtü, perde vb. amaçlar

için kullanılan, havsız bir dokuma çeşididir. Cicim, halı ve diğer düz dokuma yaygılar gibi Türklerin eskiden beri bildikleri bir dokuma türüdür (Görgünay, 1978).

3. Zili

Zili tekniği cicim dokumalarına benzemekle birlikte ikisi birbirinden tamamen farklı dokuma türleridir: Her ikisinde de atkı ve çöz güden başka renkli desen iplikleri dokumanın ön yüzünde, yatay yönde, kabarık atlamalar yapsa da dokuma tekniği bakımından birbirlerinden ayrılırlar: Cicim tekniğinde desen iplikleri desenlerin sınırlarını meydana getirmek için yukarı doğru sarılarak devam ederken zililerde yan atlamalarla motiflerin içi doldurulur (Acar, 1987).

4. Sumak

Sumak, çözümleri üzerine, renkli desen iplerinin çeşitli şekillerde sarılmasıyla elde edilen bir dokuma yaygı türüdür. Kilim ve cicim gibi sumağın da Anadolu'da Türklerden önce dokunduğunu, çeşitli buluntulardan anlamaktayız. Gordion'da, Frigyalılar'a ait yün, keçi kılı ve ketenden dokuma parçaları bulunmuştur. M.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen bu eşyalar arasında **sumak dokumalar** da vardı (Acar, 1982).

4. Düz Dokumalarında Kullanılan Araçlar

4.1. Tezgah

Dokumaların üzerinde dokunduğu araçlara genel olarak "tezgâh" denilmektedir. Dokuma tezgahları; **Yatay Tezgah** (Yer tezgahı, konar göçer tezgah); **Dikey Tezgah** (Istar, ip ağacı, mazman) **Gelişmiş Dikey Tezgah** (Kilim tezgahı ve halı tezgahı) (Ergüder, 2007)).

4.2. Varangelen

En basitinden en gelişmişine kadar, çözümlerin sarıldığı iki uzun direk, çözümlerin alt-üst ayrılmasına yarayan gücü ağacı ve çözümlerin arasına konan **varangelen** (var-gel) isimli tahta el dokuma tezgahlarını oluşturur (Ergüder, 2007)

4.3. Istar

Istar taşınması, kurulması kolay, pratik, dikey çözümlü sistemli dokuma tezgâhıdır. Yan ağaçlar ya duvara dayanır yahut toprağa gömülür. Belirli uzunluktaki çözümlerin gerginliği, alt levendin (mazi) sabitleştirilip, üst levendin burğu ağacı ile döndürülüp istenilen gerginlik elde edildiğinde, yan ağaçlardaki dişlere iple bağlanmasıyla sağlanır (Ergüder, 2007). Dokuma ağızlığı çubukla çaprazlanan çözümlerin gücülenmesiyle açtırılır. Dokuma ilerledikçe, üstteki burğu ağacı gevşetilir, dokuma alt levende sarılır (Uğurlu, 1990).

4.4. Yan dikmeler,

Tezgâhın kuruluşunda iskeleti teşkil eden, 0,30 m. eninde, 0,7 m. kalınlığında bir tahtadır. Alt ve üst uçları mazi ağaçlarının geçmesi amacıyla yuvalıdır. Gücü ipliyle mazi ağacının takılması ve germe ipleri için eşit aralıkta dişler açılmıştır (Ergüder, 2007).

4.5. Mazi ağacı

Alt ve üst olmak üzere iki yuvarlak ağaçtır. Birer ucu germe çubukları için deliklidir. Ortası boydan boya olukludur. Gücü başı, bağlama çubukları yatağıdır (Ergüder, 2007).

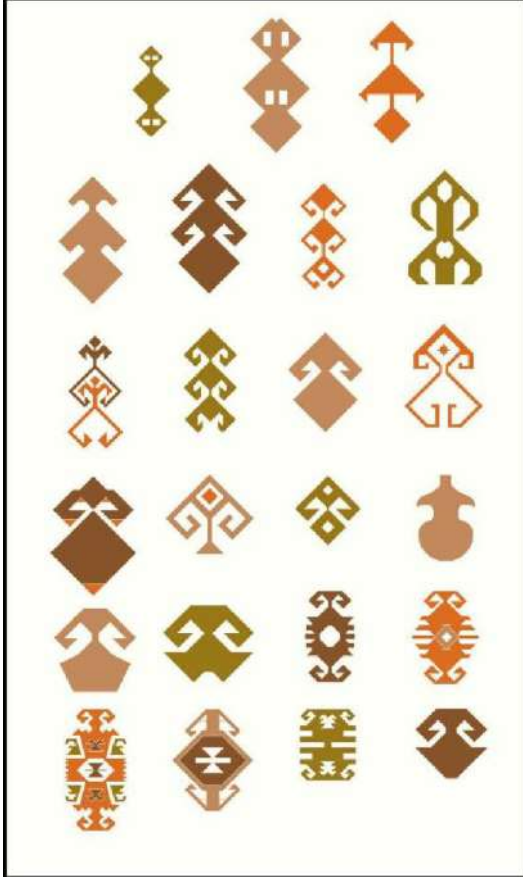
4.6. Germe çubuğu

Tezgâhların gerilmesine yardım eder. Gücü ağacı, yerde yapılan çapraz çözümlü ayırır. Gücü ipleri, arışları tek-çift ayırma işini gücü ağacıyla yapar (Ergüder, 2007).

5. Düz Dokumalardaki Kadın Yanışları

5.1. Elibelinde motifi

Kadını sembolize eder ve Anadolu halı ve düz dokuma yaygılarda bol miktarda değişik formlarda görülmektedir. **Aman kız** veya **elibelinde** motiflerine, Anadolu prehistorya kazılarında da rastlanmıştır. Bu motif, Anadolu tanrıçası **Kibele** ile de ilişkilendirilir. Türkmenlerin giysisi olan üç etek formu, kız-kadın-ana olarak Kibele'nin üç halini belirler (Durul, 1984).

Elibelinde Motifi / EM Damgası (Ergüder, 2009)

Elibelinde Yanışı / EM Damgası (Ergüder, 2009)

5.2.Bereket Yanışı:

Genellikle kadın-erkek ilişkisini ve üremeyi simgelemektedir. Bereket motifi olarak buğday, arpa, başak, nar, haşhaş, karpuz, kavun, incir vb. çok taneli, çok çekirdekli meyve ve tahıllarda karşımıza çıkar. Ana ve babayı simgeleyen motiflere de dokumalarda bolca rastlamaktayız. Bereket motifinin Anadolu kökenli değişik örneklerini dokumalarda görmemiz mümkündür. Buna örnek olarak Hatay, Kars, Kayseri, Konya, Kütahya, Malatya, Sivas, Tekirdağ, Adıyaman, Afyon, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Çankırı, Erzurum, Eskişehir, Yozgat, vs. kilimleri verilebilir (Erbek, 2002).

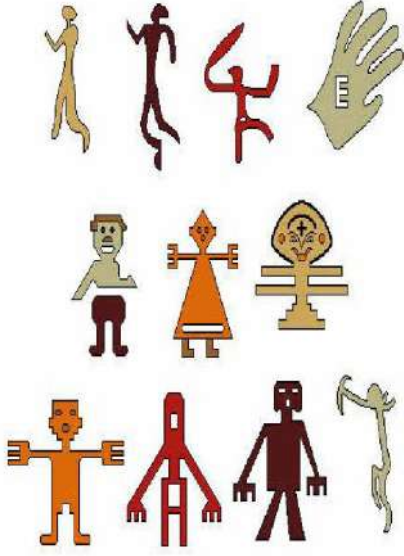
Bereket Yanışı (Ergüder, 2009)

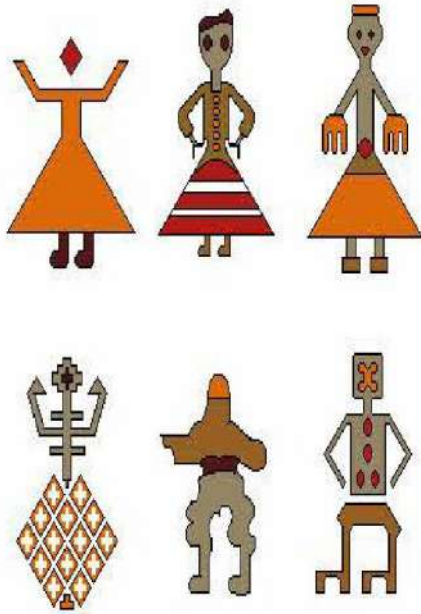
Bereket Yanışı (Ergüder, 2009)

5.3. İnsan Motifi

İnsan figürleri, daha çok çocukla ilgili olup, dokuyan kız veya erkek çocuk beklentisini yansıtır (Erbek 2002).

İnsan Yanışı (Ergüder, 2009)

İnsan Yanışı (Ergüder, 2009)

5.4.Saç Bağı Yanışı

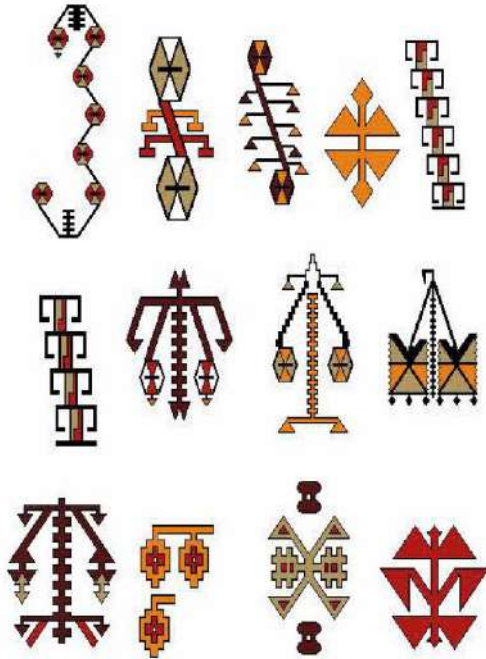
Anadolu'daki kadınlar, saçlarını biçimlendirerek, birçok olayı arzularını veya durumlarını simgesel olarak gösterirler. Örneğin, yeni evli genç kızlar saçlarını örerler. Bu örgüye “**Belik**” denir. Uçlarına da renkli ipler takarlar. Dokumada **saç bağı motifi**, evlenme isteğini yansıtır. Kendi saçından dokumaya katan kadın, ölümsüzlük isteğini belirtir (Ateş, 1996)

Saç Bağı Yanışı (Ergüder, 2009)

5.5.Küpe Yanışı

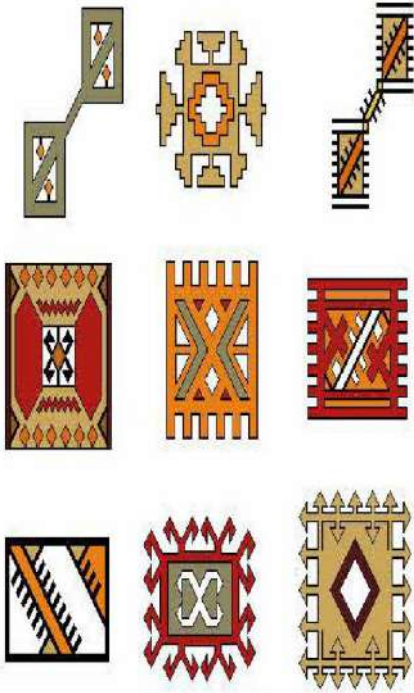
Anadolu'nun her yöresinde değişmeyen hediyelerden biridir. Dokumada küpe motifini işleyen kız, ailesine evlenme isteğini iletir (Erbek 2002).

Küpe Yanışı (Ergüder, 2009)

5.6.Sandık Yanışı

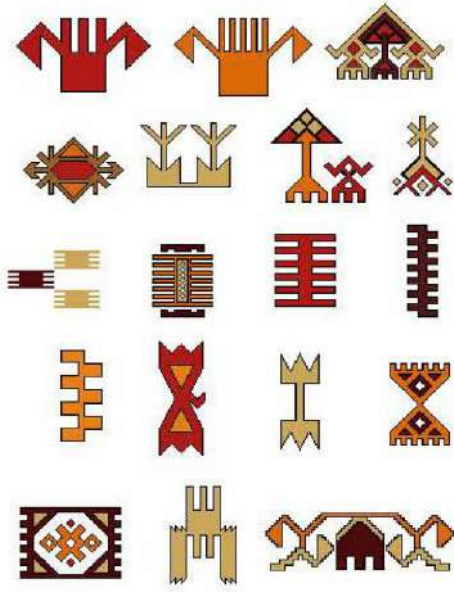
Geleneksel olarak her genç kıza alınması gereken çeyiz sandığını simgeler. Kız, çocuk doğurduğunda veya belirli bir yaşa geldiğinde, çeyizi sandıkta biriktirilir. Genç kızın, umutları, beklentileri, ördüğü, dokuduğu, işlediği çeyizliğine yansır. Dokumalarda sandık motifi, evlilik ve çocuk isteğini simgeler. Bazı yörelerde ölüm ve tabut anlamına gelmektedir. Değişik dokuma tekniklerinde bu motif kullanılmaktadır (Erbek 2002).

Sandık Yanışı (Ergüder, 2009)

5.7.Tarak Yanışı

Daha çok doğum ve evlilikle ilgilidir. Bununla evlilik isteği anlatılır. Ancak doğum ve evliliğin kötü gözden korunması için de kullanılır. Bu motifle evlilik ve doğumun kem gözden saklanması amaçlanmaktadır (Erbek 2002).

Tarak Yanışı (Ergüder, 2009)

6.Sonuç

Modern çağın beklenenin ötesinde bir perspektifte ivmelenmesi, hızla gelişen teknoloji, şehirleşme isteği, büyük şehirlere göç, iletişim imkânları, ticari faaliyetler geleneksel yaşamı ve dokuma kültürünü de olumsuz yönde etkilemektedir. Bireyler bu noktada az emek ve çok verim kültürünün uygulayıcısı konumunda kendilerini bulmuşlardır. Artık çoğu kişi zahmetli bir iş saydıkları dokumayı yapmamakta ve dokumanın sanatsal bir ifade biçimi olduğunun farkında değildirler.

Bu sürecin yanında sosyoekonomik birçok etken sıralana bilir; küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin artık rağbet görmemesi, malzeme temininde güçlük çekilmesi dokuma üretiminin azalma nedenleri arasında gösterilebilir. Dokuyucu insanın emeklerinin karşılığının tam olarak verilmemesi veya ekonomik kooperatif oluşumlarının olmaması da dokumacılığın azalmasında önemli bir etkidir. Bununla birlikte dünya ekonomisinin son zamanlarda geçirmiş olduğu olumsuzluklar gibi birçok nedende sosyoekonomik olgular içerisinde yer alır.

Evrensel ölçülerin yanında kültürel birikimlerin zamana olan yansımaları ise çok daha önemli bir noktadır. Geleneksel Türk sanatlarının her bir noktasındaki Türk izlerinin kültür hafızamız noktasındaki yeri yadsınamaz. Bu eserler içerisinde düz dokumalardaki yanışların plastik dil bağlamındaki ifade ölçütleri her geçen gün dokuyan zihinlerde yok olup gitmektedir. Yanışların gelecek kuşaklara ve bu konuda bilimsel çalışmalara kaynak teşkil etmesi noktasında çalışma ele alınmıştır.

Kaynakça

Acar, B. (1982). *Kilim, Cicim, Zili, Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, İstanbul.

Deniz, B. (1994). "Anadolu-Türk Dokuma Sanatında Cicim / Cicim's Place in

Anatolian Turkish Art of Weaving", Sanat Tarihi Dergisi, C.VII, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir.

Deniz, B. (1998). *Ayvacak (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim,*

Zili),35-36. Ankara.

Deniz, B. (2000). *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Ankara.

Durul, Y. (1984). “*Kilim Motifleri Üzerine Araştırma*”, Sanat Dünyamız,110-116. İzmir.

Erbek, G. (1986). *Anadolu Motifleri Sergisi*, İzmir Alman Kültür Merkezi.

Erberk, M. (2002). *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Ankara.

Ergüder, A. (2007). *Çoruh Vadisinde Düz Dokumalar*, Ankara.

Ergüder, A. (2009). *Kars Yöresi Düz Dokumaları*. (Yayınlanmış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Görgünay (Kırzioğlu), N. (1995). *Altaylardan Tuna Boyuna Türk Dünyasında Ortak Motifler*, Ankara.

Görgünay (Kırzioğlu), N. (1978). *Doğu Yöresi Halıları*, Ankara.

Uğurlu, A. (1990). *Antik Çağ Anadolu Dokuma Sanatı*, İstanbul.

Parlak, T. (2002). *Oltu ve Köylerinde Bardız Kilimciliği*, Ankara.

TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI VE SOSYAL YAŞAMA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Zuhal AKMEŞE

Dicle Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, İletişim Bilimleri ABD, ORCID:0000-0003-3805-8649

Özet

Teknolojinin akıl almaz bir hızla gelişmesi ve yeni medyanın toplumsal hayatın vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmesi toplumsal yapı ve ilişkilerde de değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Toplumsal yaşamı ciddi bir biçimde etkileyen kitle iletişim araçları toplumsallaşmanın en önemli unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İnternet teknolojilerinin günlük hayatta bütün yaş gurupları tarafından yoğun bir biçimde kullanılması ve dijital teknolojilerin gündelik yaşamın rutinleri arasına girmesi teknoloji bağımlılığı kavramını gündeme getirmiştir. Dijitalleşmeyle birlikte bireyler iletiye bağımlı bir hale gelmiş, bu bağımlılık iletişim biçimlerinden, tüketim alışkanlıklarına, yüz yüze kurulan ilişki ve iletişim biçimlerinden sanal ilişkilere kadar yansımıştır. Bireyler gündelik ihtiyaçlarını sanal ortamda karşılama eğilimi içerisinde girmiş (spor, alışveriş, oyun, eğlence, sergi, boş zaman aktivitesi, yazışma, arkadaşlık, sohbet vd.) kısaca yaşamın bütün alanlarında teknolojiyi hayatın temel belirleyicisi olarak konumlandırmıştır. Bu durum teknolojiyi bireyin yaşamının merkezine konumlandırmış ve bireyleri teknolojiye bağımlı hale getirmiştir. Bu bağımlılık sosyal hayatın dinamiklerini de değişime uğratmıştır. Bu çalışma, teknolojiyi odağına alarak teknoloji bağımlılığını ve teknoloji bağımlılığı türlerini açıklayarak, teknoloji bağımlılığının sosyal yaşamı nasıl etkilediğini örnekler üzerinden incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, internet uygulamaları, teknoloji bağımlılığı, sosyal ilişkiler

DEVELOPMENT AND FINANCING OF HIGHER EDUCATION AS HUMAN CAPITAL IMPROVEMENT INDICATOR IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

M. K. Orynbassarov¹, Yılmaz Ulvi UZUN²

¹ M. K. Orynbassarov, al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Republic of Kazakhstan, Higher School of Economics and Business, ORCID NO:0000-0002-6614-4950

² Assist. Prof. Bitlis Eren University, Turkey, ORCID NO: 0000-0002-6428-4167

Abstract: In this paper, we review the relation between human capital and higher education system in Kazakhstan. Human capital as an economic indicator is revisited from the high education's perspective; and the more stress of the study is located on the problems of high educational institutions' development. In the light of Kazakh government efforts to invest in the education we analyze the trends and conclude that current state of higher education is yet to be reformed robustly and re-financed structurally. Given the real improvements in high education, we claim that the economic return on investment in human capital will be significant and have dramatic effects on all-pervasive sustainable development of the nation.

Key words: higher education system, human capital, financing in education, sustainable development, human resources.

Introduction

Contemporary world scientist Steven Pinker in his book "Enlightenment" said, "One of the undisputable foundations of modern wealth creation is the best working education institutions. Education brings possibilities that go well beyond practical know-how and economic advancements, as well as better education today makes a country more democratic and peaceful" (Pinker, 2018). As a nation who aspires to develop and increase the well-being of its citizens, Kazakhstani government should therefore take under its control the human capital investment. According to our studies, development of human capital in Kazakhstan is particularly to be attained through innovative advancements in the sphere of higher education. Hence, there is a critical need to scientific approach and deep research on understanding and emphasizing the development of higher education. This research first will look at the definition of human capital, then it will examine the high education's role on the human capital establishment. Further, the paper will arise more specific questions of the development and financing problems of the Kazakhstani high education system. The concluding remarks will be on the implications of the governing policies regarding education and its reflections in Kazakh economy.

Revisiting "Human capital"

The human capital concept theory was first mentioned in the works of Adam Smith. As one type of the capital, he defined the human capital as "the acquisition of talents during education, study, or apprenticeship, costs are real expense, which is a capital in a person. Those talents are part of his fortune and likewise that of society" (Smith, 1776). The term human capital was

introduced to academic world later, in the second half of the XX century, in the studies of distinguished scholars as Schultz, Becker and Bontis (Ulster University's Report, 2017).

With the fast economic growth, manufacturers around the world have been attempting to reach economic efficiency of production. The formation of a quality work-force comes to the forefront of the economists' research in the study of issues related to improving the efficiency of the use of existing real labor force. Thus, the large-scale structural transformation of the world economy in the XX century was the basis for the emergence and development of the human capital concept.

More thoroughly the term human capital was first described in the Becker's work "Human Capital", the general definition was cited as "knowledge, information, ideas, skills, and health of individuals". Becker indicated that education and training are the most essential investments in human capital and that the qualitative and quantitative characteristics of human capital are coordinated with the innovative potential of society as a whole and, in particular, the pace of economic modernization (Becker, 1964).

Similarly, later academician A.Abed Ali defined "human capital" as the cultural development of a particular individual, group of people, society as a whole, health, skills, energy, investment and the accumulation of abilities, and as the value manifestation in result of the accumulation of investments and abilities that contribute to economic growth and affect the amount of income of their owners (Alwan, 2011).

Economic indicators of human capital

Currently, it is an obvious fact that there is a striking interconnection between the human capital of the country and its economic welfare. While there is a dramatic absence of this same link between the natural resources and level of life. Countries as Japan and Switzerland are the richest countries in the world, despite the fact that their mineral resources are scant. In the contrary, for the country as Nigeria, enormous stocks of oil are not enough to improve the lives of Nigerians. In the Middle East, Saudi Arabia owns much of oil reserve, whereas Israel that does not possess any noteworthy natural resources has the highest per capita income (Wheelan, 2007).

When investing in high-quality human capital by implementing it in a complex labor, it creates great value per unit of time, and therefore by implementing it in an ordinary labor it produces a large number of by-products. The value and by-products contribute to the formation of national income, which contributes to economic growth. Accordingly, it is important to know human capital concept, as it helps to better understand and interpret the large differences in value, quality and productivity of national businesses around the world (Becker, 1964).

The most important step in the development of human capital is tertiary education which is higher education. In general, the purpose of vocational education is the formation of knowledge, skills that allow students to conduct professional activities in a particular field and perform work in a particular profession or specialty (Karpenko, 2020).

McConnell et al. described investment in human capital as an "any measure taken to increase the productivity of workers and expenditures to improve the education, health or mobility of workers" (McConnel and Brue, 1969). Due to the development of the human capital concept, there is a change in public social policy which reflects the implementation of active social policy in the mechanism of economic development: the financing of large-scale training and retraining programs.

Investment in education and its consequent quality in turn contribute to the creation of quality human capital capable of performing the most complex highly skilled work, maintaining a high pace of production (Hokonov, 2015).

In the labor market, the share of people with important intellectual work such as analytical competence, ability to quickly receive, process and comprehend information, creativity, readiness to develop their knowledge and skills throughout life, is constantly growing (Ugalde-Binda et al., 2013). Meanwhile, the continuous process of innovation inherent in all areas of human activity requires the individual to adapt quickly to changes in the socio-economic environment.

High education is the key component of human capital

We have already mentioned that education plays a key role in the formation and development of human capital. It is an important element of economic growth strategy. On the role of education in the formation of human capital Becker noted: "Economic growth is historically associated with the expansion of the education system. And it rewards the quality acquired during training and provides non-expendable funds to pay for the acquisition of these qualities" (Becker, 1964).

Generation of human capital is a complex and costly process in which an individual and the society bear financial burdens and other losses. It is more profitable to invest in younger people as higher the possibility of the usability of resources before retirement that increases profitability. Investing in an individual increases his production characteristics. Academician Anelli highlighted that there is a crucial need for the state to invest in education: the impact on economic growth is effective and beneficial (Anelli, 2016). Even in the 1980s, the average life expectancy of men with higher education in the United States exceeded that of men with secondary education by about \$ 210,000. In 1969, the average cost of four years in college was \$ 5,200. This means that the difference in lifetime income is about 40 times or almost \$ 205,000. It exceeded the direct costs of higher education (Population Report, 1974). Another more recent research conducted by Mark Hoekstra, has confirmed that both having a college or institution degree is likely to increase the pecuniary return attending colleges (Hoekstra, 2009). Scholars studying the different ages groups of full-time workers between thirty to fifty in the US, concluded that bachelor-holders earn approximately sixty seven percent more than people who attended high school (Oreopoulos and Petronijevic, 2013).

The development of higher education in Kazakhstan

The dynamics of the development of higher education are determined from the analysis of indexes of education institutions, number of students, access to high education, implementation degrees of scientific and educational programs, successful performance of scientific projects and conducting researches, and the corresponding quality and quantity of academicians (Education at a Glance, 2020). Further, in this section we will compare these indicators against the Kazakhstani high education indexes to better understand the picture.

In the last The Times Higher Education World University Rankings table Kazakh universities were not included even in the best 1000 universities list (totally 1,500 universities). Only three Kazakh universities were 1000-1100th in the list. The main areas the local universities need to improve are the research quality and teaching. The learning environment and the development of world-class research integrated with international universities fall way behind from the international levels (University Rankings, 2021).

The Times Rankings recently conducted another global performance study on the UN Sustainable Development Goals. This ranking includes two Kazakhstan universities which are Almaty Management University (301-350th place) and Narxoz University (401-450th place) (Impact Rankings, 2020). Given the SGD's all-comprehensive indexes in all areas of the life, Kazakhstan universities are yet to gain more quality research and stewardship.

Even among the Asia institutions only two Kazakh universities could come out: Al-Farabi National University (301-350th) and Gumilyov Eurasian National University (351-400th). For the research index, the mentioned universities gained 11,6 and 9,3 scores respectively out of 100,00 overall. The universities are evaluated across all their main missions: teaching, research, knowledge transfer (Asia University Rankings, 2020).

Access to the higher education institutions in Kazakhstan

Abovementioned facts for a certain reason serve as indicators of profound problems in high education. Meanwhile, the cost of high education institutions has been rising recent years. Taken into account the 1/3 proportion between state and individual funding of tuition fees (*Figure 1*), it is clear that the access to quality-based education become a privilege not a right. There is another alarming trend which is the rising of part-time education where the students are not involved in the process of learning. According to the statistics, the portion of students on part-time constitutes for almost 40% of the whole number of students at Kazakh universities (*Table 1*).

Table 1. Information about the students on full-time, part-time and evening courses for 2015-2018

Years	Full-time	Part-time	Evening courses
2015-2016	123	102	29
2016-2017	129	104	34
2017-2018	129	99	33

About 73% of students rely on their family resources to pay the full cost of both private and public universities. Public funding is available to only 27% of all students. Accordingly, when investing in a university, first of all, a group of individuals, and then the state allocates funds (Mhamed et al., 2018).

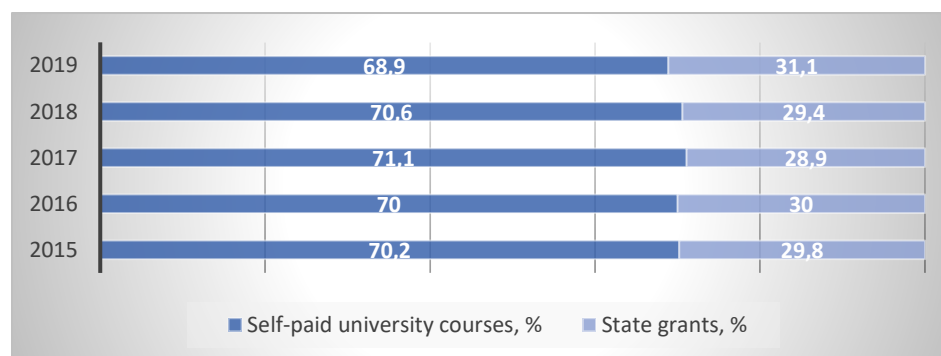

Figure 1. Distribution of students in higher education institutions by type of funding between 2015-2020

Generally, there is a downward tendency of the number of universities in Kazakhstan, it has been due to the fact of harmonizing the quality to the international bar. As in 2007 there were 176 universities in the country, in 2012 this number constituted for 139. According to the Statistics from Ministry of Education, the number of universities declined to 130 (*Figure 2*).

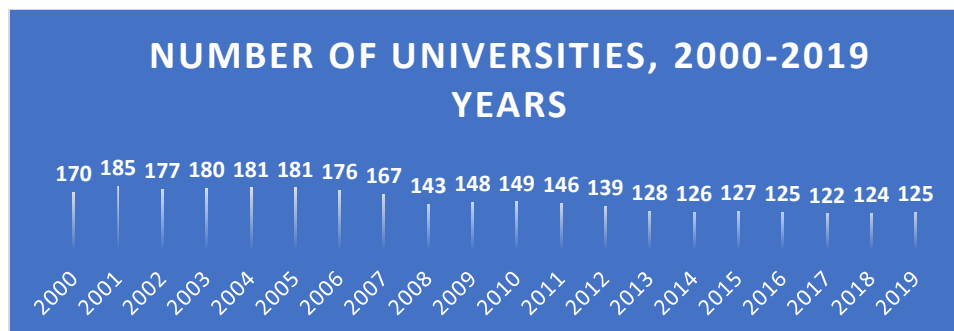

Figure 2. Quantity of universities in Kazakhstan between 2000 and 2019.

Important to mention that despite of descending number of universities, the number of students remains the relatively same on 500,000 students per year (*Figure 3*). Recent years, many universities in Kazakhstan which provided poor-quality education are being revoked by the state from their licenses. For example, last year a university with 32 thousand students was closed. Thus, the efforts are undertaken to improve quality of high education rather than the profitability of the education institutions. Also, 33 universities were returned around one hundred applications to licenses in diverse areas (National Report, 2018).

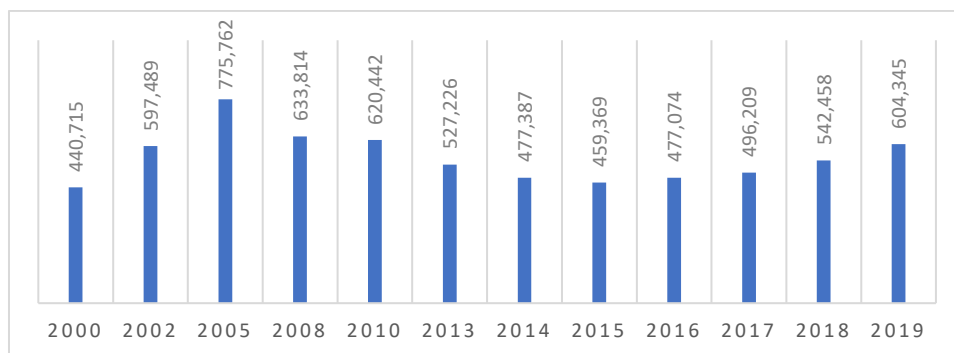

Figure 3. Students' quantity in Kazakhstan universities between the years 2000 and 2019.

Financing in high education in the Republic of Kazakhstan

The government interest in investing in human capital can be rationalized by many arguments. By investing in a person, the state will reduce costs in the future. For example, by implementing large-scale disease prevention measures, it will avoid significant financial costs for the treatment of its citizens in the future.

In terms of Kazakhstan, the country is in the 51st place in the world ranking for 2019 on the basis of the general education index (*Figure 4*). The significant difference from developed countries in the UNDP index is the spending on education of Kazakhstan. Average rate of percentage for spending on education consists about 2.8% of the total GDP between 2013 and

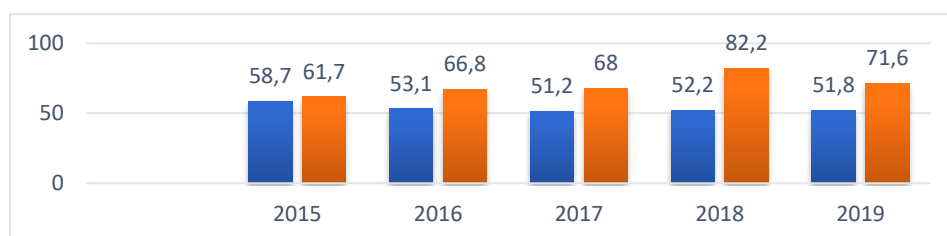
2018 according to the UNDP Report, this number has risen just slightly from 3.2 % to 3.6 % in a last year. However, these shares are much less than of those developed countries as Norway with 8.0, Switzerland with 5.1, Iceland with 7.5, Sweden and Denmark with about 7.7%. In the context of the developed countries, regarding both the percentage of GDP and per capita expenditure, public funding for higher education system in Kazakhstan is lower than the EU and OECD averages. More significantly, the amount of government expenditures on higher education accounts for 0,3% and for science mere 0,2% (Analytical Report, 2018).

Rank	Country	HDI value (2019)	Life expectancy at birth (years) SDG3	Expected years of schooling (years) SDG 4.3	Mean years of schooling (years) SDG 4.6	Gross national income (GNI) per capita (PPP \$) SDG 8.5
51	Kazakhstan	0.825	73.6	15.6	11.9	22,857
52	Russian Federation	0.824	72.6	15.0	12.2	26,157
53	Belarus	0.823	74.8	15.4	12.3	18,546
54	Turkey	0.820	77.7	16.6	8.1	27,701

Figure 4. Kazakhstan in the Human Development Index Ranking – 2020 (UNDP Human Development Report, 2020).

Low innovation activity is also one of the problem areas of the competitiveness of the Kazakhstan economy, which is caused by insufficient financing of this sphere from the state. Low values of such indicators as the number of scientific publications and the level of their citation (65.7 out of 100 points, 111th place), recognition of scientific institutions (1.5 out of 100 points, 82nd place), the development of technological clusters in the Republic of Kazakhstan 3 points out of 7 possible, 122nd place (EEC Report, 2019).

Another issue of financing the higher education is the lack or underdevelopment of the loan (credits) system where a student could to pay back college fees in the long future, i.e., when he becomes a full worker. In from 2005 to 2017, only about 7,000 students took advantage of educational loans which on average is less than 1% of the total student population per year. Moreover, Kazakh banks set additional requirements for the results of entrance exams (Jumakulov, 2019). As seen from *Figure 5*, significant number of students were dropped out from the universities due to financial reasons.

- 1) Number of students graduated the university, in thousands;
- 2) Number of students entered the university, in thousands.

Figure 5. Number of students in thousands who graduated between 2015-2019 (Statistical compilation, 2020).

Education makes a person more productive worker which develops the entrepreneurship, building a more skilled manager. It reduces the temporal gap between the level of theoretical

and practical technology development. It is obvious that highly-educated people are quick to respond to changes in science and technology, they will undoubtedly be the pioneers of the first innovations in their production and consumer activities.

Interestingly, we can observe the decline of the quality of the technical characteristics in universities: from 2016 to 2020 the number of the PCs has gone down (*Table 2*). During the new era of technical progress and mass-spread of social platforms in the area of education, the conclusion can be inferred to the disadvantage of such trend.

Table 2. Information with the access to PC in Kazakh universities between 2015-2019.

Years	2015	2016	2017	2018	2019
The number of PC used in institutions	86,236	82,225	83,379	79,720	78,223
PC with internet access	77,777	70,871	71,580	71,381	70,357

There are also problems in the financing of science. For example, in the *Table 3* below we can notice that the state funding of the science has been declined from 2014 to 2017. The situation can be seen even worse with inflation indexes of the Kazakh tenge.

Table 3. Information with budget, invested in science between 2015-2019.

Years	2014	2015	2016	2017
Thousands tenge (KZT)	37,660	38,958	32,344	32,654

There is also a declining trend on the financing of the qualification courses for teachers aimed at enhancing the teaching quality. If in 2016 these expenditures were 1 306 million. tenges, for the year of 2017, this number was only 331 million. tenge. In 2018 this number constituted 333 million. tenge. This amount is considerably lower than in previous of 2014 and 2015, which were 735 million. and 882 million. tenges respectively (Statistical compilation, 2020).

Today, the main role in the implementation of complex tasks is assigned to the teaching staff. It is difficult to overestimate the importance of a modern university teacher, who must master the logic of the educational process, possess the qualities of a psychologist, organizer, researcher and be a professional in the subject area (Amanbekova, 2016). The current university teachers' composition in Kazakhstan consists of graduates from Soviet institutions or post-independence Kazakh universities. According to Ruby et. al, these academicians generally do not have training in new advancements in teaching and research; and receive inadequate salaries that cannot provide incentives or opportunities for re-training and improving qualifications. (Ruby et. al., 2017).

Salaries have a direct impact on the retention of qualified personnel and the attractiveness of the teaching profession. For example, in 2015, taking into account the increase in wages to public sector employees, the nominal salary of university teachers amounted to 125,944 KZT

(around \$500), which is 6.7% higher than in 2014. In OECD countries, the annual salary of faculty members ranges from \$13,348 in Latvia to \$74,305 in Germany which is not even comparable to the salaries of higher education teachers in Kazakhstan.

Summary

The skills and competencies of students which allow them to carry out professional activities in a particular profession are clearly reflected in today's globalized world economy. Lack of quality professionals has its drawbacks in every field. The high level of professionalism of millions of specialists in the country contributes to high incomes and to the improvement of the country's potential.

The role of universities at the present stage of development of Kazakhstan is determined by the time of building a democratic innovative economy, and the need for a rule of law state with overcoming the danger of the country's lagging behind world trends in economic and social development (Nazarbayev, 2012). These goals are preconditioned by the fundamental improvement of human capital of citizens, and therefore by the transformation and internationalization of education institutions. Official strategies and programs of the country as “Digital Kazakhstan-2017”, the State Program for the Development of Education and Science for 2016-2019 and other documents are underpinned by the importance of human capital.

Hence, the current high education indexes of Kazakhstan need some more specific treat in terms of finance for the benefit of the political and economic progress of the country which determine the vectors of development of society and the state, make strategically important decisions aimed at transforming vital institutions for the state.

References

1. Citations:

- (Pinker, 2018).
(Smith, 1776).
(Ulster University's Report, 2017).
(Alwan, 2011).
(Hokonov, 2015).
(Wheelan, 2007).
(Becker, 1964).
(Karpenko, 2020).
(McConnel and Brue, 1969).
(Anelli, 2016).
(Population Report, 1974).
(Hoekstra, 2009).
(Oreopoulos and Petronijevic, 2013).
(Ugalde-Binda et al., 2013).
(Becker, 1964).
(Education at a Glance, 2020).
(University Rankings, 2020).
(Impact Rankings, 2020).
(Asia University Rankings 2020).
(Williams, Leahy, 2020).
(National Report, 2018).
(UNDP Human Development Report, 2020).
(Analytical Report, 2018).
(UNDP Report, 2020).
(EEC Report, 2019).
(Mhamed et al., 2018).
(Statistical compilation, 2020).
(Amanbekova, 2016).
(Ruby et. all, 2017).
(Jumakulov, 2019).
(Nazarbayev, 2012).

2. References list:

- Alwan Hassan A.A., 2007, *Human capital in the system of economic growth factors*, LAP Lambert Academic Publishing, W.W. Norton & Company, New-York.
- Amanbekova A.A., Amankeldi N.A., 2016, *Financing in higher education system in Kazakhstan*, *The Journal "Research Result"*, No. 2, 32-37.
- Anelli M., 2016, *The Returns to Elite College Education: A Quasi-Experimental Analysis*, Discussion Paper, No.10192.
- Aydapkelov N.S., 2020, *Education in the Republic of Kazakhstan. 2015-2019, Statistical collection*, Agency for Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan Bureau for National Statistics, Nur-Sultan, 248.
- Becker G.S., 1993, *Human capital: a theoretical and empirical analysis with special reference to education*, Chicago: University of Chicago Press.
- Center for the Bologna Process in Ministry of Education of Kazakhstan, 2018, *Analytical report on the implementation of the principles of the Bologna Process in the Republic of Kazakhstan*, Nur-Sultan, 64.
- Eurasian Economic Commission, 2019, *Assessment of the impact of integration on the level of competitiveness of the Member States*, Moscow.
- Hoekstra M., 2009, *The Effect of Attending the Flagship State University on Earnings: A Discontinuity-Based Approach*, *The Review of Economics and Statistics*, No. 11, 717-724.
- Hokonov A.A., 2015, *On the question of the importance of Human Capital factor in the innovative development of the country*, *MIR: Modernization. Innovation. Research*. 6(1(21)), 76-80.
- Jumakulov Z., 2017, *The right to education. Dynamics and Politics: Promises and Reality State Financial Assistance for Access to Higher Education in Kazakhstan: Direct to More Talented or More Needy?*, *NORRAG Special issue, NSI*, 43-45.
- Karpenko E.Z., 2020, *Formation of domestic human capital in the context of the transition to an innovative economy*, Moscow.
- McConnel C.R., Brue S.L., Sean M.F., 2009, *Economics: Principles, Problems, and Policies*, McGraw-Hill Irwin. 18 e.
- McCracken M., McIvor R., Treacy R., Wall T., 2017, *Human capital theory: assessing the evidence for the value and importance of people to organizational success*, Technical report, Ulster University Business School.
- Mhamed Ali A.S. et al., 2018, *Stability of universities in relation to the model of financing the higher education system in the Republic of Kazakhstan in the conditions of the transition period*. Research monograph, Nur-Sultan: NUGSE, 23-25.
- Ministry of Education, JSC "Information and Analytical Center", 2018, *National Report on the state and development of the educational system of the Republic of Kazakhstan*.
- Nazarbayev N.A., 2012, *Address by the President of the Republic of Kazakhstan, Leader of the Nation, Strategy "Kazakhstan-2050"*, Nur-Sultan.

Oreopoulos Ph., Petronijevic U., 2013, *Making College Worth It: A Review of the Returns to Higher Education*, NBER Working Paper series, VOL. 23 / No. 1.

Pinker S., 2018, *Enlightenment now: The case for reason, science, humanism, and progress*, New York.

Ruby A. et al., 2017, *International Faculty Recruitment in Kazakhstan: The Case of Nazarbayev University*, University of Pennsylvania, GSE Publications, 15-21.

Smith A., 1776, *Wealth of nations*.

Ugalde-Binda N. et al., 2013, *The role of intellectual capital and entrepreneurial characteristics as innovation drivers*, INNOVAR. Revista de Ciencias Administrativas y Sociales ISSN: 0121-5051, 41-59.

Wheelan Ch., 2007, *Naked Economics: Undressing the Dismal Science*, W.W. Norton & Company, Moscow, 147-156.

3. Internet sources:

National system and Educational standards of. Higher education in the Republic of Kazakhstan, Analytical Report, 2nd e., Available at https://iqaa.kz/images/publication/Nac.dokl_Kazahstan13.06.10.pdf, Access on: 11.04.2021

The Impact Rankings 2020, April 21, 2020, Available at https://www.timeshighereducation.com/impactrankings#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats, Access on: 11.04.2021

UNDP Human Development Report 2020. *The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene*. New York, Available at <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>, Access on: 11.04.2021

UNESCO Institute for Statistics, Data as of September 2020. *Government expenditure on education, total (% of GDP)*, Available at <https://data.worldbank.org/>, Access on: 11.04.2021

**DOCUMENTATION OF THE INTERNATIONAL INCENSE ROUTE THROUGH
JORDAN – SOUTHERN LEVANT**

Prof Dr Mohammed Waheeb & Prof Dr Firas Alawneh

**Professors in Department of Cultural Resource Management (CRM) and Conservation,
Queen Rania Faculty of Tourism and Heritage (QRFTH), The Hashemite University**

Prof Dr Mohannad Tarrad & Dr Abd al Aziz Mahmoud

**Professors in Architecture Engineering, Department of Architecture Engineering,
Faculty of Engineering, and Dept of History Al al-Bayt University, Mafraq, Jordan**

Abstract

The international incense route or the caravan trade in the past crossed the East and West region. The incense route starts from the coast of Yemen on the Arabian Sea to the north of the Mediterranean, passing through Yemen to the Arabian Peninsula and is divided into two routes one of which leads to Najd, then Iraq and Persia, and the other goes to the north of the Arabian Peninsula, where it is considered one of the main stations on the Incense route and, the caravan continue to Egypt to Petra and meeting the route coming from the north of the Arabian Peninsula.

The caravans passing through Jordan through the incense route were carrying incense, spices, cosmetics, precious stones and many other products from the east to the countries of Europe. It found local Arab and international interest in its route. This research will focus on documenting the route stations and make analysis of its importance. Tourism is expected to have economic and social impacts on the areas through which the routes crosses, It should be mentioned that the stations of this route which was founded in Palestine were included on the World Heritage List / UNESCO in 2000, and accordingly, the current field work and investigations in Jordan will push the file to be listed or nominated on the national list in Jordan for one year, then it will be inscribed on the World Heritage List.

Key Word: Incense Route, Archaeology, Documentation, architecture ,Tourism, Jordan

Introduction:

The Incense Route was a network of trade routes extending over two thousand kilometers to facilitate the transport of frankincense and myrrh from the Yemen and Oman in the Arabian Peninsula to the Mediterranean Sea near Gaza ..

The Incense Road is one of the ancient trade caravan routes linking the countries of the East and West, as well as an international trade crossing between the East and West. It starts from the coast of Dhofar on the Arabian Sea to the north of the Mediterranean, passing through Yemen and southern Arabia, and is divided into two roads, one heading to Najd, then Iraq and Persia, and the other heading to northern Arabia and then the city of Petra in Jordan, and then to Palestine on the Mediterranean.(Aharoni : 1963) Another road reaches Petra, coming from Sinai in Egypt, and converging with the road coming from the north of the Arabian Peninsula. The caravans passing through the incense route were loaded with incense, spices and products of the East to the countries of Europe.

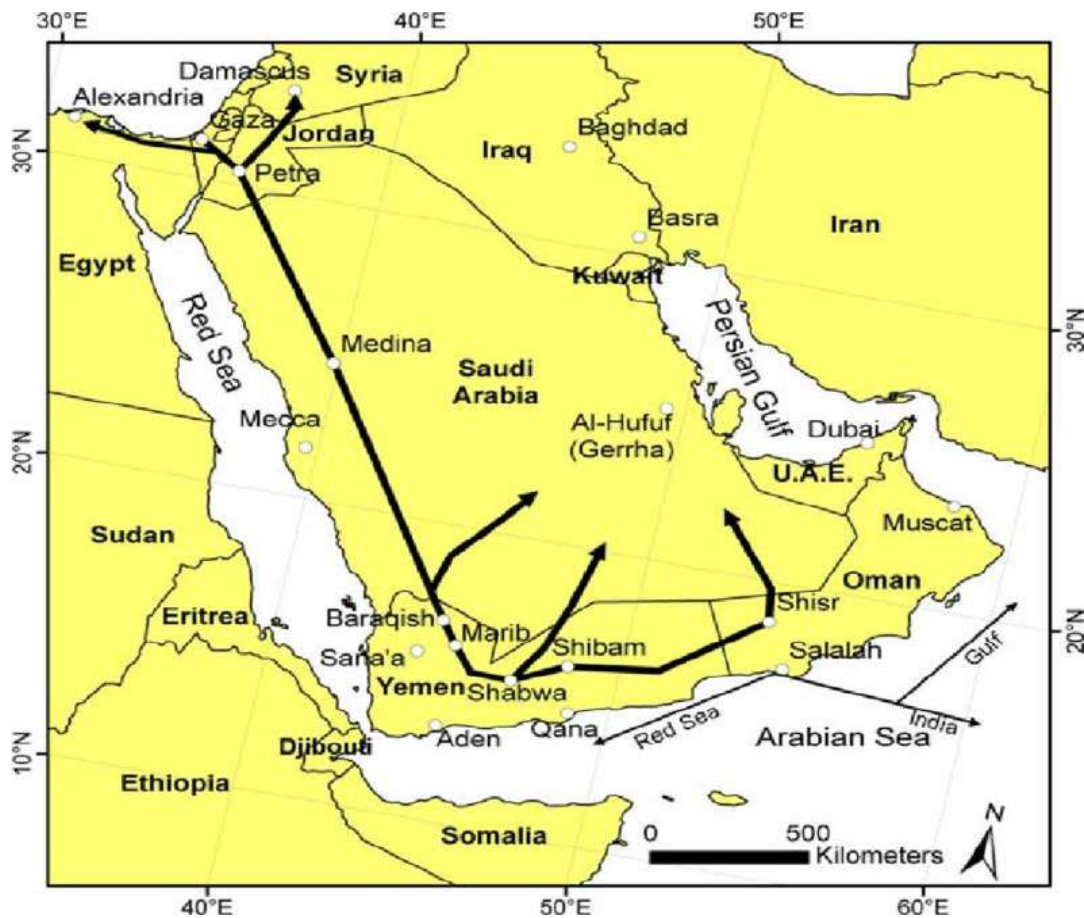

Fig 1: The route from Yemen to Jordan -Petra of incense route

Beginnings of the road

The incense road attract a large part of the interest of researchers in the history of the Arabian Peninsula, and it is the route taken by the Abraha army in its campaign against Makkah Al-Mukarramah, which dates back to the first centuries AD as an economic artery and a civilizational sign, established by the passage of trade convoys from the south of the Arabian Peninsula between Makkah Al-Mukarramah and Al-Madinah Al-Munawwarah , reaching the Levant in the north, Al-Ahsa and Bahrain in the east, and from there to farther regions.

The Name

The reason for naming this road the “incense road” is that the trade goods that were traveling through this road were characterized by the abundant and luxurious quantities of incense, of famous quality during those eras. , especially in the Yadma governorate in the Najran region, whose road is still called “Al-Sabeel ,the way” until now, a metaphor for the way of caravans and travelers, due to the geographical advantages that this region contains on the map of the Arabian Peninsula as a link between Yemen and Najd in the eastern regions, and Yemen and the Hijaz and the Levant as it was characterized by its distinguished environment .

Winter and summer trip

It is linked in the past with the trail of Lahjj, as it extends on the western coast of the Saudi Kingdom beyond the Bab al-Mandab strait. Taif was part of this road due to its historical fame for roses, and the association of incense with holy places. The Roman and the Egyptians

gained access to incense, and they were competing with each other for control this trail (Davies & Magness : 2011) . When Hashem bin Abd Manaf secured the way through what was known as the Elaf (the journey of winter and summer), and he reached and signed an agreement on its markets and on its peoples to secure the arrival of Quraish trade caravans to the empires, where the Quraish trade flourished.

Two-way road

The “country of incense” known in ancient history is the south of the Arabian Peninsula, where many inscriptions, writings and drawings written by merchants and travelers, whether in “Yadmah” or in Marigan or in the areas of the advanced road towards the Hijaz, indicating that the caravans were It starts with the coast of Yemen and then heads in two directions, one to Najd and Iraq, and the other starts to the north and then turns to Palestine, and through Palestine it heads to the coasts of the Mediterranean, to Nasr and North Africa.

Incense caravans followed more than one road between the ports of Yemen and Makkah Al-Mukarramah after initially adopting a road on the western outskirts of the desert, i.e. between Najd and Hijaz starting through Yadmah, and they continued to travel through this road until the year 400AD, and with the beginning of the fifth century AD, the caravans took a road or another route through the mountains really is different from the first road, as it runs from Yemen from Najran to “Tabala” located in the southeast of Mecca. At the beginning of the fifth century AD, although this road was more rugged than the first incense road through the eastern valleys, despite that it was contains more water and vegetation .

Jordan Segment

- Petra
- Bir Madhkour
- Ain Gharandal
- To Gaza

Bir Madhkour (Moa) :

The major well known site of Bir Madhkur is located among the semi barren Badyeh highland of the Edomite Kingdom Mountains on the eastern edge of the Wadi Arabah specifically at the midway point between the Dead Sea and the nport of Aqaba city Of utmost significance in regards to the site’s location is Bir Madhkur’s close proximity (ca. 10 km SE) to the major city of Petra. According to the excavators of the site “Its commanding position helped control mercantile access along an important E-W trade route across the Wadi Arabah, but there is little doubt that it also monitored caravan traffic traversing N-S along the valley as well.(Smith :2010) (Stevens & Niemi :1997) The modern Arabic name for the site denotes the presence of a well (*bir*) indicating the important water resources that the site also contains. Numerous deep-water wells and a nearby spring supply the otherwise arid site with water today as they did in Antiquity “. (Darby:2015).

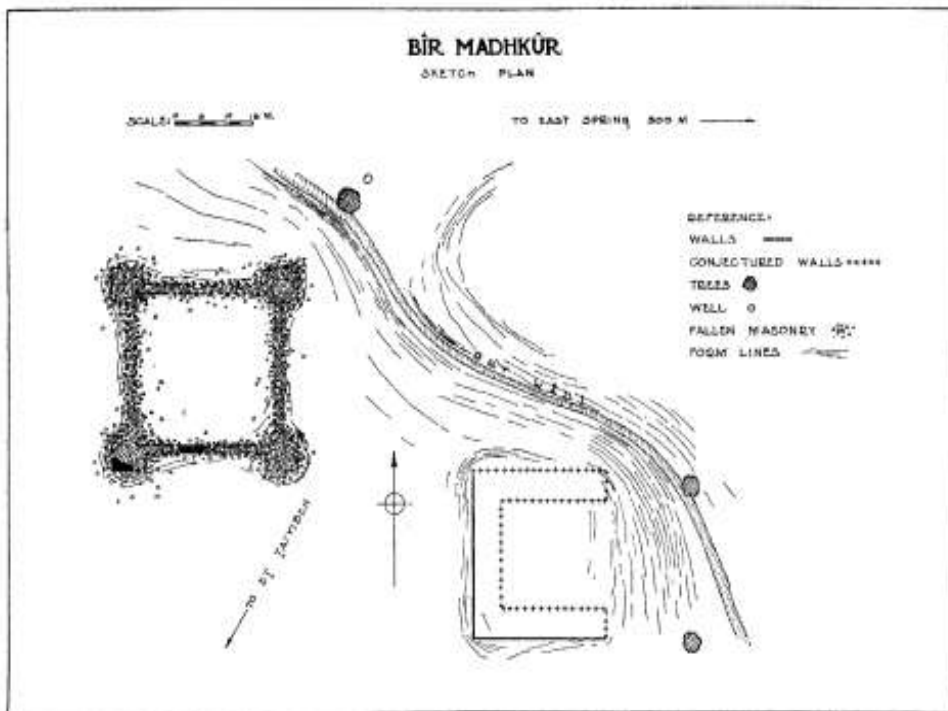

Fig 2: Structures discovered in Bir Madhkur during the excavations (Darby :2015)

Several archaeologists and historians tried to identify of Bir Madhkur's place name during the Classical periods (Roman and Byzantine). Different suggestions and predictions have been put forth by the archaeologists of southern levant and Jordan ,one of these proposals is to associate Bir Madhkur with *Moa* , this name location is mentioned in the Be'er Sheeba Edicts. The recovered Edicts used as clear evidence to associates Bir Madhkur with *Moa* ,.Moa was been an ancient caravan station for trade and settlement area possibly limited settlement along the well known Incense Road connecting the capital of nabateans Petra with Gaza port on the Mediterranean Sea.

The Edicts of Be'er Sheeba which dated back to (ca. 6th cent.), Moa's taxation burden of 15 gold coins *per annum* is indication that Bir Madhkur was been of high significance source of income with considerable level of economy. It was also mentioned by Madaba Mosaic Map along with several other towns refers to its importance through history of Classical periods . (Thomas 1985).

Some scholars raised another hypothesis saying that Bir Madhkur should be linked with *Calamona*, this name was listed in the *Notitia Dignitatum* (ca. 400 ce). Nevertheless Bir Madhkur's role in the ancient manuscripts is well known , in addition to that the archaeological excavations and the found remains, which include Classical and Late Roman *castellum* and a caravanserai with bath structures,(Hoss : 2005) see also (De Vries & Lain :2006) the excavator concluded that the site of Bir Madhkur either used as a satellite community of Petra for incense route or a fortified way-station in the N-S chain of forts extending the length of the Wadi Arabah.see (Darby:2015).

Previous Explorations of Bir Madhkur

Field visits and assessment to Bir Madhkur initiated first by Fritz Frank (Fritz:1934) and Nelson Glueck (Glueck : 1935), the gained information from their field survey an reconnaissance indicated its importance as one of the major sites in Wadi araba series of sites

built directly near springs or running water sources which marked the earliest field-work conducted at Bir Madhkur. Exploration of Bir Madhkur and its surrounding areas did not stopped in recent times ,the efforts continued by modern scholars specially during the last century renewed interest in survey and digging as well as investigation of the site started in the last quarter of the 20th cent, several different survey projects mentioned the site. Among of them David McCreery during the year of (1979), continued by Smith, Stevens, and Niemi during (1994).

The Roman Aqaba Project under direction of Parker, also Smith's investigation and assessment continued during 1997 as the Bir Madhkur Excavation and Survey Project, later this project becomes the Bir Madhkur Project (BMP), the project excavate , document and did some restoration at the site and still working on the recovered materials for publication .

Ayn Gharandal

Ayn Gharandal lies along the modern day border of Jordan and palestine, approximately 100km north of Aqaba and 40km southwest of Petra) (Darby & Darby :2010 ,2012a+b,2013) see also Musil 1907 :

Fig 3 : Map showing the route from Petra to Agaba and Gaza

الترجمة طويلة ج
دًا ولا يمكن حفظها

Palestine Segment

Incense Road continued its route from Jordan Bir Madhkur to the Negev Desert in southern palestine toward Gaza port on the mediterranean Sea . There are ancient desert cities in the Negev dating back to the Nabatean era. It is located on the route of Incense Road in through the Negev Desert, which are: Abdat, Al Khalsa, Mamshit, and Shabta. Together, these cities

were of great importance in the Nabatean trade with southern Arabia, especially frankincense, as they linked the Mediterranean with the routes of the incense road. It flourished from the third century BC until the second century AD, as it contained castles, caravanserais, and irrigation systems. Remains of these works are still visible to the present, showing the use of the desert for trade and agriculture. It is noteworthy that the four cities were inscribed on the UNESCO World Heritage List in 2005.

The four Nabatean towns of Haluza, Shivta Mamshit, and Avdat, with their nearby castles and agricultural remains such as the so called Roman Gardens (Nabatean Gardens) as well as Qaser Umm Ertam area and their landscapes subjected to intensive survey and excavations projects in order to investigate their importance in linking them to the Mediterranean -Yemen incense route on a segment of Palestine route,. These cities with its still standing remains represent a series of sites crossing more than hundred-kilometre section of the Negev area , from Moa or Bir Madhkur on the Jordanian border in the east to Haluza in the northwest (Roll : 2007). These cities reflect the stations of trade in Frankincense-Incense from south Arabia in Yemen to the Mediterranean near Gaza , as mentioned before which flourished from the third century BCE until the second century CE, .The results of excavations revealed several water installations as an indication of irrigation systems used by local people who rely on available resources in order to serve the merchants of the incense route .

These cities of Haluza, Mamshit, Avdat and Shivta; four fortresses - Kazra, Nekarot, Makhmal, and Grafon; and the stations on the Jordanian side) lie along, or near to, the main trade route from Petra, capital of the Nabatean Empire in Jordan, to the Mediterranean ports literally Gaza Port . The town of Mamshit straddles the northern parallel route. Combined, the route, and the desert cities along it, reflect the prosperity of the Nabatean incense trade over a seven hundred year period, from the 3rd century BCE to the 4th century CE.(**Erickson-Gini : 2007**)

Bedouin frankincense, or so called male frankincense, (relative to the country of Ash) or candar or frankincense (from the source of the incense / frankincense trade

Liban, meaning milk and gum of trees, probably from the Greek[1] λίβανος) and scientifically known as (in Latin: *Boswellia Carterii*) (Thomas :1985). A type of frankincense tree gum that is chewed and used as incense sometimes and produces a pleasant smell. It also has many uses in folk medicine recipes. There are many types of frankincense, and it is extracted two or three times annually from the condor tree, the frankincense tree or the milky tree. The world's finest frankincense is extracted from frankincense trees from Dhofar, Oman and Hadramout, but the frankincense tree is spread in the rest of the Arabian Peninsula, northern Somalia, Ethiopia and Iraq. Ancient civilizations in Yemen, such as the Kingdom of Hadhramaut, depended on the frankincense trade, and it was known in the past as the Kingdom of Frankincense and Incense. It is reported that extracting frankincense from the candar tree affects the fertility of its seeds, as the fertility of the seeds of the candar tree from which frankincense is extracted drops to 18%, while it rises in trees from which frankincense has not been extracted to 80%.

Fig 4: Frankincense extracted from trees and used in the International Incense Road trade
The role of the incense road in spreading civilization and culture in the world

Incense contributed indirectly to the dissemination of cultures between the West and the East and subsequently contributed to the dissemination of ancient idols and deities between ancient civilizations in general and between these civilizations and the desert world in particular. From the north from the Levant and some of them came from the south from Yemen through the ancient trade route coming from Yemen, Oman and India, where its production centers passed through Al-Faw, the capital of the ancient Kingdom of Kinda. A peninsula on the side of Oman and the Arabian Sea, which separates India and the Arab countries and extends towards the northwest of it, passing through Mecca in the Hejaz desert, heading to Petra in the Levant, passing over the ancient Nabatean kingdom in Al-Hajar or what is called (Mada'in Saleh) and then heading west towards Egypt Or to the northeast towards the properties of the ancient Roman state, where incense was the main commodity and the first strategy in the ancient pagan world, and where it was necessary to honor the ancient pagan gods and deities, especially in Egypt, which was We use huge amounts of it for ceremonies and rituals that were almost endless.

Fig 5: Bronze incense burner dating back to the first century BC - southern Arabia

Incense was essential for the establishment of rituals and rituals for the ancient gods, and perhaps the invasion and fighting took place because of it, and it was considered the precious treasure of the ancient world. In the ancient temple, for example, we know that Amon sent to him in one year in the twelfth century BC what weighed 2,159 jars and 304,093 weights of incense, and the priests of Baal in Babylon burned ten thousand talents of incense in one year. His empire and his relations with the Arab merchants. His share in one year was a thousand weights of incense. Alexander the Great sent five hundred weights of incense from Gaza when he occupied it, as a gift to his teacher. The biography books tell us about the caravan of Abu Sufyan, which was the direct cause of the Battle of Badr. That caravan consisted of one thousand five hundred camels carrying goods from south to north. Millions of pounds lost in our days, and after the spread of Christianity in Europe and Asia Minor, burning incense was one of the basic rites of Christian churches of all denominations. Perhaps the rate of incense consumption increased to this extent in the era of the prophetic mission, when the great churches in Alexandria and Constantinople used to burn thousands of pounds of incense in rituals and celebrations.. Of course, we should not overlook the famous trip of the ancient Egyptian queen (Hatshepsut) to the country (Punt) and its translation (the land of the gods) to get incense, despite the difference on the site of the country of Punt Is it in Africa or in the Arab countries, where the latter was the main source of incense and its manufacture, but it shows the importance of this precious commodity in the ancient world.

Fig 6: The incense industry in ancient Egypt after the journey of Hatshepsut

The worship of idols that transported to the Arabian Peninsula was a direct outcome of the ancient trade routes, especially the incense route, which was the most important in the ancient world. Perhaps if we followed this route, we would find the forms and types of deities and idols that the Arabs worshiped in the pre-Islamic era.

Branches of incense road

- According to experts the southern road, which heads east along the coast of the Arabian Peninsula to the cinnamon-producing region. It is believed that the caravan took this road to deliver the cinnamon to Timnaa at the gate of the northbound caravan line.
- A road that starts from the south of the Arabian Peninsula towards the north to Jarha (near Hofuf at present) and from there to Mesopotamia, either by land or by boats linking the Arabian Gulf to the Euphrates River.
- A road that crosses the Arabian Peninsula, starting from Mecca to Mesopotamia. This road branches off at Hail into two branches, one of which reaches the mouth of the Euphrates River, passing by Sefein, and Feed.
- A road branching off from the main south-northern road near Yathrib, from which it heads north at Tayma and Dumat al-Jandal, all the way to Babylon.
- A dirt or land road that reaches the far north of the Arabian Peninsula in Ramadi, near Baghdad, and runs along the Euphrates River to the city of Mari (near Abu Kamal), from which it heads west to Palmyra and Homs, where it returns and branches into many branches, including one branch connecting Homs with Damascus, and another heading towards the Syrian seaports.
- As for the Red Sea Road, it connected East Africa with India, Ceylon, China and Southeast Asia. The goods coming from these countries arrived in Oman and from there they were transported by sea to Egypt via the Red Sea. When it was not possible to transport goods by sea, they were transported by land from Shabwa in Hadramout to Ma'rib, Mecca, Petra and from there to Gaza and Egypt.

Decline of Incense road

This incense route witnessed a significant decline after the two states of Ma'in and Sabaeans lost their control over the Red Sea and the coasts of East Africa due to the Greek and Romans' control over the maritime trade in this sea. At a later time, the incense road regained its

commercial status after the Byzantine Empire allied itself with Habasha /Ethyobia in the latter's invasion of Yemen. (Rothenberg : 1971 « Shereshevski : 1991) .

Thus, the two allies were able to extend their influence on the trade routes in the Red Sea and the land routes from the south of the Arabian Peninsula to the north. Since the second third of the sixth century AD, the incense route regained its global trade position between India, Yemen, the Levant and Egypt in parallel with the other route through the Red Sea, which was transporting Goods coming from East Africa through Al-Yamamah to Iraq.

Conclusion:

The Incense trade route or Road of Antiquity comprised a network of major ancient trading routes linking the Mediterranean world with Eastern sources of incense (and spices), stretching from Mediterranean ports across the Levant and Egypt through Arabia to India. The incense trade flourished from South Arabia to the Jordan then to Palestine reaching the final sea port near Gaza. The goods then transported mainly to Europe by sea .The archaeological field works and survey revealed a lot places situated on Jordanian lands , among of them the major site of Petra , Um Ertam ,Roman Gardens,Bir Madhkur , Gharandal , Feinan ,Telah and other minor sites scattered here and there along the incense route such as Al-Thughwey and Al-Kharj (Waheeb,: 2014), all these minor sites served the main route and its branches to the north and south also becomes later during the Byzantine period as the Elaf Route which followed the incense route stations from the Arabia to Mediterranean or so called Bilad Al-Sham .

References

1. Thomas J. (1985). "Arabia's Frankincense Trail". *National Geographic*: 474–513.
2. Robert Darby, 2015 ,The Late Roman military baths of the Wadi Arabah: a survey of recent archaeological work
3. Aharoni (Y.) 1963 « Tamar and the Roads to Elath », *IEJ* 13/1, p. 30-42.
4. Alt (A.) 1935 « Aus der Arabia, II: Römische Kastelle und Strassen », *ZDPV* 58, p. 1-59.
5. Avner (U.), Davies (G.) & Magness (J.) 2004 « The Roman Fort at Yotvata: interim report (2003) », *JRA* 17, p. 405-412.
6. Darby (R.) & Darby (E.) 2010 « ‘Ayn Gharandal Survey and Preservation Project », D. Keller & C. Tuttle (éd.), « Archaeology in Jordan, 2008 and 2009 Seasons », *AJA* 114/3, p. 534-535.
7. Darby (R.) & Darby (E.) 2012a « ‘Ayn Gharandal », D. Keller, B. Porter & C. Tuttle (éd.), « Archaeology in Jordan, 2010 and 2011 Seasons », *AJA* 116/4, p. 742-743.
8. Darby (R.) & Darby (E.) 2012b « The ‘Ayn Gharandal Archaeological Project: A Preliminary Report on the 2010 and 2011 Seasons », *ADAJ* 56, p. 405-422.
9. Darby (E.) & Darby (R.) 2013 « ‘Re’-Covering the Past: How Do We Protect and Study Jordan’s Threatened Ancient Sites? Approaches at ‘Ayn Gharandal », *SHAJ* XI, p. 291-303.
10. Darby (R.), Darby (E.) & Shelton (A.) 2010 « The 2009 ‘Ayn Gharandal Survey and Preservation Project », *ADAJ* 54, p. 189-201.
11. Davies (G.) & Magness (J.) 2011 « The Roman fort at Yotvata: a foundation under Valens? », *JRA* 24, p. 469-480.

12. Davies (G.) & Magness (J.) 2015 *The 2003-2007 Excavations in the Late Roman Fort at Yotvata*, Winona Lake.
13. De Vries (B.) & Lain (A.) 2006 «The Legionary Bath (Area C.10)», S. T. Parker (éd.), *The Roman Frontier in Central Jordan: Final Report on the Limes Arabicus Project 1980-1989*, Washington / Dumbarton Oaks, p. 213-226.
14. Erickson-Gini (T.) 2004 *Crisis and Renewal. Settlement in the Central Negev*, Ph.D. diss. Hebrew University, Jérusalem.
15. Erickson-Gini (T.) 2007 «The Nabataean-Roman Negev in the Third Century CE», A. Lewin (éd.), *The Late Roman Army in the Near East from Diocletian to the Arab Conquest (BAR IS 1717)*, Oxford, p. 91-100.
16. Erickson-Gini (T.) 2010 *Nabataean Settlement and Self-Organized Economy in the Central Negev. Crisis and Renewal (BAR IS 2054)*, Oxford.
17. Frank (F.) 1934 «Aus der Araba I: Reiseberichte», *ZDPV* 57, p. 191-281.
18. Glueck (N.) 1935 «Explorations in Eastern Palestine II», *AASOR* 15 (1934-1935), New Haven, ASOR, p. 1-202.
19. Hoss (S.) 2005 *Baths and Bathing: The culture of bathing and the baths and thermae in Palestine from the Hasmoneans to the Moslem Conquest with an Appendix on Jewish Ritual baths (miqva'ot)*, *BAR IS* 1346, Oxford.
20. Kennedy (D.) 2004 *The Roman Army in Jordan*, Londres.
21. Mazar (B.) & Dunayevsky (I.) 1967 «'En Gedi: Fourth and Fifth Seasons», *IEJ* 17, p. 133-143.
22. Meshel (Z.) 1989 «A Fort at Yotvata from the Time of Diocletian», *IEJ* 39, p. 228-238.
23. Musil (A.) 1907 *Arabia Petraea II Edom*, Vienne.
24. Nielsen (I.) 1993 *Thermae et Balnea I-II*, Aarhus.
25. Roll (I.) 2007 «Crossing the Negev in Late Roman Times: The Administrative Development of Palaestina Tertia Salutaris and of its Imperial Road Network», A. Lewin (éd.), *The Late Roman Army in the Near East from Diocletian to the Arab Conquest (BAR IS 1717)*, Oxford, p. 119-30.
26. Rothenberg (B.) 1971 «The 'Arabah in Roman and Byzantine Times in Light of New Research», *Roman Frontier Studies 1967*, Tel Aviv, p. 211-23.
27. Shereshevski (J.) 1991 *Byzantine urban settlements in the Negev Desert*, Be'er Sheva, 5, Jérusalem.
28. Smith (A. M. II) 2005 «Bir Madhkur Project: A Preliminary Report on Recent Fieldwork», *BASOR*, 340, p. 57-75.
29. Smith II (A. M.) 2010a *Wadi Araba in Classical and Late Antiquity: An Historical Geography*, Oxford.
30. Smith (A. M. II) 2010b «The Bir Madhkur Project: A Preliminary Report on the 2008 Season», *ADAJ* 54, p. 143-152.
31. Smith (A. M. II), Stevens (M.) & Niemi (N.) 1997 «The Southeast Araba Archaeological Survey: A Preliminary Report of the 1994 Season», *BASOR* 305, p. 45-71.

32. Waheeb,M , 2014, Wadi Araba Archaeological impact Assessment , MWI, JVA,
Unpublished report ,

33. <http://www.al-hakawati.net/arabic/architecture/souk9.asp>

IMPACT OF GROUP WORK ON LOW-PERFORMING GRADE 12 LEARNERS IN A SOUTH AFRICAN PROVINCE

Radley Kebarapetse Mahlobo¹, Ramoshweu Solomon Lebelo²

¹Vaal University of Technology, Applied & Computer Sciences Faculty, Vanderbijlpark,
ORCID 0000-0002-7020-2957

²Vaal University of Technology, Human Sciences Faculty, Vanderbijlpark, ORCID
0000-0002-8051-1569

Abstract

In 2019 one province in South Africa conducted an annual second school-term intervention programme for Grade 12 mathematics, among other subjects. The intervention was held during school winter recess in June. The target of the intervention was learners performing poorly in mathematics, chosen from low-performing schools (in terms of overall examination results in all subjects). The low-performing schools were spread throughout the province. Two learners were selected from each school. Reputable qualified mathematics teachers were recruited from good-performing schools and tertiary institutions to help the learners with Euclidean Geometry problems. There was no prescription on how the intervention should be done by these experts. Against the background that in general, a literature survey suggests that group work enhances the performance of participants, the researcher specifically wanted to determine if the enhancement applies to an almost homogeneous group of low performers. In most literature surveys, group work usually involves group participants of diverse ability – heterogeneous groups. The researcher was allocated three of the twelve classes the learners were split into. The intervention in the three groups was based purely on group work. Pre- and post-test results were used to establish the impact of the intervention. The quantitative method was used to analyse data. Results of pre-and post-test results did not show any notable improvement in the learner performance. What can be learned from the study is that group work in a homogeneous low-performing group is not as effective as one would wish for.

Keywords: Performance, group work, low achievers, grade 12, Mathematics

1. INTRODUCTION

Group work refers to a collaborative learning environment where students work through problems and assessments together. Students are able to delegate roles and responsibilities, pool their knowledge and skills, and receive support from one another. There is literature on the positive impact group work in classrooms can have on the performance of learners in a subject they are grouped for. According to various authors, collaborative work outputs of group members is better than individual outputs (Edwards & Cutter-Mackenzie, 2011; Walsh, McGuinness, Sproule & Trew, 2010).

It is normal practice in many South African schools to use performance as a criterion for forming classes, for example, class 10A (grade 12 class A) consisting of learners of high mathematics performance (usually Mathematics and Physical Science group) and 10B for learners of moderate mathematics performance (usually Mathematics and Geography group).

Talking about group work within this context raises a number of questions. Firstly, are we assuming that group work will be equally impactful in both 10A and 10B, for instance? In other words, if you group learners in a good performing class 10A, will the impact of your grouping on performance in mathematics assessments be the same as for moderate group 10B learners?

The province in South Africa has been running mathematics winter and summer classes to prepare learners for their final-year (Grade 12) mathematics examination. The province has in recent years been among the best-performing provinces in South Africa when it comes to grade 12 results in general. It simultaneously conducted two interventions, one for high-performing learners, from high-performing schools, and the other for low-performing learners from low-performing schools. This paper focuses on the latter group. Learners are selected from low-performing schools – schools whose results in all subjects are below average. About two learners were selected from each school for the intervention. To measure the impact of the intervention, a pre-test and a post-test results were compared. The result of high performers in 2018 (in which the researcher was involved) was consistent with the literature survey results – definite improvement as a result of the intervention.

The author was involved in the 2019 intervention for low performers. There was no prescription of how the intervention was to be done in the twelve classes of low-performing learners. It was the author's prerogative to use the group-work approach because it is the strategy that the author believes in. The following, articulated by Cehajic (2020) gave rise to the author's belief in group work:

Advantages and Disadvantages of Teamwork, Cehajic (2020)

- Working in teams increases collaboration and allows for brainstorming. As a result, more ideas are developed and productivity improves.
- Two or more people are always better than one for solving problems, finishing off difficult tasks and increasing creativity.
- Everyone is unique and has different skills, backgrounds, and experiences. Therefore, others in a team can help you see things from a different angle.
- Teamwork encourages communication between team members.
- In some teams, there may be members who sit back and let others do all the work. In these types of teams, conflicts may occur and this can affect the mood of others in the team.
- Working in a team requires many meetings and these meetings, if not managed well, can go off topic and decrease the efficiency of the team.
- Making decisions can take longer for the sake of finding a consensus. Hence, delays occur.

The investigation of low-performing learners is not unique. There have been other studies, for example, "Making Connections in Mathematics: Conceptual Mathematics Intervention for Low-Performing Students" by Leanne et al. 2008. In this investigation, a mathematics question would be asked. Each small group of about five learners would attempt to answer the question. A group representative would be chosen from each group to discuss the group solution with the class. The intervention was addressing the grade 12 (standard 10) topics considered to be difficult topics. The focus of this intervention for low performers was on Euclidean Geometry. It was chosen as a perceived difficult topic. The author's trust in the group work is encouraged by the following literature survey on group work:

1. Literature Survey

According to Sofroniou et al. (2016), group work facilitates the development of skills for critical thinking, promotes cooperation in working together for a common purpose, and discourages participants from taking others' views for granted. They also mentioned that group work was effective in ensuring the success of learners. Group work in mathematical education, according to the National Council of Teachers of Mathematics (NCTM, 1989) helps in improving learners' questioning skills and constructive criticism. These lead to beneficial and productive learning. Group work facilitates the expression of opinions and results in the creation of a healthy environment for mathematics learning. According to Zeynep Fidan Koçak et al.(2009), group work helps participants develop socially and to transform. It also injects a sense of responsibility and fulfilment of being an active part of the group. They further claim that group work facilitates communication and frees group participants from teacher-centredness. Learning within groups, they claim, results in more learning success than in individualised learning. They further mention that interactive learning results in permanent learning. Huang, Su, Yang, and Liou (2016) studied a collaborative digital pen learning approach to improving students learning achievement and motivation in mathematics courses. Children in the experimental group A were divided into small groups of 45 problem-based learning with the digital pen technology. Children in experimental group B used the digital pen in a traditional lecture-based classroom. A control group was also recruited. This group experienced instruction using traditional pen and paper tasks. Children's mathematics skills were assessed on mathematics knowledge using a teacher-generated test. Children's learning motivation and attitudes to learning were also assessed using previously used questionnaires. Posttest scores indicated that Experimental Group A had significantly higher posttest scores than Experimental Group B. Experimental Group B also had significantly higher scores than the Control Group. No group differences were observed in learning motivation and attitudes. Hwang, Shadiev, Tseng, and Huang (2015) compared the impact of multi-touch tabletop computers which involved collaborative learning with traditional computer fraction learning. A teacher-designed fraction test was used to assess learning. Engagement with the learning materials was also assessed specifically in terms of time to complete tasks. Children were also asked their opinions of the system and learning motivation via a questionnaire. The study outcome was that fraction learning was greater in the tabletop computer group compared to the traditional computer. Gurbuz, Catligou, Birgin, and Erdem (2010) assessed the impact of group discussions on children's learning. Children engaged in group discussions that questioned problem-solving processes with the aim to construct knowledge compared to control children who were taught by a teacher in a traditional didactic manner. A control group was also assessed. The study outcome was that higher conceptual scores at post-test were observed for all measures for the experimental group than in the control group. Hugger (2012) assessed the impact of mathematics-focused peer-assisted learning (PAL) on mathematics performance and anxiety. Mathematics computation scores were measured using the AIMS web Mathematics Computation Curriculum Based Measure MCOMP and anxiety was assessed using the Revised Children's Manifest Anxiety Scale Second Edition RCMAS2. The outcome of the study was that there were no group differences in post-test mathematics computation scores. There was also no significant group difference in anxiety scores.

2. Research question

The research question of this investigation is: "What is the impact on the performance of homogeneous, low-performing group work?"

3. Theoretical Framework

Group work is embedded in the Socio-constructivist approach to learning. Constructivism is a theory of knowledge that posits that learning is a process of constructing meaning from our own experiences (Amineh & Asl, 2015). Social constructivism augments constructivism by emphasising the importance of culture and context in understanding what occurs in society and constructing knowledge based on this understanding (Kim, 2001). Pedagogically, Cole (2009, p. 142) suggests that “people learn best by actively constructing their own learning: students are presented with opportunities to build on prior knowledge and understanding in order to construct new knowledge and understanding”. Finnegan and Ginty (2019) present the Socio-constructivist theory by dividing it into four key principles, knowledge construction, active learning, social interaction, and scaffolding. There should be no doubt in the reader’s mind that group work as espoused in this investigation embodies the four principles presented by Finnegan and Ginty (2019). Learners are not passive recipients of knowledge, but active constructors thereof – communication leads to intersubjective consensus.

2. RESEARCH METHODOLOGY

Under the research methodology, we will discuss the research design, population and sample, data collection instrument, and data analysis.

1. Research design

The investigation was of quantitative design. Numeric data would be collected in the form of pretest and posttest marks. Conclusion and recommendations would then be drawn from their comparison.

2. Population and Sample

The population of the study was all the low-performing students who attended the intervention (N=372) and the sample of the three classes the researcher was running (N=92). If there was a certainty that the schools the learners came from were all using group work and that the intervening experts were also using group work, then all twelve intervention classes would constitute a sample, with the population being all low-performing schools in the province (or even nationally). However, because intervention methods were not prescribed, both for the experts in the intervention or classroom practices prior to the intervention, the population for this intervention is considered to be the intervention classes.

3. Data collection instrument

The pretest, as well as the posttest, were the data collection instruments.

4. Data Analysis

The means of the pretest and posttest were analysed and compared.

3. SIGNIFICANCE OF THE INVESTIGATION

If the results can show the intervention to be effective – group work resulting in significant performance – then the current practice in South African schools, of grouping learners according to relatively homogeneous groups (high-ability groups together and low-ability together) could be tolerated. If the intervention is found not to be effective, then since literature (as well as the results of high-ability learners in this province) suggests that heterogeneous groups (mixed-ability groups) result in improved performance, then the intervention failure could be attributed to low-ability learners not being able to help each other. This could mean they only thrive in differentiated (mixed-ability) groupings in terms of improved performance. Then the South African practice would need to be revisited – each mathematics class would need to have groups consisting of mixed ability learners, instead of high-ability groups being

grouped together and low-ability grouped together. The class would need to be truly heterogeneous for the maximum benefit of performance.

4. LIMITATION OF THE STUDY

This study is restricted to the impact of group work on the performance of low-performers. However, the grouping process itself may be an obstacle to success in performance. It is possible that failure of success in the intervention could be attributed to other factors like socioeconomic factors, the addressing of which could result in better performance. Yes, food was provided during the intervention, but this may not address the psycho-social factors associated with the grouping, which are important for meaningful group participation. For instance, what effect does it have, to be transported to the intervention venue under the cloak of “low-performers from low-performing schools”? This is just a preliminary investigation that should precede others that address all possible variables.

5. RESULTS

There were 12 classes – classes A to L. There were about 31 learners in each class. The author was assigned 3 classes – J (N=32), K (N=28), and L (N=32).

5.1. Individual class performance

Table 1

t-Test: Two-Sample Assuming Unequal Variances J Class

J Class	Pretest%	Posttest%
Mean	25.10714	26.46667
Variance	359.8029	310.6023
Observations	28	30
Hypothesized Mean Difference	0	
df	55	
t Stat	-0.28223	
P(T<=t) one-tail	0.389412	
t Critical one-tail	1.673034	
P(T<=t) two-tail	0.778823	
t Critical two-tail	2.004045	

The difference in performance between the pretest and posttest was not of statistical significance ($p=0.778823>0.005$)

Table 2

t-Test: Two-Sample Assuming Unequal Variances K Class

K-class	Pretest%	Posttest%
Mean	25.55556	27.92593
Variance	467.7949	311.0712
Observations	27	27
Hypothesized Mean Difference	0	
df	50	
t Stat	-0.44133	
P(T<=t) one-tail	0.330437	
t Critical one-tail	1.675905	
P(T<=t) two-tail	0.660874	
t Critical two-tail	2.008559	

The difference in performance between the pretest and posttest was not of statistical significance ($p=0.660874>0.005$)

594

Table 3

t-Test: Two-Sample Assuming Unequal Variances L Class

L class	Pretest%	Posttest%
Mean	17.8125	18.22581
Variance	356.7379	202.5806
Observations	32	31
Hypothesized Mean Difference	0	
df	58	
t Stat	-0.09829	
P(T<=t) one-tail	0.461022	
t Critical one-tail	1.671553	
P(T<=t) two-tail	0.922043	

t Critical two-tail 2.001717

The difference in performance between the pretest and posttest was not of statistical significance ($p=0.922043>0.005$)

Table 4

t-Test: Two-Sample Assuming Unequal Variances Combined Classes

All Classes	Pretest%	Posttest %
Mean	22.56322	24.01136
Variance	396.2954	285.1148
Observations	87	88
Hypothesized Mean Difference	0	
df	168	
t Stat	-0.51868	
P(T<=t) one-tail	0.302332	
t Critical one-tail	1.653974	
P(T<=t) two-tail	0.604664	
t Critical two-tail	1.974185	

Again, the difference in performance between the pretest and posttest was not of statistical significance ($p=0.604664>0.005$). The fact that $p>0.005$ means that we cannot have the required minimum of 99% confidence that the difference of the means is of any statistical significance. We can therefore conclude that the intervention did not result in performance improvement.

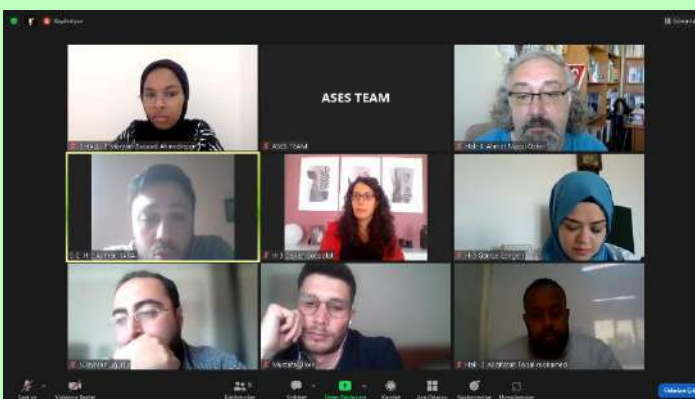
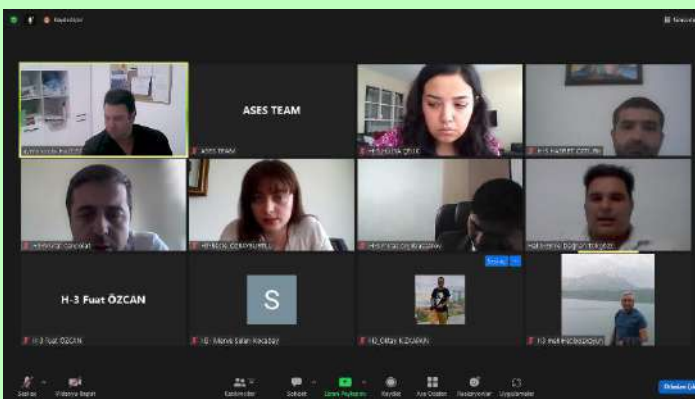
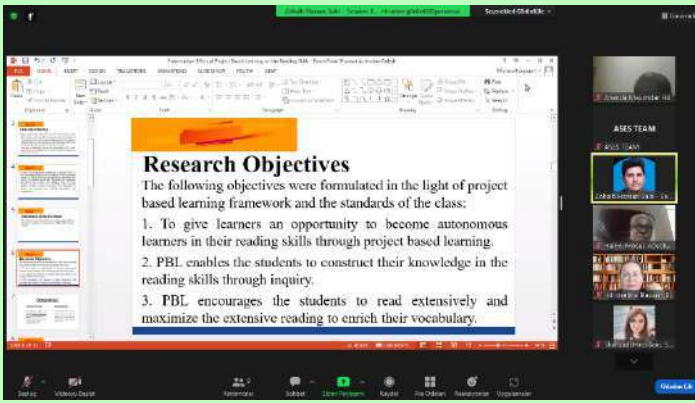
6. CONCLUSION

This study has demonstrated that the well-documented research results that group work enhances better performance by the participating learners depend on how the group is constituted. Having a relatively homogeneous group of low performers is definitely not the way to go. The recommendation is that South African schools should refrain from grouping the mathematics classes as practiced in many schools, where one class is consisting of high achievers in mathematics, and another class is grouped relatively with low performers. This practice perpetuates the formation of relatively homogeneous classes of different abilities, disadvantaging low-performing homogeneous groups.

7. REFERENCES

- Amineh, R. & Asl, H. (2015). Review of constructivism and social constructivism. *Journal of Social Sciences, Literature and Languages*, 1(1), pp. 9-16.
- Cehajic, D. (2020). Teamwork vs Individual Work.

- <https://inmotion.ba/blog/2020/01/06/teamwork-vs-individual-work/#:~:text=individual%20work%20is%20better%20when,they%20are%20working%20by%20themselves.>
- Cole, M. (2009). Using Wiki technology to support student engagement: Lessons from the trenches. *Computers & Education*, 52(1), pp.141-146.
- Edwards, S., Cutter-Mackenzie, A. (2011). Environmentalising Early Childhood Education Curriculum through Pedagogies of Play. *Australasian Journal of Early Childhood*. 36(1), pp. 51-59.
- Finnegan, M., Ginty, C. (2019). Moodle and Social Constructivism: Is Moodle Being Used as Constructed? A Case Study Analysis of Moodle Use in Teaching and Learning in an Irish Higher Educational Institute. *AISHE-J*, 11 (1), pp. 1-22.
- Gürbüz, R., Çatlıoğlu, H., Birgin, O., Erdem, E. (2010). An Investigation of Fifth Grade Students Conceptual Development of Probability through Activity-Based Instruction A Quasi-Experimental Study. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 10 (2), pp. 1053-1068.
- Huanga C.S.J., Su A.Y.S., S.J.H.Yanga, Liou, H-H. (2017). A collaborative digital pen learning approach to improving students learning achievement and motivation in mathematics courses. *Computers & Education*. 107, pp. 31-44
- Hugger, K.A. PsyD (2014). Evaluating the effects of Peer-Assisted Learning Strategies (PALS) in mathematics plus an anxiety treatment on achievement in third-grade students. *All Theses & Dissertations*. 355.
- Hwang, W.Y., Shadiev, R., Tseng, C.W, Huang, Y.M. (2015). Exploring Effects of MultiTouch Tabletop on Collaborative Fraction Learning and the Relationship of Learning Behavior and Interaction with Learning Achievement. *Educational Technology & Society*, 18(4), pp. 459-473
- Kim, B. (2001). Social constructivism. *Emerging perspectives on learning, teaching, and technology*, 1(1), 16.
- Ketterlin-Geller, L.R., Chard, D.J., Fien, H. (2008). Making Connections in Mathematics: Conceptual Mathematics Intervention for Low-Performing Students. *Remedial and Special Education*, 29(1), pp. 33-45.
- National Council of Teachers of Mathematics (NCTM). *Curriculum and Evaluation Standards for School Mathematics*. Reston, Va.: NCTM, 1989.
- Sofroniou, A., Poutos, K. (2016). Investigating the Effectiveness of Group Work in Mathematics. *Education Sciences*, 6(30), pp. 1-15.
- Walsh, G.M., McGuinness, C., Sproule, L., Trew, K. (2010). Implementing a play-based and developmentally appropriate curriculum in Northern Ireland primary schools: What lessons have we learned? *Early Years*. 30(1), pp. 53-66
- Zeynep, F.K., Radiye, B., Iúka, Ö. (2009). The importance of group work in mathematics. *Procedia Social and Behavioral Sciences: World Conference on Educational Sciences 2009*. 1, pp. 2363–2365.

15.06.2022

ISBN: 978-605-71607-1-3

ASES PUBLICATIONS – 2022©